a nr. 5

amfiteatru

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ARTISTICĂ EDITATĂ DE UNIUNEA ASOCIAŢIILOR STUDENŢILOR COMUNIŞTI DIN ROMÂNIA

ANUL XXIII – Nr. 1 (277) APARE LUNAR – IANUARIE 1989 12 PAGINI, 3 LEI

Cu inima deschisă

Prilej de bucurie înscris în calendar
Cu litere de aur care ne luminează
Azi ţara aşezată-n străvechiul ei hotar
Cu inima deschisă Eroul îşi serbează

Prilej de bucurie profundă, românească
Întreaga naţiune urează cu iubire
Ani mulţi, cu sănătate, Eroul să trăiască
Şi să conducă ţara, în zbor, spre fericire!

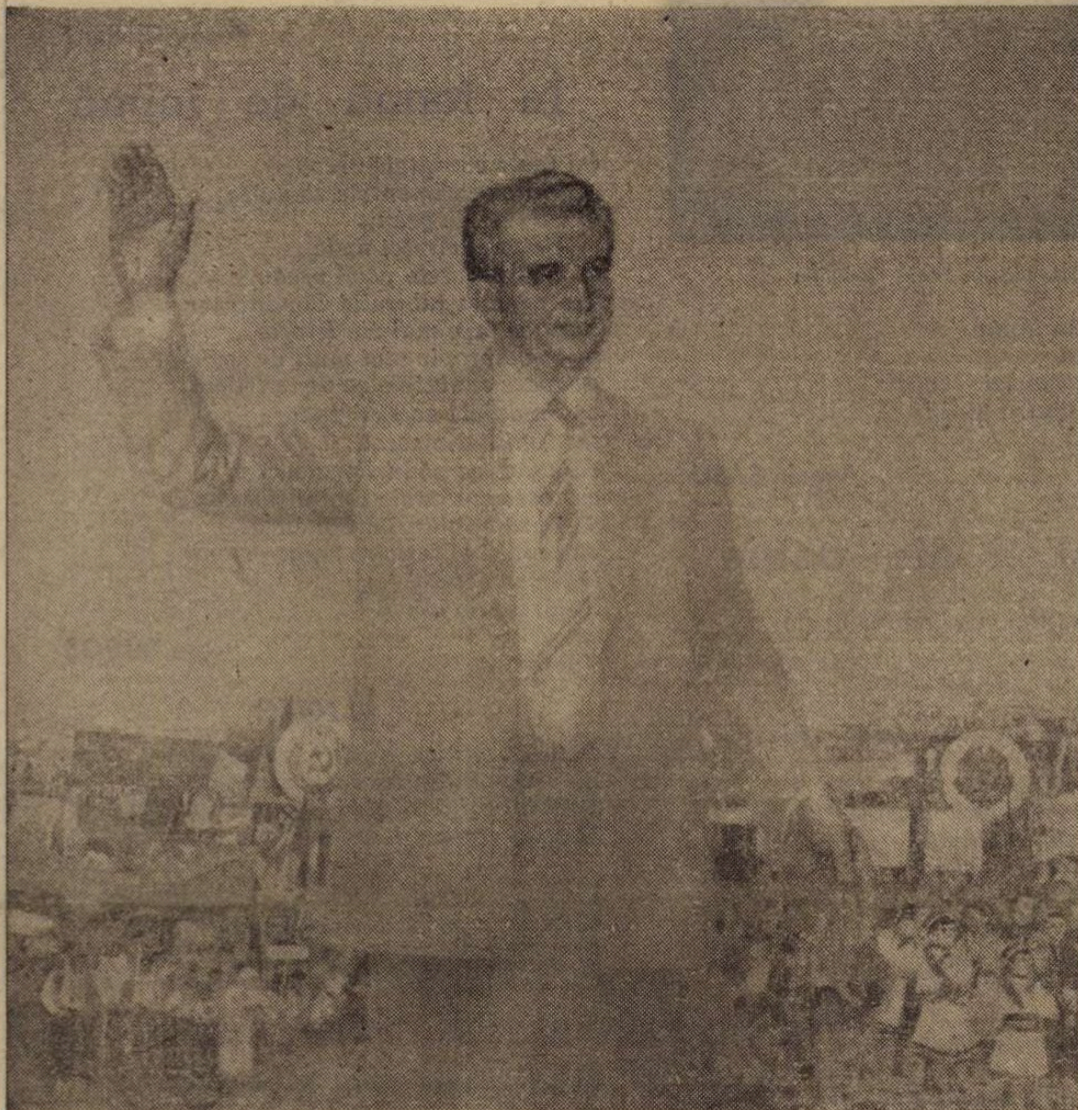

Vasile Pop Negreşteanu – Zi de sărbătoare

Un omagiu adus preşedintelui ţării, semn de recunoştinţă imortalizat prin talent şi dăruire artistică, este şi căutarea tot mai fructuoasă a artiştilor plastici de a da valoare de simbol activităţii sale neobosite, eforturilor sale constante puse în slujba patriei, a poporului. Probă elocventă de creaţie angajată, operele de artă în care se reflectă destinul eroic al secretarului general al partidului sînt cea mai durabilă şi mai elocventă imagine a contemporaneităţii noastre efervescente

Epoca Nicolae Ceauşescu –

Epoca marilor împliniri revoluţionare

Rolul culturii socialiste în formarea omului nou

În concepţia partidului nostru, a secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, revoluţia de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi de înaintare a României spre comunism este un proces amplu în care se întrepătrund şi se condiţionează reciproc latura materială şi spirituală, în care rolul forţelor de producţie, al relaţiilor de producţie, al activităţii ideologice şi politico-educative, al concepţiei revoluţionare despre lume şi viaţă, al culturii constituie unul din factorii esenţiali ai progresului, al perfecţionării organizării vieţii sociale. În cadrul revoluţiei şi construcţiei socialismului, rolul culturii socialiste constă în primul rînd în determinarea conştientizării de către fiecare individ în parte, de către societate, a sensului istoriei, a devenirii sociale. În acest sens, tovarăşul Nicolae Ceauşescu sublinia, în cadrul **Expunerii cu privire la stadiul actual al societăţii socialiste româneşti şi perspectivele dezvoltării sale viitoare, perfecţionarea conducerii economico-sociale, dezvoltarea democraţiei muncitoreşti-revoluţionare; rolul statului şi al organismelor democratice. Creşterea rolului Partidului Comunist Român şi activitatea ideologică, politico-educativă, ridicarea nivelului de cunoaştere ştiinţifică, de cultură, a conştiinţei socialiste. Raportul de forţe şi caracteristicile fundamentale ale situaţiei internaţionale:** „Acum, cînd trecem într-o etapă superioară de dezvoltare a societăţii noastre socialiste, trebuie să fim conştienţi că se impune o necesitate obiectivă să ridicăm nivelul general de cunoştinţe şi îndeosebi să asigurăm înarmarea întregului popor cu cele mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii, ale cunoaşterii umane în general. Numai pe baza celor mai înaintate cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii vom putea realiza o societate superioară din toate punctele de vedere!".

În concepţia partidului nostru, a secretarului său general, cultura socialistă este parte integrantă, organică, din activitatea ideologică, politico-educativă, de formare a omului nou, cu o înaltă conştiinţă revoluţionară, socialistă, care constituie una din problemele de importanţă capitală în actuala etapă de dezvoltare a societăţii noastre socialiste. Tocmai de aceea, cultura socialistă nu trebuie înţeleasă ca un produs autonom, independent de condiţiile social-istorice şi politico-economice, independent de determinismul social global, ci ca o expresie nemijlocită, firească a acestor condiţii.

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu a pus în permanenţă un accent deosebit pe rolul culturii socialiste, al acţiunii globale de formare a omului nou, ca o componentă esenţială a tacticii şi strategiei de edificare a noii orînduiri, cu un rol determinant în propulsarea mersului înainte, al progresului social. Această idee apare formu-

(Continuare în pag. 5)

Unanimă recunoştinţă conducătorului iubit

Aniversarea zilei de naştere a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, prilejuieşte tineretului universitar al ţării, întregii tinere generaţii, întregului nostru popor, ocazia fericită de a adresa, din adîncul inimilor, cele mai calde felicitări, urări de sănătate deplină şi fericire, viaţă îndelungată şi nesecată putere de muncă, strălucitului conducător al destinului comunist al înaintării României pe drumul unor noi şi mărețe împliniri epocale. Devenită simbol în conştiinţa întregii naţiuni, această solemnă aniversare ne oferă minunatul prilej de a omagia, cu cele mai alese sentimente de stimă, dragoste şi preţuire, pe întîiul fiu al ţării, care întruchipează, ca nimeni altul, virtuţile, valorile şi idealurile ce au caracterizat fiinţa eroicului popor român, pe militantul comunist şi patriotul înflăcărat, ce şi-a dedicat viaţa, din fragedă tinereţe, luptei pentru libertatea, demnitatea şi fericirea celor ce muncesc, pe eroul între eroii legendari ai neamului, care a conferit substanţă şi realitate istorică epocii celei mai bogate în împliniri din multimilenara istorie a patriei, pe conducătorul vizionar şi înţelept, ctitorul unităţii de granit a întregului popor în jurul partidului nostru. Pentru tineretul patriei noastre, personalitatea puternică a tovarăşului Nicolae Ceauşescu reprezintă simbolul suprem al tinereţii veşnic revoluţionare, al cutezanţei de gîndire şi faptă în angajarea ireversibilă a patriei noastre spre comunism, al contribuţiei determinante la obţinerea măreţelor realizări ale poporului român în anii glorioşi de după cel de-al IX-lea Congres, al opţiunii ferme pentru revoluţionarea tuturor laturilor componente ale sistemului social global.

Vibrantul omagiu al tinerei generaţii se cuvine întregit de adînca şi fierbintea recunoştinţă datorată marelui erou al naţiunii, înflăcăratului militant şi patriot care şi-a dedicat existenţa şi conştiinţa luptei pentru libertatea, demnitatea şi fericirea poporului român, slujirii cu credinţă a măreţelor idealuri de independenţă şi progres, triumfului revoluţiei de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare neabătută a României spre comunism, înfloririi

(Continuare în pag. 3)

Din inimă, fierbinte omagiu

Aşa cum se subliniază în Mesajul de Anul Nou, adresat întregii naţiuni de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretarul general al partidului, preşedintele Republicii, anul 1988 s-a încheiat cu importante realizări în dezvoltarea forţelor de producţie şi ridicarea gradului general de civilizaţie al patriei noastre socialiste. A fost un an în care poporul român, sub conducerea gloriosului nostru partid comunist, a obţinut noi realizări însemnate în dezvoltarea economico-socială, în creşterea producţiei industriale, agricole, a venitului naţional, a avuţiei generale a patriei, în dezvoltarea ştiinţei, învăţămîntului, culturii. În acelaşi timp, s-a desfăşurat o largă acţiune de perfecţionare şi organizare a activităţii economico-sociale, a conducerii şi planificării, a activităţii statului şi organismelor democraţiei muncitoreşti-revoluţionare. Totodată, în concordanţă cu politica generală a partidului şi statului nostru de ridicare continuă a bunăstării materiale şi spirituale a întregului popor, anul trecut a început majorarea retribuţiei şi pensiilor, de care au beneficiat în ultima parte a anului circa patru milioane de oameni ai muncii.

Interesul, satisfacţia, însufleţirea cu care a fost primit de către toţi cetăţenii ţării Mesajul de Anul Nou constituie încă o dovadă elocventă a unităţii de nezdruncinat a întregii noastre naţiuni în jurul partidului, al secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, înflăcărat militant revoluţionar, care de peste cinci decenii şi jumătate, din care aproape 24 de ani în fruntea partidului şi statului, desfăşoară o amplă şi neobosită activitate pentru continua prosperitate şi ridicare a patriei pe noi culmi de progres şi civilizaţie, pentru ridicarea nivelului de trai material şi spiritual al întregului popor. Înfăptuirile poporului român din această epocă glorioasă cu nume de simbol, puternica dezvoltare a industriei, agriculturii, ştiinţei, învăţămîntului, culturii ilustrează cît se poate de convingător justeţea politicii partidului nostru, care prin crearea şi continua perfecţionare a unui sistem al democraţiei muncitoreşti-revoluţionare, unic în felul său, a asigurat consolidarea principiilor construcţiei socialiste, concomitent cu stimularea iniţiativelor creatoare ale maselor, cu aplicarea pe scară largă a celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii în toate domeniile, în deplin consens cu tendinţele manifestate pe plan mondial.

(Continuare în pag. 4)

736.120 P
MUREŞ
TÎRGU-MUREŞ

LA SĂRBĂTOAREA MARELUI EROU

Aleasă cinstire

Aleasă-i sărbătoarea cînd cîntă toată țara
Acelui ce din luptă făcut-a un destin !
În ianuar s-arată deplină primăvara,
Cerul recunoștinței înalt e și senin !

Garoafe în ghirlande se-nalță — vii cuvinte,
Recunoștința noastră împurpurată-n steag,
Spre fiul României, iubit și bun părinte,
Studenții țării astăzi îndreaptă gîndul drag

Vie recunoștință, omagiu de lumină
În ceas de sărbătoare pentr-un întreg popor:
„Vă fie viața lungă, de fericire plină
În țara ce se-ndreaptă spre mîndru viitor!"

Călin GRIGORESCU

Un sentiment înalt

Neobosit Eroul, în patria străbună,
Vizionar prin secoli și ctitor luminat,
Un cîntec nou și amplu în inimi azi răsună
Cînd lumea îl serbează pe marele bărbat

Izvoare de tărie revarsă-se în fluvii,
Mișcînd hidrocentrale clădite în bazalt,
Cu flori adevărate ca marile efluvii
Împodobim cu toții un sentiment înalt

O zi de sărbătoare deplină, românească,
În care tot poporul vibrează cu iubire,
Ani mulți cu sănătate și bucurii, trăiască,
Ducînd spre culme țara mereu spre fericire!

Luminița PANAIT

Eugen Palade – Tinerețe revoluționară

Ani mulți și fericire

Să facem, prieteni, un legămînt curat
Cu vorbele, cu gîndul și cu fapta
Că vom urma mereu, neîncetat
Gîndirea lui măreață, înțeleaptă

Să adunăm prinos de mulțumire
La sărbătoarea marelui Erou
Să îi urăm ani mulți și fericire
Și să-l urmăm în lupta pentru nou !

Mircea SURU

Destine

1 Mai 1939
Măreață zi
Scrisă-n calendarul României noi
cu litere strălucitoare
Cînd s-au întîlnit doi tineri
cu destine de eroi
ai clasei muncitoare
Cînd în viitoarea inimilor
ridicate pentru dreptate
luciri diamantine s-au arătat :
două conștiințe neînfricate
pe care nimic nu le-a putut
înfrînge
chiar dacă ar fi fost să plătească
hotărîrea cu viața
cu vărsare de sînge
Măreață zi,
Îmi place ecoul să-ți ascult
să disting două inimi tinere
bătînd unite-n tumult

Sculptură de Horia Flămîndu

prefigurînd în lupta
revoluționară
Zorii comunismului
în scumpa noastră țară !

Angela SASU

Priveliști din patrie

Asemeni fluviului ce-și adună apele
din rîuri,
din pîriuri,
din izvoare,
doresc să-mi adun toate sentimentele
într-unul singur,
într-o urare fierbinte,
precum cuptorul pîinii noastre
precum soarele mîngîind
alese priveliști din patrie

Asemeni copacilor ce-și cresc
sevele-n trunchiuri demne
asemeni zăpezilor strălucitoare
din piscuri
aș vrea să fie urarea mea

Asemeni bătăilor inimii de tînăr
trăind în hotarele iubirii de glie

Dan ANGHEL

Bucurie supremă

La noi, verbul bucuriei supreme — a fi,
Miezul dulce-al ființei
În verbul sublim — a naște,
Înfloritor în candoare, copilul
Înseamnă deplin a iubi,
Gloria, în schimb, verbele luptei cunoaște.

Poporul român, mereu, în istorie,
De cînd numele-și știe —
Aripă dulce de taină, de cîntec,
De zbor,
Verbele graiului său legîndu-și
De sfînta glie,
Căreia veșnic îi este
Pașnic apărător.

Fiecare român,
În matca lui de cuvinte din care, cu dor,
Arar se desprinde,
Murind dacă-ntoarecere n-are,
El și-a trăit prin al verbelor
Geamăn popor,
Dragostea, nașterea, viața
Sub al gloriei soare.

Să înțelegem acum
Încă, și încă, și încă o dată,
Corul de verbe — geniul lor tutelar,
Lîngă răbdare și cumințenie
Nici o pată nu se așază
Pe inima dată de noi în dar.
Și încă o dată să umplem
O cupă din florile anotimpului
Ziua și verbul serbează acum

Pe cel mai iubit dintre oameni,
El, una cu soarta țării fiind
Într-un prezent al destinului,
Virtute și dragoste a dovedit
În fapte fără seamăn.

Poporul român, stăpîn deplin
Peste poporul verbelor sale-n istorie,
Poporul român — horă sub tricolor
Împrejurul eroului drag,
Trăiește, iubește, muncește, sărbătorește,
Demn de marea lui glorie,
Pe luptătorul viteaz, în toate clipele
Desfășurate sub steag.

Ileana CERNAT

În formă de inimă

Cu toate cuvintele vreau,
cu toate sentimentele rînduite
în versuri de granit
cu puterea vîrstei mele,
cu toate literele păcii vreau
să-i adresez iubitului Conducător
celui ce face mai vie Istoria
și ne-o apropie mai mult de suflete
cu toate cuvintele ca niște triluri
cu vrednicia acestui popor
transmisă din secoli
cu vigoarea pădurilor noastre
cu toate cuvintele limbii române
să-i urăm iubitului Conducător
Ani mulți și fericire neîntreruptă
la cîrma acestei țări
în formă de inimă !

Ana TALPOȘ

Urare

Oglindă infinită e patria română
Ea vede pînă-n zare istorii de demult,
Poporul azi destinul își ține strîns în mînă
Și-a lui cîntare-n suflet o am și o ascult

Vorbește despre vremuri de luptă îndîrjită
Cînd proletariatul revendica dreptatea
Și-a fost să vină ziua visată și dorită
Cînd steagul roș al luptei strălumină cetatea

Și-n fruntea celor vajnici a mers viteaz un tînăr
Și în a lui privire ardeau luceferi mari
Acum la sărbătoarea-i să-i adresăm urare
Fii dragi ai țării mele, revoluționari !

Liliana GHICULESCU

Vocabularul iubirii

Lumini feerice
cuprind acum crestele munților
întîia lună din an
întîiul gînd al unei națiuni
sînt cuvinte din neprețuitul
vocabular al iubirii
în care rostind patrie
ne gîndim la el

Vasile Pop Negreșteanu – Vizită de lucru

rostind părinte
ne gîndim la el
cuvinte întipărite în aur
cuvinte stemă
cuvinte drapel
cînd spunem viață nouă
ne gîndim la el
cuvinte stemă, aprinse,
cuvinte drapel

Ionel ȘERBAN

Unanimă recunoştinţă conducătorului iubit

(Urmare din pag. 1)

necontenite a civilizaţiei noastre materiale şi spirituale, cauzei colaborării şi înţelegerii, păcii şi dezarmării în lume. Pentru fiecare tînăr care trăieşte, munceşte şi învaţă în cea mai măreaţă dintre epocile istoriei naţionale — Epoca Nicolae Ceauşescu —, munca şi viaţa secretarului general al partidului, erou între eroii neamului, călit şi greu încercat în anii aspri ai ilegalităţii, ai regimului burghezo-moşieresc, ai marilor lupte purtate de partid pentru apărarea drepturilor fundamentale ale clasei muncitoare, ale poporului român, pentru libertate şi dreptate socială şi naţională, împotriva războiului, pentru o viaţă mai bună şi mai dreaptă, întruchipează însuşi simbolul conştiinţei revoluţionare. Fiecare moment al luptei poporului nostru în condiţiile create de victoria revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă, pentru reconstrucţie şi democratizare, pentru cucerirea deplinei puteri politice şi economice, pentru o viaţă socialistă în deplină libertate şi independenţă naţională, pentru angajarea fermă, din anii de după cel de-al IX-lea Congres, pe drumul comunismului, se leagă de numele tovarăşului Nicolae Ceauşescu.

Pentru toţi tinerii ţării nu există datorie mai scumpă decît aceea de a urma neabătut înflăcăratele îndemnuri şi chemări adresate în permanenţă tinerei generaţii de secretarul general al partidului, nu există ţel mai înalt decît acela de a face totul pentru gloria şi măreţia patriei străbune şi nici aspiraţie mai nobilă decît de a urma activitatea strălucită desfăşurată de tovarăşul Nicolae Ceauşescu în fruntea partidului şi statului nostru, cu pasiune revoluţionară, gînd înţelept şi faptă înaripată, cu clarviziune şi cutezanţă consacrate edificării României socialiste, afirmării naţiunii române în lume. Asemeni întregului tineret al ţării, tineretul universitar este unanim angajat în efortul de a urma pilduitoarele îndemnuri adresate de conducătorul încercat al partidului de a-şi însuşi în mod exemplar cele mai noi cuceriri ale cunoaşterii umane, de a deveni specialişti capabili să facă faţă exigenţelor noii revoluţii ştiinţifico-tehnice, ale noii revoluţii agrare şi ale noii revoluţii de dezvoltare economico-socială a patriei, cerinţelor realizării exemplare a hotărîrilor Congresului al XIII-lea şi Conferinţei Naţionale ale partidului, ale programului de muncă şi luptă ale întregului popor, sintetizat în Expunerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu de la Şedinţa comună a Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a organismelor democratice şi organizaţiilor de masă şi obşteşti.

Cunoscător temeinic al realităţii istorice şi al legităţilor devenirii sociale, prin contactul direct cu făuritorii civilizaţiei materiale şi spirituale socialiste marele strateg al revoluţiei de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a ţării noastre spre comunism, tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi-a pus întreaga capacitate teoretică şi practică în slujba poporului, definind clar şi precis stadiul de dezvoltare actual al societăţii socialiste româneşti şi perspectivele sale viitoare, obiectivele pe care poporul nostru trebuie să le urmeze pentru edificarea noii orînduiri pe pămîntul patriei. Aşa cum a reieşit de nenumărate ori de-a lungul anilor de cînd cu înţeleaptă răbdare şi cutezătoare iniţiativă veghează la împlinirea idealurilor de progres şi civilizaţie ale poporului nostru, nu există domeniu, sector de activitate în societatea noastră, care să nu fi beneficiat direct de revoluţionarele prefaceri la baza cărora se află gîndirea, iniţiativele şi faptele tovarăşului Nicolae Ceauşescu.

Şansa de a avea la cîrma statului şi a partidului pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu a însemnat pentru poporul român, harnic şi talentat, şansa de a se descoperi pe sine, cu imensele sale calităţi şi disponibilităţi de creaţie materială şi spirituală, de muncă eroică şi sacrificiu revoluţionar, care fac ca azi numele României să fie rostit cu admiraţie şi respect în firească asociere cu numele marelui său conducător, care a făcut din înălţarea ţării raţiunea supremă a unei exemplare vieţi de revoluţionar comunist, în ale cărui virtuţi sînt întruchipate în mod exemplar omenia, simţul dreptăţii şi vocaţia libertăţii, spiritul novator, înţelepciunea şi realismul, demnitatea şi cutezanţa proprii poporului român.

Cu strălucită evidenţă, viaţa, realităţile au demonstrat marele adevăr că în anii de cînd tovarăşul Nicolae Ceauşescu se află în fruntea partidului şi statului — cei mai rodnici ani din existenţa milenară a poporului român — se constituie într-o epocă de măreţe înfăptuiri socialiste, deschizătoare de luminoase orizonturi comuniste, într-un timp eroic al afirmării plenare a unităţii de nezdruncinat a naţiunii în jurul gloriosului nostru partid comunist. De contribuţia uriaşă a secretarului general al partidului la îmbogăţirea tezaurului teoretic al partidului cu noi idei şi concluzii, se leagă astăzi teze de o inestimabilă valoare teoretică şi practică cu privire la continuitatea procesului revoluţionar, la făurirea socialismului cu poporul şi pentru popor, teze desprinse din practica edificării societăţii socialiste în România şi a mişcării muncitoreşti revoluţionare mondiale, din analiza profund ştiinţifică a fenomenelor vieţii social-politice actuale.

Pentru noi, tineretul revoluţionar al ţării, cel care astăzi, prin voinţa unanimă a tuturor fiilor ţării, ne conduce destinele partidului şi ale ţării a reuşit să se afirme ca întruchipare şi simbol a tot ceea ce sîntem, a tot ceea ce vrem să devenim. Iată de ce, însufleţiţi de acest înălţător exemplu de muncă şi viaţă revoluţionară, de gînd şi faptă comunistă, sîntem ferm hotărîţi de a face totul pentru a participa activ, alături de eroicul nostru popor muncitor, la opera de desăvîrşire a construcţiei socialiste, la eforturile spre care ne îndeamnă mereu tovarăşul Nicolae Ceauşescu de a transforma activitatea ideologică şi politico-educativă într-o adevărată forţă motrice a înaintării neabătute a poporului nostru spre comunism. Tînăra generaţie universitară a ţării este pe deplin conştientă de faptul că dezvoltarea fără precedent a învăţămîntului, ştiinţei şi culturii, rolul şi încrederea investită tineretului în societatea noastră îşi au temeiurile în concepţia ştiinţifică, revoluţionară a tovarăşului Nicolae Ceauşescu cu privire la înfăptuirea măreţelor proiecte de dezvoltare a ţării. Din aceste considerente, studenţimea comunistă a patriei este pătrunsă de sentimentele recunoştinţei şi datoriei de a învăţa şi a munci fără preget, de a se pregăti temeinic pentru a-şi însuşi cele mai noi cunoştinţe, de a proba prin fapte spiritul revoluţionar insuflat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu muncii şi încrederii în viitorul comunist, de a fi la înălţimea sarcinilor de mare răspundere, impuse de revoluţia ştiinţifică şi tehnică contemporană în faţa viitorilor specialişti.

Pe deplin conştientă de noile răspunderi ce-i revin în făurirea prezentului şi viitorului în care o contribuţie esenţială o are dezvoltarea ştiinţei şi tehnicii, a învăţămîntului şi culturii, tînăra generaţie a amfiteatrelor este unanim însufleţită de exemplul strălucit de om politic şi savant de renume mondial al tovarăşei academician doctor inginer Elena Ceauşescu, tovarăşa neobosită de muncă şi luptă revoluţionară, care veghează cu neostenită grijă la afirmarea geniului creator al poporului nostru, la creşterea aportului cercetării ştiinţifice şi dezvoltării tehnologice, la construirea civilizaţiei socialiste şi comuniste.

Asociaţiile studenţilor comunişti, prin tot ceea ce întreprind în rîndurile tineretului universitar, sînt preocupate să îndeplinească cu nestrămutată hotărîre chemarea vibrantă adresată întregului tineret al ţării de către tovarăşul Nicolae Ceauşescu de a învăţa şi munci, de a-şi însuşi cele mai noi cuceriri ale ştiinţei şi cunoaşterii, pentru a deveni constructori competenţi, demni şi devotaţi ai măreţelor proiecte de dezvoltare a ţării, de a fi la înălţimea imperativelor celei mai dinamice şi complexe opere de făurire a noii societăţi pe pămîntul scumpei noastre patrii, de a răspunde, cu romantismul revoluţionar al celor mai frumoşi ani, mereu prezent acolo unde ţara îi cheamă, de a-şi face datoria de a duce înainte neabătut făclia progresului pe pămîntul milenar al patriei, precum şi mesajul de pace şi colaborare al naţiunii noastre socialiste cu alte naţiuni ale lumii.

Tînăra generaţie universitară va demonstra, prin proba de foc pe care o va susţine în laboratoare, amfiteatre şi biblioteci, iar apoi în uzine şi fabrici, pe ogoare şi în laboratoare de cercetare, în şcoli şi spitale, că este animată de hotărîrea de a face totul pentru ca în întreaga activitate a organizaţiei sale revoluţionare să pulseze cu tărie ritmul viu al spiritului revoluţionar al cărui strălucit simbol este exemplul de muncă şi faptă al tovarăşului Nicolae Ceauşescu, de luptător neobosit pentru cauza comunismului şi naţiunii române, revoluţionar şi patriot omagiat de întregul popor muncitor.

Mariana DIACONESCU
secretar al Consiliului Uniunii Asociaţiilor Studenţilor Comunişti din România

Eugen Palade – **Salut către ţară**

Omagiul tinerei generaţii

Ca fluviul vălurind fără sfîrşit
E dragostea ce-o dăruim întreagă
Patriei, României socialiste,
Partidului, părintelui iubit.

Noi, tinerii trăim patriotismul
Destin deplin care prin el există,
Ţinta ne este-n pace comunismul —
Magnific steag în evul ctitorit.

Exemplu de voinţă şi de luptă,
Ideile-i au miez concret şi viu,
Viaţa sa — muncă, veghe ne-ntreruptă,
Vizionar viteaz, al patriei demn fiu.

Binele ţării bucurînd privirea
În el îşi are marele izvor,
În el, necontenit, iubirea
În plină-amiază creşte roditor.

La ceasul de aniversare, iată,
Venim cu flori, inimi în sărbătoare,
Rostind cu energia noastră toată
Omagiul de cuvinte şi de soare.

De viitor încrederea ne leagă,
Şi de prezent entuziastul drum,
Şi dragostea ce-o dăruim întreagă
Este răspunsul dat de noi acum.

Alexandru HĂRGĂLAŞ

Din inimă, fierbinte omagiu

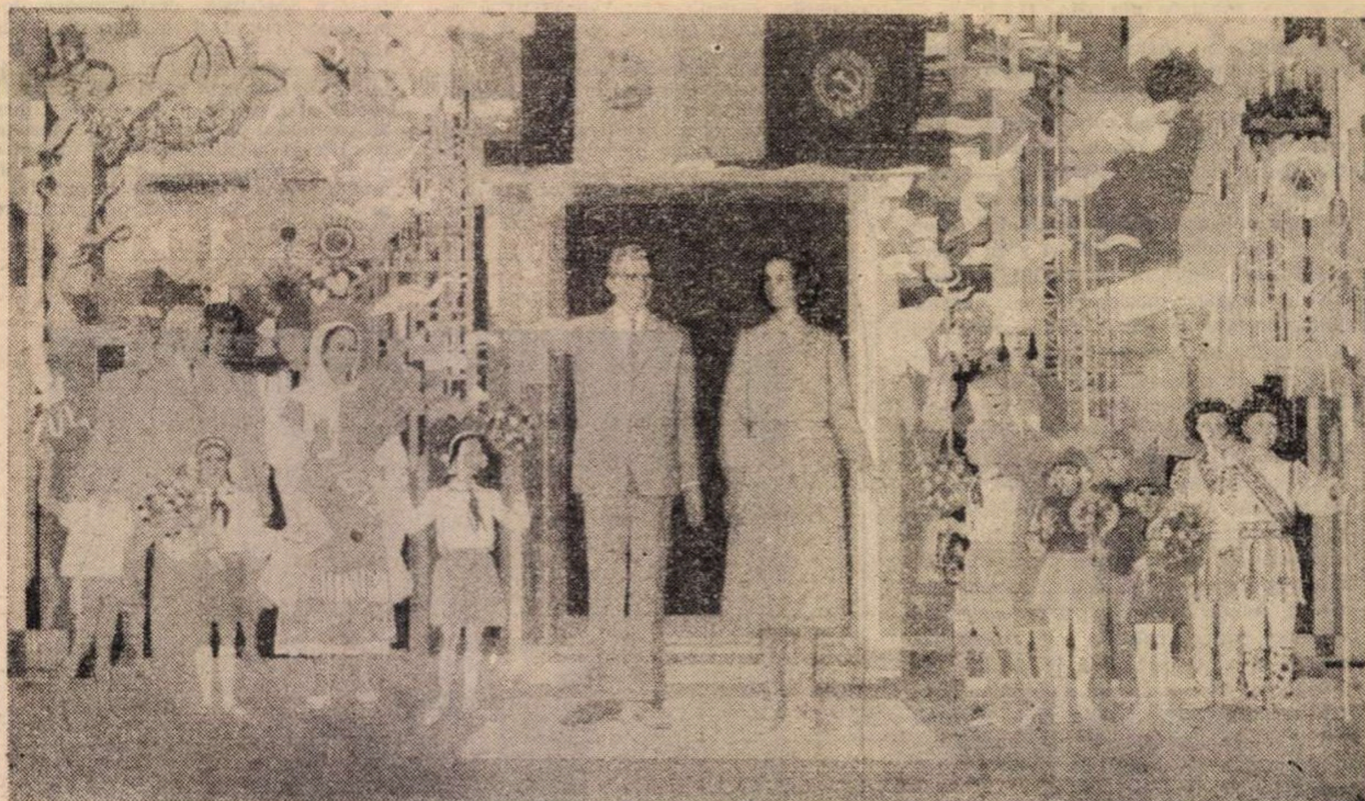

Vasile Pop Negreşteanu — **Aniversare**

(Urmare din pag. 1)

Una din caracteristicile de maximă importanţă ale strategiei elaborate de partidul nostru cu privire la făurirea şi dezvoltarea societăţii socialiste multilateral dezvoltate se referă la rolul prioritar al efortului propriu, al factorilor interni în crearea şi modernizarea bazei tehnico-materiale necesare pentru îndeplinirea planurilor cincinale şi anuale, pentru progresul necontenit al economiei naţionale. Acest principiu a fost avut în vedere şi la elaborarea Planului naţional unic de dezvoltare economico-socială a ţării pe anul 1989, a cărui trăsătură definitorie o constituie accentuarea laturilor calitative, intensive ale progresului în toate domeniile de activitate. Astfel, realizarea sarcinilor stabilite pe ramuri, ministere, centrale şi întreprinderi, în principal prin înfăptuirea programelor de perfecţionare a organizării şi modernizare a proceselor de producţie, va asigura dezvoltarea şi întărirea proprietăţii socialiste obţinerea unor producţii suplimentare prin folosirea integrală a capacităţilor de producţie, ridicarea nivelului tehnic şi calitativ al produselor, aplicarea principiului socialist de retribuire după cantitatea, calitatea şi importanţa socială a muncii depuse, dezvoltarea conducerii muncitoreşti şi întărirea autogestiunii, sporirea substanţială a eficienţei în întreaga economie.

Orientarea fermă a economiei noastre naţionale spre accentuarea laturilor calitative ale dezvoltării, a cursului spre o reproducţie de tip intensiv este ilustrată în mod cît se poate de convingător şi de afirmarea tot mai puternică a noilor cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii. Beneficiind de îndrumarea şi sprijinul nemijlocit al tovarăşei academician doctor inginer Elena Ceauşescu, savant de largă recunoaştere şi preţuire internaţională, cercetarea ştiinţifică şi tehnologică românească, învăţămîntul se înscriu printre factorii esenţiali ai înfăptuirii cu succes a întregii opere de construcţie socialistă în ţara noastră. Practic, nu există domeniu de activitate — de la industria extractivă şi prelucrătoare, la construcţii industriale şi agricultură — care să nu îşi întemeieze proiectele şi să nu îşi susţină eforturile făcute pentru îmbunătăţirea rezultatelor obţinute pe valoroasele cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii româneşti.

Pe baza realizărilor de pînă acum, aşa cum subliniază secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, în Mesajul de Anul Nou, putem privi cu încredere deplină viitorul, realizarea programelor de dezvoltare economico-socială, victoria socialismului şi comunismului în patria noastră. Planul pe anul 1989 asigură, după cum se ştie, dezvoltarea susţinută a industriei, agriculturii şi celorlalte ramuri de activitate, ridicarea continuă a nivelului de trai material şi spiritual al întregului popor. Este necesar, aşadar, ca încă din aceste zile să se acţioneze cu toată hotărîrea pentru desfăşurarea ritmică a producţiei, creşterea productivităţii muncii, ridicarea calităţii şi nivelului tehnic al producţiei, reducerea cheltuielilor şi sporirea pe această cale a eficienţei economice şi rentabilităţii în toate sectoarele de activitate, pentru întîmpinarea cu noi succese a marilor evenimente politice din acest an: împlinirea a 45 de ani de la victoria revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă, şi cel de-al XIV-lea Congres al partidului.

Prin sentimentele cele mai calde, de aleasă şi înaltă stimă, partidul şi întregul popor au adus, şi în acest ianuarie sărbătoresc, întreaga lor cinstire tovarăşei Elena Ceauşescu, eminent om politic şi savant de renume mondial, a cărei contribuţie la dezvoltarea multilaterală a patriei şi afirmarea ei în lume constituie expresia devoţiunii celei mai fierbinţi pentru ţară şi progresul ei necontenit, într-un climat al păcii şi înţelegerii internaţionale. Cu prilejul zilei de naştere şi al îndelungatei sale activităţi revoluţionare, tovarăşa Elena Ceauşescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim viceprim-ministru al guvernului, preşedintele Consiliului Naţional al Ştiinţei şi Învăţămîntului, a fost sărbătorită în cadrul unei solemnităţi ce a avut loc la Palatul Consiliului de Stat. În cadrul festivităţii s-a dat citire Scrisorii adresate tovarăşei Elena Ceauşescu de către Comitetul Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român. În semn de profund omagiu şi aleasă preţuire, tovarăşei Elena Ceauşescu i-a fost conferit Titlul de Onoare Suprem „Erou al Republicii Socialiste România", prin Hotărîrea-Decret a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. şi a Consiliului de Stat.

În Scrisoarea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. este subliniată aprecierea deosebită şi înalta preţuire pe care conducerea partidului şi statului, întreaga noastră naţiune le dau prodigioasei activităţi revoluţionare şi ştiinţifice a tovarăşei Elena Ceauşescu — strălucit militant comunist, eminent savant de largă recunoaştere internaţională —, consacrate edificării socialiste şi comuniste în patria noastră, dezvoltării ştiinţei şi învăţămîntului din România, înfloririi necontenite a ţării, întăririi independenţei şi suveranităţii sale.

„În semn de aleasă preţuire şi ca o consacrare a înaltelor calităţi dovedite în decursul întregii activităţi — se arată în Scrisoare — partidul şi poporul v-au încredinţat, mult stimată tovarăşă Elena Ceauşescu, importantele funcţii de membru al Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al partidului, prim viceprim-ministru al guvernului, preşedinte al Consiliului Naţional al Ştiinţei şi Învăţămîntului — în îndeplinirea cărora aţi acţionat şi acţionaţi cu înalt spirit revoluţionar, cu exemplară dăruire pentru victoria socialismului şi comunismului pe pămîntul scumpei noastre patrii. Noi toţi cunoaştem şi dăm o înaltă apreciere contribuţiei inestimabile pe care aţi adus-o şi o aduceţi permanent la elaborarea şi înfăptuirea politicii interne şi externe a partidului şi statului nostru, la fundamentarea şi aplicarea planurilor şi programelor de dezvoltare economică şi socială a ţării, la înflorirea ştiinţei, învăţămîntului şi culturii, la ridicarea patriei noastre socialiste pe noi culmi de progres şi civilizaţie, la întărirea independenţei şi suveranităţii sale, la creşterea prestigiului României în lume, la afirmarea tot mai puternică a năzuinţelor de pace şi colaborare ale poporului român".

Marile succese obţinute de ţara noastră, în anii glorioşi ai Epocii Nicolae Ceauşescu, în toate domeniile de activitate, ca şi puternica afirmare a politicii de pace şi colaborare a României socialiste sînt, în mod indubitabil, rezultatul orientărilor şi deschiderilor iniţiate după istoricul Congres al IX-lea în politica internă şi externă promovată de partidul şi statul nostru, sub îndrumarea şi clarviziunea genialului strateg al înaintării patriei noastre pe drumul victorios al socialismului şi comunismului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. În acest amplu proces revoluţionar, ştiinţa şi învăţămîntul au devenit o puternică forţă de producţie, aşa cum sublinia recent şi tovarăşa Elena Ceauşescu: „Doresc să mă refer, în mod deosebit, la rolul important care revine ştiinţei, învăţămîntului şi culturii, la necesitatea de a face totul pentru aşezarea la baza întregii activităţi, din toate sectoarele, a celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii, ale cunoaşterii umane în general. Trebuie să perfecţionăm continuu activitatea de cercetare ştiinţifică şi tehnică, în vederea înfăptuirii în cele mai bune condiţii a marilor obiective care asigură înălţarea ţării noastre pe noi culmi de progres şi civilizaţie, ridicarea generală a nivelului de cunoştinţe ştiinţifice, culturale şi politice ale întregii noastre naţiuni."

Cu înaltă competenţă politică şi ştiinţifică, cu o deosebită capacitate de mobilizare a energiilor creatoare ale poporului nostru, tovarăşa Elena Ceauşescu a acţionat şi acţionează pentru promovarea celor mai noi cuceriri ale revoluţiei tehnico-ştiinţifice în procesul dezvoltării economico-sociale, pentru organizarea întregului proces de învăţămînt din ţara noastră pe baze moderne, pentru strînsa lui legare cu activitatea practică.

Subliniind prestigioasa contribuţie teoretică şi practică a tovarăşei Elena Ceauşescu la progresul ştiinţei şi învăţămîntului din ţara noastră, în Scrisoarea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. se arată: „Acţionînd permanent cu înalt spirit novator, cu erudiţia savantului şi intelectualului de excepţie, aţi desfăşurat de-a lungul anilor o activitate de cercetare de o impresionantă amploare şi de un remarcabil nivel, concretizată în importante lucrări de specialitate, care, prin marea lor însemnătate ştiinţifică şi larga aplicabilitate practică, în diferite sectoare economice, s-au impus atenţiei generale, fiind traduse în principalele limbi de circulaţie mondială şi publicate în numeroase ţări. Vasta şi remarcabila dumneavoastră activitate, de o asemenea amploare şi autoritate, se bucură pretutindeni de o înaltă preţuire şi unanimă recunoaştere, fapt ilustrat în mod elocvent de numeroasele distincţii şi titluri academice care v-au fost acordate de prestigioase foruri ştiinţifice şi de învăţămînt din întreaga lume. Toate aceste admirabile realităţi ne îndreptăţesc să afirmăm, cu legitimă mîndrie şi profundă satisfacţie, că de strălucita dumneavoastră activitate, de virtuţile de pasionat cercetător şi om de ştiinţă, preocupat de lărgirea continuă a graniţelor cunoaşterii umane, este inseparabil legată afirmarea geniului ştiinţific românesc în lume, promovarea consecventă a colaborării ştiinţifice internaţionale, în folosul exclusiv al omului, al propăşirii naţiunilor, al păcii şi înţelegerii între popoare."

Integrarea ştiinţei româneşti în structurile economice ale ţării, legăturile trainice, stabilite în anii de cînd tovarăşa Elena Ceauşescu conduce direct aceste importante domenii de activitate, între ştiinţă, învăţămînt şi producţie asigură continuitatea creşterilor calitativ-intensive ale societăţii noastre socialiste.

Om politic de frunte al partidului şi statului nostru, savant de largă recunoaştere internaţională, tovarăşa Elena Ceauşescu militează pentru ca cele mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii să fie puse în slujba progresului şi bunăstării naţiunii noastre şi ale tuturor popoarelor, a edificării unei lumi mai bune şi mai drepte pe planeta noastră, a cauzei păcii şi înţelegerii între toate naţiunile.

Ca preşedinte al Comitetului Naţional Român „Oamenii de ştiinţă şi pacea", tovarăşa academician doctor inginer Elena Ceauşescu militează, cu fermitate şi convingere, pentru afirmarea vocaţiei de pace a ştiinţei, considerînd că nu poate exista o îndatorire mai mare a oamenilor de ştiinţă decît aceea de a apăra pacea, cuceririle civilizaţiei, dreptul la viaţă şi la muncă, la existenţă liberă şi demnă a tuturor oamenilor, a tuturor naţiunilor lumii.

Întregul popor român dă o înaltă apreciere neobositei activităţi a tovarăşei Elena Ceauşescu pentru ca ştiinţa să servească plenar cauza păcii, destinderii, dezarmării, înţelegerii, colaborării internaţionale şi progresului întregii omeniri. „Preocupată în mod constant — se arată în Scrisoarea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. — de necesitatea ca ştiinţa să se afirme din ce în ce mai mult ca un permanent dialog şi mijloc de comunicare între naţiuni, prin care să crească răspunderile ce revin oamenilor de ştiinţă, învăţămînt şi cultură în făurirea unei lumi mai bune şi mai drepte, a unei lumi a păcii, eliberată de pericolul unui război nuclear nimicitor, în întărirea înţelegerii şi solidarităţii între popoare, ca preşedinte al Comitetului Naţional Român «Oamenii de ştiinţă şi pacea», dumneavoastră, mult stimată tovarăşă Elena Ceauşescu, animată de un profund umanism, acţionaţi în mod consecvent în direcţia întăririi colaborării cu organizaţii ale oamenilor de ştiinţă din toată lumea, în lupta pentru oprirea cursei înarmărilor şi înfăptuirea dezarmării, pentru ca minunatele cuceriri ale geniului uman să nu mai fie puse în slujba distrugerii, a războiului, ci a salvgardării păcii, a valorilor culturii şi civilizaţiei umane, apărării dreptului fundamental al tuturor oamenilor, al popoarelor de pretutindeni la viaţă, la dezvoltare liberă şi demnă."

Aniversarea zilei de naştere a tovarăşei Elena Ceauşescu şi a îndelungatei sale activităţi în mişcarea comunistă şi muncitorească, într-o vibrantă atmosferă de patriotism, de neţărmurită dragoste, a constituit pentru toţi oamenii muncii din ţara noastră, pentru întregul popor român, fericitul prilej de a exprima, încă o dată, stima şi recunoştinţa, înalta preţuire şi consideraţie faţă de neobosita activitate a militantului de frunte al partidului şi statului nostru, eminentului savant de largă recunoaştere internaţională, consacrată propăşirii României, înfloririi patriei noastre socialiste, întăririi legăturii oamenilor de ştiinţă români cu oamenii de ştiinţă de pretutindeni, pentru ca ştiinţa şi cultura să servească, întotdeauna, vieţii şi progresului economico-social al omenirii, promovării idealurilor de libertate şi pace ale naţiunii noastre socialiste, a cauzei înţelegerii şi conlucrării fructuoase între toate popoarele.

Ioana BĂDESCU

Cuvinte vii

În patrie poetul
Înalţă azi cîntare
Că vremea-i de lumină
Şi faptele-s de aur
Şi strînge vorbe calde
Acum pentru urare
Cînd ţara îl serbează
Pe-al înnoirii laur

În patrie poetul
Ca-n faguri iubirii
Iveşte noi imagini
Ale recunoştinţei
Şi vorbele-s alese
precum sînt trandafirii
Aduşi prinos, din inimi
Înaltei slujitoare
A luptei şi a ştiinţei

În patrie poetul
preafericit cînd scrie
cuvinte vii din cronici
tumult de fapte noi
preafericit poetul
În mîndra Românie
Înalţă o urare
Cu drag, pentru Eroi!

Georgeta BROCEA

Rolul culturii socialiste în formarea omului nou

(Urmare din pag. 1)

Iată cu o claritate exemplară în cadrul Tezelor din aprilie, fiind apoi reluată și dezvoltată în Expunerea la Ședința comună a plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a organismelor democratice și organizațiilor de masă și obștești: „Va trebui să acționăm in așa fel ca, intr-o perioadă scurtă, să lichidăm această stare de lucruri, să facem astfel incit activitatea politico-ideologică de formare a conștiinței revoluționare, a omului nou, să devină o forță mai puternică, să se transforme, dacă se poate spune așa, intr-o adevărată forță motrice a inaintării intregului nostru popor pe calea socialismului și comunismului".

Transformarea activității ideologice și politico-educative intr-o adevărată forță în unirea tuturor oamenilor muncii în jurul partidului, în dezvoltarea continuă a forțelor de producție și perfecționarea relațiilor sociale, a formelor de conducere a societății constituie cadrul in care cultura socialistă trebuie să-și indeplinească rolul său specific, care legitimează competența istorică a maselor in făurirea istoriei, a noii societăți.

Premisele exercitării conștiente a rolului istoric al maselor populare

Socialismul este prima orinduire care permite saltul din imperiul necesității in cel al libertății. În termenii folosiți de clasicii marxismului, abia acum are loc intrarea omului in istorie. Ceea ce înseamnă că perioada premergătoare a fost una de acumulare treptată, o perioadă de elucidare a raporturilor sociale și politice. Această schimbare de statut a fost determinată de experiența istorică și politică a partidelor clasei muncitoare, a partidelor care și-au asumat responsabilitatea revoluției și construcției socialismului. În practica partidului nostru de făurire a socialismului, in special in perioada luminoasă de istorie națională, inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, transformarea maselor populare, a intregului popor în făuritorul conștient al propriei sale istorii a devenit principiul de bază al democrației muncitorești, revoluționare.

Făurirea socialismului cu poporul și pentru popor, așa cum a arătat in repetate rînduri secretarul general al partidului, nu constituie un deziderat abstract, ci un principiu al înseși funcționării mecanismului construcției noii orinduiri. Iar transformarea poporului în subiect făuritor de istorie presupune o conștientizare deplină din partea fiecărui membru al societății. Or, in această privință, importanța formativă a culturii socialiste este inestimabilă. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Cu cît nivelul ideologic-teoretic va fi mai ridicat, cu cît vor fi mai bine înțelese schimbările din societate și lume, cu atît mai mult se vor dezvolta concepția și spiritul revoluționar de acțiune, activitatea organizatorică, practică, in realizarea politicii generale.

Intensificarea activității culturale, a rolului social al culturii socialiste, constituie, în concepția partidului nostru, un imperativ al istoriei, al progresului social general. Acest imperativ este o consecință a faptului că trăim intr-o epocă de urlașe cuceriri ale științei și tehnicii, ale culturii și cunoașterii umane, iar de măsura în care tineretul, oamenii muncii, întregul popor sînt înarmați cu cele mai noi cuceriri ale științei, culturii și cunoașterii umane depinde însăși acțiunea de ridicare a nivelului de pregătire, competență și conștiință al constructorilor socialismului din țara noastră.

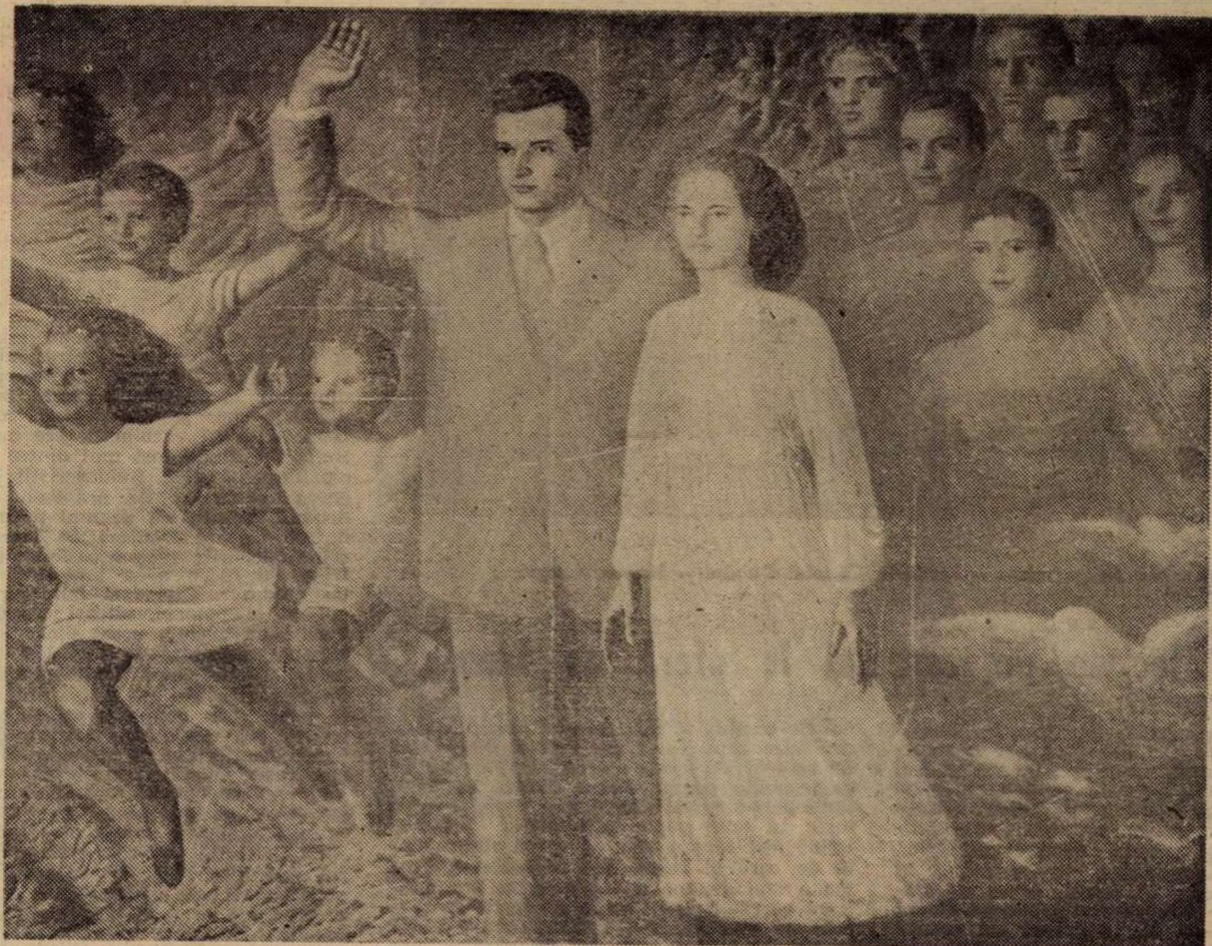

Sabin Bălașa — Omagiu

Patria-n toate

Patria-n totul,
tînara a noastră ființă,
Patrie vie,
patrie a celor ce sint,
în sărbătoare —
arc de triumf și credință,
Flamură, flacăra,
inima, scut și cuvînt.

Cîtă istorie,
atita dovada a luptei,
Cît eroism
intr-a muncii bogata grădină,
Patria noastră de oameni,
de vieți ne-ntrerupte,
Crește — coloană de fu —
infinită lumina.

Entuziastă vibrare,
in ianuarie, toate
Sarbatorești sint,
veșmintele orașelor-salbe
S-au innoit
strălucitoare, curate,
Albe clădirile,
decit zăpada mai albe.

Iată prezentul,
patria și tricolorul —
Timp cucerit,
demn de cuprindere-n cînt,
Urcă spre piscuri
conducătorul, poporul.
Demni sînt de slavă
și demni de glorie sînt.

Cîtă istorie
în răscolitoare venire,
Cît eroism intr-un continuu
asalt,
Patria noastră respiră
nestinsă iubire
Pentru bărbatul
purtînd idealu-i înalt.

Visul de aur,
de propășire și pace, —
Realitatea istoriei noastre
în mers,
Se împlinește
ca grîul etern ce se coace
Mare și liber
ca soarele in univers.

Vlad CONSTANTINCĂI

Inaltă cultură și educație revoluționară

Între sarcinile complexe ale activității ideologice și politico-educative, un loc de seamă îl ocupă ridicarea nivelului de cultură și educație revoluționară. Iar a fi revoluționar, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, presupune in primul rind creșterea puternică a rolului științei, învățămintului și culturii în procesul de ridicare a nivelului de cunoștințe și de pregătire politico-educativă a tuturor membrilor societății. Principiul învățării continue a devenit în țara noastră un principiu social general, explicitat in întreaga activitate de perfecționare a nivelului de pregătire a tuturor oamenilor muncii, care trebuie să dețină, în tot mai mare măsură, nu numai cunoștințe generale, ci și cunoștințe legate de nivelul actual de dezvoltare a societății, a științei, a tehnicii. În afara acestora, sublinia secretarul general al partidului, nu se pot înțelege schimbările care au loc continuu în societate, în lume, în dezvoltarea forțelor de producție, a științei, culturii, a cunoașterii universale. Or, această capacitate de înțelegere este o condiție a conștientizării depline a schimbărilor revoluționare care au loc în societatea noastră socialistă, a conștientizării rolului exercitat de partidul nostru in intrarea României pe făgașul progresului obiectiv al dezvoltării socialiste. Iar de înțelegerea tuturor acestor fenomene și procese sociale, politice, economice și culturale depinde gradul de angajare conștientă revoluționară a fiecărui om al muncii în procesul edificării socialismului și comunismului.

În concepția partidului nostru, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, intensificarea activității politice de masă, de formare a omului nou, de dezvoltare a conștiinței revoluționare, trebuie să cuprindă pe toți cetățenii patriei noastre. Esența Programului ridicării nivelului cultural și științific, a educației revoluționare, de formare a omului nou, constructor conștient al propriului destin, al viitorului său liber, de bunăstare — a comunismului, a fost sintetizată de tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvinte memorabile: „Numai un om educat și stăpîn pe cele mai inalte cunoștințe din toate domeniile poate înțelege legile obiective, cerințele dezvoltării economico-sociale, poate sesiza la timp schimbările care au loc în societate, poate sesiza ceea ce este vechi și nu mai corespunde noii etape a progresului, poate sesiza noul care se va dezvolta și care reprezintă viitorul. Numai un asemenea om, în înțelesul științific, poate fi un om cu adevărat liber! Un om cu o slabă cultură, ignorant și înapoiat va fi întotdeauna dominat de bigotism, de misticism, de tot felul de prejudecăți. Un asemenea om va fi întotdeauna prada influențelor retrograde, șovinismului, naționalismului, rasismului și altor influențe reacționare și va putea ușor să devină un instrument al celor mai reacționare cercuri imperialiste, mergind, cîteodată, pînă la însăși trădarea poporului său. Un asemenea om fără îndoială nu poate înțelege sensul evenimentelor, al schimbărilor, nu poate ține pasul cu mersul revoluționar înainte al maselor, al popoarelor! Și un asemenea om nu poate fi niciodată cu adevărat liber."

Secretarul general al partidului a arătat, în numeroase ocazii, care sînt formele pe care trebuie să le aibă cultura nouă, inaintată, socialistă. Punctul de la care se impune ca ea să pornească este că adevăratul beneficiar al culturii și limbii române, al istoriei și politicii naționale este poporul, ale cărui tradiții revoluționare de luptă, a cărui existență de muncă eroică pe șantierele făuririi socialismului trebuie înfățișate de creațiile literare și artistice. Viața și munca poporului nostru trebuie să fie izvorul veșnic viu, nesecat de inspirație, iar sensul creațiilor artistice și culturale trebuie să fie transpunerea fidelă a realităților epocii noastre, a hotărîrii neclintite a tuturor oamenilor muncii de a contribui la făurirea socialismului și comunismului în România, la întărirea unității întregului popor în jurul partidului, la întărirea forței generale a patriei noastre.

Dezvoltarea dragostei față de țară, față de popor, față de cauza socialismului, dezvoltarea patriotismului socialist, a spiritului revoluționar, combaterea cu fermitate a stărilor de lucruri înapoiate, a concepțiilor retrograde, a oricăror încălcări a legilor și normelor de conviețuire socială — sint numai cîteva din prioritățile propagandei socialiste, așa cum sînt concepute ele de către partidul nostru comunist, de către secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Iar toate realizările obținute in cîmpul culturii socialiste în perioada de după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, denumită cu legitimă mîndrie patriotică „Epoca Nicolae Ceaușescu", vădesc rolul hotăritor al ideilor și valorilor umanismului socialist, al politicii partidului de făurire a noii orinduiri sociale.

Otilia DRAGOMIR

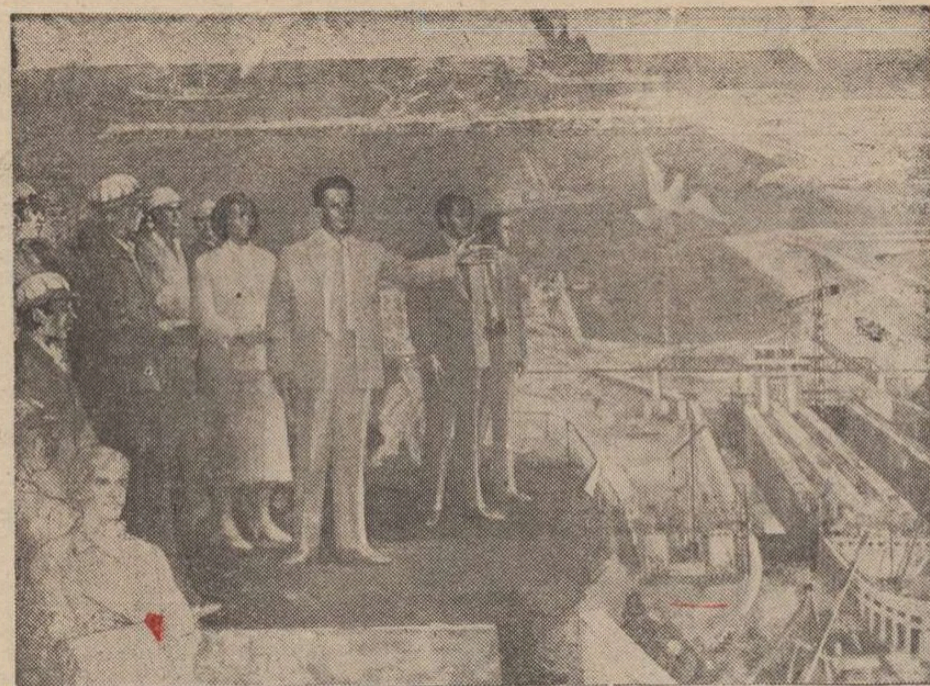

Vasile Pop Negreșteanu – **Vizită la Canalul Dunăre – Marea Neagră**

Despre lecțiile pe care ni le oferă un traseu

Cartea de geografie ne învață despre unitatea munților Făgăraș că are o structură geometrizată, înscriindu-se în cadrul arcului carpatic, formată dintr-o creastă de șaptezeci de kilometri lungime: Munții Făgăraș par o cetate naturală între Defileul Oltului și poalele Pietrei Craiului, fără porți deschise, fără văi de trecere și culoare naturale. Și totuși, omul a străpuns „cetatea" Făgărașului printr-un drum. Transfăgărășanul se desprinde de drumul național București — Oradea în apropierea comunei Arpașul de Jos și, după aproape 12 kilometri, se înscrie pe versantul pîrîului Bîlea pînă la cascada Bîlea. Depășește printr-o mare serpentină diferența de nivel de patru sute de metri, ajungînd deasupra cascadei și urcă, pînă la lacul Bîlea, atingînd cota 2042 de metri. Trecerea către sud, în bazinul Argeșului, se face printr-un tunel de un kilometru, cu bandă dublă, drumul coborînd apoi versanții pîrîului Capra pînă la coada lacului Vidraru. Apoi, ca într-o inerție firească, traseul te poartă peste barajul hidrocentralei de pe rîul Argeș, foarte aproape de sculptura lui Constantin Popovici, pierzîndu-se înspre șoselele țării. Cît de simple par aceste fraze desprinse parcă dintr-un pliant turistic, ce vin a prezenta traseul Transfăgărășanului! Dincolo de el, reporterul va încerca să alunece dinspre istoria de astăzi a unei curbe luate pe muchie de cuțit către istoriile mai vechi, către faptele de muncă ale constructorilor, care au făcut posibilă existența celor de azi.

Traseul Transfăgărășanului îți ia cîteva minute pentru a-l pune pe hîrtie. Pentru a-l face cu mașina, îți ia aproape două ore, dar pentru ca toate acestea să se poată întîmpla, a fost nevoie de patru ani de muncă: din martie 1970 pînă în septembrie 1974. În istoricul lucrării se spune: „la indicația conducerii superioare de partid și de stat în anii 1967—1969 s-a studiat realizarea unui drum între barajul hidrocentralei Argeș și comuna Arpașul de Jos peste Munții Făgăraș. Scop: crearea unei noi legături rutiere de comunicații între partea de sud a țării și Podișul Transilvaniei; deschiderea bazinelor forestiere din acest masiv, realizarea unui centru turistic montan în zona lacului Bîlea. Pe baza acestor studii printr-o hotărîre a guvernului din 10 decembrie 1969 s-a aprobat construirea drumului peste Munții Făgăraș în lungime de 91,5 kilometri". Drumul peste Făgăraș, căci așa i se spunea la început, a fost atacat firesc din ambele părți. Dinspre sud, adică dinspre Argeș, de la Căpățîneni. Dinspre nord, adică dinspre Sibiu, de la Cîrțișoara. Oamenii din Cîrțișoara auziseră de mult că va începe construcția. Sătenii însă se mirau tare: „Un drum? Pe aici peste Făgăraș? Cu neputință! Ăștia nu-s munți pentru șosea". Ei urcaseră cu oile pînă la Bîlea-cascadă sau pînă în Căldarea Bîlei, înjghebaseră stîni unde își aduseseră cîinii cei mai „bărbați" să-i apere pe ei și avutul lor de animalele pădurii, văzuseră excursioniști cu jambierele lăsate, vara, cu căciulițe și mănuși de lînă, iarna, cu rucsacuri înalte și grele, dar un drum, o șosea în Făgăraș cu greu și-ar fi putut imagina. Pînă într-o zi cînd la consiliul popular și prin sat începură să se cazeze provizoriu o sumedenie de militari care vorbeau cu toții despre începerea drumului peste Făgăraș.

...Și, acum istoria. Spuneam, la început, că o călătorie pe Transfăgărășan este și un drum într-o dimensiune a timpului numită istorie... Cîrțișoara de astăzi este locul de baștină al lui Badea Cîrțan, cel despre care copii fiind am învățat din cartea de școală, cel despre care la rîndu-ne ne vom învăța copiii. Badea Cîrțan, simbolul unui popor vitregit pentru o vreme de istorie, al unui popor căutîndu-și originea latină, cel care a vrut să arate altora fapte de care el însuși era încredințat, pentru a mai depune o mărturie la îndreptățirea cererii sale: unirea cu frații de dincolo de Carpați. Badea Cîrțan intrînd în istorie în opinci, mergînd pe cărările numai de el știute ale Făgărașului către România și de aici la Roma spre a-și lipi tîmpla de Columna traiană. Badea Cîrțan intrînd în istorie, pe umăr cu desaga plină de cărți, cărți „bune, rele dar toate românești", după cum spunea marele nostru cărturar Nicolae Iorga.

...Tabăra de unde începea construcția Transfăgărășanului, dinspre nord, era la Glăjăria Cîrțișoarei. Dar, mai exact, locul se numea „La Glăjărie". Aici este o luncă îngustată de două boturi de deal pe care o taie pîrîul Bîlea. În urmă cu un veac, meșterii țărani din partea locului descoperiseră proprietățile miraculoase ale nisipului adus de ploi și deschiseseră un atelier în care din piatră măcinată făceau sticlă sau „glajă", după cum spuneau ei. „Glaja" lor era renumită în toată Transilvania, dar pentru că românul are suflet de artist, țăranii începuseră de la o vreme să o și picteze. Astăzi, nu se mai fabrică sticla la „La Glăjărie", dar comuna mai păstrează roadele muncii lor măiestrite. De la „La Glăjărie", o săgeată indicatoare indică laconic, „Spre cabana Bîlea — cascadă — trei ore". Într-acolo mergea și Transfăgărășanul.

După cum nici un om nu seamănă cu altul, tot astfel nici drumurile nu se aseamănă între ele. Cu atît mai puțin Transfăgărășanul. Transfăgărășanul a fost de la stadiul de proiect o situație cu totul nouă. O situație care îți cere să redeschizi cartea sau cursul universitar, care îți cere să filtrezi știința și experiența pe care o ai. În rest, a proiecta un drum peste Făgăraș înseamnă a studia geologia muntelui, a citi studii economice și geografice, reportaje turistice, istoria zonei, a cunoaște fauna și flora; înseamnă a lăsa planșeta și a merge pe teren spre a marca drumul, însoțit de vînătorii de munte. Căci, povestea unul din cei care au lucrat la Transfăgărășan, pe anumite porțiuni traseul era marcat cu cearceafuri întinse direct peste stînci de vînătorii de munte. Atunci îți puteai spune în gînd că pe aici n-o să treacă drumul cîtă-i lumea! Și totuși stîncile au dispărut ca într-o poveste și drumul a învins. A învins prin setea oamenilor de a învinge și de a ști. Căci pentru inginerul tînăr, a lucra la proiectul Transfăgărășanului era egal cu a învăța cît într-o universitate. Căci astăzi nu poți pătrunde în locuri, fie ele nedefrișate, numai cu entuziasm și teorii, numai cu dinamită și cu ce știi întîmplător.

Cineva spunea că înainte de a fi fost proiect, Transfăgărășanul trebuie să fi existat în mintea poetului. Fără îndoială, un dram sau mai mult de poezie trebuie să fi stat la marginea acestui drum. O poezie frumoasă, o baladă ori o doină românească, o poezie care nu putea să înceapă decît cel mai feeric poem eminescian: „A fost odată ca-n povești / A fost ca niciodată". Dar poezia drumului peste Făgăraș va căpăta valența cea mai concretă abia pe planșeta proiectantului. Și de aici, în faptele de muncă ale constructorilor, înșiruite pe parcursul a peste patru ani.

ISTORIA VIE A MARILOR DRUMURI

Tot ceea ce ochiul nostru poate observa astăzi în viața de fiecare zi nu este altceva decît expresia unor împliniri sociale și politice pe care numai o epocă deschisă celor mai intime aspirații umane le poate ridica la rang de permanență. Faptul că această perioadă fără precedent pe care o traversăm se leagă indisolubil de personalitatea de excepție a președintelui țării noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, e încă o dovadă că viața eroică a secretarului general al partidului, pusă fără preget în slujba poporului, constituie o pildă supremă pe care toți avem a o urma cu încredere nețărmurită. Ctitoriile acestei epoci sînt, însă, dincolo de consecințele lor majore pentru viața socială și spirituală a contemporaneității, și o autentică sursă de inspirație pentru creația tînără, un reper la care ne raportăm cu netăgăduită mîndrie. Este tocmai ceea ce probează și reportajul colaboratorului nostru, studentul Constantin Rudnițchi, care reface în paginile revistei o geografie sentimentală, o hartă spirituală pe ale cărei trasee călătorește azi gîndul oricărui cetățean al patriei.

Purul adevăr

Sinteza uneltelor care au tăiat muntele spre a face loc Transfăgărășanului pare a fi simplă: buldozerul, autocompresorul și dinamita. În mijlocul acestora, mînuindu-le, dîndu-le spor și direcție, se află omul. Dacă ar fi să vorbim despre buldozeriști... Buldozeriștii au fost unii dintre eroii principali ai bătăliei. Buldozeriștii lucrau la cîțiva centimetri de prăpăstii, deschideau drumul, pentru că drumul avea totdeauna nevoie de noi fronturi de lucru, de obicei, în locurile greu accesibile; iar un nou front de lucru avea totdeauna nevoie de un buldozer. Cîteodată buldozerul era urcat cu elicopterul, alteori era dezmembrat bucată cu bucată, urcat din mînă în mînă și apoi asamblat la loc. Cel mai bine pentru timpul lucrării era ca buldozerul să meargă prin văi, pe lîngă prăpăstii, direct la țintă. Asta depindea de buldozerist. Între ei era unul care intrase deja în legenda șantierului. O legendă construită de camarazii săi, dar care era purul adevăr. Văzuse moartea cu ochii, de șapte ori, iar pe unde mergea el ți-era și frică să te uiți. Noaptea, acest om, care ziua făcea adevărate acte de eroism cu buldozerul său, visa. Visa că în locul lamei are niște raze laser, miraculoase, care măturau în fața buldozerului stînci, copaci, nivelau pantele, întindeau poduri peste pîraie; visa că trecea prin munți ca prin brînză și că în urma lui lăsa tunele.

Altădată... Ofițerul tocmai se pregătea să plece spre tabără. Tranzistorul pe care-l avea în mînă tocmai dăduse ora cinci după-masă și afară începea să se lase întunericul. În fața lui, nu prea departe, un ostaș lucra cu un buldozer. Drumul era terminat aproape, mai era cîte ceva de făcut la tasare. Îl privi pe ostaș. Îl știa după nume; era în grupa lui de lucru. Dintr-o dată, pe o distanță de vreo douăzeci de metri platforma drumului se rupse și începu să alunece, să se scufunde cu brazi cu tot. Ofițerul știa ce se întîmplă, era o alunecare de teren, păcătoasă ca toate din Făgăraș. Pe panta abruptă care acum o luase la vale era și buldozerul. Ofițerul ar fi vrut să strige: „Sări!", dar un nod în gît, parcă, îi bloca glasul. Ostașul tot n-ar fi auzit. Tranzistorul îi scăpă din mînă, se izbi de o piatră, mai scoase un hîrîit și tăcu. Ofițerul aproape că nu-i sesiză căderea. Privea cum ostașul încerca să redreseze buldozerul, trăgînd de inversor spre a merge înapoi. Degeaba. Buldozerul nu asculta comanda sau o asculta dar era împins de alunecarea de pămînt către prăpastia din apropiere. Ostașul încearcă să mai coboare lama și să blocheze șenilele. Buldozerul părea o ciudată săniuță coborînd pe o pantă plină cu pietre și brazi dezrădăcinați. Mai erau vreo zece metri pînă la prăpastie și ostașul sări. Salopeta i se agăță de una din manete, iar el căzu pe șenile. Ofițerul nu putu distinge exact. Căci imediat văzu buldozerul depășind buza prăpastiei și apoi un scrîșnet de oțel ce se izbește de stînci inundă valea. Ostașul urca încet către platforma drumului. Fusese la cîțiva pași de moarte.

De la înălțimea unui bloc

Orice dimineață pe șantier debuta cu „ordinul de zi". Adunați în careu, ostașii-constructori ascultau sarcinile pe ziua respectivă și mereu aceleași sfaturi sub formă de ordine: să nu stea în picioare în mașini, să nu se urce pe tractoare, remorci, basculante, șoferii să nu depășească viteza de 20 de kilometri pe oră, să nu facă baie în lacul Vidraru, să nu se culce în pădurile din zona lacului populate de vipere, să nu consume băuturi alcoolice, să nu pescuiască în lac și așa mai departe. Apoi oamenii plecau către punctele de lucru, unii făceau cîte o oră și jumătate, două. Iarna se mergea greu, zăpada era mare, drumurile se înzăpezeau, viscolul bătea aprig.

Pentru artificieri, ziua de lucru începea cu pregătirea primei explozii. Pușcările se făceau zilnic, la ore fixe, la nouă, la douăspe, la patru după-masă și la șase. Și asta timp de patru ani și mai bine, în fiecare zi cînd se putea lucra. Acestea erau și orele la care lucrul se oprea și toată lumea se adăpostea. Orice greșeală putea costa viața oamenilor, căci exploziile aruncau bucăți de stînci pînă la aproape o mie de metri sau altele zburau paralel cu pămîntul, sfîrtecînd copacii din calea lor. Într-una din zile, o piatră de vreo treizeci de kilograme a perforat acoperișul cabanei, apoi planșeul dintre etaje și s-a oprit la parter.

Cum se pregătește o explozie? Artificierul urcă pe stîncă și alege locurile unde va executa găurile inițiale. Apoi, agățat numai de centura de siguranță sau alteori cu ajutorul unor frînghii, de la înălțimea unui bloc cu patru etaje forează trei găuri de diametru mic, în triunghi, la o distanță de treizeci de centimetri una de alta și adînci de jumătate de metru. Se pun trotilul, capsa și fitilul și se dă foc. Se face astfel o gaură mai mare căreia geniștii îi zic „furnal" sau „gaură de mină" sau „bihoreană". Se curăță „furnalul", care poate fi așa de mare, încît omul să intre în el pînă i se mai văd doar tălpile. Abia acum se pune explozivul principal — azotat de amoniu amestecat cu motorină, vreo zece kilograme sau chiar un sac ori doi. Se acoperă gura furnalului și se detonează.

„Zidul chinezesc" al Făgărașului

Nimic nu este mai primejdios în munți ca avalanșele. Nici prăpăstiile, nici gerul, nici viscolul, nici fiarele sălbatice, nici rupturile de nori. În calea avalanșelor nu există adăpost, ele smulg stînci și arbori din rădăcini, schimbă cursul rîurilor, acoperă case. Primăvara, de la un bulgăre care începe să se rostogolească, să se încarce și să ajungă cît casa, poate porni o avalanșă, primăvara se dezgheață stîncile detonate iarna și pot porni la vale pietre și bolovani. Pe Transfăgărășan, avalanșele au distrus mașini și lucrări terminate pe care oamenii erau nevoiți să le ia de la capăt. Și noaptea, în jurul focului, la numai cîțiva kilometri de Curtea de Argeș, începea să renască parcă legenda Meșterului Manole, iar oamenii deveneau mai îndîrjiți spre a duce la capăt înfruntarea cu natura.

În ianuarie 1971, pe valea Capra se lucra la lărgirea platformei drumului și la șanțurile de scurgere. Terenul era tare instabil. La kilometrul trei dinspre Vidraru avusese loc o mare alunecare de teren, care primejduia drumul. S-ar fi putut ca la primăvară, odată cu dezghețul alunecarea să capete proporții. Trebuia construit un zid de sprijin, dar neapărat pînă în martie. Afară, temperatura era cel mai adesea sub minus zece grade și atunci oamenii au ridicat un schelet de lemn de vreo cincisprezece metri pe care l-au acoperit cu rogojini. Înăuntru s-au făcut patru sobe. Constructorii scufundau pietrele în uriașe butoaie cu apă caldă pentru a le spăla și încălzi și apoi le puneau în construcție. Dacă ar fi pus piatra rece, construcția nu ar fi făcut corp comun cu cimentul și zidul s-ar fi prăbușit. Cum se termina o porțiune, cum se mutau rogojinile și butoaiele cu apă caldă. Oamenii au lucrat de dimineață pînă seara, iar masa o serveau chiar acolo sub rogojini lîngă zid. La mijlocul lui martie zidul era terminat. Avea o sută de metri lungime, era înalt de doi metri jumătate și lat de un metru și șaptezeci, iar constructorii îi spuneau cu toții „zidul chinezesc". Iar drumul și-a continuat înaintarea către nord.

...Privind înapoi către istorie, Transfăgărășanul este mai mult decît un drum montan. El este brațul pe care Muntenia îl întinde Transilvaniei și este îmbrățișarea înfrățită prin care Transilvania se unește cu Muntenia.

...Între reperele istoriei apropiate putem înscrie și data de 20 septembrie 1974. Atunci, în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, avea loc inaugurarea oficială a Transfăgărășanului. În acea zi, prin decret prezidențial, se confereau ordine și medalii unui număr de 553 de muncitori, maiștri, tehnicieni, ingineri, cadre militare și militari în termen care au contribuit la realizarea șoselei. Cu această ocazie, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea: „Această construcție realizată la o asemenea înălțime nu a fost deloc ușoară. Dar faptele au demonstrat că nici viscolul, nici ploaia, nici furtuna nu pot împiedica realizarea unei opere mărețe atunci cînd cei ce și-au propus acest țel sînt hotărîți să înfrîngă orice greutăți". La festivitate erau prezenți o parte din cei care lăsaseră sudoarea frunții pentru ca Transfăgărășanul să existe. Era prezent Florian Cîrțan, strănepotul lui badea Cîrțan, purtînd împreună cu concetățenii săi mesajul către secretarul general al partidului: „Mult iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, locuitorii acestor străbune meleaguri de unde badea Cîrțan, mistuit de dorul luminării, a plecat să cunoască țara și istoria glorioasă a neamului românesc, trăim astăzi sentimentul înălțător al împlinirilor. La treptele de bunăstare și civilizație pe care am urcat, îndrumați și conduși de partid, se adaugă încă una, pe care părinții nici n-o visau, aceea a Transfăgărășanului — drum care, prin măreția realizării și bogatele consecințe pentru noi, cei din Cîrțișoara, merită cu prisosință numele celui mai drag fiu al poporului nostru, «Nicolae Ceaușescu». Vă rămînem pentru totdeauna recunoscători și ne angajăm să prețuim și să grijim darul ce ne-ați făcut, ca pe lumina ochilor".

Un drum spre Mare

De copil, bucuria drumului către Mare era trecerea Dunării peste podul de la Cernavodă, podul lui Anghel Saligny. De fiecare dată cu această ocazie mă încercau sentimente contrarii: în același timp, atracție și teamă. Atracția pentru acest spectacol oferit de un peisaj aflat la cotele sublimului, teama nedefinită, venind de la acel țăcănit sacadat al roților trenului pe șina ferată a podului, de la fluturarea stîlpilor de fier și, jos, Dunărea tîrîndu-se încet, ca o imensă și calmă reptilă. Peste ani, trecerea peste Dunăre era însoțită de paralelele stîlpilor noului pod. Astăzi, trenurile ce merg dinspre Mare sau către Mare trec peste noul pod, durat pentru viitor și avînd la temelie granitul de Tulcea, adus din Munții Hercinici ai Măcinului. Și dacă în urmă cu ani, după trecerea trenului peste podul de la Cernavodă, gîndul zbura către soarele litoralului, astăzi atenția este atrasă ca de un cîmp magnetic către una din capodoperele vocației constructive a poporului român: Canalul Dunăre — Marea Neagră.

La Cernavodă, Dunărea își dă întîlnire cu Marea mai devreme față de anii din urmă. Calea ferată merge o vreme paralel cu „magistrala albastră", privirea și sufletul sînt în admirația acestui drum pe apă. Au rămas în urmă nopțile geroase ale iernii, amiezile cu arșiță, ploile dese ca o perdea de apă și viscolele, au rămas în urmă obstacolele; au rămas în urmă clipele de cumpănă ca și încordările de voință ale constructorilor. Dunărea unindu-se cu Marea dă naștere poemului fluid în oglinda căruia se reflectă razele soarelui. Planșele și machetele de altădată au căpătat conturul strălucitor al realității.

Posibila alăturare

Cine crede că între două drumuri — unul pe uscat și celălalt pe apă, că între Transfăgărășan și Canalul Dunăre — Marea Neagră nu există apropieri se înșeală. Apropierile vin de la oamenii care le-au dat conturul definitiv, constructorii, la fel de dîrji și hotărîți în aerul tare al înălțimilor Făgărașului ca și sub soarele torid al Dobrogei. Alăturările vin de la munții care au trebuit să fie tăiați spre a deschide cale liberă drumurilor, căci și aici, aproape de altitudinea zero pe care o dă Marea, a fost nevoie să se mute munții din loc, munții Dobrogei, cei mai vechi munți ai țării. Alăturările dintre Transfăgărășan și Canalul Dunăre — Marea Neagră vin și de la artificieri, căci, așa cum exploziile răsunau în prăpăstiile Făgărașului, pe șantierul Canalului ei au făcut să „înflorească" exploziile în roșu, alb și negru, adică pămînt, calcar și cretă. Alăturările vin, în ultimă instanță, din valoarea absolută a fiecărui fapt de muncă, indiferent de șantierul unde a fost înfăptuit.

La kilometrul 19 al Canalului a fost un deal lung de vreo trei sute de metri și înalt de patruzeci. Un deal cu o rocă uneori dură, alteori sfărîmicioasă; ce se excava ziua se surpa noaptea. Legenda Meșterului Manole părea să reînvie și aici, aproape de Mare. Și atunci s-au instalat gobline. Goblinele sînt niște cutii de plasă metalică în care se pun 14 tone de piatră brută. Goblinele se așază pe două rînduri și cinci etaje înălțime. O socoteală simplă spune că o echipă de constructori care a făcut șapte gobline într-o zi a manipulat o sută de tone de piatră, însemnînd că prin mîinile fiecărui om din echipă a trecut aproape un vagon.

Cîți dintre noi care trecem astăzi pe lîngă kilometrul 32 al Canalului știm că, aici, un deal întreg a trebuit să fie încărcat în benele autobasculantelor pentru a lăsa liberă trecere Canalului? Cîți știm că la Basarabi constructorii s-au lovit de un „dop" de calcar? Era o porțiune de trei sute de metri lungime și douăzeci și doi înălțime, numai din piatră, care, dacă era uscată, devenea de granit, iar cînd era umedă se înmuia și se lipea de cupa excavatorului. Toate acestea le știu excavatoriștii care se mîndresc la gîndul că ei au dat formă Canalului, le știu șoferii care, la rîndul lor, se mîndresc că ei au dat formă întregii zone, cărînd stratul fertil pe suprafețele calcaroase. Alături de aceștia, vara anului 1979 i-a găsit pe șantier pe studenții ieșeni lucrînd în atelierul de construcții metalice pentru cofrajele ecluzelor, pe elevii care munceau la taluzarea malurilor, pe timișoreni, studenți ai Facultății de Construcții hidrotehnice, care lucrau la excavații, turnări de betoane și finisaje. Este, aceasta, superba lecție pe care tinerii și-o dau, în primul rînd, lor, lecția de destoinicie, lecția lucrului făcut pentru țară; este chiar lecția de patriotism.

...Și acum istoria, căci șantierul Canalului Dunăre-Marea Neagră a fost în paralel un superb șantier arheologic în care, dînd la o parte straturile de praf și cretă, a sclipit efigia rară, moneda veche, argintul mileniilor trecute.

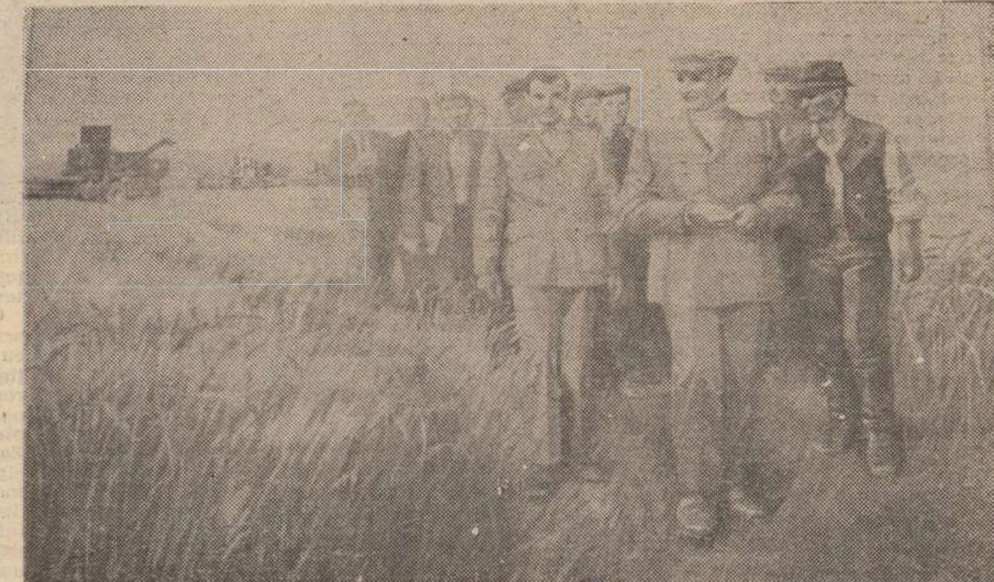

Valentin Tănase – **Vizită de lucru**

Ecluze și cibernetică

La vederea ecluzei de la Agigea ori de la Cernavodă se redeșteaptă în mine sentimente pe care, copil fiind, le aveam trecînd peste podul lui Saligny. Un amestec de grandoare și de senzație acută a unei opere desăvîrșite. Căci, într-adevăr, o ecluză este produsul acelei arte pe care o numim muncă.

O ecluză pentru Canal este o uriașă și modernă poartă. Mișcarea brațelor ei, pe care constructorii le numesc „rasuri", permite intrarea sau ieșirea vaselor și mintea îmi suprapune ecluza vechilor poduri ale castelelor medievale, manevrate de lanțuri. Și astfel înregistrez încă o dată imensul pas înainte făcut de civilizația umană.

O ecluză pentru Canal este aorta pulsînd, este feedback-ul de care vorbește cibernetica. Ecluza încorporată Canalului este instrumentul reglator al acestui sistem complex numit Canalul Dunăre-Marea Neagră.

Canalul Dunăre-Marea Neagră își identifică astăzi multiplul efect de antrenare. În strînsă legătură cu acesta s-au construit porturile Cernavodă și Basarabi și se află în plină construcție portul Constanța-Sud care va intra în rîndul primelor zece porturi ale lumii. În strînsă legătură cu Canalul s-au extins combinate, s-au construit fabrici, s-a extins sistemul de irigații, aducînd agriculturii apa. Să nu uităm impactul pe care Canalul l-a avut asupra omului, a omului nou, care își schimbă viața asaltat de modernitatea unei lucrări ce-și pune amprenta directă peste creșterea civilizației sale.

La scară redusă

Venind dinspre mare ori dinspre munte, găsești Bucureștii pulsînd în ritmul înnoirilor pe care îl cunoaște, astăzi, întreaga țară. Metroul bucureștean, această modernă punte de legătură dintre Pipera și Uzinele „Republica", dintre cartierul Militari și Titan, își vădește deplina contribuție la drămuirea bugetului de timp al cetățeanului, legînd între ele zone care altădată erau parcurse într-un timp de cîteva ori mai mare. Modern, silențios, civilizat, punctual, cu bun gust, metroul bucureștean a intrat deja în viața orașului. Astăzi nu ne mai putem închipui drumurile către rosturile noastre zilnice fără el; astăzi ne raportăm față de el distanța locuinței celei noi, a locului de muncă sau a școlii, ca semn al încrederii depline în el. Iar el, metroul bucureștean, grație sîrguinței constructorilor ne vine astăzi în întîmpinare ne iese în cale, strecurîndu-se cît mai aproape de casele de locurile de muncă ori de școlile noastre.

Și dacă, venind dinspre Mare, îți stăruie pe retină imaginea ecluzei de la Agigea ori albia frumos conturată a Canalului Dunăre-Marea Neagră, noul traseu pe care Dîmbovița îl străbate prin București apare ca o reluare la scară redusă a peisajului dobrogean. Zărești apele cristaline ale Dîmboviței trecînd între malurile egal betonate, zărești chiar și pescărușii, admiri Lacul Morii, ecluza Dîmboviței și, pentru că amenajarea complexă a rîului nu a scăpat nimic din vedere, admiri siluetele elegante ale noilor poduri peste Dîmbovița, așezate parcă grijuliu peste ape de mîna sigură a unui sculptor de geniu. Căci Bucureștiul, trăind astăzi sub zodia nouă a schimburilor civilizatoare, privește metroul și noua Dîmboviță ca pe niște desăvîrșite embleme aflate pe traiectoria devenirii.

Constantin RUDNIȚCHI

● *Spiritul tînăr creator, sub semnul angajării politice*

„Galele Amfiteatru" – manifestare a artei și creației studențești

Ca în fiecare sfîrșit de an, a avut loc, timp de două săptămîni, la Slănic Moldova, o suită de manifestări culturale și artistice studențești, în prelungirea unei tradiții deja instituite și recunoscute, o amplă acțiune politico-ideologică și cultural-educativă, menită să ilustreze, în chipul cel mai concret, tezele și orientările secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, formulate în Expunerea prezentată în cadrul ședinței comune a Plenarei C.C. al P.C.R., a organismelor democratice și organizațiilor de masă și obștești, din luna noiembrie, anul trecut. Ajunsă la cea de-a zecea ediție a sa, sărbătoarea „Galelor Amfiteatru" a continuat să propună, cu aceeași elocvență, cele mai elevate manifestări spirituale, în forme specifice vacanței, demonstrînd, încă o dată, că educația comunistă, revoluționară își află cu fiecare prilej expresia ei cea mai înaltă, că studenții, tinerii creatori de azi își propun în mod consecvent să fie la înălțimea eficienței creatoare pe care o trăiește întregul nostru popor, sub semnul marilor evenimente politice care jalonează principiile de muncă și viață ale comuniștilor, ale întregii țări.

Partea noastră de bucurie

Biografia vacanței nu închide în albumul ei sentimental doar exploziile delicate ale tinereții. Exuberanța în care se regăsește orice student într-o tabără n-a fost niciodată numai o expresie a elanului ingenuu, ci și un mod eficient de a-i ordona cu folos timpul. „Galele Amfiteatru", bunăoară, au fost partea noastră de bucurie, pe care am simțit-o de fiecare dată ca un dar discret din partea celor care se ocupă de anotimpurile vîrstei noastre. Această manifestare, organizată din inițiativa Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România, a ajuns, acum, la cea de-a X-a ediție. Putem număra aceste ediții pe degetele de la cele două mîini și tocmai de aceea numărul acesta e cu atît mai revelator, cu cît exprimă, în fond, întreaga noastră putere simbolică de a face lucrurile în întregimea lor, în rotunda lor împlinire.

Zece ediții înseamnă tot atîtea manifestări cultural-artistice și sportive în care s-au regăsit, de fiecare dată, dorințele noastre cele mai intime, dar mai cu seamă forma coerentă a nevoii noastre de educație, de instrucție spirituală. Orizontul cultural al studenției a prelungit, în acest fel, cu fiecare nouă ediție a „Galelor", ceea ce ne-am însușit în timpul orelor de curs, însă nu în acea formă didactică și morocănoasă, ci într-una liberă, inspirată, adecvată la esența curiozității noastre continue. „Galele Amfiteatru" au reverberat asupra vacanțelor noastre tocmai prin mesajul lor înalt, resimțit cu fiecare ediție, în varietatea deplină a manifestărilor în calitatea acestora, în consecvența față de valoare.

Zece ediții înseamnă, de acum, tot atîtea trepte în formarea noilor generații de studenți și, tocmai fiindcă acestea reprezintă o tradiție meritu-oasă, ele trebuie să adauge trecutului un viitor pe măsură, în care alte promoții de studenți să-și afle partea lor de împlinire.

(Din Spectator, *foaie a „Galelor Amfiteatru"*)

Ediție specială

Pășind în cel de-al șaselea an de existență, „Galele Amfiteatru" tocmai și-au celebrat cea de-a zecea ediție. E mult, oare, e puțin? Dacă am introduce în ecuație harul artei studențești de a crește, de a se împlini, într-o singură zi cît în mai multe, am putea trage concluzia simplă că „Galele" se află la adolescență, entuziaste și poate uneori nesigure, cu vocea în schimbare. Sau la vîrsta maturității creatoare, egale cu sine, vîrstă la care totul e previzibil și surprizele de orice fel sînt fatalmente excluse. Dar, ceea ce e complicat, complicat rămîne, cel puțin pînă la proba contrarie. Premisă care se va dovedi singura corectă, pentru că nimic nu ar fi mai greșit decît aplicarea stereotipă a unor criterii cantitative.

Acum, pentru a reda cronologicului ceea ce este al cronologicului, plătindu-i tributul în valută forte, doar pentru puțin timp, însă, atît cît îmi va fi necesar să introduc un trop mititel, pe care vă las să-l numiți, trebuie să recunoaștem că „Galele" își au și ele veteranii lor. Împătimiți întru tinerețe și frumusețe, oameni pe care scenele din Costinești și Slănic Moldova îi știu pe de rost, veteranii sînt punctul, sînt Big-Bang-ul fără de care „Galele" n-ar fi existat.

Acum cîțiva ani, un purtător de cuvînt al unei echipe de veterani reușea să-și amintească după oarecare ezitări că grupul **Beatles** s-a desființat „după treișpe ani", negînd totodată hotărît orice tentativă de etichetare a echipei sale drept superstițioasă. Brigada A.S.E. va împlini în această toamnă cincisprezece ani de la implozie și treisprezece ani de la explozie, treisprezece ani de cînd sînt cei mai buni. De ce, veți întreba, am ales o brigadă ca fiind o formație reprezentativă pentru arta studențească, pentru această croazieră culturală sub genericul „Galelor Amfiteatru". Și dacă n-aș spune că răspunsul îl veți găsi pur și simplu pe scenă, m-aș indigna că postmodernismul, purtat pe brațe de aglutinarea genurilor, care a dat în sfîrșit buzna și în conștiința juriilor, nu v-a sufocat încă. Ce-i drept, și acolo unde a dat buzna, s-a strecurat pe o ușă secundară, dar nu neînsemnată, căci ușile secundare vor fi întotdeauna mai aproape de scenă și cu atît mai aproape de culise – garderoba unde, abandonate în pripă, tracul și emoțiile de orice tip se contractă nevăzînd cu ochii, de nu le mai poți găsi cu nici un chip la întoarcerea printre decoruri și tobe, reporteri de la

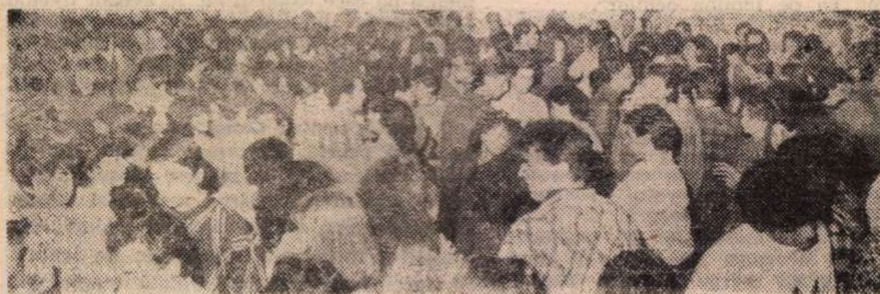

Spectator și reporterițe de la **Student-Club.**

La Slănic Moldova n-au existat culise, așa că spectacolul total pe care Brigada A.S.E. îl oferă cu generozitate la fiecare întîlnire cu publicul a început chiar în mijlocul acestui public și a continuat, chiar după coborîrea de pe scenă, în aceeași notă, echipa rămînînd o echipă chiar în mijlocul entuziasmului ultra-general. Deci, dacă ați fi fost acolo, sau oriunde Brigada A.S.E. își găsește publicul, ați fi văzut cum membrii ei netezesc cu trupurile și cu vocile orice asperitate a pragului de sus, a profesionalismului, textele, piesele muzicale, coregrafia, costumația – totul probînd o muncă îndeplinită cu cea mai desăvîrșită seriozitate, sfidînd faptul că Brigada A.S.E. concurează în F.A.C.S. la secțiunea „umor". Sau poate tocmai de aceea.

Și pentru că am pomenit de F.A.C.S., ora la care vom îngurgita „comprimate de Gale", grăbiți-vă să puneți mîna pe biletele care au și început să se distribuie. La zece ani după Cluj-Napoca '79, cînd triumful A.S.E.-ului a fost inegalabil, și la patru ani după Cluj-Napoca '85, cînd juriul s-a încăpățînat să demonstreze că triumful A.S.E.-ului trebuie să fie egalabil, făcînd – el, juriul – proba unei redundanțe supărătoare, Brigada A.S.E. vă va demonstra că nu crede în superstiții, vă va convinge.

Așa că, grăbiți-vă, nepoții nu vă vor ierta că, peste ani, le veți povesti aceleași și aceleași texte cu Făt-Frumos și Ileana-Cosînzeana, în loc să le istorisiți despre Brigada A.S.E., un mit care glisează spre poveste sub ochii voștri. Drumurile, toate drumurile au și început să ducă la Cluj-Napoca.

Lucian BRANEA

Opt pagini și două culori

Actorii își pun în bagaje măștile și fardurile, cei de la brigada A.S.E.-ului sacourile bleu-vert, fetele de la Reflex bluzițele roșii și restul simulacrului vestimentar, iar redactorii revistelor studențești își pun într-un buzunar cît mai interior un condei.

Cum intri în Slănic, fie vară, fie, ca acum, iarnă, dintr-un copac îți zîmbește cu gura pînă la urechi un difuzor. Inițial ești îndrituit să te întrebi care e rostul lui și ce caută el acolo. Dar asta numai la început și pentru puțin timp, pînă cînd Simona Secherneș, Lilian Zamfiroiu și Sorin Lupașcu vor încălzi claviatura aparatelor adăpostite într-o magazie de decoruri pe ușa căruia au lipit „Liniște, se transmite". Sau și mai interesant: „Radio-Vacanța Slănic Moldova". Deasupra-i cerul, în dreapta apa, un glas atît de cunoscut îți prezintă un nedeclarat top nostalgic, iar picioarele, în loc de valuri buclate în nisip arzător, răsfiră zăpadă și joacă pe gheață cu de la sine putere.

Dar redactorii revistelor studențești, cei care din cele o mie de modalități de a înțelege o vacanță de iarnă au ales-o pe cea cu miros de cerneală tipografică și cu frunți frămîntate în străduința unei formulări „adînci"?

Ei sînt spaima vedetelor pe care le intervievează în cea mai umană ipostază a lor: la cantină. Au buzunarele pline cu hîrtiuțe scrise, a căror valoare doar lor li se dezvăluie, iar în bagajele comune au neapărat o mașină de scris.

Cînd n-a mai rămas nici un drum propus și nebătut, iar colile s-au acoperit cu ortografii ce se străduiesc să țină pasul cu iuțeala gîndului, a sosit momentul ca revista să fie pur și simplu modelată, așa, ca începutul unei case, cu creionul pe hîrtie. Nu e neapărat nevoie să cunoști teoria punctului optic sau formulele de lizibilitate pentru a realiza că altfel arată un articol „dreapta sus" și altfel „două coloane, de sus pînă jos".

În preajma Revelionului, revista își pune ce are ea mai frumos – coală lucioasă de Letea, culori vii și poze atractive – și se arată, chipeșă, tuturor.

În ediția de iarnă a „Galelor Amfiteatru" – Slănic Moldova 1988, revista *Spectator* a înregistrat cea de-a XIV-a apariție a sa. Autorii ei au fost, ca întotdeauna, redactori ai revistelor studențești. Putem deci vorbi de un fenomen *Spectator*, precum putem vorbi de fenomenul presei studențești din țara noastră, căruia, de altfel, i se circumscrie.

Ziariștii studenți au reținut ceva din realitatea primelor ziare în care scriitorul era și corector și ilustrator, nu de puține ori tehnoredactor și distribuitor.

Cînd ai în vedere o revistă studențească, nu întrebi dacă îți place. Nu acesta e termenul, trebuie unul mai profund și mai încăpător. Tu, cititorule student, te regăsești în rîndurile colegilor tăi? Dar tu, cititorule care nu mai ești la vîrsta studenției, ne găsești corecte gîndirea și fapta?

Pentru asta am stat, la Slănic, în fața biroului unde s-a distribuit revista *Spectator*, pentru a surprinde prima impresie, prima reacție și cea mai bogată în semnificații. Pentru a afla și pentru a ne primi răsplata de care vorbeam.

Furați de mărețul spectacol pe care îl oferă popasul „Galelor Amfiteatru" în decorul lor de iarnă, „Dialogul artelor" și „Amfiteatrul cinefililor", cu „Amfiteatrul dramaturgiei" și „Ritmuri studențești" sau, altfel spus, trupe, grupuri și ansambluri studențești care mai de care mai muzical, mai umoristic sau folcloric, am uitat ori nu ne-am dat seama că și studenții publiciști își aduc ei peste tot harul și pasiunea căreia i s-au dăruit. Iar cînd doar într-o săptămînă se petrec atîtea minunății studențești, gazetarii studenți sporesc și ei corola cu rodul străduinței lor ce nu poate avea decît o înfățișare tipografică, în opt pagini și două culori.

Marius ȚIȚA

Viața pe scenă

Un spectacol de teatru e în primul rînd o sărbătoare a rostirii cuvîntului, o călătorie de o după-amiază în povestea întîmplărilor altora. În partea dinspre spectatori, teatrul înseamnă mai mult decît o determinare spațio-temporală; scena, actorii și formula magică a celor trei bătăi de gong transformă de fiecare dată ceea ce noi numim de obicei „piesa de teatru" într-o parte din bucuria unei zile.

Actorii sînt cunoștințele noastre atinse îndeajuns de mult de aripa celebrității, încît uneori să îi recunoaștem mai degrabă după numele personajelor cărora le dau viață pe scenă.

Pentru studenți, stagiunea e mai bogată cu fiecare spectacol prezentat de studiourile I.A.T.C. din București ori de Institutul de teatru din Tîrgu Mureș, precum și cu spectacolele prezentate de numeroasele studiouri de teatru de amatori existente în țară. Nume precum Studioul „Cassandra", Teatrul „Podul" sau „Ludic" au intrat în limbajul uzual al studenților iubitori de teatru.

Dacă teatrele de amatori urmăresc să impună mai degrabă o anumită viziune asupra unui text dramatic, spectacolele realizate de studenții-actori pun accentul nu numai pe montarea spectacolelor, ci și pe contribuția fiecăruia dintre ei la realizarea acestora.

Studioul de teatru „Cassandra" a lansat nume care au fost la început cunoscute doar de studenți. Aceștia au fost primii care au aplaudat evoluția actrițelor Teodora Mareș, Diana Gheorghian, Emilia Popescu, Natașa Raab, precum și a unor actori cum sînt: Marius Rogojinschi, Mihai Coadă, Mihai Bica. Studenții se pot lăuda că au aplaudat spectacole realizate de regizori cum ar fi: Alexandru Darie, Daniela Peleanu, încă de cînd aceștia nu terminaseră I.A.T.C.-ul. Spectacolele în care joacă actori încă studenți se deosebesc de cele în care joacă actori. Emoțiile sînt ca o înrourare a ochilor, pasiunea și pofta de joc sînt contaminante.

E normal ca publicul studențesc să înțeleagă cel mai bine zîmbetul de triumf de la capătul unui spectacol de forță care a solicitat din plin acumulările făcute în orele de studiu ale celor de pe scenă. Examenele pe care aceștia le dau la prezentarea fiecărei premiere și apoi la prezentarea fiecărui spectacol de după premieră reprezintă tot atîtea trepte spre desăvîrșire. Studenții de la I.A.T.C. sînt cunoscuți, invidiați, admirați tocmai pentru că la fiecare întîlnire cu exigentul public studențesc fac dovada înaltului lor profesionalism.

Întîlnirile frecvente cu creațiile lor atît în cadrul stagiunii de spectacole de la „Cassandra", cît și în cadrul Ritmurilor studențești organizate cu ocazia „Galelor Amfiteatru" reprezintă tot atîtea prilejuri de sărbătoare. Spectacole precum **Stress** de Mircea Radu Iacoban și **Nu sînt Turnul Eiffel** de Ecaterina Oproiu, prezentate unui larg public studențesc la Costinești și, acum, la Slănic Moldova reprezintă confirmări ale studenților la I.A.T.C. din București. Tot „Galele Amfiteatru" de la Costinești au reconfirmat și valoarea talentului fostului student la Institutul de teatru din Tîrgu Mureș, Tomi Cristin, devenit acum cel mai tînăr actor din țară. Creațiile sale, **Ce triști sînt clovnii cînd plîng** și **Dreptul la dragoste** reprezintă o fericită îmbinare a sensibilității cu arta actorului.

Spectacolele studenților la institutele de teatru au un caracter efemer. Nume binecunoscute și aplaudate pe scenele studențești devin actori despre care un timp nu mai știm nimic. Unii dintre ei reușesc să se impună la teatrele din țară sau pe scenele bucureștene. Să nu uităm că pe Emilia Popescu, de exemplu, înainte de-a o vedea izbucnind în rolul Dianei de Felflor în piesa **Cîinele grădinarului** de Lope de Vega, am urmărit-o pe scena „Cassandrei" în Stress de Mircea Radu Iacoban.

Sîntem siguri că profesionalismul și artisticitatea acestor debuturi vor confirma încă o dată valoarea înaltă a pregătirii fiecărei noi promoții de actori și regizori.

Cristina DRĂGAN

Eminesciana

Tăcerea manuscriselor

Tot ceea ce activitatea sufletului eminescian ne-a lăsat prin manuscrisele sale, cu varietatea lor de preocupări care a intrigat și a stimulat în egală măsură pe atiția dintre comentatorii operei, se constituie într-o zonă a *metapoeticului*, într-un spațiu, deci, în care poeticul încearcă a se integra într-un univers încă mai complex, el fiind întru-un fel, ca soarele, nucleul arzător în jurul căruia se condensează Ordinea.

Evadind din poezie, lăsind să tacă poezia, Eminescu o așeza într-un orizont mai aspru, mai ascetic, încărcînd-o cu responsabilități atît de grele, încît imperativul major al „poeticii" sale s-ar putea prescurta printr-una din sintagmele fără de semen al limbii române: „a da seamă". A da seamă despre întregul existenței, despre iubire ca și despre pustiu, despre disperare și despre ceea ce i se poate opune, frumusețea, despre cosmos și despre coborîrea lui pe pămînt, despre umanizarea lui, istoria. „Iubitor de antiteze cam exagerate", după celebra și exacta pînă la capăt, în laconismul ei care deschide iar nu blochează comentariul, cum se întîmplă cu atîtea dintre formulările criticii, caracterizare maioresciană, Eminescu este în același timp și poate, din dimensiunea invocată aici, în mai mare măsură chiar, un *iubit* al antitezelor. Să nu ne lăsăm înșelați de jocul de cuvinte... „Eminescu gîndește, își asumă pînă la capăt contradicția totală a ceea ce există" (G. Munteanu, *Sub semnul lui Aristarc*, p. 53). A percepe contrariile, conștient că există o limită dincolo de care opțiunea, inevitabilă, devine, fatal, trădare față de unul dintre termeni, este pentru filosofia operei eminesciene o datorie fundamentală. Poezia nu numai *restituie*, ci și instituie acel timp echinoxial — cum foarte fericit îl numește o comentatoare avizată, Ioana Em. Petrescu. Restituirea implică urcarea spre origini, poezia devine ritual prin care abolirea timpului este posibilă și astfel, într-un fel, timpul poate fi reconstruit de la capăt, istoria poate fi înțeleasă din înălțimea templului „unde secolii se torc". Instituirea implică simultan un orgoliu și o umilință demiurgică sporite. Orgoliu, pentru că de astă dată este violentată chiar legea; istoria, timpul sunt întemeiate în negație ca avînd drept principiu constitutiv răul și ca atare rugăciunea se preface pe nesimțite în blestem. Răbdătoarea incantație a ritualului de convocare a timpului originar se preface în brusca aruncare în haos a harfei, echivalentă, de fapt, cu o distrugere a universului. Or, cine are puterea de a distruge universul trebuie s-o aibă și pe aceea de a o recrea. Umilință, pentru că distrugerea ca și refacerea nu sunt în cele din urmă posibile decît în planul imaginarului poetic. Care, să nu uităm, pentru poet nu reprezintă o uitare, un refugiu al realului, ci o împlinire a lui. „Umilință" poate că nici nu este termenul cel mai potrivit aici, ar trebui spus poate „eroism tragic", ceea ce ne trimite mai direct înspre implicațiile asumării propriei condiții. Dacă în marile viziuni genezice sau istorice vibrează obsesia acestui timp tare, augural al existenței, alte poeme, alte reflecții risipite prin manuscrise sunt expresia intenției de-a declanșa, urmărind doar paradigma vechilor izvoare, o nouă astfel de epocă augurală.

De ce se „retrage" Eminescu din poezie pentru a se încredința cu toate facultățile spiritului unei experiențe sinuoase și triste în planul strict biografic a intervenției directe în realitate? Experiență care leagă cuvîntul cu acțiunea, pleacă de la cuvînt pentru a se reîntoarce la cuvînt ca la una dintre fundamentalele certitudini eminesciene, experiența *poietică* prin excelență. Deci chiar atunci cînd, în căutarea echinoxului dar sub eterna zodie a solstițiilor viscolite, Eminescu părăsește poezia pentru a se încredința unor preocupări ce pot părea pasagere sau oscilațiile unui temperament bolnav (în sens goethean), el se găsește de fapt mai aproape ca niciodată de sursele adevărate ale poeziei sale. În interiorul manuscriselor sale, Eminescu se află simultan la o ipotetică linie de țintă și într-o suficientă distanță de elan pentru atingerea acestei ținte. O renunțare care echivalează cu o regăsire. O tăcere care este cea mai expresivă rostire. Parcă am mai întîlnit undeva în alt fel și cu alte consecințe dar pornită dintr-un imbold analog, această părăsire a poeziei! Gestul lui Rimbaud a fost considerat de mulți ca un fel de întemeiere în absolut a poeziei moderne. Și totuși, traseul eminescian pare a fi mai complicat, cu îndepărtările și apropierile lui succesive, chiar dacă smulgerea celuilalt avea patetismul actului definitiv. Desigur, se poate replica imediat că în nici un moment al activității sale Eminescu n-a renunțat, la propriu, la poezie și că, oricît de întortocheate, manuscrisele sunt o neîntreruptă, direct sau prin imprevizibile delte, vărsare în marea poeziei. Nu este contrazicere totuși între cele două afirmații. Căci nu despre simpla cronologizare a preocupărilor este vorba aici, ci despre putința energiilor spiritului de a se îndrepta în totalitate, la un moment dat, către un anume rost. Rost care celui ce n-are în vedere perspectiva operei totale îi poate apărea ca fiind cu totul străin de poezie. Această capacitate de a epuiza incandescent și cu viteze neobișnuite arii întregi de cultură și de experiențe ideatice este probabil una din cele mai frapante concluzii pe care le impune considerarea unei semnificații speciale a ansamblului manuscriselor eminesciene. Rimbaud renunță la poezie pentru a se muta în întregime în existența anonimă. Și afirmînd astfel un anume tip de relație între actul poetic și realitate. Eminescu tace ca poet (nu și ca om al cuvîntului, aici mai ales trebuie să ne ferim a confunda termenii) pentru a înzestra cu o semnificație ne-așteptată zone tot mai profunde și în același timp mai cuprinzătoare ale existenței. Afirmînd astfel un alt tip de relație între actul poetic și realitate... și, dați-mi voie să cred că tipul eminescian nu este cituși de puțin mai sărac în implicații decît cel rimbaldian. De altfel, chiar ediția lui Perpessicius, cu felul ei piramidal de așezare a variantelor succesive („Ele seamănă, hibride, / Egiptenei piramide") ne sugerează cu tenacitate cum se adună izvoarele poetului dintr-un teritoriu de cunoaștere și trăire uriaș, ca bizarii, uneori, afluenți ai unui Amazon al lirismului, pentru a curge în cele din urmă împreună în oglinda *Odei*, *Glossei* sau a *Scrisorilor*. Odată adunate întru aceeași curgere, izvoarele se ordonează pe axele acelui Timp restituit și instituit și care devine atît de propriu, încît poate fi numit și cercetat ca *timpul eminescian*. Este inutil să încercăm a stabili cu cîntarul cît este poezie și cît este „altceva" din opera lui Eminescu. Această operă este toată construită în vederea poeziei (întru poezie, ar spune filosoful), aceasta nu scade, dimpotrivă, sporește interesul pentru ceea ce este pre-poezie, interes nu de natură arhivistică ci critică, putînd ambiționa la un moment dat spre o teorie a poeziei edificată pe modelul conținut în ea. Să ne gîndim, de pildă, la *Epigonii*... Cu toate complexele explicații literare și istorice care s-au dat, un ușor sentiment de contrarietate poate fi cu greu înlăturat la lectura poemului, sentiment de multe ori exprimat și a cărui scurtă formulare ar putea fi următoarea: cum poate un poet de forța lui Eminescu să se extazieze în fața unor opere dintre care multe fuseseră recunoscute încă de atunci ca lipsite complet de valoare? Înlăturăm dintru început explicația biografică, mult prea incompletă. *Epigonii* în prima sa secțiune este un act de recuperare în eternitate și am remarca tocmai excelența spiritului critic, superlativitate dovedită prin acea însușire pe care actul critic o rîvnește dar o capătă atît de rar: vizionarismul. Anume: Eminescu înțelege că opera sa va scufunda definitiv în uitare pe unii dintre acei a pe care cuvintele sale îi ridică la rangul de semizei ai literaturii române. Și făpturilor cu sînge zeiesc nu le mai pasă de trecut și viitor. Gestul eminescian se definește acum ca un act de reparație, nu postumă ci dimpotrivă, anticipativă, unul din primele sale eforturi remarcabile de a institui timpul ideal în care fenomenelor li se pot aplica criteriile adevărului și ale spiritului. Să nu uităm însă cea de-a doua parte a poemului... căci altfel ar lipsi tocmai iubirea antitezei, coordonată a creației eminesciene care, departe de a dispare în poemele de maturitate, se sublimează suferind prefacerea teribilă de la o figură de stil amenințată pînă la urmă de banalitate și de uzură prin acumulare, la o „figură ontică", un mod adică de asumare a existenței.

A tăcea devine pentru poet o pedeapsă, dar prin aceasta și o cale de necesară — în perspectiva lui Eminescu — asceză ideatică și stilistică. Asceză neînsemnînd renunțare, ci purificare. De aceea, timpul tăcerii este timpul tragic și nu timpul liniștirii. Timpul păcii este cel al muzicii, al cuvîntului și gestului armonic: „Armonic și lin iți era pasul". Căci ce sunt oare manuscrisele eminesciene, dacă nu o înfrigurată și completă căutare a armoniei, uneori împotriva chiar a ei înseși?

Manuscrisele eminesciene sunt cum atît de sugestiv au fost numite: „un exces asupra totului". Și oricine se încearcă într-o asemenea viziune nu poate face abstracție de învățăturile profunde pe care ni le dau experiențele cuprinse în ele.

Christian CRĂCIUN

Poezia, casa poetului

El s-a născut nu ca să locuiască preț de cîteva decenii dulcele tărîm al Moldovei, să deschidă în fiecare dimineață ferestrele unei case cu fața spre soare, să primească lumina, aerul rece să-i îmbujoreze obrajii, să audă din camera vecină glasul mamei Ralu și un fir subțire de vînt să răsucească frunza teilor ori a plopilor și apoi să i se strecoare sub gulerul cămășii de in, nu ca să asculte susurul izvorului ori buciumului serii care era tăcerea însăși pe care o simțea ca pe o muzică fără sunet, o lume în pragul tainei; și mama Ralu în camera vecină, iar el nicăieri, dispărînd deodată de acasă, nu într-o anume zi ori într-un anumit anotimp, ci deodată, pentru totdeauna, în poezia în care s-a născut, a crescut și n-a mai murit niciodată...

Pentru că nu mi-l pot închipui copil zburdînd prin iarba pînă la brîu, oprit apoi pe rîpa izvorului cu genunchii la gură, mîzgălind versuri stîngace. Mai degrabă îmi reprezint propria-i poezie conținîndu-l, ca fiind măsura cea mai înaltă a limbii bîntuite de el. De aceea nici un mare poet n-a avut altă biografie în afara propriei sale poezii.

Căci, dacă cineva l-ar fi oprit pe uliță în pragul serii și și-ar fi trecut mîna prin părul lui și l-ar fi întrebat, unde te duci tu, Mihai, el l-ar fi privit uimit că nu știe și nu i-ar fi spus mă duc încolo sau încoace sau aiurea, ci i-ar fi spus senin: mă duc în poezie...

In singurul loc pe lume care l-a cerut, adică spre noi, în întîmpinarea noastră.

George ARUN

Iubirea și nunta cosmică

În poemul **Călin** mitul erotic eminescian cunoaște una din expresiile sale cele mai desăvîrșite, constituindu-se ca o ilustrare a „nupției cosmice", a comuniunii dintre două planuri distincte ale universului. El gravitează în jurul unei scheme a purificărilor succesive prin care principiul viril și cel feminin ajung la deplina lor comuniune sub semnul eternității, în jurul unei **ars regia** a iubirii care, plecînd de la atracția oarbă dintre cele două „stihii", complementare, se va cristaliza în erosul divin ce întemeiază ordinea și armonia universală.

Preluînd unele elemente ale basmului, pe urmele lui Novalis și Tieck, Eminescu îi conferă acestei armonii o dimensiune simbolică și alegorică, aptă să exprime „misterul cosmic", rostul din urmă al Ființei. Ca și romanticii germani, cei care au descoperit disponibilitățile **Märchen**-ului de a exprima un tîlc mai adînc și mai grav, autorul **Luceafărului** a altoit pe trunchiul narațiunii folclorice elemente provenite din ermetism, din iudaismul esoteric și din cabală, care, așa cum arăta încă G. Călinescu, nu i-au fost cu totul necunoscute și a altoit mai ales o gîndire poetică ce redescoperă în plan simbolic și magic roadele unei experiențe milenare a spiritului, cristalizată în ermetism și în alchimie.

Secvențele narațiunii din **Călin** vor corespunde astfel celor șapte zile „spagirice", celor „șapte spălări în Iordan" din timpul transmutației alchimice. Venirea Zburătorului în iatacul fetei de împărat e echivalentul „coagulării" elementului spiritual masculin, manifestată în aspirația spre teluric. Acum focul lunar, focul „lent" („luna ca o vatră de jăratec") provoacă o primă separație, ca într-un athanor, a „compostului" alchimic, disociind lumina de întuneric: Unde-ajung par văruite zid, podele ca de cridă. / Pe-unde nu-părea că umbra cu cărbune-i zugrăvită" Aparținînd unor planuri cosmice diferite, principiul masculin (Zburătorul) și cel feminin (fata de împărat) sînt despărțite doar de o peliculă transparentă „pînza de păianjen" prin care Zburătorul contemplă nudicitatea feminității (o emblemă a perfecțiunii universului, căci microcosmosul e o replică identică a macrocosmosului).

O primă comuniune a celor două planuri se produce sub forma unirii „cerului" cu „pămîntul", a „soarelui" cu „luna", moment pasager de echilibru și plenitudine, al cărui instrument este versul. Incandescența magică prezentă în dialogul Zburătorului cu fata de împărat. Chemarea fetei de împărat (ca mai tîrziu descîntecul de luceafăr al Cătălinei) reprezintă o luare în posesie prin cuvînt a ordinii spirituale, ducînd la „coagularea" elementului viril, mai volatil, lipsit de corporalitate („umbră fără de noroc"), în timp ce, la polul opus, incantația Zburătorului va potența deopotrivă disoluția, eliberînd „soarele", „aurul", prezente în corporalitatea feminină. Acțiunea magică a Versului șterge ultimile linii de demarcație între uranic și pămîntesc, care se resorb acum unul în celălalt („Ei șoptesc, multe și-ar spune și nu știu de-unde să-nceapă / Căci pe rînd și-astupă gura cînd cu gura se adapă").

Acestui moment pasager de plenitudine îi urmează însă experiența morții și a degradării, prin descompunerea ermetică, prin „nigrado", care este consecința destrămării temporare a cuplului. Principiul feminin cunoaște din nou purgatoriul corporalității opace. Ochiul, care e „firmament acvatic" („ochii tineri, dulcii cerului fiaștri"), „apă coagulată", se va degrada prin combustia în apă („nu-ți mai scurge ochii tineri") și în cărbune („Tu-ți arzi ochii și frumusețea").

Dar experienței „morții alchimice" îi urmează regenerarea; ea se asociază cu recluziunea în vegetal și cu experiența fundamentală a maternității. Izgonită în codru, fata de împărat naște „puiul de prinț"; dacă starea de „nigrado" corespunde putrefacției sîmburelui ce precede germinația, recluziunea silvestră marchează trecerea feminității sub tutela liniștitoare a ciclului vegetal, ce promite o resurecție. Fiul care se naște după unirea „alchimică" este Hermes, „fiul devenind propriul său tată" și posedînd o natură hermafrodită. Mercurul transmutat.

În mitul erotic eminescian fiul dobîndește valențe multiple: inițial el e o emblemă a totului, cuplul mamă-fiu luînd, în mod tranzitoriu, locul perechii primordiale. După o perioadă de șapte ani (corespunzătoare celor șapte zile „spagirice"), au loc întoarcerea Zburătorului, devenind Călin, și întîlnirea dintre tată și fiu. La început, fiul se manifestă ca dublet al tatălui, a cărui identitate o împrumută („— Cum te cheamă, măi băiete? / — Ca pe tatăl meu — Călin"). A doua ipostază va fi cea de intermediar, de „vehicul eteric" care unește sufletul de natură celestă cu corpul material. Prin intermediul lui Hermes, spiritul viril are revelația filiației sale feminine, în timp ce corporalitatea își descoperă capacitatea de a genera spiritualul, realizîndu-se astfel conjuncția lor întru idee, care plasează de astă dată nunta alchimică sub semnul eternității.

„Nupția cosmică" este celebrată într-un cadru în care predomină imaginea „argintului fluid", a Mercurului, în care este prezent Hermes („Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din rîstoacă"). Timpul este cel al Genezei; se face prezentă imaginea apelor primordiale, deasupra cărora plutește luna în ipostază de ou cosmic, corelat și acesta cu mitul hermetic, căci alchimia îl reprezintă pe Hermes în ou, la conjuncția soarelui cu luna, care tutelează în calitate de „miri" nunta lui Călin. În jurul cuplului se va polariza acum viața întregii naturi; ea se identifică în final cu erosul divin, care guvernează mișcările astrelor, viața vegetală și animală, iar nunta gîzelor, dublet al nunții împărătești — subliniază caracterul de „motor divin" al iubirii trecute prin cele șapte zile ale transmutației alchimice.

Octavian SOVIANY

• 130 de ani de la făurirea statului național român prin unirea Moldovei cu Muntenia

UNIRE ȘI UNITATE

Lupta multiseculară a poporului român pentru unitate a avut în decursul întregii sale istorii ca suport obiectiv unitatea manifestărilor vieții istorice — structurile socio-economice, limba și cultura, tradițiile etc., și nu mai puțin unitatea etnică, conștiința originii comune, animînd continuu aspirația spre întregire a părților vremelnic despărțite ale întregului. Format în spațiul carpato-danubiano-pontic, la punctul de interferență a unor mari popoare ale antichității clasice — dacii și romanii —, poporul român și-a păstrat prin secole unitatea de neam, în pofida existenței pe teritoriul acestei vetre a unor formațiuni statale separate, istoria celor trei teritorii românești fiind marcată în mod profund și esențial de tendința lor de a-și reconstitui unitatea politică străveche. Vicisitudinile istoriei, valurile succesive de popoare migratoare și tendințele expansioniste ale marilor puteri vecine au întîrziat, dar nu au putut împiedica înfăptuirea acestui proces istoric obiectiv. În contextul existenței unor teritorii românești despărțite, unitatea lingvistică și de cultură materială și spirituală a continuat să dăinuie, întreținută de permanența schimburilor economice și umane, de transferul continuu de populație, cărora li s-au adăugat inițiativele diplomatice și acțiunile politice vizînd coordonarea potențialului lor politic și militar, unirea eforturilor în lupta împotriva cotropitorilor, a dușmanilor comuni. Destinul istoric a evidențiat o permanentă sincronizare a evoluției social-economice și politice din teritoriile românești, momentele de glorie sau răstriște din existența unora răsfringîndu-se în desfășurarea evenimentelor din perimetrul celorlalte. Domnitorii români și-au concertat adesea acțiunile în fața unor pericole din exterior, în alianțele și înțelegerile lor existînd, dincolo de scopul imediat al închegării unui front comun, tendința spre realizarea unei singure entități statale a tuturor teritoriilor locuite de români. Bazîndu-se pe aceste elemente de unitate, prima unire a celor trei principate române, realizată în 1600 sub sceptrul lui Mihai Viteazul, a constituit un moment de o deosebită însemnătate pentru istoria neamului și, chiar dacă ea a fost de scurtă durată, a contribuit la clarificarea și întărirea sentimentului de solidaritate a obștii românești, deschizînd un orizont nou către împlinirea idealului făuririi unui stat unitar puternic, ideal permanentizat tot mai viguros în secolele următoare. Această înrîurire puternică se datora tocmai faptului că acest act istoric răspundea unei necesități legice. Efectul său pe termen lung s-a răsfrînt asupra noului statut al țărilor române în epocile istorice care au urmat, mai favorabil sub aspectul autonomiei lor și favorizînd continua lor apropiere, reclamată de complementaritatea economică, de necesitățile militare și strategice, de spectrul tot mai larg al legăturilor și interferențelor culturale. Toate acestea au contribuit, în timp, la manifestarea tot mai puternică a conștiinței de neam. Ideile umaniste despre originea comună a poporului român, valorile culturale ale umanismului, propulsate către masele populare, au întreținut în noile împrejurări politice din secolele XVII și XVIII sentimentul popular al unității.

Ideea unității naționale care capătă consistență prin pătrunderea filozofiei „luminilor" și prin opera de redeșteptare națională a cărturarilor Școlii Ardelene avea să se dezvolte și mai puternic odată cu apariția relațiilor de producție capitaliste, cu tendințele tot mai puternice de creare a unei piețe economice unitare, în deceniile premergătoare revoluției de la 1848, al cărei program avea să constituie o punere în acțiune a tot ceea ce ideologia națională formulase ca deziderate prioritare pentru acea etapă istorică. Fără a se închega ca un act coordonat, mișcarea revoluționară care a cuprins totalitatea teritoriilor românești și-a dovedit caracterul unitar prin programele conținînd numeroase obiective comune sau apropiate, rezultat al unor condiții social-economice și politice asemănătoare și, totodată, a unității de aspirație a tuturor românilor în lupta împotriva rînduielilor învechite.

În condițiile înfrîngerii revoluției române de la 1848 de către coaliția forțelor reacționare din Europa, unitatea statală a românilor, lupta lor pentru constituirea unui stat propriu au fost puternic afectate de intensificarea tendințelor expansioniste ale imperiilor vecine. În acest context, era limpede pentru fruntașii revoluției că orice act politic nepregătit putea compromite pentru o lungă perioadă înfăptuirea idealului de emancipare națională și că procesul complex de unificare politică trebuie să fie realizat în etape, începînd cu unificarea celor două principate românești de la est și sud de Carpați, mai apropiate din punct de vedere al coordonatelor dezvoltării generale interne și al condiționării externe — suzeranitatea porții otomane și protectoratul țarist. Folosind cu inteligență politică și tact diplomatic cadrul internațional propice creat de Congresul de pace de la Paris, de stipulațiile Convenției încheiate cu acest prilej, care prin însăși ambiguitatea sa se dovedea un bun spațiu de manevră pentru acțiunile forțelor unioniste din Muntenia și Moldova, poporul român își înfăptuia la 24 ianuarie 1859 una din aspirațiile sale cele mai arzătoare, odată cu alegerea succesivă la Iași și București, ca urmare a presiunii maselor populare, a unui singur principe, în persoana înflăcăratului revoluționar și luptător pentru unire, Alexandru Ioan Cuza. Realizat printr-un adevărat referendum la scara ambelor principate, actul unirii a avut o componentă democratică cu un important efect de autoritate pe plan internațional, lipsind de temei legal orice încercare din afară, de contestare a legitimității acestei înfăptuiri istorice. Referindu-se la implicațiile actului unirii de la 1859 asupra destinelor națiunii române, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arăta că „Unirea principatelor a avut o uriașă însemnătate pentru evoluția social-politică a poporului român; ea a deschis noi perspective dezvoltării forțelor de producție, angajării României pe drumul civilizației moderne, constituind un moment epocal în procesul plămădirii statului național unitar român".

Încorporată organic în șirul marilor bătălii, purtate cu grele sacrificii, pentru emancipare socială și națională, această victorie a însuflețit lupta maselor populare pentru atingerea unor noi orizonturi ale aspirațiilor sale de progres și libertate. Statul român nou creat — expresie a voinței de neclintit a națiunii române — aflat într-o etapă de accentuată modernizare a instituțiilor sale economice și politice a devenit un simbol și un reper concret al năzuinței tuturor românilor de a se uni într-un singur stat puternic și independent, care să înlăture structurile perimate ale unei orînduiri depășite istoric și să deschidă noi perspective proceselor înnoitoare.

Una din consecințele directe și cu semnificații deosebite pentru accelerarea procesului de modernizare a societății românești declanșat de unirea principatelor a fost cucerirea independenței depline a țării, ca urmare a participării României la războiul din 1877—1878, moment care a prilejuit, de asemenea, o grăitoare dovadă a solidarității naționale. Participarea masivă a voluntarilor români din Transilvania, Banat și Bucovina la lupta cu arma în mînă împotriva inamicului asupritor, importanta mișcare de ajutorare a armatei române organizată în provinciile românești, cu sprijinul larg al tuturor păturilor și categoriilor sociale, era o expresie a faptului că în conștiința întregului neam românesc, unirea principatelor constituia numai o etapă în calea spre cucerirea independenței și spre realizarea statului român unitar. Semnificația actului de la 1859 poate fi înțeleasă în plenitudinea sa numai pe fondul cercetării liniilor de forță care au favorizat înfăptuirea sa și sub imperiul cărora avea să se dezvolte mișcarea de desăvîrșire a unității statale, împlinite în 1918. Făurirea statului național unitar român a dat un puternic impuls dezvoltării social-economice, politice și culturale a națiunii române, dar au fost necesare și inevitabile grele privațiuni și sacrificii din partea poporului pentru ca idealurile generației unirii de la 1859, ca și a aceleia a Marii Uniri, să prindă viață în anii cuceririi puterii politice și ai construcției socialismului. Abia după revoluția de eliberare națională și socială declanșată la 23 August 1944, odată cu preluarea de către popor a destinelor sale în propriile miini, cu lichidarea definitivă a exploatării și asupririi, statului național român i-au fost conferite adevăratele valențe economice și sociale, politice și organizatorice care au făcut posibilă rezolvarea justă a problemei naționale împlinirea dezideratelor de egalitate a șanselor pentru toți oamenii muncii fără deosebire de naționalitate. Conștient de faptul că realizările din anii socialismului înglobează valorile materiale și spirituale pentru care și-au sacrificat viața generații de înaintași, poporul român sub conducerea Partidului Comunist Român, strîns unit în jurul secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, consideră ca o datorie de onoare de a face totul pentru păstrarea și consolidarea acestor cuceriri istorice, pentru continua lor înflorire.

Unitatea aspirațiilor fundamentale ale maselor largi populare, înmănunchierea într-un puternic șuvoi a marilor energii ale întregului popor reprezintă o constantă a politicii partidului nostru, o teză de excepțională importanță teoretică și practică elaborată de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în care este înglobată o experiență istorică fundamentală, organizarea politică a noii societăți conferind națiunii calitatea de veritabilă forță motrice a progresului și civilizației.

Perfecționarea continuă a democrației noastre muncitorești revoluționare, participarea tot mai activă a maselor de oameni ai muncii la conducerea vieții economico-sociale, a întregii societăți constituie un element de fond al continuării procesului de întărire a coeziunii și unității întregului popor, în efortul de înflorire multilaterală a patriei, de edificare a viitorului său comunist.

Lorin VASILOVICI

• Varia

In folio

Proză scurtă, format mic

Apărut în cadrul colecției „Cartea cea mai mică", editată de Atelierul literar **al revistei** Convingeri comuniste **(nr. 7—8/1988), micro-volumul** Povestiri cu pensionari **de Cătălin Țirlea confirmă un „pariu" literar pe care revista noastră l-a făcut în mod constant cu privire la acest tînăr prozator foarte înzestrat. Prozele scurte incluse în acest volum,** Colectiva, Țurțurele, Baloane sparte, Șampanie trezită **și** Lăcrămioară, **cunoscute deja celor care frecventează cenaclurile literare ale studenților bucureșteni (în primul rînd cenaclul** Universitas, **condus de criticul literar Mircea Martin, dar și** Junimea, **condus de criticul literar Ov. S. Crohmălniceanu), fac dovada unui scriitor aproape format, pentru care nu mai există secrete narative, ci doar lecturi de aprofundat. Acum, după ce ucenicia sa s-a apropiat de sfîrșit, după ce opțiunea inspirată pentru o publicistică remarcabilă a scos la iveală un reporter pur sînge, așteptăm să vedem care va fi evoluția lui Cătălin Țirlea și cum va arăta prima sa carte adevărată, de format mare. (DAN P.)**

Palimpsest

Modelul fluxului heraclitean

„Nu ne putem scufunda de două ori în același rîu", spunea Heraclit, iar această filosofie a nonidentității ar putea fi considerată drept emblematică pentru orice lectură profundă. Fie ea literară, filosofică ori chiar științifică. Iar modelul fluviului heraclitean constituie însăși esența actului de lectură a textelor lui E. M. Cioran, considerat de mulți cel mai mare stilist al literaturii franceze de azi. Motivul este simplu : fiecare lectură (să mai adăugăm „profundă ?") reprezintă un nou act de interpretare. Dificultatea unei traduceri din Cioran stă tocmai în încercarea de a păstra ambiguitatea sa originar-heracliteană. Lucru pe care-l reușește perfect regretatul Modest Morariu, autorul tălmăcirii recentului volum de **Eseuri**, apărut la **Editura** „Cartea Românească" și cuprinzînd fragmente din volumele (le dăm în varianta tradusă) **Manual de compunere, Ispita de a exista, Căderea în timp, Demiurgul cel rău, Despre neajunsul de a te naște, Sfîrtecare, Exerciții de admirație, Mărturisiri și anateme.** Traducerile lui Modest Morariu păstrează ceva din sălbăticia și prospețimea scrierilor de tinerețe ale lui Cioran, din cele în care se constituia orizontul său de gîndire. Un orizont de gîndire care, iată, n-a putut fi ocultat de granițele dintre limbi. **(D.P.)**

Pariu

Poetul Aurel Dumitrașcu

Peste cîteva contorsiuni inabile ale discursului dăm în cel dintîi volum al lui Aurel Dumitrașcu, **Furtunile memoriei** (1984), deși sensul acestui amalgam poetic pare a fi prinderea sub formă genuină, a fluxului memoriei, a unei interiorități tulburi, agitate și convulsive. Poetul e, aici, la limita dintre confesia învolburată și delirul suav, în care referința culturală se amestecă cu amănuntul biografic. Aurel Dumitrașcu are, indiscutabil, pregnanța imaginii, a metaforei puternice, însă pierde mult prea lesne controlul critic al analogiei lirice. Secvențe admirabile sînt înecate, uneori, în zgura imaginației, precum nuferii în pînza de alge. Cu totul memorabile sînt, în schimb, acele pasteluri ironice în care lirismul deriziunii are o notă indiscutabilă de prospețime : „— îmi plăcea cîte odată să mă plimb prin paris / adică prin spatele casei / urzicile înalte cît la tour eiffel / roțile sticlele sparte pălăriile rupte / gîndacii leneși și grași / ce plăcere să bagi degete în ochii metalelor" **(Inconsecvența amintirii lui Byron).** Amestecul de persiflare și patetism, de elegie și sarcasm, de descripție și enumerare prozaică, de simboluri prețioase și detalii anodine denotă o imaginație explozivă, impetuoasă. **În Biblioteca din nord** (1986), cel de-al doilea volum, poezia e, în schimb, mai matură, întemeiată pe un scenariu liric mai coerent, fără asociativitatea tulbure dinainte. Tragismul e sugerat acum prin montaje bufone, în care paiața poate fi un semn al degringoladei, al agoniei, ca în **Voi repeta, bunăoară.** Ceea ce reprezintă însă un cîștig adevărat în acest volum este efortul, grav și fără senzația artificiului, al textualizării. Elanul confesiunii e cenzurat mereu de mitologia cărții, viața și textul se află în veșnică înfruntare, încît versurile construiesc, simultan, o biografie și o poetică. Trupul însuși pare textualizat, după o rețea semiotică, precum cartea crește din anatomia cuvintelor. Aurel Dumitrașcu e un poet cu multe disponibilități și cu bună instrucție culturală, însă, pentru a-și face poezia încă mai limpede și mai cristalină, trebuie să-și țină spiritul critic într-o continuă stare de veghe. **(RADU G. ȚEPOSU)**

Fișier

Orizontul istoric al adevărului

Despre destinul, agitat și controversat, al lui Popa Șapcă se știu puține lucruri. În memoria multora, acesta a rămas mai degrabă ca un personaj incomod și pitoresc, deși de numele lui se leagă în chip concret, începutul însuși al revoluției de la 1848. Tonul discordant l-a dat chiar Heliade Rădulescu, intrigat că la prima lor întîlnire Popa Șapcă l-a întîmpinat cu o răceală cinică. Așteptîndu-se să aibă în față o statură impozantă, mesianică, iar nu un bărbat de înălțime modestă, preotul ar fi exclamat contrariat : „Ce ! Ăsta este Eliade ?" Incidentul fu, prin urmare, sursa multor pamflete heliadești, căci poetul era, altfel, veninos și iute la mînie. Despre adevăratele întreprinderi ale revoluționarului pașoptist și despre realele sale convingeri politice care aveau să-i aducă nesfîrșite privațiuni aflăm însă din monografia lui Gherasim Cristea, **apărută de curînd, în fapt reluarea, cu noi probe documentare și dintr-o perspectivă mai minuțios elaborată, a ediției din 1978.** Gherasim Cristea **este autorul celei dintîi monografii despre acest erou pașoptist care avea să participe nemijlocit la evenimentele de la Islaz, fiind cu mult înainte inițiat de Nicolae Pleșoianu în secretele politice ale „Frăției", și care avea să facă parte din guvernul provizoriu de la 9 iunie 1848, alături de Heliade Rădulescu, Cristian Tell, Ștefan Golescu și Nicolae Pleșoianu. Cercetătorul mai are, apoi, meritul de a fi stabilit irevocabil cîteva date incerte, legate de data nașterii, de originea numelui. Multe din documente sînt descoperite de autor, în urma unor investigații îndelungate în arhive, pentru ca argumentele cărții să meargă mînă în mînă cu probitatea științifică. De altfel,** Gherasim Cristea **este și autorul unui volum de corespondență inedită referitoare la Războiul de independență, publicat în 1978. Toate acestea sînt dovezi limpezi că istoria îi este cercetătorului un domeniu apropiat, pe care-l stăpînește cu indiscutabilă competență. Meritele acestei cărți sînt confirmate și de Virgil Cândea, autorul** Cuvîntului înainte **care acordă monografiei valoarea unui „izvor de referință", așezînd-o printre acele studii și cercetări care constituie, în momentul de față, bibliografia de specialitate a revoluției pașoptiste. Prin cercetarea lui Gherasim Cristea,** Un pașoptist de seamă. Preotul Radu Șapcă, **biografia și destinul politic ale lui Popa Șapcă ies definitiv de sub zodia anecdoticului și a confuziei, situîndu-se în orizontul istoric al adevărului. (R. G. ȚEPOSU)**

● Debutul și urmarea

Cîntece despre frumoasa inimii trecere

Cît loc neschimbat în firea eminamente pașnică pe care ne-o arătase Constantin Preda în secvența sa de debut intitulată Sora mea înserarea și mai apoi cu debutul propriu-zis, în Fiecare cu steaua lui! E sigur că, tînăr încă, el continuă să privească din mijlocul întîmplărilor proprii la fel de duios și în toate direcțiile, chiar dacă mărul etern e acum în întregime împurpurat, crudul s-a pîrguit și pîrguitul e cuprins de roșul cel mai aprins. Aspectul general însă e neschimbat, experiența l-a mișcat pe poet de-a lungul și de-a latul aceluiași univers de sat binecunoscut, cu lumea lui păstrîndu-se în gesturi calme, circulînd în timp în virtutea unui limbaj curat, tinerețea periclitîndu-și nopțile în tăinuite iubiri, imaginea mamei cerînd cu blînda insistență a propriei conștiințe acea magică scrisoare de dor cu care atîția poeți își deschid cinstitele cărți. Străvezii au rămas și noile lecturi ce i-au șlefuit silabele armonioase și i-au contaminat mîna dreaptă de paloarea unei ceri mai pure. Multe texte sînt dedicate, ca semne de carte parcă, și semne de trecere de la suflet la suflet prin întîmplări memorabile. Titlul Fire de poet*, prea sobru și simplist, cînd mai potrivit ar fi fost Cîntece despre frumoasa inimii trecere sau Închipuitele balade ale unui fost copil bălai. Lipsa oricărei punctuații nu schimbă nimic din înțelesul pe care poetul l-a zidit în fiecare rînd, sensurile nu se încîlcesc unele în altele, semn că el cunoaște secretul construcției casei fără cuie și scoabe, ci numai din îmbucările lemnelor, și intră în ea, cu prieteni cu tot, fără teroarea prăbușirii. Dublul motto, din Radu Stanca și Maiakovski, ne-a contrariat în primul moment, egocentrismul atît de expres exprimat al celor doi mari, părînd a nu rima cu mai nimic din feciorelnicul acestei cărți. Dar această carte rămîne a acestui moment din viața poetului, pe cînd poetul este unul pentru întreaga lui viață, și pentru toate cărțile sale, și dă semn din timp de ceea ce și de cum va fi el în viitor. Preferința, indicată în motto, pentru o postură care astăzi pare a-i fi total străină, arată, de fapt, o slăbiciune ascunsă, sau o virtute, cine știe. Arată o aspirație, un ideal de comportament, supliciul unei nemodestii viitoare de care nu se va putea feri la infinit. Supliciu, care însă îl va face fericit, el plasîndu-se, în imaginație, în centrul atenției generale, precum ar fi să fie cel mai frumos și cel mai periclitat personaj dintr-un context uman admirativ, precum ar fi să fie, în vis și în realitate, cel mai mare poet. Constantin Preda își împarte materialul poetic în trei cicluri, Partea mea de vină, Pateră-n flăcări și Tinerețea ta întîmplată, delimitîndu-și astfel oarecum tematic etapele evoluției, prima secvență fiind clar o continuare, dacă nu chiar partea care n-a mai încăput, în dreptul numelui său, în volumul colectiv de debut, sau în debutul propriu-zis, tipărite acum cîțiva ani de Scrisul românesc. Este reluat poemul taniușa, extrem de frumos, ca un mister, de o lapidaritate contaminantă. Te întrebi, irepresibil, cum de și-a exersat autorul, pe un spațiu atît de întins, gustul versificației, încăpățînat în prelungite monotonii, excesul schimbîndu-i nu rareori virtutea în slăbiciune și limpezimea în obscur metaforizant? Autorul are, desigur, motivele lui să reia acest poem, poate ca o mostră pentru viitor, ca o prefigurare, subliniind prin acest gest o latură visată a viitoarei sale creații. Va intra în maturitate golind matca fluidă a cîntecului, preferind să navigheze pirat în descriptiv, relatînd cu simplitate minunea unor trăiri prețioase în sine. Experiența îi va dovedi că e la fel de greu să scrii bine versificînd sau relatînd alb o aceeași stare de suflet. Constantin Preda este de pe acum mai valoros în textele sale libere. Fac dovada în acest volum taniușa, septembrie e e oaspetele, totul despre inimă domnișoară, blues la temple, ne salutăm cu flori pe zăvoare secret, miez de iarnă la hlebine, pateră-n flăcări, trebuie să treacă o vreme, seri diamantine ca-n anii uceniciei, tinerețea ta întîmplată, toamnă cu idol feminin, stăruitor ca niciodată inelul pe deget, triști meseni la nunțile toamnei, adică aproape toate poemele sale scrise în această manieră. Nu se poate vorbi ca despre lucruri perfecte însă despre poeziile sale datorate dulcelui stil clasic. Dacă poți desprinde multe versuri excelente, strofe perfecte, metafore minunate, întregul poemului suferă de imperfecțiune: singur sînt de sărbători / ca sfoara din luminări. Distihul pare perfect, și totuși, ca să fie perfect, poetul credem că trebuia să acorde pînă în pînzele albe ideea de singurătate cu starea de singular: singur sînt în sărbătoare / ca sfoara în luminare. Dar nici acum nu putem fi mulțumiți, pentru că reparînd într-o direcție, am stricat în alta, sărăcind pluralul sărbătorilor, complex și unitar în semnificația lor împreună, printr-un singular, sărbătoare, văduvit de adevăr și sfințenie. Încă o strofă, o singură strofă perfectă, într-un poem de patru: crepuscul mov pentru cei duși / un fulger a împrejmuit grădina / caut lăcrița cu mănuși / din care-a izbucnit lumina (cișmea subțire), de ce ești trist nu mai scufunzi corăbii, mamă, cina cea de taină, iulie și litanie dinspre ziuă sînt, iarăși, cinci poezii aproape perfecte, de dragoste, de patimă și încîntare, și cu care poetul se va putea oricînd mîndri. Din simpla înșirare de titluri de mai sus cititorul acestor însemnări își poate da seama că Fire de poet este cartea unui îndrăgostit fără leac, obsedat de frumusețe și subjugat de aceasta, ieșind de sub tutela slăbiciunii învingător, cavaler al unei alte obsesii, mai adînci, puritatea ființei iubite, frumusețea ei morală: de la genunchi în sus ești iulie toată / de la genunchi în sus ești numai urme de fragi / miez de vară tras pe roată / stea aprinsă-n cer de magi // lasă-mă să fiu glenzei tale ramul de mirt / lasă-mă să fiu gleznei tale stog și crăiță / cînd sub o bluză ușoară ca praful de spirt / o să-mi arăți cea mai sfîntă troiță (iulie). Totul e bine și frumos, dar să cităm și altceva, note ca din viitorul compact valoric al acestui poet ce se dedă de pe acum unei mai mari bune nebunii decît amorțitoarea cumințenie și știință de a rima. Iată: cuib de iulii pe-o stradă cu orgă și tei / pași de gimnaste pe dale — pateră-n flăcări / un nebun îndoaie oțele și mîna sa e unsă cu mir / la o lumină afuzalie citește bertold brecht / și-o muzică asiată face să se ridice-n văzduh dirijabile // ave boruri sub care aici am fredonat rozele vinuri / plîngeți sîni — feudele mele mici dintr-o zi de miercuri / adio cergă rozalie (pateră-n flăcări). Și iată: septembrie e oaspetele / pe care cred că-l aștepți / clipa dusă e cina / nubila ține oglinda / atletului ce iese din flăcări / leului ce sare prin cerc // focul arde fără grai / ceasornicul arată numai sutele / de ani (septembrie, e oaspetele). În fine, iată, taniușa, călătorul poem, suprimîndu-i prin subliniere, și de data aceasta, ca și în cronica de la debut, cîteva versuri ușor teribiliste, inutile aici: se inserează / ca anul trecut cînd taniușa a spart / farfuria cu vișine / era-ntr-o vineri și amurgul picura liniștit / peste grădina năpădită de ierburi / cineva deschisese o fereastră și scutura realitatea / în cealaltă parte a zilei / era într-o vineri taniușa și-a schimbat rochia / apoi a plîns / neputînd înțelege tristețea cîinelui adormit / sub stiva de lemne.

Constanța BUZEA

* Constantin Preda — Fire de poet, Cartea Românească, 1988.

● Convorbiri colegiale

S. CERNEA — Ceea ce am înțeles, cu oarecare uimire, firește, este că dv. n-ați răsfoit niciodată revista căreia vă adresați. Dacă nuvela din care ne-ați oferit două scurte, neconcludente fragmente, ar avea o valoare imposibil de trecut cu vederea, încă nu vi s-ar putea satisface dorința de a o publica în **Viața studențească**, pentru că revista noastră are cu totul alt profil. Creația literară, a studenților în primul rînd, își găsește spațiu în **Amfiteatru**. Bineînțeles, aspirațiile vă sînt generoase, și veți fi cîndva probabil foarte fericită că, prin scrierile dv., pornite din inimă, cum spuneți, veți reda preocupările adolescenților, ale tinerilor.

DAN STARCU — De ce n-am scrie cu ceva mai multă grijă, evitînd formulările defectuoase, sonoritățile nefericite, neforțînd nici metrica, nestricînd nici ritmul, normal, **ființa ta care cere stelare-mpliniri, și nu ființa-ți ce cere...?** În rest, pentru **Hibernală** și **Arhitecturi interioare**, aceeași fluență a versurilor, subliniată și în alte rînduri, sinceritatea care le susține, le dă credibilitate și le justifică. După o pauză de un an cîștigul putea fi mai consistent.

CRISTINA ROMAN – Dificilă, aproape insuportabilă postadolescența! Semnul cu siguranță decisiv pentru viitor, în cazurile în care se adaugă la chin și talentul în formare, este tocmai nesecatul zbucium interior de care ne plîngem. De fapt, o falsă stare de conflict cu sine într-un fals gol de lume. Creștem, lent ni se așază calcarul în oase, și fosforul, și fierul, și sarea, la baza simțurilor, și acest lucru doare, bineînțeles, într-un fel anume. Creștem în totul, cu impresia de acută izolare într-un peisaj dulce-ostil, mineral-vegetal, unde nimic nu pare a fi al nostru, deși totuși, curînd, se va dovedi al nostru. Într-un fals conflict cu lumea, care, ni se pare că, înaintînd, își micșorează idealurile pentru a se conforma dimensiunilor reale, vieții firești. Producțiile literare, exercițiile acestui răstimp dificil de dus pe sufletul rarefiat și singur în absența unui trup-gata, sînt dovezile derutei și neliniștii generate de acest fals conflict. Exercițiile, deci, în timpul cărora atingem cu un fel de disperare dezordonată toată claviatura sensibilă în căutarea sunetului propriu, n-au cum să ne mulțumească. De aici, însemnările metamorfozante cu aspect interminabil de jurnal ai setei de sine și stabilitate. De aici, transcrierile stîngace de trăire într-o realitate imposibilă, pură, dînd replici unui neant imaginar. De aici și prospețimea uimitoare a unor fragmente, care ar trebui colecționate într-un caiet aparte. Dar cine să ni le arate? Și, oare, am fi dispuși/capabili să-l credem pe temerarul care s-ar încumeta? E dificil, și nu ne rămîne decît să ardem lent și îndelung în miezul rugului. Pînă ne trece, pînă am crescut destul și simțim proaspăt, liniștitor, gustul muncii așezate, indiferent ce am face, sufletul nostru ocrotit de un trup limpezit și nepotrivnic.

DANIELA OTILIAN — În mare parte, răspunsul de mai sus vă privește și vă poate fi de ajutor. Apreciem încercarea de a ieși în largul altui univers. **Atemporală**, **Suferință comună de unul singur** și **Realitatea unui coșmar** fac dovada efortului, deloc mic, de schimbare la față. Nu peste tot rezultatul este pozitiv. O ușoară mască sorescianá nu are ce să strice într-un antrenament al discursului bine condus.

MARIANA BODOLICĂ — Din cele 22 de **Gînduri**, două le-am apreciat în mod deosebit. Cel referitor la fericirea copilăriei și cel referitor la uitare. După un stagiu-popas îndelungat în spațiul poeziei, prea puțin fructuos, și care a finalizat într-un colaj experimental, despre care nu v-ați exprimat în nici un fel, publicat în Amfiteatru, iată-ne puși față în față cu cîteva proze scurte care arată cu certitudine că sînteți înzestrată mai serios în această direcție. E limpede că marea cantitate de exercițiu liric jurnalier v-a vindecat, prin exces probabil, de sentimentalism, și v-a maturizat. Prozele sînt neașteptat de bine scrise. **Anticarul, Noaptea, Necunoscutul, Ina** și, mai ales, **Șiraguri de mărgele** vădesc un acut simț al observației, cultivarea ingenioasă a amănuntului semnificativ și concizie, pentru care vă felicităm sincer. O invitație colegială, în încheiere. Corectați-vă manuscrisul înainte de a-l introduce în plic.

Constanța BUZEA

Personajul epic teatral

Cele două eseuri cuprinse în recentul volum al lui Vasile Popovici * sînt opera unui tînăr critic cu bune lecturi teoretice, cu mare apetit pentru analiză și avînd, în planul sintezei, intenții care vizează o *sistematică a personajului literar*. Cel puțin eseul principal, intitulat *Cel de-al treilea personaj. Teatralizarea epicului în literatura română*, este rezultatul unui astfel de demers teoretic, făcînd parte dintr-un proiect mai larg extins și asupra literaturii universale. Deocamdată, autorul și-a limitat cîmpul de investigație la cîteva capodopere ale prozei noastre, exersîndu-se cu predilecție pe scrierile lui Slavici (pentru a căror reconsiderare critică pledează, cu argumente din cele mai redutabile) și, prin extindere, pe cele ale lui Sadoveanu și Marin Preda.

Punctul de pornire — declară autorul — a fost „o obscură senzație personală“, aceea de stinghereală (sau de desfătare) a omului care „devine pentru semenii lui, fie și preț de o secundă, obiect de privit și judecat: actor“. Substituindu-se astfel personajului literar, criticul accede „prin această îngustă trecere“ la un întreg spațiu al literaturii, neexplorat încă, după cum el însuși presupune, acela în care epicul încorporează dramaticul. Este vorba, mai exact, de acea teatralitate pe care însuși teatrul modern o ratează cel mai adesea, întrucît relația de distanțare dintre *scenă* (protagoniști) și *tribună* (publicul spectator) anulează una din premisele teatrale, pe care tragedia și comedia antică o dețineau prin mijlocirea corului antic al cărui echivalent, în scrierile acelor prozatori cărora nu le lipsește instinctul teatral, este *cel de-al treilea personaj*.

Demonstrația descinde din universul slavician, din acea „civilizație a rușinii“ în care personajele sub impulsul dorinței, mai intensă decît interdicțiile morale, devin culpabile, iar nevoia de conservare a demnității, teama de dezvoltare publică le obligă la discreție, la jocul complicat al salvării aparențelor. Aceasta cu atît mai mult cu cît, în acțiunile lor, ele nu pot ignora existența celui de-al treilea personaj, personajul-martor, obiectiv și pasiv, personajul-spectator, reprezentînd, dacă nu întotdeauna „gura satului“, oricum, omul care te judecă, exponent al „legii“, al instanței morale. Iată de ce, raportîndu-se nu numai la persoanele cu care vin în contact direct (dialogic) ei, în aceeași măsură, la o terță prezență (*al treilea personaj*, „spectatorul“). Persida, Simina, Iorgovan, Ghiță și ceilalți cîștigă în complexitate devenind *personaje epice teatrale* sau *personaje trialogice*.

Istoricește vorbind, conform clasificării autorului, proza românească începe cu personaje *monologice*, cu așa numitele „fiziologii“ care întruchipau tipologii delimitate printr-o mare încărcătură „adjectivală“. Ar urma, în mod firesc, personajul *dialogic*, cel mai frecvent de altfel, dar care nu apare, în mod paradoxal, imediat după înaintașul său, *personajul monologic*, ci lasă loc, prin Slavici, ultimului și celui mai complex personaj, celui *trialogic*. Nu întîmplător, în studiul lui Vasile Popovici situația *dialogică* este evidențiată în *Răfuiala* de Liviu Rebreanu unde, deși în scenă intră trei personaje situația nu devine prin aceasta *trialogică*, întrucît lipsesc aici *instinctul teatral* și, prin urmare, „secunda“ în care triunghiul se închide, momentul în care trei oglinzi sînt astfel dispuse, încît să se reflecte toate trei una în cealaltă. Nu la fel stau lucrurile în *Pădureanca*, unde modelul situațiilor epice teatrale este atît de perfect, încît Slavici pare a fi fost el însuși autorul tezei conform căreia „Personajul trialogic percepe, interiorizează, trăiește simultan trei conștiințe distincte, trei tipuri de conștiințe“ sau al aceleia că „fiecare se gîndește pe sine și îi gîndește pe toți ca entități independente și pe deplin reflexive“. Astfel relevată la Slavici, în *Mara*, *Gura satului*, *Pădureanca* etc., teatralitatea este semnalată în continuare „ca scop în sine, ca desfătare detașată și senină“ la Hanu Ancuței (în proza sadoveniană) sau în poiana lui Iocan din *Moromeții*, dar și ca „armă secretă“ a Vitoriei Lipan, în *Baltagul*.

Al doilea eseu, pe care nu-l mai rezumăm aici, are ca temă *romanul inconștientului*. Revin în discuție protagoniștii lui Slavici, Rebreanu și Marin Preda alături de „pacienții“ Hortensiei Papadat Bengescu, analizați din alt unghi, de „acolo unde se lasă ghicită viața cea mai ascunsă: inconștientul personajelor“. Și aici, rezultatele analizei sînt convingătoare prin precizia observației și a reflecției teoretice.

Eu, personajul este cartea unui teoretician dezinvolt, instruit și cu exercițiul critic asimilat ireproșabil, o carte a cărei supremă calitate este coerența.

George ȚARA

* Vasile Popovici, *Eu, personajul*, București, Cartea Românească, 1988

EROU AL PĂCII

„În spiritul ideilor nobile ale socialismului, Partidul Comunist Român, România socialistă au acționat și acționează consecvent pentru întărirea solidarității și colaborării cu toate popoarele, pentru pace, independență, pentru o lume mai dreaptă și mai bună.“

Nicolae Ceaușescu

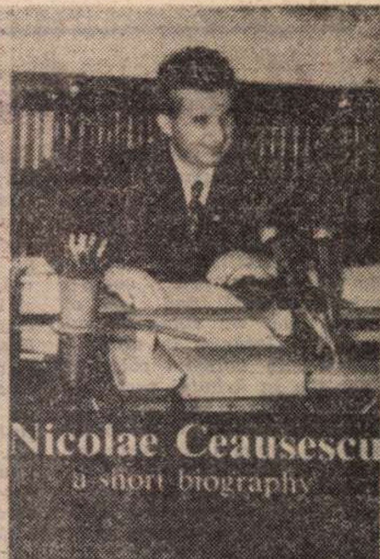

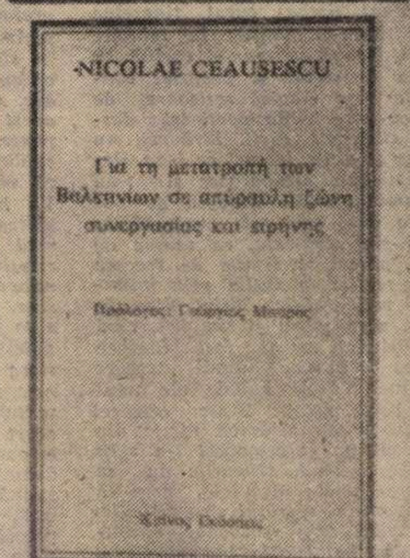

Omenirea întreagă a luat cunoștință — și continuă să ia —, prin cele mai recente editări, de ideile îndrăznețe, revoluționare ale președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, apreciindu-le în mod deosebit, dîndu-le o înaltă considerație și prețuire. Prin aparițiile editoriale din diferite țări, oamenii politici, opinia publică au luat astfel act de demersurile viguroase, perseverente și neobosite ale șefului statului român pentru traducerea în viață a unor idei și principii ce stau la temelia politicii internaționale românești, conferindu-i originalitate și spirit novator, pentru punerea într-o lumină mai limpede a corelației dintre problemele apărării păcii și marile probleme ale raporturilor economice mondiale, necesitatea soluționării, exclusiv pe calea tratativelor, a stărilor conflictuale din lume, lichidarea colonialismului și neocolonialismului, înfăptuirea dezarmării, în primul rînd nucleare, încetarea oricăror acțiuni de militarizare a Cosmosului, dezvoltarea independentă, de sine stătătoare, a fiecărei națiuni, fără nici o ingerință din afară, egalitatea deplină a tuturor statelor, indiferent de ponderea lor pe arena internațională, dreptul și îndatorirea acestora de a participa la soluționarea problemelor cardinale ale epocii noastre, suprimarea decalajelor flagrante care continuă să existe între țările bogate și cele sărace.

Tocmai de aceea, opera teoretică și acțiunea politică a tovarășului Nicolae Ceaușescu continuă să rezoneze cu tot mai profundă relevanță în conștiința lumii internaționale, acest adevăr luminos fiind demonstrat prin edițiile tot mai numeroase în limbi străine, pe care case editoriale din cele mai prestigioase, de pe toate continentele, le consacră personalității de excepție a conducătorului statului și partidului nostru, „marelui strateg al păcii“, cum cu îndreptățire s-a făcut cunoscut în întreaga omenire. Prestigiul său de excepție, stima și prețuirea deosebite pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu le-a cucerit în rîndurile opiniei publice din întreaga lume se întemeiază, în mod fericit, pe energia inepuizabilă, pe clarviziunea și realismul care au configurat concepția sa privind problemele cele mai acute, mai grave și mai arzătoare cu care se confruntă lumea contemporană. Din volumele consacrate situației internaționale, reiese limpede, cu argumente din cele mai temeinice, că numeroasele probleme care animă contemporaneitatea sînt abordate din perspectiva lucidității vizionare, cu adîncime analitică și înțelegere pentru cauza comună a umanității, din convingerea că toate popoarele lumii au dreptul de a trăi în pace, în liniște și înțelegere, astfel încît să dispară, de pe întreaga planetă, orice amenințare a încleștărilor armate, orice discrepanță ce încă mai există între nivelul de dezvoltare a națiunilor, orice inechitate politică și economică, în numele unei lumi mai drepte, mai luminoase, mai demne care să răspundă imaginii noastre despre viitor.

Cu cele mai felurite prilejuri, numeroase personalități marcante ale vieții politice și sociale din lumea internațională și-au exprimat, în deplin consens, prețuirea și stima față de tot ceea ce caracterizează gîndirea și activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu: abordarea lucidă, realistă, întemeiată științific, a tuturor problemelor mondiale, dinamismul, energia și perseverența cu care este sprijinită activitatea de pace și colaborare a popoarelor lumii. Numărul impresionant de volume consacrate vieții revoluționare exemplare, personalității de excepție și operei secretarului general al partidului, apărute în diferite colțuri ale lumii, sînt un viu exemplu pe care ctitorul României moderne îl oferă cititorilor de pretutindeni, în scopul de a face cunoscute realitățile și preocupările României contemporane, adevărurile istoriei sale și dimensiunile aspirațiilor de progres și bunăstare, într-o lume a păcii și colaborării, pe care le nutrește poporul român. Acestor volume li se adaugă altele, la fel de numeroase, care reprezintă traducerea în limbi de largă circulație internațională a operei de inestimabilă valoare teoretică a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Cu adevărat „erou al păcii“, cum cu îndreptățire a fost numit, președintele țării noastre dovedește prin toate aceste volume aduse la cunoștința opiniei publice internaționale că, prin întreaga sa operă teoretică și practică, el este inițiatorul unor soluții novatoare, echilibrate, privitoare la problemele internaționale, care răspund în cel mai înalt grad năzuințelor și intereselor poporului român, ale tuturor popoarelor lumii.

Florian DUDU

amfiteatru
revistă literară și artistică editată de Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România

Adresa redacției: 79 782 București, str. Ștefan Furtună nr. 140, sector 6, telefoane: 15.72.85, 15.72.86, 15.72.87. Secretariat redactor-șef: 15.70.86, 16.78.10 / 157. Abonamentele se fac la toate oficiile din țară sau la difuzorii voluntari din școli, universități, instituții. Costul abonamentului: 36 lei pe an. Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la „ROMPRESFILATELIA" — departamentul export-import presă P.O. BOX 12—201. Telex 10376 prsfir. București. Calea Griviței nr. 64—66.

Redactor-șef: DINU MARIN
Redactor-șef adjunct: OTILIAN NEAGOE
Secretar responsabil de redacție: LORIN VASILOVICI

Responsabil de număr: RADU G. ȚEPOSU

amfiteatru

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ARTISTICĂ EDITATĂ DE UNIUNEA ASOCIAŢIILOR STUDENŢILOR COMUNIŞTI DIN ROMÂNIA

ANUL XXIII – Nr. 2 (278) APARE LUNAR – FEBRUARIE 1989 12 PAGINI, 3 LEI

Viorel Mărginean – **Copaci în zăpadă**

Ctitor de ţară nouă

Poporul român, într-o deplină unitate de cuget şi simţire, a dat expresie vibrantă, în climatul efervescent al aniversării zilei de naştere a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, celor mai alese sentimente de dragoste neţărmurită faţă de marele conducător al partidului şi al ţării, personalitate politică proeminentă a lumii contemporane. Încă o dată, sărbătorirea tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, a fost un prilej pentru eroicul nostru popor muncitor de angajare revoluţionară pentru îndeplinirea exemplară a programului revoluţiei de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism. La solemnitatea care a avut loc la Palatul Consiliului de Stat, ce a dat expresie celor mai alese sentimente de profundă stimă şi recunoştinţă faţă de genialul conducător al partidului şi statului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a rostit o amplă şi luminoasă cuvîntare. Acest nou document programatic reflectă forţă creatoare, spirit dialectic revoluţionar şi profunzime ştiinţifică, înfăţişînd întregului nostru popor idei, teze şi orientări de mare valoare pentru prezentul şi viitorul ţării. Cuvîntarea secretarului general al partidului a reliefat doctrina politică originală, proprie preşedintelui României cu privire la continuitatea perfecţionării întregii noastre societăţi, cu participarea activă şi creatoare a poporului, sub conducerea Partidului Comunist Român.

Sub preşedinţia tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretarul general al partidului, a avut loc, în ziua de 3 februarie, şedinţa Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., care a dezbătut şi aprobat raportul şi comunicatul cu privire la îndeplinirea planului naţional unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România pe anul 1988. De asemenea, şedinţa Comitetului Politic Executiv a analizat raportul cu privire la îndeplinirea planului pe luna ianuarie şi măsurile pentru realizarea integrală a prevederilor de plan pe luna februarie şi trimestrul I 1989, raportul privind participarea delegaţiei române la reuniunea general-europeană de la Viena, precum şi propunerile privind participarea României la sesiunea Conferinţei pentru dezarmare de la Geneva. Acest ultim document cuprinde mandatul, încredinţat de Comitetul Politic Executiv delegaţiei ţării noastre, de a promova activ, în cadrul conferinţei, concepţia şi iniţiativele tovarăşului Nicolae Ceauşescu cu privire la oprirea cursei înarmărilor, în primul rînd a celor nucleare, şi trecerea la dezarmare, lichidarea primejdiei de război şi asigurarea dreptului suprem al popoarelor, al oamenilor la existenţă, la libertate şi independenţă, la viaţă, la pace.

Sub preşedinţia tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretarul general al partidului a avut loc, în 8 februarie, şedinţa Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., care a examinat şi aprobat un raport privind retribuirea în natură, precum şi noi măsuri pentru perfecţionarea sistemului de retribuire în acord global în cooperativele agricole de producţie. Noile măsuri privind perfecţionarea sistemului de retribuire în natură a cooperatorilor, împreună cu recentele majorări ale retribuţiilor şi pensiilor, se înscriu, prin caracterul lor profund umanist, în ansamblul preocupărilor statornice ale partidului, personal ale secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, pentru sporirea continuă a veniturilor tuturor categoriilor de oameni ai muncii, pentru îmbunătăţirea permanentă a condiţiilor de muncă şi de viaţă pentru ridicarea nivelului de trai şi a gradului de civilizaţie al celor ce muncesc, de la oraşe şi sate, al întregului nostru popor, în deplină concordanţă cu dezvoltarea generală a României, cu hotărîrile Congresului al XIII-lea şi Conferinţei Naţionale ale Partidului Comunist Român.

Amfiteatru

Sensul iubirii

Bucurie

Veghez cînd se înalţă fierbinte tricolorul
În dimineaţa vastă, în falduri străvezii,
Veghez, şi simt că-n mine înmugureşte zborul
Spre înalte columne şi zări de poezii.

Pătrund astfel în spaţiul cetăţilor eterne,
Şi în prezent simţindu-i tot clocotul profund,
Mă regăsesc în fapte, şi-n cale mi se-aşterne
O mare de lumină în care mă cufund.

O, ţară de legendă, o, datină străbună,
Pămînt al ţării mele în holde-nveşmîntat,
La semnul tău românii din patru zări se-adună
Să-şi împlinească visul ce ne-a îmbărbătat.

Veghez, şi se ridică în slavă tricolorul,
Şi munţii mari, şi marea, şi neamul meu stăpîn,
Mîndru că fiii ţării învaţă astăzi zborul
Şi bucuria mîndră de-a fi născut român.

Mă oglindesc în fapte, mă regăsesc oriunde,
Eu, iubitor de soare şi de nemărginit,
Izvoarele române se-îmbrăţişează-n unde,
Înveşnicind în mine un imn fără sfîrşit.

Simt patria

Simt patria cum îmi susţine gîndul,
Cum se adună stîncă şi izvor,
Cum versul meu îşi limpezeşte rîndul.

O, poezie strălucind de grele
Potire de mesteacăn şi de fag,
Păstrînd dulceaţă şi răcoare-n ele !

Că pentru mine patria e struna
Care-a vibrat în arcul unui dac,
O ţarină rodind întotdeauna.

Soarele ei e-aprins în nemurire,
Făptura ei o stîncă-i de demult,
O dragoste adîncă, o-ntregire.

Timpul întreg mă-ndeamnă şi îmi cere
Să răscolesc miresmele de fîn,
Să port în mine rotunjimi de sfere,

Mireasmă de răşină şi de fîn,
De miere şi de dulce grai român,
Fiind în bogăţia lor stăpîn.

Octavian ANASTASIU

Tezele devenirii comuniste a patriei

Conştiinţa revoluţionară şi valorificarea moştenirii culturale

Mulţi cititori au avut, de curînd, o mare bucurie intelectuală cu ocazia proaspetei reeditări a **Istoriei românilor** de Nicolae Iorga, operă fundamentală a istoriografiei naţionale, din care a apărut partea întîi a primului volum, intitulată **Strămoşii înainte de romani.** În **Prefaţa,** scrisă în 1936, marele nostru istoric făcea următoarea mărturisire de credinţă : „În cîţiva ani, dacă-mi va fi dat să-i trăiesc dincolo de cei şaizeci şi patru pe cari i-am încheiat fără conştiinţa că aş fi făcut rău poporului mieu, că aş fi pierdut vremea în zadar, cred să ajung la capăt.

Acel moment ar fi unul din cele mai frumoase ale vieţii mele".

Lecţia de patriotism cuprinsă în aceste cuvinte ne va rămîne multă vreme în minte. Şi ne va mai rămîne în minte, ca o dovadă a grijii excepţionale de care se bucură azi valorificarea moştenirii noastre istorice, lista tuturor acelor cercetători, profesori, specialişti care au lucrat împreună pentru îngrijirea acestei ediţii, a celor care vor asigura în perioada imediat următoare stabilirea textelor şi vor alcătui notele, comentariile, postfaţa şi indicele celorlalte zece volume. Sînt semne ale grijii permanente de care se bucură, în ţara noastră, cercetările trecutului naţional, la care se referă cuvintele tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretarul general al partidului, rostite la Expunerea la Şedinţa comună a Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a organismelor democratice şi organizaţiilor de masă şi obşteşti, cu privire la rezultatul dezbaterii în întregul popor a Tezelor din aprilie, dezbateri care „au evidenţiat cu toată puterea că este necesar să facem o analiză ştiinţifică, fie chiar foarte succintă, a întregii dezvoltări a poporului nostru, de la constituirea primului stat centralizat al dacilor, cu 2000 de ani în urmă, a principalelor momente istorice care au dus la formarea poporului român, a naţiunii române.

În acelaşi timp, trebuie să se pună cu putere în evidenţă principalele momente ale luptei poporului nostru împotriva dominaţiei străine şi pentru independenţă, pentru progres economic şi social.

În acest cadru, va trebui să subliniem în mod deosebit rolul maselor populare, al poporului, adevăratul făuritor al istoriei patriei noastre".

În concepţia partidului nostru, a secretarului său general, cunoaşterea istoriei poporului şi a partidului nostru constituie fundamentul educaţiei patriotice, al întregii activităţi ideologice, politico-educative. În acelaşi timp, în întreaga activitate educativă, cultural-artistică de formare a omului nou, un loc important îl ocupă continuarea minunatelor tradiţii ale poporului român, care de-a lungul secolelor a fost făuritorul culturii şi artei populare, unice prin frumuseţea, patriotismul şi umanismul lor. Valorificarea moştenirii culturale a căpătat în perioada de luminoasă istorie naţională inaugurată de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român statutul unui principiu fundamental al artei şi culturii socialiste, a căror sursă de inspiraţie o constituie izvorul cu apă vie ce izvorăşte din pămîntul udat de sudoarea şi sîngele înaintaşilor.

Înaltă educaţie patriotică

Numeroasele reeditări din ultimele două decenii a tot felul de lucrări filosofice, sociologice, istorice, beletristice dovedesc că s-a ajuns la o maturitate culturală care permite valorificarea continuă a ideilor, soluţiilor şi mesajelor care atestă o îndelungată şi bogată tradiţie de gîndire înaintată, revoluţionară, raţionalistă şi umanistă.

Dacă facem o incursiune în istoria poporului român, putem vedea că explicaţia continuităţii existenţei sale în vatra străbună se datorează luptei necurmate pentru afirmarea fiinţei proprii a poporului român, pentru libertate socială şi naţională, pentru independenţă şi uni-

Simona CORLAN

(Continuare în pag. 3)

Din sumar:

● Consemnări ale actualităţii editoriale şi publicistice (pag. 2) ● O retrospectivă a creaţiei tinerilor în anul cultural-artistic 1988 (pag. 4–5) ● În cadrul Dezbaterilor „a", patru pledoarii pentru însuşirea adevăratelor valori culturale şi spirituale (pag. 6–7) ● Un comentariu pe marginea cărţii România după Marea Unire (pag. 8) ● Despre ultimele apariţii editoriale ale lui Mircea Ivănescu şi Paul Anghel, două cronici semnate de Radu G. Ţeposu şi Ioan Buduca (pag. 9) ● Proză şi poezie de Ion Manolescu, Octavian Mădiţă, Cătălin Ţîrlea şi Călin Angelescu (pag. 10–11).

Întrebare pentru...

Teoreticianul literar Adrian Marino

— Ce sens atribuiți termenului de „ideolog cultural" pe care-l folosiți pentru a vă caracteriza?

— Dau acestei idei un sens activ, implicat în actualitatea culturală a epocii. El s-ar putea rezuma astfel: 1. Cultura este suportul, cadrul și contextul valorii estetice (cînd vorbim de literatură și artă) și nu invers; fără un nivel, climat și stimulare culturală nu există creație; 2. „Literatura" are un sens fundamental cultural; ea pleacă de la primatul, apărarea și cultivarea *literei*, de unde superioritatea culturii scrise asupra celei orale; 3. Idealul pentru cultura și literatura română este de a deveni majore, creatoare de opere de semnificație și circulație universală. Acțiunea cere o puternică integrare a culturii și literaturii române în cultura europeană, cu personalitatea sa bine distinctă, operație posibilă numai prin stimularea tuturor mijloacelor moderne de comunicație; progresul tehnologic este invincibil și ireversibil; 4. Valorile culturale trebuie apărate de tot ceea ce le neagă esența, manifestarea prin operă, difuzarea și circulația; trăim într-o epocă de comunicații globale tot mai intensificate; 5. Lumea valorilor, cele umaniste în special, joacă un rol central, formativ și normativ. Cultura este în mod esențial umanistă. 6. Cred, în sfîrșit, în superioritatea culturii solide, sistematice, organizate, pe baze clasice și moderne, asupra diletantismului, amatorismului, superficialității, improvizației. O cultură profesionalizată, specializată, tehnicizată. O cultură estetică nu numai de „gust" și de „impresii", ci și de idei, metode, programe și sisteme. *(D. P.)*

Argus

Dali, Bunuel și acordul gramatical

Cine citește cu grila corectitudinii în minte poate părea un cîrcotaș pentru cel care nu pune mare preț pe acuratețea exprimării. Însă, altă vorbă înțeleaptă, decît laș, mai bine cîrcotaș! ● În **Familia** (nr. 1/1989), Marin Mureșan bagă sub căciula unui verb la singular două substantive, cam în felul în care am vîrî două gîște în aceeași traistă: **„Cel mai mult ne-a impresionat autenticitatea și profunzimea trăirii"** ● Dacă nu e o inadvertență de traducere a Danei Diaconu, atunci memoria lui Agustin Sánchez Vidal lasă de dorit. Într-o evocare publicată, în versiune românească, de **România literară** (nr. 4/1989), aflăm, mai întîi, că opera literară a lui Bunuel „are ecouri în cele două filme pe care le-a realizat în colaborare cu Salvador Dali, **Un cîine andaluz (Un perro andaluz)** și **Vîrsta de aur (La edad de oro)**, pentru ca, puțin mai la vale, să citim, contrariați, că întîlnirea lui Dali cu Gala „va determina ruptura cu familia și distanțarea de Bunuel, care nu-i va mai solicita colaborarea la cel de-al doilea film al său, **Vîrsta de aur**". Ce ți-e și cu femeile astea! ● Într-un articol din **R.I.T.L.** (nr. 1—2/1988), voind să ne deschidă ochii asupra a ceea ce înseamnă sensul călătoriei, Florin Faifer se dedă la o disociere care arată o destul de rară răsfoire a dicționarului: „Călătoria, la începutul epocii moderne, nu este și nici nu are cum fi doar o **finalitate fără scop, o desfătare în sine**". Sigur că nu poate exista scop fără scop, e ca și cînd am zice degete fără mînă ● Cît de bine știu traducătorii noștri limba ce-o vorbesc? Iată că Livia Deac și Mariana Chițoran, traducînd pre românește **Magicianul** lui John Fowles (Univers, 1988), derutate probabil de faptul că se repetă același substantiv, au găsit de cuviință să sucească gîtul pluralului și să-l ghemuiască într-o formă de singular: „pe spatele fiecărei programe anuale **figura o listă a obiectelor și o listă a profesorilor**" (p. 417). În definitiv, cele două liste puteau fi lipite una de alta și-atunci avem un listoi, treacă-meargă-ntr-un cărțoi. (R.G.Ț.)

Fișier

Fondul teoretic al criticii

De la Nicolae Manolescu așteptam de mai multă vreme o Istorie a literaturii române. A și anunțat-o, de altfel, într-un interviu, iar într-un comentariu consacrat lui G. Călinescu (în Teme, 2) și-a expus, indirect, viziunea. Întrucît cultura, zice criticul, formează prejudecăți necesare, o actuală istorie a literaturii trebuie să înceapă cu prezentul, folosindu-se în consecință de o formulă și o perspectivă întoarse: primul nostru poet, în ordinea receptării, fiind Nichita Stănescu iar nu Dosoftei, o istorie verosimilă va trebui să înregistreze valorile din prezent spre origini. Criticul a și botezat-o, de altfel, promițînd că va scrie, prin urmare, o Istorie a literaturii române din prezent pînă la origini. Ceasul fast al redactării ei a sosit. În ultima număr din Revista de istorie și teorie literară (1—2/1988), Nicolae Manolescu publică cel dintîi capitol din proiectata sa istorie, într-o formulă care abdică însă de la perspectiva promisă. Se intitulează Istoria critică a literaturii române, e organizată cronologic, ca și modelele precedente, și are două intenții declarate: să fie o analiză a operelor, a formelor și a stilurilor, pe de o parte, și, pe de alta, să țină seama de analizele anterioare pe care să le discute critic. Abdicarea de la proiectul inițial e numai aparentă însă, căci perspectiva receptării se orientează totuși dinspre prezent spre trecut (ceea ce făcea și Călinescu, în fond), dar nu aceasta mi se pare adevărata latură originală a istoriei manolesciene. Mult mai important e caracterul ei critic, prin intermediul căruia cititorul literaturii române poate avea privilegiul de a dobîndi, simultan, o perspectivă corectă valoric asupra operelor scriitorilor noștri și o înțelegere teoretică a orizontului cultural (structuri, forme, stiluri) în care a apărut cutare operă. Acest prim capitol face deja proba unei asemenea elucidări teoretice în privința originalității, a folclorului și a barocului, așa încît, odată cu parcurgerea integrală a istoriei, vom avea, cu siguranță, și revelația unei teorii a literaturii resorbite în comentariul operelor. Istoria critică a literaturii române, așteptată cu interes nedisimulat, întărește, așadar, o mai veche convingere, aceea că autorul ei e și un teoretician în formă genuină. Critica sa fiind un mod de a aproxima inefabilul cu instrumentele raționalismului, nu altfel putea fi nici a sa Istorie critică, întrucît o percepție sigură a valorii trebuie să aibă întotdeauna un temei teoretic pentru a putea ridica impresia la idee. Primele semne sînt o garanție sigură. Restul sînt munci și zile. (R. G. ȚEPOSU)

Pariu

Criticul literar Marian Popescu

Chei pentru labirint (1986), debutul în critică al lui Marian Popescu, e o cercetare extrem de temeinică și de organizată a dramaturgiei lui Marin Sorescu și D.R. Popescu, cu referiri competente la întreaga istorie a teatrului contemporan. Parantezele teoretice, foarte frecvente, probabil dintr-o spaimă adîncă de confuzie, arată în autor un cerebral care sfidează divagația parazitară, țintind mereu precizia și rigoarea. Întreg eseul e o analiză minuțioasă a geometriei labirintice pe care sînt clădite piesele celor doi autori, în spatele căreia criticul deslușește o viziune de tip manierist. Clare, aproape ostentative în precizări, demonstrațiile critice ale lui Marian Popescu sacrifică adesea expresivitatea în favoarea proprietății, punînd însă inteligența la temelul fiecărei fraze. În cel de-al doilea volum, Teatrul ca literatură (1987), *rigoarea are deja o altă miză: ambiția criticului e de a spulbera o confuzie de termeni, în spatele căreia somnolează un mănunchi de prejudecăți. În tot ce face criticul aici, cu o grijă aproape superstițioasă pentru limpiditatea și proprietatea exprimării, avem, în fond, fragmentele unui tratat despre literaritatea dramaturgiei, despre specificitatea literară a textului dramatic, obnubilată cel mai adesea de preeminența spectaculară. Pledoaria se sprijină pe solide cunoștințe de teoria și istoria teatrului și, cînd autorul constată această interferență confuză a accepțiilor, el caută și explicația în biografia genului. Rapida investigație arheologică, întreprinsă de la înălțime, însă fără vertijul abisului, dă deodată o imagine despre începuturile teatrului, în care se comprimă, deopotrivă, sugestii de studiul mentalităților și de morfologie. Dar Marian Popescu este în această carte și un critic dezinvolt și dezinhibat, debarasat de crispările în care își înfășurase stilul în cartea de debut. Cele cîteva schițe de profil sînt niște exerciții de stil superioare în care arta portretului are ceva din linia subțire a caricaturii. În creionările tăioase și succinte, fraza criticului are ritm și o vioiciune surîzătoare, semn limpede de emancipare.* (RADU G. ȚEPOSU)

Atelier

Hiperfotografia

Artistul fotograf **Dinu Lazăr** a abandonat o carieră cinematografică pe care toată lumea o vedea strălucitoare, era socotit, deja, o personalitate a operatoriei de film și, aproape brusc, s-a întors, se pare, definitiv, la fotografie. Înzestrarea sa de excepție a fost remarcată și aici, dar Dinu Lazăr nu s-a mulțumit să facă doar fotografii care să ia premii la diverse saloane interne și internaționale, nu, el caută altceva, el vrea să forțeze **obiectivul** fotografic să se transforme în **subiectiv**, să surprindă, adică, nu doar simple imagini, ci o anume atmosferă, chiar o atitudine față de lume. Dar, iată, pe Dinu Lazăr nu-l mulțumește nici fotografia de atelier, nu-l mai mulțumește nici peisagistica, zăbovește, o vreme, în zona colajului și-i încearcă posibilitățile, caută să-i împingă, măcar cu un pas, limitele. Nici asta nu este destul, Dinu Lazăr se apropie de instantaneu, realizează cîteva lucrări și în această zonă ochiul său surprinde cu acuitate farmecul zecimei și sutimei de secundă. Ar fi ceva, își zice artistul, dar se cantonează și în spațiul eseului fotografic, al cadrelor regizate, apelează la modele, la decoruri insolite. Căutările lui continuă, i-ar plăcea să împingă, cu un orgoliu de bună calitate, limitele fotografiei spre zone noi, e neliniștit și nemulțumit de ceea ce face, chiar dacă în primele momente cînd își vede noile lucrări se arată încîntat, îl plictisește și încîntarea de moment, iarăși se întoarce spre altceva, trece prin locuri bătătorite de el însuși, reia încercări părăsite, adesea, la jumătate, încearcă din nou, abandonează din nou. Nu este nici o anecdotă, în această încercare de portret, deși s-ar putea înțelege că Dinu Lazăr este un neserios, nici vorbă de așa ceva, căutările lui sînt materializate în lucrări de certă valoare și vor impune, în timp, hiperfotografia. (IOAN T. MORAR)

Agora

Flori alese

Etimologia termenului antologie vine din greaca veche, unde **anthos** însemna „floare", iar **lego** „a culege, a selecta, a aduna, a colecționa". De atunci, termenul „antologie" a desemnat și alte „culegeri" de texte, din domenii diverse, urmărind să pună la dispoziția publicului cele mai valoroase sau mai semnificative creații, iar antologiile au purtat titluri cum ar fi „flori alese", „culegere de flori" etc. Apărută în populara colecție „Biblioteca pentru toți" a Editurii Minerva, cu trei volume în 1986 și cu alte trei volume în 1988, **Antologia de filosofie românească**, alcătuită cu prefață și prezentări de Mircea Mâciu, oferă marelui public o istorie a filosofiei românești în texte. Autorul antologiei face o pledoarie pentru cunoașterea, însușirea și integrarea valorilor filosofice ale trecutului în patrimoniul cultural actual. Nu vom intra în detalii legate de criteriile alese pentru alcătuirea acestei antologii, dar, oricare ar fi aceste criterii, nu sînt motivate anumite „omisiuni", mai ales că perspectiva includerii anumitor altor autori ar fi justificat pe deplin includerea celor care lipsesc. Vom risca însă o altă ipoteză: probabil că autorul intenționează să facă o antologie a filosofiei universale contemporane, în care să includă și absențele care, deocamdată, n-au nici o explicație temeinică. **(DAN PAVEL)**

Ex libris

Ritmul edițiilor

Cel dintîi volum în care creația eminesciană a văzut lumina tiparului a fost publicat în 1884, la Socec, prin grija lui Titu Maiorescu care a strîns aici poeziile apărute în revista *Convorbiri literare*. Acest volum va fi urmat de alte ediții ale poeziilor lui Eminescu, apărute, de asemenea, tot la Socec.

Ediția a doua a acestui volum a apărut la numai un an de la prima ediție, fiind urmată, în 1888, de cea de-a treia ediție, cu o prefață semnată de Titu Maiorescu, și conținînd, în plus, o notiță a lui Giurăscu, referitoare la data nașterii autorului.

Cea de-a patra ediție apare în 1889, tot la editura Socec, și are în cuprins și o notiță biografică întocmită de Titu Maiorescu. În 1895 este publicată ediția a șaptea a poeziilor lui Eminescu în care sînt cuprinse toate poeziile publicate în timpul vieții autorului. Acestora li se adaugă postumele *Pe un album, Între păsări, Fragment, Rugăciune, Dalila (Scrisoarea V)*. Tot în acest volum este inclusă și o biografie a poetului, subscrisă de Titu Maiorescu. Această ediție a fost urmată în 1901 de un alt volum cuprinzînd același material ca și precedentul, căruia i se adaugă, între postume, *Ori cîte stele*.

Cea de-a unsprezecea ediție a poemelor eminesciene a apărut în 1913, de aici încolo editorul nemainotînd nici rîndul ediției, nici anul tipăririi.

Din aceste ediții ale poeziilor lui Eminescu mă voi referi la ediția a patra, publicată la București, în 1889, anul morții poetului, la editura Socec. Volumul se deschide cu o prefață la ediția întîi, în care Titu Maiorescu notează: „colecția de față cuprinde toate poeziile lui Eminescu publicate în «Convorbiri literare» de vreo doisprezece ani încoace, precum și cele aflate pînă acum numai în manuscript pe la unele persoane particulare". Prefața este urmată și de o notiță biografică, semnată tot de Titu Maiorescu, și datată: „București, octombrie 1889".

Pe pagina alăturată paginii de titlu se află o fotografie a lui Mihai Eminescu, din ultimii ani ai vieții sale, de asemenea, în partea superioară a fiecărei pagini se pot remarca motive decorative diferite pentru toate cele 315 pagini ale volumului.

Aceste ediții au fost continuate cu multe alte volume de versuri, apărute la diferite edituri, iar în 1963 a fost publicată o ediție bibliofilă, cuprinzînd aproape toate poeziile lui Mihai Eminescu, ce avea să culmineze cu editarea, aproape integrală, a operei eminesciene în monumentala ediție academică. (ANCA ANDREESCU)

Semnal

Ritualul meditației

Începînd cu primele zile ale lunii februarie, Galeriile „Orizont" din București au găzduit expoziția de pictură a tînărului plastician Mircea Novac, ale cărui pînze, închipuind posturi emblematice ale meditației și reveriei spiritualizate, aduc în prim plan un profil artistic dintre cele mai înzestrate. Tablourile sale, variațiuni pe cîteva, puține, teme plastice, sînt tot atîtea încercări izbutite de a aproxima haloul reflexiv al ființei. *(CRAINIC)*

Tezele devenirii comuniste a patriei

Conștiința revoluționară și valorificarea moștenirii culturale

(Urmare din pag. 1)

tate. Este semnificativ că întreaga tradiție culturală și artistică națională se leagă în mod indisolubil de conștiința unității și identității poporului român și, în strînsă conexiune cu aceasta, de conștiința drepturilor și îndatoririlor social-istorice ale românilor, care apare exprimată încă în scrierile cronicarilor munteni și moldoveni, în opera lui Dimitrie Cantemir și a reprezentanților Școlii ardelene, amplificîndu-se în secolul al XIX-lea, odată cu suita sa de evenimente istorice care au exprimat voința de afirmare a conștiinței naționale, reflectată în scrierile lui Tudor Vladimirescu, Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, Ion Ghica, Ion Heliade Rădulescu, Simion Bărnuțiu, Gheorghe Barit, C. A. Rosetti, Vasile Alecsandri, Alexandru Odobescu, Mihai Eminescu, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Vasile Conta, A. D. Xenopol, pentru a căpăta o perspectivă social-istorică și ideologică nouă în scrierile reprezentanților mișcării muncitorești și socialiste, între care Constantin Dobrogeanu-Gherea se remarca drept un avizat promotor al materialismului dialectic și istoric.

De altfel, apariția mișcării muncitorești a însemnat o etapă superioară în lupta revoluționară a poporului român pentru eliberare socială și națională. Presa socialistă, lucrările cu caracter socialist, arta și cultura angajată în susținerea ideilor înaintate au avut un rol de seamă în promovarea spiritului revoluționar în întreaga viață economico-socială, în întreaga dezvoltare a României. Partidul Comunist Român, care a ridicat lupta clasei muncitoare, a forțelor revoluționare și democratice la un nivel superior, a știut să valorifice tradițiile înaintate ale artei și culturii naționale, să le integreze în marile sale bătălii de clasă, pentru realizarea unității clasei muncitoare și a unității forțelor democratice, pentru angajarea României, după victoria revoluției sociale și naționale, antifasciste și antiimperialiste, pe calea dezvoltării democratice, a lichidării depline a dominației străine. Spiritul revoluționar al întregii activități politico-ideologice și cultural-educative a jucat un rol de seamă în îndeplinirea de către partidul nostru a misiunii istorice de unire a forțelor întregului popor pentru trecerea la organizarea pe baze socialiste a întregii vieți economico-sociale, la construirea socialismului. În acest moment, așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-a produs o înaintare în domeniul dezvoltării forțelor de producție, al dezvoltării generale, dar nu în aceeași măsură s-a asigurat ridicarea nivelului politico-ideologic. al conștiinței revoluționare. Tocmai de aceea. secretarul general al partidului arăta : „Va trebui să acționăm în așa fel ca, într-o perioadă scurtă, să lichidăm această stare de lucruri, să facem astfel încît activitatea politico-ideologică de formare a conștiinței revoluționare, a omului nou, să devină o forță mai puternică, să se transforme, dacă se poate spune așa, într-o adevărată forță motrice a înaintării întregului nostru popor pe calea socialismului și comunismului".

Transformarea conștiinței revoluționare în forță motrice a înaintării pe calea noii orînduiri presupune, în afară de intensificarea continuității tradițiilor revoluționare ale moștenirii culturale, o deschidere largă către dezvoltarea științei, tehnicii și culturii contemporane, către cele mai noi cuceriri ale geniului uman.

Orizontul activității ideologice

Una din problemele de importanță deosebită în actuala etapă de dezvoltare a societății noastre socialiste o constituie activitatea ideologică, politico-educativă de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, socialistă. Or, ridicarea conștiinței revoluționare a tuturor oamenilor muncii, constructorii socialismului din țara noastră, presupune perfecționarea învățămîntului, a activității ideologice, culturale atît din punctul de vedere al cunoștințelor generale, tehnico-științifice, cît și al concepției revoluționare despre lume și viață.

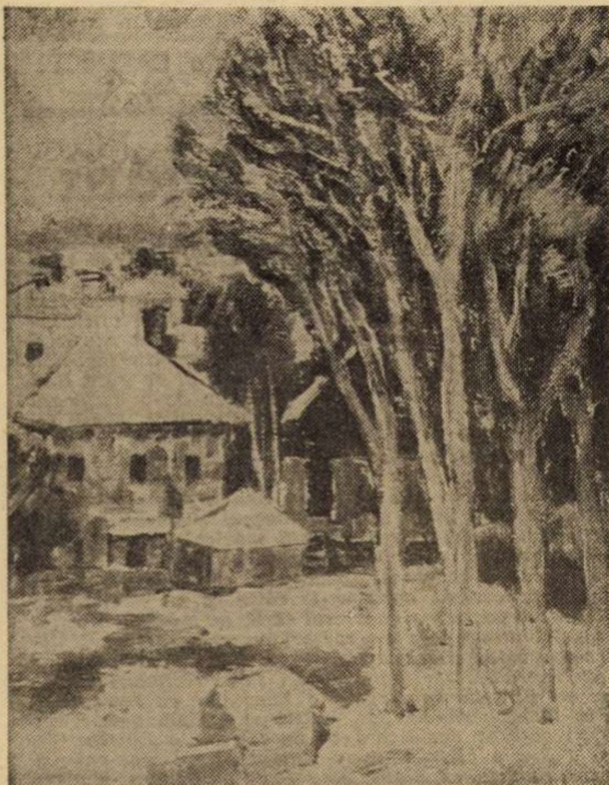

Dumitru Ghiață – **Peisaj de iarnă**

Dezvoltarea spiritului revoluționar în toate domeniile, în muncă, în gîndire, nu se poate face în afara unui orizont larg al cunoașterii și culturii socialiste. În acest sens, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta : „Să intensificăm activitatea politică de masă, de formare a omului nou, de dezvoltare a conștiinței revoluționare la toți cetățenii patriei noastre ! Să avem permanent în vedere că teza socialismului științific, după care libertatea presupune înțelegerea necesității, impune ridicarea nivelului cultural și științific, o înaltă educație revoluționară, de formare a omului nou, constructor conștient al propriului destin, al viitorului său liber, de bunăstare — a comunismului ! Numai un om educat și stăpîn pe cele mai înalte cunoștințe din toate domeniile poate înțelege legile obiective, cerințele dezvoltării economico-sociale, poate sesiza la timp schimbările care au loc în societate, poate sesiza ceea ce este vechi și nu mai corespunde noii etape a progresului, poate sesiza noul care se va dezvolta și care reprezintă viitorul. Numai un asemenea om, în înțelesul științific, poate fi un om cu adevărat liber !".

Conștiința revoluționară are o dublă natură : de valoare spirituală, fiind un produs al activității intelectuale, și de activitate practică. În ambele sale ipostaze — de teorie revoluționară și de mișcare revoluționară — conștiința revoluționară presupune competență. Fără competență, fără stăpînirea celor mai înalte cunoștințe din toate domeniile, conștiința revoluționară este falsă, ea devenind o piedică în calea progresului social multilateral. Secretarul general al partidului punea în centrul activității de propagandă, politico-educativă, lupta împotriva ignoranței și inculturii, lupta pentru formarea omului cu o înaltă cultură, ceea ce impune renunțarea cu orice chip la tot ceea ce implică inerția vechiului în profilul moral-spiritual al cetățeanului societății în care trăim : „Un om cu o slabă cultură, ignorant și înapoiat va fi întotdeauna dominat de bigotism, de misticism, de tot felul de prejudecăți. Un asemenea om va fi întotdeauna prada influențelor retrograde, șovinismului, rasismului și altor influențe reacționare și va putea ușor să devină un instrument al celor mai reacționare cercuri imperialiste, mergînd, cîteodată, pînă la ură și trădarea poporului său. Un asemenea om fără îndoială nu poate înțelege sensul evenimentelor, al schimbărilor, nu poate ține pasul cu mersul revoluționar înainte al maselor, al popoarelor ! Și un asemenea om nu poate fi niciodată cu adevărat liber !".

Congresul al IX-lea al partidului a deschis noi posibilități de afirmare a conștiinței revoluționare a constructorilor socialismului, întrucît a permis să se pună capăt conservatorismului, șablonismului și concepției „modelului unic" în activitatea partidului de construcție a socialismului. Așa cum sublinia secretarul general al partidului : „A fost lichidată atitudinea de ploconire față de tot ceea ce era străin și s-au redat partidului și poporului încrederea în forțele lor de gîndire și acțiune, sentimentul de demnitate patriotică, revoluționară". Schimbarea criteriilor comportamentului și gîndirii politice a determinat și schimbarea criteriilor privitoare la prioritățile activității de educare multilaterală a constructorilor socialismului. Cultura nu mai este ca și în trecut un apanaj al minorității claselor exploatatoare, la care avea acces cel mult mica burghezie înstărită, ci a devenit o realizare socială a zilelor noastre, fiind accesibilă maselor populare, întregului nostru popor. Grăitoare este în acest sens transformarea Festivalului național „Cîntarea României" într-o puternică mișcare de creație științifică, tehnică, culturală și artistică de masă, care a făcut ca sute de mii de tineri de la orașe și sate să participe intens la această activitate de ridicare pe o treaptă superioară a nivelului de cultură generală.

Fără îndoială, din orizontul cultural al făuritorilor conștienți ai socialismului face parte și creația literară artistică, ale cărei funcții au fost sintetizate cu claritate de tovarășul Nicolae Ceaușescu : „Întreaga activitate literar-artistică, sub orice formă, trebuie să pună în evidență forța și capacitatea creatoare ale poporului, să biciuiască stările de lucruri negative, lipsurile, dar să dea o perspectivă, încrederea în forțele creatoare ale poporului, să contribuie la unirea eforturilor tuturor constructorilor socialismului, la întărirea unității poporului în jurul partidului, în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, să contribuie la întărirea forței generale a patriei noastre, la ridicarea României pe noi culmi de progres și civilizație !".

Dimensiunile eforturilor de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, socialistă constituie modalitatea cea mai eficientă de asigurare a participării fiecărui cetățean, a tuturor forțelor sociale și politice la marele front al muncii pentru țară, pentru crearea valorilor prezentului și viitorului, aceasta reprezentînd garanția supremă a înaintării patriei noastre pe calea socialismului și comunismului, de întărire continuă a independenței și suveranității patriei noastre.

Nicolae Tonitza – **Vedere din București . Iarna**

Poem de iarnă

Acum tu schiezi printre zăpezi fierbinți —
poate chiar peste zăpada pe care inima mea
o ridică în munți.

Acum trupul tău se desparte în silabe amare,
în îngîndurata ninsoare a uitării.

Acum te vindecă de mine cu un garou,
te injectează, te adorm, oho, te-au și adormit.
În absența ta zgomotoasă
strivesc cutia cu chibrituri cu care ți-am ars
de vii toate scrisorile.

Imi îngrop lacom mîinile în sertarul
cu fotografii —
lacom mă spăl cu ele pe față. Ca un om singur
aștept bisturiul părului tău să taie pîrtii subțiri
într-o lume străină, de gheață.

Acum servești ceaiul în cești prin smalțul
cărora îți pîndeam cîndva respirația.
Acum îți scoți clăparii, mănușile : ai învins
fără să fii, fără să fi fost.

Chiar acum, cînd scriu acest poem, m-ai uitat.
Chiar acum mi-ai aruncat trupul păsărilor
de pradă :
nimănui, nicăieri, niciodată.

Traian T. COȘOVEI

Lucian Grigorescu – **Iarna la Mangalia**

Anul cultural-artistic

● alte cărţi, alte personaje ● neo-expresionismul şi interferenţa limbajelor ● cea mai iubită

Orice discuţie despre creaţia tinerilor ascunde, nemărturisit, o polemică oţioasă. Mulţi întind limita acestei vîrste pînă în pragul sobrietăţii anchilozate, probabil din nostalgie ori din sentimentul vinovat al unei frustrări. Căci în nici un caz de lipsa maturităţii nu pot fi bănuiţi tinerii creatori care, iată, la încheierea aproape a unui deceniu de la primele semne ale afirmării lor, s-au angajat în chip hotărît într-o înfruntare onestă şi lipsită de menajamente cu confraţii lor mai în vîrstă, aflaţi în postura consacrării definitive. Tocmai de aceea, creatorul tînăr are sentimentul că participă la o competiţie loială, că, prin înzestrarea sa, contribuie, modest dar nu umil, la sporirea culturii noastre, în cadrele căreia el însuşi s-a format. Fiecare an ce s-a scurs de la intrarea în scenă a tinerei generaţii de creatori a însemnat un adaos şi o certitudine în plus. Acum, cînd contururile ei sînt din ce în ce mai limpezi, fiecare evaluare e un curat spirit critic vrea să fie şi retrospectiva anului cultural-artistic 1988, cu prilejul căreia tinerii comentatori vorbesc despre tinerii creatori. Un dialog, aşadar, în oglindă.

Literatură

Puntea de trecere

Dacă pentru generaţia tînără afirmarea s-a produs deja, cunoscînd în ultimii ani cîteva trepte ale consacrării ei, intervalul care s-a scurs de la debut n-a făcut decît să completeze cele cîteva locuri rămase libere în tabelul mendeleevic al valorilor, să desăvîrşească profilurile insuficient conturate, să adauge la palmaresul individual alte cărţi. Alte cărţi, alte personaje. Literatura tinerilor e acum o certitudine, împotriva reacţiilor ursuze ale celor care refuză să vadă evidenţa din îndărătnnicie. Încă nu avem nici la această oră tabloul complet al debuturilor, deşi cîţiva din autorii tineri sînt de acum prezenţe literare omologate, de al căror credit nimeni nu se mai îndoieşte. N-au debutat încă, din principii pe care nu le putem ghici, poeţii Ion Monoran şi Traian Ştef, prozatorii Gheorghe Iova, Mircea Pora, Dan Grădinaru, Tudor Stancu şi Dan Petrescu (deşi apariţiile unora în volume colective au fost echivalate cu paşapoarte literare), dar mai ales criticii Mircea Mihăieş, Gh. Perian, Virgil Podoabă, Ştefan Borbély, Nicolae Oprea, Constantin Hârlav, Radu Săplăcan, Dan Alexandru Condeescu, Ion Bogdan Lefter, Tania Radu, Gabriel Rusu, Constantin Sorescu şi Liviu Papadima. Neapariţia acestora în volume e, totuşi, o ciudăţenie, întrucît cei mai mulţi dintre ei deţin, de mulţi ani, cronica literară în cîteva reviste importante, iar opinia celor mai mulţi a devenit un barometru. Acestor întîrziaţi mai trebuie să le adăugăm şi pe foarte instruiţii eseişti Alin Teodorescu, Dan Pavel, Sorin Antohi, Dan Ciachir, Valeriu Gherghel şi Călin Anastasiu, ale căror colaborări în presă sînt tot mai constante. Mulţi dintre ei au îngrijit ediţii, au întocmit antologii, au prefaţat volume. Cu toate acestea, cărţile lor se lasă încă aşteptate.

Se vede însă treaba că literatura are mişcarea ei lăuntrică, misterioasă, care nu se supune logicii voinţei. O dovadă că aşa se întîmplă e şi faptul că anul 1988, în loc să fie unul al recuperării restanţelor critice, a fost un an al prozei. Mulţi autori se află, acum, la cea de-a doua, a treia ori chiar a patra lor carte. Cristian Teodorescu a confirmat în chip strălucit debutul prin apariţia romanului **„Tainele inimei"**, Sorin Preda a intrat în plutonul fruntaş cu romanul **Plus-minus o zi**, Gheorghe Crăciun şi-a rafinat procedeele prin **Compunere cu paralele inegale**, Tudor Vlad a ajuns, într-un fel, la antipodul debutului cu **Adunarea şi scăderea zilelor**, în sensul bun, desigur, George Cuşnarencu nu-şi dezminte spiritul satiric şi maliţios nici în **Tangoul memoriei**, Tudor Dumitru Savu stăpîneşte cu aceeaşi ingeniozitate fantasticul parabolic în **Fortul**, iar Nicolae Iliescu a tras experimentul ludic şi ironic pînă la malul extravagenţei în **Dus-întors**. Indiscutabil, proza şi-a luat în acest an revanşa pentru discontinuitatea resimţită pînă deunăzi, conducînd detaşat în maratonul editorial. Acestor cărţi vin să li se adauge şi cîteva debuturi tardive pe care critica le-a primit, în cea mai mare măsură, cu generozitate: romanele **Litera albă**, de Viorel Marineasa, şi **Cărţile cu Alfonz**, de Virgil Raţiu, un altul (mai puţin luat în seamă, din păcate) al lui Vladimir Tescanu, **Palimpsest**, volumele de proză scurtă ale lui Hanibal Stănciulescu (**Casa**) şi Dana Dinu Gheorghiu (**Întoarsă, clepsidra**). Dacă tragem linie şi socotim, vom constata că volumele de proză reprezintă cam jumătate din apariţiile editoriale ale scriitorilor tineri.

Poezia, în teritoriul căreia mai demne de atenţie au fost plachetele lui Ion Cristofor (**Cină pe mare**), Mircea Bârsilă (**Argint galben**), George Stanca (**Excursie cu liftul**) şi Ion Vădan (**Izvor regăsit**) — toate acestea situîndu-se, valoric, deasupra volumelor precedente — a ţinut oarecum dreapta măsură între consacraţi şi debutanţi. În anul 1988, au apărut cu prima lor carte şi George Vulturescu (**Frontiera dintre cuvinte**), Marcel Tolcea (**Ochiul inimii**) şi Dumitru Păcuraru (**Miere de viespi**). Un echilibru care nu spune însă prea mult, cîtă vreme poeţi din cei mai înzestraţi ai tinerei generaţii îşi aşteaptă revenirea în actualitatea editorială de mai mulţi ani.

În fine, păcatele criticii, care nu sînt şi ale tinereţii creatoare, s-au văzut şi în anul care a trecut. Doar trei debuturi de luat în seamă: admirabilul eseu despre spiritul ironic, al lui Ioan Buduca (**După Socrate**), şi un altul, cu ambiţii subtextual polemice, al lui Liviu Antonesei (**Semnele timpului**) şi un volum consacrat actualităţii, al lui Ion Pecie (**Romancierul în faţa oglinzii**). Precaritatea debuturilor a fost compensată întrucîtva de mai vechii debutanţi aflaţi acum în atenţie cu noi cărţi: Vasile Popovici, cu o primă secţiune dintr-o sistematică a personajului (**Eu, personajul**), Mihai Coman, cu partea a doua a **Mitologiei populare româneşti**, Andrei Cornea, cu o foarte temeinică şi limpede cercetare de factură eseistică despre **Scriere şi oralitate în cultura antică** şi Costin Tuchilă, cu alte note de lectură (**Privirea şi cadrul**). Critica tinerilor, care are infinit mai mari resurse decît lasă să se înţeleagă apariţiile editoriale, continuă să se lase aşteptată.

Dar cel mai îmbucurător lucru pe care l-am putut consemna în anul care a trecut e debutul celor mai tineri scriitori, încă studenţi, afirmaţi în cenaclurile „Universitas" şi „Junimea" şi, în egală măsură, în paginile revistei **Amfiteatru**. După apariţia, în colecţia „Cartea cea mai mică" a revistei **Convingeri comuniste**, a lui Cristian Popescu, Augustin Ioan, Daniel Bănulescu, Dan-Silviu Boerescu şi Cătălin Ţîrlea, parte din ei comentaţi mai mult decît elogios în presa literară, în anul 1988 s-a produs şi debutul propriu-zis al poetului Cristian Popescu, prin volumul **Cuvînt înainte**, semn că tinerele generaţii se înfrăţesc tacit şi durabil, fără spaimele de altădată ale veteranilor de azi, care-şi vedeau ameninţată poziţia pe scara — altfel fragilă şi relativă — a literaturii. Chiar privită prin segmentul unui an, creaţia literară a tinerilor ne apare durabilă şi întemeiată pe o morală a valorii, cum chiar frisonul acestui sfîrşit de veac o reclamă.

Diana MANOLE

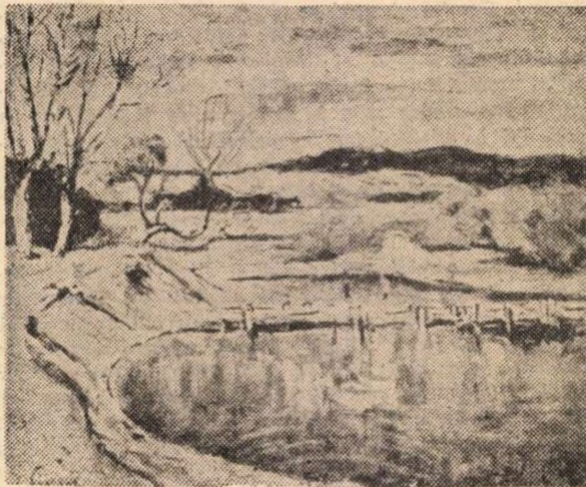

Aurel Ciupe – **Timişul la Lugoj**

Plastică

Imagini colective

Dacă ar trebui să aleg un singur eveniment artistic care să poată defini succint profilul specific al anului trecut, n-aş sta nici o clipă la îndoială: mi se pare evident că, pentru tinerii plasticieni din toată ţara, anul 1988 rămîne însemnat de emblema **marii expoziţii „Atelier 35" de la Baia-Mare**. Pregătită pe parcursul a aproape doi ani, printr-un fel de „program — manifest" şi prin întîlniri succesive de lucru, limpezindu-şi din mers ţelurile şi anvergura printr-o documentare minuţioasă şi o participare numerică fără precedent încă, Expoziţia de la Baia-Mare a constituit cu adevărat un Eveniment al tinerei generaţii de plasticieni între 22 şi 35 de ani.

Gîndită ca o enormă „radiografie" prin fenomenul plastic tînăr, operată din chiar interiorul acestuia şi chiar de către „actanţii" acestuia, printr-un amplu act de „obiectivare implicată", expoziţia s-a constituit în cele din urmă, şi în totalitatea sa, şi parcă peste intenţiile sale iniţiale, ca o mare demonstraţie, palpabilă, „vizuală", a coerenţei şi maturităţii unei întregi generaţii artistice ce-şi semnează astfel un veritabil şi necesar act de legitimare, în interiorul artelor plastice româneşti.

Prin amploare, prin liniile de forţă pe care le-a pus în lumină, prin reuşitele şi scăderile sale, într-un cuvînt prin totalitatea sa vie, această expoziţie rămîne de referinţă. Propusă iniţial la Colocviul de critică plastică tînără din 1986 de la Sibiu, expoziţia s-a maturizat lent, ca prim efort major şi de anvergură naţională al reţelei de cenacluri „Atelier 35" al Uniunii Artiştilor Plastici din toată ţara, dar practic ea a fost organizată de „atelierele 35" (cifră care reprezintă baremul maxim admis de vîrstă al participanţilor) din Baia-Mare, Oradea şi Cluj-Napoca. Punînd la bătaie un aparat organizatoric impresionant, trecînd în revistă mai toată „suflarea" artistică tînără, cuprinsă într-un amplu „catalog de generaţie" tipărit la Oradea şi însoţită de un util „catalog de expoziţie" tipărit la Baia-Mare, expoziţia rămîne semnificativă, „exponenţială" prin chiar datele cifrice, cantitative, pe care le-a vehiculat.

Au participat, cum aflăm din catalogul expoziţiei, 298 de artişti din 23 de „ateliere 35" din ţară şi 5 artişti individuali din 5 centre artistice. Dar numărul lucrărilor primite şi înregistrate a depăşit cifra de 700. Prin efortul laborios şi foarte riguros al organizatorilor băimăreni care au pus în joc un sistem muzeografic excelent, lucrările au fost compartimentate în 7 secţiuni, simptomatice şi ele pentru formele predilecte de manifestare ale tinerilor plasticieni: pictură (246 de lucrări), grafică (232), sculptură (65), arte decorative (108), intermedia (30), cine-art (11) şi critică (8 participări). Deşi proporţia cantitativă dintre diversele genuri artistice nu a reflectat întru totul situaţia reală — de pildă sculptura a fost mai puţin prezentă şi mai slab reprezentată decît ne-am fi aşteptat —, selecţia riguroasă, efectuată cu o exemplară probitate de coordonatori de „ateliere 35" şi critici din chiar rîndurile generaţiei, a reuşit să ofere în ansamblu o panoramă realistă şi impresionantă a stării de fapt a artelor vizuale tinere.

Să amintim aici cîteva din numele tinerilor pictori (Ioan Aurel Mureşan, Gheorghe Ilea, Aniela Firan, Andrei Chintilă, Marcel Bunea, Mihai Sârbulescu, Sorin Novac, Vioara Bara, Marcel Lupşe, Mihai Chioaru), graficieni (Gheorghe Urdea, Călin Beloescu, Mircea Stănescu, Titu Toncian, Rareş Pantea, Sorin Vreme, Radu Igaszag, Vasile Tolan, Ileana Ploscaru, Gheorghe Stanciu, Alina Roşca) şi sculptori (Al. Păsat, Darie Dup, Mircea Roman, Erdei Zoltan, Iudit Egyed, Marius Atanase, Al. Nancu, Zoe Pop), cărora trebuie să le adăugăm pe cele ale participanţilor la secţiunile arte decorative (Iza Uncov, Ion Tămîian, Elena Graure-Manta, Mircea Popescu, Rolando Negoiţă, Ştefan Egei, Dana Sucală) şi intermedia (Dorel Găină-Gerendy, Anikó Găină-Gerendy, Dan Perjovschi, Laszlo Ujvarossi, Nicolae Onucsan, Iosif Kiraly, Pavel Vereş, Laurenţiu Ruţă, Benedek Elemer, Zoltan Erdei, Aurel Cucu), care întregesc astfel, în chip fericit, imaginea unei stări de creaţie.

În ciuda dificultăţilor de orientare într-o producţie artistică extrem de bogată şi de diversă, înregistrată şi reprezentată în expoziţie ca atare, printr-o optică eminamente democratică, ce avea în vedere dialogul liber şi obiectiv între formulele plastice cele mai diferite, iar nu o „selecţie-etalon" artificială, simeza finală a îngăduit creionarea unor tendinţe prioritare, a unor orientări privilegiate ori „în vogă", a făcut cu putinţă remarcarea unor personalităţi individuale deplin conturate, dar şi a unor grupuri artistice distincte, puternice. Între diversele moduri personale de a „prelucra" cu ingeniozitate şi libertate interioară formule stilistice, tehnici de „atac" şi soluţii vizuale existente în ambianţa generaţiilor mature şi consacrate deja din cercetarea plastică autohtonă şi internaţională, mi s-a părut a se distinge mai frapant — pentru moment — o certă propensiune pentru o retorică violentă, agresivă, dramatică, evidentă în noul val neo-expresionist, în vogă de cîţiva ani printre tinerii pictori cu precădere, dar şi printre graficieni şi chiar sculptori.

Alături de practicarea în masă a celor mai diverse poetici vizuale „moderniste", mi se pare de asemenea simptomatic fenomenul de orientare din ce în ce mai decisă a multor plasticieni tineri către cercetarea formelor artistice „de graniţă", a limbajelor inter-mediale, combinînd tehnici vizuale diverse, în interiorul unor producţii artistice inedite, ce-şi apropie spectacularul, dinamicul, ieşind în timp şi în spaţiu, utilizînd tehnicile mass-media, implicînd privitorul, destinatarul, adecvîndu-se din mers unei stări culturale şi de civilizaţie puse sub semnul, de asemenea actual, al „postmodernismului". Dacă îmi este imposibil să amintesc toate numele şi participările individuale meritorii, din cauza numărului lor ridicat, trebuie totuşi să pronunţ numele grupului artistic al „atelierului 35" din Oradea, care s-a distins între celelalte cenacluri prin coeziunea şi coerenţa demersului şi prezenţei sale artistice.

Dar nu doar simezele foarte generoase ale expoziţiei — întinsă în vasta sală a Coloniei artistice băimărene şi la Muzeul de artă local — au constituit o sărbătoare reală a artei plastice tinere româneşti, ce-şi semnează astfel o carte de vizită matură, creditabilă, ci întreaga pregătire a expoziţiei, cu întîlnirile şi schimburile de experienţă pe care le-a necesitat; apoi cele trei zile festive ale deschiderii oficiale, din 17—19 iunie '88, cu programul lor dens, de proiecţii şi instalaţii plastice la Muzeul satului, cu alte întîlniri, schimburi de impresii, comparaţii, dispute, dar mai ales ecoul celor 3 luni ale duratei expoziţiei în rîndurile plasticienilor de toate vîrstele şi din întreaga ţară, ecou care nici acum nu s-a stins..., concură la această impresie retrospectivă de sărbătoare, la această „imagine globală" fastă, de oglindă în care generaţia tînără şi-a răsfrînt un „chip colectiv" cu care, inevitabil, va intra în istorie...

Magda CÂRNECI

Muzică

Arta interpretării

Acum nu mai mult de două decenii, problema creativităţii, problema afirmării tinerilor aflaţi încă pe băncile instituţiilor de învăţămînt artistic — fie el şi superior — nu se punea în termenii de azi. Este adevărat că întreaga lume trăieşte o epocă a reînvierii interesului pentru „copiii minune", apariţii mai mult sau mai puţin fulgurante pe firmamentul valorilor. Un fenomen mai interesant şi mai încărcat de sens ni se pare însă a fi cel al „tinerilor minune", fenomen de o amploare fără precedent, cel puţin în domeniul muzicii. Aceşti tineri provin de cele mai multe ori din copii talentaţi ale căror însuşiri au fost remarcate şi „crescute" cu grijă de profesori dăruiţi meseriei lor. Şi, de fapt, foarte puţini dintre aceştia au fost cîndva „copii minune".

Să ne oprim puţin asupra interpretării, desigur faţeta cea mai spectaculoasă a vieţii muzicale şi care implică permanent capacitatea creativă. Anul 1988 a fost un an bogat; bogat în afirmări şi confirmări. Galele tinerilor concertişti, *aproape 10 ediţii ce au călătorit în anul trecut pe întreg cuprinsul ţării, au adus în atenţia publicului nume care nu rareori au aparţinut studenţilor conservatoarelor noastre. Concerte susţinute alături de orchestrele Filarmonicilor din ţară, recitaluri camerale, un mod de promovare a talentelor cu reale ecouri în lumea melomanilor. Există şi o Gală a tinerilor* dirijori *care se desfăşoară în fiecare an la Buşteni. Ediţia a X-a a afirmat nume mai vechi şi mai noi şi am menţiona două dintre ele: Radu Postăvaru, student la Iaşi, cel mai tînăr dintre participanţi, aparţinînd categoriei acelor talente precoce (dirijor la 6 ani) şi Cris-*

1988: creația tinerilor

dintre actrițe ● dirijor la șase ani ● tot mai aproape de gustul și opțiunea studenților ●

tian George Neagu, recent absolvent al Conservatorului clujean, dirijor unind vocația cu seriozitatea.

Revenind la interpreții instrumentiști, să spunem că unele concursuri cum au fost cel de pian de la Craiova („Dinu Lipatti") sau cel de vioară, violă și violoncel de la Cluj („George Dima") le-au dat posibilitatea să lupte pentru cucerirea celor mai înalte trepte ale podiumului. Cu acest prilej, a apărut și o nuanță de întrecere sportivă în aceste concursuri. Dar așa a fost întotdeauna. Arta nu exclude, și în anumite cazuri chiar impune, lupta pentru obținerea titlului de „cel mai bun". Iar concursurile au adus în prim plan numele unor studenți sau absolvenți ca : Samir Golescu și Clementina Ristea (pian), Liviu Prunaru și Istvan Kosztandi (vioară), Daniel Vagner, Lucian Moraru și Mathé Győző (violă), Diana Ligeti și Ovidiu Marinescu (violoncel).

Recitalurile și concertele din București — la Ateneu sau la Studioul Conservatorului — și din sălile de concert ale țării au stat sub semnul permanenței. Studioul tînărului muzician, o altă inițiativă organizatorică venită în întîmpinarea noilor generații, aduce tinerii muzicieni în situația de a lua contact cu scena Ateneului. Martor al unei istorii vii a interpretării muzicale, Ateneul Român găzduia în anul centenarului său trei concerte sintetizînd forțele Conservatoarelor țării, soliști, formații și orchestre ale studenților din Iași, Cluj-Napoca și București.

1988 avea să fie și anul ediției a XI-a a Festivalului internațional „George Enescu". Iar tinerii n-au fost uitați nici de această dată, atestîndu-și prezența în programul manifestărilor. De fapt, nici nu puteau fi uitați, întrucît ei reprezintă o forță reală în viața muzicală a țării.

Interpretarea nu înseamnă însă doar performanță instrumentală solistică sau colectivă. Sînt necesare, așadar, cîteva cuvinte referitoare la activitatea Studioului de operă al Conservatorului bucureștean. În miniaturala sală de operă a sa, au avut loc în 1988 două premiere de succes : Liliacul de Strauss și Traviata de Verdi. Eforturile studenților de la canto, ale orchestranților — studenți și ei — și ale unui grup de profesori ar trebui poate să fie susținute de colaborarea cu celelalte institute de profil artistic din București. Tinerețea și entuziasmul creativ conferă o notă de prospețime și credibilitate în plus operei, pentru că visul oricărui creator al unui spectacol liric va fi întotdeauna ca eroii ce nu au trecut de 25 de ani în libret să fie într-adevăr tineri.

În artă, întotdeauna există posibilitatea de a apăra o personalitate care să fie vîrful unei generații, să depășească obișnuitul, să devină proiecția forței artistice a unei vîrste. O ultimă privire asupra performanțelor muzicale interpretative ale anului se oprește la acel mai mult decît un simplu recital Beethoven, pe care ni l-a oferit în decembrie pianistul Valeriu Rogacev, student în anul I la București. Firește că mai sînt de finisat aspecte ale unei pianistici care la 19 ani nu poate fi considerată încheiată ca evoluție. Dar ceea ce contează infinit mai mult este flacăra, spiritul lui neliniștit, răscolitor, care se confruntă cu pianul întru totul, vibrînd la fiecare sunet pînă la cea mai subtilă fibră. Un farmec inefabil se desprinde din interpretarea sa. Personalitate extrem de pregnantă, necuminte și nonconformistă, Valeriu Rogacev este exponentul unei capacități creatoare rareori întîlnite în domeniul interpretativ, care caută valențe noi unor lucrări fie ele cît de cunoscute.

Privind către realizările componistice ale tinerilor, ne amintim de interesantele concerte — dezbateri ale claselor de compoziție ale Conservatorului bucureștean, desfășurate la Radioteleviziune, de Concursul „Gheorghe Dima" de la Cluj-Napoca — ediția a V-a — sau la Conferința națională a cercurilor științifice studențești de la Tg. Mureș, ultima dintre ele prilejuind și afirmarea creativității tinerilor muzicologi cu lucrări de un interes depășind cerințele unor elaborări de școală. Amintim cîteva nume de compozitori absolvenți sau încă studenți, urmînd cu convingere drumul creației : Ana Maria Avram, George Balint, Dora Cojocaru, Dan Dediu, Luminița Spinu, Ioana Mărculescu, Paul Staicu, Diana Vodă, Dan Rațiu, Grigore Cudalbu, Iulia Cibișescu, Radu Postăvaru, Adrian Borza.

Un fenomen ce sintetizează performanțele creative în toate domeniile, întîlnit destul de rar la această vîrstă, este cel al muzicianului complex. Și un nume se detașează incontestabil între mai mulți aspiranți la această supremă valoare în domeniul muzical : Dan Dediu. Asimilarea unei cuprinzătoare culturi, în primul rînd artistice și muzicale, profesionalizarea la nivel maxim în toate ramurile muzicii, o carieră pianistică înălțată la un nivel remarcabil și mai ales o activitate în compoziție care aduce saltul calitativ mult așteptat în componistica românească tînără, conturează un profil particular. Încă student, aflat la vîrsta căutării unui drum, Dan Dediu pare a se fi hotărît asupra căii profund legate de tradiție, care, odată asimilată, poate fi recreată în spiritul unei personalități de sfîrșit de secol XX.

Acesta nu e numaidecît un bilanț. E mai degrabă o rememorare a ceea ce a creat mai bun tineretul muzical în anul trecut. Și am avut ce ne aminti dintr-un an artistic bogat, privit prin ochii unui comentator ce urmărește evoluția unor colegi de generație, cărora le împărtășește pasiunea pentru arta sunetelor.

Oltea Șerban-PĂRĂU

Teatru

Fața luminată a scenei

Cînd vorbim de tînărul actor, ne gîndim îndeobște la vîrsta acestuia. Însă nici înfățișarea lui fizică nu poate ieși din discuție, căci avînd în fața noastră, actori precum Mariana Buruiană, Rodica Negrea, Răzvan Ionescu, Răzvan Vasilescu, silueta lor face inutilă orice investigație asupra vîrstei. Din fericire, actorii noștri tineri, cei mai mulți proaspăt absolvenți, deja consacrați, prezenți în mai multe rînduri pe afișele spectacolelor, nu mai sînt aproape deloc priviți cu condescendență și toleranță. Cei mai mulți dintre ei au trecut deja proba de foc a accesului la creație, ei sînt deja artiști, indiscutabile certitudini valorice (să-i amintesc aici pe Marian Rîlea, Dragoș Pîslaru, Valentin Mihali, Dinu Manolache, Ecaterina Nazarie, Mariana Buruiană, Rodica Negrea și încă mulți alții). Alții, mai puțini, încă își caută mijloacele de definire a propriei individualități, tatonînd și sondînd nesfîrșitul evantai al posibilităților.

Un lucru întrucîtva straniu pe care l-am observat în ultimul timp e dispariția din atenția publicului a cel puțin două certitudini, prezențe altădată semnificative, convingătoare. Mihaela Gagiu, bunăoară, stă de multă vreme, inexplicabil, într-un con de umbră, deși s-a dovedit o actriță cu mari posibilități, o interpretă de finețe, subtilă și inteligentă și, dacă tot se obișnuiește (de ce n-am spune-o ?), de o frumusețe renascentistă, adevăruri pentru care pun garanție cel puțin prezențele sale în **Mobilă și durere**, la Cluj-Napoca și în București, la „Bulandra". Adrian Pintea, apoi, a făcut la început o carieră fulgerătoare, fiind consacrat de un mare debut și de nenumărate roluri semnificative în film, pentru ca mai apoi să-l aflăm exersîndu-se pe partituri mici, mult sub măsura posibilităților sale, iar în cele din urmă dispărînd aproape total de pe firmament. Astfel de eclipse, ca și criza de creație pe care o înregistrează alți cîțiva tineri actori, stîrnesc semne de întrebare firești, pe care nu le putem ignora.

Dacă ne îndreptăm însă atenția asupra celor mai noi absolvenți de institut, vom constata că în anul care a trecut Claudiu Bleonț a însemnat un veritabil cap de serie : **Torquato Tasso** de Goethe, piesă al cărei rol titular i-a adus

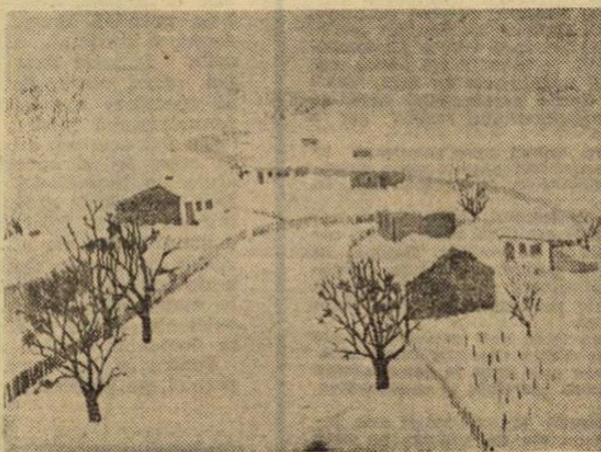

Constantin Piliuță – **Iarnă la munte**

Marele premiu al Galei de la Costinești, și **A douăsprezecea noapte** de Shakespeare, în care actorul „face" un fermecător Sir Andrew, au fost doar două prilejuri (poate cele mai semnificative) de a ne întîlni cu Claudiu Bleonț pe scena Naționalului bucureștean, ca să nu mai punem la socoteală și prezența sa pe scenele grădinilor de vară de pe litoral, în **Un bărbat și mai multe femei.**

Admirabile forme de întîlnire a tinerilor creatori cu tinerii lor spectatori, galele (și mă gîndesc și la Gala de pantomimă de la Pîrîul Rece) au meritul de a ne aduce în atenție și acele valori tinere ocolite (din ce pricină ?) de filmul românesc. Mă gîndesc la Roxana Ionescu și Corneliu Jipa, ambii laureați la Costinești, ultimul — absolvent al Institutului într-una din cele mai remarcabile clase ale lui Ion Cojar, coleg de promoție cu Ana Ciontea și Cătălin Ciornei, toți promisiuni din cele mai convingătoare. Apoi, prezența lui Dan Puric, interpret și conducător al grupului „Facies" (al Casei de cultură din Botoșani), într-unul din spectacolele de pantomimă de la Pîrîul Rece, s-a prelungit pe scena studioului I.A.T.C., promițîndu-ne, în curînd, un one-man-show în aceeași cheie.

Remarcabile interpretări, de nivel profesionist, au fost cele ale lui Dan Aștilean și Cerasela Stan (în **Vasile Lucaciu** de Dan Tărchilă și **Nervi pentru dragoste** de Chiril Topalov) pe scena teatrului din Baia Mare. Dar promoția de acum cinci ani, din clasa profesoarei Olga Tudorache ? Ce ecouri ale acestor mari promisiuni ne-a adus anul trecut ? Un actor matur, cu joc consistent, în persoana lui Bogdan Gheorghiu (în **Mireasa mută** de Ben Johnson, la Piatra Neamț, alături de Maia Morgenstern, de la Teatrul Evreiesc de Stat) și alte două promisiuni de acum verificate, în prezențele scenice ale lui Dan Bădărău și Carmen Ciorcilă (o actriță de o impecabilă maturitate profesională), prilejuite de **Mult zgomot pentru nimic** de Shakespeare, o montare de excepție a lui Dragoș Galgoțiu pe scena ploieșteană. Ar mai rămîne în atenția retrospectivei Marina Procopie (căreia, surprinzător, filmul nu i-a mai oferit nimic după partiturile din **Adela** și **Wilhelm Cuceritorul**), Carmen Tănase, Radu Duda și Mihai Verbițchi, prezențe oarecum estompate în anul trecut, cărora le așteptăm însă revanșa în actuala stagiune.

Într-o postură cu totul deosebită s-a aflat Claudiu Stănescu. Din tot ce s-a întîmplat anul trecut, gestul său rămîne, probabil, cel mai semnificativ : el joacă la Galați ca pe scena unei capitale culturale (e adevărat, avînd și marea șansă de a fi distribuit în roluri de referință), amintindu-ne de prezențele sale în **Platonov**, ori **Tartuffe**, din timpul studenției, și stimulînd, el însuși, alte valori capabile să deprovincializeze asemenea scene. E cazul, de pildă, al colegei sale (în continuare) Maria Eremia, memorabilă în rolul Biancăi (**Femeia îndărătnică**) și al Lizicăi (**Mobilă și durere**). În schimb, după rolul principal din muzicalul **În fiecare zi mi-e dor de tine**, a cărui prezență pe ecrane e atît de cunoscută, încît mă și sfiesc s-o mai menționez, Teodora Mareș tace la teatrul din Sfîntu Gheorghe și, în replică, tace și critica cu încăpățînare.

Și, tot oarecum în replică, se vorbește la nesfîrșit despre promoția I.A.T.C. de anul trecut (iar dacă se vorbește, de ce n-am face-o și noi ?), ai cărei capi de serie, Diana Gheorghian și Natașa Raab, au susținut o fervență activitate pe scena Naționalului craiovean, după ce au trecut convingător spectacole de absolvență, **Stress** și **Medeea**. Ce se întîmplă însă cu Angel Rababoc, căruia institutul nu i-a oferit șansa marelui rol de afirmare, dar care în **Moromeții** ne-a oferit un Birică mai mult decît interesant și care este atît de legat de teatru — și la propriu și la figurat ? Ne întrebăm ce-ar fi dacă în afară de „permanenta" cabină Naționalul craiovean i-ar oferi și lui Angel Rababoc șansa afirmării, cum a făcut-o în cazul Dianei Gheorghiu și al Natașei Raab ?

Prezent pe scena Naționalului bucureștean încă din primul an de studenție, un talent incontestabil, deschis celor mai variate modalități de creație, cu un profil intelectual conturat în urma a numeroase ore petrecute în sălile de lectură (da, da !) ale bibliotecilor Capitalei, Adrian Titieni rămîne fidel scenei care l-a lansat, azi, ca și anul trecut, dîndu-ne posibilitatea să-l vedem în același **Harap Alb** (de astă dată mai prelucrat) ca și în **Clovnii** și convingîndu-ne că sîntem îndreptățiți să-i întrezărim un destin artistic pe măsura înzestrării.

Cea mai iubită dintre tinerele actrițe pare a fi Emilia Popescu, beneficiara mai multor roluri principale, o răsfățată a scenei (dar și a presei), un veritabil „fenomen", într-un fel, menținut în prim-planul atenției. Au existat însă, în clasă și pe scenă cu ea, și alte două prezențe de o consistență dramatică autentică, semnificative fie și doar în controversatul **Visul unei nopți de vară**. E vorba de Mălina Petre și Raluca Penu, al căror destin s-a dovedit mai leneș și mai nepăsător. Dintre băieți, o promisiune pare a fi Marius Rogojinschi, laureat și el la Costinești pentru rolul lui Puck din **Visul** shakespearian.

Multe alte lucruri (ca de obicei !) ar mai fi de spus : că Institutul din Tîrgu Mureș ar trebui să-și stimuleze zestrea, făcîndu-și o mai consistentă și necesară publicitate, de pildă, prin turnee ale studenților, că, desigur, captivați de actori, noi uităm să plătim un tribut al recunoștinței (mult prea meritat) tinerilor regizori care, în anul trecut, au avut realizări din cele mai însemnate. Dar, dincolo de acestea, gustului dulce-amărui al trecutei stagiuni îi asociem speranța picantă a celeilalte, care ne face plăcere să credem că va avea efectul sării în bucate.

Mihaela BURDA

Publicistică

Arma cu un singur tăiș

Anul care a trecut a marcat pentru revistele studențești împliniri care sînt o consecință firească a unei perioade de acumulări, de emulație și creativitate artistică. Beneficiind de un larg spațiu publicistic, creația literară studențească a fost sensibil prezentă în paginile tuturor celor cincisprezece reviste, în care au apărut noi promoții de poeți, prozatori, dramaturgi, critici literari, eseiști și publiciști. În acest sens, revistele s-au apropiat de realitatea vie a cenaclurilor studențești (de pildă, activitatea cenaclurilor „Universitas" și „Junimea" ale Universității bucureștene s-a regăsit mai ales în paginile *Universității comuniste* și în colecția „Cartea cea mai mică" editată de *Convingeri comuniste*, dar și activitatea cenaclurilor literare universitare clujene și ieșene s-a regăsit, și ea, în revistele culturale studențești *Echinox* și *Dialog*, după cum în ultimul an s-a afirmat tot mai puternic cenaclul studenților gălățeni, prezent în paginile revistei *Orientări*).

Seriozitate cu care au fost abordate publicistic problemele tradiției istorice și culturale naționale s-a concretizat în numeroase inițiative gazetărești, în pagini de profundă intensitate patriotică, realizate de reviste ca *Opinia studențească* din Iași, *Napoca universitară* din Cluj-Napoca sau *Mesaj comunist* din Craiova. Sînt succese care arată limpede că în presa studențească își face tot mai mult loc publicistica angajată, patriotică și revoluționară, care, atunci cînd este făcută cu entuziasm și convingere, cu inteligență și cu atitudine fermă, poate avea un rol de seamă în formarea profilului moral-spiritual al specialiștilor de mîine.

Ar trebui poate să se vorbească mai mult, să fie încurajată noua atitudine a publicațiilor universitare față de problemele de muncă și învățătură, de viață și comportament, atitudine care și-a găsit suficiente resurse publicistice pentru a transforma arma criticii și atitudinii intransigente într-o prezență activă a vieții studențești din întreaga țară. Oricum, pentru cititorul constant al paginilor dedicate pregătirii profesional-științifice a studenților, activităților de cercetare științifică, concursurilor profesionale, activității A.S.C., activității de autogospodărire din cămine și cantine, sesiunilor de examene a devenit evident că anchetele publicistice, reportajele, interviurile sau mesele rotunde întreprinse de reviste cum ar fi *Opinia studențească* și *Viața politehnicii* din Iași (ele în primul rînd), *Ing* și *Tribuna studentului economist* din București, *Forum studențesc* din Timișoara, *Mesaj comunist* din Craiova, *Idealuri comuniste* din Ploiești sau *Studențimea comunistă brașoveană* (evident, din Brașov) au vizat probleme esențiale și „zone fierbinți" ale mediului universitar. Curajul de a aborda frontal cadrele de asociație sau cadrele didactice, factorii responsabili, pe cei care au neglijat îndeplinirea anumitor obligații, îndrăzneala de a spune lucrurilor pe nume s-au dovedit a fi benefice pentru instaurarea unui climat de efervescență creatoare și de seriozitate. Un semn bun pentru responsabilitatea cu care tot mai multe reviste se raportează la activitatea cultural-artistică din facultăți și institute de învățămînt superior, din cluburile și casele de cultură ale studenților îl constituie ofensiva publicistică declanșată împotriva pătrunderii *kitsch*-ului în mediile studențești, fenomen cu atît mai îngrijorător cu cît el nu este băgat în seamă și exorcizat. Reversul acestor preocupări îl constituie opțiunea majorității revistelor pentru cultura autentică, pentru promovarea valorilor artei și literaturii naționale și universale, preocupare prezentă, în primul rînd, în paginile revistelor Universităților din Cluj-Napoca, Iași și București (*Echinox*, *Dialog* și *Universitatea comunistă*), dar și ale tuturor celorlalte reviste din institute de învățămînt superior — centre universitare (merită menționate *Opinia studențească*, *Convingeri comuniste*, *Mesaj comunist*, *Forum studențesc* etc.). Desigur, nu întotdeauna realizările au fost și izbînzi depline, dar pledoaria pentru necesitatea formării orizontului cultural, pentru necesitatea formării competenței profesionale constituie marca cea mai autentică a faptului că revistele studențești și-au propus (și au reușit) ca în ultimul an să fie mult mai aproape de opțiunile culturale și de gusturile studenților de la toate facultățile.

Otilia DRAGOMIR

ORIZONT CULTURAL ȘI FORMARE SPIRITUALĂ

Repere ale afirmării

Se află în băncile amfiteatrelor, la acest nou sfîrșit de deceniu, o promoție de studenți creatori care, iarăși, nu mai seamănă cu cele de la sfîrșitul deceniului trecut și începutul celui care se va încheia curînd. Să fie decadele de ani un criteriu atît de constant al schimbărilor de sensibilitate și mentalitate culturală ? Cert este că noutatea cea mai frapantă a noului climat creator studențesc o constituie refuzul unui exclusivism ce nu fusese încă pus în discuție. E vorba de exclusivitatea modelului literar care funcționa pînă nu de mult ca fiind suficient unei bune autoedificări intelectuale. Iată că noile promoții de studenți nu se mai mulțumesc doar cu modelul format pe axa unei culturi strictamente literare. Sînt căutate cu o tot mai conștientă de sine fervoare zonele de contact dintre literar și filosofic. Ceea ce pînă mai ieri reprezenta o deschidere pur virtuală către o conștiință culturală în căutare de criterii mai ferme decît evanescența esteticului în sine a devenit între timp o căutare individualizată a bunei autoedificări spirituale. Orizontul metafizicului reapare dincolo de cercul prea strîmt al literarității suficiente sieși. Tinerii creatori de azi nu-și mai pun doar problema unei inspirate lucrări asupra formelor și materiilor literare. Ei întreabă din ce în ce mai acut despre esența ființei reale a celui care se află în plin proces de edificare intelectuală și întorc în felul acesta „pagina" formării lor pe ambele ei file. Verso-ul nu este mai puțin important decît fața. Edificare intelectuală și autoedificare spirituală intră în dialog, cu toate perplexitățile firești ale spiritului tînăr, asumate senin. Parafrazînd o vorbă celebră, am putea conchide despre starea de spirit a tînărului creator student azi pe băncile amfiteatrelor : „nu este important numai ceea ce reușește o bună pregătire culturală să lucreze în spiritul meu, la fel de important sau chiar și mai important este ce fac eu cu ceea ce a făcut cultura din mine, cum dialoghez eu însumi cu perplexitățile propriului meu spirit".

Cei mai talentați dintre colegii noștri studenți, iată, se află în raza de luminoasă acțiune a unui nou fel de a pune problema conștiinței artistice. Teoretic privind lucrurile, nimic nou sub soare. În fapt, însă, e, totuși, întiia oară cînd filologii își deschid „antenele" spre fizica și matematica teoretică, spre filosofia ființei ori spre istoria fenomenelor de conștiință metafizică ale umanității, iar matematicienii și filosofii își întind curiozitatea către zonele conștiinței morale și spre formele ei tradiționale în artă. Toate aceste puncte de contact spiritual vor forma o „hartă" de tinere personalități care, cu siguranță, nu se vor mai exprima cu predilecție în zona experimentului formal ori a micului realism al cotidianității.

Mai puțin cunoscuți publicului larg, deocamdată, cei patru autori care semnează în dezbaterea din aceste pagini sînt, după opinia noastră, reprezentativi pentru noua sensibilitate culturală a celei mai tinere promoții de creatori, aflîndu-se, în permanență, în căutarea acelor răspunsuri viabile, revelatorii.

Cătălin Țîrlea s-a impus în cenaclurile studențești în ultimii doi ani. Scrie proză, reportaj și, în egală măsură, eseu. Textele lui sînt animate de suflul oralității, prin prisma căruia tînărul autor surprinde miezul vieții obișnuite în faptele ei de vorbire. Lăsînd în subtext experiența teoretică inspirată de școlile structuraliste și poststructuraliste, reflecțiile sale în marginea creației mizează pe constituirea unui sentiment al autenticității, pe fondul ideatic al conținutului, pe substanța realității. Interesul preocupărilor sale tinde către recuperarea esenței vii, iar nu către jocul facil al formelor.

Aurelian Crăiuțu, proaspăt absolvent, este una dintre surprizele noii generații. Scrie mai literar și mai matur sub raport intelectual decît mulți dintre eseiștii consacrați. Raportul moral al cititorului cu cartea și cu propria sa formare este axul în jurul căruia gravitează întrebările de azi ale acestui tînăr autor care pledează temeinic și convingător pentru valoarea morală a lecturii.

Vlad Niculescu, student la limbi clasice, proiectează în ipotezele autoedificării sale intelectuale și spirituale premise dintre cele mai luminoase. Punctele de contact pe care le caută în universul valorilor spirituale sînt dintre acelea care pot constitui o viitoare conștiință reprezentativă, reflexivă și interogativă, hrănită cu serioase lecturi filosofice. Intenția sa e de a integra actul creator într-un orizont de valori cît mai cuprinzător.

Mai cunoscut, poetul Cristian Popescu a debutat deja cu o carte de versuri ce s-a bucurat de o primire festivă din partea criticii. Eseistul îl dublează însă pe poet în exercițiì confesive ce nu sînt cîtuși de puțin străine de spiritul poemelor. Cristian Popescu reprezintă, între colegii săi creatori, resurecția sentimentului asumat cu o luciditate ce nu se teme de ridicol, o sensibilitate ce joacă pe cartea unică a neliniștii creatoare.

Salutăm aici fervoarea lor autentică și curajul cultural cu care își asumă autoedificarea spirituală.

Revelația realității

Nici nu mai știu unde am citit acest lucru, dar mă gîndesc acum că poate fi ăsta chiar supremul omagiu adus autorului, nici nu mai știu așadar unde am citit de curînd o extrem de interesantă și totodată incitantă distincție a etapelor parcurse în mod succesiv de cultura europeană. Se spunea acolo că începuturile acestei culturi au stat sub semnul unei descifrări de tip taxonomic a realului, sub semnul adică al efortului de cunoaștere nemijlocită a lumii și a naturii. Saltul (calitativ, acum !) s-a produs într-o a doua etapă, aceea a încunoștiințării în ce privește existența unui „material de lucru" gata clasificat și abordabil din punctul de vedere al virtualei capacități spirituale de suportare a lumii. Adică de problematizare a ei.

Pînă aici totul este firesc, iar cele două moduri istorice de concepere a culturii în acord perfect cu însăși evoluția gîndirii umane.

Cea de a treia etapă însă propune un cu totul alt tip de cultură, preocupată în primul rînd de problema retoricii, a limbajului. O problematizare nu a realului, ci a modului în care acesta este enunțat. Că această etapă reprezintă și ea, la rîndul ei, un salt, nu încape nici o îndoială, așa cum tot fără îndoială este faptul că nu mai avem de-a face însă cu un salt calitativ cîtă vreme coordonata inițial stabilită este abandonată. Un salt, da. Dar un salt în lături. Adică o deviație. O deviație de la problema conținutului în favoarea problemei formulării sale.

Ce-i drept, însă, că nu știu în ce măsură se constituie aceasta într-un cîștig sau într-o pierdere !

Odată cu redescoperirea formaliștilor ruși și cu închegarea sistemei structuraliste, am asistat și la noi la o explozie a „formalului", de la domeniul lingvisticii și pînă la cel al criticii literare, și sînt sigur că această vogă s-a exercitat și în multe alte domenii de activitate. Dar în ce măsură a avut (are) ea o influență benefică sau dăunătoare în cultură, asta nu se poate decît aproxima ! Cert este însă, și este în legea firii să fie așa, că orice sistem cu oarece forță persuasivă (și structuralismul, orice s-ar spune, a avut (are) din plin o asemenea forță!) își

Al. Ciucurencu – Peisaj de iarnă

victimizează în mod automat prima generație de receptori. Și aceasta din cauză că, întotdeauna, această primă generație se află mereu nepregătită să primească noul sistem și se transformă în mod automat într-o generație de sacrificiu. O generație sacrificată nu din pricină că refuză a recepta grila impusă de sistem (aceasta se întîmplă prea rar !), ci din cauza naivității înduioșătoare cu care o îmbrățișează, ignorînd cu superbie toate pericolele pe care le presupune o asemenea acceptare necondiționată. In mod inevitabil, s-a ajuns, așadar, la ceea ce se cheamă astăzi excesul formalist, care nu este altceva decît o hipertrofiere a speculației în jurul retoricii, al limbajului, o enormă rigidizare avînd ca unic mare sacrificat **conținutul**.

S-ar putea însă, și iarăși spun, poate că acesta este mersul firesc al lucrurilor, ca în urma acestei generații de sacrificiu să existe și o generație beneficiară, care să nu aibă alt merit decît acela de a fructifica, primind de-a gata, învățămintele primeia și s-ar putea, iarăși, ca tocmai în acest mers firesc să stea șansa oricărui sistem.

Structuralismul, formalismul nu au făcut pînă acum altceva decît să-și etaleze uneltele de muncă, să-și expună posibilitățile. Este probabil timpul unei concilieri între formă și conținut. O emancipare a mijloacelor formale doar în scopul relevării a noi valori conținutistice. O conciliere care să speculeze avantajele și doar avantajele formalismului pentru potențarea prin intermediul acestora a conținutului. Îmi explic în acest fel și spusele unui tînăr scriitor ajuns la maturitate, promotor al „ingineriei" textuale în proza noastră, care declara într-un recent interviu că este într-adevăr o șansă aceea de a „prinde" o primă perioadă de creație dedicată în principal experimentului formal și de a te apleca apoi, la maturitate, asupra temelor majore ale existenței, avînd în spate o experiență vastă în domeniul tehnicii textuale.

Pentru că un lucru este clar : oricît de paralel cu problema conținutului și oricît de deviaționist ar fi el, conceptul de structură face astăzi parte din constituția noastră spirituală. Generația tînără s-a născut atunci cînd structuralismul intrase deja in circuit și el face astăzi parte din codul ei genetic. Și, lăsînd la o parte meandrele evoluției sale, privit cu discernămînt, el poate deschide o cale în abordarea din perspectivă modernă a temelor mari ale existenței. Pentru că, dacă o ultimă variantă a culturii punea problema **enunțului** conținutului, este foarte posibil ca o următoare variantă să pună problema **suportării** enunțului acestuia, ceea ce trece, cu siguranță, dincolo de orice formalism.

În fine, cultura poate să fie sau să nu fie sursa unei bucurii permanente, poate să fie sau să nu fie o formă de maturitate a spiritului, poate să fie sau să nu fie forma supremă a libertății, poate să fie o formă de consolare, prin evadarea în **imaginar**, sau poate să nu fie, poate să fie o barieră în calea informatizării sau în calea sentimentalizării sau poate tot atît de bine să nu fie, nu știu ! Însă probabil că una din funcțiile ei importante trebuie să fie aceea de mediere între particular și general uman, probabil că unul din sensurile ei esențiale trebuie să fie ideea de toleranță și de discernămînt. În fond, cînd vorbim despre propria noastră edificare culturală probabil că ne gîndim în primul rînd la sincronizarea cu procesul cultural în curs de desfășurare, o sincronizare asumată, nuanțată și tolerantă totodată, și în al doilea rînd la grefarea pe grila contemporană a elementelor aparținînd altor grile culturale, dar care, datorită valorii și gradului înalt de generalizare, răspund în mod adecvat necesităților noastre. Zic probabil !

Probabil, fiindcă, parafrazînd o încheiere deja celebră, această minimă aproximare nu este nici măcar aproximarea unui edificat, fiindcă „vorbim **din mers**, însoțiți de oboseala, de incertitudinea, dar și de tenacitatea mersului".

Cătălin ȚÎRLEA

Chemarea cărților

S-a spus că „lectura este pentru om un viciu sau o osîndă. Citim ca să trecem examenele, să ne informăm sau citim din profesiune. Mă gîndesc, însă, că lectura ar putea implica și funcții mai nobile, adică mai firești. Ar putea, de pildă, să ne introducă în anotimpuri, să ne reveleze ritmurile din afara noastră (și din care noi am ieșit prin prostie sau prin ignoranță)". Acestea sînt cuvintele unui om înțelept care, torturat aproape întreaga sa viață de pasiunea lecturii și a scrisului, a știut să-și asume, totuși, cu firească simplitate, condiția de intelectual condamnat mai mult sau mai puțin la o ignoranță doctă și la o neostenită căutare.

În primul rînd, însă, cuvintele acestea rostesc un adînc adevăr : nu mai știm astăzi să citim sporitor, nu mai cunoaștem și nu mai respectăm tainele lecturii despre a căror existență aproape că nici nu mai avem știre. Sîntem, așadar, ispitiți să privim cartea de sus, fără condescendență și pietate, considerînd-o astfel ca un simplu obiect lipsit de viață și impersonal, bun doar pentru cîteva ceasuri din timpul nostru „liber", în care din diferite motive ne aruncăm grăbiți ochii prin paginile albe și frumos tipărite. Uităm atunci că o carte trebuie să fie — și este — în primul rînd o cale de edificare, de înălțare sau de împlinire a propriei noastre ființe, iar lectura ei o inițiere, o **ascensio spiritualis**, și păstrăm față de carte o distanță interioară infinită de care nici măcar nu mai sîntem conștienți în vreun fel. Cine, într-adevăr, mai stă uimit pe gînduri astăzi, atunci cînd ia în mînă o nouă carte, abia apărută, cine se mai întreabă înainte de lectura ei dacă aceasta corespunde stării sale sufletești sau pregătirii sale ? Cine se mai pregătește astăzi, cu emoție dar și cu atenție, pentru lectura transfiguratoare, conștient de faptul că poate ieși sporit sau dimpotrivă diminuat sufletește din labirintul ei ? Toate acestea sînt aproape niște întrebări retorice. Cu foarte puține excepții, citim la întîmplare, „ce ne cade în mînă" : vreo carte cu un renume dubitabil, un op de specialitate prolix și neînsemnat, dacă nu chiar obosite manuale ce nu se mai remarcă decît prin absoluta lor părelnicie. Nu contează totuși, în primul rînd, că în aceste condiții lectura noastră generală (acest concept în care nu prea am mare încredere) rămîne incompletă sau fragmentară, ci este important înainte de toate faptul că ne este afectată astfel propria noastră experiență sufletească, care singură abia poate contura profilul unei personalități adevărate.

Nu ne putem apropia așadar, oricum, oricînd și oriunde de o carte, întrucît aceasta este o **făptură vie** și personală, capricioasă și generoasă în același timp, o făptură care, prin dăruirea ei, te îndeamnă și te obligă adesea s-o ocrotești și să-i răspunzi în cea mai pură reciprocitate. Există de aceea — și aceasta se cere în primul rînd unui cititor autentic — o adevărată **artă** a apropierii de o carte, o artă asemănătoare întru totul aceleia prin care reușești după lungi eforturi să cîștigi încrederea și dragostea ființei iubite. Și tot astfel cum în acest din urmă caz nu există rețete universal valabile, nici în cazul apropierii de o carte nu vom putea vorbi despre căi sigure și generale, fiecare dintre noi fiind chemat să-și afle propriul său drum. Orice lectură profundă a unui text reprezintă un act complex de interpretare în care sînt implicate misterioase „instrumente speculative", cu alte cuvinte un conglomerat nicicînd pe deplin identificabil de cunoștințe, inteligență nativă și intuiție recreatoare (nu sînt suficiente doar erudiția și sîrguința). Este firesc de aceea ca fiecare lectură să poarte în sine un considerabil coeficient personal, tot așa precum fiecare ființă, în virtutea unicității și ireductibilității sale, folosește propriul său idiolect, o limbă unică și personală, în perfectă consonanță cu visurile și speranțele ei. Fiecare carte este într-un anumit fel „pe măsura" cititorului său, împrumutîndu-i unele din trăsături și primind astfel amprenta sa indelebilă (este evident, cred, că altfel arată **Odiseea** după ce a fost citită de Joyce decît în urma lecturii superficiale a unui cuminte elev de liceu, chiar dacă fiecare are, ce e drept, putința de a spori prin lectura sa cartea citită).

Fiind o făptură vie și capricioasă, care nu admite cu nici un chip închinarea la mai mulți idoli deodată, orice carte adevărată va refuza să ți se reveleze dacă nu ești demn de ea, dacă nu te apropii cu sfială de paginile sale în credința că la sfîrșit îți va fi încredințat ceva esențial ființei tale. Pentru a primi înțelepciunea sa dulce ca mierea și parfumată ca floarea trebuie să retrăiești într-un fel (dar într-unul care să te reprezinte cu adevărat pe tine însuți). Întîlnirea aceasta firească „imunitatea" cărții față de aceia care nu sînt demni să o înțeleagă sau să o răsfoiască măcar. Trebuie să fim conștienți de faptul că dintotdeauna cărțile au fost — și sînt — în primul rînd niște izvoare ascunse de energie care condensează în paginile lor o întreagă experiență spirituală, pe care se cuvine s-o folosim cu multă chibzuință pentru propria noastră trezire interioară. Trebuie, cu alte cuvinte, să renunțăm definitiv la obiceiul de a considera orice carte drept un obiect impersonal, de care am putea dispune după bunul nostru plac, căci odată ce am trecut un anumit prag, ca-n poveste, totul se schimbă dintr-o dată. Atunci vom simți că printr-o carte ne vorbesc mii de glasuri care constituie unicul și invizibilul ei Autor, a-

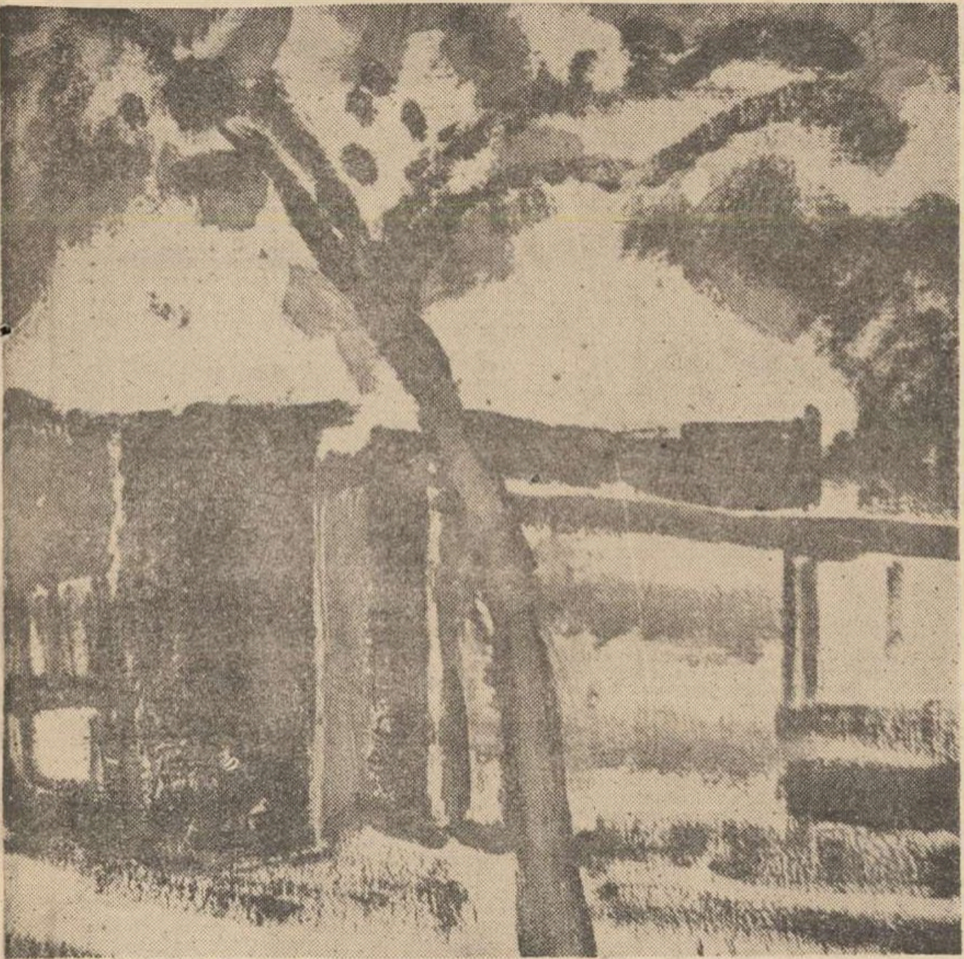

Dumitru Ghiață – Iarnă

ceea decisivă a creatorului cărții cu lumea care atunci i s-a dăruit, clipa aceea de nerostită plenitudine în care om și lume își devin disponibili unul altuia, revărsîndu-se fără rost într-o totală comuniune. Aceasta este clipa de suprem incendiu în urma căreia se va naște miraculos cuvîntul, și pe ea trebuie să o reactualizăm atît cît ne stă în putință, desigur, pentru a avea acces autentic în inima de taină a cărții. Nu vom ști, însă, exact în ce fel se transformă „datul acesta nemijlocit al întîlnirii" într-o operă de artă.

Atunci cînd reușim să retrăim pe cont propriu această întîlnire, cărțile se aprind, „iau foc", devenind strălucitoare, transparente, fierbinți. Orice contact cu o astfel de carte transfigurată arde și mistuie cititorul neatent, însă cazurile acestea sînt, totuși, destul de rare, întrucît a face o carte să devină luminoasă nu e un lucru obișnuit, iar cine a ajuns să vadă cu proprii săi ochi cum prinde a se „încălzi", a străluci o carte va ști aproape sigur să evite o ardere totală. În paginile fiecărei cărți adevărate este adunată o adîncă și infinită înțelepciune, pentru dobîndirea căreia omenirea a luptat, poate, veacuri întregi. Această înțelepciune eu o văd ca o energie misterioasă, ca o putere uriașă ce trebuie folosită cu multă prudență. Astăzi putem citi destul de ușor aproape orice carte, pe cînd înainte accesul la o carte era apanajul unui cerc de inițiați. De aceea, îmi tunci vom simți că lor trebuie să le răspundem prin actul responsabil al lecturii noastre. In aceasta constă de altfel, unul din marile riscuri ale lecturii : te poți înălța la început și totuși poți rămîne blocat în neputința de a răspunde acelor chemări. Atunci lumina se va stinge, iar tu te vei întoarce epuizat în lumea ta de cenușă.

Întotdeauna, deci, depinde doar de noi cît din infinitul virtual cuprins în paginile unei cărți va ieși la lumină în timpul și în urma lecturii noastre. De aceea, cred că nu putem înțelege cu adevărat dintr-o carte decît ceea ce „punem" noi în ea, decît ceea ce turnăm în paginile sale direct din străfundul ființei noastre, din universul nostru „conotativ". Astfel se explică, poate, și faptul că orice lectură totală este în fapt o rescriere a acelei cărți, pentru că de acum înainte universul ei va purta și amprenta noastră, urma ce autentifică însăși combustia la care am recreat cartea (este vorba, desigur, doar despre o repetare creatoare). Noi reinterpretăm, în acord cu întreg orizontul nostru de gîndire și de visare, creația artistului adăugîndu-i însă o aură personală ce face din lectura noastră în același timp, o reproducere și o inovație. Ne adăugăm astfel la mulțimea autorilor invizibili ai cărții, autori ce au fost și ei, la vremea lor, lectori absoluți ai acesteia.

Aurelian CRĂIUȚU

Existența creatoare

Ce tulburător fapt a nu ști să te odihnești !

E de ajuns să ți se pună o întrebare care te privește intim și-ți cere un răspuns confesiv, ca să-ți dai seama cum stai : pe o porțiune „ferm" ordonată de genune, pe care opțiunea ta morală și-a ales-o ca oicumenă vremelnică și al cărei iconom însuți te-ai făcut. Ești obligat la inițiativă și la discernămînt, trebuie să știi „unde să te îndrepți mai grabnic" și „din ce parte se surpă totul mai repede", deși ai vrea parcă să aibă un rol și **răbdarea** ta în acea veșnică hărțuială a faptei.

*

În vechime se vorbea de trei rațiuni de a fi ale creatorului : a existenței, a bunei existențe și a veșnicei existențe. Cea dintîi ne revine prin ființă, cea de-a doua prin propria voință, iar ultima prin har : „Și cea dintîi are în sine puterea, a doua lucrarea, iar a treia odihna." Odihna nu se află deci în firea fapturilor, nici nu le revine prin voință, dar după vorba înțeleptului, e „un hotar care face stabilă firea în ce privește lucrarea ei, neschimbînd rațiunea existenței niciuneia și hotărnicind veacurile și timpurile tuturor."

Dar atunci, prin însăși rîvna noastră de odihnă, ne trezim a fi nu doar în timp, ci și în eon (veac), cum s-a spus mai sus. Eonul e dimensiunea ca și edificată a creatului, e un „timp lipsit de mișcare", el indică, paradoxal, o ordine pieritoare, fără să fie însă și trecătoare. A avea conștiința că trăiești în eon e încă o înțelegere odihnitoare, dar cel puțin un lucru îi datorezi orizontului deschis de „oprire" : sensul răbdării. Dacă, în timp, marea majoritate a aparițiilor e justificabilă dar indiferentă, în eon lucrurile te privesc direct. Cultura eonului nu e istoria culturii, ci e destinul ei. Nu poți accede la el cu istorii sub braț. O puternică necesitate de destin resimte cel ce lucrează aceste deosebite căi, discernămîntul său e dublat de o răbdare neînduplecată : faptele semnificative ale eonului nu mă lasă rece precum scurgerea calendarului, ci îmi spun ceva despre însuși destinul meu, ca sărbătorile. A fi în contrasens cu eonul meu înseamnă a mă nărui, a mă agita degeaba, pe cînd orice înțelegere superioară a lui e echivalentă cu o edificare. Nu mă agit, ci învăț să mă extenuez.

*

Mă gîndesc la cărțile foarte atent îngrijite, la edițiile cu o bogată exegeză plasată la sfîrșit. Nu e o pagină să nu te trimită la coadă, pentru lămuriri, nenumărate lămuriri. Dacă însă toate cărțile ar fi una, și, la sfîrșit, succesiunea notelor ar fi scara paradisului, orice autor ne-ar spori o gravă nerăbdare : nu doar a-l detalia pe el, ori de a-i pătrunde subtilitățile, ci și de a-i urmări fidel trimiterile, a nu scăpa nici una, ca să reconstitui pas cu pas tot urcușul. Atunci ar fi să citești fiecare rînd întrebîndu-te „ce să mă fac?", „cui să mă livrez". Ați vedea, mai apoi, persoane care se lamentează că în cel mult cîteva ore cartea li se va termina, că a fi într-un anume fel nu se mai poate decît atîtea ore. Zarea lui **Mereu-niciodată** se prefigurează după asemenea carte, astfel încît, dacă e ceva în ea să te privească, acum e timpul. Restul va fi odihnă sau iad.

*

De ce îl arătau oamenii cu degetul pe stradă pe Dante și vedeau în tenul lui arămiu fumul de pucioasă al „Infernului" pe care-l scrisese ? Poate pentru că ei știau că nu numai noaptea se doarme, ca să lucrezi, ziua, ci ziua se așteaptă răbdător ce o să visezi noaptea.

Vlad NICULESCU

Demnitatea scrisului

Totul e să rămîi pînă la bătrînețe repetent în clasa-ntîi. Și să-nveți mereu scrisul și cititul. Și, ca o speranță, așa, măcar cît un purice în suflet, să privești cerul și să-ți spui (cu un sfert de gură măcar) :

Să privești Cerul și pe fereastra din dormitor și pe fereastra din bucătărie și pe cea din tren. Și să te bucuri că-i citești scrisul, cum se bucură cei din clasa-ntîi cînd citesc prima oară scrisul la filme.

A citi scrisul. Orice scris e, de fapt, o citire. Un rînd, două, trei de citire din Carte. Bineînțeles, singura carte scrisă fiind o *scriptură*. Restul cărților e infinit. Restul cărților este de citire.

Scrisul și cititul sînt doar pretextul. Textul sîntem chiar noi, iar textul fundamental sîntem noi care ne uităm la cer și îl înțelegem fără a mai trebui să citim și să scriem ceva. Scrisul și cititul au ca utopie o tăcere-sumă a infinitului de cărți. O liniște într-adevăr împăcată. Aceasta fiind chiar cerul și pămîntul noi ale oricăror (oricîte) biblioteci.

Scrisul și cititul în sine, doar pentru ele însele, nu există. Se pare că o carte oarecare este cea mai perfecționată proteză pentru cele mai îngrozitoare infirmități. (După Turnul Babel apare nevoia de comunicare, nevoie ce suplinește, bineînțeles, o lipsă. De acum înainte, șirul infinit de cuvinte va tatona la nesfîrșit numirea.) „Pătratul" pămîntului este cea mai perfecționată proteză pentru „cercul" cerului. Ceea ce este dincolo de linia orizontului este vindecarea completă.

Și care poate fi terapia scris-cititului ? Cum poți scăpa de carte prin ea însăși, salvînd-o în același timp și pe ea odată cu tine ? Cum poți trece linia de orizont dintre vorbe și litere, descoperind acele ceruri și pămînturi noi ? Momentul acela, în care realizezi că scrii pentru propria sănătate, cea reală, acelui moment ce-i urmează ? Care sînt modalitățile acestei terapii ?

Există teoria (dar și practica) simbolismului unversal : întreaga lume — de la oricare faptă, la oricare obiect sau gînd — este imaginea în oglindă a chipului transcendenței. În această oglindă, întunecată deocamdată din cauza stadiului nostru post-adamic, neoriginar, se poate totuși citi chipul adevărat al tuturor celor ce se află aici și acum, chipul lor neinversat. Trebuie să întorci obrazul drept în partea dreaptă și pe cel stîng în chiar stînga sa pentru a putea citi într-adevăr. Trebuie să reușești să înțelegi în fiecare obiect, în fiecare spațiu intim, familiar, în fiecare gest de pe lumea asta, partea lor de pe cealaltă lume. Să le duci puțin pe toate dincolo de linia orizontului lor.

De exemplu, bietul spațiu intim de-acasă. Pornești de la copilăreasca întrebare „de ce stăteau cei mari și cîte-o oră întreagă acolo ca să-și cerceteze sufletul ?". Poate și pentru că, în programul lor încărcat, erau singurele ceasuri de stat numai cu sine. Poate că acel spațiu era singurul loc de perfectă intimitate, în care nu se simțeau observați de nimeni, în care își puteau duce liniștiți, unde vroiau, gîndurile, își puteau da drumul în voie mimicei. În camera ta poți să fii și cu altcineva, în spațiul de faianță albă, de spital, ești numai și numai singur, ca un fel de Adam înainte de crearea Evei. Poate că mergi tu mult prea departe, dar bietul budoar (ca și căldura și întunericul de sub plapumă) ar putea fi o palidă reluare a spațiului de rai din pîntecul mamei. (Și faci imediat conexiunea cu „nerușinatele" teorii ale lui Freud despre primii ani ai copilăriei). Poate că, plecînd de-aici poți inventa coerența unei teme poetice. Ca să salvezi cît de cît biata condiție a budoarului de-acasă. Dar astea nu-s decît pretexte. Textul, după cum am spus, e altul. Mai ales cel fundamental. Nu se prea poate vedea cerul din budoar.

Dintr-un anumit punct de vedere, n-ar trebui să vorbim, ci să scriem. Și asta pentru că atunci am acorda fiecărei fraze, fiecărui cuvînt mult mai mult timp, iar noțiunile și sunetele lor s-ar adînci mai mult în ele însele, și-ar spori, cît de cît, gradul de motivare, s-ar tatona mai mult pe sine, și-ar potrivi mai drept chipul inversat din oglindă.

Dacă te gîndești cu intensitatea firească două sau trei ore pînă să formulezi o frază, acea frază devine de la sine literatură. Dacă te gîndești două-trei zile sau săptămîni la un obiect oarecare, la semnificațiile lui, s-ar putea să-l salvezi, să-l transporți și pe el, transportîndu-te pe tine, în cerurile și pămînturile noi, dincolo de oglindă și de orizont. Dacă s-ar putea ca în a doua jumătate a vieții doar să gîndești la faptele din prima ei jumătate, fără a mai făptui mare lucru, s-ar putea să ți se inverseze chipul în oglindă, să vezi de-a dreptul. Scrisul și cititul sînt modalitatea relexivă de a te duce pe tine odată cu lumea ta, dincolo de tine. Ca astfel ceea ce e prea jos, prea cenușiu în tine, să ajungă la un stadiu cît mai normal, mai înalt. Cînd am citit în Heidegger că „Metafizica este modalitatea de a întreba trecînd dincolo de ființare, în așa fel încît ființarea să poată fi redobîndită, ca atare și în întregul ei...", am priceput că poezia e și ea, în acest sens, o metafizică.

Cristian POPESCU

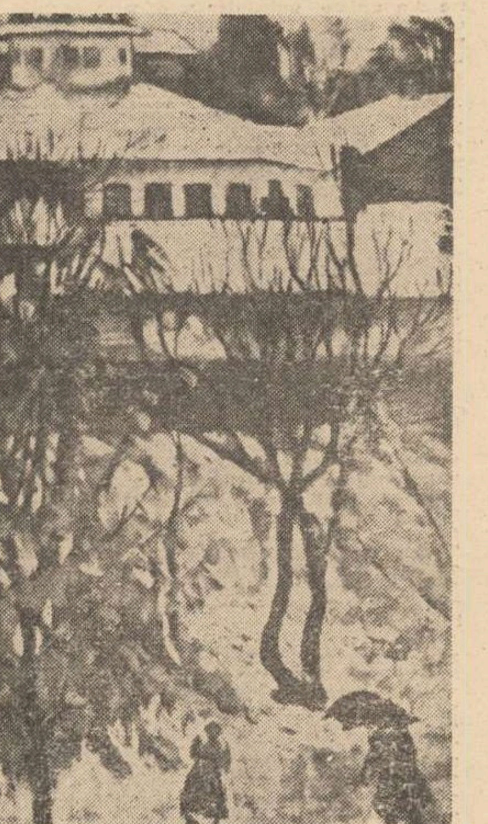

Iosif Iser – Peisaj

Istoria ca viață

● evenimente senzaționale, documente de epocă, amintiri ●

1.

M-AM INTREBAT DESEORI CE CARTE AR PUTEA SURPRINDE IN PROFUNZIME ȘI COMPLEXITATE TRAGICUL AN 1940 DIN ISTORIA ȚARII. Anul în care, cum spunea un erou al lui Cezar Petrescu, România Mare a devenit, în doar 60 de zile, România Mică. Anul în care țara, complet izolată pe plan european, sfîșiată de dispute lăuntrice, ajunge la cheremul lui Hitler și Mussolini. Stă în firea omului să nu poată trăi deplin decît locul și timpul în care se află. De aceea, nouă, celor de azi, cetățeni ai unei țări cu o poziție sigură în frămîntatul spațiu internațional, ne e greu, dacă nu chiar imposibil, să realizăm sentimentele omului simplu din România lui 1940 : neliniștea mereu crescîndă la conflagrația europeană, nenorocirile refugiatului obligat să-și lase agoniseala de o viață pentru a lua drumul pribegiei, uluirea în fața granițelor sfirtecate, îngrijorarea concentratului pentru gospodăria din sat, nesiguranța zilei de mîine. Dar poate și mai greu e să ne imaginăm situația oamenilor politici, responsabili de destinele țării, confruntați cu halucinantul tablou al Europei momentului : prăbușirea alianțelor tradiționale, țări dispărute de pe hartă într-o noapte, practici necunoscute pînă atunci în relațiile dintre state, disoluția unității consfințite prin tratate în fața expansiunii agresorului. Cetățeanul simplu se dedică vieții și muncii de fiecare zi cu siguranța dată de convingerea că destinul lui, ca și al altora, milioane, se află în mîinile sigure ale celor din fruntea colectivității naționale. Că acești bărbați de stat vor ști, printr-o însușire care-i lipsește lui, omului de rînd, să poarte nava țării pe apele învolburate ale prezentului fără ca vreo stîncă s-o sfărîme. În absența acestui sentiment secret, nutrit mai mult sau mai puțin clar de fiecare dintre noi, viața normală a unei societăți e practic imposibilă. Iată de ce omul politic își asumă povara unei responsabilități ieșite din comun. El e încercat, clipă de clipă, de sentimentul că decizia luată se pronunță nu numai asupra vieții sale, ci și a milioane de oameni care și-au pus încrederea în capacitatea lui de a lua hotărîrea cea mai bună a momentului. Shakespeare, unul dintre marii gînditori politici ai lumii, a surprins exact această situație greu de imaginat de către omul simplu, a conducătorului din clipa hotărîrii decisive : **„Un nevoiaș, deci, de măriri lipsit, / Ce-și trece ziua-n muncă, noaptea-n somn. / E mult mai fericit decît un rege. / Și-un sclav, părtaș al păcii țării lui, / Se bucură de ea, și nu-și dă seama/ / Cu mintea-i proastă, cît veghează-un rege / Să țină pacea, ale cărei ceasuri / Sînt pentru toți plugarii-un mare bine."**

2.

EVENIMENTUL CULTURAL AL ANULUI 1988 POATE FI SOCOTIT, FARA NICI O EZITARE, TIPARIREA DE CATRE EDITURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI ENCICLOPEDICĂ A MONUMENTALEI CĂRȚI dedicate de Mircea Mușat și Ion Ardeleanu, perioadei noiembrie 1933 — septembrie 1940 din istoria României. Titlul, mai mult decît modest, de **Partea a II-a a volumului II al lucrării România după Marea Unire,** acoperă nu numai o realizare prestigioasă a istoriografiei noastre din ultimul timp, dar și o carte de un deosebit ecou în rîndurile cititorilor. Dispărut fulgerător din librării, acest volum de peste 1500 de pagini face obiectul lecturii pe nerăsuflate, provoacă numeroase dialoguri în cercuri diferite de cititori. Publicațiile literare, atente la interesul publicului larg, au reacționat cu promptitudine la această lucrare în stare să stîrnească, prin succesul de librărie, invidia celor mai bine cotați romancieri ai noștri. Două reviste centrale, **România literară** și **Luceafărul,** au acordat cărții spații tipografice ample sub semnăturile lui Zigu Ornea și, respectiv, Dan Zamfirescu. Acest succes își are explicația în cîteva trăsături definitorii ale cărții, unele rod firesc al unor mutații din istoriografia noastră contemporană, altele, efect al originalei metodologii de lucru alese de autori. Prima categorie include, la loc de frunte, stricta respectare a adevărului științific în dezvăluirea istoriei noastre. Caracterizată drept una dintre cele mai complicate din viața României moderne, perioada noiembrie 1933 — septembrie 1940 aduce în fața cercetătorului de azi personalități politice : **Carol al II-lea, I. G. Duca, Armand Călinescu, Mihai Manoilescu, liu Zelea Codreanu, Mihai Manoilescu, Octavian Goga, C.I.C. Brătianu, Gheorghe Tătărescu, Iuliu Maniu, Ion Mihalache.** Ele sînt martore și participante la momente greu de fixat într-o concluzie categorică : ascensiunea extremei drepte, politica față de gravele evenimente europene, asasinatele legionare, disoluția parlamentarismului burghez, ultimatumul sovietic din iunie 1940, Dictatul de la Viena. Aceste personalități, evenimente și procese au făcut, în istoriografia anterioară lui 1965, obiectul unor simplificări, denaturări și mistificări de proporții. Cele mai multe sînt efectul nemijlocit al practicii — depășite azi — de rescriere a trecutului din perspectiva prezentului. Lucrarea lui Mircea Mușat și Ion Ardeleanu stă, de asemenea, și sub semnul concepției privind redarea istoriei unice și unitare a poporului român. Ea înscrie Partidul Comunist Român în sistemul complex și contradictoriu de forțe politice ale societății românești din perioada respectivă. Această concepție, împărtășită de întreaga noastră istoriografie contemporană, a pus capăt viziunii simpliste care, tratînd separat istoria partidului de istoria țării, dădea posibilitatea supraevaluării neștiințifice a locului și rolului comuniștilor în viața României interbelice. În virtutea noii înțelegeri a istoriei, Partidul Comunist Român nu mai apare ca un fel de Făt-Frumos al trecutului nostru național, ca o forță înzestrată cu capacitatea supranaturală de a avea în orice cilpă răspunsuri complete și perfecte la orice întrebare ridicată de dinamica realității, ci ca un partid străduindu-se să găsească, pe baza concepției revoluționare asupra vieții, soluții adecvate la problemele care, stînd în fața întregii societăți românești, constituiau preocuparea tuturor forțelor politice ale momentului. E de remarcat că această concepție întărește și nu diminuează, cum se temeau unii, importanța locului și rolului partidului în societatea noastră dintre cele două războaie mondiale. Cititorul, confruntînd răspunsurile P.C.R. cu cele oferite de alte organizații de pe scena țării, își poate face o imagine mult mai convingătoare asupra lucidității politice a comuniștilor. Între mutațiile survenite în istoriografia românească din ultimul timp se înscrie și acordarea locului cuvenit politicului în explicarea faptelor și proceselor istorice. Concepția dogmatică înfățișa istoria ca efect exclusiv al economicului și al luptei de clasă. Evenimente și momente complexe ale trecutului nostru primeau o explicație abstractă, incapabilă să surprindă complexitatea realității. Oamenii politici, văzuți ca simple marionete ale unor mecanisme oarbe, nu mai aveau nici o responsabilitate în deciziile greșite prin raportare la realitate. Noua concepție, sub semnul căreia stă și lucrarea semnată de Mircea Mușat și Ion Ardeleanu, dă posibilitatea unei juste evaluări istorice a fiecărui partid, a fiecărui om politic din perioada noiembrie 1933 — septembrie 1940.

3.

NU INCAPE INDOIALA INSA CA VOLUMUL POARTĂ ȘI PECETEA ORIGINALEI IPOTEZE DE LUCRU A AUTORILOR. Ca și în cartea anterioară, Mircea Mușat și Ion Ardeleanu fac un apel masiv la documentul de epocă. Neobișnuitele proporții tipografice ale lucrării — peste 1500 pagini pentru numai 7 ani de istorie — se explică prin uriașul sapțiu acordat citatului semnificativ. Tot ce este tipăritură în anii respectivi intră în implacabila mașinărie de fișat și citat care e prezentul volum. Sînt convocate ziare și reviste ale vremii (**Timpul, Scînteia, Adevărul, Universul, Buna Vestire, Cruciada Românismului, Dreptatea, Times, Pravda, Neamul Românesc, Naționalul Nou, Lupta de clasă** etc.), cărți și broșuri-cheie, Virgil Madgearu, **Evoluția economiei românești după războiul mondial ;** A. C. Cuza, **Indrumări de politică externă ; Enciclopedia României ; Anuarul statistic al României ; Zece ani de domnie ai M.S. Regale Carol al II-lea ;** Armand Călinescu, **Noul regim. Cuvîntări. 1938—1939 ; Cuvîntările Regelui Carol al II-lea, 1930—1940).** Pentru lămurirea unor enigme ale perioadei, autorii solicită intervenția unor autori de peste hotare : Andreas Hillgruber, Nicholas M., Nagy-Talavera, Bela Vago, Hannah Pakula Henri Prost, Mariano Ambri. Prestigioase arhive din țară și din străinătate au fost scotocite pentru a descoperi pe rafturi și în dosare, scrisori, telegrame, rapoarte ale ambasadorilor, note informative ale Siguranței, note informative către Carol al II-lea, stenograme ale diferitelor ședințe, memorii, proteste. Impresia generală e de căutare înverșunată, pînă în pînzele albe, sub semnul ambiției de a nu lăsa neluat în studiu nici un document existent. O notă de subsol de la pagina 830 îi mulțumește inginerului Mircea Slăvescu, pentru că a înlesnit autorilor lectura în manuscris a memoriilor lui Victor Slăvescu, **Note și însemnări zilnice.** E de presupus, așadar, că autorii, în hotărîrea de a descoperi tot ce-i omenește posibil în materie de sursă bibliografică, au făcut investigații și pe lîngă rudele sau prietenii foștilor oameni politici. Un rol fundamental în acest volum îl joacă jurnalele, memoriile, însemnările unor martori și participanți direcți la evenimentele perioadei istorice respective. Parada titlurilor e impresionantă : C. Argentoianu, **Însemnări zilnice, 1933—1937 ;** Zaharia Boilă, **Memorii ;** Mihail Manoilescu, **Memorii și Urmare la Memoriile mele ;** Raoul Bossy, **Amintiri din viața diplomatică ; Caietele Reginei Maria ;** Nicolae Iorga, **Memorii ;** N. Petrescu-Comnen, **Memorii ;** Pamfil Șeicaru, **Istoria Partidelor Național, Țărănist și Național-Țărănist ;** Horia Sima, **Sfirșitul unei domnii singeroase ;** I. Gh. Duca, **Cronica unui român ;** Carol al II-lea, **Note zilnice ;** Alexandru Cretzianu, **Ocazia pierdută ;** Valer Pop, **Bătălia pentru Ardeal** etc. Această bogăție de surse directe dă o emoționantă dovadă de încredere a autorilor în puterea scrisului de a fi mărturie pentru generațiile viitoare. Carol al II-lea, Armand Călinescu, C. Argentoianu, Mihai Manoilescu, erau oameni politici, nu scriitori. Și, cu toate acestea, ei au găsit putere și răgaz de a consemna, după munca de fiecare zi, impresiile în legătură cu evenimentele în care au fost implicați. Sentimentul ordonator al acestor gesturi a fost, cred, conștiința că dau seamă posterității. Emoționant din acest punct de vedere e sentimentul participanților la Consiliile de coroană consacrate Dictatului de la Viena, că investigațiile lor, stenografiate cuvînt cu cuvînt, vor fi cunoscute de către posteritate. Interesant mi se pare și altceva. A trecut peste aceste documente aproape o jumătate de secol de istorie marcată de numeroase momente convulsive : dictatura legionară, războiul, excesele proletcultiste etc. Și totuși, aceste documente au rămas intacte. E oare un miracol că în perioada continuei ascuțiri a luptei de clasă ele n-au fost distruse ca rămășițe ale burgheziei putrede ? Evident, nu. Pentru că, sînt aproape sigur, chiar și-n această perioadă, s-au găsit oameni care, conștienți de extraordinara lor importanță documentară — și poate cu un preț nebănuit de noi —, le-au protejat de furia simplistă a unora. Acest imens material bibliografic e mînuit cu o excelentă știință a punerii în pagină. Dacă ar fi să căutăm principiul guvernator al citării masive din documentele vremii, el ar putea fi numit modestia exemplară. Documentul apare astfel în cazul faptelor controversate. În legătură cu acestea, Mircea Mușat și Ion Ardeleanu evită afirmația categorică și, fatalmente, dogmatică. Cititorului de azi, matur din punct de vedere politic și intelectual, i se pun la dispoziție, în legătură cu un fapt controversat, principalele puncte de vedere, rămînînd ca el să-și facă o imagine proprie. Documentul de epocă intervine cu deosebire în cazul culiselor politice. Mircea Mușat și Ion Ardeleanu se opresc acolo unde intervenția lor ar fi presupus o perspectivă auctorială atotștiutoare. Imaginea întîmplărilor de dincolo de ușile închise (Consiliul de Miniștri, Consiliul de Coroană, Cabinetul Regal, consfătuirile diferitelor partide) se conturează din interior, grație mărturiilor participanților. Autorii au modestia de a nu se aventura acolo unde cititorii știu că ei nu au avut acces. Formula, asemănătoare cu cea practicată de proza modernă, e deosebit de convingătoare. Modestia exemplară funcționează și în alte cazuri ca, de exemplu, în cel care-ar fi cerut semnatarilor un talent literar deosebit. E vorba de relatarea unor evenimente senzaționale (asasinarea lui I.G. Duca, asasinarea lui Armand Călinescu, Dictatul de la Viena etc.) sau de portretizarea unor personalități politice ale momentului.

Constantin Piliuță – Iarnă la Botoșani

4.

CARTEA DEDICATĂ ANULUI 1940 POATE FI ORICÎND VOLUMUL SEMNAT DE MIRCEA MUȘAT ȘI ION ARDELEANU. Grație trăsăturilor sale, acesta ne oferă imaginea profundă a vieții politice românești dinaintea și din timpul zguduitoarei tragedii naționale. Prin intermediul documentului de epocă, volumul pătrunde în cabinete ministeriale și săli de consiliu, la locurile de întîlnire și confruntare ale liderilor principalelor partide politice. Bărbații de stat sînt surprinși față în față cu întrebările grave ale realității interne și internaționale, întrebări care cer răspunsuri rapide și adecvate. Propriile lor mărturisiri dezvăluie cota de omenesc din fiecare hotărîre, dar mai ales sentimentele încercate în această clipă majoră. Neliniștea față de ins e unul dintre ele. Formula privirii aceluiași fapt din mai multe unghiuri, împrumutată parțial de la romanul modern, aduce nu numai noi puncte de vedere, dar și noi amănunte. Dosarele unor evenimente capătă forța extraordinară a epicului. Momente și personaje istorice ies din răceala abstractă a perspectivei strict științifice pentru a intra sub semnul forței emoționale a literaturii. Amănuntele nu diminuează, ci sporesc tăria de convingere a volumului. Nu de puține ori, un singur element concret ține locul a zeci de pagini de comentariu abstract. Nimic nu putea spune mai multe despre caracterul hibrid al guvernului I. Gigurtu, alcătuit de rege în disperarea de a face curte Germaniei fasciste, decît amănuntul, sesizat de M. Manoilescu, că, la ceremonia de depunere a jurămîntului : **„Alături de generalii-miniștrii, în ținută corectă și civilii în uniforma partidului, cei trei miniștri legionari se prezentaseră așa cum erau prinși de pe stradă, în sacouri ponosite și cu cămăși colorate".** Pentru reliefarea dramaticelor evenimente de la Viena, e convocat un număr impresionant de documente : **Memoriile** lui R.V. Bossy, ambasadorul României la Roma, **Memoriile** lui Mihai Manoilescu, ministrul de externe al României, **Bătălia pentru Ardeal** de Valer Pop, șeful delegației române la tratativele cu partea ungară, telegramele lui M. Manoilescu, trimise suveranului și guvernului în noaptea de 29 spre 30 august 1940, **Notele zilnice** ale lui Carol al II-lea, stenogramele Consiliilor de coroană din 30—31 august 1940, **Însemnările** lui Ciano, ministru de externe al Italiei, ziarele vremii. Efectul în plan științific e neîndoielnic. Un moment de o importanță capitală e văzut pînă în cele mai mici articulații ale sale. Ambiția de epuizare a tuturor punctelor de vedere posibile e evidentă. În același timp însă, efectul, în plan literar se detașează cu claritate. Mărturiile aparțin participanților direcți la tragicul eveniment. Un moment altfel abstract, o dată rece de istorie, capătă o încărcătură emoțională ieșită din comun. Zeci de amănunte, reținute de ochiul participanților, devin memorabile : cerneala verde cu care M. Manoilescu, ministrul nostru de externe, semnează documentul, încercările pur omenești ale lui Valer Pop de a afla de la colegul său, Fabricius, ambasadorul Germaniei la București, limitele teritoriale ale arbitrajului, creionul albastru cu care Hitler a trasat pe hartă granițele părții luate și care acoperea în teren un teritoriu controversat de șase kilometri, telefonul instalat în sala Consiliului de coroană etc. Ele conturează o dramă zguduitoare mult mai impresionantă, dată fiind puterea epicului, decît cele mai subtile considerații teoretice.

Moment semnificativ în evoluția istoriografiei noastre contemporane, volumul **România după Marea Unire** (partea a II-a — noiembrie 1933 — septembrie 1940), e deopotrivă și un eveniment literar.

Ion CRISTOIU

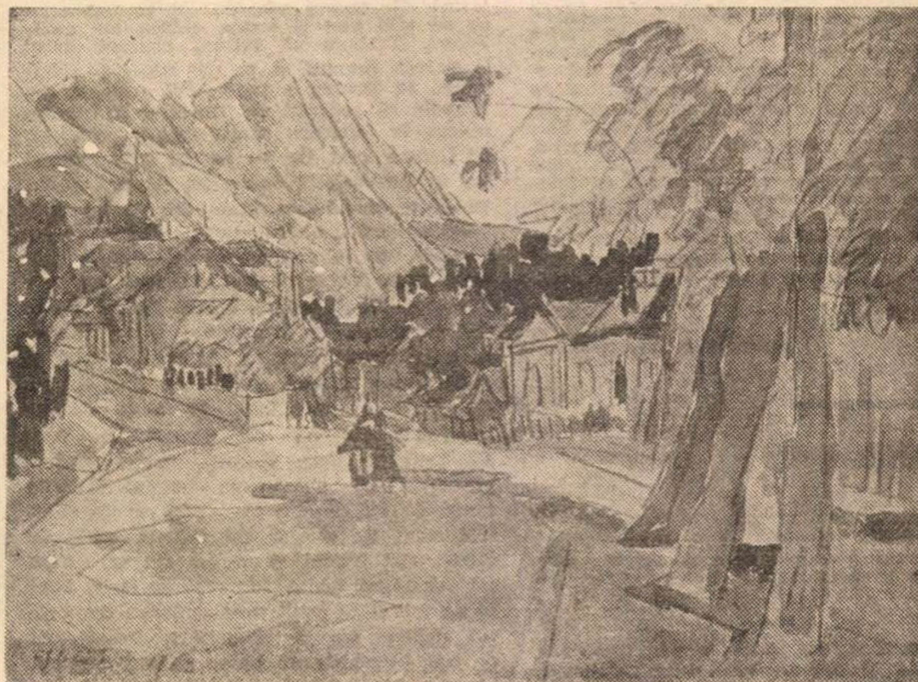

H. Catargi – Iarna la Cumpătul

Reperele actualității

● Mircea Ivănescu, un sonetist de modă nouă ● tiparul spiritual al prozei lui Paul Anghel ●

Anonima din sonete

Niște sonete leneșe, somnoroase, adesea ursuze și nițel perfide ar putea fi considerate poemele lui Mircea Ivănescu din **Versuri vechi, nouă***, în fapt o reluare, sub regimul repetiției narcotizante, a mai vechilor îndoieli ale poetului față de puterile întemeietoare ale limbajului. Poemul e, prin urmare, o ceremonie a neputinței, o prelungire a agoniei în registru condescendent-ironic, avînd înfățișarea ochiului de apă care, în răsucirea lui nesfîrșită, abia de creează iluzia înaintării. Redundanța lirică e un efect de ecou controlat, căci prelungește, prin digresiuni parantetice, reverberațiile unui nucleu poetic difuz, instabil, resorbit în pînza freatică a discursului. Imposibilitatea coagulării acestuia în enunțuri definitive explică, de altfel, o criză de adîncime a acestei poezii, care e de natura ontologiei lirice. Poemul se desfoliază precum ibseniana ceapă din **Peer Gynt.** Fiecare folie pare reală, are carnație, musteşte de apă, însă în înfășurarea lor pedantă și ordonată acestea nu mai ascund nimic, nici măcar amintirea unei esențe. Miezul cepei e neantul pur, cauza tuturor îndoielilor ironice, a neîncrederii care răstignește cunoașterea pe crucea melancoliei. Tot astfel, versurile lui Mircea Ivănescu se desfac în lungi și reverențioase șiruri de cuvinte care-și presimt golul semnificației, îndepărtînd cu fiecare mișcare amintirea realului. E o poezie a crizei absolute, a rupturii desăvîrșite, la originea cărora stă medierea culturală livrescă. Desprins de cauza lucrurilor, poemul e mai degrabă o închipuire egolatră a propriului trecut suprimat. Lirica lui Mircea Ivănescu e cea mai tragic-ironică expresie a transcendenței goale, un mod al gratuității exasperante care face din manierismul cunoașterii un manierism al trăirii: „toate astea sînt jocuri — realitatea rămine / că eu scriu cuvinte — și ea le citește —/ și dacă ea citește cum fac eu, își citește, / probabil, de la un șir la altul, absența de gînduri — își spune, // la cîte o vorbă, oprindu-se, că aici se cuvine / să înțeleagă altfel? — și după o vreme și uită / ce a citit pînă atunci — și își ridică ochii, se uită / în jur, suride — și în vremea asta îi vine // în gînd cîte o poveste uitată..." **(pe cînd, de fapt —).** Cinic și melancolic, suspicios și galant, poetul e, în fond, un voluptuos al denegației, un practician al amînării.

Poeziile din **Versuri vechi, nouă** au, așadar, aparența unor sonete. În realitate, convenția e folosită în sens polemic, întrucît libertățile formale sînt departe de a servi modelul. Recurența andrisantului, jeluirea auctorelui, sentimentul zădărelii trebuie citite ca un eufemism parodic, ca o suavă persiflare a patetismului de tip shakespearian. Deznădejdea e, aici, o formă de resemnare malițioasă. Însă nu e numai atît. În lirica ivănesciană, retorica sentimentului nu mai inflamează poemul, căci versul însuși e o baricadă în fața confesiei. Discursul n-ajunge nicicînd să fie un pașaport al amorului, fiind mai degrabă unul chinuit, istovit de vacuitate, terorizat de ostentația convențiilor. Literaturizarea sentimentului este, deopotrivă, un impas și o revelație: „decît că ea ne-a îngăduit să facem literatură despre acestea / nici măcar schimbătoare alcătuiri sufletești, / repede destrămate —, (în care, cîte o clipă, tu ești, / minunata făptură, am putea să-i spunem, dacă am trece peste // adevărul că nu-i vom vorbi astfel niciodată) —/ și deci, luăm cîte o clipă din astea, în care era / ea, în fața noastră, și ne privea — ne și vedea? —/ și îi erau buzele încetinite vorbindu-ne, și — iată —// facem din această înfățișare cuvinte" **(străduindu-ne să-i închipuim mersul drept).** Sonetele lui Mircea Ivănescu sînt, mai degrabă, niște exerciții deliberate de aproximare a trăirii, încercări duios-ludice de a da demnitate convențiilor prin asumarea lor tolerantă. Sub un înalt protectorat liric, versurile izbutesc să-și suprime bovarismul semnificării fără să cadă în bocet ori jelanie.

Ion Andreescu – **Iarna in pădure**

Ca și altădată, noul volum e îmbibat pînă la saturație de retorica modestiei și de ceremonia umilinței. Scrisul e un joc de vorbe monotone, nedemn de a atrage atenția cuiva, zice poetul, autorul însuși e un scriptor nevolnic care se mărturisește în registru de prosternare galantă, folosind pluralul majestății și invocînd precaritatea gestului: „deci, să căutăm să alegem acele / vorbe, pe care să le așezăm cît se poate // mai avantajos — încît să o facem o clipă / chiar să surîdă. (dar pentru asta trebuie să fim / atenți la detalii, să le distingem deoparte, să știm // să i le punem apoi ei în față, și dacă țipă / vreunul mai disonant, și-i face ei privirea mai gînditoare, / să-l dăm la o parte din vorbele noastre bolborositoare) **(poezia este și ea o justificare?).** Sigur că în tot acest ritual al obedienței trebuie să vedem și amprenta unui duh ironic, întrucît Mircea Ivănescu dă iluzia tatonării într-o deplină conștiență a procedurii. Miza acestei poezii e de a face din criza ontologică a versului o sursă de liricitate, de a spori himera realului prin chiar sugestia absenței.

O prezență stranie și fugace a cărții este ea, ființă anonimă și aburoasă, invocată pe ton de elegie naivă. Întreg efortul disperat al poemului de a intra în grațiile **ei** (care poate fi și un cititor generic) presupune multe replieri și acolade, ocolișuri abile ori, dimpotrivă, rostogoliri bruște, impenitente, în fine, o întreagă strategie care e chiar mecanica poemului, dinamica organizării și cristalizării lui. Poeziile lui Mircea Ivănescu au transparența unui curs de apă, fiind, ele însele, o curgere și o zvîrcolire continuă; trăiesc din iluzia mișcării interioare, punînd sub mereu alt unghi plasma lor originară. Sintaxa poetică face aici cît o fenomenologie lirică.

Livrești în cea mai înaltă accepție, contaminate de cultură ca de un păcat originar, trăind deprimarea calmă a claustrării în convenție, poemele din **Versuri vechi, nouă** au, în superbele lor rotiri sintactice, exultanța tandră a unui tragism rafinat, ca în această admirabilă **meditație cu seară de ploaie:** „acum, iată, stăm în această înnegurată // seară, la o masă de fier într-o curte sordidă (și cîini / de aer ne pîndesc mîrîind să ne muște de glesne) —/ și drumul spre ea nu ne mai este de loc lesne".

Radu G. ȚEPOSU

* Mircea Ivănescu, Versuri vechi, nouă, Ed. Eminescu, 1988

Ubi sunt leones

Ieșirea la mare * este al zecelea volum din ciclul Zăpezile de-acum un veac. **Ultimul. Se încheie, astfel, cel mai ambițios proiect din proza noastră. Sub raport cantitativ, acest ciclu de romane nu are pereche decît în „fluviul" lui Constantin Stere, intitulat** În preajma revoluției **și în monumentul călinescian numit** Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent. **Autorul nu-și dezvăluie modelele, dar e posibil ca unul dintre ele să fie chiar Hașdeu, care apare și în** Ieșirea la mare **; de altfel, unui elev al său i se dă un rol important în reconstituirea istorică pe care o realizează cele zece volume ale ciclului, acest ucenic hasdeian fiind unul dintre puținele personaje cu adevărat fictive ale ciclului. Dacă analogia nu e forțată, totuși, s-ar putea spune că** Zăpezile de-acum un veac **inițiază un nou** Magnum etimologicum, **dar de astă dată un singur etimon este căutat : acela care vorbește despre începutul istoriei noastre moderne. Paul Anghel, la fel ca și istoricii propriu-ziși, găsește că acest etimon e de găsit în climatul anului 1877, cînd, cucerindu-și independența, România intră în jocul politic al Europei moderne.**

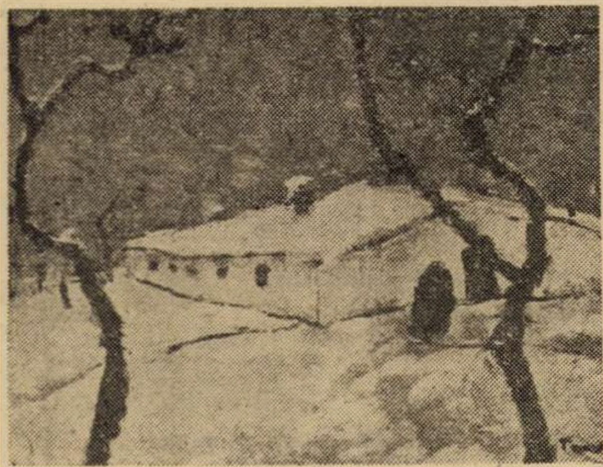

Nicolae Tonitza – **Balcicul sub zăpadă**

Epoca acestor ani beneficiază de o cercetare istorică exhaustivă. Documentele ei sînt publicate in extenso **: corespondențe, jurnale, memorii, publicistică, acte politice etc. Este mai bine cunoscută, din acest punct de vedere, decît oricare alta din cele care i-au urmat. Rostul romancierului nu mai este, de aceea, supraîncărcat cu sarcinile firești ale istoricului, sociologului ori ale gazetarului politic. Totuși, din toate abordările care, teoretic, i-au stat la îndemînă, Paul Anghel preferă pe aceea care corespunde vocației sale și reconstituie, într-o amplă desfășurare de tablouri, imaginea istorică a anului 1877 nu din unghiul unei ficțiuni, ci chiar din perspectiva unui reporter al trecutului. În felul acesta, anul 1877 devine „personaj", iar evenimentele sale vor fi relatate „în direct" și la prezent, ca și cum s-ar petrece din nou sub ochii noștri. Fără anvergura din** Zăpezile..., **procedeul a fost consacrat la noi de reconstituirile lui Mihai Stoian cu privire la procesul memorandiștilor, la moartea lui Nicolae Iorga și altele. Diferența este, însă, considerabilă : Paul Anghel nu citează documentele, ci le topește în tablourile istorice ale reconstituirii sale ; propensiunea eseistică, de natura comentariului politic, este, de asemenea, o notă diferențiatoare importantă, fie că asemenea generalizări apar în contul personajelor, fie că ele aparțin, direct, instanței naratoriale. Psihologiile nu-l interesează pe romancier decît în măsura în care acestea pot să transpară din participarea la evenimente a personajelor. Rezultă, din felul de a proceda al autorului, o colecție de „fiziologii" ale mentalităților politice din epocă mai degrabă decît o serie de portrete vii. De altfel, nici personajele nu sînt gîndite în cheie romanescă, ci tot în perspectivă reportericească, ca elemente ale unui mozaic de fapte și evenimente care au sarcina de a acoperi toată suprafața socială și politică a vremii astfel încît personajul principal al tuturor tablourilor să nu înceteze a fi Evenimentul. Nici unul dintre personajele reale ori fictive ale narațiunilor, scenelor și tablourilor nu are datorii literare specifice, nici măcar pe aceea de a coagula un anume epic al ansamblului, fiindcă Paul Anghel refuză orice imixtiune a adevărului romanesc în favoarea celui pur istoric și concepe totul sub unghi gazetăresc.**

Ieșirea la mare **se desfășoară pe un număr impresionant de „pagini" în care sînt reconstituite fidel, sub raport ideologic, sociologic și istoric, o serie de evenimente paralele și simultane : tratativele de pace de la Berlin ; grijile prințului Carol aflat mereu în așteptarea veștilor de la cei doi trimiși ai săi la Berlin ; afacerile de familie ale avocatului Rășcanu și conversațiile sale la clubul parlamentarilor, aflați în vacanță ; reveriile astronomului Rufino pentru care evenimentul capital este moartea pisicii sale (contrapunct ironic, desigur, aflat sub „absolutul" descoperirii că și stelele mor, nu numai marile impresii !) ; retragerea trupelor și starea armatei după încetarea ostilităților ; pregătirea paradei militare în cinstea Victoriei ; tribulațiile cîtorva ofițeri care satisfac ultima dorință a unui alt ofițer, căzut la datorie, care a cerut să fie incinerat iar cenușa să-i fie aruncată în mare ; aventurile sentimentale și politice ale unor tineri socialiști ; mentalitatea mesianic-religioasă a populației din Rusia ; ecoul politic și polițienesc al articolelor publicate în** Timpul **de Eminescu ; incendiile din București sub cenușa cărora se reglează conturile financiare în neregulă din timpul războiului ; perorațiile profetice ale lui Hasdeu aflat în ofensivă continuă în contra indolenței și ignoranței guvernului ; rolul ambasadorului român la Petersburg, cameleonismele celui de la Constantinopol etc.**

Cititorul acestei excelente gazete de acum un veac este dator să mărturisească, fără complexe, că este cucerit de ritmul montajului cinematografic al scenelor. Este deranjantă observația, ușor de cules din fiecare capitol, că personajele reușesc să vadă, adeseori, istoria anului 1877 de la distanța celor o sută de ani care îl separă pe autor de evenimente ? Doar dacă nu vrem să acceptăm convenția ce ni s-a propus : zăpezile sînt de acum un veac, ochii care le privesc sînt ai contemporanilor noștri ! Nici o reconstituire nu se face pentru a pune timpul reconstituit între paranteze, ci pentru a-l potența în prisma unei judecăți de apoi. Ieșirea la mare **dezvoltă pe mai multe pagini, cu orice prilej favorabil ce se ivește în cale, o meditație pe tema** «ubi sunt» imperiile de altădată, **dar nu acesta e tonul care face muzica. Adevărata tonalitate a scenelor e dată chiar de veacul care ne separă de zăpezile de altădată. E o tonalitate de carte de istorie. Cînd îl aduce pe Titu Maiorescu într-un dialog de club parlamentar, Paul Anghel procedează într-o impecabilă manieră de manual exemplar, fără să simtă nici o datorie literară în plus : în fond, noi știm cine era Titu Maiorescu la 1877 și tot ce ne mai poate interesa este să-i auzim ideile din nou, în reformulările inspirate ale reporterului călător în trecut. Ideile, nicidecum ceva ce ar putea să țină de psihologia conștiinței de sine, cîtă vreme ne aflăm într-o sociografie a spiritului public românesc în anul de grație 1877, iar nu în intimitatea abisurilor sufletești pe care le-ar putea dezvălui o societate mai avansată spre crepusculul decadenței sale.**

Cunoscătorul epocii de la 1877 va fi mirat să constate că Paul Anghel elimină cu totul spiritul caragialean din tabloul spiritual al epocii. Este cu siguranță o miză polemică în opțiunea anticaragialeană a romancierului. Poate că este chiar miza cea mai cuminte cu putință : între a susține, ca Ralea, că viziunea caragialeană a anilor 1870—1880 reprezintă un eden al inocenței publice și al păcatului fără conștiință de păcat, ori a susține, ca Mircea Iorgulescu, că lumea lui Caragiale (nota bene : nu efectul artistic al operei caragialeene !) este un infern al atrocităților morale și al spiritului primar agresiv — poate că, într-adevăr, între aceste extreme, atitudinea cea mai înțeleaptă ar fi aceea de a susține că ideea caragialeană asupra acestor ani stă sub strictul copy-right **caragialean și nu are nici un corespondent în realitate, la fel cum de multe ori nici utopiile conservatoare ale poetului de la** Timpul **nu reușeau să facă un contact direct cu realitatea istorică a prezentului pur și simplu actual. Miza polemică a lui Paul Anghel explică, dimensiunea homerică a reportajelor sale din imediata realitate a anului 1877 : e vorba, așadar, de un proiect anticaragialean, de un recurs în contra prejudecății despre zeflemismul ce ar caracteriza spiritul public românesc !**

Ceea ce este, însă, surprinzător de viu în felul lui Paul Anghel de a purta această polemică (nu e singura, bineînțeles) stă sub semnul unei răzbunări a demonului caragialean, care, dat afară pe scara de serviciu, se întoarce pe ușa principală. Prezența caricatural profetică a lui Hasdeu, care în Ieșirea la mare **quijotizează zilnic împotriva inconștienței guvernului nepăsător de soarta arhivelor statului, de memoria neamului așadar, această prezență solemn-hilară devine, printr-o scurtă iluminare, o autentică profetizare a spiritului abisal-ironic al caragialismului : în tot timpul campaniei sale antiguvernamentale pe tema arhivelor amenințate de lanțul incendiilor din București, Hasdeu uita sau se prefăcea a uita că arhivele fuseseră mutate, la cererea sa, în Oltenia. Este, în acest contrapunct umoristic, cel mai fin omagiu pe care polemistul anticaragialean de azi îl putea aduce lui nenea Iancu.**

Ioan BUDUCA

*) Paul Anghel, **Ieșirea la mare**, Ed. Cartea Românească, 1983

O întîmplare din orășelul nostru

Cînd Larry Holmes a venit la noi în orășel, am crezut că s-a întors lumea pe dos. Pe la nouă dimineața, m-a sunat Bill la telefon și, cu o voce emoționată, mi-a spus : „Johnny, vino repede la gară, să-l vezi pe-ăla !". Am avut nevoie de cîteva minute bune ca să înțeleg cine era *ăla*, pentru că Bill vorbea precipitat și se bîlbîia. Cînd în sfîrșit am priceput, m-am răstit în receptor : „Ce, bă, nu ți-e bine ? Ai stat prea mult aseară la televizor ?". Bill s-a rugat de mine să-l cred, a apelat la tot felul de argumente și, cînd a văzut că nu reușește să mă convingă, mi-a închis telefonul în nas.

Am ridicat din umeri. M-am dus la geam și am tras draperia, apoi perdelele, și la urmă am deschis fereastra. Soarele se ridicase, ca de obicei, deasupra teiului doamnei Robinson și stătea înfipt acolo, ca o bilă în vîrful unui băț. Doamna Robinson spunea cui vroia s-o asculte că, în fiecare an, copacul ei mai creștea cu cinci centimetri. Copiii chicoteau și își dădeau coate unul altuia, iar cei mai obraznici își plezneau palmele cu zgomot și se minunau : mamă, ce mai vrej de fasole ! Atunci, doamna Robinson se enerva și începea să-i fugărească prin grădina de zarzavaturi, înarmată cu o mătură lungă și ciuntită la capăt.

Dar acum grădina era pustie. Căldura îi făcuse pe puști să rămînă acasă, iar doamna Robinson probabil că sforăia încă, întinsă pe divan. Tocmai cînd mă gîndeam la bîlbîiala fără noimă a lui Bill, un grup de copii, în mijlocul căruia l-am recunoscut pe roșcovanul Tommy, zis Pumn de Fier, deoarece într-o zi spărsese dintr-o lovitură burlanul școlii de lîngă băcănie, a trecut în goană prin fața casei, stîrnind un nor de praf pe drum. „Hei !", am strigat eu, aplecîndu-mă pe geam de era să cad jos pe trotuar, „Unde mergeți ?". Tommy, care conducea cu autoritate grupul, a întors capul și, din fugă, mi-a răspuns : la gară, nene Johnny ! N-am apucat să mai pun vreo întrebare, fiindcă grupul a cotit pe o străduță laterală ascunsă privirii mele.

M-am îmbrăcat repede, am lăsat baltă micul dejun pe care Martha mi-l pregătise în bucătărie, și am ieșit în stradă, luînd-o pe urmele copiilor. Din neatenție, am mers pe mijlocul drumului și o mașină, un Ford vișiniu cu faruri mari și țuguiate, era să mă răstoarne. Șoferul a gonit mai departe, nu înainte de a scoate mîna stîngă pe geam, pentru a face acel semn de simpatie binecunoscut rutierilor. Am înjurat în gînd și m-am urcat pe trotuar, scuturîndu-mă de praf. În timp ce ocoleam tutungeria lui Bob Barnes, m-am gîndit că parte din înjurătură se cuvenea și edililor orășelului nostru, care uitaseră cam de mult să mai pună mătura prin el.

Pe drum, m-am întîlnit cu moș Barnes, tatăl lui Bob. Era mai gîrbovit ca de obicei și se ajuta la mers cu un baston de metal. Cînd m-a văzut, s-a oprit și mi-a întins mîna : „Ce mai face domnul student ?". I-am zis că venisem și eu pe-acasă, ai mei îmi scriseseră că puteam să-mi petrec liniștit vacanța pe meleagurile noastre minunate, da, chiar așa suna invitația : „pe meleagurile noastre minunate", și eu acceptasem, mai mult din comoditate, dar oricum acceptasem. Moș Barnes și-a aprins o țigară și m-a întrebat dacă am aflat noutățile. „S-a scumpit prețul la fasole ?", m-am interesat eu. Bătrînul a pufăit de cîteva ori din țigară, dacă amestecul ăla de hîrtie de ziar și mahoarcă se putea numi țigară, apoi a scuipat în praful de pe trotuar. „Ei, tinere, mai ai încă multe de învățat !", mi-a declarat, filosofic. L-am salutat și am plecat mai departe, spre gară.

Acolo, a trebuit să împing și să dau cu coatele, ca să-mi fac loc. Mulțimea se adunase în jurul celor cîteva eșarfe care fluturau ca rufele pe frînghie, oameni de toate vîrstele, copii și bătrîni, o grămadă informă și agitată. Era al naibii de greu să ajungi la linie. Am vîslit cît am putut și, la un moment dat, l-am călcat pe un tip pe picior. S-a întors pre mine, încruntîndu-se : „Golan nespălat !". Avea în jur de patruzeci de ani și purta ochelari de damă ; mi-a venit să-l pocnesc și să-i umflu ochii. Cred că l-au trecut o mie și una de transpirații cînd mi-a bunghit intenția. Dar, de undeva din mulțime a răsărit chelia lui Bill și tipul cu ochelari a scăpat de corecție. M-am ghidat după instinct și, împingînd iar în stînga și-n dreapta, am ieșit în spatele lui Bill. I-am trîntit o palmă amicală după urechi. „Hei, ce dracu...", s-a ofuscat el. S-a liniștit cînd m-a recunoscut. L-am întrebat ce se întîmplă în orașul ăsta păduchios. Mi-a răspuns că vine Larry Holmes și că *Gas-City* o fi ea în toate felurile, numai păduchioasă nu.

Apoi a apărut trenul . o dîră murdară de fum, urmată de o locomotivă și niște vagoane la fel de murdare. Mulțimea s-a îngrămădit lîngă peron. S-au auzit urlete, pocnete, hîrșîituri, urale. Pe neașteptate, au ieșit baloane colorate, confetti, pancarte cu : „Welcome, Mr. Holmes !". O femeie din fața lui Bill a început să țipe ; își ținea degetele înfipte în urechi ca două revolvere de buzunar. Trenul a intrat în stație. S-au ridicat mii de brațe, s-au purtat pungi de hîrtie, s-a aplaudat. Bill mi-a dat un cot : „Ei, ce zici ?". M-am făcut că plouă. Bill mi-a zis să casc bine ochii la vagoane. Erau spoite cu vopsea stridentă (un amestec de roz și violet), iar cetățenii aruncau în permanență cu panglici pe ele. Moș Barnes se chinuia să azvîrle și el un sul de hîrtie igienică : îi vedeam figura supărată. plină de riduri. Mi s-a făcut brusc sete. transpirasem zdravăn și aveam senzația grețoasă de leșin. L-am părăsit pe Bill și am vîslit cu greu înapoi, prin mulțime. M-am ales cu ghionturi, palme și pumni. Doamna Smith a scăpat un sandwich cu parizer pe tricoul meu. A luat bucata de carne și a pus-o la locul ei, pe pîine. Cineva m-a împins afară din mulțime. M-am întors pentru o clipă și am văzut vagoanele ca niște pijamale uriașe întinse la uscat în căldura dimineții.

Seara, Bill a trecut pe la mine. Era palid și tras la față. „Doamne, Johnny, *dacă* ai ști !", mi-a zis. L-am invitat să stea pe un fotoliu și i-am adus un suc de ananas. „De portocale n-ai ?", m-a întrebat Bill, în timp ce se trîntea în fotoliu. I-am explicat că uitasem să trec pe la Thomas săptămîna asta, avusesem prea multă treabă sau, dimpotrivă, nu avusesem deloc și fusesem prea comod, cine știe ? Bill mi-a făcut un semn cu mîna, adică lasă, nu-i nici o scofală, merge și așa, e O.K. și a sorbit zgomotos din pahar. Martha a venit cu o cutie de bere din bucătărie și mi-a desfăcut-o. „Hai s-auzim", i-am zis lui Bill.

Povestea nu suna grozav. La gară, îl coborîseră pe Holmes din tren într-un cărucior cu rotile, cum aveau eroii paradiți din filmele cu iubiri neîmpărtășite pe care le vedeam în fiecare joi la televizor. Lumea amuțise. Holmes era păzit de niște gorile, arăta obosit și nu zîmbea. Un negru uriaș îl împingea cu cărucior. Mulțimea s-a dat la o parte și echipa și-a făcut intrarea în *Gas-City* într-o liniște desăvîrșită. Pe după-masă, un domn la patru ace a anunțat că Mr. Holmes poate fi văzut și că răspunde la întrebări în sala de festivități a hotelului Central. Bill nu s-a dus la hotel Central. În schimb, a auzit povestea de la Bob Barnes, care nimerise din întîmplare în primele rînduri. Oricum, se pare că totul a mers bine pînă cînd a urcat roșcovanul Tommy pe scenă. Pînă atunci, Holmes dezvăluise publicului preferințele sale pentru maioneză și cravate de mătase, pentru *Batman* și Marilyn Monroe, vorbise de modul în care poți să construiești un adăpost pentru vrăbii iarna și de pasiunea lui pentru cultivatul begoniilor, povestise cum mînca unsprezece înghețate de cacao pe zi în copilărie și cum spărgea geamurile vecinilor cu praștia. la douăzeci de ani, în sfîrșit, lucruri de genul ăsta. Numai că micuțul Tommy îl întrebase cu totul altceva. Emoționat, singur pe marea scenă a sălii de festivități, roșcovanul rostise cuvintele cu o voce tremurată și nesigură : „Please, Mr. Holmes, spuneți-ne cum a fost meciul cu Clay !".

„Mai ai niște suc, Johnny ?", m-a întrebat Bill, oprindu-se din povestit. I-am spus că da. M-am ridicat din fotoliu, m-am dus la bucătărie și m-am întors cu o cutie de suc și una de bere. Le-am desfăcut pe amîndouă. Bill s-a instalat mai bine în fotoliul lui și a continuat.

Reacția lui Holmes fusese neașteptată. Din cîte spun cei care au asistat la scenă, omul își ieșise pur și simplu din țîțîni : apăsase pe un buton al căruciorului și, cu pumnii încleștați, îl fugărise pe Tommy pe scenă, răsturnînd ghivecele cu flori și cele cîteva scaune împodobite cu panglici colorate. Tommy țipase, lumea din sală începuse să se agite, femeile din primele rînduri. în frunte cu doamna Smith, leșinaseră și totul se terminase cu prinderea lui Holmes de către gorilele lui. Domnul la patru ace anunțase că întrevederea a luat sfîrșit și Holmes fusese scos din scenă plîngînd, cu tot cu cărucior, pe sus.

„Mda", i-am zis eu lui Bill, fleorpăind din bere. L-am mai întrebat de una de alta, ce mai citește, cum o mai duce cu femeile, dacă nu vrea să-mi vîndă și mie niște benzină, mă rog, fleacuri de-astea, bune la un pahar, seara. Apoi ne-am terminat băutura și Bill a anunțat că trebuie să plece ; era obosit și nu se simțea în apele lui. L-am condus pînă la poartă. „Vrăjește-o și tu pe Kelly, poate te pune pe roate", i-am zis. Bill mi-a zîmbit strîmb și s-a cărat. Am zîmbit și eu, dar Bill nu avea cum să mă vadă.

Ion MANOLESCU

Mi-aduc aminte

Toate stăteau chiar în față :
zeii inundînd urechile rîsului,
penele muncite ale păsării călătoare
și primele umbre
și aerul pipăit al cîrtiței, oh,
dragostea mea nenăscută — toate stăteau chiar
în față

Și încă știam tot ce se putea întîmpla —
firul ce pornea prin uitare
leneș sugrumîndu-l
atunci,
oricînd mai drept
cu toate vii și albastre pe rînd
chiar în față.

Mi-aduc aminte.

Astăzi cînd somnul mă răsucește
pe tentacule lungi
sub luna ca o pată de ulei
străbătînd noaptea gelatinoasă
mlaștina aceasta e semn
că în curînd voi zbura
și niciunde mai departe de amintire voi rătăci.

ieri

În fiecare zi
din cea mai banală farfurie
umilitoare și lăbărțată
el îmi soarbe lacrimile zgomotos.
Atunci între noi nu mai poate fi nici o înfruntare
eu aidoma pergamentului vechi,
el uimitor de mare
pornind din mine pînă la celălalt capăt al meu.
În fiecare zi îl pot aștepta tremurînd
printre cele mai domestice plane,
printre cele mai neluminoase tablouri
pe ale căror rame foiesc șobolani suri și pufoși.
În fiecare zi colindînd prin bucătăriile timpului
îl aștept ștergînd furios farfuriile,
îl aștept spălînd podelele și chemîndu-l,
mîngîind șobolanii,
gîndacii noroioși ai zilelor
și strigîndu-l :
Ieri, Ieri Ieri, Ieri !

natură moartă cu accesorii

Îndeajuns bocancii tatei cu care mă încalț,
îndeajuns hanoracul lui călduros,
cele cîteva maieuri rămase
și iată ce multă moarte
cu care nu știu ce să mă fac.
Și iată cum
crescînd pantofi,
înmulțind blănuri sintetice,
cămăși de mătase
în camerele tăiate de-a lungul unui vagon
stă mama
pregătindu-se cu tot
și cu toate
adică
toată acea moarte cu care nu am să știu ce să fac.

toamnă

În orașul în care te simți singur,
singur de tot,
în care trăiești tresărind
și nu mai crezi în nici o dimineață — a venit
toamna

Atunci toți copacii îți par lumînări aprinse
troznind ;
ai vrea să ai amintiri mai multe, mai calde,
să nu plîngi pe marginea lor.
Sufletul îmbătrînește repede, repede și
dacă se lasă liniștea în jur
chiar poți să-l auzi cum foșnește și crapă.
Atunci,
a venit toamna — îți zici,
și singurătatea devine senină ca un cer
peste care se așterne asfalt.

Călin ANGELESCU

Șapca

Nici vorbă, seara e mult mai bine. În primul rînd că toată lumea s-a cam tras la ora asta spre casă, și-apoi și mașinile vin parcă mai des. Și sînt goale ! Mai găsești și-un loc pe scaun, e bine ! E mult mai bine seara !

Bătrînul se suie încet în autobuz, prinde cu mîna stîngă bara de susținere de la ușă și cu dreapta își îndeasă mai bine șapca pe cap, să nu-i cadă. Mașina e goală, doar cîțiva călători pe scaune. Acolo, pe locul ăla de la fereastră, e cel mai bine !

— Nu vă supărați, îmi dați voie... ? !

Tînărul își strînge picioarele și-i face loc să intre pe scaunul de la fereastră. Bătrînul se așează încet ; răsuflă greu. E bine ! Apoi începe să se caute prin buzunare și într-un tîrziu găsește un bilet.

— Nu vă supărați, vreți să-mi perforați și mie... ? La ambele capete !

Tînărul îl privește o clipă nedumerit, apoi se ridică și perforează biletul la ambele capete. Ca pentru două călătorii...

Uite c-a și ajuns la „Înfrățirea". La ora asta merge repede, că nu-i circulație. Mai are trei stații și-a ajuns. La „Înfrățirea" a-nchis, nu mai e nimeni, aici întotdeauna pun ăștia scaunele pe mese înainte de ora închiderii ! La ora asta numai la Marcela, la prima de-aici, dac-o mai fi cineva ! Acolo îți mai dă și după program, la grădină.

Nu, nu mai e nici la Marcela. A-nchis și-aici. Adevăru' că e tîrziu, nu poți s-o obligi nici pe ea să-ți dea bere pînă cînd vrei tu, la miezu' nopții !

Mașina trece de semafor și oprește în stație. Se deschid ușile. Atenție ! Tînărul face o mișcare bruscă, îi smulge șapca din cap și se repede spre ușă. Coboară, apoi ușile se închid și mașina pornește mai departe. Mai sînt două stații și gata, tînărul cine știe pe unde-o fi, și șapca, adevărul că și la ora asta, e cam tîrziu, nu știi ce se poate-ntîmpla, da' oricum, decît în aglomerația de la ora cinci, e mai bine, că s-a mai tras și lumea pe-acasă, ce ți-e și cu lumea asta, și merg mașinile mai bine, parcă vin și mai des, nu știi niciodată, da' și dacă se oprește, și mai ales în ce stație, după semafor, acuma, de pildă mașina opri scurt, se deschiseră ușile și în autobuz se urcă un tînăr cu alură de sportiv, gîfîind, alergase după mașină. Bine c-o prinsese, și ce noroc, erau și locuri ! Pe una din banchetele duble, pe locul de la geam, stătea un bătrînel. Într-un palton cam ponosit. Cam ponosit era el pe de-a-ntregul, doar șapca gri, frumoasă, din stofă englezească... ! Tînărul se așeză lîngă el. Se scotoci prin buzunare, apoi se ridică și perforat un bilet. La ambele capete. Mașina ajunse în fața la Marcela și bătrînul privi atent pe geam. Ce dracu' să mai vezi la ora asta, că e-nchis ? ! Sau poate mai crede c-o mai fi cineva la grădină, că acolo și după program îți mai dă ! Da' nu, nu mai e, a-nchis, și nici să-ți dea bere pîn' la miezul nopții, adevăru' e că nu poți s-o obligi, pînă cînd vrei tu, că e tîrziu ! Poate numai la „Înfrățirea", acolo dacă mai cunoști un chelner mai iei o bere și după program. Și bătrînul tot la asta se gîndea. La „Înfrățirea" își lipi iarăși capul de geam și privi atent. Da' vezi să nu ! A-nchis și-aici că pun ăștia înainte de ora închiderii scaunele întotdeauna pe mese, nu mai e nimeni !

Bătrînul întoarse capul și începu să se caute prin buzunare, dar renunță repede, căci nu găsi ce căuta.

Tînărul simți dintr-o dată nevoia să-și strîngă picioarele, ca pentru a face loc cuiva să intre pe locul de la fereastră, dar își dădu seama că era caraghios. Acolo stătea bătrînul. Îl privi cu coada ochiului. Zîmbea cu toată fața, amuzat de cine știe ce. Apoi pufni de-a binelea în rîs. Ce l-o fi apucat, auzi, să rîzi așa, netam-nesam, în autobuz ? !

Bătrînul rîdea din ce în ce mai tare. Se-nroșise la față. Apoi își scoase șapca și, printre hohotele de rîs, în timp ce-o așeza încet pe genunchii tînărului.

— Vă rog... ! Nu vă supărați... ! Păstrați-o dumneavoastră... ! Amintire... !

Apoi se ridică grăbit și coborî. De jos i se mai auzeau încă hohotele.

Cătălin ȚÎRLEA

(*Din ciclul* Gesturi suficiente)

● Debutul și urmarea

Poeme despre seninătatea necesară

Intre cele citeva cărți de poezie tînără cu totul remarcabile și impunindu-se, în ultimii ani, cu o irepresibilă vigoare, intr-un peisaj din păcate deconcertant suprasaturat de mediocritate, iată una despre care aș dori să se scrie cu toată atenția pe care ea o merită. *Mircea Bârsilă*, cu al său *Argint galben* ieșit de sub teascuri la finele anului trecut, la Albatros, este la a doua apariție în public, dar care se intîmplă la o distanță atit de mare in timp, față de cea dintîi (aproximativ un deceniu !), incit *Argint galben* poate afirma în liniște privilegiul unui inceput, poetul schimbindu-și intre timp aproape total fizionomia. Alta pare să-i fie și intonația frazei, universul obsesional acum extrem de concentrat și bine delimitat, poezia sa căpătind transparență și profunzime ca de final de carieră totuși, o limpezime iradiantă de miez pur, tulburător, impunind pe intreg parcursul lecturii, și la recitire, bucurie și uimire, admirație și fascinație, adeziune la tot. Emană nu numai dintr-un cald entuziasm colegial, ci și din puterea de a evalua prompt și exact valoarea, simplitatea cu care Alex. Ștefănescu subliniază, cu un aer definitiv, mai ales în fraza de final a succintei sale prezentări, un adevăr care curind urmează să-și coaguleze dovezile : Ceea ce se remarcă imediat în versurile lui Mircea Bârsilă — spune criticul — este capacitatea de a inregistra materialitatea lumii, in diversitatea ei inepuizabilă, dar nu oricum, nu printr-o simplă enumerare frenetică, cum procedează de obicei poeții în tinerețe, ci printr-o intelectualizare a observației. Sub raza privirii poetului, peisajul devine străveziu sau luminiscent, ca un corp în timpul radiografierii. Rareori frenezia simțurilor s-a mai asociat cu o asemenea putere de spiritualizare. *Argint galben* va fi *o carte de referință în poezia noastră de azi.* Aici se termină cuvintele criticului, care, înainte de lectura poeziei, pot părea o schemă lapidară, o declarație cam abruptă. După cunoașterea poeziei însă, constați că ele sînt exact ceea ce trebuiau să fie, declarația pe care o conțin are puterea de a revela un caz aparte, biografia acestui poet, starea lui de sănătate. de împlinire, de bucurie preocupîndu-te subit frățește, dorința de a-l ști viu și sănătos, scriind și gîndind în continuare, manifestindu-se dintr-o dată cu putere. Prezența în permanență a unui copleșitor pericol, a unui destin implacabil, căruia te-ai bucura ca poetul să i se poată sustrage, evident nu definitiv, și nu altfel decit amînindu-l, prin contemplare îndelungată, amănunt cu amănunt, cu o divină lentoare. Astfel, puterea destinului se filtrează în poezie, care devine document al unei trăiri fundamentale, care devine bun cîștigat în numele vieții, în numele nostru, al tuturor. Nu trebuie, se pare, să simți neapărat iminența sfîrșitului propriu, ca să-l și trăiești spiritual în cele citeva feluri în care acesta poate fi trăit. E de ajuns să ți se stingă în palma zadarnic ocrotitoare o pasăre, și, la fel, și pe rind, părinții la un moment dat, pentru ca să începi a vorbi despre moarte, uimit de realitatea ei, lovit de plecarea dincolo a celor dalbi. Și, acel spațiu în care încape neînchipuit de multă lume dragă, cu toate ale ei, într-un neînchipuit de larg flux, devine prin simpla, misterioasa așezare a alor tăi în el, un spațiu magic, definitiv asumat, un continent accesibil pe care-l explorezi cu o nesecată putere a dorului, cu o constanță pe care ți-o hărțuiește mereu nevoia unei justificări mîngîietoare majore : Am început să bănuiesc și eu/că sălbaticele giște/ plecate spre miazănoapte, în cirduri, să ni-i aducă înapoi pe cei dalbi / — și rătăcindu-se în cele din urmă toate — / sînt chiar ei / într-una din ocultele lor munci purificatoare, / într-una din ocultele lor travestiri / și poate singura pe a cărei durată / se cred niște săgeți aruncate, cu arcurile / spre o necunoscută țintă. Am ajuns / să aștept și eu un alt început / la fel cum puiul să iasă din ou, / la fel cum așteaptă un clopot / ale cărui dangăte țin de magia fierului / ziua de duminică. Va veni / banul acela de argint / să-și facă și în palma mea cuib. / Va veni o luntre, / va veni un corb din bezna însingurată / unde viețui-voi, / pierdut, între cei fără de număr, / între cei fără de sărbători / și care se mai pot travesti și în mute / și arhaice gîngănii, / în orbitoare faruri oriîncotro mi-aș întoarce fața / sau în resturile mîncate pe cîmpuri de păsări / în lungile nopți / cînd luna este obrazul celălalt al soarelui. *(Un alt început).* Toate poemele cărții de față fac dovada unui admirabil har comunicativ, a unei puteri aparte de a transfigura, de a conduce insuportabilul către ultima sa consecință. Toate poemele poartă în ele splendoarea tristeții asumate, înțelese, mărturisite. Ele rabdă să spună totul, cu o cutremurătoare simplitate, eficiență, noblețe, despre ființa noastră fără sfîrșit, *Argint galben* este cartea unei singure intîmplări, a celei mai vaste intîmplări, care e *viața*, viața de al cărei conținut ne umplem și ne golim ca de un mir, și o facem uneori fără să înțelegem mare lucru. Viața, cu petrecerile ei de timp, cu zig-zagul ei de gesturi, cu împietririle celui ce se gindește la viață atît de intens incit trece in nevăzut, și vede acolo, fără să închidă ochii, fără să-l doară uitarea numelui, fără să-l sperie alunecarea în sine cu totul în căutarea unui Cuvînt. Viața, cu toate ale sale și cu tot ce-i lipsește, și cu prisosul inutil despre care se poate vorbi. Viața, la marginea ei, care e pretutindeni ca și începutul ei, inspirată de chinul unui poet împietrit gîndindu-se la mișcare. Viața, ca un sat etern în care sînt păstrate toate lucrurile iubite în tihnă de oameni dintotdeauna. Ca un sat etern, ca un muzeu al sentimentelor negrăbite de nimic. Viața ca un spațiu încăpător de suflete și amintiri, ca un timp al milei fluide și al numelor născînd nume și petrecînd nume. Ca memoria însăși, mereu răbdătoare și mereu uimită de fagurii ei dulci-amari. *Poem despre bătrini*, și *Printre ele* și *Pictură*, dar și *Dizertația trupului, Puterile pămîntului* (I și II), *Cimpie, Topos, Eseu despre amiază*, sînt cele mai tulburătore pledoarii în apărarea omenescului, în apărarea seninătății obligatorii în fața vastei vieți în implacabilul ei curs : Scriind poezii / din teama de cealaltă viață a noastră / — necunoscută și fără sfîrșit — / mă obișnuiesc întrucîtva cu moartea. / Este ca și cum aș surprinde, / în timp ce se lasă cortina, / primele secvențe din schimbarea decorului. / Scriu ca și cum aș coace porumbi, pe cîmp, / ascuns intr-o groapă și mă ard la degete. / Scriu ca și cum m-ar zori cineva / să termin de zidit peretele despărțitor / prin care trupul și sufletul meu / se vor asculta unul pe celălalt / ca doi vecini certați — / și fără să-și mai facă nici un fel de serviciu. / Scriu poezii / mă obișnuiesc întrucîtva cu teama / pe care mi-aș scoate-o cu degetul din suflet / așa cum este scoasă mămăliga lipită / de cerul gurii unui cățel. / Scriu ca și cum ar urma să fiu luat cu ele / de fetele ce trec, în roiuri, pe sus, către bezna / de unde vine luna, de cînd era mică, și plînge pe sub becurile de porți, pînă dimineața. / Scriu ca și cum aș risca să umblu la cîrligul / ce încă mă ține legat de vii și de morți / așa cum focul alăptîndu-și cenușa / este legat și de lumină și de întuneric. *(Primele secvențe)*

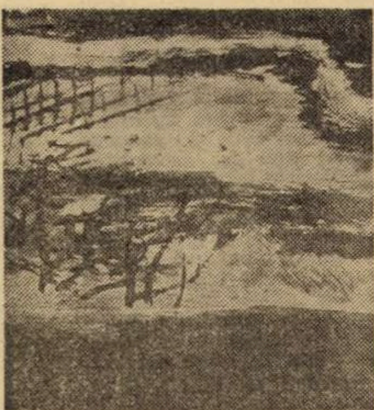

Ion Sălișteanu – Malul in iarnă

Constanța BUZEA

● Convorbiri colegiale

● GHEORGHE FLORIAN — **E un loc comun în poezie, o modă, o fatalitate — îndrăgostirea de ființe delicate, fragile, înzestrate cu o dulce și plină de mister neputință. Dar elanul nostru expansiv caritabil, să recunoaștem, ne vine dintr-o obscură fragilitate proprie. Fragilii noștri — tiranii noștri ! Oferim totul sau mai exact, promitem, totul, acelor ființe de la care sperăm noi înșine să primim totul. Aici se săvîrșește o dublă eroare, aici e lucrul iluziei. Imprudența, trufia de a nu voi să vezi, în cel ales, un partener, un egal, se plătește scump. Să nu idealizăm, deci să nu falsificăm fața adevărată a lucrurilor. Ne îndrăgostim, din start, de ființe egale nouă, parcă/poate, într-un fel, de noi înșine. De multe ori, această identitate limpezindu-ni-se mai devreme sau mai tîrziu, această oglindire, ne aruncă în perplexitate, în uimită dezamăgire, în fuga, dar nu pînă la capăt, de celălalt. Poeziile dv. de dragoste mi-au inspirat această modestă meditație, pe care am transcris-o numai cu scopul de a vă sensibiliza la pericolul autoiluzionării, singurul major în economia acestui răspuns. Pericolul edulcorării discursului liric al cărui traseu plin de milosîrdii și propuneri proteguitoare eșuează cu toată demnitatea în irealitate.**

● VERONICA POP — **Nu pot decît să presupun ce este turturica aninată în vîrful bradului, deasupra călușeilor de turtă dulce cu oglinzi** Poemul cu acest nume **este o emoționantă evocare a deliciilor din iernile unei copilării nu prea îndepărtate. Este o rugă murmurată naiv întru păstrarea vizibilității în acel tărîm al sincerității spontane, sonor și pur, îngropat în trecut. Este, desigur, important să-i învățăm pe copii** să-și picteze pentru zile grele / sufletele și chipurile. **Poezia dedicată mamei conține un distih emoționant :** Am două suflete cu tine / Nu se poate să mă-ntunec !

● VICTOR ȘTIR — **Intre poemele dv., care toate sînt adevărate, dar unele se lasă fisurate de un foarte ușor sentimentalism, cel ales este** Cartea : **Și casa pe care o dăltuiești / În stîncă / Cu sudoare și nădejdi / Nu va fi frumoasă / Nici nu-ți va ține / De frig și de foame / Ori de viață / Va fi inima ta / Și nimic.**

● MARIANA BODOLICA — **Revenirea inocentă cu poezie echivalează cu o imprudență, cu un atentat, involuntar, desigur, la bună impresie pe care ne-au făcut-o încercările dv. în proză, comentate succint în spațiul acestei rubrici în numărul trecut.**

● CECIL ȘANU — **Poți avea cîteodată senzația că ești înveselita victimă, ținta unei farse colegiale. Poți simți însă, la fel de adînc, lîngă bănuiala jocului, care se risipește brusc, că în acel moment de tine depinde soarta cuiva. Că versurile stupefiante sosite pe adresa ta, au fost scrise cu sufletul la gură, iar poetul lor așteaptă hotărît în nevirtutea lui, nu altceva decît o încurajare, un sfat blînd. Deci, cum te-aș putea sfătui, tinere coleg, pentru a te descuraja în unele tendințe nefirești pe care ești tentat să le dezvolți în încercările tale? Recitește** Izvorul **și fii pentru totdeauna încredințat că nu i se poate reproșa nimic. Patetismul e pur descriptiv, e convingător, e suficient, bine dozat, e normal. Nenormal însă, incorect și bolnav din punctul de vedere al sănătății limbii române, față de care ai obligația de a o respecta, de a o cinsti cum se cuvine, de a nu o silnici, este un vers obsedant din poemul intitulat** Gest : Mă deschid la carne / și dau drumul copacilor / să se adune în mine / să foșnească în mine / să renască în mine ... **Era atît de simplu, și de firesc să fi spus : Îmi deschid sufletul, carnea... Sper ca buna credință și modestia pe care le-am întrezărit în scrisoarea cu care îți însoțești versurile, să te apere de vreun rău înțeles. Deci, venind cu bucuria și speranța celui care începe, din punctul de vedere al obligațiilor pe care le ai față de sănătatea limbii române, începe prin a-ți cenzura excesele.** (C.B.)

Dialog

Octavian Mănduță este student în anul IV al Facultății de Chimie din București. A mai publicat proză în Convingeri Comuniste **(unde este secretar responsabil de redacție) și în** SLAST. **Posibilul model al scrisului său ar fi proza alegorică și parabolică, cu intelectualizări fățișe ale psihologicului. Abundența dialogului înclină textul spre dramaticitate, semn că autorul ar putea îmbrățișa și teatrul, în egală măsură. Epicul, atita cît este, se derulează mai degrabă în planul reflecției, protagoniștii par niște arhei purtători de revelații. Filosoficul e, pentru proza lui Octavian Mănduță, o fascinație acaparatoare.**

— Am ajuns să nu te mai suport ! Nu mai vreau să te văd!

— Cine te oprește ?

— Ești un nebun.

— Eu sau tu ?

— Normal că tu. Din moment ce vorbești singur, rîzi singur, plîngi singur, nu sînt îndreptățit să spun că ești nebun sau cel puțin anormal?

— Dragul meu, aici e o problemă de interpretare.

— Interpretare?

— Hai să nu-i zicem interpretare. Să-i spunem problema punctului de referință.

— ? !

— Da, eu vorbesc, rîd, plîng singur, pentru că mă raportez permanent la lumea din mine; și te asigur că este nemaipomenită. Este cea mai cumsecade lume pe care o cunosc. În plus, îți oferă și posibilitatea schimbării permanente a decorului și figurilor.

— Te crezi atît de perfect, încît te poți izola?

— Nici pe departe. Însă ți-aș răspunde și eu tot printr-o întrebare: ce înseamnă să fii perfect?

— Atunci cînd mergi pe stradă să te vezi multiplicat la nesfîrșit.

— Monoton.

— Exact, de aceea nici nu există perfecțiune.

— Și cu Demiurgul ce facem?

— Aici e o problemă de egoism misogin.

— Deci îi iei apărarea Evei... Vezi, chiar și pe tine te-a păcălit.

— Lasă femeile, că deviem de la subiect. Cum rămîne cu viața ta ?

— Viața mea, ce cuvînt mare! O trăiesc. Mai bine, mai rău, slăvind-o, bătîndu-mi joc.

— Ultima variantă predomină, din cîte-mi dau seama.

— De ce? Pentru că mi-a fost dat să fac ceva care nu-mi place, iar orgoliul mă împiedică s-o înfrunt? Pentru că nu pot iubi constant o femeie? Pentru că sînt laș, da, laș, și mă ascund în spatele cugetărilor în momentele de cumpănă?

— Povești, durerea e că ești prea serios. Capul sus, tinere, dacă-ți mai pot spune așa! Ezit cînd îți văd iluziile crăpate. Soluția ar fi să dormi bine, să mănînci la fel, să iubești fără complicații și să rîzi cît mai mult.

— În afară de mulțumiri pentru sfaturi, trebuie să constat că ești la curent cu ultimele terapii „neconvenționale" în medicină. Dar, scuze. Eu atunci din ce voi trăi?

— Eventual din amintiri.

— Se termină și ele odată și-odată.

— Cu tine nu pot s-o scot la capăt. Mă conving tot mai mult că ești nebun.

— Ai dat vreodată examene ?

— Te pocnesc, dacă mă mai jignești.

— Nu urmăream asta. Vroiam doar să fac o comparație. Eu tot timpul mă aflu cu o zi înainte de examen. Poate asta te va ajuta să mă înțelegi.

— Că ești panicat tot timpul, că trăiești mereu în preajma unei crize iminente? Mi-am dat seama.

— Iar ești superficial. Ai uitat de clipele cele mai interesante. În primul rînd de pauze, cînd toți porii se deschid avizi de complicații sufletești, cînd pentru cinci minute ți-ai iubi și dușmanii. Și mai gîndește-te la starea de inconștiență în care te arunci, ca în moarte, pentru a te revitaliza în zori cu insolență și nepăsare. Mă înțelegi, iubesc disperat acest dicton de nimic, „trăiește clipa". Însă sînt un nefericit. Nu știu s-o trăiesc. Doar mi-o imaginez și apoi clachez.

— Mă înduioșezi. Ai putea deveni un excelent artist ratat.

— Care să cerșească lacrimi de la alți ratați? Niciodată.

— Pam, pam, pam. A ieșit la iveală o neașteptată dîră de demnitate!

— Spune-i cum vrei.

— Te-am prins pe teritoriul meu. Nu mai poți să mă duci. E clar, și tu ești om. Ai orgolii, micimi, vise, invidii, tot tacîmul. Totuși, de ce te ascunzi?

— Le domin închizîndu-mă în mine. Sînt printre puținii care au reușit să-și invingă teroarea ideilor. Sînt prieten și mă complac a trăi cu ele fără să le divulg. Nu mă trădez.

— Te sperie instinctele primare. Domnu' e un intelectual fin! Deh, ne-am cizelat, am citit tone de cărți, aproape am orbit la lumina slabă a veiozei sau a luminărilor, dar taina simplității tot departe a rămas, acolo în lumea de baștină a părinților și bunicilor tăi, în satul arhaic scos din matca milenară de febra petrolului.

— Poate ai dreptate. Îmi doresc să fiu simplu ca tine, dar numai în ajun de sărbători.

— Om de nimic!

*
* *

De ce am spart oglinda?

Ea te reflectă așa cum ești, nu cum te-ai vrea. Perseverează, deci.

Octavian MĂNDIȚĂ

● *Cărți de referință*

De la deconstructivism la identitate

Socrate și-a petrecut ultima zi a vieții discutînd cu prietenii. Discutau filosofie. Despre suflet, dacă există sau nu există, dacă moare sau nu. El încerca să-și justifice felul cum murea. Discipolii, încă șocați după mai mulți ani de la proces, au povestit episodul. Povestirile lor le datorăm „infidelității" față de Socrate, care nu lăsase nimic scris.

În 1966, cu zece ani înainte să moară, Heidegger acorda unui redactor al revistei *Spiegel* „ultimul interviu". Cei doi interlocutori discutau filosofie, dar mai ales „politică". Heidegger încerca să-și justifice felul cum trăise.

Dacă există un spirit comun tuturor oamenilor, cele două exemple ar putea fi considerate confirmări ale formulei platoniciene a filosofiei ca „ o stăruitoare pregătire pentru moarte". Întregul interviu, intitulat apocaliptic *Nur noch ein Gott Kann uns retten*, este o inconfortabilă și neîmpăcată pregătire pentru moarte. Anul acesta, cînd în întreaga lume se sărbătorește centenarul nașterii sale, anumite controverse, legate de perioada care începe cu „rectoratul la Freiburg" și se termină cu capitularea necondiționată a Germaniei, sugerează o anume îndoială cu privire la faptul că Heidegger ar fi ținut cont de formula platoniciană a filosofiei. Dacă în cazul lui Socrate abținerea de la opera scrisă transformă propria-i viață în unic termen de referință, în cazul lui Heidegger apelul la opera scrisă devine un corelat obligatoriu pentru aflarea răspunsului.

Iar volumul *Wegmarken*, recent tradus în românește în formula *Repere pe drumul gîndirii**), conține suficiente „fapte ale gîndirii" care stau mărturie pentru atitudinea negativă și subversivă a lui Heidegger față de totalitarismul nazist. Volumul *Repere pe drumul gîndirii*, așa cum reiese din *Nota asupra ediției* a celor doi traducători și hermeneuți, cuprinde texte alese de autor „cu intenția de a reface un itinerariu al gîndirii : fiecare dintre studiile, prelegerile sau conferințele prezente aici capătă semnificația unor «repere», a unor «marcaje» care, considerate retrospectiv, se constituie sub configurația unui «drum», a unui drum al gîndirii heideggeriene."

Faptul că *Repere pe drumul gîndirii* apare în românește înaintea traducerii vreuneia din cărțile esențiale are o importanță care nu trebuie deloc neglijată : cînd Heidegger apărea în propria lui țară, majoritatea vorbitorilor de limbă germană „nu înțelegeau" germana filosofică a acestuia, cu toate că două secole de intensă speculație și de travaliu conceptual formaseră un „public" abilitat pentru a recepta cele mai diverse formule ale „iubirii de înțelepciune", de la kantianism la „filosofia vieții", sau de la marxism la filosofia analitică. Și totuși, limbajul filosofic al lui Heidegger exasperase sau dăduse impresia multora că nu-și mai înțeleg propria limbă sau că nu mai pricep filosofia. Este și prima impresie a cititorului român față de tălmăcirea oferită. Chiar și după a doua sau a treia lectură. După aceea, pentru cel care nu și-a pierdut răbdarea, lucrurile încep să se clarifice. Încet-încet.

Majoritatea studiilor din *Repere pe drumul gîndirii* se preocupă de problema recuperării ființei (Sein) ca temă majoră a filosofiei. Pentru Heidegger, acest lucru nu este posibil decît în măsura „depășirii metafizicii" tradiționale. Această mutație nu poate avea loc decît printr-o totală metamorfoză a orizontului erotetic (de pildă, prelegerea *Ce este metafizica ?* se încheie cu întrebarea „De ce este de fapt ființare și nu, mai curînd, Nimic ?" întrebare care va fi reluată din alte perspective în *Postfață la „Ce este metafizica ?"* sau în studiul *Introducere la „Ce este metafizica?")* și a tuturor conceptelor, care sînt regîndite din perspectiva unei „ontologii fundamentale" (în *Scrisoare despre „umanism"*, conceptele de „Dumnezeu", „istorie", „politică", „etică", „patrie", „logică" etc. ; în *Despre esența temeiului*, problema „tradițională" a temeiului este cercetată din punctul de vedere al congruenței cu aceea a principiului rațiunii suficiente și serios amendată pentru că „Libertatea este temeiul temeiului", iar libertatea este „lipsă de temei" al *Dasein-ului : în Despre esența adevărului*, conferință considerată ca o „răsturnare" *(kehre)* în gîndirea heideggeriană, este denunțat conceptul curent de „adevăr", care este scos de sub înțelesul viciat de istoria filosofiei și pus sub semnul unicului, al istoriei „ieșirii-din-ascundere a «sensului» acelui ceva pe care îl numim ființă.").

Din această perspectivă, chiar înțelegerea omului și a umanismului se schimbă, întrucît „esența omului aparține adevărului ființei" („situarea ecstatică în interiorul adevărului ființei"). Deoarece „gîndirea ființei" este cunoașterea absolută, procesul de despărțire față de metafizică va fi, de fapt, o renunțare la filosofie, care e „iubire de înțelepciune" în numele unei „gîndiri viitoare", mai originale decît metafizica, așadar, care va fi „înțelepciunea însăși". Urmele acestei gîndiri mai originare decît metafizica însăși (care concepea adevărul ca „stare de neascundere a ființei" sau ființa ca „ieșirea-din-ascundere care se ascunde") sînt căutate în începuturile gîndirii eline sau în persistența urmelor ei în metafizica postsocraticilor (vezi studiile *Doctrina lui Platon despre adevăr, Despre esența și conceptul de Physis. Aristotel, Fizica B, 1, Hegel și grecii*).

Experiența heideggeriană constituie una din ultimele și cele mai însemnate încercări de a conferi sens și coerență întregului tot mai greu de reconstituit al filosofiei. Heidegger însuși reprezintă un „reper" pe drumul istoriei filosofiei, un reper esențial, pentru că reia toate problemele gîndirii pe cont propriu, într-un limbaj propriu. Un limbaj căruia traducătorii i-au găsit „corespondențe" adecvate în limba română, iar „fapta" lor (substanțial îmbogățită prin interpretări și lămuriri fără de care Heidegger ar fi rămas pentru noi un Heraclit, adică un „obscur") va fi probabil tot mai bine înțeleasă pe măsura trecerii timpului, atunci cînd limba noastră filosofică se va fi schimbat, chiar dacă prin reacție la această traducere.

Mihai Bandac – Înghețul

Citindu-l pe Heidegger în românește este imposibil să nu-ți pui problemele pe care le implică traducerea unei opere importante. Iar una din problemele pe care ea ni le (pro)pune — punem „între paranteze" aici o eventuală discuție cu privire la sincronism — este cea provenind din paradoxul că filosofia lui Heidegger, care este un sistematic program antimodernist, orientat însă *à rebours* față de postmodernism, către originalitatea ființei și autenticitatea existenței umane, este revendicată tocmai de către postmodernism. Discursul heideggerian cu privire la „destrucția ontologică" și mai ales a metafizicii a devenit paradigmatic pentru deconstructivismul contemporan, în special pentru cel reprezentat de neostructuralistul Jacques Derrida, care-l invocă obsesiv pe Heidegger. Dar dacă aceste deplasări în direcții opuse față de modernism se întîlnesc, nu formează ele un „cerc hermeneutic" ? Întrucît, dacă miza este originalitatea ființei și accesul gîndirii către ființă, înseamnă că problemele sînt mereu aceleași. Iar semnul spiritului este identitatea.

Dan PAVEL

*) Martin Heidegger, *Repere pe drumul gîndirii*, Editura Politică, București, 1988. Traducere și note introductive de Thomas Kleininger și Gabriel Liiceanu.

● *Cronica traducerilor*

Cartea iubirii și eroismului

După **Tirante el Blanco**, apărut la noi în urmă cu exact zece ani, iată acum în librării, în frumoasa versiune românească a lui Dan Munteanu, celălalt mare roman cavaleresc spaniol de la începutul veacului al XVI-lea (1508), celebrul **Amadis de Gaula*)**, cap de serie pentru această veche specie literară, care cunoaște în epocă o nouă și extraordinară înflorire.

Cultivarea tîrzie a acestei specii în Peninsula Iberică conferă cărților spaniole și portugheze de aventuri cavalerești o serie de particularități net renascentiste, care, adăugîndu-se celor tradiționale, derivate îndeosebi din ciclul breton, duc la o armonie unică a spiritului cavaleresc medieval cu idealul iubirii neoplatonice. Ca atîtea alte opere mari ale lumii, **Amadis** este prin urmare rodul matur al unor secole de tradiții diverse și încrucișări de tendințe vechi și noi, într-un moment fericit de sinteză artistică.

Tradiția eroică era în Spania foarte puternică, ca urmare a celor aproape opt secole de recucerire a teritoriului de sub stăpînirea musulmană, care dusese la preamărirea și proliferarea tipului uman întruchipînd curajul și loialitatea. Spre sfîrșitul Reçonquistei, se infiltrează și cîștigă tot mai mult teren manierele rafinate și tot ceea ce constituie idealul de viață cavaleresc și galant de la curțile Angliei și Franței, cu sclavia iubirii și turnirurile în care cavalerii „îmblînziți" își arată vitejia în fața doamnelor inimii lor. Iar mai tîrziu, cînd genul este înnoit prin aportul creației iberice, în timpul Regilor Catolici și mai ales în timpul domniei lui Carol Quintul, succesul enorm al romanelor cavalerești este asigurat de coincidența aventurilor extraordinare ale eroilor din aceste cărți fabuloase cu aventurile reale (dar nu mai puțin extraordinare) pe care le trăiau soldații spanioli pe pămînturile recent descoperite ale Lumii Noi, precum și în Italia, Franța și Țările de Jos, în războaiele purtate de Carol Quintul, care realiza, prin această expansiune a imperiului, o mare carte de cavalerie în acțiune.

Eroul cărții lui Montalvo întruchipează tipul cavalerului desăvîrșit, în același timp viteaz și curtenitor, înflăcărat și statornic în dragostea pentru prințesa Oriana, mărinimos și gata oricînd să ia apărarea celor nevoiași în numele dreptății. Gravitatea spaniolă moderează sentimentalismul romanelor franțuzești ale ciclului breton din care descinde eroul, păstrînd însă aura poetică în jurul îndrăgostiților, care se situează la loc de cinste în galeria marilor perechi legendare. Prin slăbiciunile omenești care-l fac mai puțin neverosimil decît alți eroi de romane cavalerești, fără a-i știrbi însă virtuțile tagmei, în primul rînd curajul cu care înfruntă cele mai mari și mai neașteptate primejdii și prin fidelitatea în dragoste, Amadis este un personaj de care cititorul de azi se poate apropia cu ușurință. Totuși, în pofida detaliilor realiste, romanul aparține mai curînd secțiunii fantastice a genului, spre deosebire de **Tirante el Blanco.** Un critic catalan, Martin de Riquer, face chiar distincția (amintită în judiciosul **Cuvînt înainte** al traducătorului) între „cărți cavalerești" și „romane cavalerești", primele (ilustrate de **Amadis**) caracterizîndu-se prin fantastic și exotic, iar celelalte (reprezentate de **Tirante**) printr-o absolută verosimilitudine.

Cartea lui Montalvo devine în scurt timp de la apariție un adevărat cod al onoarei pentru mai multe generații de cititori, un manual al bunului gust, al conversației și manierelor elegante, rivalizînd cu celebrul tratat al lui Castiglione despre însușirile cerute curteanului. Succesul cărții este rapid și răsunător. **Amadis** devine lectura preferată la curtea Spaniei și, curînd, și la curtea Franței, căci Francisc I, pe cînd se afla prizonier la Madrid (detențiunea și eliberarea lui de către Carol Quintul nu sînt oare și ele tot aventuri cavalerești ?), a cunoscut romanul lui Montalvo și a poruncit unuia din cavalerii săi, Nicolas de Herberay, senior de Essarts, să-l traducă în franceză. De atunci dovezile popularității romanului în Franța de-a lungul întregului secol al XVI-lea sînt la fel de impresionante ca și în Spania. O versiune prescurtată apărută la Paris cu titlul **Le trésor d'Amadis** cunoaște peste douăzeci de ediții în cincizeci de ani, iar din Franța romanul se răspîndește apoi în Anglia. În Italia, de asemenea, **Amadis** contribuie în mod hotărîtor la menținerea prestigiului literaturii spaniole și influențează spiritul întregii epoci. Ariosto reia în **Orlando furioso** cîteva pasaje ale romanului spaniol, iar Bernardo Tasso compune un amplu poem cu titlu **Amadigi.** În sfîrșit, cu gust sigur, Cervantes salvează de la incendiu, din biblioteca lui Don Quijote, cele mai bune romane cavalerești : **Amadis de Gaula, Palmerin de Inglaterra** și **Tirante el Blanco,** prelungind genul și în secolul următor, printr-un omagiu patetic și parodic — **Don Quijote** —, insuflîndu-i o viață nouă și în același timp modificîndu-l radical, salvîndu-l și în același timp substituindu-l, în clipele de agonie, cu umorul tragic al cavalerului său înfrînt, și creînd astfel, cu detașare ironică, prin prelucrarea liberă și realistă a materiei cavalerești, romanul modern.

Două motive structurează variata substanță narativă a cărții lui Montalvo : iubirea și eroismul individual, atît de indestructibil legate, încît se poate spune că sînt unul și același lucru. Spada nu poate fi despărțită de inimă, fiindcă numai iubirea adevărată este eroică și statornică. Mai mult, iubirea este însuși izvorul eroismului. Cînd Oriana, într-un acces de gelozie (fără temei real, desigur) îi interzice s-o mai caute, Amadis, cuprins de deznădejde, declară că nu mai are „nici minte, nici inimă, nici putere" și că „toate au pierit cînd am pierdut bunăvoința doamnei mele, căci de la ea îmi veneau toate și ea mi le-a luat". Pentru că el este, cum ne anunța de la începutul cărții Urganda Necunoscuta, în chip de ursitoare, cavalerul cel mai credincios în dragoste de pe fața pămîntului. De aceea, singura slujbă pe care i-o face frumoasei Briolanja este răzbunarea uciderii mișelești a tatălui ei. Tentații erotice există, desigur, pe traiectoria nenumăratelor aventuri cavalerești ale personajului exemplar, dar ele sînt tentații pentru cititor, nu și pentru erou. Pentru simplul motiv că acesta iubește cu o iubire curată, absolută, totală, inspiratoare de acțiuni mobile și justițiare. Iar cine iubește nu înșeală, ci înșeală doar cel ce nu iubește cu adevărat. Un Amadis infidel față de Oriana n-ar mai fi întruchiparea iubirii, n-ar mai fi Amadis. De aceea, pretenția infantelui don Alfonso al Portugaliei de a schimba narațiunea (este vorba de o versiune portugheză a romanului, de la sfîrșitul veacului al XIII-lea, azi pierdută), făcînd pe erou să accepte bucuros slujirea amoroasă a frumoasei regine pe care o repune în drepturi, este o pretenție frivolă și impertinentă, iar dacă autorul versiunii modificate a cedat, a făcut-o la poruncă, nu din imbold artistic. Există, ce-i drept, în roman (în versiunea lui Montalvo, care respinge hotărît modificările), o situație similară, dar numai pînă la un punct. După o faptă vitejească, vrednică de admirație, tatăl eroului, regele Perion, se trezise în pat cu o femeie foarte frumoasă care-i declară că îl iubește nespus și vrea să-l dăruiască dragostea ei. Pînă la urmă regele este silit să îi accepte darul, deoarece proptindu-și vîrful spadei în dreptul inimii, frumoasa femeie îl amenință că se va omorî. Briolanja, însă, nu este o regină „șantajistă", ci un personaj de o mare noblețe sufletească, avînd simțul onoarei și demnității personale, așa încît Amadis nu trebuie să repete purtatea tatălui său.

Dealtminteri, toate personajele pozitive (deoarece, ca în basme, separarea netă în „buni" și „răi" este o regulă a genului) posedă simțul onoarei și nu cunosc prefăcătoria și minciuna. Amenințarea perfecțiunii morale vine din exterior, nu din interior. Iar onoarea nu are nevoie de arta disimulării. Pentru a dobîndi un bun renume, cavalerul nu are altceva de făcut decît să fie viteaz, cinstit și bun, iar izvorul acestor calități este, cum am văzut, dragostea curată și statornică pentru doamna inimii lui. În momentul renascentist al apariției versiunii lui Montalvo, acest cod al onoarei, care fusese al celor puțini, este oferit ca model, în mod democratic, pentru cei mulți, prin intermediul unei abile narațiuni ce delectează și educă totodată, permițînd identificarea cititorului cu eroii exemplari, cu ajutorul unor procedee de mare succes pe care și le va însuși apoi romanul „popular" din veacul al XIX-lea. Nu putem încheia aceste succinte considerații, fără a menționa fericita echivalare românească a terminologiei cavalerești și a elegantului stil înflorit al Renașterii pe care o datorăm lui Dan Munteanu.

Andrei IONESCU

*) **Nemaipomenitele peripeții ale neînfricatului cavaler Amadis de Gaula**, București, Univers, 1988. Traducere și cuvînt înainte de Dan Munteanu.

amfiteatru
revistă literară și artistică
editată de Uniunea Asociațiilor
Studenților Comuniști din România

Adresa redacției : 79 782 București, str. Ștefan Furtună nr. 140, sector 6, telefoane : 15.72.85, 15.72.86, 15.72.87. Secretariat redactor-șef : 15.70.86, 16.78.10 / 157. Abonamentele se fac la toate oficiile din țară sau la difuzorii voluntari din școli, universități, instituții. Costul abonamentului : 36 lei pe an. Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la „ROMPRESFILATELIA" — departamentul export-import presă P.O. BOX 12—201. Telex 10376 prsfir. București. Calea Griviței nr. 64—66.

Redactor-șef : DINU MARIN
Redactor-șef adjunct : OTILIAN NEAGOE
Secretar responsabil de redacție : LORIN VASILOVICI

Șef de secție : RADU G. ȚEPOSU

Afirmarea plenară a creației și artei socialiste

(Urmare din pag. 1)

aceste meleaguri cea mai dreaptă și mai umană dintre orînduirile sociale, comunismul.

În procesul revoluției de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism, cultura socialistă, care reprezintă un moment calitativ superior pe scara progresului cultural al omenirii, se constituie ca o sinteză a valorilor făurite de poporul român de-a lungul istoriei, valori care exprimă transformările profund revoluționare ale ultimelor decenii de revoluție și construcție socialistă. În concepția partidului nostru, valorificarea tradiției culturale constituie o parte inseparabilă a manifestării sentimentului de demnitate națională, întrucît ea exprimă cunoașterea de sine și conștiința de sine a poporului.

Valorificarea moștenirii culturale, aprecierea tradiției de creație literar-artistică se face avînd întotdeauna în vedere condițiile social-istorice concrete în care a fost ea făurită, caracteristicile etapei respective, cerințele dezvoltării sociale, interesele fundamentale ale clasei muncitoare. În acest sens, numai o analiză științifică, obiectivă a moștenirii culturale permite disocierea clară între ceea ce a fost înaintat, valoros, a tot ceea ce a exprimat necesitățile progresului social, și lucrările și ideile inspirate din ideologia claselor exploatatoare. Deoarece cultura se prezintă ca o unitate a continuității și discontinuității, a tradiției și inovației, acestea pot fi urmărite și în afirmarea disocierii invocate. Continuitatea culturală, tradiția, ca dimensiune a sentimentului de demnitate națională a unui popor, joacă rolul unui mijloc de transmitere a cunoștințelor, obiceiurilor, datinilor, a întregii experiențe acumulate istoric și preluate critic, ceea ce se finalizează într-o influență benefică a muncii culturale anterioare asupra celei de azi.

Premise ale noii sinteze axiologice și spirituale

Afirmarea plenară a creației și culturii socialiste în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea nu a însemnat numai o deschidere către propriul nostru trecut cultural; ci și o integrare organică în cultura secolului nostru. Ea s-a manifestat atît ca o conștiință a necesității schimbului reciproc de valori și a asimilării critice a elementelor pozitive produse în cultura universală, în raport cu exigențele funcționale ale culturii noastre, cît și ca schimb de valori care se corelează cu confruntarea de pe terenul luptei ideologice contemporane și care îmbracă forme diferite în funcție de specificul fiecărui limbaj artistic sau cultural.

În contextul lărgirii considerabile a comunicării internaționale, dialogul fertil cu alte culturi a căpătat noi dimensiuni datorită faptului că în tot mai mare măsură cultura contemporană este marcată de fenomenul revoluției tehnice și științifice, de integrarea tot mai organică a descoperirilor științifice și a inovațiilor tehnice în viața cotidiană. Referindu-se la faptul că trăim într-o epocă de uriașe cuceriri ale științei și tehnicii în toate domeniile de activitate, ale cunoașterii umane, care presupun înarmarea întregului popor cu cele mai noi achiziții ale cunoașterii umane, pentru a ridica nivelul general al constructorilor socialismului din țara noastră, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că „trebuie să punem în centrul preocupărilor noastre intensificarea activității de cercetare, de ridicare a pregătirii profesionale, tehnice, culturale, de înarmare a oamenilor muncii, a întregului popor cu un înalt nivel de cunoștințe științifice, ideologice. Să devenim o puternică forță a științei și culturii, un popor care să acționeze cu întreaga conștiință și răspundere, în spirit revoluționar, să asigure realizarea obiectivelor dezvoltării sale și să-și aducă, totodată, contribuția la dezvoltarea generală a științei și cunoașterii universale".

Cultura socialistă constituie o sinteză axiologică și spirituală de o mare complexitate, ea integrîndu-se activității ideologice, politico-educative de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, socialistă, obiectiv de importanță deosebită în actuala etapă a dezvoltării societății noastre socialiste. Ea presupune atît dezvoltarea culturii umaniste, cît și o integrare organică a acesteia cu o nouă cultură științifică și tehnică, pornind de la concepția științifică despre lume și viață — materialismul dialectic și istoric.

Realizările poporului român — izvor de inspirație

Încă de la Congresul al IX-lea al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, a pus problemele priorităților în domeniul culturii socialiste. Realizările de pînă acum au pus în evidență înalta conștiință patriotică, revoluționară, socialistă a creatorilor din toate domeniile. Totuși, ținînd cont de noile priorități în activitatea ideologică, politico-educativă, de necesitatea transformării acesteia într-o forță motrice a dezvoltării generale a societății, există noi imperative ale creșterii contribuției artiștilor și oamenilor de cultură la ridicarea generală a nivelului de cultură al poporului nostru. Ele au fost puse în evidență cu clarviziune programatică de secretarul general al partidului: „Creația literară, artistică trebuie să realizeze noi opere care să oglindească uriașa muncă a poporului nostru. Avem nevoie de noi romane, noi piese de teatru, noi poezii în care eroii principali să fie muncitori, țărani, intelectuali, cu preocupările lor, cu dorințele lor de progres, de bunăstare, cu hotărîrea lor de a contribui la făurirea socialismului și comunismului în România. Ce minunate sînt realizările constructorilor socialismului în toate domeniile! Din aceste preocupări, în care sînt și multe contradicții și în care sînt exprimate multe dorințe, trebuie să se inspire scriitorii, creatorii patriei noastre. Izvorul nesecat de inspirație trebuie să-l constituie viața și munca poporului nostru. Din acest izvor veșnic viu, nesecat să se inspire adevărații creatori și artiști, care, prin întreaga lor activitate, trebuie să servească poporul, construcția socialismului, viitorul său luminos, comunismul!".

Oriunde am merge prin țară, vom vedea, la loc de cinste, alături de mărețele ctitorii ale epocii pe care o trăim, operele nemuritoare ale artiștilor de valoare, ansambluri monumentale care evocă trecutul glorios de luptă al poporului român pentru afirmarea ființei proprii, pentru libertate socială și națională, pentru independență și unitate. Alături de cronicile scrise, istoria milenară a poporului nostru retrăiește în aceste creații o nouă viață care prin limbajul creației artistice conferă noi dimensiuni expresive afirmării sentimentului de demnitate națională.

O parte importantă a creațiilor realizate în ultimele două decenii se inspiră direct din realizările minunate obținute de eroicul nostru popor muncitor în munca și lupta sa de instaurare a noii societăți, de făurire a unei civilizații a bunăstării, contribuind astfel direct la unirea eforturilor tuturor constructorilor socialismului, la întărirea unității poporului în jurul partidului, la întărirea forței generale a patriei.

Puternica mișcare de creație științifică, tehnică, culturală și artistică de masă

Afirmarea plenară a culturii socialiste nu a însemnat doar o dezvoltare a creației literare, plastice, muzicale, teatrale, cinematografice etc. a artiștilor profesioniști, care a beneficiat de largi posibilități de a se exprima în presa literară, în muzee și galerii, în săli de concerte și de spectacole, la radio și televiziune, în țară și peste hotare, ci mai ales deschiderea unui cîmp nelimitat de manifestare a geniului creator al poporului nostru. În acest sens, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată: „În întreaga această activitate un rol important revine Festivalului național «Cîntarea României», care s-a transformat într-o puternică mișcare de creație științifică, tehnico-culturală, artistică de masă, a făcut ca zeci și sute de mii de tineri de la orașe și sate să participe intens la această activitate de ridicare pe o treaptă superioară a nivelului de cultură generală.

Înseși rezultatele acestei activități pun încă o dată în evidență rolul maselor, al poporului, ca adevărat făuritor al culturii, al întregii dezvoltări a patriei noastre. Să dezvoltăm și să dăm noi dimensiuni activității creatoare a Festivalului național «Cîntarea României»! În acest sens, trebuie să organizăm mai bine activitatea de creație tehnico-științifică și în alte domenii, a teatrelor, a caselor de cultură, a cluburilor, căminelor culturale, a tuturor centrelor de educație și cultură ale festivalului «Cîntarea României»".

În acest cadru larg, stimulativ de afirmare a creației și creatorilor de valori spirituale, menit să ajute pe fiecare om să înțeleagă necesitatea și comandamentele superioare ale istoriei naționale, să participe în mod conștient la făurirea propriului destin și la ridicarea societății pe noi trepte de civilizație, un spațiu practic nelimitat le este oferit tinerilor creatori, pentru afirmarea producțiilor artistice, a creației literare, a creativității în cele mai diverse genuri de artă și interpretare. În climatul spiritual de excepție creat în țara noastră după Congresul al IX-lea al partidului, noile generații de tineri studioși conferă artei și culturii noastre însemnele originale ale existenței lor fericite, prin numeroase lucrări de artă de valoare, prin creații literare publicate în volum, în presă, în revistele literare și în cele studențești, prin producții de cerc artistic și de cenaclu de creație, prin formații artistice, îmbrățișînd toate modalitățile de exprimare prin mijloace specifice ale artelor. Cadrul larg și generos de exprimare a activității cultural-educative, a opțiunilor de creație ale studenților, îl constituie Festivalul Artei și Creației Studențești, înscris în Festivalul național al muncii și creației libere „Cîntarea României", unde se afirmă o vastă mișcare artistică de amatori, ce oferă posibilitatea participării la activitatea formațiilor și cercurilor artistice. Timp al împlinirii autentice și al desăvîrșirii spirituale, „Epoca Nicolae Ceaușescu", epoca afirmării plenare, a creației și creatorilor fundamentează și prin contribuțiile valoroase ale tinerelor talente dimensiunile și valoarea noii noastre culturi.

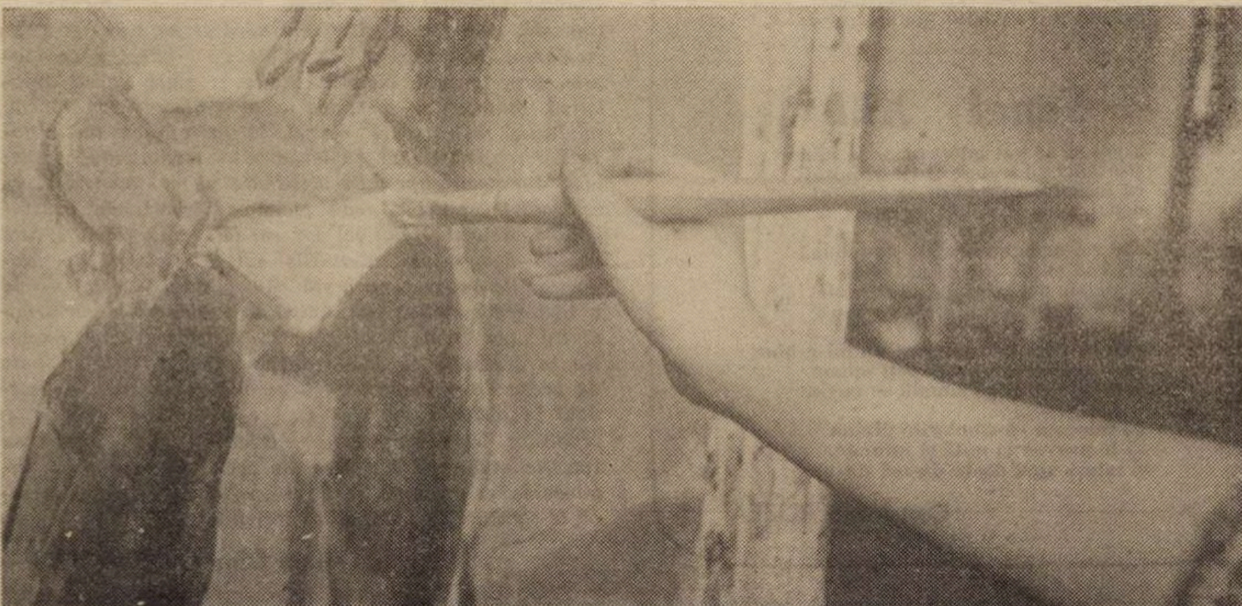

Sensul iubirii

Patrie

Te simt invocîndu-mă
ca pe-un dicționar
de familie.

Muguri

Acoperă-mi umerii
cu toga împărătească a grîului,
și spune-mi ceva,
să se-nfioare-n fereastră
floarea întinerită a teiului,
să contemplăm împreună
risipa petalelor din cîmpia română.

Îndemn drumul cocoarelor
să coboare din cer mai aproape de iarbă,
acum, cît frumos mai poate să fluiere
tînără-n vînt,
iar amiezile să-și risipească în aer
octavele.

Primăvara

În azur e atîta liniște
că trebuie să-mi strig numele
prin fereastra poemului
cu fața îndreptată spre lume.

Presimt o primejdie magică,
pajiștea urnind roata sorilor.
De-acum nu vom mai zăbovi
stăpîniți de iluzii.

În curînd vom asista la o nouă ascensiune.
În curînd vom sărbători melancolia zăpezii.

Zarea se clatină,
și de flori tăcute livezi crengile
înfrățindu-și.

În fiecare din noi
se regăsesc numai acele cuvinte
plecate din lumea izvoarelor
însetate de dragoste.

Pastel

Ia-mi din cale nămeții și lasă-mi
iarba de smirnă și rouă,
iedera roșie să-mi biciuie sîngele,
noaptea, aproape de-un mugure de fîntînă,
pe turle de case dînd buzna
din echinocții cocoșii,
murmurul fraged al aurorelor noastre
întoarse dinspre tărîmuri de dor,
mireasmă verde, argint doinitor.

Ligia STAN

Dialogul artelor

● regulile elementare ale ecranizării ● a crea fără prejudecăţi ● comparatismul vetust al eruditilor de provincie ●

Film şi literatură

Fidelitatea structurală

Recenta apariţie pe ecranele noastre a filmului Sonata Kreutzer oferă un bun pretext pentru a zăbovi încă o dată (fie şi preţ de numai două file) asupra unei probleme ce nu şi-a pierdut şi nici nu sînt semne să-şi piardă actualitatea: aceea a relaţiei literatură — film, concretizate cel mai adesea în forma ecranizării. S-o spunem de la bun început: Sonata Kreutzer, aşa cum ne-o propun studiourile sovietice, nu este o capodoperă, nu este un film extraordinar, de talia neuitatei Piese neterminate pentru pianina mecanică sau a Cuibului de nobili. Are însă o calitate tot mai greu de întîlnit astăzi, anume onestitatea adaptării, respectul pentru un text clasic şi mai ales pentru problematica fundamentală ce-l susţine. În acest sens — chiar dacă deci nu are inventivitatea imagistică, de montaj şi truvaiurile Mihalkovilor — regizorul Mihail Sweiter este exemplar. El urmează punct cu punct construcţia epică a amplei nuvele în liniile sale esenţiale, împleteşte onorabil rememorarea la persoana întîi cu dialogul şi se fereşte (precum Tolstoi — vorbesc de Tolstoi, autorul nuvelei, şi nu de Tolstoi, autorul ciudatei postfeţe) să dea dreptate unuia sau altuia din protagonişti, să simpatizeze cu soţul sau soţia, lăsînd opţiunea, atîta cîtă poate exista, pe seama fiecărui spectator.

Reţinînd aşadar ideea respectului creator (şi nu paralizant) faţă de opera literară, să revenim la filmele noastre. Prin 1980 făceam un calcul ce-mi arăta că din întreaga producţie naţională de lung-metraje, de la Noaptea furtunoasă a lui Jean Georgescu încoace, aproape jumătate (47%) erau filme după texte literare, în special povestiri şi nuvele. Nu cred ca situaţia să se fi schimbat prea mult pînă în clipa de faţă, ceea ce demonstrează cît de important este felul cum adaptăm pentru ecran patrimoniul literar. Şi cred că nu e greu de observat că dacă putem, cu silinţă multă, să vorbim de un patrimoniu cinematografic autohton, acesta e mai curînd format din pelicule „scoase" din literatură decît din producţiuni după scenarii „originale". Sînt filme care, ca să zic aşa, intră în patrimoniu şi filme care intră direct în arhivă. Dintre primele, trei se întîlnesc, în opinia mea, „la vîrf": Reconstituirea, Pădurea spînzuraţilor şi Moromeţii. În apropierea lor s-ar situa Moara cu noroc, Nunta de piatră, Felix şi Otilia, Ciuleandra, Pădureanca. După ele, la distanţe mai mici sau mai mari (uneori incomensurabile), celelalte... Mi-aş permite să spun că dacă aceste filme se constituie cu adevărat în valori de prim ordin ale cinematografiei noastre, aceasta se datorează, printre altele, şi extremei, permanentei rigori cu care scenariştii şi regizorii au decupat textul de origine, slujindu-l şi slujindu-se în marginile adevărului său niciodată alterat. Am rămas uimit citind nuvela Reconstituirea a lui Horia Pătraşcu de cît de puţin s-a „îndepărtat" regizorul de materialul scris, „storcîndu-i" în schimb ultima picătură de semnificaţie prin inimitabilele-i schimbări de ritm, prin tulburătoarele metafore vizuale sau prin extraordinara bandă sonoră. Aceeaşi constatare, a unei fidelităţi structurale, se poate face şi în cazul Pădurii spînzuraţilor sau Moromeţilor, filme-etalon care ne arată cum trebuie citit cu „cine-ochiul" un text beletristic.

Reamintesc toate aceste lucruri ştiute, deoarece, de vreo cîţiva ani încoace, în cazul filmelor revendicîndu-se dinspre literatură, a apărut o modă cam ciudată, ca să nu-i zic altfel. Pasămite, nu mai facem filme după cutare sau cutare bucată de cutare sau cutare autor, ci filme „inspirate" din opera, din întreaga operă, a scriitorului respectiv. N-ar fi nici în asta nimic rău dacă generoasa formulă n-ar ascunde un tip diletant de „inspiraţie", cam de pe unde-i vine regizorului mai la îndemînă (sau producătorului), amestecînd registre stilistice, motive, teme, personaje. O bucată literară, o povestire, o nuvelă, un roman au specificul, coerenţa lor şi-ţi trebuie geniul (sau cel puţin cultura) lui Ciulei pentru a implanta reuşit în structura Pădurii spînzuraţilor o scenă din Iţic Ştrul dezertor. Însă, cînd, într-un alt film, îi pui pe pescarii de la Nada florilor să poarte, scotocind prin mîl după crăpceni, o discuţie savantă despre Ion Sofia Nădejde şi mişcarea de la „Contemporanul", teamă mi-e ori că spiritul sadovenian ţi-a rămas străin, ori că acest fel de „inspiraţie" seamănă mai mult a transpiraţie inutilă... Şi exemplele ar putea continua.

Iată de ce onestitatea transcripţiei filmice se impune, cel puţin contextual, ca o regulă de neeludat a ecranizării.

Ioan GROŞAN

Ritmuri plastice

Jocul formelor şi al culorilor

N-a putut trece neobservată prezenţa în Capitală, cu puţină vreme în urmă, a membrilor **Atelierului 35** din Oradea, cu prilejul celor trei expoziţii la Căminul Artei (etaj), Hanul cu Tei şi Orizont.

Tinerii aceştia entuziaşti au forţă individuală şi coeziune de grup şi, mai presus de orice, creează cu poftă/ fac artă, prezentîndu-se mult deasupra obişnuitului. „Graforeea" laudativă este de data aceasta inconcludentă faţă de impresia pe care o poate provoca nemijlocitul contact cu expoziţia.

Nimic din ceea ce înseamnă viaţă nu le este străin şi nimic din ceea ce înseamnă cultură, artă în toate formele ei de manifestare; asimilează tendinţele cele mai moderne (şi „post") şi, în pas cu timpul, rămîn ei înşişi, genuini şi vii.

Personalităţile se afirmă puternic păstrîndu-se, aşa cum remarca şi Anca Vasiliu, statutul de fiinţă vie, de organism autonom al grupului (surprinzător întrupat din varietatea caleidoscopică, din colajul eteroclit al formulărilor individuale).

Atelier 35 — Oradea conciliază în sine, dialectic, contrariile, membrii săi fiind pe rînd şi concomitent extrovertiţi şi introvertiţi, liric-meditativi şi dinamic-activi, optimişti, comunicativi, participativi şi sceptic-izolaţi, tulburaţi şi senini, raţionali, lucizi şi senzual-emotivi, visători, fantasmagorici şi cinic-realişti, sensibili, rafinaţi şi violent-expresivi, cuminţi şi provocatori, plini de haz şi grav-melancolici, puşi pe glume şi extrem de serioşi, profesionali, elaboraţi şi spontan-ingenioşi. Lucrările lor, fiecare în parte şi toate la un loc, devin o sărbătoare pentru ochi şi suflet.

Neconformişti, curajoşi, incisiv-novatori, paradoxal copii teribili şi înţelepţi, prezenţa lor pe tărîmul artei este o perpetuă aventură, extrem de pasionantă, febrilă, tensionat-creatoare, o continuă, fertilă experimentare, fiecare dintre ei resimţind-o autentic/original, în deplină sinceritate, fără prejudecăţi, eliminînd locul comun şi banalul sau servindu-se de ele cu ironie.

Deschişi, doritori de cunoaştere şi personalizare a tot ce-i înconjoară, relaţia lor cu lumea, cu arta stă sub semnul spectaculos al ludicului liber şi eliberator.

Eliptici, concişi sau tumultuos-baroci, exhibînd cromatici „electrice", exuberante, maternităţi suculent picturale sau exprimîndu-se cu economia unei grafii lapidare, suprapunînd şi exploatînd îndrăzneţ toate materialele, texturile şi tehnicile artistice posibile (şi imposibile), reinventînd modalităţi de formulare plastică, membrii grupului exercită, prin ansamblul lucrărilor lor, un efect analogic impactului şocant al unui poem dada.

Ei se numesc: Iulian Anghel, Gheorghe Aursulesei, Vioara Bara, Rudolf Bone, Paula Cionca, Deák Arpád, Emil Dobriban, Egyed Judit, Aniko şi Dorel Gerendi-Găină, Florian Heredea, Gina Hora, Katona Gyorgy, Nicolae Kruch, Maria Minchievici, Ioan Aurel Mureşan, Nicolae Onucsan, Dan Perjovschi, Ioan Augustin Pop, Ovidiu Sălăjan, Szabo Alice, Ramona Novicov-Terdic, Gyöngy şi László Ujvárossy, Sorin Vreme.

Atelier 35 — Oradea marchează un moment cu adevărat valoric în arta actuală românească, un demers plastic palpitînd în ritm cu trepidantele experienţe ale contemporaneităţii.

Ruxandra BALACI

Sonet XIX

vrăjindu-ne din creştet în călcîie
sorbiţi de duhuri cu albastră gură
ne-nfrigurau cu fără de măsură
brazii eterne trepte de tămîie

în peşteri în ecoul lunii sferic
intram cu ochii-nchişi în tîmple gemeni
făptura ni se liniştea asemeni
gîndului bun semn alb în întuneric

sau braţul gol îl ridicam din umăr
părînd în alergare că se zbate
cu tot cu părul lung lovit cu pieptul

pierit cuvînt pierdut în stele număr
copil duios între-ale lumii toate
suflete reci sufletul tău aştептu-l

Sonet XLI

n-am să te pot întoarce de la mine
şi-atunci va trebui să fii primitul
ca foşnetul ca umbra ca pripitul
penet rănit şi risipit pe cline

dar voi nega cu braţele-amîndouă
această clipă care se prăvale
şi umple oarbă viaţa morţii tale
şi-mi sfîşie vestmintele de rouă

cum te cuprinde spun că nu mi-e bine
cum mă îneacă nu te poţi opune
şi-atunci ce rugă simplă se cuvine

să mişc cu ea candorile divine
să le provoc la milă şi minune
şi totuşi vino du-te du-mă du-ne

Constanţa BUZEA

Repere sociologice

Valoarea în ştiinţa socială

Sînt mai multe moduri de a concepe problema identificării valorii în universul ştiinţelor sociale. Definiţiile „normative" ale sociologiei obligă această ştiinţă să se orienteze după valorile produse şi recunoscute de societate în ansamblu, „societatea" însăşi fiind proiectată ca o valoare transcendentă ale cărei instanţe sancţionează activitatea grupurilor şi indivizilor ce o compun. O asemenea sociologie devine un fel de supra-instanţă canonică, reproducînd ceea ce a ajuns pînă la ea pe lungul drum al legitimării, ceea ce îi permite, după caz, fie să invoce „neutralitatea" academică, fie, dimpotrivă, să-şi revendice „organicitatea" (în sensul mai vechi sau mai nou al „intelectualului organic"). Pentru a lua exemplul cel mai la îndemînă şi doar aparent cel mai „neutru", valorile literar-artistice sînt reproduse după ierarhiile şi criticile literare şi de artă fără a mai lua în discuţie problema producerii lor, ceea ce îngăduie iluzia autonomiei disciplinare şi retorica interdisciplinarităţii. Unei astfel de poziţii „ştiinţifice" (unde se simte nevoia exhibării obiectivităţii şi a demonstrării „avansului" tehnologic de obicei prin instrumentalizarea neopozitivistă ori conceptualizare semiologică) i se opune în mod intuitiv un fel de sociologie mai degrabă spontană, practicată de criticii mai mult sau mai puţin specializaţi ai domeniului respectiv, care-şi propun să „demoleze" (de pe „soclu"), să „demonteze", chiar să „demaşte", pe scurt să divulge „pseudo"-valorile stabilite, propunînd (nu întotdeauna) altele, „autentice", „pe nedrept" ignorate sau marginalizate. Această sociologie spontană (care se poate practica inclusiv vis-à-vis de valorile instituţionalizate ale sociologiei ştiinţifice!) procedează la o reducere la „esenţa" sa socială a obiectului contestat (de unde impresia de divulgare sau vulgarizare), ceea ce, în anumite condiţii istorice, cînd universul de producţie a valorilor e strict instituţionalizat, rigidizat, poate da naştere unui soi de terorism intelectual (şi mă gîndesc la cunoscutul „sociologism vulgar", dar şi la celebrii săi strămoşi iconoclaşti), ori scepticismului şi cinismului polemic (invectiva, atacul la persoană), cînd doar „valorile negative" îşi pot susţine autonomia.

Cîmpul producerii valorilor este tensionat între aceste reprezentări contradictorii, între valoarea asociată puterii sociale, dominaţiei, capitalului economic şi care, pe o anumită piaţă specializată, „se vinde bine", şi valoarea asociată universului restrîns al producătorilor intelectuali, considerată „pură", căci „fără preţ", dat fiind decalajul dintre investiţia simbolică şi remunerarea economică. Sociologia se opune astfel atît reprezentării substanţialiste (aflate la originea fetişismului estet ori erudit), cît şi celei formaliste, pentru care originea valorii se află în interacţiunea dintre producători şi consumatori, respectiv artişti şi public, distingînd între un ciclu de producţie lărgită, unde accentul revine consumului, şi un ciclu de producţie restrînsă, în care consumatorii sînt ei înşişi producători (folosindu-se noţiunea de egali-concurenţi). Această manieră de a pune problema raporturilor dintre „creatori" şi „admiratori" (pentru a folosi vechii termeni romantici) îşi ia ca referinţă istorică evoluţia universului intelectual către specializare şi diferenţiere, deci afirmarea competenţelor scoase de sub incidenţa unor supra-instanţe exterioare (cum au fost Statul şi Biserica pînă în secolul XIX şi, în anumite enclave istorice, în secolul XX). Emanciparea care nu ar fi fost posibilă în absenţa unor condiţii economice favorabile, respectiv existenţa unei pieţe care să suplinească sistemul mecenatului particular (parţial înlocuit ulterior cu cel de stat). În condiţiile în care lipseau condiţiile pentru funcţionarea pieţei, inclusiv ca urmare a controlului exercitat de o unică instituţie (artistică) centralizată, arta (ca şi ştiinţa) a căpătat un caracter preponderent instituţional, dezvăluit de stilul neoacademic. Prin urmare, între instituţie şi piaţă există o relativă contradicţie, omologă celei dintre ciclurile de producţie restrînsă şi largă. Hipertrofierea instituţională (şi fenomenul subiacent al mecenatului) face însă din acele produse destinate pieţei restrînse, în contradicţie explicită sau tacită cu comanda instituţională, datorită relativei lor rarităţi, nişte bunuri care posedă deopotrivă trăsăturile ambelor cicluri de producţie. Fenomen care arată că istoria — artei — nu e nici ireversibilă, nici univocă. Problema raporturilor dintre „piaţă" şi „instituţie" în sociologia artei (inclusiv în legătură cu identificarea valorilor) mi se pare de aceea de o importanţă deosebită şi ea trebuie abordată în opoziţie deschisă cu comparatismul vetust al eruditilor de provincie, specializaţi în măsurarea specificităţilor. Fără a face din sociologie ecologism, înţelegerea şi protecţia fiecărui spaţiu de existenţă umană le consider de datoria oricărei ştiinţe.

Mihai Dinu GHEORGHIU

Lumina stelei ce-a apus

● trăirea sentimentului, ca formă de epuizare a imaginației ● restaurarea iluziei ●

Ceremonia absenței

Cînd se vorbește de erotica eminesciană, cel mai adesea impresia e de trăire extatică, de pierdere în ritmurile sempiterne ale naturii, de fuziune organică. Trăirea plenară a actului este invocată ca o abstragere din cotidian, ca frenezie a solitudinii, în fine, ca exacerbare a diafanului. Călinescu însuși vedea în iubirea cuplului o formă de sfidare a efuziilor naturale: „Intimitatea eminesciană e tăcută. Perechea nu vorbește și nu se întreabă. Amețită de mediul înconjurător, ea cade într-o uimire, numită de poet «farmec», și care e neclintirea hieratică a animalelor în epoca procreației. Amorul eminescian e religios mecanic, înăbușit de geologie". Astfel imaginată, dragostea eminesciană ar cobori din erosul tumultuos al Cîntării Cîntărilor, cu tot ritualul exacerbat de acolo.

Numai că dragostea, în poezia lui Eminescu, presupune o mult mai accentuată complicație intelectuală. Nu în sensul raționalist, în care cerebralitatea ar precede afectul, ci în acela că dorința pare a-și fi sieși suficientă. Redus la reprezentare, actul rămîne o pură

proiecție a viziunii. Trăirea sentimentului e o formă de epuizare a imaginației. La capătul închipuirii se află convenția erotică.

În Înger și demon, paroxismul erotic e doar aparent, căci în fapt are loc o substituire a actului prin sentiment. Gestica se dizolvă în generalitatea noțiunii, iar dorința, într-o himerică strategie a apropierii: „Ochii ei cei mari, albaștri, de blîndețe dulci și moi, / Ce adînc pătrund în ochii lui cei negri furtunoși! / Și pe fața lui cea slabă trece-ușor un nour roș — / Se iubesc. — Și ce departe sunt deodată amîndoi!" Finalul poemului nu reprezintă altceva decît o convențională conciliere afectivă care nu mai are nimic din tensiunea dorinței dinainte. Apoteoza nu e a trăirii, ci a ceremoniei: „Am urmat pămîntul ista, vremea mea, viața, poporul, / Cu gîndirile-mi rebele contra cerului deschis; / El n-a vrut ca să condamne pe demon, ci a trimis / Pre un înger să mă-mpace, și-mpăcarea-i... e amorul". Tudor Vianu a observat foarte bine evaziunea erotică în poezia eminesciană: „Sentimentul nu mai e trăit, ci degustat. El este resimțit ca un izvor de energie, de abundență și expansiune lăuntrică, fără nici o considerare pentru realitățile în raport cu care el ar trebui să fie căutat sau evitat într-unul singur din felurile sale posibile". Astfel se explică dualitatea dintre eros și meditație, care provine din potențarea absenței prin gîndire. Sentimentul își conține doar o finalitate prezumtivă, cel mai adesea împiedicată printr-o dramă ipotetică. În sens shopenhauerian, putem vorbi în poezia eminesciană de o dragoste ca voință și reprezentare.

Într-o altă poezie, Dorința, impresia este de beatitudine, de euforie erotică, desigur imaginate într-un cadru ideal, în deplină consonanță cu idealitatea dorinței: „Fruntea albă-n părul galben / Pe-al meu braț încet s-o culci, / Lăsînd pradă gurii mele / Ale tale buze dulci..." Aparentul realism al împlinirii nu e însă decît o formă de indeterminare erotică, findcă Eminescu dizolvă dragostea în imaginea ei arhetipală, adamică. Imaginația (deghizată alteori în amintire) joacă un rol protector, de conservare a trăirii superioare. E aici o utopie asumată și orice încercare de finalizare a ei în planul real echivalează cu un hibris, cu un păcat originar. În acest sens, amorul e „un lung prilej pentru durere", căci poetul se află mereu la confluența dintre dorința reală și aspirația ideală, dintre elanul mitizării și impulsul vindicativ. Ne aflăm, de fapt, într-un cerc vicios al imaginației erotice eminesciene consumate într-un joc al contradicțiilor. Ambiguitatea dorinței se explică și prin acest ascendent al idealității asupra realității, pe care poetul îl proclamă cu un fel de obstinație. Poetul însuși e un Orfeu care se îndreaptă spre Euridice mergînd cu spatele, de teamă să nu întoarcă nici o clipă capul.

Diana MANOLE

Odă

(în metru antic)

Nu credeam să-nvăț a muri vreodată!
Pururi tînăr, înfășurat în manta-mi,
Ochii mei nălțam visători la steaua
Singurătății!

Cînd deodată tu răsăriși în cale-mi,
Suferință tu, dureros de dulce...
Pin-în fund băui voluptatea morții
Nendurătoare.

Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus,
Ori ca Hercul înveninat de haina-i;
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
Apele mării.

De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet,
Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări...
Pot să mai renviu luminos din el ca
Pasărea Phoenix?

Piară-mi ochii turburători din cale,
Vino iar în sîn, nepăsare tristă;
Ca să pot muri liniștit, pe mine
Mie redă-mă!

(1883)

Surîsul ironic

Integrat de romantici ca element esențial al esteticii lor, grotescul beneficiază treptat de recunoașteri programatice, ca să nu amintim aici decît de celebrul encomion al lui, Victor Hugo în prefața la drama Cromwell, *și are o carieră spectaculoasă, devenind chiar un element de bază al dramei moderne. Extaziați de imaginea operei totale, romanticii, în special cei germani, dau o mare importanță conceptului de natură și teoriei* mimesis-*ului. Alături de ideea contopirii genurilor într-un tot unitar stilistic, preconizată prima dată de Goethe și, cu reveniri mai nuanțate, de Novalis și F. Schlegel, este necesară și o suprapunere firească a sublimului și grotescului, după modelul naturii, pentru ca opera de artă să-și justifice prezența. După barocul și manierismul secolelor XVI—XVIII, grotescul intră în conștiința estetică romantică cu drepturi reale, afirmate adesea programatic sau indirect în operă prin motive centrale ca, spre exemplu, motivul bufonului sau cel al lumii ca teatru. Exacerbarea diformului, nu ca explozie a bizarului, ci ca procedură de compunere a caricaturii generatoare de acel „surîs amestecat cu oroare", după expresia lui Wolfgang Kayser, pare a fi formula de introducere a grotescului.*

Am putea spune, bazîndu-ne pe obsesia oglinzii, motiv existent și la Eminescu, că grotescul nu este decît reprezentarea deformată a lumii. Oglindirea are loc în vis și marchează dispariția treptată a lucidității, efortul de reinstaurare a iluziei, a convenției unei lumi imaginare posibile. În teatrul eminescian, grotescul s-a infiltrat, paralel cu poezia și proza, alături de alte motive și teme romantice, prezentînd însă o fațetă diferită. Ca și în lirică, unde suporta rigorile unei convenții a genului, reprezentările grotești aparțin stării de vis, dar sînt marcate mai direct prin vizualizare, de unde provine și plasticitatea mai apăsată a figurilor de stil. Astfel, în Mira, *grotescul este subsumat perspectivei personajului Ștefăniță asupra propriei sale degradări, fiind în același timp o proiecție întoarsă a lumii:*

„Cînd cimitirul doarme și crucile veghează,
Cînd corbii printre ele țipînd poetizează
Și-n clopotnița veche de stîlpi toacă izbește,
Cînd sufletu-unui demon cu vîntul lui trezește
Arama amorțită..."

Atmosfera macabră, tipic romantică, dobîndește intensități grotești prin detaliere. Deformarea, în măsura în care e doar deformare și ignorăm alte implicații, provoacă o viziune tragică, amestec de groază și fascinație.

O situație aparte prezintă însă opera bufă cu infiltrații burlești în care o influență de tipul commediei del arte *poate fi ușor detectată:* Infamia, cruzimea și desperarea sau Peștera neagră și Cățuile proaste sau Elvira în desperarea amorului. *Farsă grotescă, prezentînd o lume caricaturală, trimite* avant la lettre *la teatrul absurdului, de pildă. Procedura face parte din arsenalul mijloacelor de arătare a ironiei, și are predecesori la un Ludwig Tieck în ale cărui piese, alături de jocul dintre iluzie și realitate (v.* Motanul încălțat, Lumea răsturnată), *ca suport al ironizării model literare, grotescul apare ca exacerbare chiar a structurii dramatice propuse. Artificiul acesta nu este doar un truc al poetului, ci exprimă o modalitate de neignorat a anihilării efectului iluzionist al teatrului. Grotescul este introdus conștient de poet pentru a distruge iluzia. Principala tehnică este ridiculizarea temelor literare: tema vieții spre exemplu. Viața este, astfel, "— o ciorbă fără stele / Papuc făr de călcîie, ciubotă fără piele / O gîscă fără rînză, un suflet fără soare / Muscă căzută-n lapte-or soare în ninsoare", prin jocul unor construcții metonimice ridicate la rangul de metafore existențiale ce instaurează luciditatea și scepticismul. Este asociat astfel un grotesc al aparenței cu cel al esenței, rod al întîlnirii contrariilor și al deformării prin inversare a feței lumii, o lume ce nu și-a pierdut, în nimicnicia-i existențială, caracterul prim: nevoia ostentației. Schema construcției parodice este motivul lumii ca teatru, dar un teatru întors, dezorganizat:*

„Ce grijă îmi mai face cel blăstemat paroh
*Ce p-*intrigantu-l *joacă în astă piesă* crudă" (...)
Sau: „Dar iată și regina... apare ca și steaua.
Să o primesc pe scenă și să-mi aprind luleaua".

Tot ansamblul parodic integrat dezvoltării grotești traduce un refuz al convențiilor. Sînt nimicite astfel tipurile și/sau tiparele teatrului clasic: regele, regina, intrigantul, deux ex machina *etc. Nu sîntem departe aici nici de imaginea omului-marionetă, transmisă prin motivul actorului, așa cum apare ea în secolul XX. Deformarea structurii literare impune o deformare a conceptelor care o susțin:*

„Să umblu-n lume tragic ca gîsca opărită
O, O, acuși mă supăr și îți blănesc giubeaua
În furia mea sfîntă — vezi mi s-a stins luleaua".

Este un joc permanent între falsa iluzie și tehnica reducerii la cotidian, la realitate.

Grotescul apare astfel ca fiind corector al exaltării în fața iluziei și înlocuiește tendința hiperbolizării prin litotă care intră într-un joc al exagerării propriului nivel, coborînd spre un punct minus.

Rezidual sau atenuat, grotescul apare și în alte scrieri eminesciene, nu neapărat comice, ca de exemplu într-un fragment de dramă, Alexandru Lăpușneanu, *în care situația dramatică (domnul obligă pe văduvă și ucigașul soțului la unire prin căsătorie) se bizuie pe o astfel de schemă. Prezent sub diferite forme, fără să țină totuși de un program estetic, fondul grotesc al teatrului eminescian traduce dizolvarea iluziei, a stării de nedeterminare, prin acțiunea de ridiculizare și ironizare a lumii imaginate. Totul este vis, dar totul este și coșmar, așa încît surîsul ironic și detașat pare singura soluție.*

Ioan CRISTESCU

RECURS LA ESENȚA LITERATURII

● responsabilitatea scrisului și mirajul literaturii ● necesitatea motivării culturale a creației ● oricine poate ține pana în mînă, frecîndu-și tîmplele în nopți lungi de insomnie ● literatura nu se bizuie pe legile arhivei ● de ce nu există om care să nu fi scris măcar o poezie ? ● chiar numai timpul cerne valorile ? ● și, deodată, ca o cometă impetuoasă, apare vanitatea publicării ● „am încercat să înfățișez în versuri iubirea mea pentru o anumită ființă" ● dedesubturile bunului simț ● în politețea simandicoasă a amatorului stă totuși un sîmbure de vanitate ● prin ce-i seduce literatura pe cei trufași ? ● nimeni nu se instituie într-un gardian al talentului ● totuși, gloria e cel mai mare miraj ● zeci, sute de speranțe investite, ca-ntr-o loterie, în idealul ieșirii din anonimat ● cine crede despre un scriitor că e un hîrțogar e rudă bună cu Jupîn Dumitrache ● spaima de anonimat e firească ● „e ușor a scrie versuri / cînd nimic nu ai a spune" ●

Despre literatură se poate vorbi fie dinspre partea geniilor, fie dinspre cea a veleitarilor. Privind lucrurile în latura lor superb-orgolioasă, miracolul literaturii ne apare ca o izbîndă mult prea umană, ca o îndeletnicire la îndemîna oricui. Dacă întoarcem însă faptele pe cealaltă parte, cercetînd necruțător golul imens pe care literatura îl creează în zonele ei periferice, senzația e de deznădejde, de mîhnire, de deconcertare. Nici o literatură nu e omogenă și o cercetare atentă a ei ne arată că marile împliniri au creat nenumărate victime ale vanității. Există un miraj al literaturii pe care-l trăiesc nu doar cei tineri, ci și cei ajunși la limanul senectuții. Pe mulți, acest miraj i-a adus în pragul unui viciu incurabil, al fetișismului, pe alții i-a împins spre disperarea hilară. Care sînt cauzele pentru care aproape fiecare om e tentat să scrie ? Ce creează iluzia izbînzii facile ? Cum se naște prejudecata că a scrie e cel mai simplu dintre toate lucrurile posibile ? De ce e asimilată literatura, foarte adesea, cu o îndeletnicire la îndemîna oricui, cu divertismentul, cu descătușarea de-o clipă ? Ce-i face pe oameni să creadă că literatura e calea cea mai simplă spre succesul social, spre notorietatea publică ? De ce există o inflație a literaturii, cum nici o altă artă nu trăiește acest simptom ? Iată cîteva din întrebările pe care le-am avut în vedere pe parcursul acestei anchete realizate în rîndurile celor mai tineri iubitori ai scrisului, în mare parte studenți, de la care am încercat să aflăm, dacă nu o explicație generală, măcar o motivație a lor, subiectivă. Am încercat, așadar, să tatonăm un fenomen pentru a-l supune, la rîndul nostru, spre reflecție, tuturor cititorilor.

Pana, coala de hîrtie și ideea de nemurire

Într-o literatură, statuile se pot număra pe degete. Marile valori apar la orice pas și acesta e un semn că nu oricine își așterne gîndurile pe hîrtie devine, brusc, nemuritor. Își au și cărțile soarta lor ! Dacă scrisoarea lui Neacșu din Cîmpulung a putut deveni, dintr-un act particular, un document literar e pentru că vremurile stăteau sub semnul precarității scrisului. Însă această soartă fericită a putut fi pizmuită de nenumărate romane-fluviu, de o întreagă cohortă de volume și plachete, de fastuoase alte biblioteci peste care s-a surpat uitarea cu agresivitatea unei avalanșe. În literatură, cantitatea nu face niciodată saltul calitativ spre valoare, fără ca la temeiul vrafurilor de hîrtii să stea, cu adevărat, o implicare existențială veritabilă, o viziune asupra lumii, o garanție artistică. A face literatură nu înseamnă, e limpede, numaidecît a așterne pe hîrtie gînduri răzlețe, confesiuni, imagini, metafore zglobii. Cu a sa conștiință artistică înaltă, Eminescu spunea, de altfel, foarte limpede acest lucru, aproape în termenii unei zicale : „Multe flori sunt, dar puține / Rod în lume o să poarte". Cînd poetul reflecta la vanitățile grafomanilor, el putea observa foarte bine în juru-i numeroși autori nevolnici invocînd nemurirea în termenii unei rugăciuni. În timp ce poetul își scria capodoperele, epoca sa era invadată de poeziile lui D. Petrino (care s-a și purtat incalificabil față de autorul *Luceafărului*), ale lui Th. Șerbănescu, N. Schelitti, Matilda Cugler, Samson Bodnărescu, Anton Naum, Mihail Korné, Ioan Ivanov, N. Volenti, I. Pop-Florentin, N. Burlănescu-Alin. Sub mantaua literaturii adevărate, creația minoră, de circumstanță, a înflorit întotdeauna cu tenacitatea buruienilor. Nu altfel s-a întîmplat în epoca modernă. Nu altfel se întîmplă și azi. Prin urmare, răsfoirea unei istorii a literaturii are o morală simplă care pe un veleitar l-ar putea umili, deși rar se întîmplă acest lucru. Scrisul nu e numaidecît o garanție a eternității și el nu poate păstra, viu, în conștiința comunității orice text improvizat. A scrie nu înseamnă, cu necesitate, a cîștiga neapărat acordul umanității. De-a lungul istoriei, s-a întîmplat să ardă biblioteci Cu toate acestea, marii autori au rămas. La fel de bine s-a întîmplat ca în privințele literaturii să zacă, neatinse, volume impozante, migălite precum cutiile de bijuterii, fără ca să atragă prin ceva atenția posterității. Poate să nu rămînă nimic scris din opera unui gînditor (deși astfel de exemple ne cutremură întotdeauna) și totuși numele acestuia să strălucească pe firmamentul culturii. Cazul bunului Socrate e o pildă din cele mai tulburătoare.

Oricine poate ține, așadar, pana în mînă, frecîndu-și tîmplele în nopți lungi de insomnie, oricine poate să-și pună semnătura, cu rotunde răsuciri de linii, dedesubtul unui poem ori al unei proze, fără ca proba scrisă să fie, pe dată, și un mod de a sfida uitarea. Literatura nu se bizuie pe legile arhivei, iar memoria culturii e, din păcate pentru cei nevolnici, selectivă și neiertătoare. A scrie nu înseamnă așadar și a crea. Uneori nu înseamnă nici măcar a comunica.

Caietul din sertar

De ce, totuși, scrisul dă multora iluzia că a te confesa e suficient pentru a intra în galeria marilor scriitori ? De ce nu e om care să nu fi scris măcar o poezie ?, vorba stupidului cîntecel. Cum apare acest bovarism al poeziei prin care mulți, vai, foarte mulți cred că au presimțit aburul năucitor al absolutului ? De ce cred ei că cel mai ușor te apropii de poezie ? Mulți se mîngîie cu zicala că românul s-a născut poet, la baza căreia ar putea sta o naivă confuzie între hăulita campestră și lirismul autentic. Cine crede că poezia e o înzestrare genetică, se mîngîie lesne și cu predestinarea la genialitate. Îl vezi pe cel naiv răsuflînd zgomotos, mîngîindu-și cîrlionții și ducîndu-și degetul la tîmplă. Îl vezi confundînd poza teatrală cu freamătul lăuntric. A scrie i se pare simplu. Trebuie doar să depună o mică, o foarte mică strădanie. Să joace un rol. Deci, poezia e lîngă noi, ni se dă precum un har, trebuie doar să întindem o mînă și s-o trecem pe curat, într-un caiet pe care-l vom închide în cel mai tainic sertar. De acolo îl vom scoate în secret, să nu știe nimeni, să nu rîdă nimeni de noi, adesea poeții au stat pe aceeași treaptă cu măscăricii.

Scrisul e, prin urmare, și un act pur de narcisism. În locul oglinzilor venețiene, mulți folosesc această îndeletnicire ca pe o eliberare, ca și cînd s-ar spovedi, tainic, sub sutană. Spun ce au pe suflet, fără să le pese că simpla exhibare a interiorității tulburi nu e decît un mod de a te arăta gol în piața publică. Fără să le pese că, uneori, scrisul e o impudoare. Ei cred în descătușare, reducînd catharsisul la un țipăt metaforic. „Scriu doar pentru mine, pentru clipele mele de singurătate, versurile mele sînt veșmîntul sufletului și de aceea nu vreau să le arăt colegilor mei, n-aș suporta să-i văd citindu-le, îngînîndu-le" *(M.C., Ploiești)*. Iată o confesiune de un bun simț în aparență, o confesiune care-și va schimba rațiunea altădată, invocînd cu agresivitate argumentele autenticității. Și, deodată, ca o cometă impetuoasă, apare vanitatea publicării, întrucît cine e sincer trebuie să fie și publicat. Astfel de poeți pun într-o ecuație facilă sinceritatea cu autenticitatea și, împingînd logica mai departe, cu valoarea. Cîți răzvrătiți n-au invocat acest lucru, bătîndu-se cu pumnul în pieptul de aramă, cîți nu i-au acuzat pe ermetici și pe manieriști că se folosesc doar de cuvinte fără să le pese de sentimente ? A introduce sentimentul în criteriile esteticii, confundînd psihologia cu axiologia, iată cea mai la îndemînă diatribă pe care poeții de-o zi o folosesc cu impertinența unui pîrît într-un proces. „La început, am scris plin de uimire pentru ceea ce îmi ieșea din imaginație, era atît de simplu să-ți exprimi sentimentele ! Am încercat să înfățișez în versuri iubirea mea pentru o anumită ființă, i le-am trimis, i-au plăcut și m-a sfătuit să le public, să nu-mi nesocotesc talentul. Au fost mulți cărora le-am arătat versurile și care m-au sfătuit la fel, să scot un volum. Eu asta nu-nțeleg, dacă poeziile mele sînt sincere, de ce am necazuri cu publicatul ? Pe cei de la edituri nu-i interesează oare că versurile mele sînt expresia unor trăiri adevărate ?" *(G.L., Timișoara)*. E ușor să treci de la versurile care au drept scop, altfel declarat, de a desfăta în amurg o ființă apropiată, la marea poezie care trăiește idealul îndurerat de a comunica cu umanitatea.

Talent și apucătură

E prea bine cunoscută schița lui Caragiale, *Amatorul și artistul*, în care un creator veritabil e [illegible] pus în situația delicată de a a[illegible] marea pasiune pentru arte a unei dame de societate. Ca să scape de încurcătură, artistul îi răspunde damei, în doi peri, cam în felul acesta : „Doamna mea, pentru un amator..." Ei, bine, amatorul într-ale literaturii e cel mai ipocrit ipochimen. El pretinde că scrie doar așa, în afara orelor de slujbă, ca să se delecteze, ca să scape de la serviciu, ca să alunge aerul posomorît pe care i l-au produs niște necazuri cu vecinii ori, pentru un student, ca să iasă din precizia obositoare a ecuațiilor și a

lor chimice. Amatorul scrie ca să-și timpul, să dobîndească o clipă de e sufletească, să iasă din cotidian, un ceas, pînă se va duce la film bal. Bucuria amatorului este exte- are valoarea decorativă a unui nt și el, amatorul, e dispus să arun- ediat pixul cînd și-a dat seama că t ora intîlnirii. „Vreau să fac aero- a, pentru asta mă pregătesc, însă simt nevoia să mă delectez și a- scriu poezii, proză, teatru, ce-mi De ce să nu fiu sinceră, scrisul e mine o ușurare, un mod de a ieși rtejul vieții de fiecare zi“ *(F. L. ești)*. De la această mărturisire, nt de bun simț, amatorul simte ne- să meargă mai departe. Întîi îi ara- oductele unui prieten intim, apoi o cunoștință care lucrează la o a, în cele din urmă, obosit să mai e hîrtia, așterne cîteva rînduri pro- re către o poștă a redacției, mi- smerenia și strecurînd, viclean, e rînduri speranța că începu- sale nu sînt ceea ce s-a scris mai în zilele noastre, așa încît o posibilă are n-ar fi decît normală. Plutonul ondenților e copleșitor. Cine numă- vistele literare care au această, altfel lă, rubrică, *Poșta redacției*, și în- te numărul publicațiilor cu acela al nților poate avea un cumplit senti- al deznădejdii. Cu puține excepții respondenți maniaci și inverșunați care revin în cadrul acestor rubrici cu o voluptate aproape masochistă, de fiecare dată apar nume noi, minusculi meteoriți pierduți în haosul tipografic. Ei au strălucirea licuricilor în seara imperecherii, peste care se revarsă tenebrele geologice ale unei nopți infinite. „Nu am dorit niciodată să scot un volum, adică nu mi-am propus acest lucru, fiindcă nu m-am pregătit pentru meseria de scriitor, dar am vrut să văd ce părere au criticii despre ceea ce scriu. M-am gîndit că s-ar putea ca prozele mele să aibă totuși ceva autentic și atunci altfel ar sta lucrurile“ *(P.U., București)*. Iată că în politețea simandicoasă a amatorului stă totuși un sîmbure de trufie, iată că el, în modestia-i prefăcută, speră ca destinul să-i facă totuși un semn, pentru a trece de la anonimat la autorlîc, pentru a-și putea trece pe cartea de vizită, alături de funcție și profesie, și investitura gingașă de autor. Mirajul literaturii nu se asociază niciodată cu plăcerea pură. În spatele lui colcăie vanitatea, speranța oarbă și confuză că plăcerea poate deveni cîndva virtute, că cele cîteva ceasuri petrecute în fața hîrtiei albe îl pot arunca pe autorul de ocazie direct în spațiul nemuririi. Iată că scrisul, pentru amatorii de fiecare zi, nu e doar un lung prilej pentru plăcere, ci și o speranță amorțită, redeșteptată brusc atunci cînd toleranța i-ar da permis de liberă trecere.

Un nume adunat pe-o carte

r, literatura este una din porțile care se poate ajunge la popularitate, rile privilegii, la onoruri, la respect artea semenilor. Prin ce-i seduce ura pe cei trufași? Cum se preface tea într-un viciu? Ce oferă ea co- or întregi de oameni care scriu cu re? Iată răspunsul unui tînăr poet, pînă la mihnire, care a reușit să dincolo de mirajul cețos al publici- „Prin senzația de libertate spiritua- care ți-o conferă o coală de hîrtie să, nepătată de vremi; prin liberta- odului de a privi o realitate, indi- de părerea criticilor și, nu în ulti- ind, prin ușurința transmiterii unor e cale scrisă, idei ce nu se vor pier- ciodată. Se înțelege, sper că acesta răspuns fabricat de mine pentru a a să explic mirajul pe care litera- l-a produs semenilor mei, iar nu gerea mea, fiindcă, de-ar fi să vor- din punctul meu de vedere, mai tre- ă chinui încă multă vreme hîrtia a mă încumeta să răspund la o nea întrebare“ *(O. C., Iași)*. Există evărat un avantaj al scrisului, al ce-am scris, dar, sincer să fiu, am nevoie de bani. M-am gîndit că e mai simplu așa, să stau acasă și să scriu. Sigur că această sumă aș putea-o obține și altfel, dar nu e omenește să alegi calea cea mai simplă?“ (I. C., București). Cine e mai gros la pungă ignoră posibilele avantaje materiale și se mulțumește cu intrarea simbolică în cetatea scriitorilor. Ce altceva înseamnă tipărirea, în regie proprie, la editura „Litera“ a nesfîrșite volume semnate de oameni cărora nici nu le pasă cît îi costă cheltuielile tipografice? Ce altceva vrea să spună faptul că mulți semnatari meteorici în reviste nici măcar nu se gîndesc să-și ridice drepturile bănești pentru producțiile lor literare? Nu vrem să spunem aici că editura „Litera“ nu și-ar avea rostul, ar fi o opacitate grosolană din partea noastră, e admirabil că nimeni nu se instituie într-un gardian al talentului, nu vrem să spunem nici că nu e de o mare eleganță gestul acelora pe care nu-i interesează o sumă simbolică pe care o publicație le-o oferă pentru ceea

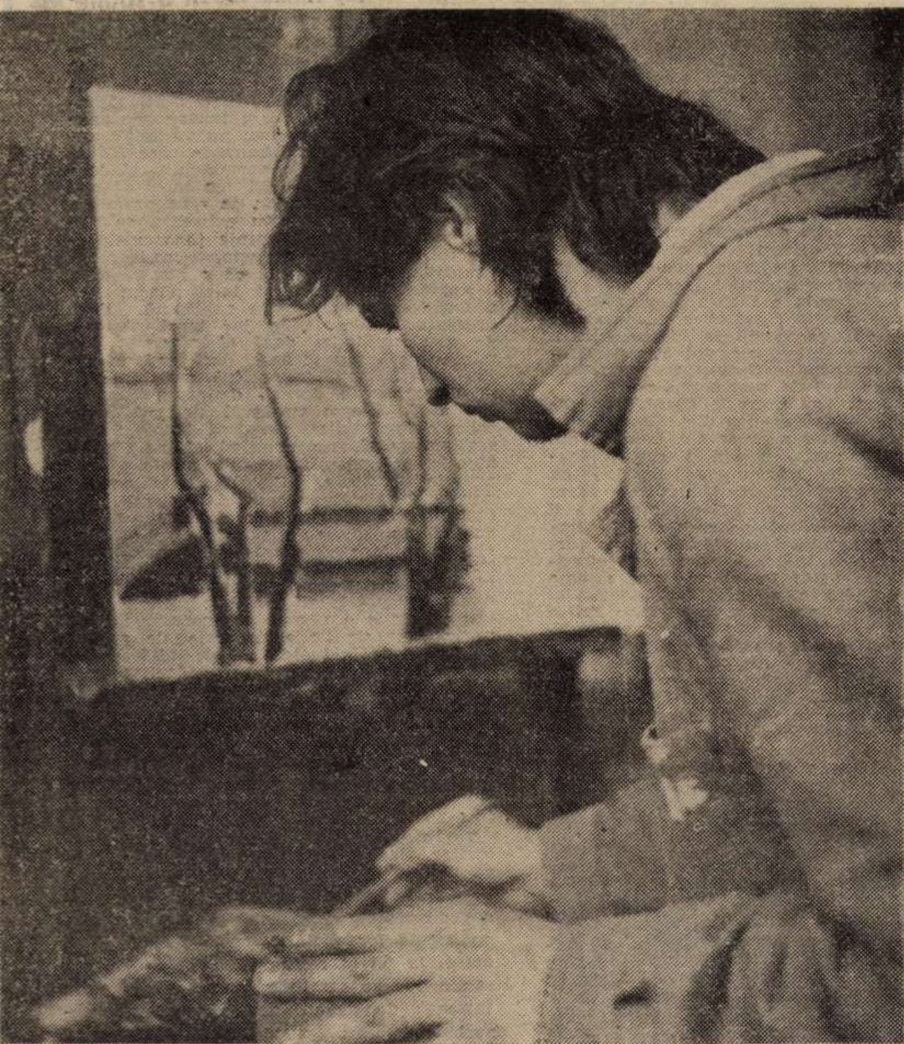

ării literaturii? A-ți vedea numele pe-o carte e un teribilism, o em- ri chiar un mod de a cîștiga res- o formă de a dobîndi puterea? riu pentru glorie? Cîți scriu pen- ni? Am cunoscut exemple din am- ategorii. Un critic literar care n-a în viața lui mai mult de două e s-a arătat curios, încă de la pri- ariție în revistă, să afle cît îi revi- pe urma chinuitoarei lui sforțări: u zic că este nemaipomenit ceea ce ei au produs, nu vom fi atît de ipocriți și, în fond, monstruoși să nu pledăm pentru retribuirea creației, însă exemplele se aleg singure precum neghina de secară și în delicata lor separare nu putem să nu vedem diferențele. Totuși, gloria e cel mai mare miraj, este idealul cel mai des imaginat, fantasma care-i bîntuie pe scriitorii de ocazie. Spaima de anonimat, care poate avea și un temei adînc, existențial, ia cel mai adesea forma megalomaniei, a ieșirii la rampă. „Literatura m-a atras și prin faptul că numele meu ar putea să devină cunoscut, să devin autor citit, să obțin un statut aparte“ *(Z. G., Timișoara)*. Iată că psihologia celui care scrie cu orice preț aduce foarte bine cu aceea a actorului. Iată cum a scrie începe să semene tot mai mult cu o arlechinadă în fața publicului, cu un giumbușluc care, dacă n-aduce nemurirea, măcar niște aplauze de complezență tot obține.

Zeci, sute de speranțe investite, ca-ntr-o loterie, idealul ieșirii din anonimat. În idealul de a scrie cărți, de a fi scriitor. O speranță tulbure în temeiul căreia mulți, foarte mulți înnegresc harnic hîrtiile, invadează încrezători spațiul revistelor, patrulează pe coridoarele editurilor, ca și cînd literatura ar fi o magazie de aripi, care se obțin pe bon, la cerere, la coadă.

Somnul rațiunii

Nimic nu pare mai ușor, pentru un om de rînd decît a așterne pe hîrtie niște rînduri pipernicite, schimonosite. Nimic nu pare mai simplu decît a scrie. Cine ridică șurubul la rangul de principiu metafizic și vede în literatură doar o fandare elegantă a mîinii, cine crede despre scriitor că e un hîrțogar care a deprins lesne meșteșugul scrisului e rudă bună cu Jupîn Dumitrache. Nu puțini sînt aceia care scriu fiindcă li se pare cel mai simplu lucru cu putință. Cel mai comod. Imaginea romanțioasă și facilă a celui care stă la masă, desigur de brad, vorba poetului, e o prejudecată clădită pe torpoarea cugetului. „Noi nu prea avem timp liber. Proiecte, ore de laborator, studiu individual. Ca să ajungi chimist, trebuie să-ți iei în serios rolul. Faptul că totuși scriu se explică foarte simplu. Sînt momente libere în care simt nevoia să mă destind, însă acestea sînt foarte scurte. Sigur că mi-ar place și să cînt la pian, mi-ar place să pictez, dar acestea cer sacrificii, investiții materiale. Cu scrisul e altceva, iei un pix, o coală de hîrtie și începi să imaginezi, să compui“ *(L. A., Craiova)*. Sigur că un creion e mai ușor de transportat decît un pian, o foaie de hîrtie e mai simplu de procurat decît o pînză, la nevoie poți scrie chiar pe genunchi, nu e nevoie nici de șevalet, ca în cazul pictorilor, nici de pupitru, ca în cel al muzicienilor. Însă tocmai această credință, că pentru a scrie e suficientă o stare de melancolie, face victime printre aspiranții la literatură. Din această prejudecată care consideră scrisul un moft, un fleac, un scîrțîit duios pe hîrtie ies adesea maldăre de hîrtii, înșăilări incoerente, confesiuni megalomane cu pretenții de literatură. „Aș putea spune că prefer să scriu decît să citesc. E mai ușor, mai odihnitor“ *(E. B., Tîrgu Mureș)*. Iată că scrisul poate fi și o expresie perfectă a lenei intelectuale, a comodității absolute, o apucătură vicioasă care minimalizează toate frămîntările și tulburările adînci ale unui creator. Sub aparența lipsei de efort, diletanții văd în ritualul scrisului o încremenire a gîndirii. O ușurare. O anestezie locală. Un fel de somn al spiritului care-i vindecă de oboseala de peste zi.

Încă o dată despre nemurire

Spaima de anonimat e firească și e probabil ca ea să facă parte din atavismele omului. Oricine aspiră să se diferențieze, să iasă din omogenitatea indistinctă, să se înalțe prin numele său deasupra efemerului. Scrisul, literatura, e, cu adevărat, o cale de a intra în eternitate. Această cea mai febrilă dintre dorințe nu poate fi bagatelizată. Competiția rămîne deschisă tuturor și ar fi o impolitețe gravă să sugerăm obstacole în calea afirmării. Libertatea de a scrie poate fi asemănată cu libertatea de a respira. Nimănui nu i se poate lua creionul din mînă, așa cum nu i se poate lua aerul. Însă altceva i se poate sugera celui atins de morbul literaturii, care poate fi și un viciu. Cel care scrie trebuie să depășească simplul miraj, simpla fascinație, să-și asume actul cu spirit critic și cu acea dureroasă încordare pe care au trăit-o toți marii scriitori. A scrie pentru că fără literatură nu poți exista, pentru că în afara acestei exprimări ființa ta se epuizează, mocnind, suferind precum un Iov condamnat la boală incurabilă. A scrie nu din comoditate, nici din plăcerea diletantă de a te numi scriitor, ci, pur și simplu, pentru că altfel întreaga ta existență rămîne sfîșiată, rănită, sîngerîndă. Eminescu știa, de altfel, prea bine acest lucru:

„E ușor a scrie versuri
Cînd nimic nu ai a spune,
Înșirînd cuvinte goale
Ce din coadă au să sune.

Dar cînd inima-ți frămîntă
Doruri vii și patimi multe,
Si-a lor glasuri a ta minte
Stă pe toate să le-asculte,

Ca și flori în poarta vieții
Toate cer intrarea-n lume,
Bat la porțile gîndirii,
Cer veșmintele vorbirii.

Pentru-a tale proprii patimi,
Pentru propria-ți viață,
Unde ai judecătorii,
Nenduraţii ochi de gheață?

Ah! atuncea ți se pare
Că pe cap iți cade cerul:
Unde vei găsi cuvîntul
Ce exprimă adevărul?“

Mirajul literaturii, și boala ei, și speranța șireată de a o urma există. Pe adevărații scriitori, literatura i-a izbăvit, pe cei mărunți și anonimi i-a păcălit, aruncîndu-i în prăpastia diletantismului. Pe vîrfurile stîncilor, pe înălțimi nu rezistă decît exemplarele rare.

Ioan T. MORAR

Scrisoare către un liric

● despre nostalgiile spiritului armonic ●

● recuperarea sensului autentic al lirismului ● o viziune integratoare a spiritului cultural ● radiografia stării de liricitate ● argumente pentru umanizarea mesajului ideatic ● stăruința gîndului asupra faptului de viață ● semnificații perene ale discursului liric ● cultura ca redescoperire a ideii ● o lume învăluită în lumina desăvîrșirii ●

ÎȚI AMINTEȘTI — ÎMI SCRII —, COBORISEM PE JGHEABURI ÎNGUSTE ȘI GROHOTIȘURI, IAR APOI PRINTR-O PĂDURE DEASĂ CA PERIA, cînd deodată în fața noastră s-a deschis nemărginirea de verdeață. Ne-am așezat pe un dimb, sub crengile unui stejar cu scoarța de piatră. Priveam crestele limpezi și covorul înalt al gramineelor sălbatice, din care țîșneau fluturi albi urmărindu-se strîns. Fîșîitul vîntului în frunze, pocnetul surd al ghinzilor umpleau liniștea poienii cu înfrigurarea tainei. Nu ne spuneam nimic, căci orice vorbă ar fi fost un țipăt... Dar în noi răsunau, întremîndu-ne lăuntric, acorduri ale armoniei celei înalte. Despre marea patrie a tot ce există, adăpostitoarea tuturor făpturilor în care ne-am regăsit și noi de atîtea ori, în ceea ce avem mai înalt și luminos, se cade să spunem un cuvînt cuminte. Fie acesta felul nostru de a ne pleca frunțile vane în fața minunatei lucrări a Firii".

Bunule, cît de ușor te trădează îngrijorarea de vechi prieten! Mișcat, mă voi preface că nu-ți ghicesc trucul de-a mă pune la treabă pentru a ieși din starea în care zac de o vreme. Primesc invitația ta la un cuvînt cuminte despre ființa lumii care, ce-i drept, nouă ne-a zîmbit sub chipul unei bucăți de cer, a unei gîze cercetînd cu trompa-i filiformă dalele epidermei (de la tine am învățat să-mi înving sila, întinzîndu-i degetele pe care să hoinărească în voie), a unei rostogoliri de ape pe prundiș. Și parcă numai atunci? Nu și cînd, șezînd înghesuiți pe treptele răcoroase de la Ateneu, efluviile ridicate de pe clape abia atinse stîrneau în noi fierbinți lavine de jurăminți și măreții?

„Firea cea mare, cea adăpostitoare" — îmi scrii, provocîndu-mă să o aduc, cum oi ști, într-un raport (de oglindire, de relevare) cu micile noastre plenitudini de pe cărări de munte sau de aiurea, căci acestea — înțeleg bine? — ar da socoteală de armonia pe care, în adîncuri, ființa ar închide-o. Hm, nu te-ai schimbat, drag prieten, dacă și acum, cînd tinerețea ne e la apus, nu ai ochi decît pentru ceea ce e mugur de seninătate și lesne-ți pui alesele trăiri pe seama unei rostuite întocmiri a Firii.

Mă gîndeam, citindu-ți rîndurile, la cel căruia i-a mijit prima oară în urmă cu aproape trei secole ideea unui Univers ascultînd, în a sa varietas rerum, de sublimele legi ale armoniei — la Leibniz. Se prea poate ca gîndul să-l fi străluminat de asemeni în timpul uneia din zilnicele-i preumblări prin crîngul Rosenthal, mult îndrăgit, căci spune el într-un loc: „Frumusețea naturii este atît de mare, contemplarea ei atît de dulce, iar lumina și bunul îndemn ce se ivesc atunci în noi, de un folos atît de admirabil, încît cel ce le-a încercat va disprețui orice alte delectări". Din picla impresiei germinatoare, gîndul va fi fost amplificat apoi în laborioasa concepere a unei ordini universale în care fiecărei existențe, fie ea cea mai umilă, i-ar reveni un germene de desăvîrșire, manifestat atît și așa cum este prescris în planul divin. Procedînd astfel, Leibniz avea însă bune temeiuri; mai întîi, el comitea, de fapt, un voalat act prometeic, justițiar: Dumnezeirii medievale, celei peste măsură contrapuse lumii, îi este sustrasă cîtva din splendoarea desăvîrșirii și lăsată să se prelingă apoi prin capilarele monadice pînă în cele mai îndepărtate unghere ale realului. Extensiunea nudă, eterogenitatea aleatoare, hazardul, chiar moartea se acoperă de neaua unei identități supreme, căci tuturor le sînt constitutive, în faceri și des-faceri, monadele, acele miniexistențe atît de pure optic.

Învăluind existența în subtila pînză monadică și salvînd-o astfel din condiția prozaică la care o condamnaseră scolasticii, Leibniz avea apoi o îndreptățire în plus. El era fiul veacului al XVII-lea, veac dătător de încrederi cunoașterii, căci faptele din cercetarea fizică, tot mai numeroase, depuneau mărturie asupra minunatei conduite a fenomenelor, de adîncul lor respect pentru proporție și lege. Uimitor apărea îndeosebi faptul că natura nu face nimic inutil sau în nici un caz mai mult decît cugetul uman ar găsi că este posibil.

TE ÎNTREBI PROBABIL DE CE-ȚI VORBESC ATÎTA DE LEIBNIZ? Mai întîi pentru că, într-un fel, îi ești unanim (în sensul latin al lui unanimus, „a fi de suflet"), împărtășind aceeași nostalgie a spiritului de a-și da o întregire prin conceperea de sine ca parte oglinditoare a unui Tot echilibrat și concordant pînă în ultimele detalii. Mai apoi, pentru că, altfel, desigur, mi-e apropiat în egală măsură și mie, el fiind dintre marii plăsmuitori de ordini — Pitagora, Pseudodionisie etc. —, singurul care a întrevăzut în adîncul orînduielii lumii momentul ei de neorînduială; anume atunci cînd concede că necuprinderea sa monadică e totuși contingentă, că tot ce există sau se întîmplă în ea, ar putea foarte bine, din punct de vedere logic să nu existe sau să nu se întîmple. Era gîndul de maxim har al ostenelii sale filosofice, cel despre lumea noastră, ca una dintre altele logic posibile, și chiar real, cum de altfel va înclina să creadă și astrofizica ultimului veac. Ce păcat că în ultima clipă se lasă furat de un subgînd impur. Căci — adaugă el, dacă ceva există și se întîmplă, înseamnă că acel „ceva" are o rațiune suficientă, care nu mai ține de contingență, ci de absolut. Voința divină, supusă legii a ceea ce-i mai bun, recunoaște lumea aceasta drept cea mai bună lume posibilă și se hotărăște pentru ea.

Dar te aud parcă întrerupîndu-mă, căci despre Candid sau optimismul a lui Voltaire am mai discutat. Spuneai: O carte de agrement, care dovedește însă cît de ușor se poate compromite bunul simț, chiar inspirat literar, cînd își închipuie că subminează o idee de maximă elaborare, opunîndu-i „evidențe"; cu alte cuvinte, cînd crede a demonstra caraghioslîcul, absurdul ideii armoniei universale și a sistemului „metafizico-teologo-cosmolo-tontologic", opunîndu-le relatării despre cutremure, molime, arderi pe rug sau sîluirea unor ingenue"... (îmi amintesc bine, nu?). În esență aveai dreptate. Mă gîndesc însă că îl viza Voltaire mai degrabă cu replica sa pe ideologii de curte, care se serveau de ideea armoniei pentru legitimarea unor rînduieli care numai dragi nu-i erau liber-cugetătorului francez. Nu era el omul care să se încurce cu jnepenișul compact al raționamentului speculativ și nici să-și facă complexe vis-à-vis de sorgintea academică a unei idei. Nu se sfiise să arunce cu pietre nici în grădina Vaticanului. De ce să cruțe atunci o teză care, sub derutanta-i togă, hoinărea pe străzi și prin saloane, amăgind spiritele și legitimînd, cu sau fără de vrere, injustiții strigătoare la cer...

Și mai e ceva la care trebuie să luăm seama. Nu-ți pare că atît în amintita șovăială a germanului cît și în zeflemitoarea ripostă a franțuzului se ascunde unda unei abia perceptibile neliniști, cea a deșteptării conștiinței din iluzia ordinii globale, a bunei-așezări a lumii — aceeași care, mai tîrziu, va provoca sublimul strigăt al unui Nietzsche sau Kierkegaard?

Dar uite că ție, prieten liric, la finele acestui tulbure veac, lumea îți apare încă învăluită în lumina desăvîrșirii. Iar eu va trebui să-ți spun că te amăgești?... Dar cum, dacă filosofia nu mă secondează cu vreun gînd, iar cuvîntul disciplinelor pozitive îmi e de-a dreptul ostil? Căci oriunde și-au înfipt acul răbdătoarei cercetări (și unde nu au făcut-o? — în alcătuirea unei banale roci sau a unui segment de istorie, a unei larve sau a unui gest oarecare), ele au dat pretutindeni de structuri, regularități și nicăieri de precarități, de ontice „rupturi în adîncime", pentru a căror existență pledez. Unii teoreticieni ai științei o spun deschis, deconseindu-mă parcă de la o atare vană tentativă: „Pentru știință nu există «adîncimi», există peste tot suprafață" (Manifestul Cercului de la Viena, 1929). Oare nu cumva „suprafețe"? — mă întreb într-un tîrziu, îndrăznind o mică nuanță de plural, care ar schimba totuși multe. În primul rînd ar da posibilitatea de-a opune presupusei ordini a lumii nu dezordinile cele știute ale vieții diurne — în felul, pe drept displăcut ție, în care procedase Voltaire —, ci ordinele înseși constitutive lumii, conglomeratul de ordini eterogene între care s-ar ivi acosmiile și rupturile ei. Ordini precum cea minerală, biochimică, istorică, ideatică etc. pot fi într-adevăr reprezentate cu folos ca întinderi compacte pe suprafața cărora își poartă omul de știință travaliul desțelenitor, neîntrerupt decît de vremelnice denivelări (ce-l fac, eventual, să-și modifice instrumentele), nu și curmat de adîncimi insondabile. Numai că suprafețele-ordini nu țin de același plan, ci de unele care se intersectează între ele astfel încît, dacă ar fi să aproximăm la rîndu-ne, figurativ, dispunerea părților de existență, atunci nu pentru cea planimetrică a unei suprafețe am opta ca amintiții teoreticieni, ci mai curînd pentru ceva de ordin spațial, ale cărui fațete ar fi continentele cercetate de feluritele discipline, dar ale cărui „muchii" și „unghiuri poliedrale", ar fi marginile ce rămîn inaccesibile orizontului acestora. Dar poate și mai sugestivă devine această configurație improvizată dacă, conferindu-i o alură fizicală, amintim de strîmb-simetria dispunerii fațetelor-ordini, precum și de pronunțata alteritate a acestora. Astfel, primele (minerală, biochimică) sînt din această perspectivă de extensiuni și densități maxime, alcătuind „plumbul" configurației schițate, pe care o „ține" într-o poziție ontică de neclintit, oricare ar fi furtunile, schimbările de la nivelul istoriei sau conștiinței de sine.

ÎNTREVEZI ÎNCOTRO BAT? ÎNCĂ NU? ATUNCI, HAI SĂ O IAU DE LA CAPĂT, CONDUCÎNDU-TE CĂTRE UNA DINTRE ACESTE RUPTURI — CEA A „STRATURILOR". O numesc astfel, fiindcă ea se ivește între cele două straturi eterogene, antropic și uman, ce alcătuiesc omul ca individ, astfel încît acesta ne apare în anumite momente mai curînd ca o alipire de părți existențial disjuncte, ca o coincidentia oppositorum decît ca o existență unitară. El însuși își trăiește — în mod diferit de la o epocă la alta — inadecvarea celor două ordini ce-l compun, ca o povară care-l apasă fie „de jos", din direcția daturilor naturii sale antropice, fie „de sus", din direcția particularului social sub semnul căruia stă, precumpănitor, realizarea sa de sine. În acest din urmă caz, ruptura rezidă în aceea că destinul social al cuiva, cel puțin pentru segmentul cel mai întins al istoriei de pînă acum, nu „crește" din substratul său biologic, ci se suprapune acestuia, oarecum din exterior. Mai limpede spus, locul, momentul și, mai ales, împrejurările nașterii îi trasează individului în linii bine conturate traiectul său în viață, felul în care îl resimte pe acesta. Să ne imaginăm, spre ilustrare, că în înfloritoarea democrație din timpul lui Pericle, în aceeași zi, în același ceas, văd lumina zilei doi copii: unul, Trigeu, în casa unui atenian bogat, fabricant de arme, iar celălalt, Xanthias, într-o familie de sclavi folosiți la una din minele de salpetru din sudul peninsulei. Apariția primului va fi o adevărată sărbătoare, căci atenianul se însoară în primul rînd ca să aibă copii. Cînd micuțul Trigeu va fi începînd să înțeleagă, el va fi ascultat nostime povestiri esopice, legende naționale povestite de mama sau doica sa, iar, sub supravegherea sclavelor, se va fi jucat cu arșicea, cu felurite figurine de lut ars sau chiar cu mici viețăți. După cîțiva ani va fi dat în seama dascălilor: pedotribul va ajuta vlăstarul aristocratic să-și dezvolte îndemînarea, vioiciunea, un trup robust și armonios, gramaticianul îi va preda scrisul și cititul, iar citaristul îl va învăța să cînte la liră sau oboi și să cunoască lucrările poeților lirici. Prin însușirea acestora, el va putea, ajuns efeb, să dea strălucire sărbătorilor organizate de cetate, cîntînd și dansînd împreună cu ceilalți tineri de condiția sa, întrecîndu-se cu ei pe palestră la aruncarea discului și a suliței etc. Mai tîrziu, frecventînd una din școlile vestiților filosofi sau urmînd vreun sofist, își va însuși treptat tot ceea ce dă distincție și elevație conduitei atenianului: vaste cunoștințe, arta retoricii, existența clarității și simțul temeiului. Nu ne va uimi atunci că Trigeu va fi devenit un tînăr bine clădit, cult și încrezător în sine, prețuind petrecerile fără a-și neglija îndatoririle cetățenești — însușiri suficiente care să-i asigure prestigiul pentru a fi ales în sfaturile adunărilor spre a ajunge judecător, strateg sau chiar arhonte! Într-o zi se va însura, la fel cum o făcuse la vremea sa, venerabilul său tată, va avea neapărat un copil, care îl va îngriji la bătrînețe și îl va îngropa cu întreg ritualul cuvenit. Bunule Trigeu, primite ți-au fost sacrificiile, căci zeii au fost de partea ta...

Să ne întoarcem acum la Xanthias, pruncul ivit pe lume într-una din taberele sordide din preajma minelor din Laurion, din tată sclav și mamă sclavă. Vorbele duioase, cîntecele de leagăn sau istorisirile cu ciclopi, titani și argonauți, ascultate seara la lumina slabă a opaițelor fumegînde, îi vor fi înflăcărat mintea și îi vor fi îmboldit și lui sufletul cu dorința de a afla, a călători și a înfăptui lucruri cutezătoare. Ce folos însă? Pe el nu-l vor aștepta pedagogi, palestre, adunări și banchete, ci doar galeriile întunecate prin care într-o zi nu prea îndepărtată își va urma tatăl, scormonind pînă la moarte prin măruntaiele pămîntului în căutarea prețiosului minereu din care stăpînii își fac podoabe și arme lucitoare. Sărmanul Xanthias, nedreptățit a fost în viață, nedreptățit rămîne și în posteritate: iată, imaginatoarea evocare se oprește aici, din lipsă de mărturii, căci din destinul vieții sale face parte și privarea de șansa consemnării ei istoriografice.

Sau, altfel spus: presupunînd că predispozițiile și datele caracteriale ale celor doi sînt apropiate (ipoteză pe care genetica ne-o îngăduie), atunci devine evident că nimic din alcătuirea fetusului viitorului Trigeu nu îl recomandă spre descrisa împlinire a personalității sale, după cum nimic din cea a viitorului Xanthias nu îl predestinează suferințelor și traiului inuman de care va avea parte. Două desfășurări antropice paralele și echivalente vor fi deviate la intretăierea cu suprafața socială în desfășurări umane antagoniste. Existența umană a unuia dintre ei va fi prelungirea împlinitoare a „naturii" sale, venind în întîmpinarea trebuințelor lăuntrice de libertate, perfectibilitate și autoafirmare, în timp ce la celălalt, pasul în socialitate va fi o confiscare privatoare, ostilă acestor trebuințe. Diferența este revoltătoare, căci este pur incidentală: nimeni nu-și merită soarta promotoare sau apăsătoare, bogată în înfăptuiri sau anonimă. Iar ruptura este aici tocmai „înnodarea" în ființa insului a două determinisme ale căror desfășurări sînt, în mod esențial, „indiferente" una de cealaltă, deși, în ordine ontică, suportul primului este indispensabil celui din urmă. Întîlnirea în ins a două ordini existențiale autonome și incomparabile este un caz elocvent de „dezordine" sau „proastă punere" esențială cu care disciplinele cercetătoare de ordini nu vor să aibă de-a face. Științele se apleacă asupra ordinilor la capetele cărora se ivește frîntura, dar nu asupra frînturii înseși.

MI-AI PUTEA, EVENTUAL, OBIECTA CĂ SITUAȚIA DESEMNATĂ DREPT „RUPTURA STRATURILOR" (iar exemplul ales favorizează o atare obiecție) ar fi mai curînd circumstanțial-istorică decît ontologică, întrucît rînduielile sociale care au putut să dea naștere unor conținuturi umane atît de diferite ca ale lui Trigeu și Xanthias au fost abolite; dacă eroii noștri ar renaște în societatea industrializată contemporană, ei ar împărtăși condiții medii de viață și șanse aproximativ egale de împlinire cu toți ceilalți indivizi. Pe măsura îndepărtării de natură așadar, existențele umane s-ar omogeniza suprimîndu-se astfel de la sine întreg cortegiul de inechități și suferințe penibile decurgînd din diferențele radicale de statut.

Totuși, devenirile dinăuntrul ordinii socio-istorice în cursul ultimelor veacuri nu afectează constanta alteritate a acestui nivel față de celălalt, ci doar răsfrîngerile sale, locul celor evidente ieri fiind luat de altele, înainte voalate, nu mai puțin dureroase sau derutante pentru destinul individului. Dacă în trecut hotărîtoare pentru existența umană erau nu variațiile antropice (desigur, în măsura în care ele se mențineau în limitele normalului), ci condiția socială în care își lua insul startul în viață, acum prioritar, în sens promotor sau împovărător pentru existența sa devin tocmai aceste diferențe înnăscute, invariabile. De data aceasta, inadecvarea straturilor este resimțită ca o povară care îl apasă „de jos". Dacă te-ai născut cu o înfățișare plăcută sau neplăcută, dacă prezența ta degajă în jur bună dispoziție sau antipatie, dacă ai moștenit o minte ageră sau înceată, dacă ești un suflet generos sau, dimpotrivă, meschin etc., în toate aceste daturi, deținerea uneia sau alteia dintre trăsături (îndeosebi a celor defavorabile), grevează lăuntric biografia omului, presupunînd că nevoia de atenție, recunoaștere, tandrețe etc. este proprie fiecăruia. „Urîtul" simte aceeași nevoie de afecțiune ca și „frumosul". Totuși primul, îndeosebi la anii tinereții, acuză dintotdeauna în suferința sa arbitrariul care face să placă un anume „înveliș" și să displacă contrariul. Or, acest arbitrariu se datorează tocmai neconsonanței dintre exigențele și modelele unei socialități devenite tot mai omogene, pe de-o parte, și variațiile accidentale ale naturii antropice individuale, pe de altă parte. Cum este trăită personal-nemijlocit o astfel de inadecvare, ne-o spune Sartre, în **Les Mots**, evocînd unul din momentele copilăriei: „Am început să mă simt rău în pielea mea. Prietenii familiei îmi aruncau priviri preocupate sau perplexe, pe care le surprindeam adeseori... Am cunoscut spaimele unei actrițe în preajma bătrîneții; am aflat că **alții pot place**".

Tot o manifestare a incongruenței straturilor viza și Marx, atunci cînd spunea că nici în societatea cea mai dreaptă nu va dispare un rest de injustiție, decurgînd din diferențele „naturale" ale indivizilor: prestațiile lor sociale vor fi diferite, ca atare, la fel și retribuția lor etc. Ruptura straturilor se ramifică așadar într-o serie întreagă de situații acut discordante, generînd la tot pasul diferențe, căci în planul existenței insului rămîn necompensate de nimic, ca niște umbre silnice de-a căror tovărășie omul nu se poate debarasa.

FIREȘTE, ÎN CE PRIVEȘTE OMENIREA CA ÎNTREG ÎN TIMP ȘI SPAȚIU, SE POATE PRESUPUNE (fără putința de a verifica, desigur) că între mulțimea celor la care eterogenele straturi se află

George PURDEA

(Continuare în pag. 11)

Reperele actualității

● asumarea sinceră și totală a vieții în reportajele lui Cornel Nistorescu ● proza lui Augustin Buzura și mirajul adevărului ●

Literatura experienței reporterești

Cornel Nistorescu este, azi, după a treia sa carte de reportaje, unul din cei mai importanți scriitori tineri ai literaturii noastre. Rareori citat cînd se întocmesc „listele electorale" ale tinerei generații de prozatori, ca și cum literatura experienței gazetărești n-ar putea intra decît sub genericul acelui tip de reportaj care nu e nici cal, nici măgar, nici literatură, nici gazetărie, autorul volumelor **Întîmplări în liniștea unei fotografii**, **Paradisul provizoriu** și **Proprietarul de iluzii***), reporterul de la **Flacăra** anilor din urmă, scrie încă de la începuturile sale publicistice din **Viața studențească** într-un stil nistorescian la fel de inconfundabil ca și acela al lui Fănuș Neagu ori cel al lui Geo Bogza.

De altfel, de trei ori în **Proprietarul de iluzii**, Cornel Nistorescu își asumă concurența deschisă cu literatura acestuia din urmă, în **Mocanii**, **Întunericul galben** și **Mică enciclopedie pentru o duminică la Titu**. În **Mocanii** e vorba despre felul de a fi al oamenilor din lumea de piatră a munților Apuseni, în **Întunericul galben** despre căutătorii de aur de la Roșia Montană, iar în textul despre duminica orașului Titu de o reconstituire fără ironie parodică a celebrului reportaj bogzian despre Mizil. Nimic tributar umbrei copleșitoare a maestrului. Nimic în ceea ce ține de literatură. Și totul în ceea ce ține de secretul meseriei. Cornel Nistorescu a înțeles acest secret încă înainte de a scrie primul său reportaj : un reporter autentic nu se documentează asupra unui subiect, ci îl trăiește. Sînt, în acest sens, semnificative două „momente" în două din cele mai bune reportaje ale **Proprietarului de iluzii**. E vorba de textul de 60 de pagini intitulat **Să bată, să bată, să bată !** (despre operațiile pe inimă de la Fundeni) și **Proiect de lume fără ferestre** (despre viața nevăzătorilor) — un text de 50 de pagini. E limpede că Nistorescu a stat în preajma cardiologilor de la Fundeni cîteva săptămîni. Momentul cel mai tensionat al reportajului ține de relația umană care s-a cristalizat între reporter și o tînără asistentă. Curiozitățile reporterului par de la un moment dat înainte agasante pentru asistentă. Aceasta fusese ea însăși operată pe inimă, avea așadar sternul însemnat de cicatricea fierăstrăului care despică pieptul pacienților spre a face loc mîinilor care vor opera inima. Nistorescu o roagă să fie lăsat să vadă cicatricea. Ce documentare mai e și asta ? Așa își va fi spus și asistenta de la Fundeni. N-a putut-o convinge nimeni că domnul acesta curios de la **Flacăra** nu e un tînăr obraznic, ci un scriitor pentru care nu există **crede și nu cerceta.**

Valoarea literară deosebită a reportajelor pe care le scrie Cornel Nistorescu vine tocmai din această asumare sinceră și trăită total a vieții în preajma unui subiect. E posibil ca asistenta de la Fundeni să nu fi iertat curiozitatea reporterului decît după ce va fi citit ea însăși acele pagini în care nu despre o **mea culpa** e vorba, ci despre rușinea unui eșec atît de ambiguu. Dacă ar fi consimțit să se arate ca unui doctor, asistenta ar fi putut să se convingă de bunul simț și de decența reporterului. Nefăcînd-o, l-a încărcat nu numai cu un eșec, dar mai ales cu rușinea că n-a putut convinge despre bunele sale intenții. Va fi convins abia după ce a publicat reportajul acestui sentiment netipic în literatura reportericească.

Era prima dată cînd reporterul avea de ce să roșească. Sinceritatea sa putea fi pusă la îndoială ! A doua oară a

simțit, cu un instinct de mare frumusețe morală, că rușinea l-ar putea înfrînge după ce s-a „documentat" săptămîni în șir despre viața nevăzătorilor. Ceva îi scăpa totuși printre degete — simțea el. Și veți consimți ce ou al lui Columb îi scăpă. În clipa inspirației bune, reporterul se afla în propriul său apartament și scria despre nevăzători, cu sentimentul acelei rușini ciudate în suflet pe care numai copiii, pare-se, o mai au atunci cînd mint. Își leagă un fular peste ochi, hotărît să rămînă așa pînă în clipa disperării. Încearcă să mănînce așa, să-și rezolve micile, obișnuitele tabieturi casnice. Va rezista mai puțin de o oră, dar va înțelege ceea ce înțelegea doar că îi lipsea : identificarea cu oamenii aceia despre care scria.

Cel care scrie în **Proprietarul de iluzii** nu ezită să spună **eu**, ca un personaj mai degrabă decît ca un narator. și acest **eu** este, de fapt, singurul personaj al textelor sale. Un **eu** fără grandilocvențe, patetic, sentimental și plin de umor, capabil de compasiuni mai profunde decît pasiunile și talentat înainte de toate în neobișnuita artă a consimțirii celorlalți.

Scriitorul re-naște înaintea mașinii de scris. în timpul „documentărilor" este unul dintre personajele lumii despre care scrie, nici măcar mult mai curios decît altele. doar cu un spirit de observație mai ascuțit, cu o inimă mai bogată, cum puține sînt în literatura noastră de azi, care tocmai de autenticitatea inimii duce lipsă, prisosindu-i în schimb autenticismele creierului.

Dar capodopera acestui volum este textul intitulat chiar **Proprietarul de iluzii.** Cu acest reportaj Cornel Nistorescu ar fi putut bate recordul de senzaționalism. Ce-i care îl acuză că urmărește, de fapt, doar senzaționalul unor subiecte neobișnuite — dacă ei mai cred asta ! — se vor convinge ce fantastic al banalității găsește reportajul cu acest titlu, este o definitivă ieșire a literaturii experienței reporterești de sub orice speculație teoretică privind statutul acestei arte. Cornel Nistorescu a descoperit un destin și a scris despre el cu toată exactitatea informațiilor care i-au stat la îndemînă și cu sufletul unui scriitor. Restul e treaba specialiștilor. Fiindcă e vorba acolo de un Henri Coandă de dinaintea lui Henri Coandă și fără norocul acestuia, fără nici un fel de noroc !

Ioan BUDUCA

*) Cornel Nistorescu, **Proprietarul de iluzii**, Cartea românească, 1988.

Reflexe condiționate

„Știu **deci** că nu mai e timp pentru frică, așteptare, îndoieli, că nu-mi mai pot lăsa viața, atît cît a rămas din ea, în seama nimănui, deși ceea ce am trăit și simțit atîta vreme mă mai împiedică... Chiar și acum : am scris *frică* și, brusc, un fior rece pe șira spinării, o tresărire și, instinctiv, nevoia de a face un pas înapoi, de a mă ascunde. În clipa imediat următoare îmi vine să zîmbesc, și chiar o fac, însă cu nu prea multă tragere de inimă. Uneori mă pomenesc tresărind la cele mai neinsemnate zgomote. De ce și de cine să mă tem ? O nucă lovind în cădere acoperișul casei, pocnetul sec al lemnelor puținului mobilier, un șoarece traversînd podul casei, miorlăitul unei pisici, neliniștea păsărilor de noapte... Spun imediat cu detașare : «Prostii, să-mi văd de treabă !», dar cel ce am fost continuă să pîndească încordat respirația cuiva abia reținută, căutînd din vreme răspunsuri eternelor întrebări, stupide, mitocănești. Teama de pericole reale sau născocite doar de simțurile supralicitate. De fapt, cam despre frică aș fi vrut să-i scriu în dedicația aceea atît de grăbită, adică să o asigur că odată cu aceste pagini încă neterminate, chinuite voi încerca să mă despart definitiv — cu înțelegere, dar și cu dezgust — de umilință, așteptare și frică, de mine cel ce nu mai vreau să fiu". Acesta este cel mai frumos și mai tulburător pasaj din ultimul roman al lui Augustin Buzura, *Drumul cenușii* *), al doilea din ciclul *Zidul morții*. E aici, concentrat în substanța unui lirism tăios, ascuțit, întregul patetism al romanului, revărsat nu o dată în forme aluvionare. Trebuie să spun însă că patetică e aici nu confesiunea sentimentală, întotdeauna reprimată cu intransigență virilă, ci nesfîrșita stare de interogație la care se supune protagonistul-narator Adrian Coman, dispus să străbată un veritabil purgatoriu al lucidității reflexive. E o confesiune în registru intelectualist, în transparențele căreia experiența de viață are înfățișarea unui precipitat : un ghem de întîmplări adunate în fundul sufletului.

Drumul cenușii e, întîi de toate, romanul unui roman. Ziaristul Adrian Coman, multă vreme practician al frazei obediente, oportuniste, își propune să iasă de sub umilința articolelor de serviciu și se decide să scrie un roman, luîndu-și drept subiect cazul inginerului Helgomar David, îndepărtat prin stratageme oculte din întreprinderea minieră în care lucra. Adrian Coman vrea un roman nonfictiv, o reconstituire metodică a adevărului, o proiectare sub lumina fidelității absolute. Viitoarea sa carte ar urma să fie, judecînd după regulile poeticii, un soi de roman-reportaj. Autorul strînge probe, le înregistrează pe casete, face investigații pe urma eroului său, trăiește evenimente neverosimile și cam cusute cu ață albă, parcurge, așadar, multe din experiențele unui detectiv particular. Narațiunea însăși se resimte, în planul romanului propriu-zis de astă dată, de pe urma tensiunii bine ticluite din proza polițistă. Însă investigația lui Adrian Coman, care e animată de un ideal etic, se complică cu alte evenimente, de natură sentimentală, deși urzeala tuturor peripețiilor e țesută din același fir. În timp ce se decide să plece într-o scurtă vacanță, pentru a-și pune ordine în materialul adunat pentru roman, Adrian Coman ajunge în tovărășia unei femei cam misterioase de care se atașează tocmai datorită comportamentului ei sucit. Întîlnirea celor doi, cu totul senzațională, smulsă din romanele de consum, se va dovedi a nu fi deloc întîmplătoare, întrucît această Ana Maria, avînd ceva din cochetăria capricioasă a Elei lui Camil Petrescu, din impertinența trufașă a Leliei a lui Breban și din tenacitatea vicleană a Vitoriei Lipan, va veni să întrupeze un personaj abstract, despre care viitorul autor discutase îndelung cu prietenul său Dan Sabin. Cititorul înțelege degrabă că Ana Maria nu e alta decît fosta amantă a acestui Dan Sabin, deși romancierul de pe copertă are iluzia că poate întreține misterul pînă la sfîrșitul cărții. În acest punct, *Drumul cenușii* își apropie un al doilea deziderat, de factură înalt morală și sentimentală, care pune în discuție autenticitatea propriei ființe a lui Adrian Coman. Sechelele epice ale melodramei sînt aici estompate cu înverșunare prin tenacitate reflexivă.

Ambițiile etice ale ziaristului, care ordonează precum o pilitură de fier materia viitorului său roman, fuzionează, așadar, în prezentul narațiunii cu o căutare de sine. Voind a scrie despre Helgomar David și despre împrejurările decăderii sale, despre stările limită ale lui Dan Sabin și despre raporturile acestuia cu Ioana Olaru, alias Ana Maria, Adrian Coman ajunge în cele din urmă să-și dea pe față propria interioritate reprimată, să-și pună propria ființă sub lupa analizei reci, chirurgicale, să se elibereze, așadar, de sentimentul cețos și agresiv al fricii de care se lăsase dominat ani de-a rîndul. Romanul visat, amînat din motive explicabile, întrucît are loc o treptată deplasare de accent de la epic la analitic, eșuează, prin urmare, în ritualul unui exorcism. Însă chiar aceasta și este *Drumul cenușii* : un roman al eliberării de angoase, al redobîndirii autenticității pierdute, al recîștigării demnității. Experiența lui Adrian Coman lasă în urma ei înțelesul grav al unei morale : a pleda ori a lupta pentru libertatea celorlalți presupune întîi de toate a ne dobîndi noi înșine această libertate. Însă ce poate să însemne libertate în cazul unui personaj ca Adrian Coman ? El e în aparență un om de o normalitate calmă, fără frustrări evidente, fără privațiuni. Surprinzător e că tocmai în acest punct personajul face saltul din erzațul libertății moștenite în consistența celei dobîndite. Aceasta e și cea mai de preț calitate a romanului : întoarcerea eticismului *à thèse* în introspecție, transformarea încrîncenării în interogație tolerantă. Mai dăm încă în *Drumul cenușii* peste multe, deși episodice, predispoziții satirice ale autorului, traduse în limbajul gomos al intransigenței, însă nu acestea fac fondul cărții, ci subtila terapeutică a descătușării de inhibiții. În romanul lui Augustin Buzura frica nu stă numaidecît în opoziție facilă cu curajul, ci cu un mod al autenticității ființei. Reverberațiile acestui sentiment par a veni mai degrabă din convulsiile existențialiștilor, deși e limpede că în romanul lui Buzura ele transpar din chiar mecanica perfectă a vieții de fiecare zi : „Astea sînt explicațiile ce-mi vin în minte în clipa de față, în esență e frica absurdă, fără nume fără o cauză precisă". Frica e, pentru Adrian Coman, un reflex condiționat.

Cu toate predispozițiile admirabile spre filosofie și reflecția morală, cu toată tenacitatea sa etică, în care putem întrezări un model, Adrian Coman rămîne, sub raport epic, în umbra partenerei sale Ana Maria, cel mai izbutit personaj al romanului. În amestecul de frivolitate melancolică și duioșie isterică, de exuberanță reprimată și tandrețe agresivă, de deprimare lucidă și gingășie convulsivă, Ana Maria trăiește în chipul cel mai grav destinul unei candori viciate. Trecerea ei prin roman are efectul halucinant al unui curent electric. În ciuda înaintărilor greoaie pe unele porțiuni, *Drumul cenușii* e un roman dens, care știe să facă credibil mirajul spiritului însetat de adevăr.

Radu G. ȚEPOSU

*) Augustin Buzura, *Drumul cenușii*, Editura Cartea Românească, 1988.

Umbra

Umbra se ridică la tine
ca un copil
la sfîrșitul unei întrebări ;
(nu răspunsuri așteaptă, nu
un vis,
nu lecția)

Ca o lumină se ridică umbra
la tine
pentru că nu de iertarea
cuvintelor
e vorba,
nu despre memoria cea bună ;
între iarnă și zăpadă
stau și mă gîndesc la tine —
umbra se întoarce
asemeni fiului risipitor.

Manualul de seară

Întrebînd din unghiul de
lumină
în care stai
cînd (la fereastră) voci din lanul
de porumb
ca dintr-o sală de concerte
învață o nouă lege de
conservare a naturii,
o revoluție,
o aruncare de zaruri albe
(animale hăituite),
un timp fără lume
în cartea fără foi a fiului
cel mic ;
o viață goală între coperțile
groase și tari
prin care nu răzbat nici liniște
și nici cuvînt.

O umbră fără nume

Urme pe fața oglinzii —
licăriri în adîncul de rumeguș
al argintului.
Cîndva și noi am locuit aici,
cîndva, aburind luciul sticlei,
am stat ascunși, departe
de orice ochi,
(înălțam un morman de hîrtii,
ghemotoace de aur, ghemotoace
de aur !)
respirînd aerul înroșit de
obrajii
domnișoarei henrieta,
care singură sta în fața noastră
și nu ne privea ;
o priveam doar noi, doar noi
o vedeam în oglindă,
mîinile ei ca o flacără
îngropîndu-i fața,
o umbră fără nume,
anotimp ce nu lasă urme.

Scrisorile nu mai ajung la noi,
zborurile nu trec deasupra
noastră,
doar surîsul henrietei,
într-o grămăjoară de cuvinte.

Lecția oprită

Va intra și în casa noastră
un cuvînt ;
va avea ochii storși, dar încă
licărind,
ca ai unui animal hăituit,
ca ai unui muribund fericit.
Va intra și nu ne va uita,
va fi mort și încă ne va mai
privi
din moarte ca dintr-un vis.

Bărbatul și femeia încap în
trupul lui,
bărbatul și femeia sînt casa
lui ;
va intra dar nu va atinge
nimic,
va fi în toate ca-ntr-un cuib
de cuci,
cînd mîna ta, scriindu-l,
va sîngera
bătută-n cuie.

Nicolae BĂCIUȚ

Și totuși ceva

scrisoarea aceea încărcată de
supărare
nu mai fusese înmuiată în apă
de roze
și totuși avea toată fragranța
pielii ei înrourate
căci înainte de-a-mi fi adusă de
îngerii-călători
se impregnase toată de
parfumul fetei, solitar
dulce
amar

Cum era ea

ea era un fulg negru
alături de mine
alături de trecerea mea prin
lume
ea trecea prin mine
ea se topea'n propriu-mi sine
timpul ni se resfira
rarefiat între respirații
rar efilat pe fuior pe caier
amuțindu-ne'n marele vaier
două umbre lângă cetatea uitată
două flame din amintirea
resuscitată

Virgil MIHAIU

Ochiul așezindu-se lent

Marea întinsă pe fotografia
unui tînăr bărbat

pe spatele acelei fotografii e
scris un ordin de noapte :
se va lăsa viața ei nesfîrșită
celei care va pune buzele pe
gura lui de lemn
apoi își va privi ochiul
așezîndu-se
în orbita mării

Deschidere II

un om aprinde chibritul în luna
septembrie
la marginea unei coli de indigo

anul acesta e absent ca un ochi
într-o spărtură de nor

vine o viață în care bărbatul
întins pe un pat alb
citește ziarul
femeia întinsă pe un pat alb
clatină rîndunele în munți

veniți în seara aceasta la
marginea orașului
să construim o mie de scări
plîngă pe ele doar floarea
de urzică
poezia seamănă cu limba unui
om îngropat în zăpezi

Pastel

(4)

ce albi sîntem noi
șoptesc macii pe cîmp
cum ar vorbi cearșafurile
într-un azil

în rest numai dealuri de cretă
și mare tăcere

Pastel

(5)

și trandafirul a ridicat mari
ziduri
și zidurile acelea noi le vedem
căzînd

Carte poștală de iarnă

rîu înghețat

nodurile gardului de sîrmă
se văd
prin fereastra stiloului

Poemul

poemul acesta e cîrtița ridicînd
grămăjoara de pămînt
cum — aprinzînd o lumînare —
aștepți la marginea mesei
un deget ieșit din istorie
să lovească fereastra

Viorel MUREȘAN

Văzătorul

Cel viu răsare gol într-o
cetate de orologii
E gura lui în pustiul minutelor
O plămadă perfectă, pînditoare
A tăcerii, aburind în răcoare,
adulmecînd boarea mîncării
Laborios, în sine însuși soarele
taie dodecaedre, apoi
Peste orașe fulgerul și, pe cerul
încremenit,
Tace pentru o zi, revelat în
tornadele fumului, iluminatul
în trup
Dar, fără cruțare, zidindu-se-n
auzul acestui popor
Orice semn, orice sunet
preface-n cochilie moartă
Un nou văzător.

Ceremonie

Gura țîncului înecat în bazinul
de ploaie
A pus dedesubtul gheții
străvezii o indecisă pecete ;
Cînd i-au ridicat trupul ușor,
pojghița
A plesnit în cioburi plutitoare
pe apa uleioasă
Dar sloiul de pe buze nu
l-au putut desprinde — s-a
Topit, mai tîrziu, printre
Brațe bărbătești și țipete
stridente de femeie.
La ora ceremoniei, tovarășii
lui de joacă
Privindu-l nedumeriți și
Înviindu-l căci era — în acest
chip ciudat —
Văzut de atît de mulți oameni,
Chemat întruna pe numele mic
Și de toți răsfățat.

Acord

Doar o
Luntre de scînduri pe-un vad
de nisip
Iar pe cer, uriașe
Pînze biruitoare ;
Dimineață, risipite silabe și tu,
Nevăzut orologiu
Despicat într-o definitivă
Clarificare.

Gama

Cast, amnezic, uitat,
Vrednic de milă trăiește Martie
În plămada-i de apă.
E sălbatica-i vrere
O cărare-nnoptată-ntre gene.
Călcînd
Pe trupul lui gol
Îți sînt urmele clipe
În care pare-a fi nins
Iar propriul tău trup, o
inexistentă
Zăpadă ce niciodată
Nu te-a atins.

Ioan URCAN

Trei principii chinezești

Este necesar
același grad de inteligență
pentru a scrie
Fenomenologia spiritului
și pentru a tăia
o ceapă.

Sufletul mișcă lumea
și nu lumea
sufletul.

Nu există
decît o singură culoare :
albul.

Cana albă

Iată unul dintre cele mai cunoscute și, în același timp, cele mai dificile jocuri de societate. Pe o masă goală se așează o cană albă. În jurul ei se adună cît mai mulți oameni, bărbați și femei, și discută cît mai mult cu putință, încercînd să găsească un răspuns la întrebarea : ce se află pe masă ? Ai voie să afirmi că pe masă se află o cană neagră, roșie, maro, liliachie, un crocodil de porțelan, o bucată de șuncă, un pantof, o brichetă etc. Cîștigă cel care reușește să spună într-un mod cît mai ingenios că pe masă nu se află o cană albă.

Augustin POP

Pe pajiști

Ruptu-s-au zăgazurile cîntării.
Sfîșiatu-s-au pînă la sîn.
Aripi obosite sub tîmplă alene
se-ntorc.
Păianjen nebun, dacă rămîne
și țese ceva
În unghiul ce-l face inima pînă
la tine cu-o stea.
În leagăn de rouă, o frunză,
nor plin de sfială.
Și vîntul sonorizînd vocale de
dragoste-n cale.
Și spinii sărută stîrnind
o dulce răscoală :
Pe pajiști tălpi goale de copil,
în fugă, tălpi goale...

Ca un nor

Ca un nor a venit și s-a
umplut grădina
Cu horbotă de foc de vreme
ce toți pomii-și duc
Pe ramuri răni cu urme umezi
de lumină.
Ca un nor a venit și-n taină.
Cireșul e un rug.
La scris de apă lin sigiliu de
roșeli s-a pus.
Aud cum ning sub apă clopote
subțiri.
Și ca un nor de aur, tîrziu,
de-o rază împuns
În coastă, sîngerez pe țărm de
suflet, înfloriri.

Noapte

Iată că secera lunii
Retează la suprafață
Tot ceea ce valul în tremur
sfielnic
O-ntreagă vară a clătinat.

Iată că vine frig.
Și mă-nchid în noaptea mea
Ca-ntr-o scoică
Sub licărul de stea

Și înalt.
Și ca să mă rog.
Nu-mi trebuie nimic.

Iordan GRECU

Aralda

Vîntul face să vibreze bronzul clopotului din turn și, după ce urcă pieptiș, gîfîind, povîrnișul abrupt, stafidește ciorchinii neculași din via bătrînei. E-un loc la fel de ocolit ca și hanul părăsit, cu pereții roși de furnici. Nici păsările, se spune, nu ciugulesc boabele mari, azurii, cu coaja aburită. Toți sînt prea tineri ca să-și aducă aminte. Poate doar groparul, cine știe, avea zece ani pe vremea ultimei nunți cu vin albastru, atunci cînd clopotul de bronz a rostit un dangăt solemn, secunda a fîlfîit ca o aripă de porumbel lovit și toți nuntașii s-au topit risipindu-se în aer ca un fum de vreascuri uscate. Toți, în afară de mireasă și de gropar, care avea zece ani pe-atunci și chiar în clipa aceea pescuia păstrăvi din pîrîu.

Bătrîna se leagănă lent înainte și-napoi în balansoarul ei virginal, o singură dată atins de mîna unui singur bărbat străin. Veranda e tăiată în două de umbra streșinii. Vîrfurile papucilor de casă scînteiază ritmic în toate culorile lumii, atunci cînd pătrund în lumină. Via se întinde în fața ei, dormitînd sub apăsarea căldurii, întinsă pe dealurile terasate. Frunzele viței, despre care cineva care călătorise la tropice spusese odată că-s mai mari decît frunzele de palmier, se lovesc cu sunet uscat unele de altele.

În spatele casei e-un nuc bătrîn, cu scoarța atît de groasă, încît mugurii mor striviți. În fiecare anotimp pierde cîte-o ramură, desprinsă de trunchi sub greutatea vîrstei sale, ca în iarna cînd s-a spart acoperișul și bătrîna a găsit dincolo de ușa podului un peisaj de iarnă, mai frumos chiar decît cel pictat de unchiul Toma pe vremea cînd ea era abia o copilă și tălpile nu atingeau podelele lustruite. Către acest nuc va privi la ceasul înserării, ca în fiecare zi.

Acum este încă devreme Vîntul răsuflă încă și frunzele viței șoptesc cu voci uscate. Bătrîna surdă, privindu-le, aude amintirea zgomotului lor. Și e ca și cum le-ar auzi.

Pe cînd nucul din spatele casei înverzea în fiecare primăvară, o chema Aralda. A fost cea mai frumoasă mireasă din ținut. Și cea mai tristă. Frumusețea, ca și tristețea, s-a dizolvat demult în apa timpului. Hîrșite de lunecarea secundelor, și-au pierdut conturul și s-au rotunjit, ajungînd să semene izbitor cu toate celelalte amintiri. Ca și numele ei, nemairostit de vreo altă gură de-atunci. Mai inutil decît o păpușă uitată dincolo de ușa ferecată a copilăriei.

— Aralda, își spuse, a sosit vremea.

Apucînd bastonul cu mîner lustruit de-atîta apăsare se ridică încet în picioare, cu oasele trosnind. Înaintează de-a lungul balustradei de lemn umflat de apa ploilor pînă la capătul verandei, acolo unde podeaua oftează ascuțit sub povara trupului. De-acolo privește nucul. Și-atunci buzele ofilite, o singură dată sărutate de gura unui singur bărbat, se strîng și tremură ușor.

Prima oară a fost atît de neîndemînatică, încît l-a speriat. De fapt, prima oară nu și-a dat crezare ochilor. Putea fi o halucinație, o apariție fantomatică, o festă a închipuirii. Cocoțat pe ramura cea mai înaltă, un băiat subțirel descurca sfoara zmeului de hîrtie. Patratul de carton vopsit în roșu atîrna bleg deasupra acoperișului spart.

— Ce cauți acolo, copile ?

El a privit-o înciudat, cu degetele tremurînd pe sfoara groasă.

— E putred, o să-ți frîngi gîtul, a mai rostit Aralda înainte ca el să dispară cu zmeu cu tot.

Auzi apoi o melodie de cimbale și tobe, un cîntec vesel din tinerețea ei pierdută, care-o întristă și-o făcu să se prăbușească sub năvala amintirilor desferecate. Sute, mii, cohorte de-amintiri în marș cadențat pe podurile șubrede ale uitării.

Următorii doi ani îi petrecea amintindu-și tot ce reușise să uite cu mult timp în urmă. Era un copil cu un zmeu de hîrtie atunci, acolo, în curtea împodobită pentru nunta ei. Și pentru că nucul se afla în dreptul turlei, odată cu acel dangăt de botez al tristeții vieții ei, privise fascinată plutirea de frunză a trupului tînăr către pămîntul tare și totdeauna primitor. Începutul singurătății ei.

— Nu , își spusese, nu poate fi decît o închipuire.

O dată fusese atît de aproape de el, încît îi rămăsese în mînă o bucată de hîrtie din învelitoarea colorată a zmeului. Iar ultima oară stătuse atît de puțin, atît de fulgurant fusese popasul, nici măcar nu apucase să coboare treptele pridvorului.

Aralda aștepta. Sosirile lui nu aveau vreo noimă, așa că în fiecare zi era pregătită. Astăzi sau mîine sau peste zece ani. Zi de zi, în pragul serii, drumul ocolit de-a lungul verandei drepte și tremurul din colțul gurii. Străbătuse singură atîția ani, încît timpul n-o mai speria. Nu era vorba de răbdare, căci răbdarea e totdeauna legată de un efort. Aralda aștepta pur și simplu, așa cum respira aerul stătut al insomniei din încăperile pustii, așa cum strivea între gingii boabele mari, albastre, cu coaja aburită.

Oasele trosniră atunci cînd se ridică din balansoar sprijinindu-se în mînerul rotund al bastonului. Înaintează mai încet decît un ghețar de-a lungul văii, la fiecare pas durerea reînvie în oasele spinării. Degetele albastre, mai stafidite decît strugurii tomnatici, alunecă pe balustrada crăpată de arșiță. La capătul verandei, în lemn e-un nod ca un ochi mort. Acolo degetele poposesc, în clipa cînd Aralda ridică privirea.

Pe ramura cea mai de sus, un copil desprinde dintre ghearele uscate sfoara zmeului de hîrtie ce se rotește cu pîlpîiri mocnite în bătaia vîntului. Cu întreaga masivitate a trupului ei îmbătrînit, Aralda coboară treptele reînvățînd măsurile timpului. Cît de infimă e veșnicia și cîtă nemărginire încape într-o clipă.

La atingerea lor, aerul vibrează îndelung și clopotul întemnițat în turlă își răsună bronzul cu glas adînc, atît de profund încît fluturii mari ai amurgului cad în pahare.

Între trupuri încape doar mireasma vinului albastru, ce curge în șuvoaie din butoaiele rănite de moarte. Muzica răsunătoare de tobe și cimbale umple aerul purpuriu și-ntoarce vorbele din drum. Ochii tuturor sînt atrași de Aralda, cea mai frumoasă mireasă din ținut. Din lume, spune cel care a văzut palmieri adevărați sub soarele tropicelor. Aralda își ascunde sfiiciunea și fericirea sub roșeața obrajilor. Mirele îi cuprinse strîns mijlocul cu brațul și zîmbesc amîndoi stingheri în mijlocul privirilor și al cuvintelor. Își pleacă supusă capul pe spate, pentru ca buzele ei ce n-au cunoscut viața să primească al doilea sărut.

În spatele casei, unde e mai liniște și poți face un pas fără să calci pe cineva, un băiat subțire și fraged ca un lujer de nufăr încearcă să-și înalțe zmeul de hîrtie. Îl îndreaptă cu fruntea spre vînt, astfel ca adierea să-i pătrundă sub burta roșie și pătrată, ridicîndu-l în aer și foșnind fișiile mototolite ale cozii. Palma asudă și degetele crispate pe sfoară au unghiile albite. Transpirat și nefericit, se așază pe iarbă.

— Mîine, își spuse cu glas tare.
Mîine va fi vînt puternic.

Silviu-Dragoș ANGHEL

● Cartea de debut

Prier : patru din şaptesprezece

Un debut colectiv masiv reprezentat de nu mai puţin de 17 autori, aleşi probabil din zeci, poate din sute de nume intrate cu manuscrise în concurs. Un debut colectiv, la Cartea Românească, prin calitatea deosebită a redactorilor ei care au patronat selecţia, şi a juriului finalizînd asupra reliefului acestui volum, primeşte, deci, girul cel mai serios cu putinţă, şi ne invită la lectură, chiar dacă grosimea tomului, impresionantă, ne poate uşor intimida. La urma urmei putea fi şi altfel, cîţiva poeţi din cuprins ar fi meritat un debut individual. Dar poate că, detaşindu-i de rest, valoarea evenimentului, şi pentru unii, şi pentru alţii, ar fi suferit un ciudat fenomen de împuţinare? Prezentîndu-se astfel, aglomerarea scoate poate mai bine în evidenţă diferenţele de nivel, nuanţele luminii fiecăruia în comparaţie crudă cu cei din jur. Titlul volumului este, de asemenea, bine gîndit, inspirat ales, Prier, aprilie, simbol al începuturilor, al semnelor bune, al curajului natural, al dreptului tuturor la un start al elanurilor sub lumina prielnică a primăverii. Apare la finele anului trecut şi conţine şi o excelentă postfaţă semnată de poetul Mircea Ciobanu. Asupra cîtorva idei ce emană de la un redactor cu o binecunoscută experienţă şi o recunoscută probitate profesională, merită să ne oprim o clipă atenţia. De ce postfaţă şi nu prefaţă? Textul este în aşa fel alcătuit, încît să funcţioneze eficient în ambele posturi. Este un eseu concentrat în care ni se dau cîteva detalii utile, cîteva semne de recunoaştere, cîteva nuanţe din multele posibile ale destinului unei minunate şi dificile profesii, care începe cu publicarea unui poem, undeva, a unei cărţi, apoi. Postfaţă, totuşi, pentru a nu tulbura prin evidenţă, dar nici a lipsi nu se putea! A nu tulbura, deci, prin nimic, înainte de vreme, lectura poeziei, orgoliul debutanţilor. Postfaţă, la care să ajungi exact cînd trebuie, cînd nici nu te mai aştepţi s-o găseşti. Postfaţă pe care o descoperă, totuşi, de la bun început, numai un cititor scormonitor sau de-a dreptul sucit, care citeşte o carte de poezie de la sfîrşit către început, un fel de Cănuţă, ce nu se încrede nici în sumarul, care nu o semnalează, şi nici în pagina de titlu, din care lipseşte, de asemenea, indicaţia că există o postfaţă. Tirajul acestui volum de debut este, poate că este îndestulător, 17 poeţi tineri, avînd fiecare în perspectivă ideală cîte o mie de prieteni, şi prietenii unuia nu pot să fie, deocamdată, decît aceiaşi cu ai celorlalţi, au secat cu siguranţă vraful din stand. „Peisajul actual — notează Mircea Ciobanu — este destul de complicat, destul de divers şi încă necercetat cu severitate în toate ungherele lui, pentru ca să aşteptăm ca apariţia unei cărţi de debut... să provoace un cutremur la „bursa valorilor" literare. Şi, totuşi, nu există carte nouă pe care să n-o priveşti cu secreta speranţă că ea este cea mult aşteptată, cea în măsură să redimensioneze, ca printr-un miracol, relieful lumii unde vieţuieşti ca om al faptei". Despre acea emoţie copleşitoare, imposibil de exprimat cu exactitate, ce însoţeşte pe autorul tînăr în momentul debutului editorial, şi despre convingerea lui că apariţia cărţii sale va schimba faţa lumii, despre mîhnirea de dincolo de orice elogii şi recunoaştere, mîhnirea de a nu sesiza pe faţa lumii schimbarea visată, mîhnire pe care o va depăşi printr-un nou şi sporit efort de creaţie, despre reabilitarea speranţei şi reintrarea în firescul ei justificat, despre miracolul, totuşi, ce însoţeşte tipărirea unei cărţi, ne dă detalii redactorul Cărţii Româneşti, dovedind experienţă, competenţă şi generozitate, indispensabile exercitării profesiunii noastre, oricînd, dar mai cu seamă în momentul în care se oficiază primirea printre noi a celor mai tineri. Deocamdată numai despre patru din şaptesprezece, despre Dinu Pătulea, cu secven"a sa atrăgător intitulată Romanul sau posibilităţile Magdalinei, despre Iordan Grecu, atît de inegal, încît nu rămîne decît să-ţi recunoşti stupefacţia că aşa ceva este cu putinţă, grupîndu-şi poemele sub titlul banal Pe malul cu sălcii, despre Marian Bodea, o cunoştinţă mai veche a Amfiteatrului, cu Podul, despre Ioan Emanuel cu Tu care taci. Despre fiecare în parte s-ar putea mult mai lesne scrie o cronică întreagă decît o singură frază în care să fie cuprins tot adevărul acestui moment, atît de important, al ieşirii lor cu cărţi în lumea cărţilor. Dinu Pătulea este din belşug înzestrat cu o fermecătoare dispoziţie către mărturisirea graţios abruptă. Amănunte despre micul univers sentimental al perechii, despre armonioasa în gîlceavă singurătate în doi, despre neputinţa de a te mai lipsi la un moment dat, ca de un drog suav sîcîitor, de prezenţa dulce-agresoare a defectelor fiinţei iubite. El compune miniaturale tablouri tragi-comico-duioase, pline de mişcare şi de replici, care-l conduc pe cititor spre acceptarea lor ca atare şi spre adoptarea lor afectuoasă. Toate acestea îţi lasă gustul, pe cît de plăcut, pe atît de nedrept, că poetul lor ar fi cel imai valoros între valoroşii volumului. Dar bun este şi Ioan Emanuel. Acesta îşi cultivă laborios gustul construcţiei elegante, are o gîndire poetică formată şi dispune de avantajele celui care cunoaşte posibilităţile secrete ale limbii, magia cuvintelor, frenezia vieţii lor. Urmăreşte desăvîrşirea întregului, unitatea şi perfecţiunea în diversitate, obsesia aproape materială a prezenţei decisive a cuvintelor în existenţa noastră, sămînţa puterii lor aşezînd-o exact acolo unde îi prieşte. Tu care taci, Eram copil, S-a născut !, Aminteşte-ţi !, Plecarea mea, în adevăr, El-în-de-el, sînt sublime exerciţii de graţie, de educaţie întru poezie, în atingerea lipsei de spaimă, în nesecata poeziei solicitare în plutire, cercetînd cu liniştită bucurie totul, şi mai cu seamă locul cel mai umbrit al luminii. Poezia lui Marian Bodea, poetul copilăriei şi al iubirii dintîi, îndelungi şi de nestins, este, de asemenea, remarcabilă. Se iveşte normal, ca o pledoarie duioasă, fără a apela la arsenalul desuetudinilor care la alţii bîntuie aceste zone fragile, pline de sfinţenie. Reuşeşte splendid într-un Cîntec de ţară, dificil de încercat într-un context general devalorizat. Motivul îi serveşte însă aducerii în prim-plan a sufletului liber şi civilizat, în adăpostul său cel mai firesc. Se pare că Podul e poezia cea mai frumoasă, dar şi altele, emanaţii ale unei nostalgii active. Distihul final din Întîmplare de joi strică inacceptabil efectul, misterul acestui poem. Purtătoare de extaz (De ce nu ne-am extazia la timp, adică acum?), sînt Desprimăvărare şi Uite, Peisaj şi Despărţire, Jocul cu ploaia, şi, în cu totul alt registru, ciclul Soldatul mondial. Despre uimitoarea inegalitate surprinsă în poeziile lui Iordan Grecu, o singură explicaţie ar sta în picioare, şi anume, neputinţa autorului de a se lepăda de textele sale mai vechi, unde numai din loc în loc apare cîte un vers ciudat de frumos în context. Cîntec pentru cremidă, însă, răstoarnă totul spre o zonă fertilă, fastuoasa lui bogăţie spală orice păcat anterior. Acest poem este o luxuriantă colecţie de definiţii-adoraţii către un tu feminin absolut, echivalent în frumuseţe şi taină cu frumuseţea şi taina lumii întregi. Este, păstrînd proporţiile, fireşte, solemn precum partea rostită de bărbat, din Cîntarea Cîntărilor. O nedumerire, totuşi. Necunoscînd altă semnificaţie a cremidei, decît aceea de mică armură de metal folosită de soldaţii greci pentru protejarea coapselor, se ridică, iată, în legitimă... întrebare, cititorul, cerînd lămuriri.

Constanţa BUZEA

● Convorbiri colegiale

● MARIA HERŢA — Rare, şi nu întotdeauna autentice,sînt momentele fericite cînd credem că bucuriile ne vin din exterior. Un copil reuşit, cîteva poezii publicate, truda de fiecare zi, un cuvînt bun venind tocmai atunci cînd avem nevoie de el — sînt în realitate fronturi pe care învingem, total sau parţial, fără ajutorul nimănui. Sînt, în realitate, locurile în care am investit energie, curaj şi speranţă. Sînt, în realitate, efecte, ecouri ale muncii noastre, urme vizibile ale fericirii sau amărăciunii. Desigur, ne bucură o reacţie pozitivă la ce facem, sufletul nostru se ţine palid de un cuvînt tandru de încurajare. Dar dacă, păstrînd cumpăna, ne dăm uneori seama că o porţiune din drumul străbătut cu atîta trudă nu ne-a oferit nici o privelişte liniştitoare, a cui e vina? Cauza neîmplinirilor, ca şi a reuşitei, s-o căutăm întîi şi întîi în noi. Iată ce multe cuvinte spre a îndulci cît de cît un verdict! Poemele dv. din ultima vreme necesită îmbunătăţiri. Talentul vi-l umbriţi într-o tristeţe pe care trebuie să încercaţi s-o lichidaţi fie şi prin absurda în aparenţă împăcate cu soarta.

● VASILE ZETU — A vă reproşa acum, adică prea tîrziu, tocmai versificaţia prolifică şi tocmai deliciile sintaxei înecate inutil în gratuitate, ar însemna să nu vrem să recunoaştem că producţia dv. poetică este, totuşi, dovada uimitoare a unui asiduu şi demn de stimă exerciţiu de ani de zile. Iată această dovadă: despletindu-mi văzul, împletindu-l / într-un punct cu marginile sub / dînsul şi în lacrimă-nrămîndu-l, / el ia forma minimă de cub. // cubul, el, închide-n el o sferă, / dînsa înconjoară un eon, / în eon însuşi divinul speră / să se-nlănţuiască-ntr-un proton. // ochiul meu prohibitiv nu iartă, / el doar împietreşte ca-ntr-un schit / punctul neînscris pe nici o hartă, / punctul, cu atît mai mult, în mit, // însumîndu-şi o esenţă nouă: / intră el oripilat în ou / şi, de ninge-n univers, ori plouă, / dumnezeu îl plimbă-ntr-un landou. (ochiul prohibitiv).

● ELEONORA DRAGOMIR — Trebuie în primul rînd să vă precizăm că pseudonimul E.D. este la ora aceasta numele consacrat al unei binecunoscute scriitoare pentru copii. Deocamdată nu se poate vedea decît talentul în stare incipientă şi simţul observaţiei bine dezvoltat, sau biciuit de sensibilitate. Aţi putea avea viitor, ajutîndu-vă cu bune şi sistematice lecturi.

● LILIANA PAISA — Ne-am schimbat de ani de zile adresa redacţiei, din Schitu Măgureanu în Ştefan Furtună 140! E un mister, plicurile dv. ajung, totuşi, la noi. Poeziile sînt reuşite, pline de o prospeţime copilărească. Versuri de excepţie, cum acestea: Numele tău — / Casă luîndu-se după tine, / pămînt care zboară / declamînd... Şi iată o poezie frumoasă,, Oraşul şi încă una, misterioasă, Ultima fiară, din care vom cita cu bucurie în finalul acestui răspuns: Tu strîngi veşmîntul rămas / din reflux / şi mă priveşti ca pe o fiară / şi-aştepţi femeia plecată în tîrg — / dar n-ai cum să ştii: / în somn sînt mărul început la cină, / focul din frunzare, / păianjenul acela / sugrumîndu-te-ncet / la fiecare întoarcere a cuvîntului spre tine... Faţa mării / uscată de soare — / cînd încă miroseam a ploaie / purtînd ţipătul — celor plecaţi — / fără să ştim — / castanii intrau în declin, / străzile umblau după noi, / luîndu-ne forma / şi dintr-odată / în transparenţa statuii / potcoava ruginind / de-atîta iarbă. (CONSTANŢA BUZEA)

Scrisoare către un liric

(Urmare din pag. 8)

într-un fericit acord sau într-o tensiune promotoare (cum e cazul celor care — cum a fost Sartre — îşi sculptează, prin creativitate, civism sau charismă morală — o altă prezenţă, în spatele căreia variaţiile antropice pălesc) şi între cea la care respectivele straturi rămîn în veşnic dezacord, ostil oricărui „legato", s-ar realiza o partiţie egală şi, ca atare, o simetrie echitabilă. Judecarea lucrurilor în acest fel comite însă eroarea desconsiderării individului ca simplu detaliu, ca „parte" ale cărei eventuale disimetrii interioare s-ar şterge sub pastişa groasă a corespondentelor de ansamblu. Dar, judecînd astfel, ce ne vom face, prietene, la trecerea unui cărucior de invalid?; ce-ar putea răspunde strigătului său: „de ce tocmai mie?". Că din perspectiva totalităţii unde binele şi răul, plusul şi minusul se întreţes intim şi armonios este cu totul indiferent cine e cel care întrupează o „imperfecţiune" existenţială, necesară în virtutea nu ştiu cărei legi compensatorii?...

Nu, drag prieten, n-am să-ţi urmez imboldul de-a croi făpturii Firii solemn veşmînt de idee. Căci, cum vezi, gîndul mi-e cîrcotaş şi, la pedantele-i măsurători, dă peste grave diformii. Cînt-o tu mai departe, cu pana-ţi uşoară ce ştie atît de frumos să contopească cele ce mie-mi ademenesc gîndul spre margini de abisuri. Dar amîndoi să luăm aminte — în încîntarea sau nedumerirea noastră de lume — la povaţa lui Spinoza: „Man soll die Welt nicht belachen, nicht beweinen, sondern begreifen!" („Lumea nu trebuie nici luată în rîs, nici deplînsă, ci înţeleasă!"). Căci altfel ne pierdem amîndoi — tu în ornament, iar eu în romanţă. Şi-ar fi păcat, nu-i aşa?...

Umbra lui nenea Iancu. La Bolentin

În liliputana colecţie „Cartea cea mai mică", editată de „Atelierul literar" al revistei **Convingeri comuniste**, a văzut lumina tiparului, la finele anului trecut, încă o cărticică **de petite poche, Povestiri cu pensionari** de Cătălin Ţîrlea. Din cîte ştiu, autorul e student şi dă semne a face parte din cea mai fragedă promoţie de prozatori, afirmată în cadrul cenaclurilor „Universitas" şi „Junimea". Deşi poate părea curată nebunie să scrii despre acest, pentru mine măcar, autor în patru texte, iată că nu e. Ori, dacă totuşi mă înşel, e (de mi se îngăduie o glumă amicală) o mică nebunie colectivă, cărţulia despre care tocmai vorbesc fiind însoţită de patru entuziaste recomandări semnate de Mircea Martin, Ovid S. Crohmălniceanu, Laurenţiu Ulici şi Radu G. Ţeposu.

Cine este, aşadar, acest tînăr şi ce conţin cele patru texte intitulate, în ordine, **Colectiva, Ţurţurele, Baloane sparte, şampanie trezită** şi **Lăcrămioară**? Sare în ochi, din start, lipsa oricărei prejudecăţi. Mi-e greu să mi-l imaginez pe Cătălin Ţîrlea afiliat vreunui model literar aflat prin apropiere şi deloc întîmplător în două din cele patru opinii amintite mai sus primul nume care vine pe buze este tocmai cel al bătrînului Caragiale. Un racord important (îl face cu îndreptăţire acelaşi Mircea Martin) este acela către un anume spirit muntenesc ce traversează proza noastră cam de pe la Radu Popescu încoace. **Proportions gardées**, Cătălin Ţîrlea este, fără îndoială, un „munte", cu un stil iute şi muşcător, cu ironie subţire şi ştiinţă a parodicului, cu multă suculenţă în naraţiune, cu caractere lesne ghicibile îndărătul fiecărui personaj (parabola şi pamfletul activîndu-se reciproc, ca două ramificaţii ale aceluiaşi instinct de a para diferitele niveluri de ultragiere a eticului). Ca în multe locuri la Caragiale, eroii lui Ţîrlea, descrişi (cu ostentaţie) în primele cadre ca fiinţe perfect anonime şi cumva abrutizate de lipsa oricărei perspective de luat în vreo seamă, devin brusc nişte „păţiţi", li se întîmplă pur şi simplu ceva, de fel spectaculos în sine, dar suficient pentru a le brusca toate tabieturile. Declanşat pe neaşteptate şi ca din voia unei divinităţi simpatice şi cu chef de joacă, mecanismul străin începe să funcţioneze însă şi constringe pe onorabilii cetăţeni la un efort al adaptării de dimensiuni absurde. Ceea cei exasperează pe indivizi este că, de fapt, **li se dă de gîndit** — preocupare evident secundă şi dovedit incomodă.

Comicul se construieşte pe un sol foarte veridic, uneori printr-o înlănţuire uşor previzibilă de situaţii. Subiectele sînt extrase dintr-un cotidian cenuşiu şi nu prea, în orice caz fără nuanţe prea întunecate şi nici pedalări insistente spre zonele de degradare gravă a umanului. Eroii lui Ţîrlea nu sînt nici răi, nici antipatici, nici atinşi de vreun morb metafizicesc. Ei au doar ticuri şi sînt vicioşi într-un chip atît de natural şi atît de franc limitaţi, încît te vezi obligat vorba lui nenea Iancu, să-i iubeşti şi să-i ierţi. Un talent cu adevărat remarcabil dovedeşte Cătălin Ţîrlea în profilarea acestei lumi înguste şi imbecilizate de lipsa oricărei mize în afara existîndului imediat, compromis şi coborînd la animalitate. Mesajul cel mai interesant al textelor lui Ţîrlea acesta mi se pare a fi, poate chiar înainte de (dar, desigur, şi prin) performanţele stilistice. Salut, prin urmare, ivirea unui prozator adevărat la lectura schiţelor căruia doar un căutător de noduri în papură nu s-ar entuziasma.

Radu Călin CRISTEA

• Cărți de referință

Etica geometrică

Dacă apartenența la ordinea spirituală s-ar decide prin decrete sau reacții culturale „de ultimă oră", Aristotel ar fi fost acum, după mintea unora, exclus sau exilat la periferia ei. Violente diatribe eseistice (pretins „postmoderniste") îi atribuie tare teoretice și diformități logice, iar din imaginea astfel tulburată se întrevede o ființă culturală teratologică. Reacțiile provin fie dintr-o agresivă ignoranță (de pildă, cînd se afirmă că în logica Stagiritului nu-și află locul nici întrebarea, nici paradoxul, sau cînd se proclamă că mintea lui n-ar fi avut acces decît la o logică a alternativei da/nu), fie dintr-o comodă confundare a demersului său teoretic întemeietor cu unul normativ-dogmatic (ceea ce provoacă o „respectuoasă antipatie" sau alergie la „maximalismul" aristotelic). În astfel de ocazii, Aristotel e transformat într-o păpușă de paie, de tipul celor spînzurate și arse în carnavalurile medievale, ca substitute simbolice ale iconografiei malefice. De fapt, înlocuirea textelor prin prejudecăți despre ele este un „procedeu intertextualist" clasic, utilizat periodic în revoltele scribilor împotriva inventatorilor scrierii. Iar instaurarea „noii ordini" nu se soldează doar cu punerea în locurile goale a unor semne de punctuație. Și în cazul lui Aristotel, dintre remediile exorcizante împotriva acestor anemice eseuri două sînt benefice. Primul ar fi studiul comparativ al unor încercări contemporane de reconstrucție filosofică care apelează explicit și fără teama de a se „demoda" la Aristotel (de la Trendelenburg și Brentano la „școala de la Frankfurt", mai ales prin Habermas, de la Chaim Perelman la Gadamer sau logica erotetică). Al doilea ar fi revenirea la textele aristotelice, relectura lor. Un asemenea prilej ni-l oferă recenta traducere a **Eticii Nicomahice.***)

Cartea lui Aristotel poate fi citită (sau recitită) pornind de la afirmația unui exeget modern: **„Etica Nicomahică** este în ceea ce privește morala eternă, ceea ce sînt, în ce privește geometria, **Elementele** lui Euclid." Afirmația se referă mai mult la valoarea paradigmatică a demersului etic aristotelician. Însă, o vom interpreta și ca analogie ce permite sesizarea în opera Stagiritului a spiritului de geometrie. Cel prezent în maniere atît de diferite în școala pythagoreicilor sau în scrierile tîrzii ale lui Platon, la Petrus Hispanus, Raymundus Lullus sau Albertus Magnus, la Descartes, Spinoza sau Leibniz, în școala analitică sau în epistemologia contemporană. Dar, înainte de a vorbi despre „geometrismul" lui Aristotel, cîteva cuvinte despre conținutul cărții.

Stagiritul consideră că scopul absolut al eticii este realizarea binelui suprem (adică a fericirii). Dar cum „omul este prin natura sa o ființă sociala", și cum „este de dorit să faci binele și unui singur om, dar mai frumos și mai înălțător să-l înfăptuiești pentru un popor întreg sau pentru o cetate", atunci binele trebuie să facă „obiectul științei cu cea mai mare autoritate și cu cea mai înaltă organizare, iar aceasta se arată a fi politica". Or, „scopul politicii nu este cunoașterea teoretică, ci acțiunea". Este important să înțelegem că tratatul lui Aristotel este în primul rînd unul de filosofie socială. El poate fi revendicat ca fundament al schimbării „revoluționare" a paradigmelor teoretice și a metodologiei generale ale filosofiei sociale. În epoca modernă, după Machiavelli, dar mai ales după Hobbes, politica este concepută drept știință, într-un mod asemănător științelor naturii de factură experimentală, raportîndu-se „tehnic", în felul în care procedează, la obiecte (așa sînt concepuți și indivizii, colectivitățile, valorile morale) pentru a le manipula. Expresia desăvîrșită a acestei concepții o constituie doctrinele tehnocrate postmoderne și tehnocratismul de stat. Spre deosebire de cei care văd în Aristotel o expresie a maximalismului etic, cei care luptă (teoretic și practic) împotriva conceperii politicii ca știință și tehnică experimentală, văd în Aristotel un stindard al luptei lor și consideră politica drept o prelungire a eticii, urmărind sensibilizarea și transformarea conștiinței și simțirii oamenilor cuprinși în acțiunea politică. Și pentru că Stagiritul știa că scopul politicii este acțiunea, el cercetează frumosul moral, dreptatea, fericirea, virtutea, actul moral, prietenia, plăcerea (și toate speciile acestora), urmărind transformarea lor în valori practice.

Prin urmare, Aristotel examinează „domeniul acțiunilor și modul în care acestea trebuie îndeplinite". Dar, pentru a trece din domeniul principiilor și valorilor etice, care sînt generale, în cel al acțiunilor practice, care sînt „cazuri particulare", sînt necesare multe medieri. De fapt, aceasta este problema fundamentală a oricărei etici: **medierea.** Iar arsenalul metodologic pus în mișcare de Aristotel este impresionant. De pildă, el operează cu conceptul de **medietate** („linie sau cale de mijloc), atunci cînd cercetează „virtutea", ca „fiind măsura justă dintre două extreme". Cele două extreme sînt binele și răul, or, spune Aristotel, „așa cum și-au reprezentat pythagoreii, răul ține de domeniul infinitului, pe cînd binele de cel al limitatului". Pe bună dreptate, comentatorii au văzut în etica lui Aristotel o transpunere a doctrinei cosmologice „a pythagoreilor, după care figurile geometrice din care este constituită lumea sînt obținute prin acțiunea limitei (principiu al ordinii) asupra nelimitatului, asimilat cu vidul, cu infinitul, cu alte cuvinte cu continuumul spațial" (vezi în acest sens „notele" traducătoarei Stella Petecel, deosebit de atentă la redarea într-o limbă română modernă, vie a limbajului filosofic aristotelician, dar și receptivă, în cele peste 1200 de note, nu „comentarii", la toate sugestiile din vasta exegeză aristotelică). Aristotel operează constant cu medietatea, dar nu într-un mod rigid, liniar, „euclidian", ci reușește să intre în spațiul noneuclidian al eticii prin descoperirea aporiilor vieții morale, analizate prin metoda diaporematică (de pildă: „poate fi suportată nedreptatea de bunăvoie?"; sau „cum este posibil ca cineva care judecă corect să aibă o conduită lipsită de stăpînire"). Ceea ce nu s-a observat îndeajuns la Stagirit este faptul că el, prudent conștient de ambiguitatea spațiului în care se mișcă, și-a relativizat în permanență discursul, arătînd că atribuie **înțelepciunea practică** celor care, „într-un domeniu determinat, cumpănesc bine lucrurile cînd urmăresc un scop deosebit". Ceea ce înseamnă că „înțelept este omul capabil să delibereze". A delibera în legătura cu „ceea ce este bine și ceea ce este rău pentru om" constituie o acțiune practică, una care ține cont de circumstanța că în spațiul moral dimensiunile sînt imprevizibile, noneuclidiene și că, pe lîngă forțe etice gravitaționale, mai acționează și unele antigravitaționale.

Ne înnoim limbajul cînd îi recitim pe antici, pentru că renunțăm la tabu-urile orizontului de așteptare exegetic și reînnodăm liniile de continuitate. Cînd citești, de pildă, pasajul „virtuțile nu apar în noi nici în mod natural, nici contra naturii, ci ne-am născut cu aptitudinea de a le primi, pentru a le perfecționa prin deprindere", poți să-l atribui unui participant la recenta dispută Piaget-Chomsky cu privire la relația dintre înnăscut și învățare și limbaj. Prin modernitatea construcției și dezbaterii din laboratorul reflexiv aristotelic, prin utilizarea metodelor testării ipotezelor morale și a falsificării „opiniilor curente" ale celor mulți sau ale filosofilor, Aristotel ne provoacă în continuare, lansînd, parcă, în contrapunct cu învățarea ca reamintire a lui Platon, conceptul de învățare ca preamintire. Fără a exagera protocronist, putem recupera înțelepciunea greacă dacă o vedem ca o preamintire a culturii contemporane.

Dan PAVEL

*) Aristotel, **Etica Nicomahică**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988. Traducere, studiu introductiv, comentarii și index de Stella Petecel.

• Cronica traducerilor

Istoria Turbinilor

Cu **Garda albă*** Bulgakov relua ideea dintr-una din primele sale piese de teatru, **Frații Turbin**, pe care ex-medicul le-a distrus în 1923. Romanul face parte din seria scrierilor care i-au adus nu puține neplăceri autorului lor. Totuși, spre deosebire de multe dintre ele, **Garda albă** a fost, parțial, e drept, publicat în timpul vieții lui Bulgakov, iar autorul invitat să-și dramatizeze romanul. Sub titlul **Zilele Turbinilor,** dramatizarea a cunoscut un îndelungat succes de public, în ciuda faptului că critica vremii a atacat piesa în sute de articole.

Garda albă e un insolit roman al revoluției, cuprinzînd, în mare măsură, experiența trăită de Bulgakov însuși, întors în 1918, la Kiev, unde e încorporat în armata hatmanului Ucrainei, cu o zi înainte de fuga acestuia și, puțin mai tîrziu, în aceea a lui Petliura, din care a dezertat după două zile.

Turbinii, protagoniștii romanului său, sînt intelectuali cu vederi monarhiste, dezamăgiți de promisiunile aliaților. Îl urăsc pe Petliura și se tem de bolșevici, după cum arată inscripțiile de pe soba de porțelan din sufragerie. Nu-i simpatizează nici pe ocupanții germani, iar pe hatman, care și-a luat acest titlu în clădirea circului din Kiev, mai degrabă îl disprețuiesc. Înțeleg, și ei și prietenii lor, ofițeri și studenți, care vin des să discute și mai ales să petreacă în apartamentul Turbinilor, că apără o cauză pierdută, dar nu renunță la ideile lor și se agață de zvonul că țarul n-a murit. Nu urmează exemplul lui Talberg, cel care, cîtă vreme stă în oraș, își schimbă culoarea politică ori de cîte ori i se pare că o cer împrejurările și care, în ajunul retragerii germanilor, își părăsește soția pentru a fugi la Berlin. Nu sînt prudenți ca Vasilisa speculantul, care se dă de ceasul morții auzindu-i noaptea că intonează imnul, interzis. Sînt ceea ce se cheamă oameni dintr-o bucată care își apără convingerile pînă la capăt și ies să lupte pentru ele, chiar dacă presimt și, în mijlocul evenimentelor, înțeleg că nu mai au pentru ce lupta. Frații Turbin rămîn uniți, în pofida evenimentelor, apărîndu-și pînă la capăt familia — de altfel ultimul ideal care le rămîne, după ce, supraviețuind apocalipticei invazii a petliuriștilor, vor șterge, simbolic, inscripțiile de pe soba de portelan. Nici unul dintre ei n-are însă psihologie de supraviețuitor. Dispariția lumii din care fac parte aduce și condamnarea lor: Alexei care, după aventura de o zi ca voluntar în armata hatmanului, vindecat de tifos și de infecția rănii, încearcă să-și reia viața de la capăt, ca medic, își visează propria moarte, în ultimele pagini ale romanului. Elena visează că se va căsători cu Șervinski cel cu voce frumoasă, dar visul căsătoriei se transformă în coșmar, fiindcă îi aduce premoniția morții mezinului Nikolka. Familia Turbinilor se destramă, ceea ce rămîne e mitul, mai puternic decît împrejurările care duc la destrămarea familiei. Soluția aleasă o prefigurează pe aceea din **Maestrul și Margareta.**

Garda albă dezvăluie mai cu seamă însușirile de scriitor satiric ale lui Bulgakov, acuitatea puterii sale de observație realistă și aproape deloc pe cele ale autorului de proză fantastică. Vocea autorului n-are încă acea senină obiectivitate pe care o va dobîndi în **Maestrul și Margareta,** iar comparația cu Tolstoi, la capitolul obiectivitate, mi se pare exagerată. Vocea autorului se aude destul de des în roman, făcînd comentarii gogoliene fie despre personaje, fie despre evenimente. Cît despre aluziile din text, la **Război și pace,** acestea au mai curînd un rost polemic, în ciuda prețuirii lui Bulgakov pentru Tolstoi. E adevărat că și personajele din **Garda albă** iau parte la evenimente fără să înțeleagă mare lucru din ceea ce se petrece în jurul lor, aidoma celor din **Război și pace,** în timpul războiului, dar în vreme ce la Tolstoi autorul face concurență istoricului, restabilind ansamblul evenimentelor, în romanul lui Bulgakov autorul însuși are o viziune parțială asupra evenimentelor — vorbesc de autorul de hîrtie, firește. El nu știe despre revoluție mai multe decît lumea din oraș, iar despre starea de spirit a țăranilor, care-i urăsc și pe ofițeri și pe cei care s-au refugiat în oraș știe exact ceea ce au descoperit și Turbinii, că poporul nu e alături de ei. El constată mai întîi înfrîngerea hatmanului Ucrainei de către petliuriști, apoi, în ultimele pagini ale romanului, înfrîngerea petliuriștilor de către bolșevici. Că reveria sentinelei care poartă în piept o stea în cinci colțuri, ecou, spune autorul, al Luceafărului de ziuă, are valoare premonitorie pentru victoria revoluției, e limpede, după cum limpede e și că reveria soldatului se află în opoziție cu coșmarurile, și acestea premonitorii, ale Turbinilor ; autorul însă e consecvent strategiei alese, aceea de a fi martorul evenimentelor cu nimic privilegiat față de personajele sale. Se simte aici dramaturgul care își impune regula de a nu lua parte la conflictele pe care le propune, altfel decît prin intermediul personajelor sale.

Autorul bulgakovian din **Garda albă** e el însuși un personaj interesant : primele fraze ale cărții, sentențioase, ritmate cronicărește, narațiunea potolită din paginile de început, noblețea stilului indică, s-ar zice, dorința autorului de a istorisi viața Turbinilor după vechi canoane literare. Îl vedem cedînd treptat stilului colocvial al personajelor, iar precipitarea evenimentelor îl obligă să renunțe la scenele ample de la început, pentru a putea ține pasul cu personajele. Din cronicar devine stenograful personajelor sale.

Cîtă vreme în oraș e, de bine de rău, ordine, cronicarul are vreme să se îngrijească de stilul său ; după invazia petliuriștilor, se transformă într-un simplu martor al faptelor, amestecat în mulțime. Își amintește de rosturile sale în clipele de răgaz, din casa Turbinilor și, în calitate de cronicar al orașului, în clipa cînd haosul provocat de invadatori, dispare. Aventura autorului scriind cartea e marcată în **Garda albă** chiar de metamorfozele stilului său. În **Maestrul și Margareta,** Romanul va fi scutit de orice presiuni din afara sa, toate acestea se vor abate asupra existenței profane a Maestrului.

Dacă în capodopera bulgakoviană romanul e etajat pe trei nivele, în **Garda albă** se poate vorbi de prezența a trei tipuri de experimentare a existenței. În stare de veghe, Turbinii își reprimă îndoielile și, cu excepția poate a adolescentului Nikolka, nu par prea complicați sufletește, evită instinctiv să se autoanalizeze și, cu atît mai puțin, să cugete la rece asupra lumii în care trăiesc. Alexei, care e gata să-și dea viața în numele onoarei, e atins de demonul îndoielii în somn.

Tot în somn, într-un vis care ocupă mai multe pagini, îi va întîlni alături, în rai, pe colonelul Nai Turs, eroul ofițerimii, și pe vagmistrul Jilin, nimeni altul decît eroul la care visează sentinela din armata bolșevicilor în ultimele pagini ale cărții. Luciditatea pe care și-o refuză în stare de veghe, personajele bulgakoviene o dobîndesc în vis.

În sfîrșit, cel de-al trei tip de experimentare, cel mai înalt e viziunea, care personajelor le îngăduie să-și intuiască destinul (viziuni au Alexei Turbin și sora sa, sentinela, Vasilisa și Petka), iar autorul să emită, în stilul cronicăresc regăsit în finalul romanului, morala cronicii sale, morala unui umanist încercat care îndeamnă omul să-și contemple faptele în raport cu eternitatea.

Cristian TEODORESCU

* Mihail Bulgakov, **Garda albă,** București, Editura Minerva, 1988. Traducere de Alexandru Calais. Prefață și tabel cronologie de Ana-Maria Brezuleanu.

amfiteatru

revistă literară și artistică editată de Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România

Adresa redacției: 79 782 București, str. Ștefan Furtună nr. 140, sector 6, telefoane: 15.72.85, 15.72.86, 15.72.87. Secretariat redactor-șef: 15.70.86, 16.78.10 / 157. Abonamentele se fac la toate oficiile din țară sau la difuzorii voluntari din școli, universități, instituții. Costul abonamentului: 36 lei pe an. Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la „ROMPRESFILATELIA" — departamentul export-import presă P.O. BOX 12—201. Telex 10376 prsfir. București. Calea Griviței nr. 64—66.

Redactor-șef: **DINU MARIN**
Redactor-șef adjunct: **OTILIAN NEAGOE**
Secretar responsabil de redacție: **LORIN VASILOVICI**

Șef de secție: **RADU G. ȚEPOSU**

amfiteatru

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ARTISTICĂ EDITATĂ DE UNIUNEA ASOCIAŢIILOR STUDENŢILOR COMUNIŞTI DIN ROMÂNIA

ANUL XXIII – Nr. 4 (280) APARE LUNAR – APRILIE 1989 12 PAGINI, 3 LEI

„Să pornim întotdeauna de la teza ştiinţifică, revoluţionară a construirii socialismului cu poporul şi pentru popor pentru a asigura bunăstarea naţiunii, libertatea şi independenţa patriei".

NICOLAE CEAUŞESCU

Tezele devenirii comuniste a patriei

Încredere deplină în forţa şi puterea de creaţie a poporului

În deschiderea lucrărilor Plenarei C.C. al P.C.R. desfăşurată în zilele de 12—14 aprilie a.c., tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, a informat plenara, întregul partid şi întregul popor că, la sfîrşitul lunii martie, ţara noastră a plătit complet datoria externă. „Aceasta reprezintă — a spus tovarăşul Nicolae Ceauşescu — un rezultat strălucit al muncii poporului nostru de dezvoltare economico-socială a ţării, demonstrează forţa economiei socialiste româneşti şi deschide perspective minunate pentru înfăptuirea programului partidului de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi de înaintare a României spre comunism".

Întregul nostru partid şi popor au primit cu înaltă mîndrie patriotică această măreaţă izbîndă anunţată de la tribuna plenarei C.C. al P.C.R. de secretarul general al partidului. Cu sentimentul unei noi şi importante victorii istorice în ascensiunea socialismului românesc spre cele mai înalte piscuri ale civilizaţiei şi progresului, conştienţi pe deplin de semnificaţiile deosebite ale acestui eveniment, toţi oamenii muncii din patria noastră trăiesc cu deplină satisfacţie sensul major al acestui triumf ca pe o nouă dovadă a forţei de creaţie a constructorilor socialismului, ca pe o magistrală lecţie de istorie contemporană în strălucirea căreia se reflectă cele mai nobile idealuri ale poporului nostru. Magistrală dovadă a clarvăzătoarei justeţi a politicii interne şi externe a partidului, nouă şi magnifică reconfirmare a geniului politic care prezidează gîndirea revoluţionară a marelui bărbat de stat care conduce destinele partidului şi poporului nostru, înflăcăratul patriot şi ctitorul inspirat care este tovarăşul Nicolae Ceauşescu, evenimentul politic al lichidării complete a datoriilor noastre externe reprezintă o filă de glorie în cartea independenţei şi suveranităţii noastre naţionale, făcîndu-se în chip grăitor dovada forţei economice a României de azi şi mărturia istorică a înţelepciunii şi puterii de creaţie a poporului român în anii Epocii Nicolae Ceauşescu, cea mai plină de izbînzi din întreaga istorie a poporului nostru.

Noi, românii acestui veac, şi împreună cu noi, nu doar metaforic vorbind, toţi acei mari înaintaşi ai mîndriei de a fi român avem dreptul de a celebra aceste măreţe clipe ca pe o creaţie a noastră, a tuturor şi a fiecăruia în parte. Puterea de a triumfa în visul nostru, de a consolida independenţa politică şi economică a ţării vine de departe, de la marii bărbaţi ai acestui neam, dar este o mîndrie a noastră, a contemporanilor Epocii Nicolae Ceauşescu, faptul de a ne fi ştiut arăta demni de tradiţiile noastre cele mai puternice într-o unitate de gînd şi de muncă impresionantă şi, în acelaşi timp, fără precedent pe alte meridiane.

Socialismul pe care îl edifică poporul român într-un deplin consens al aspiraţiilor sale cele mai nobile şi al tradiţiilor sale cele mai preţioase repurtează, prin perspectivele pe care le deschide evenimentul anunţat la recenta plenară a C.C. al P.C.R., o victorie de maximă rezonanţă naţională şi internaţională, consolidînd prestigiul de care se bucură în lumea contemporană efortul de independenţă al ţării noastre, reargumentînd cu dovezi de înaltă calitate politică şi istorică respectul cu care este privită politica partidului şi statului nostru.

Sînt prezente în esenţa acestui nou triumf românesc toate calităţile definitorii ale viziunii ştiinţifice a partidului nostru cu privire la dezvoltarea economico-socială, la valoarea independenţei şi suveranităţii în raporturile politice. Aşa cum sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu în cuvîntările sale la recent încheiatele plenare, a C.C. al P.C.R. şi a Consiliului Naţional al F.D.U.S., generoasele şi mobilizatoarele obiective pe care le avem de îndeplinit în conformitate cu hotărîrile Congresului al XIII-lea al partidului pentru făurirea programului de dezvoltare multilaterală a socialismului şi de înaintare a ţării spre comunism primesc un impuls nou care nu este numai unul de esenţă economico-financiară. Modelul de gîndire profund înnoitoare, revoluţionară a secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, importantele sale iniţiative şi acţiuni privind stimularea creaţiei originale, în toate domeniile social-economice, străbat ca un flux director deplina noastră încredere în viitor, în depăşirea tuturor consecinţelor pe care le angrenează o perioadă sau alta de criză a economiei mondiale, implicînd activ toate marile realizări ale cunoaşterii în materializarea programelor noastre pe diferite domenii, programe de care depinde mersul nostru neabătut înainte.

Impulsul complex pe care lichidarea datoriei noastre externe îl aduce efortului nostru creator general, calităţii vieţii şi muncii noastre, va sta ca o nouă mărturie a geniului ctitorial românesc în epopeea edificării socialismului şi va vorbi despre generaţiile noastre în limbajul eroismului. Priorităţile noastre de dezvoltare economico-socială şi cultural-educativă îşi află, în acest context, o nouă dimensionare morală, spirituală şi politică.

Aşa cum arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu în cuvîntarea sa la plenara C.C. al P.C.R., prioritară, în acest context, rămîne preocuparea noastră comună pentru o nouă calitate a muncii, pentru o nouă calitate a vieţii, capătă noi valenţe şi perspective preocuparea ce trebuie acordată înfăptuirii mă-

(Continuare în pag. 3)

Sub stindardul de flacără al partidului

Acum, cînd se apropie sărbătoarea muncii, cu multiplele ei semnificaţii aniversare, noi, tinerii creatori, avem un motiv de satisfacţie fără margini în racordarea firească, plenară, la viaţa politică a ţării, a poporului, a partidului nostru revoluţionar. Sărbătoarea muncii, îngemănată cu aceea a tinereţii, a energiilor generaţiei noastre, a fost prefaţată politic de importantul eveniment pe care l-a constituit Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român, moment de analiză lucidă a înfăptuirilor de pînă acum, prilej pentru prefigurarea îndrăzneaţă a faptelor noastre viitoare. Am aflat cu nespusă satisfacţie, cu o bucurie întreagă, izbînda pe care cel mai iubit fiu al poporului nostru, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretarul general al partidului, preşedintele clarvăzător al României socialiste, a anunţat-o naţiunii, lumii largi, că au fost plătite toate datoriile externe ale noastre. Este, în această veste, în această realitate, semnul puterii, al vigorii economiei noastre naţionale, confirmarea strălucită a înţelepciunii cu care poporul nostru, sub conducerea partidului, a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, a acţionat şi acţionează pentru transpunerea în faptă a măreţelor programe de dezvoltare a patriei, de înaintare a noastră, neabătută, spre comunism. Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 12—14 aprilie 1989 reprezintă, de acum, o filă de istorie fierbinte, de cronică avîntată a acestor mari realizări, fără precedent şi de neconceput în alt context politic şi social.

Se apropie sărbătoarea muncii şi sărbătoarea tinereţii, momente în care, mai mult ca oricînd, întregul tineret al patriei noastre, alături de întregul popor, îşi manifestă dragostea fierbinte, ataşamentul profund faţă de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, faţă de tovarăşa Elena Ceauşescu, faţă de imaginile atît de luminoase ale tinereţii lor revoluţionare. Ne este vie în cuget şi în inimi primăvara lui 1939, acel întîi de mai muncitoresc în care forţele democratice şi-au rostit răspicat, cu hotărîre, voinţa şi idealurile. Astăzi, ca un măreţ arc peste timp, noi împlinim ceea ce spiritul revoluţionar prefigura atunci, noi turnăm în bronzul faptei visele unui întreg popor.

Se apropie sărbătoarea muncii şi sărbătoarea tinereţii, se apropie clipa cînd, în legitimitatea unui sentiment cuprinzător cît ţara, ne vom rosti, din nou, plenar, fierbinte, crezul în viitorul comunist al naţiunii noastre, în lumea păcii pentru care luptă, cu fiecare secundă, cu fiecare ceas, strategul României moderne, iubitul nostru conducător.

Se apropie sărbătoarea tinereţii şi sărbătoarea muncii şi noi, tinerii de azi, constructorii devotaţi de mîine, specialişti ce vom fi, creatori de frumos ce se apleacă spre izvorul viu al autenticităţii, putem afirma cu toată energia noastră că sîntem moştenitorii unei noi Românii, rod al viziunii geniale, al luptei neînfrînte pe care a pus-o în slujba ţării cel mai iubit fiu al său.

Dan ANGHEL

1 MAI 1939 — 1 MAI 1989

Unitatea de acţiune a clasei muncitoare

În dimineaţa zilei de 1 Mai 1939, atunci cînd coloanele de demonstranţi au început a se revărsa pe marile artere bucureştene, pe eşichierul istoric al ţării se conturau deja evenimente cu o largă rezonanţă politică. Pericolul izbucnirii unei noi conflagraţii internaţionale de mari proporţii, în condiţiile agresivităţii crescînde a statelor fasciste şi revizioniste, dispariţia de pe harta politică a Europei a unor state independente — Austria, Cehoslovacia —, umbra tot mai ameninţătoare a Berlinului nazist ce se întindea în apropierea frontierelor noastre ca o pecingine nu numai asupra corpului mutilat al Cehoslovaciei, dar şi a altor state, determinau o situaţie complexă, deosebit de dificilă pentru statul şi poporul român.

Marea manifestaţie populară din Bucureşti la 1 Mai 1939 în organizarea şi desfăşurarea căreia o contribuţie determinantă au avut tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu, a devenit o impunătoare demonstraţie împotriva pericolului fascist-revizionist, împotriva războiului, pentru apărarea independenţei şi integrităţii teritoriale, pentru apărarea păcii şi a spiritului de înţelegere şi colaborare între popoare.

(Continuare în pag. 2)

Tinereţe, cîntec nesfîrşit

Întiiul Preşedinte

Cîntăm onoare faptei şi vieţii avîntate
Şi îi jurăm credinţă, din inimă, fierbinte
Acelui ce adus-a lumină şi dreptate
Întîiul fiu al ţării, întîiul preşedinte

Să poarte-n demnitate, spre culmi de aur,
ţara
Întreaga naţiune s-o poarte înainte
Acum, cînd gîndul nostru e pur
ca primăvara
Întîiul fiu al ţării, întîiul preşedinte

Cîntăm trecutul vrednic, prezentul, viitorul
Un cîntec de iubire ce nu-ncape-n cuvinte
Trăiască-n fericire, urează azi poporul
Întîiul fiu al ţării, întîiul preşedinte !

Diana ILIESCU

Zi de mai

Zi — simbol, zi măreaţă
înscrisă cu lumină
în cartea de istorie
Cînd doi tineri cu gîndirea îndrăzneaţă
prefigurau, peste ani
fapte de foc
fapte de luptă
fapte de glorie
Mulţime adunată sub roşul steag
vii valuri
venite să-şi spună
cu glasuri pline
vrerea
Să-ntrezărească în mîine
înalte idealuri
să spună că-n ei stă rostul
stă puterea

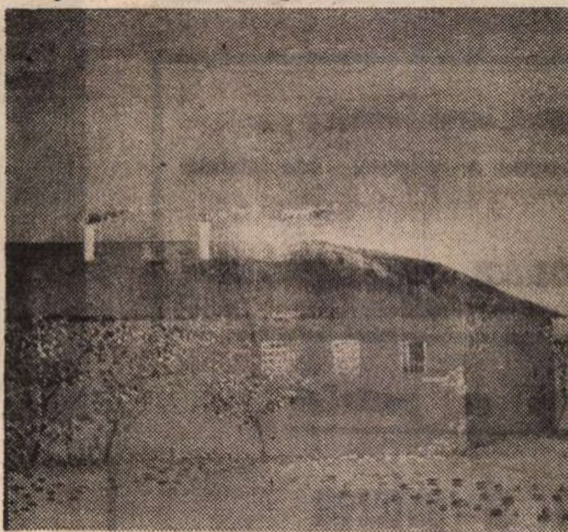

Zi-n care primăvara
clocotitoare-n muguri
Schimba cuvintele în floare
şi în zbor
Şi două inimi
erau ruguri
Arzînd pentru dreptate
şi pentru viitor !

Ioana BADEA

Lumină tutelară

Partid al faptei noastre, lumină tutelară
Învrednicind poporul cu sensul său plenar
Cu-naltă conştiinţă revoluţionară
Urmăm în toate, astăzi, pe marele stegar

În sărbătoarea muncii, în hora împlinirii
Măreţele construcţii îmbracă haine noi
Iar fiii ţării astăzi cu însemnele iubirii
Cinstesc conducătorul, Erou între eroi !

Ionel ŞERBAN

Sensul împlinirii

Tinereţe — cîntec nesfîrşit
Revărsări de muguri şi petale
Te regăsesc în semnul împlinit
Al vremii noastre şi al vremii tale

Tinereţe — arc aprins pe boltă
Energie palpitînd plenar
Braţul încordat către recoltă
Zi înscrisă-n roşul calendar !

Tania GEORGESCU

1 MAI 1939 – 1 MAI 1989

Unitatea de acţiune a clasei muncitoare

(Urmare din pag. 1)

În tumultul acestor evenimente, personalitatea comunistului Nicolae Ceauşescu avea să dea, încă o dată măsura înaltelor sale calităţi revoluţionare, patriotice, ce-l făcuseră cunoscut în rîndul partidului comunist, al clasei muncitoare. Prezenţa sa în rîndul membrilor însărcinaţi cu organizarea şi desfăşurarea acestei acţiuni poartă în sine semnificaţia preţuirii pe care Partidul Comunist Român o acorda clarviziunii politice, intransigenţei sale revoluţionare, probate în numeroase împrejurări şi, totodată, atenţiei deosebite pe care o purta realizării obiectivelor strategice şi tactice urmărite cu consecvenţă în această perioadă : înfăptuirea unităţii de acţiune a clasei muncitoare, reorganizarea Uniunii Tineretului Comunist, crearea Frontului Popular Antifascist — coaliţie a tuturor forţelor social-politice interesate în salvgardarea intereselor supreme ale ţării.

Alături de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, avea să se remarce din nou, prin calităţile sale de militant revoluţionar, comunist, tovarăşa Elena Ceauşescu, luptătoare fermă împotriva asupririi, nedreptăţii şi exploatării, împotriva pericolului fascist.

Bucureşti, capitala României, a dobîndit, în acea dimineaţă de 1 Mai 1939, un aspect aparte, impresionant prin marea mobilizare a oamenilor muncii de cele mai diverse profesii care se îndreptau spre sălile de întrunire şi de aici pe diferitele străzi ale Capitalei, scandînd lozinci precum : „Trăiască 1 Mai, Ziua Muncii !", „Trăiască frontul unic al muncitorimii !", „Vrem România liberă şi independentă !", „Vrem respectarea graniţelor !", „Jos fascismul !", „Jos hitlerismul !", „Nu vrem război", „Trăiască Frontul popular antifascist !" şi altele. Participanţii la demonstraţie aveau să depună apoi coroane de flori la Mormîntul Eroului Necunoscut, un gest simbolic dovedind preţuirea deosebită acordată de clasa muncitoare fiilor poporului român jertfiţi pentru cauza unităţii, independenţei şi suveranităţii naţionale. Şi prin acest gest, simbolic desigur, dar avînd în contextul istoric specific primăverii anului 1939 o semnificaţie cu totul deosebită, se arăta opiniei publice româneşti şi opiniei publice internaţionale, după cum consemna un cotidian al vremii, că : „această armată a muncii este în permanenţă armata ţării". Cu acel prilej s-a extins şi acţiunea de colectare a unor ajutoare pentru militanţii politici ai clasei muncitoare aflaţi în detenţie şi s-au scandat chemări la luptă revoluţionară lansate de partidul comunist. Din surse arhivistice rezultă că organele de stat însărcinate cu supravegherea activităţii comuniştilor informau: „Nicolae Ceauşescu, fost condamnat la 3 ani închisoare, pentru activitate comunistă, pedeapsă executată, a strigat în timpul serbării lozinca comunistă «Trăiască Frontul Popular»".

Marile demonstraţii antifasciste şi antirăzboinice de la 1 Mai 1939 au confirmat cu deosebită putere maturitatea politică şi creşterea combativităţii revoluţionare a clasei muncitoare. S-a probat astfel, în mod elocvent, rolul proletariatului, ca principal adversar al fascismului şi revizionismului şi, în acelaşi timp, ca factor al mobilizării tuturor claselor şi categoriilor sociale, de concentrare, de aceeaşi parte a baricadei luptei pentru pace, libertate şi democraţie, a unui evantai larg de forţe social-politice interesate în salvgardarea independenţei şi suveranităţii naţionale a ţării.

Poporul român a spus astfel un **nu !** categoric fascismului, s-a ridicat în apărarea civilizaţiei, a drepturilor fundamentale ale omului, ale popoarelor şi a evidenţiat, astfel, necesitatea unirii tuturor forţelor care luptau pentru pace, în vederea împiedicării unei noi conflagraţii mondiale. Marea demonstraţie antirăzboinică şi antifascistă din 1 Mai 1939 din Capitală, subliniază tovarăşul Nicolae Ceauşescu, „a fost prima mişcare puternică din Europa, care a chemat poporul român, clasa muncitoare, da a chemat, practic, clasa muncitoare de pe întregul continent la luptă împotriva fascismului, pentru apărarea independenţei tuturor statelor".

Manifestaţiile antifasciste şi antirăzboinice din mai 1939 din România au avut un puternic ecou internaţional. Publicaţii din U.R.S.S., Marea Britanie, din S.U.A. şi Elveţia au apreciat pozitiv caracterul acestor acţiuni. Astfel, revista **Rundschau**, care apărea la Basel (Elveţia), nota la 25 mai 1939 că : „Manifestările de la 1 Mai din Bucureşti şi din provincie au relevat intensificarea activităţii antifasciste a maselor, ca şi o creştere a influenţei partidului comunist, a capacităţii sale de a mobiliza masele". În acelaşi context era pus în evidenţă caracterul patriotic al acestor manifestaţii ce vizau contracararea politicii de expansiune declanşate de statele fasciste. „Numeroase pancarte — scria în acest sens revista menţionată — exprimau necesitatea apărării independenţei şi integrităţii ţării, abrogarea tratatului economic cu Germania, alianţa cu Franţa, Marea Britanie şi Uniunea Sovietică".

Hotărîrea fermă cu care poporul român se opunea tendinţelor agresive ale fascismului, de a-şi apăra cu orice sacrificiu integritatea teritorială, independenţa şi suveranitatea naţională au produs o impresie deosebită în S.U.A. Primarul New-York-ului, F. la Guardia, colaborator apropiat al preşedintelui F. D. Roosevelt, cu prilejul deschiderii oficiale, la 5 mai 1939, a pavilionului României la expoziţia internaţională din acest oraş, luînd drept model inscripţia de pe una din frizele pavilionului : „Romanians Resist the Barbarians" („România rezistă barbarilor") a elogiat virtuţile patriotice ale poporului român, umanismul şi dragostea sa de libertate, manifestate de-a lungul veacurilor, hotărîrea sa de a lupta împotriva fascismului, pentru apărarea integrităţii teritoriale a patriei, independenţei şi suveranităţii naţionale.

Congresul internaţional al Reuniunii Universale pentru Pace de la Paris, din 12—14 mai 1939, în documentul adoptat, **Pentru integritatea şi independenţa României. Ameninţarea Germaniei hitleriste. România în frontul păcii,** aprecia că manifestările muncitoreşti din 1 Mai de la Bucureşti erau „expresia voinţei maselor". Acelaşi document consemna că aceste acţiuni au avut un puternic caracter antifascist şi antirăzboinic", „ceea ce este dovadă că poporul român se raliază la mişcarea antifascistă şi că voinţa sa este de a lupta, în mod real împotriva agresorului şi fascismului".

Desfăşurarea manifestaţiilor de la 1 Mai 1939 a constituit obiectul unor analize în cadrul organizaţiilor partidului comunist. În raportul Comitetului Central al Partidului Comunist prezentat Plenarei a VI-a din iunie acelaşi an, se făcea aprecierea că „întrunirile şi demonstraţiile de 1 Mai, pregătite de partid sub semnul mobilizării clasei muncitoare pentru apărarea ţării, împotriva fascismului extern şi intern, în conlucrare strînsă cu muncitorii social-democraţi, au constituit o victorie de prestigiu obţinută de P.C.R. pe linia făuririi unităţii de acţiune a clasei muncitoare împotriva ofensivei patronale, fascismului şi pericolului de război".

Aniversînd împlinirea a 50 de ani de la marea demonstraţie antifascistă şi antirăzboinică de la 1 Mai 1939 şi 100 de ani de la declararea zilei de 1 Mai ca zi a solidarităţii internaţionale a celor ce muncesc, poporul român îşi exprimă hotărîrea neabătută de a dezvolta tradiţiile de luptă ale înaintaşilor, de a spori puterea şi măreţia patriei care, sub conducerea partidului său comunist, a secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, face totul pentru a garanta viitorul României socialiste, libertatea, independenţa şi suveranitatea naţiunii.

Dr. Ştefan PĂSLARU

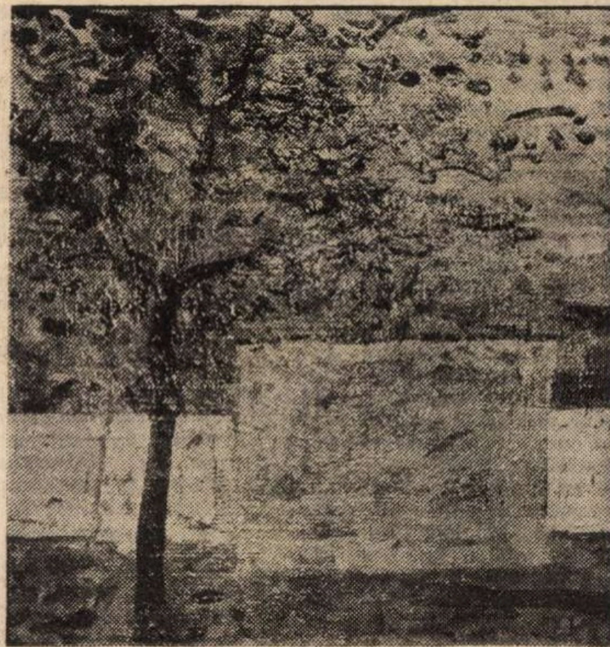

Tezele devenirii comuniste a patriei

Încredere deplină în forța și puterea de creație a poporului

(Urmare din pag. 1)

surilor de modernizare a proceselor tehnologice, a produselor. O direcție cu atît mai importantă cu cît, așa cum subliniază în repetate rînduri documentele noastre de partid, din aplicarea în practică a diferitelor teme se rezolvă o seamă de cerințe de stringentă actualitate, precum creșterea productivității muncii, a calității producției, reducerea consumurilor materiale și energetice. Devine imperativ necesar ca în elaborarea tematicilor de modernizare să se renunțe la acel stil de complezență, la jumătățile de măsură, la acea suficiență și automulțumire generate de faptul că este raportat ca îndeplinit un mare număr de măsuri. Ne aflăm în fața unor obiective mărețe și realizabile în termenii economiilor moderne care impun o nouă calitate a simțului de răspundere, pasiune și competență, astfel încît înfăptuirea acestor sarcini de maximă importanță să fie onorate de priceperea și dăruirea acelor oameni cu adevărat capabili să le îndeplinească în cele mai bune condiții, de la concepție la execuție.

Noua calitate a muncii noastre, stimulată în esența ei patriotică inalienabilă de evnimentul lichidării datoriei externe, nu poate să însemne altceva decît implicare competentă și participare însuflețită pentru ca produsele românești să devină tot mai bine cotate în competiția lumii de azi, exigență subliniată de tovarășul Nicolae Ceaușescu și în cuvîntarea sa la plenara recent încheiată. Obiectivul deosebit de mobilizator, stabilit de Congresul al XIII-lea al P.C.R., ca pînă la sfîrșitul actualului cincinal 95 la sută dintre produsele românești să fie de nivel mondial ridicat, iar 2—5 la sută peste acest nivel, a pus și pune, de asemenea, în fața noastră, a tuturor, problema unei noi calități a modului de a gîndi și acționa în privința realizării producției, a tuturor obiectivelor noastre social-economice. Iată, așadar, o problematică largă a creativității noastre, cu pronunțate valențe politice și social-economice, ce impune valorificarea la maximum a cadrului creat pentru manifestarea liberă a creativității înseși, inclusiv la nivel de masă, și a cărei finalitate nu poate fi alta decît creșterea venitului național și, pe această bază, a nivelului de trai material și spiritual al întregului nostru popor.

Plătirea integrală a datoriei externe a României reprezintă, așa cum arăta secretarul general al partidului, o mare victorie a muncii și activității creatoare a întregii noastre națiuni. Ea a fost posibilă numai datorită mobilizării exemplare a întregului nostru popor de a îndeplini cuvîntul de ordine al partidului cu privire la respectarea măsurilor necesare pentru întărirea continuă a ordinii și disciplinei, a bunei gospodăriri și conduceri a tuturor sectoarelor de activitate. În acest sens, cuvîntările rostite de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român și la Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste reprezintă o sinteză magistrală a măreților realizări obținute de poporul nostru în ultimul deceniu, precum și un program revoluționar al dezvoltării economico-sociale a patriei. Numai opțiunea fermă și ireversibilă a țării noastre pentru socialism a asigurat posibilitatea ca poporul nostru să obțină marile sale victorii în efortul său titanic de a lichida înapoierea din trecut. Pornind de la puternica bază materială, de la forța economico-socială a patriei noastre, de la capacitatea creatoare a poporului nostru în toate domeniile de activitate, arăta secretarul general al partidului, ne propunem cu deplină încredere noi obiective pentru perioada următoare, avînd convingerea fermă că stă în puterea clasei muncitoare, a țărănimii, a intelectualității, a întregului nostru popor ca, acționînd în strînsă unitate sub conducerea politică a partidului, să obțină noi și mărețe realizări în făurirea visului de aur, a comunismului.

> **„A fi revoluționar înseamnă a înțelege întotdeauna noul, a lupta cu hotărîre împotriva a tot ce este vechi și perimat, a perfecționa întreaga activitate corespunzător noilor cerințe, pornind însă întotdeauna de la necesitatea făuririi socialismului și comunismului, a unei lumi fără exploatatori, fără asupritori".**
>
> **NICOLAE CEAUȘESCU**

Intrarea României într-o etapă nouă, superioară, a dezvoltării sale economico-sociale, de făurire a fazei superioare a societății socialiste multilateral dezvoltate și de creare a condițiilor necesare trecerii la afirmarea în viață a principiilor comuniste de muncă și de viață se face în condițiile în care, pentru prima dată în istoria sa îndelungată, țara noastră nu mai plătește tribut nimănui și este cu adevărat independentă, și economică, și politic. Iată de ce caracterizarea celui de-al XIV-lea Congres al partidului drept Congresul Victoriei socialiste, al independenței depline economice și politice a României exprimă pe deplin esența noii etape de dezvoltare în care intrăm. Propunerea adresată de tovarășul Nicolae Ceaușescu Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român de a se lua hotărîrea ca în viitor să nu se mai apeleze la credite străine, astfel încît întreaga dezvoltare a României să se realizeze prin mijloace proprii, printr-o largă colaborare internațională — hotărîre care va fi adoptată ca lege a Marii Adunări Naționale — exprimă voința neclintită a țării noastre de a-și asuma pe deplin destinul istoric, de a așeza la baza dezvoltării tuturor ramurilor economico-sociale cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, cerințele noii revoluții agrare, creșterea eficienței și rentabilității economice, a productivității muncii și a dezvoltării bazei proprii de materii prime și de resurse energetice.

Referindu-se la esența societății socialiste multilateral dezvoltate, la perspectivele viitoare ale edificării societății viitorului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a insistat asupra rolului proprietății socialiste: „Și în cincinalul viitor vom pune în centrul activității dezvoltarea și perfecționarea proprietății socialiste a întregului popor și cooperatiste asupra mijloacelor de producție. Toate fondurile de dezvoltare vor fi orientate spre modernizarea și dezvoltarea tot mai puternică a proprietății socialiste, garanția supremă a făuririi cu succes a socialismului și comunismului, a independenței și suveranității României".

Problema esențială a socialismului și comunismului este legată de realizarea modernizării pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, de transformarea României într-o puternică forță a științei și culturii, ceea ce va asigura un rol tot mai demn și independent României în lume. Eforturile țării noastre de ridicare a nivelului general de civilizație și creștere continuă a bunăstării materiale și spirituale a poporului se leagă în mod nemijlocit de necesitatea asigurării celor mai bune condiții de muncă pentru toți cetățenii patriei. Pornind de la îndatorirea fundamentală a societății socialiste de a asigura locuri de muncă corespunzătoare pentru toți fiii patriei, care să valorifice pe deplin potențialul creator și capacitatea de muncă a tuturor oamenilor muncii, secretarul general al partidului a insistat asupra legăturii care există între perfecționarea sistemului de retribuție pe baza principiilor societății în care trăim și legitatea generală a înlăturării depline a posibilității apariției oricărei forme de exploatare: „În același timp, va trebui să perfecționăm sistemul de retribuție pe baza principiilor socialiste, asigurînd la muncă egală retribuție egală, pornind de la principiul «nici muncă fără pîine, nici pîine fără muncă». În societatea noastră socialistă nimeni nu trebuie să aibă posibilitatea să trăiască fără muncă sau prin exploatarea muncii altora! Am lichidat pentru totdeauna asuprirea omului de către om și avem îndatorirea să facem totul pentru a nu mai exista posibilitatea asupririi și exploatării sub nici o formă a muncii omului! Aceasta este una din legitățile generale obligatorii pentru socialism, pentru comunism!".

Încrederea partidului nostru, a secretarului său general, în demnitatea, în puterea de creație a poporului nostru, concretizată în elaborarea principiului făuririi socialismului cu poporul și pentru popor, a reprezentat una din ideile-forță ale cuvîntării tovarășului Nicolae Ceaușescu, care a insistat asupra necesității înarmării poporului cu cele mai înalte concepții revoluționare, cu principiile socialismului științific. Numai rămînînd revoluționari vom rămîne cu adevărat comuniști și vom putea asigura victoria socialismului în țara noastră. „Nu se poate — a arătat secretarul general al partidului — în nici un fel, concepe dezvoltarea socialistă vorbind de renunțarea, într-un fel sau altul, sau de diminuarea luptei de clasă. Lupta de clasă a constituit întotdeauna baza progresului omenirii, a dezvoltării sociale. Lupta între asupritori și asupriți, între vechi și nou, a fost întotdeauna fundamentul dezvoltării societății omenești. A spune astăzi că lupta de clasă trebuie să fie înlocuită cu alte concepții înseamnă a condamna la stagnare socialismul, înseamnă a veni într-o formă sau alta în sprijinul capitalismului și imperialismului. Și nu este posibil acest lucru!".

Socialismul, ca o creație continuă a întregului partid, a întregului popor, perfecționarea conducerii socialismului, democratizarea activității economico-sociale presupun întărirea rolului conducător al partidului, o strînsă legătură între partid și popor. Întărirea continuă a partidului, a unității și forței sale de acțiune în toate domeniile vieții social-politice, a subliniat din nou tovarășul Nicolae Ceaușescu, reprezintă o necesitate obiectivă, garanția supremă a mersului ferm înainte spre socialism și comunism al României. Într-o societate a muncii egale, în care clasa muncitoare reprezintă, și va reprezenta și în viitor, principala forță socială creatoare de valori materiale și spirituale, în care munca, bazată pe cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, constituie factorul hotărîtor al întregii dezvoltări economico-sociale, numai partidul muncitorilor are menirea istorică de a asigura făurirea socialismului și comunismului în patria noastră, în întreaga lume. Tocmai de aceea, ridicarea nivelului politico-ideologic al întregului partid, al tuturor oamenilor muncii, reprezintă temelia dinamicii și dezvoltării generale a societății noastre, a făuririi unei societăți cu o înaltă conștiință științifică revoluționară.

Creativitatea noastră spirituală își află și ea argumente mobilizatoare de o înălțătoare esență moral-politică în contextul generat de victoria pe care o repurtăm pe calea asigurării tot mai depline a independenței patriei și, în acest fel, pe calea asigurării condițiilor tot mai eficiente pentru dezvoltarea noastră social-economică. Creația artistică, prin chiar valoarea ei de reflectare sensibilă a istoriei, are menirea și datoria de a se constitui în mărturie exemplară a adevărului istoric pe care generațiile noastre îl trăiesc în actele eroice ale muncii pentru binele țării, pentru bunăstarea poporului. Epopeica victorie anunțată la recenta Plenară a C.C. al P.C.R. nu poate fi celebrată decît prin noi monumente ale muncii pentru țară, prin efortul creator specific actului artistic de a reda clarvăzător semnificațiile complexe ale acestor monumente de eroism cotidian și de înțelepciune patriotică.

Creația artistică stă sub semnul unei realități intrinseci spiritului creator de totdeauna, realitate ce poate fi indicată și printr-o parafrază: „sînt istorie și nimic din ceea ce e istorie nu mi-e străin". Nimic mai adevărat, așadar, decît observația că literatura, arta în genere, poartă întotdeauna amprenta momentului istoric în care este creată, în toate datele și elementele sale. Prin urmare, nu este un paradox în convingerea noastră că operele cele mai durabile sînt cele care reușesc să absoarbă în cea mai mare măsură spiritul și specificul epocii lor. Calea spre perenitate nu trece printr-o abstractă atemporalitate, ci printr-o vie, profundă și radicală situare în clipa istorică a prezentului, printr-o implicare creatoare angajantă și angajată hotărîtor în miezul fierbinte al actualității. Această conștiință a participării și a implicării marchează definitoriu, moral și estetic, toate marile creații artistice, imprimîndu-le o forță și un timbru ce le conferă o îndelungată viabilitate în timp. Talentele puternice, naturile creatoare viguroase, marile creații artistice se împlinesc roditor în spațiul implicării și al situării în actualitate.

Iată de ce conștiința artistică din care istoria este eliminată cu premeditare sau înlocuită prin scheme, clișee produce creații efemere, lipsite de vitalitate. Modul însuși în care a evoluat literatura noastră este ilustrativ în acest sens și a reaminti acest lucru, în aceste zile, în spiritul plenarei recent încheiate a C.C. al P.C.R., poate valora și cu un îndemn la o mai decisă abordare a actualității istorice, sociale și morale, cu atît mai mult cu cît epoca pe care o trăim își vădește zi de zi dimensiunile epopeice. Literatura, arta noastră de azi este reflectarea estetică a acestei perioade istorice de mari transformări revoluționare în toate planurile vieții. Este și trebuie să fie încă și mai hotărît. Semnele timpului pe care îl trăim, un timp al schimbărilor adînci petrecute în toate structurile societății într-un ritm și cu o intensitate fără precedent, sînt trecute în pagina scrisă, trebuie să fie transcrise ca o mărturie și ca o necesitate a implicării creatorilor în destinul patriei. O implicare deopotrivă de ordin artistic, moral și intelectual, susținută de conștiința responsabilității față de poporul căruia îi aparținem, față de demnitatea sa biruitoare.

Ioana BĂDESCU

O lumină palpabilă, concretă

● jocul proporţiilor în pictura lui Gheorghe Petraşcu ● o poveste spusă cu jumătate de gură ●

Omul şi decorul

Undeva, lingă Piaţa Romană, pe o stradă ingustă, pavată cu piatră cubică — ţintuită de faţada unei clădiri cenuşii, inalte — există o inscripţie care sare doar din cind în cind, intimplător, in ochii trecătorilor: „In acest imobil a trăit şi creat intre anii 1916—1927 pictorul Gheorghe Petraşcu (1872—1949), personalitate de seamă a culturii româneşti".

Priveşti rigida formulare, aidoma unei telegrame inexpresive, şi-ţi dai seama aşa, deodată, cum sub o aparentă deferenţă un virf al creaţiei este abandonat in ungherul sigur, uşor prăfuit, de necontestat totuşi (şi de aceea fără nimic spectaculos intr-insul) al operei deja clasate. Te intrebi apoi, generalizind, ce mai reprezintă imaginea unui clasic decit un surogat de esenţe tranşante, depărtate de profunzimile necesare realei cunoaşteri ?

Ştim prea puţine despre artiştii de seamă, chiar dacă ne place să credem contrariul. Ne indepărtăm de ei mai repede decit se depărtează ei de noi. Şi aceasta, in primul rind, pentru că-i socotim „mari" şi invulnerabili. Digeraţi de la cap la coadă, interpretaţi cel mai adesea intr-o gamă pe care nici domniile lor n-au presupus-o, ei ne par atit de bine statuaţi, incit nu-i mai putem atinge din pricina păienjenişului critic şi a mitului care gravitează în jurul numelui.

Se intimplă uneori — fericită incitare ! — ca un astfel de amănunt, „strălucitor" prin platitudinea-i desăvirşită (mă refer la inscripţia amintită, desigur), să reprezinte punctul de plecare către un temeinic studiu personal. In cazul lui Petraşcu nu e nevoie decit de-un bine orientat itinerariu prin muzeele bucureştene (căci totuşi, din păcate, nu prea iţi dă mina să pleci la Cluj, Sibiu sau Constanţa pentru aşa ceva) şi prin numeroasele albume ce-i poartă numele gravat pe copertă.

Te vei afla, aşadar, faţă-n faţă cu adevăratul chip al unei maniere plastice despre care, cu doar citeva zile inainte, cunoşteai doar generalităţi colportate de oralitatea unuia sau a altuia ori faţă de care posedai doar o vagă impresie conturată de contactul cu citeva tablouri — e drept, celebre — reproduse de cine ştie ce broşură frunzărită prin bibliotecile prietenilor. Nu e puţin lucru ca-n pustietatea aproape deplină a Muzeului de Artă al R.S.R. să poţi petrece clipe liniştitoare in preajma spiritualităţii pictorului moldav.

După felul cum străbaţi coridoarele muzeului, vei intilni mai intii fie largul perete dedicat lui (în aceeaşi sală cu Brâncuşi !), fie restrinsa contribuţie a acestuia la o expoziţie Grigorescu, reconstituită acum, la atita vreme după vernisajul ei. Personal cred în pătrunzătorul efect al celei de-a doua variante. Cele trei peisaje din Vitré rupte deci de nucleul centralizat al operei, reuşesc prin comuniunea temelor şi procedurilor (inţelegind prin asta atit tehnica reprezentării cit şi evantaiul coloristic) să cristalizeze in mintea privitorului un Petraşcu realist, solar în primul rind (jocul umbrelor sugerează aceasta mai puternic decit orice prezenţă a luminii concrete), maestru al spaţialităţii constructive, personal şi inegalabil prin palpabilitatea aerului propriu-zis. Aspectul din urmă, deloc frapant la o primă vedere, se strecoară lent in intimitatea observatorului, sfirşind prin a se arăta caracteristica definitorie a pinzelor amintite. Intre planul real şi planul caselor alese drept model, atemporale prin ţinută şi respiraţie, există un strat nevizualizat prin nici o linie precis trasată, dar limpede infăţişat prin jocul proporţiilor şi al dispunerii petelor de culoare, unele chiar infime. Acestea, de altfel, sint sursa senzaţiei de clar-confuz.

Ajungind pe această cale in sectorul muzeistic oferit efectiv lui Petraşcu,

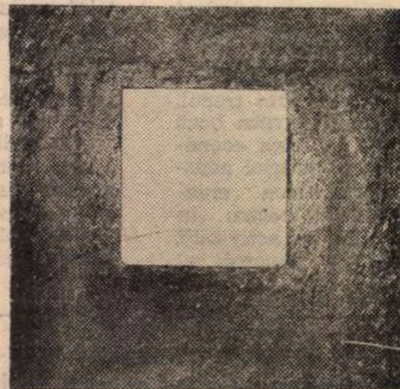

percepi, in intregimea lui, un orizont de exprimare doar intuit iniţial. Largheţea procedeelor subinţelese din pinzele care au traversat scara timpului se dovedeşte, bine-nţeles, a fi dominată de elemente cromatice care par să escamoteze adevărata fierbere a actului artistic. Gama variantă a gri-urilor propriu-zise sau a gri-urilor pastelate insoţeşte fiecare lucrare, dar sub această aparentă neutralitate coloristică pulsează o acută stare emoţional-meditativă, sugerată chiar de titluri.

Portretistica, fără a fi zona de pură inovaţie, constituie terenul unde raportul dintre linia picturală şi starea sufletească indusă izbuteşte să frapeze prin claritate. Exemplul cel mai la indemină (pentru a nu aduce in discuţie *Pietro-gondolierul*, care, cu regretul de-a nu-l fi ştiut cuprins in nici o microselecţie a operelor de virf, ne pare tabloul ce domină intregul grupaj) este seria de portrete ale soţiei artistului, fiecare cu o anume mină, cu o anume rezonanţă proprie.

Cu *La malul mării*, *Plimbare la mare*, *Femeie la malul mării* şi *Pe plajă*, Petraşcu il bruschează din nou pe privitorul insolent, mulţumit doar cu asimilarea faimei pictorului de „creator de marine". Dacă titlurile citate confirmă aceasta, dialogurile celui ce-şi opreşte privirea asupra plasticii petraşciene atacă, pe diverse planuri, problematizări ce-şi găsesc punctul de pornire tocmai in viziunea existenţială. Şi cind afirm că Petraşcu este nu doar un artist care nu propune titluri disparate, ci şi un filosof, la care omul şi decorul (fie natură vie sau moartă) contribuie deopotrivă la conturarea unui enunţ totalizator, intărind ideea necesarei confruntări cu ansamblul, atunci cind, din motive scuzabile, dar nu şi temeinice, se vehiculează doar noţiuni parţiale, schematice.

Din fericire, Petraşcu continuă să ne apară ca un sensibil creator de geniu nu datorită dorinţei comode de-a avea şi noi geniile noastre. Ne apare astfel, pentru că fiinţează prin el insuşi, independent de noi. Să nu uităm, prin urmare, că undeva, lingă Piaţa Romană, pe-o stradă ingustă, pavată cu piatră cubică...

Filip FLORIAN

Autoportret în fereastră

Şi aceasta fiind, ca oricare alta, o biată inchipuire, imi inchipui şi eu un *model* al pictorului, un alt fel de a numi *ideea* de pictor. Mi-l imaginez „vopsindu-şi" absolut toate operele (capodopere !) pe asfalt, alături de copiii care desenează cu creta. Chiar pe acelaşi trotuar cu ei. Bineinţeles că aproape nici un trecător n-ar călca pe aceste „tablouri". Dar ploaia ? Ce te faci cu ploaia, cu praful, cu ninsoarea ? Tocmai intr-asta ar sta marele pariu, marea miză a acestui mod — ideal, zic eu — de a picta : artistul din inchipuirea mea ştie că atunci cind va realiza *adevărata* sa operă, aceasta va fi ocolită şi de ploaie şi de ninsoare şi de praf. Dreptunghiul ei, rămînind curat, neatins, acolo, pe trotuar. Atunci, pictorul nostru model se va putea apuca, liniştit, de un gest de supremă tandreţe, un gest pe care-l

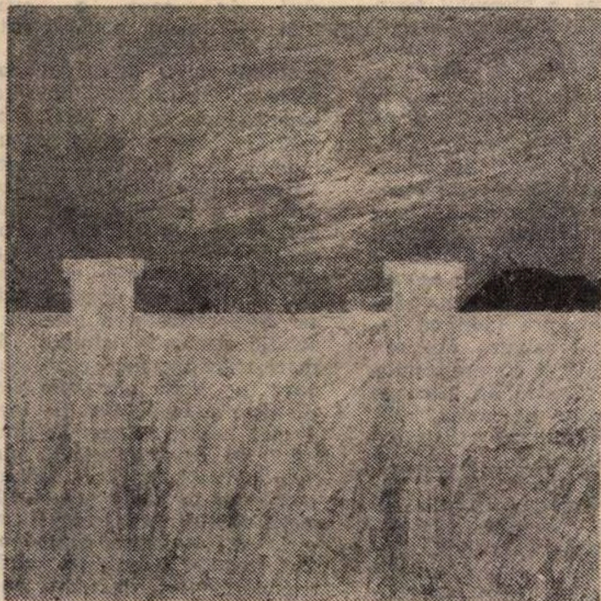

visa de mult, şi anume acela de a vărui cu alb toţi copacii din cartierul său. Ca şi cum şi-ar picta *postumele*. Se poate apuca, in sfirşit, liniştit, să moară. Oricum, *icoana* sa, pictată pe trotuar, va fi încă unul din vitraliile care fac mai blindă lumina focului rău, lumină ce vine din adincuri.

*

Propun următoarea metaforă : orice autoportret este o fereastră. Totul este să reuşesc să duc pină la capăt această metaforă a picturii. Trebuie să înţeleg cei doi termeni ce-o compun, in luminarea lor unul prin altul. Măcar să-l înţeleg pe primul prin al doilea. Să reuşesc rostirea poveştii care stă ascunsă in liricitatea acestei metafore. Căci orice trop ascunde o poveste spusă doar cu jumătate de gură şi parcă prea pe nerăsuflate. Să incercăm :

Treizeci şi trei

(o ploaie de calciu)

Să duci iluminarea pină la capăt
imaginea propriului trup in bătaia razelor Röntgen
cu perdeaua de singe trasă brusc la o parte
parcă filfiind
parcă ascunzind slove strălucitoare
(inima e o pată pe care n-o poţi citi)

In treizeci de ani
spun medicii
nici o fărimă
nu mai e cea de la naştere
nici o fărimă
şi văd ca pe un ecran luminos
o profeţie mică
celulele vii le mănincă pe cele moarte :
viaţa mea se hrăneşte cu moartea mea

apoi văd, peste zile şi nopţi,
peste dealuri şi văi inverzite
o ploaie de calciu in oasele urmaşilor me
o informaţie genetică transportind
o singură lacrimă
un vers pur
sic transit gloria
(paznicul de noapte stinge luminile in planetariu)

pe masa de marmoră propriul trup trăind febra
altui contur

O zăpadă fierbinte cade peste lucruri
o adiere liniştitoare de cloroform
de acum ştiu
de acum văd capătul —
un intuneric locuit de un intuneric şi mai mare

Ioan MORAR

Privită din cameră spre exterior, fereastra devine de-a lungul timpului portretul celui ce se uită prin/in ea. Ajunge un fel de oglindă. Imaginea din fereastră, cu tot ce cuprinde in dreptunghiul ei (cer, case, copaci, ploaie, linişte sau zgomot), traduce de-a lungul anilor din ce in ce mai exact stările noastre, emoţiile, gindurile. Poţi inţelege bine un om nu numai privindu-i faţa, ascultindu-l, cunoscindu-i obiceiurile şi infăţişarea camerei, ci şi privind indelung ceea ce vede el zi de zi pe fereastra casei sale. Fereastra este un mod de a inţelege că, pină la un anumit punct, tot ce inconjoară un om devine autoportretul acestuia.

Dar, imediat, să ne aducem aminte acele chipuri (mai ales de bătrini), pe care le observăm *din stradă*, incadrate de fereastra lor prin care privesc parcă in gol, aşa, spre propria lor privire care a limpezit casele, copacii, ploaia şi tot ce a mai privit ca o viaţă intreagă de la aceeaşi fereastră.

Şi iată că fereastra este autoportret şi pe dinăuntru şi pe dinafară. Şi pe faţă şi pe dos. Şi, parcă, metafora din prima propoziţie a acestui paragraf s-a lăsat cit de cit povestită.

Acum, am lingă foaia pe care scriu reproducerea autoportretului lui Petraşcu pictat in 1907. „Fereastra" la care stă pictorul trebuie imaginată deschizindu-se in zidul unei case inalte, semeţe. Iar privită de dinăuntru trebuie că se deschide către o perspectivă vastă, adincă, intilnind linia orizontului. Petraşcu, privind de la ea, are 35 de ani. Are fruntea largă şi liniile feţei puternice, mindre chiar, aproape orgolioase. Ochii sint parcă trişti, dar *strălucesc* de tristeţe. Privesc drept, văzind exact ceea ce trebuie, fără ezitări. Numai că fereastra, privită din afară, din stradă, arată in adincimea interiorului camerei multă umbră. E o fereastră pe care lumina lasă urme, aşa, ca şi cum lacrima s-ar coagula pe ochi. Culoarea e grea şi groasă. O fereastră pe care raza s-a lipit zgrunţuroasă tocmai datorită acelei impăcări nereţinute, puternice şi orgolioase din privirea autoportretului.

Din fereastra sa, la 35 de ani, in 1907, Petraşcu priveşte strada, copacii, cerul, se priveşte pe sine ca un cuceritor.

*

Imi imaginez că fiecare fereastră de bloc sau de tren ar fi un vitraliu. Un portret de-al nostru, cei ce stăm la aceste ferestre, semnat de Petraşcu.

Pe de-o parte, lumina soarelui ne-ar fi vopsită pe chip cu un cuţit, nu cu pensula. S-ar lipi de fereastră aşa cum s-ar inchega picăturile ploii bătute de vint pe geam. Pe de altă parte, praful şi umezeala propriei priviri ne-ar minji fereastra pe dinăuntru in aceleaşi straturi groase, nervoase, putind fi pipăite cu mina.

Imi imaginez că fiecare fereastră de bloc, de tramvai sau de tren ar fi un vitraliu de Petraşcu cu acele culori carnale, adunind lumina in ele, coagulind-o. Cu acele celebre *veneţii* ale sale. O lumină uleioasă, strinsă in straturi ca praful. Dar un praf care este o pilitură a timpului, nu una a mizeriei şi a neglijenţei.

Imi pot doar imagina tablourile lui Petraşcu pictate pe trotuar, lingă şotronurile in cretă şi dibuind crucea ale copiilor.

Cristian POPESCU

Povești și povestiri exemplare

● Creangă, Montaigne și Unamuno: o comparație ● turbinca și cutia Pandorei ●

Sentimentul ironic al ființei

Ion Creangă a fost comparat cel mai adesea cu Perrault și Frații Grimm, cu Gogol sau cu Rabelais. Admițind că temeiul acestor asocieri nu poate sta decît în filiații de nuanță, nu e de mirare că literatura comparată nu și-a lărgit mai mult raza de acțiune. Căci Creangă, paradoxal în tot ce întreprinde, este greu încadrabil într-o categorie anume. Ca umanist, el este mult prea ironic, iar ca moralist are prea mult umor. Și, pe deasupra tuturora, plutesc duhul jovialității, ireverențiozitatea față de cele sfinte, alunecarea, în cele din urmă, în gratuitatea pură, în estetism. Toate acestea, alături de faptul că o bună parte a operei sale a fost circumscrisă memorialisticii, că **Amintirile** n-au fost considerate altceva decît confesiune pură, că tonul tuturor plăsmuirilor vine din realismul viziunii humuleștene, în fine, că opera sa nu se dă dezlipită de biografie „cum nu se dă scos ursul din bîrlog", toate acestea, așadar, au imprimat o anume îngustime, greu de depășit, cadrelor de referință. De obicei stau în atenția criticii două direcții: aceea de povestitor (cult) al unor teme folclorice și aceea de evocator candid al stării de copilărie. (Nu mai vorbim de direcția moralizator-satirică, generatoare de enorme erori, abandonată, se pare, cel puțin în studiile din ultima vreme). Și, dacă tot e vorba de nuanțe ale crengianismului, vom aduce în prim plan una mai puțin sesizată, însă atît de bine mascată sub hîtroșenie și voie-bună: **tristețea funciară** din care **Amintirile** se nasc atît de luminos și care, uneori, abia transpare, în pasaje de aparență pur retorică: „Dar uite cum te trage pe furiș apa la adînc și din veselia cea mai mare cazi dintr-o dată în uricioasa întristare". Este vorba deci de o coordonată existențială, mai pregnantă în **Povești și Povestiri** (în **Dănilă Prepeleac, Povestea unui om leneș, Popa Duhu** și, mai cu seamă, în **Ivan Turbincă**) semnalată, o singură dată, de Nicolae Manolescu în **Lecturi infidele**.

Comparîndu-l, de astă dată, pe Creangă cu Unamuno, nu vom pretinde a ne lansa în fondul filosofic al chestiunii. Nu vom divaga, deci, pe marginea unui presupus existențialism moldav, ci vom urmări, cum am precizat, doar un sentiment crengian al ființei și, mai ales, o coincidență de „metodă" în relevarea lui, pornind de la cîteva precizări teoretice ale scriitorului spaniol din **Prefață la Trei nuvele exemplare**. „Cititorule — spune aici Unamuno —, dacă vrei să creezi, pentru a sluji arta, personaje, oameni, agoniști tragici sau comici, adică făpturi de roman, nu îngrămădi detalii, nu te dedica observației trăsăturilor exterioare la cei cu care vii în contact, ci apropie-te de ei, stîrnește-i dacă poți și mai presus de orice iubește-i și așteaptă ca într-o zi, poate niciodată, să-și scoată la lumină și să-și dezgolească sufletul, sufletul lor, ceea ce vor ei să fie, într-un strigăt, într-un gest, într-o frază". Mai limpede spus, autorul **Nuvelelor exemplare** refuză fenomenicul în reprezentarea artistică a realității, considerînd cu adevărat „reală" doar substanța intimă a ființei, aspectele ei numerice, fundamentale. Și, mai departe, punînd această substanță intimă sub semnul exclusiv al voinței, autorul presupune că „din cineva care nu vrea să fie cu greu se poate scoate o făptură de roman". Cine a citit **Povestea unui om leneș** își dă degrabă seama că, totuși, această posibilitate există. Mai mult decît atît, odată descoperită, „într-un gest, într-un strigăt, într-o frază", substanța intimă a personajului se dovedește a fi de cea mai pură extracție existențialistă. Nu atît lenea este trăsătura lui fundamentală, cît lipsa convingerii că aceasta merită învinsă pentru un atît de simplu statut uman cum este cel care i se propune. Întrebării camusiene dacă viața merită sau nu să fie trăită, leneșul, independent de judecata obștească, îi aflase deja răspunsul: „Ce mai atîta trudă pentru astă pustie de gură!". Iată de ce povestirea depășește, în chip evident, primul nivel de receptare (și aparent singurul), cel cu implicații satirice, iar mesajul, dacă tot ținem să aflăm unul, are mai degrabă conotații ironice, nu doar în raport cu mentalitatea sătenilor, ci și cu a noastră, a cititorilor.

Un alt aspect al comparației cu Unamuno ar fi, cum am anticipat, uimitoarea asemănare în planul concepției artistice. Căci, bazîndu-se, evident, doar pe marea sa intuiție, Creangă realizează nuvele mai „exemplare" decît cel care, puțin mai tîrziu, avea să dea pe față, nu fără ostentație, un crez artistic identic. Deși nu poate fi vorba de nici o corespondență temporală a momentelor creației celor doi, Creangă se conduce după criterii de o similitudine frapantă cu ale cvasi-contemporanului său. Prozatorul român nu îngrămădește detalii, nu pune accent pe fenomenic, pe aparențial, însă știe să-și iubească personajele, să le descopere în realitatea lor cea mai profundă, esențială, „într-un gest, într-un strigăt, într-o frază". Iată cîteva exclamații duios-malițioase: „Și doamne frumos era pe atunci! (**Amintiri din copilărie**); „Guleaiu peste guleaiu Ivane, că altfel înnebunești de urît" (**Ivan Turbincă**); „Nici că-i pasă de Năstasă, de Nichita nici atîta" (**Dănilă Prepeleac**); „Încotro ai luat-o părinte Isaie? / — Nu știu! / — Cum așa, de nu știi nici de unde vii, nici încotro o apuci?" (**Popa Duhu**). Și, în fine poate cel mai „exemplar" țipăt ironic din întreaga literatură de la noi și de aiurea: „Da muieți-s posmagii?".

În legătură cu acest strigăt, iată, extrasă tot din eseurile lui Montaigne, o reflecție pe care sătenii din povestea lui Creangă de bună seamă n-aveau de unde s-o știe și care îndeobște este ignorată: „Fără îndoială, **cu felul de-a fi al leneșului, sîrguința este o pacoste**; pentru bețiv — oprelîștea vinului; cumpătarea pentru pofticioși este de asemenea chin, precum **a se deprinde cu anumite mișcări pentru un om plăpînd și trîndav trudnic este**" (s.n.). Neavînd vreme să cugete la asemenea subtilități, uitînd că inculpatul, „de leneș ce era, nici îmbucătura din gură nu și-o mesteca", confundînd adică o predispoziție structurală cu un viciu dobîndit, o categorie existențială cu una etică, sătenii au față de semenul lor, pe care ei înșiși îl puseseră în car „ca pe un butuc nesimțitor", o pretenție de-a dreptul absurdă: „Sai degrabă din car și mulțumește cucoanei!" Evident că un asemenea îndemn trece cu vederea peste faptul că „Gustul bunelor și al relelor în mare parte ține de părerea ce avem despre ele" (titlul capitolului respectiv din Montaigne)! Ceea ce pentru mentalitatea obștească era o consecință a hazardului benign, aproape divin („Noi gîndeam să-ți dăm sopon și frînghie. Iar cucoana cu bunătatea dumisale îți dă adăpost și posmagi: să tot trăiești și să nu mai mori"), pentru împricinat n-avea decît valoarea unui capriciu trecător. Gestul sublim al leneșului, fără precedent în aparență, își află, însă, tot în eseurile lui Montaigne, antecedente de o echivalență izbitoare. Iată, de pildă, una din anecdotele relatate de moralistul francez: „Fiecare auzit-a povestea celui din Picardia care, pe scara spînzurătorii, cînd i se aduse o fată ca să fie scutit de moarte dacă o ia de soție (legea noastră o îngăduie cîteodată), după ce a privit-o bine văzînd că e șchioapă, spuse: Trage, trage, nu vezi că e șchioapă?"

S-ar putea spune că acestea sînt coincidențe întîmplătoare. Totuși, astfel de întîmplări nu fac decît să confirme marele grad de generalitate a temelor abordate de Creangă, universalitatea lor autentică. O dovadă în plus că un asemenea protagonist aparține, dacă nu figurilor eroice, cel puțin marilor leneși ai literaturii universale.

George ȚARA

De la critici adunate

■ *„Scriitori ca Creangă presupun o civilizație asiatică, în care cuvîntul e bătrîn și experiența s-a condensat în formule nemișcătoare".*

G. CĂLINESCU

■ *„Creangă a scris într-o epocă scurtă, abia opt ani, de la 1875 la 1883, și a manifestat aceeași conștiință de artist care a fost a generației sale, a lui Eminescu, a lui Caragiale, a lui Slavici, generația clasicilor români. Ceea ce a rezultat a fost o operă de un perfect echilibru".*

TUDOR VIANU

■ *„În Creangă trăiește țărănimea, așa cum nicăieri nu trăiește, în afară de literatura populară, cu hazul și cu pildele ei, cu cimiliturile și cu proverbele ei. Țăranul român își arată firea în fiecare pagină a lui Creangă, într-o snoavă sau într-o vorbă cu tîlc, într-o superstiție sau într-o imagine pipărată, fără a fi și obscenă".*

E. LOVINESCU

■ *„Frumusețea supremă, sau ceea ce e suprem în frumusețea operei lui Creangă este perfecta ei inutilitate".*

G. IBRĂILEANU

■ *„În adevăr, Creangă avea nu atît un condei cît un glas pe care și-l sonoriza cu condeiul (...) Metafora umorului lui Creangă se construiește prin urmare în spațiul dintre hîrtia pe care scrie și modulația orală cu care își însoțește scrisul".*

VLADIMIR STREINU

Sub cerul basmelor

Ion Creangă nu s-a arătat preocupat, spre deosebire de unii contemporani ai săi, să culeagă și să publice folclor. N-a avut vreodată de gînd să se încerce în reclădirea sistematică a unei mitologii românești și, dacă ar fi încercat, ar fi dat probabil greș ca și Coșbuc. În schimb, el avea o extraordinară cultură „auriculară". În acest sens, povestitorul se comportă, în actul scrisului, mai degrabă ca un poet — față de care basmul popular ar reprezenta fondul principal de cuvinte — care testează mental calitatea sunetului pînă cînd acesta îi deschide accesul la sens. Pentru autorul **Poveștii lui Harap Alb**, Verbul are rol întemeietor, fiind cel care resuscită fondul mitico-ritualic al eposului folcloric, dar și unul reglator: în orice poveste sînt depistabile straturi inițiatice, dar elementele de sprijin nu apar niciodată în stare pură; ele provin din surse populare, se intersectează și se combină cu filoanele culte într-o multitudine de variante. Or, deși basmelor lui Creangă le-ar putea prisosi o lectură cu cheie, de vreme ce respectivele creații nu semnifică pe tot parcursul lor — dar comunică întotdeauna un mesaj —, textele lasă senzația reducerii la esențial, prin cufundarea lor într-un mediu paremiologic. Aceste presupuse rădăcini mitice sînt strîns legate de un adevărat cult al trupului, al materiei debordînd de energie și al muncii. Multe personaje nu au altă virtute cardinală în afara unei miraculoase aptitudini de a roboti. Turnirurilor dintre Făt-Frumos și Zmeu le-a luat locul întrecerea pe teme gastronomice, sportive sau de perspicacitate. Vivacitatea eroilor lui Creangă nu se dezminte nici în caz contrar, căci atunci nu le mai rămîne decît să se muncească și cu vorbele. Creangă dovedește o mare senzualitate lexicală: admonestările, invectivele și tot felul de excrescențe ale limbajului familiar explodează sub cerul basmelor precum focurile de artificii. Naratorul însuși, cu toate că simulează neîncrederea sau indiferența („Ce-mi pasă mie? Eu sunt dator să spun povestea și vă rog să ascultați"), e prins în iureșul denominațiilor fulminante. În **Povestea porcului**, îngrijitoarea de la palatul lui Făt-Frumos e supusă unui asiduu tir verbal, fiind numită, pe rînd: „vespea care înălbise pe dracul", „hîrca", „„Talpa-iadului", „Știrba-baba-cloanța"", „băboiul", „Tălpoiul", „pohoața de babă", „băbornița", „hoanghina". S-a arătat, și pe bună dreptate, că universul lui Creangă e carnavalesc, ludic. Motivul muncii se înrudește îndeaproape cu rîsul ambivalent al humuleșteanului, căci stau sub semnul sărbătorii, al fertilității și veșnicei reînnoiri (nu întîmplător spînul e o apariție singulară — demon sterp, cu sînge „subțiat"). Lumea de dincolo, cea a tenebrelor, devine imaginea unei caricaturi de cosmice dimensiuni. Există, de exemplu în **Ivan Turbincă**, reminiscențe din acea **parodia sacra** atît de gustată la sfîrșitul epocii medievale. Cu apetitul lui de viață, ca unul ce o ținuse tot prin războaie, Ivan înțelege să nu piardă nici o ocazie ca să se înfrupte din plăcerile omenești. Nu ocolește raiul, dar nici iadul, dimpotrivă, în ambele situații rîvna lui e exemplară. El intuiește că relele lumii sînt suprimabile, turbinca apărînd ca o replică la Cutia Pandorei. Aș face aici o paranteză: proza lui Creangă seamănă cu fețele lui Ianus, cu un ochi privind spre trecut și cu altul spre prezent. Spre a crea acea impresie de trupuri grotești în mișcare, povestitorul trage o linie de unire între traseul de inițiere și spațiul îngust, spațiul-cutie, în care obiectele și ființele sînt obligate să poposească așa cum pot, micșorate sau înghesuite. „Racla", succedaneu al strașnicei mașinării de „găbuit" dracii, scena celei din urmă isprăvi a lui Ivan Turbincă, dobîndește și ea caracteristicile mai sus-menționatului spațiu. Păcălită, Moartea nu ar avea decît două posibilități de a-i veni de hac sucitului Turbincă: Ivan să-l supere pe cel atotputernic („Bine mi-ar părè să-l văd și pe Dumnezeu într-o zi, cît e de mare și puternic, în turbinca lui Ivan") sau să se lase pradă plictisului fără sfîrșit. Dar personajul lui Ion Creangă refuză ocazia de a primi statut de „erou" modern. În locul absintului, el va preface, „în ciuda Morții", nemurirea îndulcită cu „votchi" și „tabacioc".

Dan C. BADEA

Poezia (I)

am amorțit gîndindu-mă la tine
ca într-o împrejurare fericită
mi-au luat mîinile foc
și poemele nescrise tîmplele îmi ard
parcă focul acum cîțiva ani s-ar fi născut

și tu iar și iar supărată firesc
pe nepriceperea mea de a te așterne
frumos pe hîrtie
ca pe-un castel de nisip
cu intrări anume pentru vuietul mării

Poezia (II)

am dat pagina și s-a făcut
dintr-o dată lumină
de parcă noaptea ar fi alcătuită
numai din versuri scrise mărunt

Călin HERA

Despre raporturile criticii literare cu teoria cel mai bine pot vorbi îndoielile și îngrijorarea unui critic cunoscut tocmai pentru elanurile sale de teoretician. Voind să-i convingă pe studenții săi de la Universitatea din California despre importanța care trebuie acordată fondului teoretic în critică, Murray Krieger căci el este autorul, și-a dat seama la un moment dat că, nestrunită, teoria singură devine lesne vanitoasă, mîndră, plină de ifose, făcînd paradă de caracterul ei sistematic și ignorîndu-și neputința de a trata nuanțat varietatea viziunilor artistice, de a explica în chip mulțumitor diversitatea experiențelor literare. Observația aceasta nu l-a împins pe autorul **Teoriei criticii** (carte tradusă și la noi în urmă cu șapte ani) în scepticism negru și nici nu l-a făcut să desfidă teoria în conivența ei cu actul critic. I-a deschis însă ochii asupra interferenței foarte subtile dintre capacitatea teoriei de a lega într-o coerență sistemică observațiile criticii și abilitatea criticii de a face suple legile teoriei prin coborîrea lor la particularul operei. În termeni mult mai simpli e vorba de o colaborare între experiența literară și teoria literară, între sensibilitatea criticului și sistemul său teoretic.

Această pledoarie nu e nouă și, ori de cîte ori a fost reactivată, ea a produs o veritabilă hărțuială între spiritele de finețe și cele geometrice, din care acuzele n-au încetat să se scurgă precum acizii. Criticii i-au acuzat pe teoreticieni de frigiditate estetică de rigoare bățoasă, de scorțoșenie, de infatuare, de anchilozare. Teoreticienii le-au reproșat criticilor, dimpotrivă, superficialitatea, spiritul de improvizație, neputința de a se ridica la concept, tirania gustului, frivolitatea cu alte cuvinte. Evident că fiecare din aceste atitudini reprezenta o doză bună de exclusivism, păcătuind prin vanitate deșănțată, prin orgoliu nesăbuit și, mai cu seamă, prin desconsiderarea unui adevăr elementar pe care Kant l-a formulat cel mai bine: intuiția fără concept e oarbă, conceptul fără intuiție e gol. Prin urmare, nu această veche și oțioasă polemică vrem s-o redeșteptăm, ci pledoaria pentru sinteza inefabilă dintre cele două domenii în fond siameze, pentru deschiderea onestă, fără prejudecăți, către toate domeniile cunoașterii contemporane, pe care literatura însăși le-a tatonat și pe care critica literară, în exercițiul ei de interpretare și evaluare, nu le poate ignora fără riscul de a deveni precară în mijloacele ei specifice. Mai mult ca oricînd, probabil, critica literară a căpătat acum și statutul unei epistemologii sui generis sau, oricum, trebuie să-l dobîndească cu necesitate cîtă vreme vorbim în permanență de o colaborare a literaturii cu științele și filosofia, de transferurile cele mai subtile dintre aceste zone doar aparent autonome. A pune, așadar, la temeiul judecății artistice un fond teoretic, riguros, o experiență venită nu doar pe calea intuiției ci și pe a cunoașterii științifice nu e un act de tulburare a specificității literare a operei, ci unul de susținere a ei.

Sigur că chestiunea esențială, din care decurge întreaga cazuistică a acestei relații, e de a ține într-un drept echilibru sensibilitatea artistică și experiența teoretică, de care vorbea și Krieger, de a struni trufiile fiecăruia din aceste domenii complementare, de a evita fandacsiile gustului și morozitatea rigorii. Aceasta e însă numai o sugestie de bun simț, și ea veche, pe care încearcă s-o argumenteze în mod temeinic cele două intervenții avizate ale dezbaterilor din acest număr și, dacă mai e ceva de adăugat la această pe cît de simplă pe atît de litigioasă problemă, ar fi amănuntul că orice critică eminentă care s-a respectat, de la Maiorescu la Lovinescu, a cultivat în substanța ei intimă și un sistem teoretic foarte coerent, chiar dacă în chip latent, precum stejarul concentrat în minuscula ghindă. **(r.g.ț.)**

FONDUL TEORI

Rolul militant al ideilor

● critica nu e simplă publicistică ● trecerea de la imagine la concept ● noile evanghelii ale exegezei actuale ● a integra acțiunea critică într-o tradiție ● orice operă este un unicat irepetabil ●

O primă constatare se impune cu forța evidenței : conștiința critică a depășit faza lecturii pur spontane, naive, empirice, neluminată nici de un fir conducător, nici de idei, nici de metode. Critica nu este simplă publicistică. Evident. reacțiunile sensibile. emotive, de gust, nu pot fi eliminate din procesul și judecata critică, dar acestea nu s-au redus — și nu se pot reduce niciodată — doar la simple reacțiuni emotive-subiective, spontane și nedisciplinate. Cît privește înțelegerea criticii la modul impresionist, ca o „recreere", „refacere" a emoției. operația echivalează în esență cu o tautologie, cu o literatură — în cazul cel mai bun — pe marginea literaturii. cu o literatură **cu** și **despre** literatură. Criticul spune cu alte cuvinte doar ce a „spus" scriitorul, uneori „mai bine", de cele mai multe ori „mai prost"...

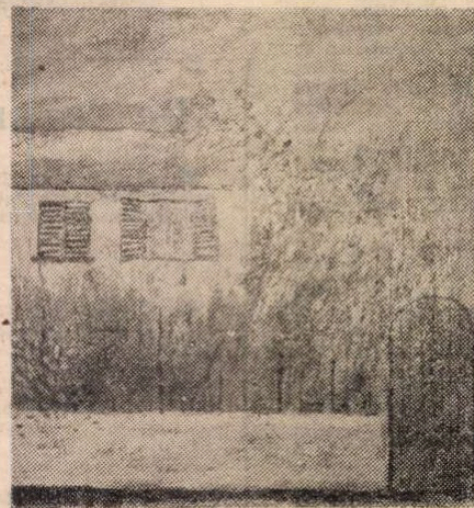

O altă constatare evidentă este desincronizarea, ca să nu spunem anacronismul, izolarea și provincialismul unei critici care nu mai corespunde mentalității, orientărilor și aspirațiilor actuale, moderne. Știm bine că nu puține metode actuale sunt în mod evident neo-pozitiviste, scientiste. Teoria și practica lor constituie o exagerare în sens contrar. Dar nu despre aceste excese este vorba, ci de găsirea unei formule de sinteză — efectiv moderne, suple, constructive și originale — capabile să asigure trecerea și absorbirea impresiei și a imaginei în idee, în sensul hegelian de **Aufhebung** : a o menține prin însuși actul suprimării și depășirii impresiei sensibile. Se poate aminti și faptul că ordinea și evoluția spiritului presupun în mod necesar trecerea de la imagine la concept și idee. Și dacă este adevărat că arta, poezia, lirismul sunt fenomene „primitive", „aurorale", „originare" ale conștiinței și deci fundamental creatoare, reflexia, critica, ideile, filozofia etc. reprezintă, în economia și dinamica spiritului, o etapă superioară, inevitabilă, și nu mai puțin creatoare în planul său, care include și depășește în același timp spontaneitatea primelor percepții și imagini sensibile.

Toate acestea nu sunt, desigur, constatări „noi". Într-un sens, ele sunt chiar „vechi". În orice caz, secolul XVIII, atît de înnoitor în atîtea domenii, ajunsese prin Kant, Vico, Baumgarten și alții la constatări și formule viabile și azi actuale. Fără îndoială, aceste autorități par perimate și pur și simplu măturate — în conștiința unor diletanți-amatori de pe la noi, dar nu numai — de un Barthes, Eco și alții. Cunosc numeroși critici români, care nu jură decît în aceste somități, noile evanghelii (apocrife) ale criticii actuale. Și totuși Kant afirmase un fundamental adevăr, care are o legătură directă și indisolubilă cu tema noastră : „Intuiția fără concept este oarbă, conceptul fără intuiție este gol". Nu cunoaștem o mai precisă definiție a rolului ideilor în critică, în judecata critică, în mecanismul intrinsec al criticii. Sinteza sensibilă-conceptuală este desăvîrșită, raportul de întrepătrundere și colaborare este definit cu maximă claritate. Un critic bizuit numai pe intuiție, gust, sensibilitate este de fapt un confuz, un dezorientat, un „orb" epistemologic. Un critic sprijinit numai pe concepte, teorii, metode, este doar expresia unei pure conștiințe abstracte, „goale", rupte de realitatea concretă a literaturii și, în sens larg, a culturii. Puse pe aceste baze, funcțiile ideilor în critică se desprind cu destulă precizie.

Ideile în critică, în primul rînd, clarifică. Percepția sensibilă — inevitabil ambiguă, confuză, indistinctă — devine inteligibilă. Emoția pură este, de fapt, incomunicabilă, inefabilă. Nu negăm cituși de puțin realitatea și autenticitatea unei astfel de reacții. Dar ea nu poate duce, în planul expresiei critice, decît cel mult la exclamații, lirisme, și nu o dată la cuvinte goale. Întîlnim adesea tocmai astfel de calificative, care nu spun de fapt nimic : „fermecător", „sublim", „perfect", „extraordinar" („ce extraordinar este poetul X") etc. Pentru a ne însuși astfel de calificative cu iz bombastic și a adera eventual la ele, la „fermecător" de pildă, ele trebuie traduse într-un limbaj discursiv, care nu poate fi decît inevitabil conceptual. Suntem ferm de părere că toți termenii folosiți în critică trebuie, în orice împrejurare, bine definiți și clarificați. În caz contrar, alunecăm în verbalismul pur, în flecăreală, în marea trăncăneală critică sau dacă vreți — cu un termen mai pretențios heideggerian — în **das Gerede...**

Numai ideile în critică, în al doilea rînd, fac posibilă încadrarea categorică obiectivă a scriitorilor și operelor literare (curente, genuri, tipuri etc.). Orice judecată și caracterizare critică reprezintă o sinteză, un echilibru între genul proxim și diferența specifică. Orice operă, desigur, este un unicat irepetabil. Dar definiția sa, pentru a fi inteligibilă și validată, are nevoie de o etichetă conceptuală, de o situare în timp și spațiu. Iar aceste coordonate se cer precizate printr-o calificare calitativă sub specia unei idei-cadru. Această operație cere din partea criticului idei clare, distincte și riguros documentate. La G. Călinescu (pentru a cruța pe critici în activitate unde aceste situații abundă) se observă o destul de mare labilitate tocmai în acest gen de definiții. Conachi „petrarchizant" ? Treacă-meargă ! Dar caracterizarea lui Mateiu I. Caragiale — un estet „decadent" integral — ca „suprarealist" este cu desăvîrșire greșită, o eroare flagrantă. În astfel de împrejurări, de deficit categorial — care au la origine o mare aproximație și imprecizie a ideilor literare fundamentale — procesul critic suferă o gravă alterare.

Numai o idee fermă, limpede, bine articulată, poate orienta, în al treilea rînd, o construcție critică. Marile construcții în critică sunt, în același timp, și mari construcții de idei. Singură ideea poate să structureze, să impună o schemă de sinteză, să stabilească relații, raporturi, puncte de vedere valide, bine articulate. Știm că genul este, azi, în cea mai mare

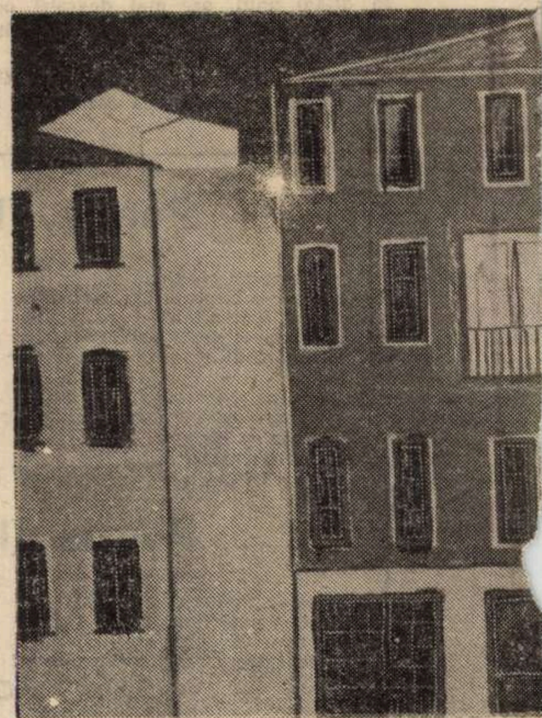

ETIC AL CRITICII LITERARE

arte, părăsit. Dar marile sinteze din tre- it, despre renaştere, baroc, marile mono- rafii, ne gîndim la Buckhardt, Taine, roce, Gundolf etc. n-au fost scrise decît acest mod: cu un principiu, o axă, o loană vertebrală bine conceptualizată la ază. Nu putem renunţa la acest stil al nstrucţiei critice de dragul modelelor. Foarte important, în al patrulea rînd, te rolul ideilor în surprinderea, diferen- erea şi definirea polisemiei operelor lite- re. Doar criticul de idei este, de fapt, re- ptiv la polivalenţa operei. Doar ideile ot preciza cu adevărat sensurile multiple e unei cărţi de literatură. Impresionis- ul pur, reducînd totul la o impresie cen- ală, este de fapt unilateral şi reducţio- st: el simplifică, sărăceşte şi, în ultimă naliză, alterează, uneori grav, imaginea nei opere. Zeci de aspecte sunt sau pot fi sate pe dinafară, ideile politice ale unui tor, de pildă. Cazul lui Eminescu, la noi, re nu poate fi redus doar la o analiză ur estetică, este cel mai evident. Un autor te o personalitate unitară, care nu poate tăiată în felii, extrăgînd „esteticul" şi uncind restul. Şi Macedonski ar cîştiga orm adîncindu-i-se „concepţia de viaţă". ulte din faţetele unei opere se lasă mai ne percepute şi definite într-un limbaj nceptual decît imagistic-impresionist. um s-ar putea discuta cu seriozitate şi în dincime despre Mateiu I. Caragiale (fiind- l-am amintit) făcînd abstracţie de re- rinţa sa de predilecţie „la porţile Orien- lui", amintită de vreo patru-cinci ori în eră? Or această discuţie nu poate fi rtată decît într-un plan ideologic (şi neînţeles istoric, social etc.). Faptul este îndoielnic.

Se atribuie — şi pe drept cuvînt criticii un rol de „direcţie". Critica nu numai terpretează, ci şi orientează. Or rolul leilor, pe această latură, în al cincilea nd, este capital. Ce sunt altceva toate rogramele, manifestele, directivele critice, la noi şi de pretutindeni, decît expo- uri de idei, discursuri teoretice, mai mult u mai puţin articulate? Rolul militant cultural al criticii este imposibil fără apelul la idei. Ele singure in- tegrează acţiunea critică într-o tradiţie, o consolidează, o perfecţionează, deschide perspective. Un critic adevărat este, prin definiţie, şi un ideolog literar, uneori chiar creator de „sisteme critice". El nu s-a mărginit niciodată doar la judecăţi, rezumate, parafraze, descrieri etc. Toţi marii critici ai lumii şi, în orice caz, toţi marii critici de tradiţie germană, anglosaxonă, italiană au fost, în felul lor, şi „filozofi", în sensul cel puţin al orientării de bază. Chiar şi cel mai mare critic francez a avut o concepţie, o ideologie, de altfel bine studiată (cf. Maxime Leroy, **La pensée de Sainte-Beuve**, Paris, Gallimard, 1940). Dar şi alţii, începînd cu clasicii şi terminînd cu Taine, Massis, Sartre etc. Structuraliştii şi semioticienii au şi ei „filozofia" lor neo-pozitivistă.

Ideile, în sfîrşit, în al şaselea rînd, echilibrează excesul de literatură şi, drept urmare, contribuie în mod hotărîtor la ridicarea nivelului spiritual actual. Există tendinţa adesea la noi de a preface totul în literatură, de a transforma în pură „literatură" toate ideile literare (ironia, jurnalul, eseul etc.). Boala copilăriei culturale. Rezultatul este degradarea acestor concepte, răspîndirea diletantismului şi a eseismului dubios. Mulţi cred că istoria literară este sau poate fi un „roman", biografia un „poem" ş.a.m.d. Cu această mentalitate literaturizantă critica literară, inclusiv din toate motivele expuse mai sus nu poate face în nici un caz mari progrese. Ea nu este, şi nu poate fi, repetăm, doar o întreprindere publicistică sau de amatori, de diletanţi, de jurnalişti literari.

Niciodată critica n-a înaintat prin imagini, prin metafore, ci prin idei. Complexitatea unei culturi doar prin idei poate fi asigurată. Clare, distincte, percutante, care înlătură confuzia, deschid perspective, pot mobiliza conştiinţele. Numai prin idei, o cultură şi o literatură se pot constitui, consolida, dezvolta şi apăra de tot ce le loveşte fiinţa. O critică de idei literare, care nu poate fi decît militantă, implicată, capabilă să-şi asume riscul iniţiativei şi al defensivei pe marile şi fundamentalele principii ale vieţii spirituale.

Adrian MARINO

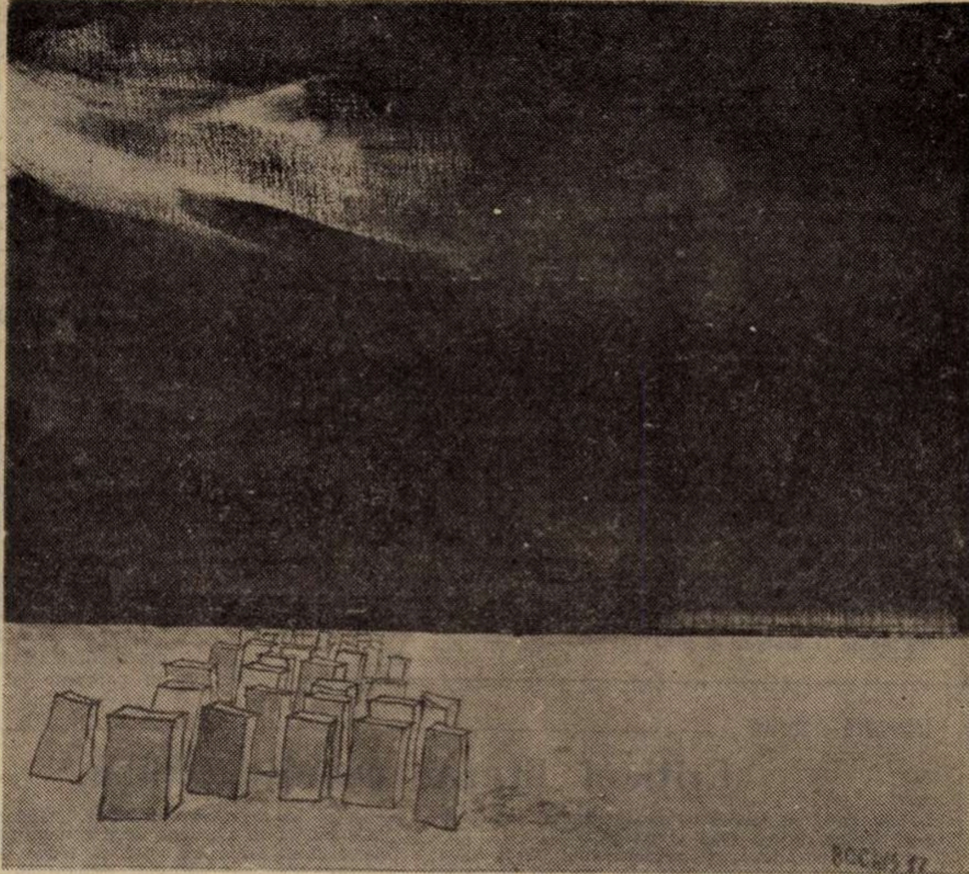

Nuanţa sintetică

● interesul scăzut pentru teorie ● raporturile criticului cu literatura ● o izolare provincială în care hiperbola devine figura predilectă ● despre metodologie şi despre metode ●

N-aş spune despre critica noastră litera- că excelează printr-o prea mare apetenţă oretică. Ar trebui să adaug — sub re- rva unor demonstraţii ulterioare — că i tradiţia autohtonă a disciplinei nu e ea generoasă din acest punct de vedere. săşi prelungirea pînă în plin secol XX disputei legate de autonomia esteticului, ecum şi tentativa ciclică de a confunda alorile în planul orientării şi aprecierii oducţiei literare spun cîte ceva despre velul conştiinţei teoretice şi, mai ales, spre adecvarea ei la specificitatea do- niului artistic. Din varii motive, criticii ştri n-au avut răgazul unei meditaţii taşate, ei au fost obligaţi să teoretizeze n mers, nu o dată în rafale polemice, zînd eficienţa imediată şi mai puţin va- bilitatea generală, principială.

Un fond teoretic respectabil s-a constituit, fără îndoială, de la **Criticele** lui Titu Maiorescu sau de la **Principiele criticii** ale lui Radu Ionescu la opera impunătoare a lui Tudor Vianu, trecînd prin „campaniile" şi volumele lui Gherea, Ibrăileanu, Ralea sau Lovinescu, integrînd importanta contribuţie a lui Mihail Dragomirescu, **Pentru arta literară** a lui Zarifopol (sau **Din registrul ideilor gingaşe** al aceluiaşi), ca şi **Principiile de estetică** ale lui G. Călinescu. Nu trebuie omise din acest sumar bilanţ nici **Paginile de critică** ale tînărului Iorga, articolele docte ale lui Vladimir Streinu sau **Essai sur la creation artistique** de Liviu Rusu, lucrare de referinţă în bibliografia europeană interbelică.

Cunoscută pe plan european a fost şi **Le science de la litterature** a lui Mihail Dragomirescu, autorul ei participînd şi la congrese internaţionale, intrînd în polemică (şi în corespondenţă) cu Benedetto Croce etc. Ştim însă că Mihail Dragomirescu a fost mai degrabă dispreţuit decît preţuit de către colegii săi de breaslă autohtoni. O altă lucrare, cu mult anterioară, a avut un larg ecou internaţional: **Principes fundamentaux de l'histoire** a lui A.D. Xenopol. Din păcate, prea puţini şi-au dat seama la noi de faptul că disocierile eminentului istoric depăşeau cadrul disciplinei sale, cîştigîndu-şi o semnificaţie în plan epistemologic, oferind un model pentru ştiinţele omului în genere. A fost nevoie ca numele său să fie menţionat în **Teoria literaturii** de Wellek şi Warren (ca şi cum ar aparţine unui francez) pentru ca el să intre şi în bibliografia criticilor noştri literari.

Dacă avem, aşadar, în vedere critica în sensul ei cel mai larg (dincolo de disocierea, oricum recentă, a domeniilor) nu ne rămîne, cred, decît să constatăm un interes secundar pentru teorie. Nu e, oricum, întîmplător faptul că numai doi sînt autorii a căror activitate a fost cu precădere teoretică: Mihail Dragomirescu şi Tudor Vianu. Autoritatea celui dintîi a fost în bună măsură compromisă tocmai de felul în care s-a raportat la literatura română contemporană. Sistemul teoretic a fost subminat de incertitudinile gustului, de judecăţile critice greşite formulate de autorul său. În ce-l priveşte pe Tudor Vianu, acesta a renunţat la o activitate critică extrem de judicioasă, chiar strălucită, motivîndu-şi retragerea prin incompetitivităţi de ordin temperamental şi moral.

O anume incompatibilitate trebuie să recunoaştem că există între comentariul la zi al literaturii şi reflecţia teoretică asupra ei. Foiletonul critic nu e, desigur, locul cel mai prielnic pentru desfăşurări de natură speculativă. Altele sînt nu numai urgenţele, dar înseşi obiectivele practicii critice. Ceea ce mi se pare însă regretabil este **absolutizarea** (deseori inconştientă) a acestei incompatibilităţi în critica noastră. Nu e vorba numai de poziţia centrală asigurată cu tenacitate cronicii literare şi de marginalizarea în consecinţă a textelor cu profil teoretic, comparatist analitic etc., de ponderea acordată comentariului literaturii curente pe ansamblul activităţii unui critic, dar de însăşi **mentalitatea** criticului, de modul său de a-şi concepe raporturile cu literatura.

Că atîţia dintre criticii noştri de azi preferă să-şi cîştige autoritatea — sau s-o menţină — exersînd cu pasiune cronica literară este nu numai un fapt vizibil, dar şi, din mai multe puncte de vedere, stimabil. Cronicari notorii se adună din toate generaţiile. La fel de vizibilă este, însă, la ei ambiţia de a-şi da unul altuia replica — atunci cînd nu izbutesc să „dea tonul", mai vizibilă, în orice caz, decît preocuparea de a duce pînă la consecinţe teoretice întîlnirea cu o carte. Raportul între abstragere şi implicare nu e înţeles, de regulă, decît ca unul adversativ şi generalitatea însăşi e resimţită mai întotdeauna ca dezangajantă. Interesul acut pentru „viaţa literară" (alianţe, influenţe etc.) e un indiciu, printre altele, al depotenţării de ordin teoretic.

Cum să ne explicăm altfel însuşi prestigiul subiectivismului afişat ca un merit în sine, cultivarea personalităţii într-un sens particularist şi narcisiac, credinţa unor critici — paradoxală prin naivitatea ei — că e destul să-şi pună în joc personalitatea pentru ca, în aceste condiţii, orice operă să fie, în sfîrşit, elucidată, luminată cum trebuie şi orice părere în legătură cu ea să capete autoritate? Preluarea apoi în lanţ a unor asemenea opinii deconspiră, pe lîngă o (altfel ingenioasă) „strategie" a citării, şi o certă carenţă teoretică, vreau să spun, meditativă.

Se mai observă, apoi că operaţia de **situare** e destul de rar purtată de criticii noştri dincolo de limitele literaturii naţionale. N-aş încuraja în nici un fel parada de erudiţie în spaţiul cronicii literare, dar în comentariile ulterioare orizontul comparatist s-ar cădea să fie implicat cel puţin în judecata de valoare. Altfel încurajăm o izolare provincială în care hiperbola devine o figură predilectă.

Dar nimic mai provincial decît farsa pe care criticii noştri — chiar şi cei mai reputaţi dintre ei — şi-o joacă singuri atunci cînd îşi închipuie că „luminează" o carte descriind-o şi povestind-o. Cu un farmec de netăgăduit, e adevărat, cel puţin unii dintre ei. O viziune ceva mai teoretică ar reprezenta pentru ei o şansă de a evita sau depăşi **descrierea, povestirea, parafraza**. Nu e aceasta numai o chestiune de metodologie.

Despre metodologie şi metode în critica noastră ar fi, desigur, multe, prea multe, de spus. În ce mă priveşte, nu leg neapărat valoarea unei activităţi critice — şi nici măcar semnificaţia ei teoretică — de preocuparea asiduă pentru metodă. Înţeleg **teoreticul** ca un **spirit de fineţe**, nu (numai) ca spirit de geometrie. Apreciez în cel mai înalt grad **nuanţa sintetică**. Ceea ce mi se pare însă greu de admis este însă lipsa de rigoare terminologică. Dacă mă gîndesc la sensurile greşite şi contextele nepotrivite în care am întîlnit termeni ca „orizont de aşteptare", „intenţionalitate", „autoreflexivitate" etc., nu pot să numesc acest spectacol decît deconcertant. Lectura atentă a cîtorva opere fundamentale din critica şi teoria secolului nostru — majoritatea traduse la noi — ar fi scutit, de asemenea jenante posturi. Dar, fiindcă a venit vorba, ce ecou a stîrnit în rîndurile criticilor noştri evenimentul apariţiei la noi a unor asemenea cărţi?

Cultivarea cu asiduitate a cronicii literare să fie, oare, cauza ori condiţia neglijării teoriei? Nu cred aşa ceva iar, pe de altă parte, n-aş vrea să trec cu vederea consecinţele cu totul benefice pe care le are această activitate pentru însăşi evoluţia literaturii române contemporane, uşor de verificat fiind faptul că cei mai mulţi dintre cronicari sînt critici de reală vocaţie. Imperativul vocaţiei va fi fost, aşadar, decisiv în conturarea unei asemenea opţiuni.

O probă a vocaţiei o constituie, fără îndoială, şi **calitatea scriiturii**, pecetea stilistică recognoscibilă în cazul celor mai talentaţi comentatori. Tradiţia majoră a criticii noastre (Maiorescu — Lovinescu — Călinescu) oferă, de altfel, din acest punct de vedere, modele prestigioase şi stimulatoare. Uimitoare este însă dificultatea (şi întîrzierea) cu care se acceptă la noi ideea că **teoreticul** reprezintă o dimensiune a exegezei, a interpretării, a criticii înseşi, nu numai a teoriei literare, ca disciplină specializată.

Din fericire, tinerii critici de astăzi par a fi mult mai interesaţi de teorie decît predecesorii lor. Chiar dacă la unii dintre ei preocuparea teoretizantă este mai mult exhibată (în sensul unui anume exhibiţionism teoretic) decît implicată cu adevărat în demersul lor analitic, o înnoire semnificativă a exegezei este de aşteptat şi primele semne (adică texte) au şi apărut. Importanţa teoriei a crescut, de altfel, enorm în ultimele decenii şi e recunoscută ca atare pretutindeni.

La noi, un impuls de această natură a venit (şi) dinspre **filosofie** şi, paradoxal, din partea unor gînditori care au desconsiderat (cel puţin declarativ) critica literară. (Mod, printre altele, de a provoca o receptare **aparte** a operei proprii.) Meritul lui Constantin Noica, căci despre el este vorba, a fost nu numai de a reabilita filosofia autohtonă în ochii publicului larg, dar şi de a atrage privirile literaţilor în genere, şi ale criticilor în special, asupra unui spectacol de idei tulburător, în primul rînd prin valorificarea resurselor limbii, culturii, spiritualităţii autohtone. Fascinaţie întreţinută, dacă nu chiar provocată, de un farmec stilistic irezistibil.

Mircea MARTIN

Argus

Rostirea parafilosofică

Revista ieşeană Opinia studenţească se remarcă printr-o prezenţă tot mai curajoasă şi responsabilă în climatul publicistic actual. În ofensiva împotriva falsului axiologic, a diletantismului şi orgoliului stupid, ultimele numere se citesc cu folos. Semnatarii (studenţi sau absolvenţi) sînt tineri, fără prejudecăţi şi interese păguboase (remarcabile sînt intervenţiile semnate de Cristian Mungiu, Gina Iordache, Emil Valeriu, Liviu Antonesei, Valeriu Gherghel, Dan Ciachir etc.). În aparentă consonanţă cu tonul general, universitarul Tudor Ghideanu semnează în numărul 6—7/1988 al Opiniei studenţeşti prima parte a articolului Mitologia entropică a pluralului, **în care duce o campanie împotriva „neofiliei" şi a pluralului care „este iconoclast în cultură, iar în viaţa de toate zilele se manifestă ca raţiofag şi axiofag". Intenţii declarat bune, însă cam neclare şi exprimate cu mijloace precare, aşa încît rezultatul este un discurs inexact şi confuz teoretic, de un haz involuntar. Dar, să-i dăm cuvîntul autorului : „Dacă opoziţia platoniciano-aristotelică dintre general şi particular cere imperios** mijlocirea **ca mod de a fi (la Platon — participaţie ; la Aristotel şi Hegel, pe urmele lui, meditaţia** în **şi** prin), **o opoziţie mult mai modernă — caracteristică epistemelor vremii noastre — este aceea plotiniană dintre unu şi multiplu. Raportul acestora poate fi desigur şi mijlocit, dar în chip esenţial eidetic el este în raport de cofiinţare** nemijlocită. **Pentru că, dacă, în cel dintîi cantitativul este preponderent faţă de calitate, în chip paradoxal, dar conform realităţii, în cel de al doilea,** calitativul, **cu sens de ierarhie axiologică, primează. Altfel spus, multiplul nu se poate lega, prin indistincţia calitativă, de realitatea unităţii, ci numai în mod stratificat, valoric, ierarhic, adică** vertical. **O imagine ne poate fi de folos aici : nu la fel fiinţează ele, deşi aceeaşi necesitate implacabilă, legică, le ţine în** nemijlocită **unitate". E greu să înţelegem prin ce fel de speculaţii a dedus Tudor Ghideanu că opoziţia** unu — multiplu **e plotiniană, după cum la fel de dificil ne este să descoperim ce se ascunde în spatele incontinenţei verbale, care mimează un limbaj filosofic corupt, gongoric, irelevant. Iar dacă vrem să aflăm cum poate fi distincţia plotiniană caracteristică „epistemelor vremii noastre", atunci n-avem decît să citim cam în ce fel înţelege semnatarul să clarifice deosebirea dintre particular-general, pe de o parte, şi unu-multiplu, pe de alta. Nu ne mai aflăm nici măcar în patafizică (ea implică o intenţie ironică), ci în delir hermeneutic, în plină parafilosofie. Iar de aici, vorba lui Heidegger (dacă ştim să-l traducem) :** Nur noch ein Gott kann uns retten ! **(DAN PAVEL)**

Atelier

Lada cu vise

Între cele peste treizeci de tablouri ale lui Mircea Bochiş, expuse, de curînd, la Căminul artei, (etaj), cu care ilustrăm acest număr, o imagine cu valoare de emblemă revine obsedant şi în cele mai diverse variante : aceea a „lăzii cu vise". Căci, iată, ne găsim dinaintea unei încercări — a cîta ? — de stabilire a unui cod sau a unui modul care, eliberîndu-ne de „poezia leneşă" a reprezentărilor cotidiene, să ne conducă spre acele minunate locuri de popas ale imaginaţiei. Pictorul îşi refuză tentaţia de a se deda reveriilor în contul nostru. Intenţia sa, cel puţin atît cît se poate aprecia la prima vedere, este, în aparenţă, mult mai modestă dar şi mai dificil de realizat : a semnala prezenţa, întrucîtva stranie, a unor lucrări care închid promisiunea unui vis. Cubul, „zidul", şevaletele „uitate pe o plajă" — oglinzi impregnate de albastrul mării — sînt cutiile magice şi proteguitoare de care artistul se serveşte cu predilecţie : geometrii perfecte, acestea incită tocmai prin etanşeitate, prin zelul cu care ni se impun în vederea investigării, chiar dacă la capătul demersului nu este exclus să aflăm decît gratuite butaforii. Or, aici se marşează pe ambiguitate : aşa cum Mircea Bochiş nu propune o poetică a visării, ci obiecte-semnale, el se fereşte să ne indice structura de rezistenţă a obiectelor, interioritatea lor totuşi fragilă în faţa intelectului care ar tenta descompunerea imaginii (o singură dată plasticianul se decide spectaculos să prezinte şi cealaltă faţă a lucrurilor — în Incintă). *Însă acest lucru nu înseamnă numaidecît că Mircea Bochiş e adeptul picturii „metafizice". Străbătute de o undă de umor* (Lacăt vara), *unele dintre pînzele expuse închipuie crîmpeie de zi însorită, case înconjurate din abundenţă de verdeaţă* (Atelierul artistului, Mon jardin *etc.), cu vagi sugestii din poantilismul lui Seurat, locuri cu un mult prea apăsat aer edenic, pentru a nu ne readuce la punctul de plecare : nu visul, ci ocazia de a-l întîmpina.* (CALIGRAF)

Ex libris

După roman

Liviu Rebreanu a debutat editorial cu volumul de nuvele **Frămîntări,** urmat în 1916 de volumul **Golanii,** care reunea sub acest titlu o parte din schiţele şi nuvelele publicate în periodice. Apariţia romanului **Ion,** în 1920, îi aduce prozatorului consacrarea definitivă, fiind urmată, la mai bine de un deceniu, de al doilea roman, de factură întrucîtva similară, **Răscoala,** apărut în 1932. Între cele două romane inspirate din mediul sătesc, Liviu Rebreanu parcurge şi experienţa romanului psihologic, cu **Pădurea spînzuraţilor,** publicat în 1922. Dintre volumele bibliofile în care a fost editată opera lui Liviu Rebreanu, deosebite prin realizarea lor artistică sînt cele publicate în 1962 de Editura pentru Literatură.

Ediţia cuprinde două volume tipărite pe hîrtie de biblie. Primul are 824 de pagini, conţine un studiu introductiv şi cuprinde nuvele publicate în volumele **Frămîntări şi Golanii,** nuvele şi schiţe apărute în periodice, romanul **Pădurea spînzuraţilor** şi drama **Plicul.** Al doilea volum, numărînd 1034 de pagini, se deschide cu romanul **Ion** şi continuă cu **Răscoala.**

Cele două volume au copertele cartonate, de culoare gri, numele lui Rebreanu fiind scris cu litere aurite în partea superioară a copertei. Această ediţie bibliofilă a operei lui Liviu Rebreanu este pe măsura importanţei acestui scriitor ardelean, care, prin opera sa, a influenţat o bună parte din prozatorii postbelici. **(Anca ANDREESCU)**

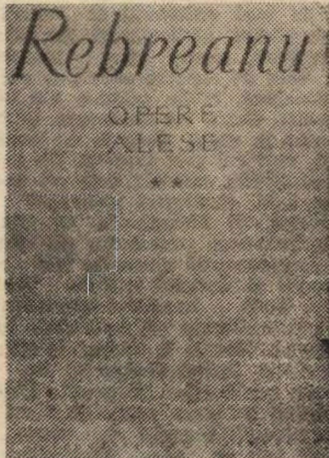

O întrebare pentru...

Criticul literar Dumitru Micu

— Se află, cu adevărat, modernismul poetic într-un impas, într-o fază crepusculară ?

— Ar fi paradoxal ca modernismul să fi intrat într-o fază crepusculară înainte ca modul poetic opus, tradiţionalismul, să-şi fi epuizat resursele. Nici un tînăr talentat nu mai cultivă, desigur, acest mod, însă — în variante mai mult sau mai puţin modernizate — el continuă a fi productiv, în plan estetic, prin o seamă de poeţi din generaţii mai vîrstnice.

Că modernismul a fost depăşit, în ordine evolutivă formală, de „postmodernism" nu e decît un fapt natural, o expresie tocmai a vitalităţii sale. Postmodernismul e tot modernism. El se găseşte faţă de „modernismul" actual într-un raport analog celui dintre ultramodernism (avangardism) şi modernismul ponderat al răstimpului interbelic. Apariţia lui Mircea Cărtărescu, Traian T. Coşovei etc. nu poate provoca... dispariţia (sau măcar eclipsarea) lui Nichita Stănescu, a lui Marin Sorescu (dacă ei sînt „moderniştii" de după al doilea război !), aşa cum, în deceniile trei şi patru, Arghezi, Barbu, Blaga n-au fost cîtuşi de puţin umbriţi sau marginalizaţi de Ilarie Voronca et. comp. În conştiinţa „postmoderniştilor" înşişi şi a criticii de susţinere ce i-a impus atenţiei, poetica lor poate să apară ca „negaţia" poeticilor instaurate înainte de 1980, şi chiar este, însă în sens dialectic. Negaţia dialectică nu e desfiinţare, nimicire, ci reorientare. Prin postmodernism, modernismul şi-a dat, pur şi simplu, o nouă direcţie. Adică şi-a urmat cursul firesc, în virtutea unui impuls al propriei sale naturi. Un modernism încremenit nu e de conceput. Postmodernismul va fi „negat", la rîndul său, de modernisme cu alte prefixe. Altfel s-ar autodevora.

Ce e, de altminteri, „modernismul" ? Nu este un stil, mai exact : un principiu structurat, asemenea clasicismului, romantismului sau barocului (definite nu istoric, ci tipologic). Acest concept exprimă o relaţie. Curentul romantic era „modern", în perioada ebuliţiei, faţă de clasicism. Ceea ce, nu doar în artă, trece drept modern şi ultramodern la un moment dat (şi nu, evident, ceea ce este veşnic „modern", actual, prin valoare) devine „clasic" în momentul următor. „Modernismul" e o permanenţă în alt sens decît romantismul, barocul, clasicismul. Dacă un poet ca Hugo poate fi considerat, tipologic vorbind, romanticul total, o întrupare a romantismului considerat în sine, peste epoci şi geografii, „modernişti" în înţeles absolut nu există. Modernismul se declară doar prin raportare. Rimbaud e mai modern decît Baudelaire, Lautréamont mai modern, într-un fel, decît Rimbaud ; Bréton, Ezra Pound, E.E. Cummings sînt şi mai modernişti (chiar dacă nu e sigur că au să rămînă în permanenţă... „moderni"). Termenul „modernism" denumeşte în istoria literară curente, şi faptul acesta generează confuzie. Căci respectivul termen circulă în accepţii diferite. Spaniolii desemnează prin el o mişcare lirică naţională (cea declanşată de către „generaţia '98") omoloagă mişcărilor simboliste din alte literaturi. În S.U.A. această denominaţie a fost aplicată îndeosebi orientărilor artistice de după al doilea război mondial, contrapunctate de „postmodernism". Terminologia literară sovietică pecetluia, altădată, cu vocabula în cauză, utilizată peiorativ (asemenea celei sinonime ideologic : „decadentism") anumite manifestări, cu implicaţii filosofice, ale curentelor moderne din literatura rusă, considerate drept „reacţionare", „burgheze", „mistice". La noi, Lovinescu înfăţişează, în **Istoria** sa din 1926—1929, sub genericul **Poezia modernistă,** creaţia poeţilor reprezentativi după dezagregarea simbolismului (Arghezi, Adrian Maniu, Blaga, Barbu, Philippide ş.a.), separînd-o de a „extremiştilor" (Tzara, Vinea, Fundoianu, Voronca). În această situaţie, care „modernism" urmează a sucomba, cedînd locul postmodernismului ?

Nici unul, fireşte. În artă, ca şi în natură, nimic nu se pierde, totul se transformă. Noile formule artistice nu le suprimă pe cele vechi, doar le restructurează. Integrează componente ale lor (chiar şi dintre cele foarte tradiţionale) în mereu alte sinteze. Cu cele pe care le neagă explicit — coexistă. Postmodernismul nu e anti- sau non-modernism. Nu e decît ceea ce se declară el însuşi : post-modernism. Un alt modernism, apărut **după** cel din etapele premergătoare. (GEORGE ARUN)

Conspect

Rolul nevestelor în literatură

Apariţia recentă a **Caietelor critice** (nr. 3—4/1987) ne procură surpriza unei convorbiri a criticului Eugen Simion cu prima soţie a lui Marin Preda, prozatoare ea însăşi, mai puţin importantă din acest punct de vedere în istoria literaturii noastre contemporane, extrem de importantă, însă, în „istoria" climatului specific care a protejat scrierea **Moromeţilor.** Matilda, cel mai puternic personaj al romanului **Cel mai iubit dintre pămînteni,** s-a cristalizat mai întîi în memoria sentimentală a marelui nostru prozator ca întrebare obsesivă cu privire la misterul soţiei sale dintîi, o femeie inteligentă, frumoasă, lucidă, pasionată şi ironică. La fel este şi după 30 de ani, ne asigură autorul acestei convorbiri, la fel ne pare şi nouă, cititorilor, după lectura mai mult decît interesantului dialog din **Caiete critice.** Nu vom descifra niciodată misterul capodoperelor literare, chiar de vom fi în stare să producem noi înşine vreuna, [illegible] ne lăsăm convinşi că un fragment din acest insondabil al creaţiei se conturează în viaţa cea de toate zilele, acolo unde energiile sentimentale ale creatorului de literatură reuşesc să se împace cu toate contrariile lor, în iubire. Nu un roman politic, în primul rînd, a scris Marin Preda în **Cel mai iubit,** ci un roman al iubirii conjugale. El însuşi declara înainte de apariţia romanului că este o curiozitate de nelămurit a literaturii noastre împrejurarea că descrie iubirea numai în situaţii excepţionale, preconjugale ori postconjugale. **Cel mai iubit** trebuie recitit din acest punct de vedere, politicul nefiind decît un fundal de epocă, iar finalul romanului, o concesie ce face o plecăciune inutilă gustului melodramatic fără să transgreseze către abisal, cum la Dostoievski, drama sentimentală. Citind, acum, confesiunile soţiei dintîi a celui care a scris **Cel mai iubit...**, primim o cheie de lectură fără de care am fi putut persevera în eroarea de a citi acest roman numai în minora cheie a politicului conjunctural. **(I.B.)**

Fişier

Adnotări la o notă

Începînd cu nr. 1—2, 1988, **Revista de istorie şi teorie literară** publică o nouă rubrică, **Fişe de dicţionar,** „menită a constitui un instrument util pentru elaborarea viitoarelor sinteze de istorie literară, pentru cunoaşterea integrală a valorilor literaturii române şi nu în ultimul rînd, în vederea elucidării şi reevaluării unor aspecte controversate sau ignorate ale literaturii naţionale". Am citat din nota redacţională. Semnatarii primelor „fişe de dicţionar" sînt Mircea Muthu, Mircea Anghelescu şi Mircea Zaciu. Prezenţa ultimului nume nu este, probabil, deloc întîmplătoare. Nu ne gîndim la împrejurarea de ordin festiv că în 1988 Mircea Zaciu a împlinit 60 de ani, ci la faptul că distinsul critic şi istoric literar Mircea Zaciu a coordonat cu zece ani în urmă un dicţionar de scriitori români care s-a bucurat, la apariţie, de o primire dintre cele mai vii. În prefaţa acelui dicţionar era anunţată şi continuarea pînă la exhaustivitate a cartografierii literaturii române de la origini pînă în prezent. Am fi avut, conform acelor promisiuni, după un număr de aproximativ zece ani, primul dicţionar—tezaur din istoria noastră literară. Să fie vorba de încă una din acele utopii care s-ar adăuga la ceea ce un critic de azi a numit **Biblioteca proiectelor eşuate ?** În orice caz, precît putem şti, proiectul a fost abandonat într-o fază avansată a construcţiei. Nu mai întrebăm retoric dacă abandonul este definitiv, dar sîntem curioşi să aflăm dacă aceste „fişe de dicţionar" din **R.i.t.l.** sînt preluate dintre ruinurile acelui proiect şi dacă „investiţia" enormă de muncă pe care proiectul a însumat-o pînă în prezentul eşuării sale nu ar putea fi preluată într-o formulă mai hotărîtă în paginile revistei care a găzduit, la înghesuială, aceste prime trei „fişe". Curiozitate evident inutilă în cazul în care citul de proiect realizat deja al acelui dicţionar-tezaur se află, cumva, aşa cum ar fi firesc, într-un plan editorial. Nota redacţională a **R.i.t.l.-ului** ar fi fost datoare să fie mai explicită. **(IOAN B.)**

Semnal

Penultima fotogramă

Primăvara creaţiei a demarat în trombă, încercînd să recupereze din avansul net pe care l-a luat primăvara meteorologică. Aşa că am putea spune că Festivalul Artei şi Creaţiei Studenţeşti se află pe ultima turnantă, la cîţiva paşi de potou. Pînă la ora închiderii ediţiei, au fost depăşite şi asumate finalele la Solişti şi formaţii instrumentale de muzică cultă *(Iaşi),* Cinecluburi, film şi fotografie *(Bucureşti),* Muzică uşoară *(Tg. Mureş),* Arte plastice *(Petroşani),* Brigăzi artistice şi de estradă *(Cluj-Napoca),* Dans modern şi tematic *(Timişoara) şi* Teatru *(Ploieşti). Mai au un avans minim finalele la* Formaţii corale *(Craiova),* Literatură şi publicistică *(Braşov) şi* Folclor *(Galaţi). Nu pentru multă vreme. În numărul următor al revistei, vom reveni cu o analiză detaliată şi, desigur, cu o încercare de bilanţ.* (L. B.)

Pariu

Criticul literar Lucian Alexiu

Singura carte de pînă acum a lui Lucian Alexiu, **Ideografii lirice contemporane** (1977), reprezintă o prelungire a activităţii sale foiletoniste, cu toate virtuţile şi servituţile pe care aceasta le presupune. Spiritul mobil al criticului, exultînd în jerbe stilistice şi în observaţii fine, nu e însă şi unul geometric, iubitor de metodă şi rigoare, ceea ce nu e numaidecît o slăbiciune la un virtuoz al discursului literar. Autorul, jubilînd în faţa efluviilor artisticeşti pe care poezia le dă pe faţă (căci criticul e un rentier al genului liric), preamăreşte opera prin efuziuni bine strunite, retezîndu-şi la timp antenele care-l leagă de pulsurile poemului pentru a trage concluzii eliberat de efectul narcoticului. Cufundat în text ca într-o baie de aburi, foiletonistul visează la concepte riguroase şi la metode infailibile.

Acurateţea comentariului trage întotdeauna după ea şi o acuitate a observaţiei. Judecăţile sînt rapide şi, în formulări fericite, criticul pune cu uşurinţă etichete, impecabil caligrafiate. Intuiţia mecanismului poetic e întotdeauna tradusă în termeni pregnanţi, sugestivi. Sunetul ironic, în jurul căruia prinde contur şi judecata de valoare (Ion Gheorghe se remarcă prin „extraordinarul elan sociologic pus în scrutarea unor realităţi ţărăneşti, care populează poemele pînă la graniţa literaturii epice"), e camuflat cu grijă de melodia lină a comentariului graţios, cu inflexiuni de menuet critic. Eufemismul e un mod de a fi subtil. Lucian Alexiu e, ca şi Petru Poantă, un voluptuos al limbajului artistic, trăgînd în fraze somptuoase nota specifică a cutărui poet, nuanţînd textul pînă la transparenţa pură a lirismului şi circumscriind cu uşurinţă genul proxim al poeziei prin analogii exuberante ce alunecă, uneori, în incontinenţă. Întreg comentariul secretă însă nesfîrşite nuanţe, care se aştern peste text ca o ploaie măruntă, cu irizări de curcubeu. Analizele din **Ideografii lirice contemporane,** împărţite arbitrar după criterii tipologice şi stilistice nu îndeajuns de revelatoare, arată, în schimb, o percepţie educată a poeziei, pentru care emoţiunea estetică e o jubilaţie sinceră. **(RADU G. ŢEPOSU)**

Reperele actualității

● proza lui Daniel Vighi și poezia aducerii aminte ● tehnica imitației ironice în critica lui Mircea Mihăieș ●

Relantiul și acceleratorul

Originalitatea de natură tehnică a prozei pe care o scrie Daniel Vighi în a doua sa carte, **Însemnare despre anii din urmă** *) stă pe jocul a două „viteze" epice pe care le putem numi în termeni cvasicinematografici **relantiul și acceleratorul.** Mai mult decît o ingeniozitate pur tehnică, cele două „viteze" ale narațiunii vorbesc, de fapt, despre o viziune asupra lumii și despre una privind scriitura însăși.

Tînărul prozator timișorean este, la fel ca majoritatea colegilor săi de generație, și un fin comentator de literatură. Un eseu al său publicat în numărul dedicat lui Marin Preda al **Caietelor critice** ne poate lămuri, în termeni expliciți, asupra acestei chestiuni: „Dacă la Marin Preda umanitatea se definește eroic, la Sorin Titel ea este înfrîntă, trăind sub vălul unei nostalgii retractile și fără consistență; la Marin Preda timpul și moartea sînt fenomene definite printr-o simplitate aproape brutală; la Sorin Titel sînt paradigme existențiale neliniștitoare și complexe, urcînd de la reveria vagă pînă la halucinatia stranie (...); în contrast cu proza predistă, s-a accentuat la noii prozatori grija, excesivă aproape și devenită program, pentru text în dauna forței epice, a monumentalității, a frescei, a întreprinderii grandioase și memorabile; detensionarea conflictuală s-a realizat prin recursul — în sine — la epicul cinematografic și la tehnica narativă comportamentistă, autoreflexivitatea și intertextualismul au înlocuit fundalul ideologic al prozei; marilor probleme le-au fost preferate temele vieții banal-cotidiene, lipsite de mari frămîntări, preocupate exclusiv de îndeplinirea obligațiilor imediate, fără nimic dincolo de acestea".

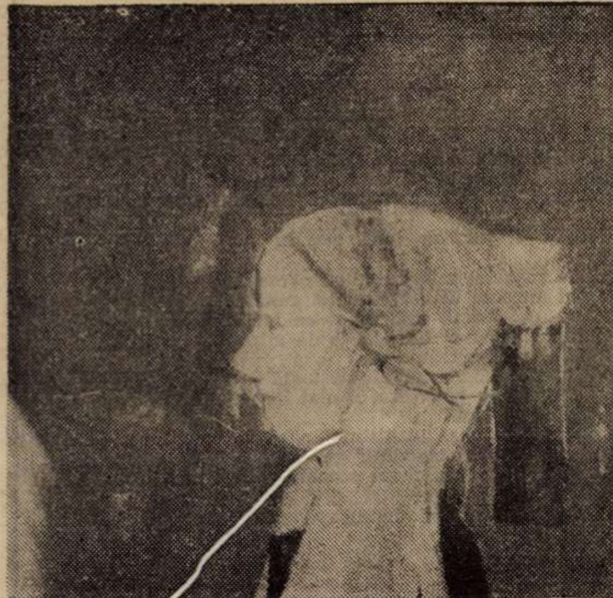

Să observăm, mai întîi, că Daniel Vighi este primul dintre prozatorii noului val care pune problema programului epic textualist dinspre capătul care apropie și mărește al ocheanului. Pusă pînă acum numai dinspre celălalt capăt, acela care îndepărtează și micșorează lucrurile, această problemă își asocia o reflectare după chipul și asemănarea sa. A privi cercul numai din interiorul său și numai după aparențele sale nu conduce, însă, către o bună geometrie a cercului. Numărul **pi**, esențial acestei geometrii, a fost descoperit abia după ce figura cercului a fost privită din punctul de vedere al pătratului. Ceva de genul acesta încearcă și Daniel Vighi în eseul din care am citat și în cartea pe care o întîmpinăm aici.

Însemnare despre anii din urmă nu revine la modelul predist, la proza marilor probleme, ci încearcă o radicalizare a modelului Sorin Titel. Singurul punct de întîlnire cu spiritul textualismului este reinterpretat din punctul de vedere al înseși sursei sale literare; jocul intertextualist devine, în felul acesta, un joc existențial. Dintr-o problemă de conștiință naratorială, intertextualismul devine o problemă a personajului. Nu naratorul, așadar, va fi acela care se va juca, mai mult sau mai puțin quijotic, cu fatalitatea livrescului și a ficțiunii, ci chiar personajul. Daniel Vighi repune, astfel problema ficțiunii în actul trăirii, eliberînd în zona scriiturii un teren de manevră pentru epic și pentru configurarea mai densă a problematicii umane non-eroice de tip Sorin Titel. Radicalizarea acestui model vine, de asemenea, din asumarea ficționalului la nivelul biografiei trăite, procedeu care va dizolva temele vieții banal-cotidiene într-o nouă semnificație, de dincolo de ele. Studentul fără nume este personajul care concretizează acest program. Mitoman, schizofrenic, nebun sau, pur și simplu, un histrion de tip „textualist", care joacă rolul scriitorului nu scriind, însă, ci povestind și jucîndu-și propriul destin în maniera unui don Quijote — studentul din **Însemnare...** este cu adevărat un nou tip de personaj, nici predist, nici titelian, nici textualist.

Îndată după ce îi înțelegem histrionismul donquijotesc și după ce bănuim că el însuși este conștient de livrescul situației sale (a bolii, poate), rolul studentului — care este numit mereu doar astfel, dar cu majusculă — încetează să mai fie interpretabil ca o ficțiune pur și simplu. Studentul devine o cheie a parabolei mai degrabă decît un personaj în înțelesul obișnuit. Fără boala lui (de origine meta-ficțională), lumea apusă a Kakaniei musiliene nu poate prinde nici consistență, nici autenticitate. Or, miza pe care joacă această carte tocmai de acest fel este. **Însemnare despre anii din urmă** vorbește despre alți ani decît ai trecutului imediat, dar nu atît de îndepărtați încît ficțiunile lor să rămînă fără ecou nostalgic în prezent.

Cele două „viteze" epice pe care le-am pomenit la începutul acestei recenzii discern între realitate și ficțiune, de fapt. Tot ce ține de prezentul clipei și de realitatea banal-cotidiană este accelerat, stă sub semnul verbului curgător, dinamic, al notației rapide și expeditive. Relantiul apare ori de cîte ori imaginația studentului o ia razna, imaginea are, atunci, răbdare cu personajele, cu atmosfera ori cu obiectele. Cinematografic privind o asemenea scriitură a relantiului, sugestia ei nostalgică devine pregnantă, copleșitoare. Faptul că acest plan pare secund este înșelător. Secund este, de fapt, planul celeilalte „viteze". Kakania închipuită a studentului nu mai poate fi retrăită decît astfel în imaginație, dar imaginile ei sînt încă vii în memoria sentimentală a anilor din urmă. Felul în care ficțiunea este pusă în contul trăirii nu are nimic de-a face cu textualismul naratorial al altor prozatori. În lumea personajelor lui Daniel Vighi, ficțiunea este chiar memoria lor colectivă, o ficțiune pe jumătate reală, pe jumătate imaginară, dar fără nici o urmă de inautenticitate. Donquijotismul acestei lumi nostalgice nu parvine dintr-un artificiu de calcul intertextualist, ci din poezia însăși a aducerii aminte.

Recviem al unei lumi ce nu mai este, istoriile studentului fac apel la memoria impersonală a acestei lumi și, în histrionismul său — un fel de joc de-a scriitorul, pînă la urmă, personajul acesta vorbește despre drama autorului însuși care este obligat, prin memoria „eroilor" săi, să-și aducă aminte lucruri și întîmplări pe care nu le-a văzut, nu le-a trăit.

Regimul literar sub care se așează nostalgia după această lume a declinului fastuos și fermecător nu stă, însă, sub semnul relantiului pur și simplu cinematografic. Încetinirea ritmului narativ și suspendarea timpului fac dintr-o asemenea figură de stil o metaforă a scriiturii și a memoriei. Relantiul lui Daniel Vighi este echivalentul, în alți termeni istorici, al acelui predist „timpul avea încă răbdare". Reconstituit într-un alt timp, mai puțin răbdător, epicul acestui relanti este contaminat, suspectat, pus sub semnul întrebării. Auditoriul căruia i se adresează studentul nu mai reușește deja submersiunea temporală.

Putem aștepta de la Daniel Vighi performanțe literare de o densitate neobișnuită, poate chiar o dramatică imagine conflictuală a relantiului și acceleratorului.

Ioan BUDUCA

*) Daniel Vighi, **Însemnare despre anii din urmă**, Cartea Românească, 1989.

Arta seducției

Ce află criticul literar în paginile unui jurnal intim pe care l-a citit cu creionul în mînă? Ce vede el în maldărul de pagini înnegrite de-a lungul mai multor ani, pagini în care cutare scriitor a vrut să fie sincer cu posteritatea ori doar să-și lustruiască imaginea despre sine? Este jurnalul intim cu adevărat o oglindă în care se reflectă imaginea vie, mișcătoare a **ființei de hîrtie?** Astfel de întrebări ar putea continua la nesfîrșit și ele n-ar face decît să prelungească starea de interogație pe care o carte precum aceea de debut a lui Mircea Mihăieș, **De veghe în oglindă** *), o provoacă pe întregul ei parcurs. Așa încît ultimele rînduri ale volumului, departe de a avea impertinența formulărilor definitive, vanitatea apoftegmei, exprimă ele însele o amînare a sentinței, o destrămare a frînghiei în care ar fi urmat să atîrne, gîfîind, conceptul. Propozițiile teoretice n-au nimic țeapăn, scorțos, nu seamănă cu asertiunile doctrinarilor, nu sînt nici crispate, nici categorice și nici nu amintesc de fizionomiile încrîncenate care nu admit alternative. Sînt, dimpotrivă, tolerante, suple, de o eleganță princiară: în scrisul lui Mircea Mihăieș, cuvintele au răbdare cu ideea.

N-am găsit în cartea criticului timișorean nici urmă de precipitare, de neastîmpăr, de freamăt tineresc, cum se întîmplă, de regulă, în cărțile debutanților. Asta poate să însemne că volumul nu e decît în chip convențional unul de început. Vîrsta scriiturii poartă, dimpotrivă, ridurile maturității expresive, stilul e nițel grizonat, atît cît să stîrnească mari pasiuni pentru lectură, tonul e mereu duios-ironic, cu inflexiuni curtenitoare, ademenitoare. În general, critica lui Mircea Mihăieș e una **donjuanescă,** seducătoare, hrănită din idealul subtil al cuceririi. Are o bună retorică, dispune de cele mai rafinate strategii, știe să îmbrace trufia în haina modestiei, nu se dă în lături de la a prinde cititorul în mrejele melancoliei, nu-i sînt străine nici trucurile sentimentale și nici nu se ferește să le arunce în joc. N-are ambiția convingerii, ci obsesia dominării, a menținerii partenerului în transă, în stare de fascinație continuă, de extaz. Discursul critic al lui Mircea Mihăieș are un efect narcotizant, e, într-un fel, un discurs **amoureux,** dispus să parcurgă toate tonurile declarației de dragoste.

Dar felul de a scrie al lui Mircea Mihăieș nu e în această carte deloc străin de chiar strategiile stilistice și retorice ale jurnalului intim, obiectul pe care se aplică exercițiul critic. Fiind un gen atins întrucîtva de păcatul cabotinismului, al delicatei imposturi, jurnalul obligă orice comentariu pe care-l provoacă la tertipuri donjuanești: nu-i poți prinde substanța mișcătoare, lunecoasă în afirmații nete. Jurnalul are ceva din comportamentul capricios al adolescentelor: pentru a-l stăpîni, e nevoie de dibăcie, de vorbe frumoase, de vorbe, vorbe, vorbe... Roland Barthes are dreptate să desfidă această deocheată colecție de însemnări: în orice jurnal „eu pozează". Cum poate scrie criticul, atunci, despre șirul nesfîrșit de înfățișări proteiforme pe care le ia eul unui autor de jurnal? Cum poate el să prindă într-o frază concisă, fără multe subordonate, stările exacte pe care confesorul pretinde a le transcrie cu toată onestitatea? Desigur, fotografiindu-l pe cel care pozează, punînd laolaltă nenumăratele fotograme, recompunînd chipul aburos al eului prin însumarea detaliilor. Însă pentru a duce la bun sfîrșit proiectul, criticul însuși trebuie să fie un virtuoz, un mic șarlatan sentimental în stare să descifreze impulsurile reale din spatele măștilor, regia confesiunii. Ceea ce se întîmplă în fiecare din cele treisprezece eseuri consacrate tot atîtor jurnale. La Stendhal, bunăoară, deslușește o teatralizare a vieții, care e și fondul prozei din **Roșu și Negru,** totodată; Baudelaire propune și o poetică a ființei în însemnările sale, care ar corespunde unei viziuni metafizice; Maiorescu (analizat cam pe deasupra) dă o pildă de autoedificare spirituală; Tolstoi experimentează perfecțiunea pe spezele existenței; Gide verifică, prin jurnal tehnica punerii în abis a vieții; Musil dă la iveală proiectul ascuns al propriei proze, sugerînd și o ontologie a creației; Virginia Woolf ne lasă să ghicim o psihologie a actului creator; Kafka strecoară o altă față a obedienței tragice pe care o întîlnim și la protagoniștii săi; Mateiu I. Caragiale ne dă o suită de eșecuri din care recompunem, în fond, un portret moral; Gombrowicz dă jurnalului o valoare instrumentală, transformîndu-l într-un mod al sincerității insolente; Pavese merge cu investigația pînă la rădăcinile ființei pentru a da pe față o veritabilă fiziologie a creației; Camus apără raționalitatea existenței; Radu Petrescu închide între copertele jurnalului o stare de spirit a intelectualului. Concluzia subînțeleasă e că aproape toate jurnalele conțin, într-o formă latentă ori explicită, **structura unei existențe,** indiferent cît de caleidoscopice ori de proteice sînt înfățișările eului. Și, încă mai mult, orice confesiune se bizuie pe o estetică ascunsă, pe o poetică și pe o epică proprii.

Despre toate aceste lucruri Mircea Mihăieș scrie într-un straniu registru enunțiativ, conducîndu-și fraza cu o falsă obediență pe urmele textului comentat. În realitate, el imită ironic stilul autorilor, substituindu-se acestora atîta cît să le persifleze vanitățile. Criticul face aici un **play-back** ironic de cea mai subtilă factură, în care trebuie să vedem și o retorică a evaluării. Iată cîteva considerații despre Virginia Woolf: „Cînd vorbește despre cărțile ei (Leonard, un exeget contemporan cu ea, n.n.), el nu articulează simple fraze, ci stabilește adevăruri. Decretează legi. Într-adevăr, se află **în primejdie** să devină **romancierul nostru de frunte,** beneficiind de o curioasă umanitate. Nu numai în ochii snobilor, precum Joyce sau D. H. Lawrence, primul, cum a mai spus, un biet incult, al doilea, incapabil să-și susțină cu fermitate convingerile. Pășește, așadar, și în această nouă eră, parcă supusă, resemnată, ca într-o fatalitate așteptată". Ori despre Mateiu I. Caragiale: „Cînd se pune problema profitului tras de pe urma cărților schimbă repede vorba, pentru că discuțiile de acest fel îl plictisesc. Sincer îl plictisesc. Nu-l îngrijorează viitorul, ci ghinioanele, sistematica nerecunoaștere a meritelor mondene. Bunul său prieten Francisc Lebrun îi mai domolește durerile acestei răni, propunîndu-l, prin intermediar, pentru crucea Legiunii de onoare, pe care o și primește. Îl răsplătește prompt pe binevoitorul mijlocitor cu cîteva zeci de ouă și două-trei gîște". Cu asemenea malițîi bine strunite, aristocrate, Mircea Mihăieș reușește să se vîre foarte bine în pielea textului analizat pentru a se deghiza, atît cît merită efectul, în celălalt, într-un alt narator. Însă, deși pare a vorbi cu cuvintele aceluia (și vorbește din abundență, țesîndu-le în propriul său discurs, după modelul **scriiturii tigrate,** cum a observat Cornel Ungureanu), deși pare a-i întrebuința consistent vocabularul, vocea criticului este inconfundabilă, sunetul ironiei sale rămîne inimitabil. Ca și lupul din povestea lui Creangă, criticul are glasul său pe care nu-l pot falsifica nici cele o mie de vorbe învățate pe de rost.

Spunînd aceasta, am lăsat să se înțeleagă că **De veghe în oglindă** este o carte scrisă cu indiscutabil talent artistic, că întreaga critică a lui Mircea Mihăieș trebuie citită ca un text literar în primul rînd, că finețea observațiilor presărate în eseurile sale e atît de bine topită în eleganța stilistică, încît lucrul cel mai coerent care se poate spune despre acest critic e că a debutat strălucitor, confirmînd ceea ce anunțase deja prin cronicile sale: o prezență prestigioasă în critica noastră nouă.

Radu G. ȚEPOSU

*) Mircea Mihăieș, **De veghe în oglindă,** București, Cartea Românească, 1988

Coborîrea

Atita vreme cit a durat călătoria, nici unul dintre noi nu a părăsit compartimentul. Stăteam față în față, lingă fereastră. Citeam amindoi. Cartea sa era veche, fără coperți. O ținea petrecută într-un carton albastru. Totdeauna, cind văd pe cineva citind, mă simt ros de curiozitate să aflu despre ce anume e vorba, dar, atunci, pornirea aceasta era mai aprigă ca oricind. Trebuia neapărat să aflu despre ce carte e vorba ! Ceva peste puterile mele mă făcea să nu mă gindesc decit la asta.

L-am întrebat. A tuşit şi a citit mai departe.

— O vechitură, mi-a zis într-un tirziu, şi nu a mai deschis gura pină la capătul călătoriei.

Văzind că nu e rost să aflu — sint curios, dar nu indiscret — m-am resemnat şi mi-am virit nasul în revista mea.

Peste un timp, am ridicat ochii. Tipul mi se păruse mai tinăr, dar mi-am dat seama că era cam de virsta mea, la vreo patruzeci de ani, adică.

„Treaba lui !" şi mi-am văzut iarăşi de revistă.

După o vreme, l-am privit pe furiş încă o dată.

„Ba chiar e mai în virstă decit mine, mi-am zis. Nici nu prea vede bine, se cam holbează la scris. Mă rog, nici eu nu stau prea bine cu vederea"...

Găsisem un careu formidabil ! Aproape un ceas, nu m-a mai interesat nimic. Cind am inscris litera potrivită în ultimul pătrățel rămas liber, nițel obosit, dar satisfăcut, am lăsat revista de-o parte. M-am uitat, fără țintă, pe fereastră, apoi, întorcind puțin capul, privirea mi-a alunecat spre cel din fața mea. Acum, eu eram cel care se holba. Îmi putea fi tată ! Era cu mulți ani mai în virstă decit mine : era un bătrin !

Se vede că, într-adevăr, eram foarte obosit. Am închis ochii şi am stat aşa cam un sfert de ceas. Poate aş fi rămas încă un timp în starea aceea vecină cu somnolența, dar l-am simțit pe tip că se ridică. Am deschis ochii. Cel dinaintea mea a mai citit citeva rinduri, apoi a închis hirțoaga aceea petrecută în carton albastru, virind-o, cu gesturi domoale, într-o valijoară.

Aveam dinaintea mea un moşneag !... Bătrin e ceva relativ, moşneag e un fel de sfirşit... Cîți ani ar fi putut să aibă ? Oricum, puteam să-i fiu nepot...

Îmi venea să-i smulg valijoara din mină şi să aflu cum se numeşte cartea. De acolo se trăgea totul ! M-am ciupit de braț, de obraz, de ureche, am extras în gind un radical, am rememorat datele domniei lui Petru Cercel şi apoi am spus repede „supercalifragilistic"... Ce mai, eram zdravăn ! Treaz, lucid ! Călătorul şi-a apucat valijoara de miner, a dat din cap, în semn de salut, şi a ieşit pe culoar.

„Cartea ! Ce-o fi citit, Doamne ?"

M-am ridicat în picioare vrind să merg după dinsul.

Şi atunci, m-am zărit în oglindă ! Eu nu citisem nici o carte misterioasă. Un „Rebus", numai. Adică — gindindu-mă bine, acum — tot ceva tainic. Un fel de oracol, care cerea dezlegare... Ori numai un simulacru...

În clipa aceea, venită ca o revelație tirzie, mi-am dat seama că îmi trecusem mai toată viața în van, încercind — în vreme ce umblam de colo-colo — să dezleg ceea ce în existența mea adevărată nu-mi fusese dat. Îmi irosisem cei mai buni ani încercind să rezolv ceea ce alții, cu bună ştiință, încurcaseră.

Din oglindă mă privea un ins cu părul complet alb şi cu fața plină de zbirciturí, obosit, ce se pregătea — şi el — să coboare.

Alexandru ECOVOIU

Paralelism

e greu să spui că ți s-au epuizat
puterile
şi nările ți se umflă şi
miinile tale se întind să culeagă
cireşe coapte.
să le sărute.
roşeața lor să-ți îndulcească buzele
o marionetă cu cireşe în loc de
urechi
la nouăsprezece ani. strig
din toate părțile. privesc peste garduri.
cu o forță lăuntrică
un ghemotoc de ginduri. azvirlite în
anotimpul de vară. totul luceşte
dar să nu trezim
cinismul din noi. şi
să ne împletim
codițe din fire de iarbă
şi să stăm într-un cot
pină ne înverzim pielea.
din cot.
ne facem autoportretul amenințător, cu degetul arăt
la douăzeci şi nouă de ani
nu ne mai sărută cireşele
acum ninge fără ruşine. alb.
se naşte în ceţuri o sferă aproape perfectă
încerci să priveşti prin fum
paralelismul
celor zece ani de muzică aleatorie
dar se retrage ca o umbră
un vers, o nedumerire.

Angela BACIU

Mama, tata şi eu

(fragmente)

că îmi este atit de dragă şi
am mers împreună în munți
iar la predeal fulguia a
trecut o garnitură de cherestea şi a mirosit a cherestea
cel puțin dacă voi nu mă vreți bine că
m-ați anunțat la timp a zis
apoi a venit autobuzul şi ei au alergat împreună
el a dat mina cu şoferul
ea i-a prins o garoafă roşie la butonieră
ei au vorbit măscări ca între bărbați şi a fost gata să
plingă apoi a fost veselă tot timpul călătoriei
şoferul i-a făcut loc pe banchetă şi ea
a apăsat pe butoanele colorate ca la pian
atunci lumea s-a înviorat şi nu mai era aşa plictiseală
îşi ofereau politicoşi locurile îşi dăruiau gustările
au schimbat adrese şi numere de
telefon iar cei care n-au avut şi-au povestit viața
şi-au făcut publice numele copiilor lor
şi dacă erau la prima sau la a doua experiență de familie
şi unde se termina biografia lor şi unde
oamenii erau unul ca altul
apoi au coborit în mijlocul cimpiei
să ne ocupăm de cimpul acesta de maci au zis
să plivim
şi ea scria pătrățele cu degetul arătător
cu virful pantofului a căutat pămintul de apă
a țişnit izvor limpede şi zglobiu
iar ea zvirlugă sub cerul de azur
făptură diafană lingă roata autobuzului
şi ei toți încrezători o familie reunită
din hainele lor au născocit costume de ocazie le-au îmbrăcat
pentru că în oraşele cit de mici se construiau case noi
cu ferestre de sticlă prin care să intre lumina
cu mese şi scaune cu spătar de lemn
cu calorifere
iar ei erau bărbieriți proaspăt mai înțelegători ca oricind
era o grabă şi o veselie în miinile lor
pentru că dintre toți am văzut focurile pe malul riului
l-am văzut pe ei încălzindu-se în nopțile de septembrie
pictind apoi un oraş nou
cu oameni noi îmbrăcați de sărbătoare
cu copii care lipseau de la şcoală şi
profesorii le puneau în continuare absențe
strigau voioşi catalogul
îşi făceau datoria
iar în zilele în care nu răspundea
nimeni se duceau liniştiți acasă

iar în amurgul tinereții tale ai cunoscut surisul memoriei
ți-a alunecat o şuviță pe frunte ai tresărit,
erau toți la locurile lor îți zimbeau
pentru că nu din disperare şi furie
şi nici unul care înțelesese
miinile tale alunecind cu aceeaşi tristețe
pe grumazurile lor tăiate de gulerele cămăşilor
şi întunericul care se lumina blind
între degetele tale predestinate
pentru că la un milion de locuitori unui singur a spus
da doamnă este un trandafir galben şi nu o tufă de măceş sălbatic
şi pe acela singur nu l-ai mai recunoscut niciodată
printre zimbetele lor feerice
n-ai mai auzit zgomotul încălțămintei lui
zburind de la ultimul balcon al blocului turn
apoi cămaşa cu dungulițe cafea cu lapte
apoi nasturii de la pantaloni sărind ca trepăduşii pe asfalt
pentru că era o grabă şi o veselie în miinile lui
apoi pantalonii şi zborul liber pe deasupra oraşului
ochii lui înduioşați doar acum în aerul tare de septembrie
pentru că nimeni n-ar fi rezistat mai bine unui vint

rece pornit chiar atunci din balcoanele cu panseluțe şi muşcate multicolore
cu brațele ca lianele întinzindu-se în aer
înflorind un zimbet fetițelor cu ghiozdan şi ciorapi trei sferturi
călugărițelor tinere cu coşulețe de nuiele în miini
cu legume proaspete apoi
fetelor de liceu sfătuite acasă de mamele lor
pentru că sint oameni care se văd cu ochiul liber
iar alții care trebuie inventați
şi să mai creşteți
călătorind aşa pe deasupra oraşului rotindu-se
văzind pămintul atit de aproape
cum nu-l ştiuse cu propriile-i picioare
cu miinile care au frămintat o bucată de
lut galben cu ibric de cafea
ocolind cu o senzație de vomă asfaltul umed betoanele
la sfirşit cerind cuviincios apă

maria mihai maria
mihai du-te de-i vezi ce fericiți sint
de departe miinile au vene violet şi părul ca arama
i-au pieptănat frumos i-au pus să ridă în oglindă
apoi să ridă liber au învățat
ieri ai trecut pe lingă femeia de la blocul turn
i-ai dat un bănuț
i-ai urat noroc în continuare
zimbetul i-a îmbujorat obrajii
avea o rochie de ocazie şi miinile se legănau reuşit
gindul tău mai puternic decit căuşul palmelor cu
agrişe sălbatice
franjuri volănaşe şi bastonul de corn lovind în salteaua prăfuită
şi dă-o-n mă-sa nu ştiu ele ce-i bine
pentru că în familia noastră au fost numai bărbați nefericiți
să fi stat aici să-i miroasă miinile a sosuri
să-mi întindă în fiecare dimineață o duzină de
cămăşi iar eu să aleg
pe asta să zic şi cind ai încheiat ultimul
nasture să te simți aşa mai sigur de tine
şi atunci cum să nu fii blind şi uman şi înțelept
acum o recunoaşte şi întoarce capul
şi dacă i-ar mai da un bănuț ea ar plinge
şi
uite mamă iar s-a-ntunecat pădurea
apoi s-a lăsat pe vine a gemut
era mai ales un abur subțire
şi mirosul de crizanteme rupte atunci
şi un suc verde prelins printre degetele jumătate chircite
apoi
lup bătrin cu trei cojoace
vin' la maica să te joace
cu chemam pe lup încoace
şi asfințitul ca păcura şi
du-că-se dracului zăpada pufoasă de pe
pleoapele sinucişilor din familie
pentru că ea pe toți ne născuse la fel
cu bucurie şi paharul de gin în mina dreaptă
cu stinga mingiindu-i lui ceafa
înfundind-o în părul lui ca arama
şi dacă ar mai fi avut o duzină de
miini cu fiecare ar fi făcut ceva prin casă
pentru că ea ştia să ne aducă pe lume cum ai pune un disc
şi copiii ei auzeau întii muzica iar apoi vedeau lumina
vedeau soarele îmbujorindu-i obrazul
iar noi auzeam în aer clopoței sunători
cită natură mamă strigam şi ea închidea ochii
o fotografie cu ei ținindu-se de mină
zimbetul ei încurajind
pentru că atunci l-au căutat toată noaptea
dimineața l-au găsit era el mai luminos ca oricind
îşi pieptăna părul
îşi încheia cămaşa la ultimul nasture
da doamnă e un trandafir galben
şi-a potrivit ceasul după soarele roşu de septembrie
a zimbit
e aşa cum porunciți dumneavoastră

★

pentru că fiind mai mulți nu este unul singur a zis
apoi s-a aşezat pe asfalt
a suflat vintul dinspre balcoane
şi rochița ei s-a făcut clopot
şi ea a ris mama mea care acum eşti bine

★

(În loc de epilog sau zimbetul ei cu fața la perete din care aflăm că vom avea o zi fericită)

pentru că atunci ai sădit lămii în sufragerie
ai acoperit coliviile cu rochiile ei de ocazie
s-au strins toți în după-amiaza de februarie le-au cules
mai întii au inventat cubulețe de hirtie
iar apoi au primit în dar arcul şi praştia
apoi a fost ziuă
apoi iernile tot mai lungi
frigul ondulind imaginea realității
pentru că erau anii în care nu mi-am mai recunoscut mama
nu i-am mai auzit glasul chemind
găinile prin curte cind el era plecat de-acasă
nu i-am mai văzut pe ei întorcind buzunarele rochiței
căutind semnele particulare
aflind mirosul ei în mirosul hainelor mele
pe care eu însămi nu le-am mai recunoscut niciodată
pentru că nu era decit o singură măsură aceea de pionier
o fabrică ce a lucrat zi şi noapte pentru
pufoaicele lor cu gulerașe apretate
cu nasturi închipuind animale mici
iar apoi n-a mai lucrat niciodată)
nu i-am mai auzit pe ei cum mă strigă gloria
(cum o învață să povestească fără cusur şi ea povesteşte)
mama mea care acum eşti
bine mai frumoasă ca la treizeci de ani
mama mea care ai murit atunci la naşterea mea
pentru că a fost adevărat tot ce-au spus
oamenii şi niciunul care înțelesese
apoi a fost ziuă
apoi zăpada a mirosit a rufă udă apoi s-a topit
bărbații intrau încet în literatură
femeile intrau încet în viață
iar ei erau toți mai bătrini decit toți laolaltă
era o grabă şi o veselie în miinile lor
au zimbit
şi-au încheiat cămăşile la ultimul nasture
şi într-o dimineață au pornit vinătoarea.

George ARUN

• Cartea de debut

Prier: transcriere liberă

Prier, sau debutul colectiv a 17 poeţi, apărut la Cartea Românească la finele anului trecut, volum căruia i-am consacrat o primă cronică în numărul nostru din martie, încercînd oarecum eroic să-i aproximez valoarea, dînd întîietate în spaţiul limitat, oricum insuficient, dat fiind numărul neobişnuit de mare al autorilor, celor care mi s-au părut a fi cei mai interesanţi în context : Dinu Pătulea, Ioan Emanuel, Marian Bodea şi Iordan Grecu.

Confuze în mesaj, încercînd să ţină locul, fără să clipească, unor poezii patriotice, sînt în schimb versurile lui Mihai Buracu, autor care nu va reuşi să se reabiliteze probabil, chiar dacă mai departe strădania lui va fi curată, chiar dacă limba lui poetică va respecta logica în aria nelimitată a metaforei. Se vor auzi mereu, suverane în grandilocvenţă, confuzie şi neglijenţă, versuri precum acestea : ochiul luminii se-ntoarce-napoi / ca o pîine crescută prea mult sau Prunci şi răsprunci se urmează solar / şi iată că griul ajunge în vară. / Se umflă şi dau în afară / luminile din calendar. Nu minunata Noapte cu salcîmi va da accentul poeziei lui Mihai Buracu, ci jocurile puerile, precum Rouă şi fier, Partea, Semn de carte, aburind gustul bun pe care-l lasă Lan de ocru şi Aşteptare în toamnă. Sugestia indirectă, indecisă, pe care i-o dă Mircea Ciobanu în Postfaţă ni se pare imposibil de urmat. Autorul îşi poate prelungi iluzia numai şi numai continuînd să clasicizeze, versul liber, lipsindu-se de muzicalitate şi cadenţă, i-ar pretinde cu atît mai mult poetului un efort de care nu va fi în stare, în direcţia logicii, limpezimii, plasticităţii. Din secvenţa lui Florentin Palaghia, intitulată Faldul care mă ascunde, vor supravieţui Pictor naiv, Treceam pe o mare de sare, Mă voi grăbi să-ţi explic, Falsul argument al prezenţei, Noi cei care am supravieţuit amintirii, La marginea tăcerii aşteptînd, Şi locul din care îţi scriu mă părăseşte. Poetul e în plină formare. Multe, multe versuri cu tentă blîndă, elegiacă, dar şi mai multe la voia întîmplării, pradă unui elan nejustificat de vreo intenţie limpede. Nu-şi poate sări peste umbră, dramatismul unor momente este contrafăcut. Vasile Sevastre Ghican îşi exploatează o natură simplă în silabisiri lirice cărora nu le poţi face reproşuri prea mari. Lumina este suprema lui bucurie, încrederea în sunetul seminţelor şi al cuvintelor hrana lui de fiecare zi, izvorul înţelepciunii, vîrstelor toate, contemplarea semnelor din mîna omenească — prilej de înţelegere a tainelor ce ne însoţesc : „Văd lumea / prin efectul miinilor ei. // Văd lumea albastră / lăsînd copiii în grija păsărilor. // Mor fluturii pe rînd / într-un zbor interzis al amiezii". Dacă cineva se gîndeşte la o eventuală reabilitare a pastelului, se gîndeşte că lucrul acesta nu e deloc uşor de dus la bun sfîrşit. O poziţie foarte bună în economia volumului o are şi Doru Mihai Mateiciuc. Peştele austral este aproape o carte singură, închegată în jurul cîtorva obsesii culturale evidente. Vocabularul poetului e cu grijă întreţinut de verbe puternice, de nume bine alese, de substantive sunînd bogat în ritmuri interioare şi în cadenţe pline de rezonanţă, prin poeme ample misterioase, alveolare (autoportret, peştele austral, peisaj marin, tata, în peisajul interior, motive picturale, înec). Cîteva mostre, dovedind cele sugerate mai sus : în podul palmei se deschide scoica. / delfinul iese din valuri / străbate norii / eşuează pe ţărm // ce iubesc în tine e apropierea sfîrşitului... (peisaj marin). Şi, irepresibil, iată că mă gîndesc, oare de ce Prier nu s-ar fi deschis mai fericit cu acest autor, între poeziile căruia există două texte patriotice exemplare, patrie şi despre Bucovina ? Iată cîteva versuri, care dovedesc şi ele din plin talentul adevărat : miroseam a pădure, din ace de brad / fluiere alcătuiam, ieşeam la drumul mare / pîndeam cuvinte, ocheam foi albe, doream / o altă pădure în coarnele aceloraşi cerbi // izvoarele aruncau în aer / un polen tremurător / / să te chem / dacă nu te am întreagă) // zbuciumam părul blond al fîntînilor secate / doream să trec prin cearcănele viilor, să zbor / să mă feresc de durere / precum macii / de atingerea grîului... (despre Bucovina, V). Este şi cazul lui Viorel Mirea, autorul unor pledoarii lirice de o mare forţă sugestivă. Masa care îl nutreşte este realitatea imediată, al cărui comentator credincios se dovedeşte. Realitatea densă, sentimentele omeneşti, fraternitatea, generozitatea, sinceritatea, lumea contradictorie a fiinţelor, binele şi răul, aproape totul încape în spaţiul sonor-gînditor al minţii omeneşti şi al vocii omeneşti, într-o veritabilă expoziţie a reprezentărilor lor celor mai expresive. Viorel Mirea te contaminează de bucuria de a te regăsi întreg, şi sfărîmat, în întregul şi în sfărîmăturile aceleiaşi nedesminţite şi singure lumi, iubind-o cu patetică supunere, ca pe o ultimă şansă, iubind-o cu revoltă şi supunere, cu o jale zîmbitoare, în disperare şi înadins. Aşezat imediat după Viorel Mirea, lui Grigore Bechin i se diminuează parcă fără milă şansa de a mai plăcea cititorului acomodat cu fraza plină, amplă, aerisită şi inflamată de inspiraţie a celui dinaintea sa. Grigore Bechin cultivă sonetul, şi oricît de bun ar fi, oricît de bine găsit tonul, te simţi constrîns de forma lui fixă, disciplinată, monotonă, te simţi frustrat şi nu i te supui cu convingere. Trebuie să rabzi şi să accepţi frumoasa nelibertate pe care ţi-o oferă sonetul, şlefuit, numai poetul ştie cu cîtă trudă şi cu cît sentiment al riscului. Demni de atenţie sînt în continuare Marcel Ion Fandarac şi Victoria Milescu, primul reuşind cu o consecvenţă mirabilă să se copilărească, să trăiască în prelungirea lecturilor preferate, într-un univers minat de un exotism, iată, folositor. Poetul e un frenetic creator de decoruri, osîndit, cum îi place să spună, să scrie ceea ce visează şi să nu poată muri. Ca o mireasă frumoasă moartea lui a murit pe o terasă cu pescăruşi, eul palid, tuşind înroşind zăpada dimprejurul gării. Călător într-o nesfîrşită ceremonie, a cunoaşterii şi uitării, a uimirii şi rugării către nimeni, ascunzîndu-se în primăvară, în decorul ei, ascunzîndu-se în spatele trecătorilor grăbiţi, poetul atinge performanţa unui foarte plăcut absurd pe care-l transcrie astfel trăindu-l, şi numai astfel simţindu-se liber. Victoria Milescu tezaurizează, în schimb, toate posibilităţile solitudinii, se concentrează în apărarea unei flăcări nevăzute, a unei dorinţe de împlinire prin dialog, prin mărturisire. Ceva, ca un suflet, i s-a prelins printre degete. O poveste, o iubire, în prelungirea căreia absenţa îşi cere comentariul cu un nesaţ ostenitor : Cine-mi şopteşte / versuri / din depărtare / şi ţine o lumină aprinsă / la masa de scris / o umbră / mă îndrăgeşte / de ce mi-ar fi teamă /.../ uneori vrei să vezi suferinţa cu ochii /o implori —/ e bine că nu ştii nimic... (Transcriere liberă). Singură în poezie, singură printre colegii de debut, singura poetă din acest volum interesant de debut, spun cu un orgoliu justificat că mi-ar fi plăcut ca ea să emane mai multă forţă lirică. Victoria Milescu este însă o făptură de aer, delicată, nostalgică, cu o rezistenţă poate nebănuită la intemperiile propriei memorii, propriei vocaţii de a îndura, de a aştepta.

Constanţa BUZEA

Tablouri la minut

Textualist get beget, Hanibal Stănciulescu seamănă cu pictorii ambulanţi de prin cafenele, oricînd capabili şi dispuşi să picteze, evident, contra cost, portretul vreunui client ocazional. Textualizarea a devenit pentru el, ca pentru majoritatea scriitorilor incluşi în celebrul **Desant '83** o operaţie de rutină. S-ar putea spune că tot ce atinge Hanibal Stănciulescu (şi alături de el toţi ceilalţi textualişti, fie ei prozatori sau poeţi) se transformă, ca prin minune, în text. Din continua repetare a acestei lungi şi, relativ, monotone operaţii se naşte dexteritatea, lipsa de complexe, degajarea, ironia, umorul, senzaţia de spontaneitate şi joc a prozelor dar şi impresia de similitudine, de apartenenţă la contingentul compact al adepţilor respectivului tip de literatură.

Hanibal Stănciulescu dovedeşte, prin publicarea primului său volum de povestiri, **Casa** (debutul propriu-zis, a fost făcut în multdiscutata antologie **Desant '83**) că nu prea mai are de învăţat multe lucruri din tainele textualizării. Mai mult poate, decît colegii săi de generaţie (literară), el oferă o imagine aproape completă a posibilităţilor şi tehnicilor prozei textualiste, fiind unul dintre cei mai tipici reprezentanţi ai ei. Pentru că, onest vorbind, foarte puţine principii ale „scripturii" textualiste nu îşi găsesc exemplificarea în scrisul lui Hanibal Stănciulescu.

În mod obişnuit, tînărul scriitor se opreşte asupra unei „fărîme de viaţă", a unui eveniment bine delimitat în spaţiu şi timp, pe care îl descrie pînă la ultimele detalii. Oamenii şi întîmplările din povestirile sale se suprapun perfect modelului lor real, autorul oferind cititorilor o imagine hiperrealistă, foarte apropiată de cea a străzii, aparent epurată de orice convenţie literară. Întîmplările sînt şi ele cît se poate de nespectaculoase şi cenuşii, dintre cele cu care oamenii se întîlnesc zilnic, fără a le băga în seamă sau uitîndu-le instantaneu. Reproducerea lor în condiţii „Hi-fi" produce un şoc al prezentului, o conştientizare a grotescului şi absurdului multor fapte şi gesturi care în derularea lor cotidiană par neutre din punct de vedere afectiv. De altfel, Hanibal Stănciulescu dovedeşte o înclinaţie cu totul deosebită pentru reliefarea aspectelor groteşti ale cotidianului. Personajele sale se află în permanenţă sub ameninţarea grotescului şi a ridicolului, scriitorul avînd, în ciuda aparenţei de stil neutru, imparţial, o uşoară pornire cinică de a indica cititorilor un anumit punct al privirii dinspre care lucrurile se văd mai puţin inocente. Dintre aceste proze, născute din textualizarea unor fapte cotidiene se detaşează **O dimineaţă posibilă a lui Bartolomeu Albu**, epopeea eroi-comică, în aparenţă plină de umor, în realitate, de grotesc şi dramatism, reluată zi de zi, în acelaşi cadru şi cu aceiaşi protagonişti, a unui grup de profesori navetişti spre satele Bărăganului. Proza poartă menţiunea „fotograme", definind metoda preferată a autorului, aceea de a reconstitui un întreg dinamic, din mai multe imagini statice, specifice, reproduse cu multă minuţiozitate.

Un procedeu specific prozei generaţiei optzeciste, utilizat de autor, este şi textualismul livresc. El descrie, în tablouri de epocă, scene din viaţa cotidiană de la începutul secolului. Realitatea acestei epoci îi este cunoscută autorului exclusiv din scrierile timpului (Caragiale tatăl este de departe sursa privilegiată), care sînt, ulterior, convertite în scrisul propriu. Pornind de la scrierile vremii, Hanibal Stănciulescu reface modul de gîndire şi de expresie specifice, punînd personajele lui nenea Iancu să vorbească pe limba lor, dar după un alt scenariu decît cel, de acum, celebru. **Apă curentă în urbea ics** este un omagiu adus clasicului, ale cărui personaje dobîndesc prin talentatul urmaş o nouă existenţă.

Autorul reproduce cu nonşalanţă orice stil, fără a lăsa să se întrevadă urmele vreunei sforţări. Astfel, **Pe jos... prin infern** este un fals jurnal de călătorie în care semnul discret cu ochiul este abia perceptibil, impresia de veridicitate fiind indiscutabilă.

Ca toţi scriitorii textualişti, Hanibal Stănciulescu include în prozele sale şi referinţe critice asupra lucrării care tocmai se scrie, privind cu luciditate rece, de meşteşugar, felul cum cartea creşte şi se dezvoltă. A lua scrierile sale drept simple imitaţii sau descrieri după natură este o capcană în care pot cădea, spre amuzamentul scriitorului, mulţi cititori, chiar şi dintre cei mai avizaţi. Pentru că miza cărţii (şi nu doar a celei a lui Hanibal Stănciulescu) este de a da impresia imitaţiei, cînd, de fapt, ea este rodul aproape exclusiv al creaţiei. Cartea nu este scrisă în tramvai, în trenuri, pe stradă, în familie. Ea este rodul singurătăţii, al imaginaţiei, arta autorului stînd, de fapt, în precizia reconstituirii, din memorie, a respectivelor situaţii. Revelarea detaliilor ascunse, mimarea diverselor limbaje ale prozei, multiplele piste false de lectură sînt elemente ce ţin de recuzita oricărui textualist. Narcisismul şi orgoliul textualismului stă tocmai în caracterul său contrafăcut, de imitaţie (din imaginaţie) ce se vrea perfectă a naturii sau a altor opere literare şi în tentaţia autorului de a ghici şi ironiza reacţiile cititorului.

Inteligent şi sceptic, cinic şi orgolios, posesor al unei inteligenţe agresive, întemeiate pe o cultură bine asimilată şi un spirit de observaţie foarte ascuţit, deschis, mai ales spre aspectele groteşti ale cotidianului, Hanibal Stănciulescu devine, o dată cu volumul Casa, unul dintre portdrapelele prozei noastre textualiste.

Tudorel URIAN

*) Hanibal Stănciulescu, Casa, Editura Cartea Românească, 1988.

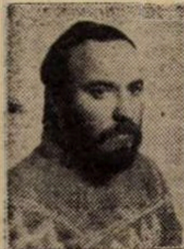

Versurile lui Iulian Boldea, student în ultimul an al Facultăţii de Filologie din Cluj-Napoca, sînt expresia limpede a unei temperanţe pe care doar o anumită asumare spirituală a experienţei poetice o poate da, o asumare intelectuală în care intră, în chip evident, şi un fond cultural selectat cu rigoare, cu spirit de fineţe. Spontaneitatea poeziilor lui Iulian Boldea e una de natură intelectuală, însă fără complicaţii fastidioase şi fără crispări ale sensibilităţii.

Retorica pietrelor

un fulger silabiseşte cerul
cum limba care desenează
pe cerul gurii litere rotunde
cuvinte fără identitate
la miazănoaptea trupului tău
norii intră desculţi în oraş
pe lîngă cinematograf şi barul de zi
am putea citi în carnea lor de abur viitorul
am putea să ne vîrim gîtul
în laţul perfect arcuit al destinului
dar începe să plouă
şi ne adăpostim repede trupurile
în mansarda cu cărţi din b.p.t.
în timp ce afară ploaia delirează
pe pietrele amiezii
şi tăcerea se face scrum
pe pagina abia citită.

Memorie

peisajul îşi ascute culorile în amurgul pleoapelor
coborîte ziua de vineri pe feţele oamenilor
incertă şi ploioasă,
— îţi aduci brusc aminte de cîinele ud,
tremurînd,
de perechea veselă din faţa cinematografului —
bucăţele de peisaj pe care memoria
nu le poate asambla în timp ce te laşi văzut
de alţii — obiect cu suprafeţe mate, obraz cu
patina
zîmbetelor — paşii tăi tot mai îndepărtaţi
paşii tăi de vineri
bucăţi de peisaj
un cîine ud tremurînd
memoria neputincioasă.

Fin de siècle

somnul păianjenului tînăr
pe pînza înflorită caligrafic
în după-amiezele fragede

cu un cer orb spînzurat
deasupra străzilor
şi un cuvînt care te iluminează deodată
apoi cade înapoi istovit
în paginile cărţilor
prietenii tăi au reuşit în viaţă
tu ai gîtlejul ars de delirul cuvintelor
pe care n-ai să le rosteşti vreodată
şi cauţi înfricoşat în etimologiile ierbii
cuvinte melancolice pentru care vei fi ars
pe rugul miresmelor
şi culorilor.

Lacrimi

ca o brumă cuvintele
reci şi sticloase pe cerul gurii
străine şi-ndepărtate în vîrful creionului :
lacrimi de cerneală
în care eu cred
în care eu cred.

Fals haiku

căderea unei frunze
ca o blîndă
lovitură de graţie.

Iulian BOLDEA

• Convorbiri colegiale

● EUGEN CADARU — Vă răspundem cu convingerea că în foarte scurt timp veţi depăşi vizibil nivelul actual al încercărilor dv. Mult prea tînăr pentru proză, s-ar spune. Dar începutul trebuie, nu-i aşa, făcut odată şi-odată. Perspectiva vi se poate deschide generos dacă veţi găsi de cuviinţă să învăţaţi din experienţa celor mai buni reporteri ai noştri. La tensiunea trăirilor proprii în actualitate, ca şi în evocarea unor momente din trecut, adăugaţi această învăţătură, a relatării succinte, convingătoare şi cu farmec, folosind o limbă cultivată. Poate, în viitor, să vă conduceţi harul spre publicistica studenţească.

● MARINELA CONDUR — Da, cu fiecare nou venit o luăm mereu de la acelaşi capăt, de la aripile ochilor, care fîlfîie deasupra gîndurilor, răscolind senzaţii oarbe. Şi nu e nimic nefiresc în asta, gustul este şi el un copil care se ridică încet şi creşte din sine, sensibil deodată la ideea de timp : Clepsidra s-a spart / de scurgerea timpului, / Cascadă de ore şi ani. / Minutul îneacă secunda, / Secunda mea e un val. / O mie de ore legate de mal, / se zbat răstignite de ceasuri, / Şi zările-s albe, iar gîndul primar / Mă leaga cu lanţuri de mare. (Gravură pe un fir de nisip).

● M. GOANŢĂ — Timpul, şi marea, şi toamna, şi dragostea — patru componente ale universului fascinant al cărui tulburat centru sînteţi. Cuvintele însă nu reuşesc, cel puţin deocamdată, să lege trainic lucrurile între ele, astfel că va trebui să lăsăm marea să se mai zbată un timp.

● FĂNICĂ SOVELI — „Mă numesc F.S. şi sînt din judeţul Suceava. Vă anexez prin prezentu aşa-zise încercări literare. Trebuie să vă spun, că sînt scrise de un coleg care nu a dorit să se expună acelor criticilor de care dispuneţi. Şi împreună cu el vă aşteptăm o decizie..." Trucul se poartă, nimic de zis, dar efectul e întotdeauna penibil. Dacă faceţi parte din anturajul autorului, ortografia proprie vă dovedeşte şi incultura şi minciuna. Recitiţi-vă textul compus în curajoasă singurătate, meditaţi asupra lui împreună cu cititorii noştri, şi fiţi convins că aveţi enorme datorii de conştiinţă faţă de limba română. (C.B.).

● GHEORGHE FLORIAN — Se prea poate că D.N. are motiv întemeiat să nu vă fi răspuns, dacă nu v-a răspuns pînă acum. Dacă însă i-aţi arătat şi lui Rugăciunea (fragment), şi care începe aşa : Labirintule, deschide o poartă în faţa mea / Nu-mi apăsa aripile cu greutatea ta... trebuie că a meditat îndelung asupra ideii de labirint şi asupra arhitecturii lui, arhitectură pe care autorii mai noi o tot falsifică în datele ei esenţiale. La drept vorbind, în ce postură vă place să vă închipuiţi monologînd în labirint ? În nici un caz Minotaur. Dar nici Dedal. Acesta din urmă a găsit demult soluţia salvatoare. (C.B.)

Interferențe

Mașina timpului

Miza transformării istoriei în știință este extraștiințifică. Înseamnă că substratul epistemologiei este ideologic. Avem nevoie de istorie ca știință în acest eon ideologic, pentru că știința este singurul remediu eficient împotriva prejudecăților etnice sau geopolitice megalomanice și a obsesiilor întîietății absolute. Cartea Marijei Gimbutas*) este o călătorie în timpul de dincolo de izvoarele scrise, o încercare de a rescrie istoria care îți oferă argumente solide contra europocentrismului, arianofiliei sau tracomaniei.

Autoarea desemnează prin denumirea de **Vechea Civilizație Europeană** o arie din sud-estul Europei, „separată în familia civilizației Lumii Străvechi", o entitate independentă față de evoluțiile Orientului Apropiat, „o civilizație pe deplin echivalentă celor din Mesopotamia și Anatolia", consolidată încă înainte de mileniul al VII-lea î.e.n. Denumirea este folosită și pentru a distinge această entitate față de Europa Preistorică și de Europa Antică. Această civilizație cuprindea Peninsula

Balcanică și insula Creta, spațiul carpato-danubiano-pontic, o parte din Peninsula Italiei și insula Sicilia, o parte din centrul Europei și din teritoriul de la nord de Nistru, fiind cea mai veche civilizație europeană înainte de infiltrarea popoarelor indo-europene. Spre deosebire de acestea din urmă (în afară de trăsăturile somatice) „vechii europeni" erau organizați în pașnice colectivități sedentare agricole, constituite pe baze egalitare și matriliniare (matrifocale), și o religie centrată pe cultul zeităților feminine. Definitorie pentru Vechea Civilizație Europeană este descoperirea metalurgiei aurului și cuprului, independent de spațiul anatolian, iar ca performanță culturală maximă poate fi socotită apariția scrisului (tăblițele de la Tărtăria).

Împotriva seducătoarei ipoteze a originii carpato-danubiene a indo-europenilor, cartea Marijei Gimbutas propune o cu totul altă imagine asupra protoistoriei acestei părți a ecumenei, diferită chiar de ceea ce învățasem nu cu mulți ani în urmă. Faptul că o altă civilizație, mai veche, a făcut descoperiri, atribuite îndeobște popoarelor indo-europene, reprezintă un prilej de serioasă reevaluare a modurilor în care am învățat să privim istoria. În introducerea la **Iosif și frații săi**, Thomas Mann sugera, în contradicție cu ipotezele cosmogonice de tip biblic, imposibilitatea logică de a fixa un început istoriei și culturii umane. Fără să-l infirme, antropologia și arheologia, deși au „împins" cu milioane de ani în urmă originea omului și cu mii de ani pe cea a anumitor civilizații, impun serioase restricții materiale acestui ipotetic **regressum ad infinitum** istoric. Pe măsură ce istoria se scientizează, ca urmare a lărgirii orizontului ei interdisciplinar, prin împrumuturi metodologice efectuate atît din celelalte științe sociale, cît și din științele naturii sau cele exacte, imaginea asupra propriului trecut se metamorfozează. Mereu noua concepție asupra trecutului, care poate fi numită, în funcție de perspectiva aleasă, fie prezenteism metodologic, fie pozitivism hermeneutic, ne face să privim cu alți ochi probleme față de care păream condamnați să ne raportăm în mod subiectiv, cum ar fi cea a începuturilor și dezvoltării civilizației umane pe teritoriul țării noastre. Cercetătoare de teren cu reale calități de teoreticiană, Marija Gimbutas practică un fel de arheologie comparată, efectuînd corelații între „complexe culturale" situate pe o mare suprafață geografică, prin intermediul studiilor stratigrafice și tipologice, întărite prin metodele datării cu radiocarbon și cea a transformării acestora în date reale pe baza calibrării la cronologia inelelor copacilor. Elementele materiale descoperite sînt integrate într-o semnificativă arhetipologie (care ne amintește pe Gilbert Durand) și în mitologia comparată, pline de sugestii preluate (dar nenumite) din istoria ideilor și credințelor religioase a lui Eliade.

Metodele reconstrucției arheologice (dublate de celelalte procedee comprehensive) sînt utilizate și la interpretarea monumentelor megalitice din Europa Occidentală, ca și la lămurirea problemei originii proto-indo-europenilor (denumită de autoare „cultura Kurganelor", în românește „gorgane", după riturile de înhumare în morminte individuale în gropi adînci, „făcute în ansambluri de lemn sau în ciste de piatră marcate prin mici movile de pămînt sau de piatră"). Deși cuprinde o serie de studii disparate, volumul **Cultură și civilizație** are o coerență puternică, cu atît mai greu de obținut cu cît ipotezele făcute o situează mereu la granița dintre istorie și ficțiune. Această ambiguitate l-a determinat pe Radu Florescu, autorul prefeței și al notelor, să-și întrețeasă (pre)textele într-o atît de intimă legătură cu textul originar, încît te poți întreba ce a determinat publicarea unei cărți față de care prefațatorul are atîtea rezerve. Nu te întrebi, pentru că asemenea întreprinderi editoriale exprimă realitatea existenței unui tip de carte mai puțin întîlnit: cartea de ipoteză și reconstrucție istorică, aceea care reproduce atmosfera de tip congres sau colocviu științific. Ca orice altă carte de istorie, ea nu trebuie citită altfel decît cu rezerva pînă în momentul cînd se va inventa mașina timpului, care să ne permită incursiuni edificatoare în orice perioadă de timp. Iar Marija Gimbutas este o cercetătoare deschisă către metodologia tolerantă ce trebuie

instituită ca sursă a progresului istoriografic, pe care ea pare să-l schițeze atunci cînd vorbește, de pildă, despre interpretarea procesului „complex de hibridare a culturilor ne-indo-europene cu cele indo-europene": „Lipsa dialogului dintre arheologi care țin seama de evidența faptelor relevate de lingviști, mitologi și etnologi, pe de o parte, și cei care ignoră asemenea date va genera, din păcate, dispute privind originea indo-europeană a tradiției Kurgan. Cercetările viitoare trebuie îndreptate către studierea efectelor substraturilor ne-indo-europene de-a lungul timpului, către evaluarea structurii sociale și credințelor. Restul va depinde de felul în care lingviștii și mitologii vor reuși să utilizeze cu succes mărturiile arheologice". Mai greu va fi pentru cititorul obișnuit, care, pentru a înțelege cîte ceva va trebui să le parcurgă pe toate acestea și încă ceva pe deasupra.

Dan PAVEL

*) Marija Gimbutas, **Civilizație și cultură. Vestigii preistorice în sud-estul european**, Editura Meridiane, București, 1989, seria „Arte și civilizații", colecția „Biblioteca de artă". Traducere de Sorin Paliga. Prefață și note de Radu Florescu.

Cronica traducerilor

Principiul oglinzii

După **Tunurile din august** — cronică a evenimentelor care au precedat primul război mondial — și **Trufașa citadelă** — excepțională monografie a lumii europene dintre 1890 și 1914 —, putem citi acum o a treia carte a Barbarei W. Tuchman, de data aceasta avînd drept scop să reconstituie originile lumii moderne și nu cele ale erei contemporane, cărora le erau consacrate primele sale două lucrări. **O oglindă îndepărtată. Urgisitul secol XIV***), este o amplă rememorare a unei etape esențiale în constituirea Europei occidentale, așa cum o cunoaștem astăzi, anume perioada imediat premergătoare marilor descoperiri geografice, evul mediu deplin, ajuns la apogeu și deci aproape de faza declinului.

În ciuda celor trei traduceri, Barbara W. Tuchman nu a beneficiat de o prezentare detaliată în fața cititorului român — postfața lui Alexandru Vianu la volumul de față e mult sub nivelul traducerii — și nici noi nu putem s-o suplinim în spațiul restrîns al acestei cronici. Să spunem totuși că felul de a scrie istoria al Barbarei W. Tuchman nu e deloc o excepție în cadrul anglo-saxon — mai degrabă modul de a face istoriografie în Anglia e o excepție europeană. Spre deosebire de precisele, plicticoasele și adesea derapantele întru metafizică lucrări germane, spre deosebire de aprinsele, parțialele și adesea dogmaticele scrieri franceze, istoriografia engleză a promovat mereu o foarte limpede stratificare profesională. Istoricii sînt clasificați după stil și nu după exactitate — o condiție de altfel de la sine subînțeleasă. V. Gordon Childe, Robert Graves (vă mai amintiți de **Eu, Claudius împărat**, roman istoric cum puține au fost scrise vreodată ?), Moses Finley și Basil Davidson sînt istorici pentru care propriul lor subiect este o materie veșnică, relativ indigestă, care, pentru a putea fi consumată, solicită un veritabil tratament artistic. Istoriografia engleză are aerul să spună că toate acestea sînt bine cunoscute, căci le trăim în fiecare zi și numai talentul, profesionalismul și vitalitatea artistică le pot aduce la un grad satisfăcător de onorabilitate. Fie că sînt descrise comerțul cu negri, lumea vechilor greci, imperiul roman, socialismul jauresian sau ciuma secolului al XIV-lea, grija istoricului este aceea de face un pact de complicitate cu cititorul: iată, lumea e la fel, uneori apare cîte o mică diferență care merită efortul de a fi reținută. Iar această mică diferență face marea istoriografie engleză. O idee shakespeariană traversează raftul istoricilor englezi, dacă nu cumva Shakespeare însuși — cu nevinovata lui manie de a considera totul repetabil — nu e un produs mai englezesc decît lasă să se înțeleagă universalitatea care îi acoperă astăzi morga, scepticismul și ironia insulară.

Barbara W. Tuchman poate fi considerată un **pattern** al acestui mod de a scrie istoria. Însuși titlul cărții de față sugerează că este vorba de o poveste veche și nouă în același timp, trăită și memorată, cunoscută și recunoscută de toți cei care au din cînd în cînd răgazul oglinzii. Lumea secolului al XIV-lea — respectiv Anglia, Franța, Spania, Italia, Flandra și uneori Germania și Boemia — se sprijinea pe patru principii: religia, războiul, viața colectivă și tehnologia preindustrială și pe patru instituții: biserica, statul, feuda și cavalerismul „...și mereu reîntoarcerea umbrei negre a ciumei, ducîndu-și mesajul ei de vină și păcat și ostilitatea lui Dumnezeu". (p. 290/II). Ușor putem repera similaritățile cu epoca pentru care acest secol este o oglindă.

Și paralelele nu se pot opri aici. Căci istoricul — care spunea într-un interviu de acum mai bine de zece ani că filosofia istoriei nu are nici un sens pentru istorie — se dezlănțuie în pagini trepidante, grele de detalii și subtil organizate în jurul cîte unui episod al marii drame a secolului al XIV-lea, trecînd de la registrul nobiliar la cel domestic, de la descrierea manufacturilor din Flandra la înfățișarea călugărilor rătăcitori, de la Petrarca la Prințul Negru și de la aspectul navelor franceze la detaliile unor nunți princiare cu o ușurință care amintește de stilul oral, — obținut — mai putem repeta banalitatea ? — după o enormă cantitate de ciorne aruncate la coș ca nesatisfăcătoare. Formal, personajul principal al **Oglinzii** este baronul Engeurrand de Coucy — al cărui castel din apropierea Parisului a rezistat 700 de ani, fiind învins numai de dinamita germană din 1917 —, dar este un personaj care apare abia după prima jumătate a primului volum. Nici nu-i simți lipsa. Războiul continuu dintre om și natură, Franța și Anglia, feudal și vasal, ordine și dezordine, biserică și stat, progres și sărăcie este în realitate personajul principal al acestei cărți. Citiți în paralel **Istoria războiului rece** a lui André Fontaine și **Oglinda** Barbarei W. Tuchman: aceleași violențe, aceleași diplomații, aceleași trădări și alianțe, cu singurele diferențe că scena de azi e mai largă, mișcările mai rapide și cruzimea mai industrială. Secolul XIV se dovedește o oglindă îndepărtată dacă vrei să-ți îndepărtezi oglinda. Parcă scuzîndu-se de prea apăsatele paralelisme, autoarea notează: „Dacă ultimele noastre două decenii de convingeri zdruncinate au fost o perioadă de neliniște neobișnuită, ne consolăm aflînd că specia umană a trăit timpuri și mai grele". (p. 5/I). Nu e o consolare, e un principiu.

Alin TEODORESCU

*) Barbara W. Tuchman, **O oglindă îndepărtată. Urgisitul secol XIV**. Traducere din limba engleză și postfață de Alexandru Vianu, București, Editura Politică, 1988.

amfiteatru
revistă literară și artistică
editată de Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România

Adresa redacției: 79 782 București, str. Ștefan Furtună nr. 140, sector 6, telefoane: 15.72.85, 15.72.86, 15.72.87. Secretariat redactor-șef: 15.70.86, 16.78.10 / 157. Abonamentele se fac la toate oficiile din țară sau la difuzorii voluntari din școli, universități, instituții. Costul abonamentului: 36 lei pe an. Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la „ROMPRESFILATELIA" — departamentul export-import presă P.O. BOX 12—201. Telex 10376 prsfir. București. Calea Griviței nr. 64—66.

Redactor-șef: DINU MARIN
Redactor-șef adjunct: OTILIAN NEAGOE
Secretar responsabil de redacție: LORIN VASILOVICI
Șef de secție: RADU G. ȚEPOSU

amfiteatru

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ EDITATĂ DE UNIUNEA ASOCIAȚIILOR STUDENȚILOR COMUNIȘTI DIN ROMÂNIA

ANUL XXIII – Nr. 6 (282) APARE LUNAR – IUNIE 1989 12 PAGINI 3 LEI

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Țara mea de glorii, țara mea de dor?
Brațele nervoase, arma de tărie,
La trecutu-ți mare, mare viitor!
Viața in vecie, glorii, bucurie,
Arme cu tărie, suflet românesc,
Vis de vitejie, fală și mindrie,
Dulce Românie, asta ți-o doresc!

Unitatea dintre gînd și faptă

In aceste zile fierbinți care au marcat declanșarea campaniei agricole de vară, ca o continuare a preocupărilor legate de ridicarea pe o treaptă calitativă superioară a agriculturii noastre socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, a început o vizită de lucru în citeva din județele din sudul țării, angajate cu toate forțele în ducerea la bun sfîrșit a lucrărilor de recoltare a cerealelor. Cu acest prilej, tovarășul Nicolae Ceaușescu a cerut muncitorilor din agricultură și cadrelor de conducere să facă totul pentru a munci mai bine, pentru a asigura economiei naționale o producție agricolă cit mai mare.

Sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului Comunist Român, a avut loc ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., care a examinat Raportul privind realizarea planului pe luna mai și măsurile pentru îndeplinirea integrală a prevederilor de plan pe luna iunie, pe semestrul I și pe întregul an 1989 și Raportul privind măsurile luate pentru buna desfășurare a campaniei agricole de vară. În cadrul aceleiași ședințe, Comitetul Politic Executiv a aprobat Propunerile

(Continuare în pag. 3)

MESAJUL

tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, cu prilejul Simpozionului omagial „Mihai Eminescu"

În numele Comitetului Central al Partidului Comunist Român, al Consiliului de Stat și Guvernului Republicii Socialiste România, precum și al meu personal, aducem un fierbinte omagiu marelui poet Mihai Eminescu, care, prin nemuritoarea sa operă, a cîntat poporul român, trecutul, prezentul și viitorul său înscriindu-se pentru totdeauna în conștiința întregii noastre națiuni și în patrimoniul culturii universale ca exponent al unor luminoase idealuri și năzuințe de dreptate socială și națională, de afirmare liberă, demnă și independentă a României.

Simpozionul omagial, prin care oamenii de știință și cultură cinstesc memoria poetului național Mihai Eminescu, constituie un puternic imbold pentru toți creatorii de literatură și artă din țara noastră de a-și pune întreaga lor creație – urmînd strălucitul exemplu al marelui lor înaintaș – în slujba poporului, a dezvoltării cuceririlor sale revoluționare, a făuririi socialismului și comunismului, a ridicării României pe trepte tot mai înalte de civilizație și progres.

Poet al poporului său, Mihai Eminescu a lăsat posterității imaginea unui artist legat trup și suflet de pămîntul țării sale, de aspirațiile spre mai bine ale maselor populare, receptiv la problemele majore ale epocii în care a trăit, ale luptei pentru apărarea și afirmarea ființei naționale – care au constituit în permanență izvorul veșnic viu al minunatei sale creații.

Nimeni mai mult decît Mihai Eminescu n-a dat expresie și n-a contribuit într-o asemenea măsură la afirmarea și punerea în valoare a frumuseții limbii române, a spiritului de înțelegere a legilor dezvoltării lumii. Cît de minunat sună și astăzi genialele versuri din poezia „La steaua": „La steaua care-a răsărit / E-o cale-atît de lungă, / Că mii de ani i-au trebuit / Luminii să ne-ajungă".

În opera lui Eminescu și-au găsit o nemuritoare oglindire paginile cele mai glorioase ale istoriei naționale, profundul patriotism al poporului român, gata să-și apere cu orice sacrificiu viața demnă și libertatea. Cît de minunat răsună cuvintele pline de demnitate prin care Mircea cel Mare afirma – în „Scrisoarea a III-a" – hotărîrea poporului român de a-și apăra libertatea și independența!

„Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul... / Și de-aceea, tot ce mișcă-n țara asta, rîul, ramul, / Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este".

Prețuind toate popoarele și valorile create de ele, Eminescu i-a urît pe cei care s-au rupt de popor și s-au pus în slujba străinilor. Neindurătoare, dar profund îndreptățite, izvorîte din cel mai curat patriotism, răsună versurile sale din „Doina": „Cine-a îndrăgit străinii / Mînca-i-ar inima ciinii, / Mînca-i-ar casa pustia, / Și neamul nemernicia!"

Opera lui Eminescu a dat expresia marilor lupte sociale, încrederii în rolul proletariatului, al muncitorimii, pe care a chemat-o – prin versurile sale devenite legendare, din poezia „Împărat și proletar" – la luptă unită împotriva vechii orînduiri: „Zdrobiți orînduiala cea crudă și nedreaptă, / Ce lumea o împarte în mizeri și bogați! / Atunci cînd după moarte răsplată nu v-așteaptă, / Faceți ca-n astă lume să aibă parte dreaptă, / Egală fiecare, și să trăim ca frați!".

Cît de profund legată de creația lui Eminescu, de prezentul și viitorul țării noastre, cît de luminoasă și înălțătoare se arăta dragostea lui pentru pămîntul patriei! „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, / Țara mea de glorii, țara mea de dor? / Brațele nervoase, armata de tărie, / La trecutu-ți mare, mare viitor! /... Dulce Românie, asta ți-o doresc".

Această fierbinte urare a lui Eminescu și-a găsit astăzi deplina împlinire în patria noastră socialistă, liberă și independentă, în care poporul – zdrobind orînduirea cea crudă și nedreaptă, lichidînd pentru totdeauna exploatarea și asuprirea – își făurește în strînsă unitate, sub conducerea partidului nostru, propriul său viitor, socialist și comunist.

Constituie o mare mîndrie pentru poporul român faptul că în anii ce au trecut de la eliberarea țării și îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului – care a inaugurat o perioadă de profunde transformări revoluționare în toate domeniile –, România a obținut strălucite realizări în făurirea societății socialiste, în înflorirea științei, artei și culturii, în ridicarea generală a nivelului de trai, material și spiritual al tuturor oamenilor muncii.

Toate aceste istorice realizări ilustrează cu putere justețea politicii partidului nostru comunist, forța și superioritatea orînduirii socialiste, pe care o edificăm cu succes în România, minunata capacitate a poporului român de a asigura – sub conducerea partidului – progresul și înflorirea continuă a patriei noastre socialiste.

Omagiind astăzi opera luminoasă a lui Mihai Eminescu – ca de altfel a tuturor marilor creatori din toate domeniile – avem datoria să dezvoltăm și să îmbogățim permanent, cu noi și noi creații, minunatul patrimoniu național – tezaur de gîndire înaintată, revoluționară, care prin conținutul de idei și mesajul profund umanist și patriotic reprezintă o contribuție de seamă la mobilizarea întregului popor în edificarea noii orînduiri, la formarea și educarea omului nou, înaintat, constructor conștient și devotat al socialismului și comunismului în România.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Continuare în pag. 3)

Cintind a cărților cuvinte

Fără ploaie, fără vînt...

Atît de rar, că pare de necrezut, apare în poezia eminesciană numele ploii. Cuvîntul ploaie, numai de cîteva ori! Stelele-n schimb, mişcarea norilor, ca sombre palate vizitate de lună, fac fastul unui etern decor calm, uscat. Seninătatea domină şi nu ne-o mai putem de la un timp imagina ca fiind altceva dcit rădăcina de fildeş a unei obsesii consumind sufletul celui însetat în absența la scară universală nu a apei, ci a ploii, a trăirii ei ca fenomen masiv, firesc, indispensabil. Atît de rar, într-adevăr, numai de cîteva ori, şi mai mult în sugestii, umplind în exclusivitate doar planul secund al metaforelor. Această absență nefirească, dătătoare de frison, mi-a înmărmurit surîsul, cel dinaintea ultimei recitiri. Recitire cu memoria vraişte, căci într-adevăr revelația acestei absențe atinge pe neaşteptate şi sufletul, şi nervii, şi orice amăgire clădind în timp impresia că ştii totul, cu puteri normale, că ştii aproape totul în virtutea simțului bun, că ştii, în limitele omeneşti, că nu poate lipsi din vocabularul eminescian acest cuvînt reprezentînd, numind un fenomen vital esențial. O recitire dublată, susținută de un plin de noblețe pariu cu tine însuți. O recitire agonică, însă, pentru că, într-adevăr ploaia lipseşte aproape cu desăvîrşire din vederile poetului. Ploaia nu există în poezia eminesciană decît într-un singur loc. Ploaia ca fapt natural, concomitent cu acel moment din viața poetului care o sesizează cu acuitate şi o transcrie instantaneu în vers, în chiar fragedul timp prezent auzindu-se, consumîndu-se. Ploaia ca decor de sprijin, ca fenomen măcar ritmînd, ca însoțitor al atîtor poeți români, în muzica versurilor lor, suverane, obsedant la Bacovia, de pildă. Şi iată un subiect de meditație pentru noi, şi de îngîndurare. Iată uimirea, întrebarea ce-şi aşteaptă dezlegările felurite din partea noastră, recitindu-l pe Eminescu. Am tresărit la splendoarea acestui vers: „În funii lungi el rupe al nourilor voal...“. Doar nu despre ploaie e vorba. Sau: „Ce te legeni codrule / Fără ploaie, fără vînt...“. Fără ploaie, deci. Fără ploaie. Dar aici ? Din nori curge-o bură, un colb de diamante... Tocmai în Diamantul Nordului, *o bură* curge, *dar nu e de ploaie, chiar dacă în urmă se-aprind curcubeie de noapte. Poate aici ? „Ce stai cu sfială, ce nu te apropii / N-auzi cum pe frunze alunecă stropii, / Şi-aleele scutur de rouă o ploaie / Iar soarele nalță un disc de văpaie“. Ciudată întrebarea poetului în ciudată surzenia parcă a ființei iubite, şi care surzenie pune la îndoială însăşi ploaia invocată ca martor ! „Şi dacă norii deşi se duc / De-apare-n luciu luna...“ nu-nseamnă că înainte de a se fi dus, acei nori s-au destrămat cîteva momente în ploaie. Şi spune, iar, Eminescu: „O, norilor, norilor / Unde v-ați dus ?“ Speranța învie, recitind în atît de familiara* Scrisoare III *versul : „Vijiind ca vijelia şi ca plesnetul de ploaie...“. Dar, deşi cuvîntul pare că dă trup, el este numai umbra unei abstracții, este, cum vedem, numai elementul secund al unei grăbite metafore. Grindenile şi plesnetul de ploaie sînt numai pentru a sugera materia săgeților purtătoare de moarte, densul, înfricoşătorul sunet al morții potopind pe cîmpul de bătaie duşmanii. Am lăsat la urmă de tot arătarea acelui singur loc în poezia unui geniu, unde ploaia este transcrisă în toată concretețea ei, participînd, umanizînd, făcînd suportabile setea şi agonia prin sete, a unui spirit ocolit de ea, cu voia lui sau nu, evitînd şi aici numele ploii. Unul din cele mai minunate sonete din literatura noastră : „Afară-i toamnă, frunză-mprăştiată, / Iar vîntul zvîrle-n geamuri grele picuri...“. Şi cum să nu-ți aduci aminte brusc, tulburat de coincidență ? de fatalitate ? de hazard, cuvintele cu care își închide Călinescu cartea sa despre viața lui Mihai Eminescu ? „În după amiaza zilei de sîmbătă, 17 iunie, la orele 6, cortegiul însoțit de un număr mare de studenți, gazetari şi prieteni... porni spre cimitirul Bellu, trecînd pe Calea Victoriei, calea Rahovei şi cîmpia Filaretului. O ploaie măruntă pica din cerul peste tot acoperit de nori...“. O ploaie măruntă, concretă a fost să intre în eternitate însoțindu-i geniul care se pare că a ignorat-o de-a lungul întregii sale vieți. Nu i-a simțit lipsa, vocabularul său lăsîndu-se torturat de seninătate, de astrele calme în aparență, de o muzică lăuntrică atît de perfectă încît s-a lepădat inconştient de ritmul atît de pămîntean al ploii.*

Constanța BUZEA

Metamorfozele modelului cultural

Nuanțarea interpretărilor

Trăitor „cu suferința de-a nu şti tot“, Eminescu pare a îndreptăți toate interpretările despre sine. „În orice om o lume-şi face încercarea“, scrie el, iar versul, deopotrivă de simplu şi profund, de clar şi ambiguu, exprimă destinul ontologic al individului încercat de ispitirile ființei. Versul acesta, ca şi atîtea altele, a născut aproximări nenumărate cu privire la rolul de model cultural al lui Eminescu. Orizontul de aşteptare s-a tot schimbat de-un veac încoace, interpretările s-au tot rafinat, dar nevoia de model cultural a rămas, chiar dacă în forme metamorfozate. Iar nuanțarea interpretărilor a devenit atît de opresivă, încît, de cele mai multe ori, interpretările s-au născut din interpretări, iar textul eminescian a fost uitat sau a devenit un simplu pretext. Pare straniu că teoreticienii şi criticii literari n-au observat intertextualitatea interpretărilor şi debitizarea raportărilor autentice la texte : nu-l mai comentăm pe Eminescu, ci pe G. Călinescu, de pildă, care ar fi exagerat în negarea valorii teoretic-ştiințifice a poetului şi ar fi propus pe nedrept imaginea „diletantismului ştiințific“ a lui Eminescu, sau pe supraestimatorii săi, care l-au transformat în paradigmă ştiințifică, în precursor al multor ipoteze şi teorii ştiințifice. E la modă acum să afirmi că marele poet nu a fost un savant, că nu a făcut ştiință propriu-zisă, dar că gîndirea sa era de tip ştiințific.

Receptare şi interpretare

Oricum ar fi, nevoia modelului cultural a rămas neştirbită. Nu discutăm acum problema dacă transformarea în model cultural a lui Eminescu, fie şi pe baza unor notații din manuscrise, pe care „divinul critic“ le pune pe seama „alienației mintale“ constituie un simpton al minorității sau periferialității culturale sau, dimpotrivă, al sensului cultural crescător. Prioritară ne pare acum reaşezarea imaginii despre Eminescu, care nu mai corespunde „orizontului de aşteptare“ spiritual contemporan, din moment ce consacratele arhetipuri componente ale modelului cultural sînt contestate. O discuție desfăşurată pe planul istoriei modurilor de receptare, chiar şi la nivelul sociologiei receptării, este de natură să prevină tendințele iconoclastice față de Eminescu. Valul negator de tip postmodernist, care postulează necesitatea deconstrucției subiectului, sensului, metafizicii, limbajului discursului etc., antrenează, printre consecințe, rediscutarea nu numai a modernismului, ci a tot ceea ce l-a precedat şi l-a făcut posibil. Prost înțeleasă, fără instrumente hermeneutice, fără orizont ideologic, receptarea prematură a postmodernismului la noi s-a făcut unilateral, exclusiv în extremitatea contestatară, antrenînd mişcări de negație pură, fără nici o legătură cu punctul de plecare, fără conştiința gesturilor subordonate unei mişcări de ansamblu. Confuziile produse sînt mari. Deşi se postulează lupta împotriva tiraniei modelelor culturale, de fapt, una împotriva anumitor modele (moduri) ale receptării şi interpretării, totuşi, în locul „etapei Eminescu“ se proclamă o „etapă Caragiale“ (! ? !) sau una „Arghezi“ ş.a.m.d. Ca şi cum s-ar schimba o haină cu alta. Sau măştile între ele.

.ărgirea orizontului

Vorbindu-se despre modelul cultural Eminescu, despre paradigma spirituală Eminescu, simptomatice pentru o cultură în creştere, nefiind deci concepte „ruşinoase“ sau „naive“, există tendința pulverizării discursului în paratexte ocazionale sau festiviste. De aceea, în limitele restrînsului spațiu tipografic, ne vom opri doar la două aspecte ale politropiei culturale Eminescu. Deşi „general umane“ sau „sociale“ ele nu se potrivesc oricărui alt model cultural, avînd drept finalitate o terapeutică împotriva a ceea ce unul dintre comentatori critica, atunci cînd afirma că „întîlneşti mulți oameni, în scris ori în viață, care-şi sprijină pe Eminescu toate platitudinile“. Chiar şi atunci cînd îl critică.

Primul aspect se leagă de rolul poeziei şi al poetului față de asimilarea şi transformarea substanței culturale în kitsch, mediocritate, platitudine estetică, etică şi existențială. Ne referim nu numai la culturile constituite în perimetrul literaturii culte. „Culturile organice“ au capacitatea de a se apăra de aceşti agenți patogeni, prin îmbogățirea perpetuă a limbii, prin creşterea necontenită a literaturii vii a prezentului, dar mai ales prin apariția marilor scritori, în special a poeților. Reamintim, Eminescu, în concepția sa originală asupra istoriei, apăra teoria creşterii organice a unei societăți, iar majoritatea atacurilor sale publicistice aveau drept țintă tentativele de a forța, prin împrumuturi nepotrivite, dezvoltarea organică firească. Pentru a evita o continuare care n-ar depăşi nivelul parafrazei, vom continua citînd pe larg din T.S. Eliot, care, în eseul **Funcția socială a poeziei,** referindu-se la problema în discuție, părea a fi scris cu gîndul la Eminescu (uneori, este un paradox exegetic fertil cel al posibilității transferului unui comentariu asupra altui subiect, decît asupra celui inițial : „Năzuința către folosirea în literatură a limbii fiecărui popor apare mai întîi în poezie. Lucru cît se poate de firesc dacă ținem seama de faptul că poezia este în primul rînd expresia unor sentimente şi a unor emoții, şi că sentimentele şi emoțiile au un caracter particular pe cînd gîndirea are unul general. Este mai uşor să gîndeşti decît să simți într-o limbă străină. De aceea nici o artă nu este mai tenace națională decît poezia. Unui popor i se poate lua, i se poate suprima limba, impunînd în şcoli altă limbă ; dar pînă nu înveți poporul acela să simtă în altă limbă, nu o poți dezrădăcina pe cea veche, care va reapărea în poezie, pentru că poezia este glasul sensibilității... Am putea spune că datoria poetului, ca poet, este doar indirectă față de poporul său : datoria lui nemijlocită este față de limba lui, întîi pentru a o păstra, apoi pentru a o îmbogăți şi a o perfecționa.

Dan ANTONIU

Împărat şi proletar

(fragment)

Pe bănci de lemn, în scunda tavernă mohorîtă,
Unde pătrunde ziua printre fereşti murdare.
Pe lîngă mese lunge, stătea posomorîtă,
Cu fețe-ntunecoase, o ceată pribegită,
Copii săraci şi sceptici ai plebei proletare.

Ah ! – zise unul – spuneți că-i omul o lumină
Pe lumea asta plină de-amaruri şi de chin ?
Nici o scînteie-ntr-insul nu-i candidă şi plină,
Murdară este raza-i ca globul cel de tină,
Asupra cărui dînsul domneşte pe deplin.

Spuneți-mi ce-i dreptatea ? – Cei tari se îngrădiră
Cu-averea şi mărirea în cercul lor de legi ;
Prin bunuri ce furară, în veci vezi cum conspiră
Contra celor ce dînşii la lucru-i osîndiră
Şi le subjugă munca vieții lor întregi.

Unii plini de plăcere petrec a lor viață,
Trec zilele voioase şi orele surîd.
În cupe vin de ambră – iarna grădini, verdeață,
Vara petreceri, Alpii cu frunțile de gheață –
Ei fac din noapte ziuă şi-a zilei ochi închid.

Virtutea pentru dînşii ea nu există. Însă
V-o predică, căci trebui să fie brațe tari,
A statelor greoaie cară trebuie-mpinse
Şi trebuiesc luptate războaiele aprinse,
Căci voi murind în sînge, ei pot să fie mari.

Şi flotele puternice ş-armatele făloase,
Coroanele ce regii le pun pe fruntea lor,
Ş-acele milioane, ce în grămezi luxoase
Sunt strînse la bogatul, pe cel sărac apasă,
Şi-s supte din sudoarea prostitului popor.

Religia – o frază de dînşii inventată
Ca cu a ei putere să vă aplece-n jug,
Căci de-ar lipsi din inimi speranța de răsplată,
După ce-amar muncirăți mizeri viața toată,
Ați mai purta osînda ca vita de la plug ?

Cu umbre, care nu sunt, v-a-ntunecat vederea
Şi v-a făcut să credeți că veți fi răsplătiți...
Nu ! moartea cu viața a stins toată plăcerea –
Cel ce în astă lume a dus numai durerea
Nimic n-are dincolo, căci morți sunt cei muriți.

Minciuni şi fraze-i totul ce statele susține,
Nu-i ordinea firească ce ei a fi susțin ;
Averea să le aperi, mărirea ş-a lor bine,
Ei brațul tău înarmă ca să loveşti în tine,
Şi pe voi contra voastră la luptă ei vă mîn.

De ce să fiți voi sclavii milioanelor nefaste,
Voi, ce din munca voastră abia puteți trăi ?
De ce boala şi moartea să fie partea voastră,
Cînd ei în bogăția cea splendidă şi vastă
Petrec ca şi în ceruri, n-au timp nici de-a muri ?

De ce uitați că-n voi e şi număr şi putere ?
Cînd vreți, puteți prea lesne pămîntul să-mpărțiți.
Nu le mai faceți ziduri unde să-nchid-avere,
Pe voi unde să-nchidă, cînd împinşi de durere
Veți crede c-aveți dreptul şi voi ca să trăiți.

. . . .

Zdrobiți orînduiala cea crudă şi nedreaptă,
Ce lumea o împarte în mizeri şi bogați !
Atunci cînd după moarte răsplata nu v-aşteaptă,
Faceți ca-n astă lume să aibă parte dreaptă,
Egală fiecare, şi să trăim ca frați !

MESAJUL

tovarăşului Nicolae Ceauşescu,

secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România,

cu prilejul Simpozionului omagial „Mihai Eminescu"

(Urmare din pag. 1)

Apreciind munca şi realizările creatorilor de artă şi cultură contemporani, partidul, societatea noastră le adresează acestora chemarea de a realiza noi opere literar-artistice, de toate genurile, care să reflecte pe larg marile înfăptuiri ale poporului român, strălucitele fapte ale constructorilor socialismului, care într-o perioadă istorică scurtă, au ridicat patria noastră la un nivel înalt de civilizaţie şi cultură transformînd năzuinţele şi visurile înaintaşilor despre un viitor liber şi fericit într-o realitate concretă a României de azi.

Aşa cum a făcut însuşi Eminescu, numai trăind împreună cu poporul, realizînd creaţii legate de viaţa poporului, participînd activ la făurirea prezentului şi viitorului patriei noastre, creatorii de literatură şi artă de azi pot realiza opere de înaltă valoare, îşi pot îndeplini nobila misiune ce le revine în amplul şi complexul proces al dezvoltării revoluţionare a societăţii noastre, în care tot ce se realizează este destinat înălţării patriei, creşterii bunăstării şi fericirii omului, a întregii naţiuni, întăririi independenţei şi suveranităţii României.

Cinstind memoria lui Mihai Eminescu, să facem totul pentru a asigura înfăptuirea neabătută a programului partidului de construcţie socialistă, pentru înflorirea continuă a artei şi culturii româneşti, pentru sporirea forţei sale educative, a mesajului său profund umanist, revoluţionar, să creăm şi să dăm poporului noi şi valoroase opere care să slujească progresului şi înălţării patriei, ridicării conştiinţei socialiste, dezvoltării înaltelor trăsături ale omului nou, înaintat, făuritor conştient al celei mai drepte şi umane societăţi, al visului de aur al omenirii — comunismul!

Simpozion

La Ateneul Român s-au desfăşurat, marţi, lucrările în plen ale Simpozionului omagial consacrat centenarului Mihai Eminescu, în organizarea Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste şi a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

In mijloc de iunie, în anotimpul florilor de tei, oameni de cele mai diferite vîrste şi profesii, din Capitală şi din întreaga ţară, şi-au dat întîlnire sub cupola impunătorului edificiu străjuit de statuia poetului nostru naţional pentru a omagia creaţia şi viaţa lui Mihai Eminescu, la un veac de la trecerea sa în eternitate.

La manifestare au participat tovarăşii **Emil Bobu, Constantin Olteanu, Dumitru Popescu, Suzana Gâdea, Ioan Toma, Ion Ursu.**

Au luat parte reprezentanţi de frunte ai vieţii cultural-ştiinţifice din ţara noastră, precum şi oaspeţi de peste hotare, cunoscători ai operei eminesciene.

Intreaga desfăşurare a simpozionului omagial care încununează bogata suită de manifestări organizate la oraşe şi sate cu prilejul acestui centenar, s-a aflat sub semnul de emoţie şi nobleţe al ideilor şi aprecierilor cuprinse în Mesajul adresat participanţilor de tovarăşul **NICOLAE CEAUŞESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România.**

Mesajul a fost prezentat de tovarăşul Emil Bobu, membru al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R.

Mesajul conducătorului partidului şi statului — vibrantă cinstire şi preţuire a marelui nostru poet, a creaţiei sale nemuritoare, inspirată de viaţa şi idealurile poporului din mijlocul căruia s-a ridicat — a fost primit cu profundă satisfacţie şi gratitudine de către participanţi. Aprecierile formulate la adresa nobilei misiuni educative a literaturii şi artei, caldele îndemnuri adresate creatorilor de a-şi pune talentul şi puterea de muncă în slujba aspiraţiilor legitime ale omenirii de pace şi progres pe planeta noastră, a nobilelor idei umaniste de modelare a conştiinţelor, constituie pentru toţi oamenii de artă şi cultură un mobilizator program de acţiune în vederea realizării unor opere valoroase, care să vorbească posterităţii despre măreţele împliniri ale prezentului socialist.

Aceste gînduri şi sentimente, pregnant puse în evidenţă de-a lungul desfăşurării simpozionului naţional, s-au regăsit în telegrama pe care participanţii la manifestarea de la Ateneul Român au adresat-o, la încheierea lucrărilor, într-o atmosferă entuziastă, tovarăşului **NICOLAE CEAUŞESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România.**

In numele celor prezenţi la simpozion, telegrama a fost citită de tovarăşul Radu Voinea, preşedinte al Academiei Republicii Socialiste România.

TELEGRAMA ADRESATĂ TOVARĂŞULUI NICOLAE CEAUŞESCU,

secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România,

de participanţii la Simpozionul omagial dedicat centenarului „Mihai Eminescu"

Mult iubite şi stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu,

Participanţii la Simpozionul omagial dedicat centenarului Mihai Eminescu vă aduc, mult iubite şi stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu — marele Erou între eroii neamului românesc, ilustru conducător de partid şi de ţară, strălucită personalitate a lumii contemporane, înflăcărat luptător pentru libertatea, independenţa şi prosperitatea naţiunii române — un cald şi vibrant omagiu, expresia sentimentelor de aleasă stimă, nețărmurită dragoste şi fierbinte recunoştinţă pe care scriitorii, oamenii de ştiinţă, cultură şi artă, asemenea întregului nostru popor, le nutresc faţă de exemplara şi prodigioasa dumneavoastră activitate consacrată înfloririi patriei, formării omului nou, constructor conştient şi devotat al societăţii socialiste şi comuniste în România.

Exprimăm, totodată, cu adînc respect, sentimentele noastre de aleasă consideraţie şi deosebită preţuire tovarăşei Elena Ceauşescu, membru al Comitetului Politic al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, prim viceprim-ministru al guvernului, preşedintele Consiliului Naţional al Ştiinţei şi Invăţămîntului, eminent om politic şi savant de largă recunoaştere internaţională, căreia îi adresăm, şi cu acest prilej, întreaga noastră gratitudine pentru îndrumarea şi sprijinul permanent acordate literaturii şi artei, activităţii din domeniul ştiinţei, culturii, educaţiei şi învăţămîntului.

Participanţii la simpozion au primit, cu profunde sentimente de respect şi satisfacţie, călduroşul mesaj adresat de dumneavoastră, mult iubite şi stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, prin care se exprimă un fierbinte omagiu şi cea mai înaltă cinstire adusă marelui nostru poet, ce a oglindit în opera sa, ca nimeni altul, trecutul, prezentul şi viitorul ţării, alesele însuşiri ale poporului român, aspiraţiile sale de dreptate, libertate şi înălţare a României, apreciere de autentică simţire patriotică ce ilustrează dragostea şi preţuirea pe care noi toţi o purtăm Luceafărului poeziei româneşti.

Evocînd valoarea fără egal a creaţiei eminesciene, în cadrul lucrărilor simpozionului au fost subliniate cu pregnanţă grija permanentă şi înalta consideraţie manifestate de conducerea partidului, personal de dumneavoastră, mult iubite şi stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, faţă de cunoaşterea şi valorificarea operei, de aprofundarea cercetărilor privind viaţa şi activitatea poetului. Cu deosebită satisfacţie, participanţii la simpozion au evidenţiat că, în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea — moment de însemnătate istorică în dezvoltarea economico-socială şi politică a ţării, în descătuşarea energiilor creatoare ale întregii naţiuni — a fost întreprins un vast program de valorificare critică a moştenirii noastre literare în cadrul căruia s-au înscris la loc de frunte cercetarea şi editarea creaţiei eminesciene, operă monumentală a culturii române, tipărită şi difuzată în sute de mii de exemplare, asigurîndu-se, astfel, pătrunderea şi cunoaşterea ei de către întregul popor.

Punînd în lumină înalta valoare naţională şi universală a creaţiei eminesciene, comunicările prezentate au reliefat, în acelaşi timp, semnificaţiile majore ale generoasei politici culturale a partidului şi statului nostru de păstrare şi dezvoltare a tradiţiilor umaniste ale poporului român şi ale culturii naţionale, permanenta preocupare pentru ca, o dată cu progresul remarcabil pe plan economic şi social al patriei, să se asigure înflorirea continuă a vieţii spirituale şi a creaţiei literar-artistice.

Desfăşurîndu-se în anul celei de-a 45-a aniversări a victoriei revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă de la 23 August 1944 şi al celui de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român — evenimente de mare însemnătate în viaţa social-politică a ţării —, lucrările simpozionului omagial, manifestările consacrate centenarului Eminescu au evidenţiat cu putere hotărîrea fermă a oamenilor de cultură şi artă ca, asemenea întregului nostru popor, strîns uniţi în jurul partidului, al dumneavoastră, mult iubite şi stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, să-şi sporească contribuţia la continua înflorire a patriei, la formarea şi dezvoltarea conştiinţei socialiste a maselor, la ridicarea nivelului lor de cunoaştere. Acţionînd neabătut pentru înfăptuirea strălucitului program ideologic al partidului, avînd permanent drept călăuză tezele, ideile şi orientările de inestimabilă valoare teoretică şi practică fundamentate în magistrala dumneavoastră operă, ne angajăm să facem totul pentru a spori contribuţia oamenilor de cultură şi artă la realizarea de noi creaţii, care să oglindească uriaşa muncă a poporului nostru, în care eroii principali să fie muncitorii, ţăranii, intelectualii, cu preocupările lor, cu dorinţele lor de progres, de bunăstare, cu hotărîrea lor de a contribui la făurirea socialismului şi comunismului în România.

Reafirmăm, şi cu acest prilej, deplina aprobare şi profunda încredere a tuturor creatorilor din domeniul ştiinţei, culturii şi artei faţă de politica internă şi externă a partidului şi statului nostru, strălucit concepută şi înfăptuită de dumneavoastră, mult stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, cel mai iubit şi respectat fiu al poporului român, care, printr-o activitate eroică şi o gîndire vizionară, asiguraţi mersul ferm al României pe calea socialismului şi comunismului, sporirea prestigiului său în lume, afirmarea demnă, liberă şi suverană a patriei.

Intr-o vie şi deplină unanimitate, participanţii la Simpozionul omagial Mihai Eminescu folosesc acest prilej pentru a vă exprima dumneavoastră, mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, dumneavoastră, mult stimată tovarăşă Elena Ceauşescu, cele mai calde sentimente de aleasă dragoste şi nețărmurit respect, satisfacţia deplină şi întreaga recunoştinţă pentru strălucita activitate politică, revoluţionară şi patriotică pe care o desfăşuraţi, asigurîndu-vă că vom face totul pentru dezvoltarea ştiinţei, culturii şi artei, astfel ca aspiraţiile Luceafărului poeziei româneşti să-şi găsească o minunată împlinire în ampla operă de edificare a celei mai drepte şi demne orînduiri — comunismul, visul de aur al omenirii!

PARTICIPANŢII LA SIMPOZIONUL OMAGIAL DEDICAT CENTENARULUI MIHAI EMINESCU

Unitatea dintre gînd şi faptă

(Urmare din pag. 1)

privind stabilirea fruntaşilor în întrecerea socialistă pentru realizarea planului pe anul 1988, precum şi unele măsuri organizatorice propuse de Biroul Executiv al guvernului. În încheierea şedinţei, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretar general al partidului, a rostit o cuvîntare în care a arătat care sînt priorităţile pentru realizarea în bune condiţii a planului în toate domeniile de activitate, pentru realizarea integrală a exportului, pentru reducerea consumurilor materiale şi energetice, pentru strîngerea recoltei de vară în bune condiţii. Referindu-se la condiţiile în care se aplică mecanismul de conducere a economiei naţionale, secretarul general al partidului a cerut încă o dată aplicarea fermă a principiilor autogestiunii, autoconducerii, în toate domeniile de activitate, în sensul creşterii reale a răspunderii poporului în toate organismele democraţiei muncitoreşti-revoluţionare, în vederea îndeplinirii cerinţei esenţiale a participării poporului la întreaga viaţă şi activitate economico-socială. Numai prin creşterea răspunderii tuturor categoriilor de oameni ai muncii în elaborarea programelor şi conducerea întregii societăţi se confirmă unitatea dintre gînd şi faptă, precum şi hotărîrea nestrămutată a poporului de a păşi pe calea făuririi socialismului şi comunismului pe tărîmul patriei.

Sub semnul muncii pentru ţară, eroicul nostru popor muncitor se află puternic mobilizat pentru îndeplinirea obiectivelor şi sarcinilor Congresului al XIII-lea şi Conferinţei Naţionale ale partidului, pentru înfăptuirea neabătută a revoluţiei de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare spre comunism. În toate domeniile de activitate, în linia întîi a frontului muncii, acolo unde se verifică permanent unitatea dintre gînd şi faptă, oamenii muncii se pregătesc să întîmpine cu noi rezultate de excepţie cea de-a 45-a aniversare a revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă, să întîmpine cel de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român, Congresul deplinei independenţe economice şi politice a patriei.

Sub preşedinţia tovarăşului Nicolae Ceauşescu, preşedintele Republicii Socialiste România, a avut loc şedinţa Consiliului de Stat, în cadrul căreia s-a dezbătut şi s-a aprobat Decretul privind unităţile agricole cooperatiste care beneficiază de anularea unor datorii provenite din credite şi dobînzi. Tot cu acest prilej, Consiliul de Stat a discutat şi aprobat Raportul privind concluziile desprinse din analizele efectuate, din însărcinarea Consiliului de Stat, de comisiile permanente ale Marii Adunări Naţionale în legătură cu înfăptuirea politicii partidului şi aplicarea legii în mai multe domenii prioritare de activitate. În legătură cu problemele înscrise pe ordinea de zi a Consiliului de Stat, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a rostit o cuvîntare, în care a subliniat care sînt priorităţile în activitatea cooperativelor agricole de producţie şi asociaţiilor economice intercooperatiste, precum şi sarcinile care revin pe viitor comisiilor Marii Adunări Naţionale, astfel încît să conducă la lichidarea lipsurilor, a neajunsurilor, la creşterea răspunderii, la perfecţionarea întregii activităţi, pe baza principiilor autoconducerii şi autogestiunii.

„Amfiteatru"

Paradisul pierdut

● neasemănarea ființei cu lumea ● ieșirea din armonie ● otrava care ucide ●

„Ochiul rece“ și conștiința diferenței

La Eminescu se înfruntă două laturi ale ființei : copilul/îndrăgostitul, cel rămas în starea paradisiacă sau care încearcă s-o recucerească — ființa fără conștiința dureroasă a diferenței — și înțeleptul. Unul participă inconștient la ritmurile cosmice, celălalt se îndepărtează de ele, avînd totodată luciditatea de a privi distanțarea. Ochiul rece, fără patimă va înregistra de acum încolo lumea dinafară, fără a-i mai conferi însă coerență. De altfel, distincția dintre interior și exterior nici nu poate fi făcută în cazul vîrstei paradisiace, ei fiindu-i caracteristic un spațiu asemănător unei benzi Moebius, în care interiorul și exteriorul se confundă, se continuă, suprafețele ei neputînd fi separate una de cealaltă. Privirea, care ar presupune distincția/opoziția între „privitor“ și obiectul de privit, este ca și inexistentă. „Ochiul“ îndrăgostiților (deci al celor aflați încă în plină inocență) este închis, ascuns ploii de flori de tei, orb față de imaginile comune, avînd însă virtutea de a se deschide spre esențial. Adesea apare acoperit (de „gene lungi“, de umbre), neprimind lumina, devenind un corp aproape opac. Funcția ochiului nu mai este una a privirii (care ar implica sesizarea existenței obiectelor distincte), ci, prin contaminare cu elemente naturale — apa, astrele —, se transformă fie într-una de redare a imaginilor (oglindă), fie într-alta de luminare (astru) : „Dîndu-mi din ochiul tău senin, / O rază dinadins“. Sau : „Și dacă ochii ce-am iubit / N-ar fi de raze plini“. Suprapunerea ochi-astru, pusă în evidență de o trăsătură comună — raza — indică identitatea de substanță, anularea diferențelor în spațiul paradisiac, prezența unor structuri similare atît la nivel macroscopic, cît și la nivelul uman. Apariția privirii din afară este chiar începutul descompunerii armoniei inițiale : numai după ce eu-l s-a distanțat de universul care i-a fost familiar, lumea poate deveni obiect de privit, deci situat în exterioritate. Pînă atunci, privirea nu era decît o oglindire, atît în interiorul cuplului, cît și la dimensiuni cosmice, întregul regăsindu-și chipul în fiecare din părțile sale. Relația se desfășura în ambele sensuri : individul-semn reflectat de univers și reflectîndu-l la rîndul său. Însă, odată cu impunerea ochiului „rece“, ființa capătă conștiința neasemănării sale cu lumea înconjurătoare : „orbirea inocentă“ lasă loc unei înregistrări meticuloase a realului diferențiat deja. Și, totuși, aparent paradoxal, clarviziunea înțeleptului nu înseamnă pătrunderea, descoperirea adevărurilor, ci tocmai îndepărtarea de ele, adică orbirea. Inconștient, adevărul putea fi trăit ca fapt existențial, însă odată cu încercarea pătrunderii lucide în straturile sale profunde, se produce tocmai îndepărtarea de esență. Nu se mai obține starea de înțelepciune prin acumulare, prin întregire, ci, mai ales, prin pierdere și scindare : dobîndirea conștiinței de sine, a diferenței și neadecvării la context devine noua autenticitate. Privirea din afară creează distanța dintre ochi și obiectul de privit, situîndu-le în planuri diferite, afirmînd dar distincția dintre ele ; omul nu mai poate fi egalul tuturor celor ce-l înconjoară, devine chinuit de neîncredere și îndoială. Inocența înseamnă uitarea de sine („De mă uitam răpit pe mine însumi...“), capacitatea de a ieși din închisoarea strîmtă a propriei subiectivități, alegînd risipirea, contopirea cu un univers apropiat încă. Dar, odată cu întoarcerea spre propria ființă cu privirea în interiorul care pînă acum nu incita prin nimic — fiind în consonanță cu exteriorul —, armonia este pierdută. Conștiința diferenței trebuie pusă în legătură cu schimbarea poziției ființei în ansamblul cosmic, cu tendința sa de a ocupa un spațiu central.

„Aripile de ceară“. Falsul zbor

Apropierea de starea de înțelepciune în[illegible] de fapt, întîrzierea regăsirii („În van caut întregimea vieții mele și armonia dulcii tinereți“), începutul rătăcirii între percepțiile parțiale ale propriului eu și ale lumii. Dacă starea paradisiacă era una a stabilității, mișcarea fiind mai curînd una de legănare pînă la încremenire, viața desfășurîndu-se în „centrul lumii“, după ritualuri în care timpul relua momentele începutului sau era încetinit, înțelepciunea devine căutarea dureroasă a unității, rătăcirea născută din confuzia între formele care și-au trădat conținutul și adevăratele fenomene. Privirii reci i se asociază neputința lucidității de a se mai înscrie în ritmul universal, izolarea sa într-un alt timp. Îngînarea, atît din partea naturii, cît și a ființei. („Îngîna-ne-vor c-un cînt...“ ; „Îngînați în glas de ape...“ ; „Blînd îngînat de-al valurilor glas“) reprezintă, ca și oglindirea, o dovadă a armonizării cu întregul cosmos, supunerea la același ritm. Abia după alterarea ființei — și a universului — apar diferențierea între ritmuri și distingerea între un timp al naturii și unul al umanului. Odată învins ritmul universal, îngînarea va fi și ea distrusă, de aici înainte nemaiputîndu-se stabili decît un dialog rece, nu și suprapunerea totală. Timpul unic se fragmentează, intrînd în paralelisme și opoziții iar spațiul parcă se multiplică, în fragmente umanizate și în altele care încă mai poartă pecetea naturalului. Individul va oscila între diferitele forme ale spațiului, resimțind acut schimbările survenite și rămînînd cu nostalgia unității. Ultimele tentative de a recîștiga armonia după moarte, de a reface un spațiu unificat și, mai ales, de a reîntoarce ființa la „limba naturii“ sînt, totuși, trădate de universul corupt ; deși conceput la dimensiuni cosmice, acesta pare mult prea umanizat, suferind adică de aceeași scindare de care era atinsă și ființa : „Luceferi, ce răsar / Din umbră de cetini, / Fiindu-mi prieteni, / O să-mi zîmbească iar“.

Înțelepciunea (echivalînd cu o aspirație spre tot, spre unitate) rămîne un fals avînt, o falsă mișcare, zborul său eșuînd, în fapt, într-o cădere. „Aripile de ceară“ promit zborul, forma este cea dinainte, însă materia trădează ; amorfă, ea nu poate susține elanul, negîndu-l prin chiar atracția pe care pămîntul o exercită asupra sa. Rămîne materia grea, deja moartă, improprie zborului. Spațiul paradisiac este sărăcit, golit, formele se umplu cu esențe străine lor. Dimensiunile lumii iubirii se alternează : cuplul trăia în eternitate, într-un timp oprit, al somnolenței, al uitării, înțeleptul simte în permanență inevitabila trecere, se supune devenirii, îndreptîndu-se așadar spre moarte. Anotimpul său — o replică ștearsă dată „timpului oprit“ al armoniei — este unul al scepticismului, al „crepusculului“, al schimbărilor mai lente sau mai violente ; luciditatea are mereu o influență distructivă („Ai desfrunzit a visurilor vară“), acționînd negativ asupra unității. Trecerea de la armonie, de la natural la scepticism/neîncredere înseamnă de fapt o ruptură, intrarea într-o zonă vidă, pierderea progresivă a putinței „înălțării“, scăderea forțelor vitale, diluarea lor. Între aparență și esență, distanța se mărește, aspirația totală dovedindu-se o falsă cuprindere, mai curînd o înaintare spre sterilitate. Odată alese „aripile de ceară“, drumul de urmat nu mai putea fi altul decît cel al căderii : în particular, în omenesc, în sterilitate. Zborul e la Eminescu asociat în mod direct cu posibilitatea creației poetice („Numai poetul/ca pasări ce zboară...“), înțeleptul Icar devenind o alterare a poetului, cel care-a păstrat nostalgia înălțării, dar care-a rămas atras — prea atras — de pămînt. Aproape paradoxal, creația individuală pare imposibilă în cadrul „limbii naturale“, înainte de scindarea ființei : pentru aceasta ar fi nevoie de trecerea la o limbă proprie, însă, odată cu pierderea celei dintîi, creația apare din nou imposibilă. Conștiința diferenței aduce după sine neîncrederea și îndoiala ; dimensiunea creativă este pierdută înainte de a fi început să se manifeste. Deplinătatea cîntecului nu poate fi atinsă nici în paradis, dar nici în zona aridă a înțelepciunii. Degradarea zborului / transformarea sa în „înălțare chinuită“ este însoțită de trecerea cîntecului în glas, de coborîrea din spațiul creației într-unul steril, dizarmonic.

Textul interzis

Schimbările — și poate în aceasta stă latura tragică — nu se vor produce însă numai în exterioritatea ființei ; în același timp, parcă dorind distrugerea simultaneității paradisiace ființă-univers, atît urechea care trebuie să asculte, cît și glasul lumii se modifică. Lumea—semn se alternează, încît nu mai poate fi înțeleasă — de aceea e invocată „dezlegarea“ sa ca pe o enigmă —, iar individul devine nereceptiv, opac la „limba sfîntă“, singura limbă știută pînă atunci, neîncrezător în sine și în capacitatea sa de a percepe toate semnalele din exterior. Ceea ce pînă atunci însemna „limba sfîntă“ — codrul, izvoarele, noaptea, luceferii — rămîne acum un mesaj neînțeles, refuzat chiar : „Oricît oceanu-ar vrea să se ridice / Cu mii talazuri ce-nspumate trec / Nimic el nouă nu ne poate zice / Genunchiul, gîndul eu la el nu-mi plec / Căci glasul tău urechea noastr-o schimbă : / Pierdută-i a naturii sfîntă limbă“. Totul devine repetabil și, de aceea, gol de sens. Starea începutului, la care se mai poate ajunge prin dragoste (poate că dragostea rămîne singura înțelepciune adevărată), timpul, în care toate „erau una“ iar limba o formă de existență, nu mai pot fi regăsite. Universul orfic („Unde-arfe-arbori suspinau în vînturi“) s-a destrămat, iluzia „cunoașterii“ luînd locul și chiar suplinind „știința“ născută din identitatea de substanță. Unitatea a dat naștere unei tragice opoziții eu-lume ; de-abia de acum înainte, odată cu apariția tensiunilor reconciliabile, se pune cu adevărat problema cunoașterii, a „dezlegării“ întrebărilor. Universul nu mai poate fi gîndit armonios, individul simte ca o obstrucție unicitatea sa, opoziția față de tot ce există. Se simte simplu semn al Cărții eterne pe care n-o va putea niciodată citi, dar nici nu va izbuti să se elibereze de dorința de a cuprinde dintr-o privire totul. Distanțarea de lume duce la perceperea ei ca o cifră, deci într-o variantă descompusă, ininteligibilă. Cifra (ca în textul eminescian „Lumea îmi părea o cifră“) devine simbolul unei lumi moarte în care aparența vieții este dată de mișcarea mecanică, de succesiunea măștilor, de jocul tragi-comic al cărui principiu nu mai poate fi deslușit. Și, totuși, întrebarea care se pune mereu este aceea dacă nu cumva modificarea nu este numai a lumii, ci și a ființei îndepărtate de armonie : „privitorul la teatru“ poate fi tocmai cel care falsifică o imagine care i-a devenit străină, descărnînd-o, făcînd-o să semene cu un mecanism steril. Rămîne îndoiala, spectatorul fiind mereu și actorul căruia rolul nu i-a mai fost împărtășit. Toate actele conștiente (știință, maxime, poezie) sînt simulacre ale salvării, care aruncă ființa în mijlocul „jocului de măști“, dîndu-i iluzia cunoașterii, împiedicînd-o să găsească un sens care nu mai coexistă cu lucrurile, fiind de acum impus din exterior. În fiecare din aceste încercări, eșecul este, de la bun început, indus de conștiința unicității, de distanțarea eului de lume. Integrarea într-un univers cunoscut, „starea pe loc“ sînt abandonate în favoarea înfruntării, rătăcirii, regăsirii. Totuși, „limba naturii“ a fost pierdută, ființa se află singură în fața lumii, privind-o abia de acum ca pe ceva distinct, încercînd în zadar să comunice și să se comunice. Simpla prezență a „cifrelor“ nu mai poate fi suficientă, dar nici „descifrarea“ lor nu mai e cu putință. Imensa Carte — lumea închide în ea „punctele“ tuturor vieților, fără a se lăsa însă descifrată în întregime. Drama poetului vine din faptul că, lumea fiind o imensă Carte, el se știe pe sine un semn între marile ei coperte, fără să poată citi, fără să aibă acces la textul ei integral.

Poetul printre semne

Natura tragică a dilemei e de o evidență violentă : cuprins de scepticism, secat de o bună parte din forța sa poetică, înțelegînd că totul e simplu mecanism, universul — o carte pe care nimeni (poate doar divinitatea !) n-o mai poate citi, cu toate că își va pierde încrederea în semne, poetul ajunge să producă el însuși semne. Dorința de a citi în Cartea lumii este dublată de dorința de a scrie (în Cartea lumii ?). Dar rămîne scrierea în aceeași ordine a universalului ? Poate lua poezia locul însemnărilor asupra destinelor, poate avea ea rolul unei înființări ? Poate că aceasta este dorința cea mai de preț a poetului, însă ea rămîne asemeni unui vis ; poezia — leac împotriva descifrării („De aceea beau păharul poeziei înfocate / Nu-mi mai chinui mintea cu-ntrebări nedezlegate / Să citesc în Cartea lumii semne ce noi nu le-am scris“) este totodată și dovada cea mai limpede a înfrîngerii, a bolii, otrava (pharmakon) care ucide. Încercînd să depășească limitele propriilor semne, poetul se află în postura de a nu mai pătrunde nici în „marile semne“. Ieșirea din armonie, pierderea „sfintei limbi“ sînt semnele fatale ale trecerii de la semnul unic la pluralitatea de semne, la unitatea sfărîmată. Obligat să trăiască printre semne care nu se mai pot reflecta în celelalte, poetul adaugă la mulțimea celor „neînțelese“ propriile-i hieroglife în care nici chiar el nu mai poate crede. Pierzînd capacitatea zborului, însă păstrînd intactă ispita lui, poetul alege căderea, ca pe un eșec asumat.

Codruța GAVRIL

Foc revărsat

● aşteptind cu privirile in gol ● înfăţişarea unui zeu invins ● ultimele tremurări ale fiinţei ●

OPERA POETICĂ A LUI EMINESCU, ÎN ANSAMBLUL EI, prezintă trei sau patru limbaje care sînt instituite de tot atîtea „stări" ; dacă e să le numim, atunci aceste limbaje ar fi : cel originar, cel paradisiac, cel natural, cel căzut şi/sau tăcerea. Aşa cum sînt ele înşiruite parcă s-ar supune unei ordini precise, temporale. Dar această serie este în conformitate doar cu istoria interioară a lui Eminescu. Sau respectă cumva o istorie spirituală a limbajului în general, mergînd entropic de la o puritate dintîi pînă la vidul ultim, o istorie secretă înscrisă în opera poetului, prin urmare o profeţie, un semnal de alarmă asupra lumii şi limbii care ne privesc şi pe noi. De lucrul acesta ne putem da seama urmărind stările vizate de poet, de la natura în stare de graţie din primul poem adevărat (**Frumoasă-i...**) la momentul cînd scria paradisuri (**Miradoniz, Dacă treci rîul Selenei...** ş.a.), de la sistemul de metafore al naturii ca text („a firii sfîntă carte") şi evocarea unui Orfeu al căderii universului (în **Memento mori**) pînă la irumperea **vorbelor** în limbajul omului, a bolii limbii corupte de **cei ce vor** şi, în final, rîsul batjocoritor de propriul lui logos înstrăinat. De la receptivitatea originară faţă de vorbirea matinală a lucrurilor, pînă la tăcere, s-ar putea crede că poetul a cunoscut în chip succesiv cele trei sau patru stări, pe cînd de fapt acestea sînt date împreună în operă, dar cu insistenţe diferite de-a lungul ei, actualizîndu-se şi iar potenţializîndu-se, drept fiind că, totuşi, tindeau implacabil către o sincopă finală.

Finală ? Se isprăveşte totul în 1883 ?

★

S-AR PUTEA SINTETIZA MĂRTURISIRILE celor ce l-au întîlnit, inadins sau întîmplător, pe poet în ultimii lui ani, în aşa fel încît să apară imaginea poetului — care — suferă, iar nu cea a suferindului? Deoarece de suferinţa lui nu vrem să luăm act decît ca ceva adăugat şi care nu spune nimic, de parcă anii de după 1883 ne-ar fi înşelat aşteptările, uitînd că poetul presimţise că îşi va deveni sieşi altul. Nu de vreo apologie a acestor ani e vorba, ci mai degrabă de a afla imaginea din urmă a poetului, dacă aşa ceva există.

★

ÎNTR-ADEVĂR, NU MAI PUTEA SCRIE POEME, tăcea, stătea îndelung cu privirile în gol — se relatează — sau, poate că vedea nimicul încă fremătînd sau poate că lucrurile, făpturile din jur nu mai existau pentru el, de vreme ce nu le mai putea scoate din nenumitul lor. Totul părea că se sfîrşise, receptivitatea eficientă în faţa lumii, care aducea lumea la cuvînt, se prefăcuse într-o delăsare în care lucrurile se înfăţişau fără numele de altă dată, desemnificate. Iar această capacitate de a pune nume sfîrşise pesemne sub apăsarea unui **eshaton** — înscris în persoana poetului ? În limbajul lui poetic? Era pregătit Eminescu pentru lucrurile ultime, adică se pregătise de demult ? Desigur, îşi făcuse datoria, cu un simţ al răspunderii excesiv, şi-a asumat loc ontologic şi l-a plătit în cuvînt veritabil, a depus o cauţiune uriaşă prin cuvînt pentru faptul — asta era convingerea lui intimă — de a avea un loc minim, nemeritat, pe pămînt. Pînă cînd evantaiul, coada de păun, cuvîntul autentic în desfăşurarea lui, s-au strîns. Nu cuvintele, cele care încă străluceau acum, în iarna tinereţii lui, nu tortura de a le aduce la lumină l-au obosit, ci celelalte, vorbele, demagogia, cele care abat uneori etnjile de la cuvîntul veritabil.

Stătea mult timp cu privirile în gol. Aşa se relatează. Oare aceasta să fie ultima imagine de la Eminescu ? Să credem că se închisese într-o afazie vidă ? Să credem că ceea fusese scris era bine scris, deci putea să adoarmă în vid după o muncă definitiv împlinită, care vorbeşte de la sine ?

Poetul, care nu mai scria de la vîrsta de 33 de ani, era epuizat de lupta cu demagogia incipientă dimprejur care îi devorase liniştea şi se ştie că ideocratul nu tolerează nirvana, deci nici pe cel profesînd receptivitatea esenţială. Ideocratul nu-l suportă pe cel ce vrea să i se adreseze, nu se lasă interpelat, asemeni demonizatului de la Gherasa, întrucît nu poate opune vorbele lui Nimeni (aceasta e demagogia) cuvintelor adevărate. Ceea ce ştim sigur e că poetul nu voise să domine, sau **să aibe**, de-a lungul vieţii, ci cel mult să contemple comèdia voinţei de voinţă. Cu **această** trăsătură era prezent, neparticipativ, chiar el în piesa Nimănui Dar era un martor pascalian, murea în bătălia la care asista.

Să fie aceasta imaginea de pe urmă a lui Eminescu ?

Se ştie că de Eminescu au avut grijă prietenii, în cei şase-şapte ani de semi-muţenie, de tulburare. Aparent se golise de cuvîntul armonios. Altminteri părea că nu mai are altceva de făcut decît să privească cum s-au reîntors cuvintele la lucrurile lor, din anonimatul cărora tot el le-a scos ca să le dea drumul : căci poate ieşise din vîrtejul atomilor de logos, ca să se odihnească. Privea numai, ca într-o stare anterioară sau posterioară punerii numelor. Ceea ce îi amintea de vremurile creaţiei îi stîrnea furia. Se povesteşte că dînd peste cartea lui de poezii într-o librărie din Iaşi, a început s-o citească, rupînd foaie după foaie, în hohote nebune. Poate că i se părea că citeşte cuvinte trădătoare, cele care îl abandonaseră. Să fie aceasta imaginea finală ?

Dar în ultima lui perioadă, Eminescu mai recurgea la limbaje absolute (ecuaţionale, cifrice). Era un semn. Voia să codifice totul : fenomenele economice, sociale, lingvistice, erotice. Să codifice lumea care i se scurgea printre degete, s-o univocizeze, s-o reducă la o formulă unică şi prin ea să reinstituie o lume mai pură, mai dreaptă. Formulele fals-algebrice denotau un acosmism cu totul străin firii lui (firii, nu şi viziunii lui). Ele erau un semn că limbajul poetic încetează cînd este invadat de către Unu, care totalizează, adună lumea. Calcularea lumii era zadarnică. Fusese o încercare de a repune în centrul de forţă al viziunii, şi chiar aşa lucrul acesta reprezenta ceea ce rămăsese de pe vremea cînd lumea era a lui, în chip receptiv, nu posesiv. Odată cu micşorarea lumii în formulă, Eminescu mai voia să înveţe limbile „originare", să facă noi achiziţii, să atotştie : «Am să fac botanică, zoologie, mineralogie, gramatică chinezească, evreiască, italienească şi sanscrită. Ştiu 64 de limbi».

Dar teiul nu freamătă în sanscrită sau chineză, nu freamătă în nici un fel de limbă şi nici în limbaj ştiinţific. Făpturile lumii nu mai strigau „Iată-ne !" sub privirea poetului, îşi pierduseră farmecul sfînt şi intrau în cantitativ.

Dacă a fost cu putinţă poetului să rostească lucrurile şi chiar să vorbească exasperat despre tăcerea lor, atunci desigur că **să tacă despre tăcere** era într-adevăr înspăimîntător.

Să fie aceasta imaginea definitivă pe care o avem în privinţa lui Eminescu?

TOTUŞI, CEEA CE AM ÎNFĂŢIŞAT PÎNĂ ACUM nu sînt decît imagini ale exteriorităţii poetului, din exterior. Însă o imagine a interiorităţii ne este mijlocită de un martor creditabil care confirmă cele ce se ştiu despre poet după 1883 şi aduce, fără să-şi dea seama, o mărturie care îl depăşeşte. E o mărturie care depăşeşte o anumită mărginire a martorului şi în acelaşi timp îl onorează pentru că ne înlesneşte o privire în adîncul fiinţei lui Eminescu.

Al. Vlahuţă îl vizitează la sanatoriul din strada Plantelor cu puţin timp înainte de moarte. Eminescu l-a recunoscut şi era bucuros de revedere. Eminescu a vorbit cu milă despre prietenii comuni. Se pare că era foarte obosit, dar, semnificativ, i-a vorbit prietenului despre «un plan al lui de reorganizare socială la care se gîndeşte şi care-i dă nopţi de insomnie şi dureri de cap ucigătoare». Vlahuţă îl întreabă dacă mai scrie : «Atunci, cu o bucurie de creator, copilăreşte arătată, scoase din buzunarul paltonului un petec de hîrtie şi aşezîndu-se pe scaun începu să citească... un şir lung de strofe de o sonoritate şi un efect ritmic fermecător. Rostirea lor îl încălzea şi ochii şi glasul i se înviorau. Pe petecul de hîrtie nu erau scrise decît două vorbe: gloriosul voievod. El improviza. Am ascultat uimit peste douăzeci de strofe sonore, dar lipsite de sens şi de legătură ; fiecare vers părea rupt dintr-o poezie frumoasă. Mi-aduc aminte că două vorbe : foc şi aur reveneau mereu, mai în fiecare strofă. N-am putut reţine decît aceste patru versuri de pe la mijloc, care au un început de înţeles mistic : „Atîta foc, atîta aur, / Ş-atîtea lucruri sfinte / Peste-ntunericul vieţii / Ai revărsat părinte..." Dar în toată acea armonie de sunet se simţea perfect tehnica maestrului, limba lui aleasă şi muzicală, care se supunea şi se mlădia mecaniceşte sub ultimele tremurături ale acelui suflet întunecat. Era o neobişnuită frumuseţe de sunete în acea împerechere bizară de cuvinte, din care zburase pentru totdeauna ordinea şi suflarea unui înţeles... Şi cînd, ostenit de acest joc curios, de versuri sonore şi pustii, îşi lăsă tăcut privirea în pămînt, figura lui îmbrăcă iarăşi acea expresie de tristeţe, vagă — umbra acelui apus dureros al conştiinţei, care-i dădea în momentul acela înfăţişarea unui zeu învins, părăsit de puteri şi uluit. Eu mă uitam la el, mi se rupea inima de milă, şi nu ştiam ce să-i spun. După cîteva minute de tăcere, îşi împreună mîinile, şi ridicîndu-şi aiurit ochii în sus, oftă din adînc şi repetă rar, c-un glas nespus de sfîşietor : Of, Doamne, Doamne !... Era în acest suspin al lui şi în desperarea cu care rostea aceste cuvinte, sinteza întregii lui vieţi şi poate că, printr-o ultimă fulgerare de conştiinţă, a străbătut în clipa aceea lanţul tuturor suferinţelor prin care trecuse din copilărie şi pînă în ceasul în care se afla. M-a podidit plînsul şi-am plecat. De atunci (martie 1889— **n. D.A.**) nu l-am mai putut vedea. Dar vorbele acelor strofe, particulara tăietură a acelor versuri moarte mi-au rămas în cap...» (**După Eminescu,** în vol. **Opere alese** de Al. Vlahuţă, vol. II, E.P.L., Buc., 1953, pp. 99—101).

Ceea ce îl depăşea pe prietenul lui Eminescu, ceea ce se ridica peste psihologismul lui romantic era mesajul din sticla aruncată în mare : strofa.

Ce spun aceste versuri ? Poate că unii ar dori să întreprindă o arheologie a **focului** şi **aurului** în opera poetului, sau să ia în consideraţie forma, tiparul ritmic...

Versurile spun în primul rînd că Eminescu nu devenise o nălucă pentru el însuşi, cum se întîmplă cu oamenii singuri care se gîndesc asupră-şi pînă la eroziunea gîndului, că se socotea partener într-o relaţie cu un **tu** fundamental. Versurile mai comunică şi frîngerea unui fatum, nu credinţa în el. Un om prins într-o fatalitate nu rosteşte aşa ceva. Poetul aminteşte de unele daruri care nu au lăsat ca întunericul vieţii să fie integral, adică fatum, ci l-au luminat. Întunericul, vrea să spună suplicantul, a fost viaţa mea, iar tot ce-a întrerupt omogenitatea lui nu mi se datorează mie. Acest **tu** care apare în această strofă nu este vreun dumnezeu nominal despre care să se vorbească. Să fie acel Demiurgos care plînge alături de această lume, acea entitate prezentă în opera poetului ?

Eminescu recunoştea ca daruri **focul** şi cele incendiate de el, precum şi **aurul** întărit după ce focul a trecut. Eminescu era recunoscător — **aceasta** este starea lui finală. Eminescu trăia în misterul restituirii şi spun mister pentru că, judecînd la rece, el nu avea de ce să fie astfel. La rece... dar resentimentul şi blestemul nu erau partea lui.

Faptul că repeta întruna («mecaniceşte», scrie vizitatorul) **foc, aur** înseamnă o minte obosită sau mai degrabă una care nu voia să uite ceea ce primise, o memorie trăind la nesfîrşit într-o gratitudine? «El improviza» — aşa scrie vizitatorul. Nu cumva pentru că recunoştinţa se prefăcuse într-o „muzică" pe care o ştia pe de rost, care îl ocupase cu totul ?

(**Atîta foc, atîta aur,** ne aminteşte de alte exclamaţii din poezie, de **O, lámparas de fuego !** a lui Juan de la Cruz, de **The fire, the fire is falling !** a lui Blake, de **Jetzt komme, Feuer !** a lui Hölderlin. Desigur, este acelaşi foc despicat în limbi diferite).

Imaginea finală păstrată, cu insomnia şi petecul acela de hîrtie, nu ni-l apropie în chip straniu pe Eminescu ?

Şi încă ne mai putem întreba : la ce se referea poetul cînd spunea **foc, aur ?** Nu cumva la cele scrise de ele, la opera lui, restituită **în** oglindă ?

Dan ARSENIE

Prin orașul-furnicar, cu strade largi și multe b

PE URM

Un reportaj despre marii noștri scriitori este o lucrare complicată : se cheamă că trebuie să te pregătești ca și cum ai primi oaspeți. Dacă oaspeții sînt rude de-ale tale ori prieteni, încă te simți degajat și nu-ți faci prea multe probleme. Însă dacă cei pe care-i poftești în casă poartă nume sacre pentru fiecare din noi și constituie, alături de alte mărturii ale spiritualității noastre, semnele nepieritoare ale trecerii unui popor prin sita veacurilor, ești cuprins de o neliniște chinuitoare, și importanța gestului tău te urmărește pretutindeni, indiferent dacă citești o carte sau mergi cu tramvaiul, ca un tatuaj executat de-a dreptul pe inimă de-un duh capricios și pedant care-și corectează în fiecare zi opera...

Un reportaj pe urmele lui Eminescu și Creangă la Iași, acum, cînd se împlinesc o sută de ani de la moartea lor, cînd numărul articolelor omagiale depășește, săptăminal, numărul zilelor, cînd centenarul Eminescu înseamnă, măcar pentru noi, românii, aproape un eveniment solar, o întîmplare mai miraculoasă și mai fecundă ca însăși explozia sîmburelui de foc din care mai tîrziu, mult mai tîrziu a luat naștere sistemul planetar, un reportaj, deci, cu o astfel de temă, nu poate fi, cred, decît o mărturie de suflet, o profesiune de credință chiar față de ideea de literatură română, pe care cei doi scriitori au ilustrat-o în chip exemplar.

Cînd amintirile-n trecut...

„Orașul Iași este un loc frumos și cu priință sănătății oamenilor. Așezat mai mult pe dealuri și ocolit de alte dealuri pline de livezi și vii, Iașii au o privire minunată ! De pe așezarea Iașilor se cunoaște gustul și priceperea întemeietorilor acestui oraș".

Părinții mei s-au stabilit la Iași cînd eu nu împlinisem încă șase luni. Prima mea fotografie și cea mai frumoasă, de altfel, în care apar ca personaj între doi oameni tineri, „un boț cu ochi" ridicat de miinile ei, ale mamei, ca o amforă luminoasă, în timp ce el, tatăl, un pic retras, îi privește pe amîndoi cu o mîndrie nedisimulată, prima mea fotografie, așadar, este făcută sub cupola unor crengi de zarzăr în floare, pe strada Sărărie, nr. 184.

Cîteva sute de metri mai jos, pe aceeași străduță — prin anii '50 doar pietruită și străbătută de-un tramvai hodorogit cum nu se mai găsesc astăzi nici măcar în muzee —, se afla pe atunci, și se mai află și acum, un indicator care te îmbie să vizitezi bojdeuca lui Creangă în care eu, desigur, voi fi „pășit" încă înainte de a fi învățat să merg bine.

Prima mea grădiniță a fost găzduită de un local de pe Karl Marx, casa unde s-a născut Emil Racoviță, unul din copiii pe care Creangă, institutor, îi lua la școală în drumul lui din mahalaua Țicăului spre centrul orașului. Eu eram adus la grădiniță de către bunica mea și în fiecare zi treceam pe lîngă „40 de Sfinți" și dar, pe vremea aceea nimeni nu-mi amintesc să-mi fi spus că acolo a slujit pentru prima oară Creangă, ca tînăr diacon, nici că fusese căsătorit cu fiica preotului, Ileana Grigoriu, nici că locuise între 1859 și 1863 în casele din fundul curții...

Îndată ce-am împlinit șase ani, ne-am mutat în niște odăi de pe strada Golia, nr. 3, într-o casă închiriată mai multor familii și care a supraviețuit. Din poarta casei de pe strada Golia nr. 3 și pînă la „Bărboi", locul unde Creangă a slujit din 1864 și pînă în 1866, cînd s-a transferat alături, la ctitoria Golia, nu sînt mai mult de cincizeci de metri și-mi aduc bine aminte iarba grasă și fragedă care-i vălurea curtea, poarta înaltă de fier, răcoarea din umbra zidurilor și culoarea de nisip umed a pietrelor. Acum arată altfel, are un aer lustruit și foarte turistic, în turnul de la intrare a fost instalat un ceas nou-nouț, casa cu cerdac în care a locuit Creangă s-a transformat într-o vilă cu balcon, însă imaginea ei dinainte mi-a rămas întipărită pentru totdeauna pe retină, cu precizia și delicatețea tremurată a unei picturi naive.

Tot cincizeci de metri sînt și pînă la zidurile ctitoriei Golia, un simbol istoric pe harta afectivă a oricărui ieșean, care veghează viața și pulsul orașului de mai bine de trei sute de ani de pe colina unde a fost ridicată de Vasile Lupu. În spatele ctitoriei, ascunsă privirii celor grăbiți de niște blocuri înalte, față în față cu Vila „Sonet" a poetului Mihail Codreanu, se află „Bolta rece", un loc adesea frecventat de Eminescu și Creangă. În stînga ei, în localul vechii biblioteci a Universității, acum sediul Institutului de Medicină și Farmacie, a lucrat Eminescu, proaspăt venit de la Viena, cu studiile universi-

tare neterminate, însă împovărat de un vraf de manuscrise care mai tîrziu vor tulbura ochiul lui Perpessicius. Eminescu se îndrăgostise deja de Veronica Micle într-un moment aproape simbolic, în anul cînd Ștefan Micle, împreună cu Neculai Culianu, se străduia să prindă în lunetă parabola Luceafărului în dreptul Soarelui, cum aflăm de la Augustin Z. N. Pop.

O fotografie de la trei ani mă arată blond și grav, stînd picior peste picior, cu o carte în mînă, pe postamentul statuii în Eminescu din parcul Copou. O glumă nevinovată de părinți care-și adoră copilul ! Cîțiva metri mai încolo, împrejmuit cu un mic gărduleț aproape simbolic, teiul legendar, strîns în chingi de fier, își răsfiră crengile obosite deasupra unui rond ; se spune că, în apropiere de locul acela, Veronica Micle, însoțită de cele două fetițe ale sale, Virginia și Valeria, îl aștepta pe poet, pretextul fiind, desigur, obișnuita plimbare de după-amiază...

Mai jos de parc, pe strada care astăzi este b-dul 23 August, se găsea Teatrul Mare din Copou, ale cărui spectacole au fost frecventate de Creangă și Eminescu și în sala căruia se țineau congresele didactice. Și mai jos, în apropierea actualei Biblioteci Centrale Universitare, se găsește Casa Pogor, fostul sediu al „Junimii". Orice tramvai care pleacă din stația de lîngă Bibliotecă spre Piața Unirii trece pe lîngă o casă veche de pe strada Banu, nr. 14, în care a funcționat, în anii 1876—1877 și 1879—1881, Școala Primară de băieți nr. 2 din Păcurari, unde Creangă a fost învățător, apoi se furișează pe lîngă hotelul „Traian", în localul căruia, în 1884, Creangă și Eminescu au participat la banchetul prilejuit de centenarul morții lui Horia, pentru a poposi în fața fostului sediu de acum peste o sută de ani al Tipografiei Naționale, al **Curierului de Iași** și al **Convorbirilor literare.** Aici, prin 1876, intra adesea un tînăr de 26 de ani, bine făcut, potrivit de înalt, cu o față lungăreață, cu mustață neagră, cu plete lungi și negre care-i cădeau pe spate, îmbrăcat într-o redingotă neagră și cam ponosită, cu o cravată măslinie cu puchițel albi, ce ieșea bulbucată din jiletca sa cu două rînduri de bumbi, cum și-l amintesc contemporanii săi.

Apoi, dac-o iei pe Ștefan cel Mare...

Acum, cînd scriu aceste rînduri, mă aflu însă într-un apartament de pe strada Ciurchi, din fosta mahala a Tătărașului, pe unde Creangă, însoțit de Eminescu, și așa mai departe... Dacă numărăm doar locurile oficiale extrase din documentele privitoare la cei doi, vom vedea că ele depășesc cifra de 30, fără să mai socotim că întreg orașul, din Copou și pînă în Socola, din Păcurari și pînă pe Galata, a fost călcat de pașii lor, că aerul tuturor străzilor a fost respirat de ei, și dacă vrei să le iei urma, îți trebuie o condiție fizică de maratonist, combinată cu o erudiție de cărturar.

...încearcă să mă cheme

Aseară am citit în ziarul local **Flacăra Iașului** că la Bojdeuca lui Creangă, cu ocazia împlinirii a 100 de ani de la moartea scriitorului și a 152 de ani de la naștere, va avea loc o serbare dată de elevii unor școli ieșene, cu participarea actorilor Dionisie Vitcu și Petrică Ciubotaru. M-am hotărît pe loc să merg și eu, căci n-am mai fost de mult, de aproape un an, și mi s-a făcut dor ca de un loc al copilăriei. Din Tîr
cului, unde mă lasă tramvaiul,
alături de casa pe a cărei plăcuț
Golia, nr. 3, o iau pe Sărărie în su
intersecția cu „Octav Botez", alătu
o clădire de modă veche pe care
„Villa Virginie", cu litere frumoase
greoaie, se mai afla, acum cîțiva
doar, o casă dărăpănată care, în do
mentele epocii, purta numele de „Han
lui Topor". Bunicul meu, căruia i-a
arătat o fotografie a cîrciumii, și-o a
minteşte bine și mi-a explicat în amănunt toată dispunerea încăperilor. Pe la începutul anilor '40 ieșenii îi spuneau „la Balcu" — după numele de atunci al proprietarului, la fel cum uneia de mai sus i se spunea „la Ulner", alteia „la Dura" ș.a.m.d. Tot el susține că odinioară pe Sărărie erau așa de multe cîrciumi, încît, dac-ai fi băut numai un pahar în fiecare, pînă la capătul străzii de-abia te-ai mai fi ținut pe picioare.

Aici, la fostul „Topor", se zice că obișnuia Creangă să poposească atunci cînd n-avea chef să coboare mai jos, la „Bolta Rece" sau în altă parte, cîrciuma aceasta fiind doar la doi pași de bojdeucă. Din ea n-a mai rămas decît locul împrejmuit cu un gard de sîrmă unde cineva seamănă primăvara porumb pentru a-l culege toamna.

Pînă la plăcuța indicatoare pe care scrie „Spre Bojdeuca lui Ion Creangă", aș mai avea de mers vreo sută de metri, dar, cînd zăresc pe-un perete o tablă ruginită pe care abia se mai poate citi „Strada Scăricica" mă răzgîndesc și cobor pe-acolo. Panta e foarte abruptă, casele par a gîfîi în efortul lor de a nu luneca la vale. Întregii zone i se spune „Valea plîngerii" ; pe-aici, pe undeva, într-un loc nedescoperit încă, documentele spun că ar fi locuit și Eminescu. Rîpa Scăricica înconjoară bojdeuca pe dedesubt și, de jos, n-ai cum să vezi imaginea dealurilor Șorogari și Ciric încălecîndu-se unul pe altul ca niște spinări de balauri sfîrtecați. O poți face numai din pridvor. Tot ce se află sub pridvor are deschiderea, distanța și adîncimea ochiului comun ; tot ce-i deasupra și în fața pridvorului are, pe lîngă măreție, distanță, deschidere și adîncime. Călinescu a spus-o mai frumos : „un bordei mizerabil cu vedere spre Asia".

Căsuța, cel dintîi muzeu memorial din țară, a fost restaurată pentru prima oară în 1918 și donată, la 15 aprilie, Universității. Este compusă din două odăi mici, despărțite de un hol îngust. Pentru a intra înăuntru, trebuie să te apleci. Obiectele aflate într-una din cele două camere le poți număra pe degete : un scrin, o masă de lucru, două scaune cu spătar, o etajeră, patul, o măsuță cu trei picioare atît de joasă, încît pare așezată direct pe podea, soba. Pe pereți atîrnă cîteva fotografii: Zahei — fratele, Vasile Creangă, — unchiul, Veronica, Eminescu, un portret al Tincăi Vartic, o icoană dăruită de Smaranda Creangă, o reproducere după tabloul lui Băncilă, Eminescu și Creangă la Bojdeucă, o hartă veche a Iașului, două-trei ștergare populare. Pe masa de lucru se află un ceas, un cuțit de tăiat hîrtia, un toc și o călimară, o lampă, o pereche de ochelari. Pe etajeră — cîteva cărți, un pahar, o nisiparniță, o altă călimară.

În fața casei crește un nuc, pe aleea de la intrare se înșiră cîțiva ulmi.

Curtea e plină de copiii veniți să-l sărbătorească pe Creangă. Le aud strigătele și hîrjoana și-mi închipui că la fel le auzea și Creangă. Privesc patul, de fapt o simplă laviță, și mă gîndesc că acolo dormea Creangă și, poate, în perioada cît a stat aici, și Eminescu. La masa aceea scria. La masa cealaltă mînca. Pe scaunul acela stătea. Ceasul. Lampa. Călimara. Eminescu. Veronica. Creangă. Încăperea mă apasă pe creștet și am senzația că pereții se apropie unul de altul, se strîng. Aerul se face gros ca untdelemnul. Obiectele capătă contururi fosforescente. Soba crește. Patul se apropie încet, încet, de mine. Scrinul își deschide hambarul sertarelor. Tocul sare de pe masă și se înfige în ușă. Cărțile plutesc ușor pe mica ferestruică din stînga și se îndreaptă lin spre Humulești. Supraveghetoarea vine și mă cheamă afară : începe serbarea copiilor. La ieșire, mă lovesc zdravăn cu capul de pragul de sus și-mi revin. Afară e frumos, cald, deși e doar 1 Martie. Îmi dau seama de asta și după faptul că, în lipsa mea, de clanța ușii, de stîlpii pridvorului, de crengile joase ale nucului copiii au legat mărțișoare.

LE LUI EMINESCU ȘI CREANGĂ

Teiul din fotografie

Din mitologia Iașului face parte și Teiul lui Eminescu. Chiar dacă unii i-au contestat autenticitatea și legenda (Augustin Z. N. Pop, Ionel Teodoreanu), el continuă să existe în parcul Copou ca un arbore simbolic, ca o amintire a poetului și, dacă cineva ar dovedi vreodată că e doar o cacialma a istoriei literare sau, încă mai mult, dacă acest copac ar dispărea într-o bună zi, sînt aproape sigur că fiecare ieșean și-ar simți sufletul mai gol. Însă, fiindcă un reportaj nu se face doar cu amintiri din copilărie și nici cu presupuneri, m-am dus într-o bună dimineață, ca orice cetățean cuminte și lipsit de ifose, să-l revăd. Am intrat pe poarta principală, însă mi-a părut rău că bătrînul fotograf cu străvechiul său aparat care făcea poze „la minut" și-a mutat sediul pe Lăpușneanu, lîngă Galeriile Fondului Plastic, din motive comerciale, desigur, așa încît a mai dispărut o pată de culoare care-i dădea parcului un aer pitoresc. Cîndva, m-am pozat și eu aici cu o fată și pentru a-i da greutate și aer de epocă fotografiei, destul de nereușită altfel, am ars-o de jur împrejur de parcă aș fi salvat-o de la un incendiu..

Am trecut pe lîngă Obeliscul așezat pe spinările celor patru lei de peste 150 de ani și am ajuns în dreptul lui, al teiului. O fotografie de pe la 1870 ni-l arată înalt și drept, tînăr și zvelt, cu o tulpină lungă și o coroană frumoasă și rotundă, elegant și măreț ca o idee. Cel din fața mea, gros și contorsionat, lipit cu ciment, purtînd un corset din cercuri de fier, seamănă cu un gînd abătut. Încă n-a reușit să înfrunzească, sîntem doar în martie, dar mugurii au apărut deja. Sînt tentat să sar peste gărduleț și să-mi apropii urechea de trunchiul lui, însă parcă mi-e rușine de cei din jur. Sînt sigur că aș auzi, rar și înfundat, bătăile unei inimi. Drept în față se află bustul Veronicăi Micle. Pornesc într-acolo trecînd pe lîngă Costache Negruzzi, Tonitza și G. Panaitescu (1816—1900). După gustul meu, e una din cele mai inspirate statui ale poetei. De jos, așa cum o privesc, aduce cu o actriță de film. Pe stîlpii felinarelor scrie : „Școala superioară de arte și meserii, Iași, 1905".

Creangă e amplasat în dreapta obeliscului și știu că sculptura aparține profesorului Ion Mateescu, inaugurarea ei avînd loc în 1932. Însă nu-l aflu nicăieri pe Eminescu ! Presupun că ar fi în celălalt capăt al aleii, dar mă înșel ; acolo e Caragiale. Mă întorc iar la Obelisc și încep să mă învîrt în jurul lui de parcă mi-aș fi pierdut buletinul. Cînd trece pe lîngă mine, încet, sprijinit în baston, un bătrînel, îndrăznesc să-l întreb : „Fiți amabil, unde e Eminescu?" Bătrînul face un gest larg, nițel teatral: „Peste tot, tinere". „Nu, mă scuzați, insist eu, bustul, vreau să spun!" După ce-mi aruncă pe sub sprincenele bogate o privire mînioasă, îmi indică, fără cuvinte, locul. Este chiar lîngă intrarea principală, dar nu lîngă bănci, precum celelalte, ci puțin mai retras. Cum stau și privesc statuia, recuperez imaginea copilului de trei ani, blond și fragil, care într-o duminică de vară, s-a pozat aici. Sculptura aparține aceluiași profesor Ion Mateescu. Artistul a și însemnat, cu litere aurite, luna și anul inaugurării : iunie, 1934.

Se prea poate ca Eminescu nici să nu se fi întîlnit sub tei cu Veronica, să nu-și fi scris acolo nici o poezie, fiindcă un poet de discreția lui regească

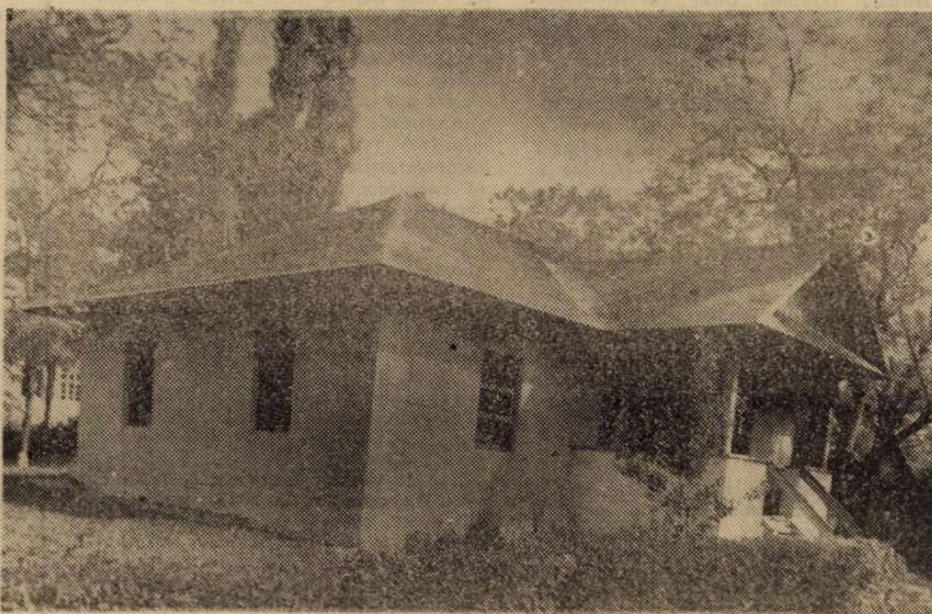

nu se expune vederii publice, însă nimeni nu poate contesta că el se va fi plimbat totuși pe-aici. Bătrînul avea dreptate : Eminescu e peste tot. Dacă peste 50 de ani, un alt tînăr zănatec mă va întreba unde e Eminescu, îi vor răspunde și eu la fel : „Peste tot, tinere !".

Ies în aleea mare. Dinspre intrarea principală vin spre mine două generații: bunicul, mai încet, cu o tricicletă în o

țigară în cealaltă. Nepotul, probabil mai grăbit, ca un ied scăpat pentru prima oară pe pajiște, țopăie înaintea lui. Cînd ajunge în dreptul bunicului, copilul se oprește brusc și se întoarce către bunic: „Nenea?", arată el cu degetul. „Da, tată, zice bunicul. Nenea Eminescu". În afară de „Bădiță Mihai", cu care îl dezmierda Creangă, nu știu să fi auzit vreodată ceva mai frumos. Nenea Eminescu...

La steaua

La steaua care-a răsărit
E-o cale-atît de lungă,
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă.

Poate de mult s-a stins în drum
În depărtări albastre,
Iar raza ei abia acum
Luci vederii noastre.

Icoana stelei ce-a murit
Încet pe cer se suie ;
Era pe cînd nu s-a zărit.
Azi o vedem, și nu e.

Tot astfel cînd al nostru dor
Pieri în noapte-adîncă,
Lumina stinsului amor
Ne urmărește încă.

Oglinda lui Maiorescu

Sînt străzi în Iași pe care poți să te culci liniștit de-a curmezișul, cu capul sprijinit de bordură, fără să-ți fie teamă că te-ar putea călca vreo mașină, fiindcă pe acolo trece doar una pe anotimp. Cerul deasupra lor este curbat și moale, iar toamna, stratul de frunze are grosimea unei saltele. Rănit de vînzoleala culorilor, ochiul își recapătă liniștea doar atunci cînd plouă. Vara, pisici grase și mari cît mieii dorm toată ziua la umbra castanilor, laolaltă cu cîinii, căldura grea ca o perdea de pluș țintuiește toate ferestrele și, dacă din cînd în cînd n-ai vedea pe cineva trebăluind prin vreo curte, ai crede că aici a ațipit și timpul.

Pe o astfel de stradă, aproape și departe în același timp de tumultul orașului, se află Casa Pogor, sediul Muzeului de Literatură al Moldovei, fostul loc de întrunire a Societății „Junimea", locul unde Creangă a debutat ca povestitor, locul unde Eminescu a citit **Sărmanul Dionis** și a primit găzduire cîteva luni, în vara anului 1874. Acum, cînd nu mă pot abține să nu scriu și despre ea, deoarece a fost sediul unor evenimente de importanță covîrșitoare pentru cultura românească, mă plimb în sus și-n jos prin fața intrării, agitîndu-mă ca la întîlnirea cu o fată capricioasă. Două secole de literatură mă așteaptă la o distanță de nici o sută de metri și foșnetul miilor de pagini ghemuite aici răscolește aerul de „grele înțelesuri"... Profitînd de oprirea unui autocar cu copii aflați în excursie, mă așez și eu la rînd și pătrund în casă, compunîndu-mi, la repezeală, o figură de turist. Ni se dau papuci de pîslă care trebuie înnodați la spate cu șireturi, o încălțăminte cam grotescă, dar eficientă presupun, pentru a menține cît mai curat lăcașul. Mă prefac interesat de o plăcuță de marmură, lăsînd, perfid, grupul să mi-o ia înainte : „...construită în perioada 1855—1856...", copiii tot nu s-au îndepărtat, „...alături de Maiorescu, Negruzzi, Rosetti și P. P. Carp", un paznic mă privește suspicios, „...după 1906 a aparținut prințesei Moruzi și fiului ei, istoricul G. Brătianu", supraveghetoarea numără banii, „...în timpul primului război mondial a fost sediul rezidenței regale", un alt grup de copii își face apariția pe alee, m-am hotărît, renunț să mai citesc, pășesc în prima încăpere.

Costache Conachi, Gheorghe Asachi. Un baston care-a aparținut lui Kogălniceanu, gros, durabil, teribil de nou ca aspect. O oglindă în care Costache Negri își aranja redingota. Un scrin al lui Iacob Negruzzi (fosta lui casă de pe Păcurari, 21, unde se țineau o parte din ședințele Junimii și unde, într-un timp, a locuit și Eminescu, este astăzi sediul unui club sportiv). Hasdeu, cu o bărbuță răsfirată ca o perie, dedesubtul unui chip ascetic. „Studiu de patologie literară". În ultima încăpere de la parter, o echipă de meșteri instalează un aparat de proiecție pentru filmul de după amiază.

La etaj, alte încăperi. În prima săliță din dreapta, cel dintîi lucru pe care-l văd chiar din ușă este o revistă **Opinia studențească**, între un **Ateneu** și un **Dialog**. O recunosc bine : e din 1984, cînd s-au sărbătorit 10 ani de la apariție. In jur, vitrine pline cu cărți ale scriitorilor moldoveni : Labiș, C. Ciopraga, Daniel Dimitriu, Val Condurache, Nichita Danilov...

În încăperea din față, sub o cupolă de sticlă, oprit pentru totdeauna la ora 10,53, ceasul de buzunar al lui Eminescu. Alături — inelul său cu piatră roșie. Privesc obiectele pămîntene ale unui zeu mușcat de o curiozitate demonică. Răsuflarea mea aburește suprafața sticlei, atrăgînd atenția unui supraveghetor vigilent care, din clipa aceea și pînă la ieșirea din muzeu, nu s-a mai dezlipit din coasta mea. Imagini ale lui Creangă. Manuscrise. Cărți. Biroul la care a scris Vasile Pogor și, poate, cît a stat aici, și Eminescu. Parchetul, de forma unor rozete stilizate, din salonul „Junimii". O oglindă care i-a aparținut lui Maiorescu : undeva, în cutele ei tainice, închisă cu lacăte trainice, se află și silueta trufașă a primului nostru critic. Un patefon al lui Ibrăileanu. **Masa umbrelor.** Masa umbrelor.. **Istoria literaturii române de la origini** pînă în prezent. Sadoveanu. Bacovia. O caricatură a lui V. I. Popa. Peste mine năvălește celălalt grup, paznicul dă semne de nerăbdare, ce-o fi găsit atît de interesant ?, bănuiesc că se-ntreabă. Afară, în fața ușii, privirea mi se ciocnește de caravana cinematografică. Mă uit la ceas : două secole de istorie literară parcursă în nici jumătate de oră... Ies repede pe poartă, mă salută un prieten, nu-i răspund, se uită lung după mine, dar nu-mi pasă. E soare și lumina îmi face rău. Mi-aș dori, ah, cît mi-aș dori, să-nceapă, brusc, ploaia. Să plouă și eu să stau sub un burlan, să visez...

Plopii fără soț

Poartă o bască mare pe cap și pare fragil ca o pasăre. Chipul rotund are forma unei pere înfipte într-un stilou. Ochii mici, cu gene blonde, clipesc des și lăcrimează în permanență. Riduri mici pornesc din colțul [illegible]or, la început mai timide, pentru a înainta mai apoi, curajoase, pe întreaga suprafață a obrazului alb, pătat și fin. Are 65 de ani, dar arată de aproape 90 și este strănepotul Veronicăi Micle. Tatăl său a fost fiul Virginiei Micle-Gruber, fostă profesoară de franceză și germană, femeia care l-a învățat să scrie și să citească de la vîrsta de patru ani. Îl privesc, și un gînd șui îmi zbîrlește părul de pe mînă [illegible] curentează : dacă Eminescu și Creangă au ținut-o pe Virginia Gruber, fetiță, în brațe, iar ea, bunica, l-a ținut pe bătrînul din fața [illegible] în brațe, și eu, atingîndu-l, îi ating, imaterial ce-i drept, pe amîndoi, la fel cum, sărutînd suprafața unui lac, săruți și adîncul care sprijină apa ?

Cu totul întîmplător locuiește pe strada St. O. Iosif, nr. 18, ceva mai sus de un pîlc de plopi pe care edilii orașului, acum vreo zece, cincisprezece ani [illegible] și au instalat o statuie a lui Eminescu în fața lor, declarîndu-i „Monument al naturii". Între casa lui și plopii din vale nu există nici o legătură concretă, și el recunoaște asta. Este modest și are un echilibru al faptelor tipic fostei lui meserii, aceea de contabil. În familie a trăit într-un adevărat cult al legăturii dintre Eminescu și Veronica Micle. Îmi arată fotografii originale, executate de Nestor, Heck și Szöllösi, cu peste o sută de ani în urmă, pe care le știu din monografii și albume. Din ele mă privește o doamnă blondă, cam tristă, cam oarecare și trebuie să fac eforturi ca s-o asimilez rîndurilor îndrăgostite ale lui Eminescu: „Adesea stau și mă gîndesc ce-ar fi fost viața mea fără tine? Tu, Veronica mea, muză inspiratoare, te-ai coborît pe pămînt, învăluind totul în raze albe și strălucitoare".

Casa lui seamănă izbitor de mult cu cea a lui Eminescu, de la Ipotești, dar și aceasta nu-i decît o coincidență. L-am găsit fiindcă-mi intrase în cap că trebuie să existe o legătură, oricît de firavă, între plopi și vecinii din jur...

Are doi copii : Costel și Gabriela. Costel are 38 de ani și este tatăl a două fetițe, care, după ce se vor mărita, își vor schimba, firesc, numele. Gabriela are 31 de ani și din 11 martie se numește Gheorghiu. În buletinul lui, scrie Micle Gheorghe, și, din nou întîmplător, iar el știe asta, este ultimul purtător direct și viu al acestui nume.

★

În clepsidră nu mai e decît un pumn de nisip și nu mai pot începe o altă relatare despre „Bolta Rece", nici despre hanul „Trei sarmale" nici despre fosta vilă „Rivalet" nici despre „Trei Ierarhi" și-mi pare rău. Nu pot povesti viața lui Gheorghe Drăgan, omul de o sută de ani, născut chiar în 1889, pentru aflarea căruia am umblat mai bine de două săptămîni. Nu pot descrie nici felul în care va arăta cea mai mare piață a orașului, Piața Eminescu...

★

Eminescu : coloana vertebrală a limbii române.

Creangă : sîngele ei viu, moale, strălucitor și fecund.

Cornel POPA

Ipostazele scriitorului

Două dintre ipostazele scriitorului în opera lui Eminescu. Prima este cea a poetului integrat universului casnic, a poetului care propune o utopie a cotidianului în care scriitorul, cel din poezie, trăiește într-o ambianță discret-burgheză, alimentîndu-și imaginația (și) cu ajutorul tandrei sale iubite. Există în această „zonă" a poeziei eminesciene o solidaritate constantă cu ceea ce înseamnă bunăstare. Este, aceasta, utopia, personală a poetului, înălțată pe ruptura cu exteriorul, o utopie în care el ar vrea să găsească, să regăsească liniștea celui care scrie. În Singurătate, domină acest calm esențial pentru scriitor: „Cu perdelele lăsate / Șed la masa mea de brad / Focul pîlpîie în sobă, / Iară eu pe gînduri cad". Ceea ce urmează după această pătrundere în ritual nu este, cum ne-am aștepta, declanșarea imaginației, ci prelungirea calmului, a ritualului poetic, pînă la „ingerarea" tuturor elementelor care îl compun: „Dar atuncea greieri, șoareci, / Cu ușor măruntul-mers, / Readuc melancolia-mi / Iară ea se face vers". Melancolia este, deci, esența originatoare a „mișcării" imaginației. Ne-am aștepta ca acum scriitorul să scindeze discursul, ne-am aștepta la ruptura care să producă noua materie poetică, dar din nou, pentru a doua oară, apare amînarea: „Cîteodată... prea arare... / A tîrziu cînd arde lampa, / Inima din loc îmi sare / Cînd aud că sare clcampa... // Este Ea. Deșarta casă / Dintr-odată-mi pare plină / În privazul negru-ai vieți-mi / E-o icoană de lumină". Ritualul este complet. Și nu e singura poezie în care Eminescu creează starea de relativă beatitudine, utopia scriitorului. Există o serie de poezii care au același scenariu și aceeași țintă, de a crea un spațiu securizant pentru scriitor: Noaptea, Sonet, Dormi !..., Stam la fereastra susă. Aceste poezii sînt, în ansamblul operei eminesciene, creații de fundal. Funcționalitatea lor e, însă, cît se poate de limpede. Ele au rostul de a „umple" momentele de pauză, de a-l „odihni" pe poet, au, așadar, o funcție compensatorie. Mi s-ar putea reproșa că dau la o parte „punctele negre" ale poeziilor citate. Un vers precum „În privazul negru-al vieți-mi" nu este însă menit să întunece o atmosferă ci, mai degrabă, s-o potențeze, să ofere o dimensiune mărită a fericirii momentane, cotidiene, a poetului.

Prima ipostază a scriitorului este una, prin urmare, „pozitivă". Ea nu ne conduce însă spre declanșarea unei viziuni de ansamblu de aceeași natură, ci se consumă în compunerea, tot pentru scriitor, a unui ritual cotidian. Odată ritualul consumat, poezia și-a atins finalitatea. Interesant este, repet, că această „bunăstare" nu-l determină pe poet să construiască o viziune mai amplă, în același registru. Ea, viziunea, nu reverberează prin nimic în exterior, rămîne suficientă sieși. Tot acest „eșantion" al liricii eminesciene se consumă, de altfel, în interior, e o poezie de cameră în care esențial este calmul (re)găsit al scriitorului: „Pierzîndu-ți timpul tău cu dulci nimicuri, / N-ai vrea ca nime-n ușa ta să bată; / Dar și mai bine-i, cînd afară-i zloată, / Să stai visînd la foc, de somn să picuri. / / Și eu astfel mă uit din jeț pe gînduri, / Visez la basmul vechi al zînei Dochii; / În juru-mi ceața crește rînduri-rînduri".

A doua ipostază esențială este aceea a scriitorului agresat. Dacă primul scriitor este un izolat, rupt de exterior, cel de-al doilea își arată chipul cînd „perdeaua" se dă la o parte. Scriitorul nu mai stă acum cu fața spre cameră. Își întoarce privirea spre lume. L-am numit pe cel de-al doilea scriitor agresat. Este o ipostază pasivă care are însă capacitatea de a acoperi încă mai bine o „falie" a poeziei eminesciene. Trăsăturile acestei ipostaze se vor coagula tocmai prin răspunsurile pe care scriitorul le dă agresorului. Reacțiile sînt diferite. Ar fi, mai întîi, imaginea scriitorului asupra căruia plutește ipotetica „aripă" a renunțării": „De ce pana mea rămîne în cerneală mă întrebi? / De ce ritmul nu m-abate cu ispita-i de la trebi? / De ce dorm, îngălbenite între galbenele file, / Iambii suitori, troheii, săltărețele dactile? / Dacă tu știai problema astei vieți cu care lupt, / Ai vedea că am cuvinte pana chiar să o fi rupt" (Scrisoarea II). Este, firește, o mască, un subtil joc al renunțării care pregătește provocarea ironică a societății. Izgonit, marginalizat, el dublează ironia cu revolta. Scrisoarea II și Icoană și privaz structurează tocmai astfel de imagini ale scriitorului ironic răzvrătit: „Blăstămurile te-arată poet iarăși, / Al veacului de mijloc blestemul e tovarăș. / Intr-un poet nemernic ce vorbele înnoadă / Ca în cadență rară să sune trist în coadă / Și-ntre ofițerul țanțoș cu spadă subsuoară. / Alegere nu este, alegere-i ușoară. / Pocnind în a lui haine, el place la neveste, / Fecioara-nfiorată își zice; acesta este..." (Icoană și privaz). Între utopia personală închipuită în Singurătate, să zicem, și scriitorul ironic răzvrătit din Icoană și privaz există o diferență esențială. Dacă, în primul caz, din relația scriitor-poezie cel de-al doilea termen e eludat, suspendat, în celălalt caz sînt prezenți amîndoi. Mai mult, meditația scriitorului răzvrătit are o natură duală; este urmărită atît situarea poetului în raport cu societatea, cît și soarta poeziei, „funcția ei socială", cum ar zice Eliot: „într-un veac / În care poezie și visuri sunt un fleac" (Icoană și privaz).

Mai există însă o instanță de care scriitorul din opera eminesciană se simte agresat. Este tradiția literară. Termenul agresiune ar putea părea, întrucîtva, nepotrivit aici, Dacă-i păstrăm însă semnificația de bază, de atac neprovocat, vom înțelege că și tradiția, mai bine zis, memoria culturală poate deveni un agresor. Poetul trebuie să scrie mereu altfel decît au făcut-o înaintașii. Pînă la desprindere, tînărul autor trăiește însă drama propriei sale inconsistențe. Domeniul cugetării e, pentru el, ca în Icoană și privaz, (și) poezia. De astă dată, poetul nu mai pune în discuție destinul liricii in societate, ci noua ei natură: „Ce e poezia? Înger palid cu priviri curate, / Voluptos joc cu imagini și cu glasuri tremurate, / Strai de purpură și aur peste țărîna cea grea" (Epigonii).

Care sînt deci răspunsurile scriitorului agresat? Ipotetica renunțare și răzvrătirea ironică. Ele nu rămîn însă la simpla lor consemnare, ci se transformă, întotdeauna, într-o meditație adîncă asupra poetului, asupra poeziei înseși care „caută să-și recupereze pierduta substanță", cum foarte bine a observat Ioana Em. Petrescu.

Am spus că prima ipostază, utopia scriitorului, are o funcție compensatorie, pentru cea de-a doua, a scriitorului agresat. Însă compensația nu se realizează numaidecît prin regăsirea într-un univers casnic liniștitor. Există o secțiune a poeziei eminesciene în care personajul-scriitor își echilibrează trăirea convulsivă prin refugiul în creație, în orfevreria prozodică. În Iambul, îl putem privi pe scriitor întors spre propria lui trudă: „De mult mă lupt cătînd în vers măsura, / Ce plină e ca toamna mierea-n faguri, / Ca s-o aștern frumos în lungi șiraguri, / Ce fără piedici trec sunînd cezura".

Cine este, așadar, scriitorul? Un răzvrătit ironic și un căutător al liniștii, un mesager și un izolat deliberat. Esența lui este neliniștea, căutarea, zbuciumul. În spatele său se află însă celălalt, adevăratul scriitor: ființa abisală care sondează substanța originară a poeziei.

Andrei BODIU

Pasiunea normalității

Să spunem că mi se propune să scriu despre Eminescu. Primul lucru pe care n-am cum să nu-l formulez este un reproș, un reproș intors (profilactic?) inspre mine: cum să spui fără emfază că, inainte de a scrie despre Eminescu, trebuie să aștepți să-i poți spune tu. Da, eu și tu, altfel, cu o vorbă a lui Martin Buber, împingi totul in ideologie. N-aș vrea să se înțeleagă că e la mijloc un orgoliu egalizator, tocmai de aceea o să fac niște precizări:

Cum vorbim, în general, despre Eminescu sau, mai bine zis, nu cumva avem mai des pe buze cuvîntul „eminescian" decît „Eminescu"? Așadar, iată că o calitate (fie ea și esențială) uzurpă postura unui nume. Și-i mai comod așa: eminescianitatea, luată ca obiect, poate fi supusă, cu roade predictibile, oricărui asalt de idei. Parcă e îmbiat discursul să se desfășoare de către prezența pasivă a unui asemenea obiect iar implicarea noastră în el e dozabilă după rațiuni și ele „obiective". E în tot acest demers distanța dintre discurs și dialog, dintre dialogul față către față și discursul care pledează cu intenții (variabile), de fapt ideologizind.

Dar să mergem mai departe. Atît timp cît pe ascultător il privește ceva din ce zici, nici subiectul nu poate fi definirea „obiectivă", neimplicată, a ceva de ordinul unui concept: în palestră sau la banchet nu vorbești ca de la tribună; prea mult e stadiat Eminescu sub exigențe academice și prea puțin ca o problemă de urgență interioară. De altfel, obiect al unei asemenea perspective nu e decît eminescianitatea, centru comod al oricărei comunicări neparticipative. Mi se va replica, în ce privește această distincție (foarte veche, de altfel), comunicare/participare, că și comunicarea are o angajare a ei, că și în comunicare poți pune suflet și poate avea și ea o urgență a ei. Sint cu totul de acord, dar tipul de comunicare de care vorbesc aici este unul guvernat de un raport anume: atacul exterior (subiectivizat sau nu, implicat sau nu, pină la urmă tot exterior), în care obiectul nu vine cu nimic mai mult decit cu latența epuizabilă a pasivității. Dar nu de la o critică a metodei ori a sistemului comunicării cred că e de pornit, ci mult mai de aproape. Să ne reproșăm întîi nouă inșine ce e de reproșat...

...Ne-am putea întoarce la pasiunea normalității. Nu-i de ajuns să comunicăm (și să ne comunicăm prin autoreferențialitate), ci mai ales să comunicăm ca oameni normali, intim, con-jugal (cu o expresie a lui Berdiaev) și aceasta nu se face decît cu o bună practică a intimității noastre. Normalitatea nu e minimalizare ci pasiune a minimalului consimțită: după riie, ispitiri, dispreț, durere, tot ce i se dă lui Iov mai însemnat nu e „răpirea la ceruri" ci fii și fiice și turme. Adevărat: salvarea e asceza consimțită a normalului și Eminescu știa acest lucru. Cine nu înțelege legătura substanțială între „magul călător prin stele" și „Somnoroase păsărele" cu greu se apropie de Eminescu. Dar, chiar așa, ce face să fie normală relația cu o operă? Natura comunicării? Natura obiectului? Voința mea? În nici unul din factorii care se întîlnesc nu rezidă normalitatea. Normalitatea e ea însăși într-o persoană (a treia), consimțit normală, care face oficiul medierii într-un dialog. E o persoană chemată aici în spațiul conjugal. Înainte de a fi o problemă de metodă și cunoaștere, apropierea de Eminescu e o problemă de conduită a persoanei față de intimitatea sa.

Trebuie să mai învățăm să ne purtăm.

Vlad NICULESCU

Contemporanul nostru

Iată o formulă ce beneficiază de largi, dar și, uneori, la fel de imprevizibile efecte în plan cultural, care, odată lansată, prezintă avantajul, aterizării, oricît de palpitant, la punct fix: cel al viabilității moștenirii culturale Astfel, din acest unghi de vedere, tradiția nu mai este doar o „listă" inertă, a cărei unică aventură spirituală atîrna de „inventar"-ul periodic, renunțîndu-se la înțelegerea ei ca un dat, ceea ce nu face decît să se iasă în întîmpinarea vocației dialogice a literaturii, prin restituirea caracterului emulativ al lecturii. Mai mult chiar, confruntarea clasicilor cu un alt „orizont de așteptare", în speță al nostru, poate juca rolul unei provocări intelectuale, atîta vreme cît ce se cîștigă nu este doar confirmarea (admisă „axiomatic") a viabilității operei lor, ba încă, din acest unghi al rezonanței la actualitate, se pot vedea semnificații care altfel ar fi rămas ascunse ochiului critic. Consonanța unei opere cu sensul actualității devine un factor decisiv, căci lectura tinde să (re)ordoneze diacronica tradiției într-o utopică, ideală tradiție simultană, fapt ce privilegiază, în chip evident, anumite opere și aspecte, luminînd mai ales, unii versanți ai operelor literare. „Sistemul zecimal" de re-ordonare a „bibliotecii imaginare" devine flotant, schimbîndu-se cu fiecare mutație survenită în structura alunecoasă a gustului literar. Lectura ne introduce într-un prezent etern al tradiției, în care sîntem, pe rînd și la fel de bine, contemporanii lui Eminescu, Arghezi sau Nichita Stănescu ș.a.m.d.

Innoirea viziunii asupra clasicilor printr-o asemenea aventură nu poate fi decît dintre cele mai tentate. În schimb, productivitatea formulei „contemporanul nostru" s-a dovedit că poate fi, ca orice lucru (ce devine) greu de suportat, fără limite. Atașată creatorilor rînd pe rînd, celor ce „solicitau" o astfel de intervenție sau nu, formula nu a putut să nu-și dezvăluie facilitatea și comoditatea. Non-conformismul inițial, care propunea o spectaculoasă inversare a sensului tradiției, dinspre prezent spre trecut poate deveni treptat o modă acaparatoare și uniformizantă, sfîrșind prin a-și consacra propriul conformism. Ceea ce părea inițial o aventură spirituală menită a detabuiza cărțile cele mai liniștite, amorțite de apăsătorul consens admirativ, riscă să devină prin (ab)uz una nu lipsită de comoditate. Admirația clasicilor fusese revitalizată tocmai prin recursul la metoda (ad)mirării, care aplicată însă metodic o îndepărtează de sensul inițial. Apăsînd prea tare pe „contemporanul nostru" riscăm de asemenea să aflăm despre un scriitor tocmai ceea ce deja știm, fie despre noi, fie despre alți iluștri contemporani. Și deci să nu găsim altceva decît ceea ce căutăm. A întîrzia într-o aventură poate însemna, de aceea, o diminuare a mizei. Luînd în răspăr astfel de comodități ce țin, inevitabil, de inerția oricărei abordări, istoria literaturii a provocat la rîndul ei teoria literaturii (cf. E. R. Jauss — *Istoria literaturii ca provocare a științei literaturii*), obiectînd la unison cu istoria mentalităților, că, în această viziune, tradiția literară, dominată de ideea centrală — pentru secolul al XIX-lea — a geniului, nu ar putea fi decît una elitaristă, a „generalilor", nu și a „soldaților" care își au și ei partea lor de „contemporaneitate". Așadar, *mutatis mutandis*, de ce ar fi Eminescu doar contemporanul lui Nichita Stănescu, să zicem, și n-ar fi și contemporanul lui Th. Șerbănescu, celebrul autor de romanțe de la sfîrșitul secolului trecut? Pentru ce motiv n-ar fi Eminescu și Caragiale contemporani decît în absolutul „tradiției simultane", nu și în contingent, atîta vreme cît, pare-se, amîndoi aveau cam același dascăl? Așadar, de ce ar fi doar „contemporanul nostru" și nu ar fi, ca efect al altei opțiuni, și ea tot polemică, la fel de bine „contemporanul"? Ce altceva l-ar împiedica, altceva decît prejudecățile noastre, să fie nu doar contemporanul lui G. Călinescu, să zicem, ci și al lui C. A. Rosetti, N. Petrașcu sau I. Sever Ordeanu? În fond, receptarea unui scriitor, și cu atît mai mult a unui clasic, care este pîndit de riscul tabuizării, indiferent de unghiul temporal adoptat, trebuie să stea sub semnul unei aventuri, constituindu-se ca un bun roman critic ce se respectă. Prin ce ar fi mai puțin insolită receptarea „exotică" a lui Al. Grama, *Zoilul* prin excelență, față de contemporaneizarea adusă de, să zicem, metafora lumii ca text la Eminescu? Prin ce ar fi mai puțin palpitant dosarul eminescian al voluptoaselor romanțe, ce a readus într-o literatură ascetică cum era cea a Junimii interesul pentru o formă simplă, dar cu o puternică tradiție în cîntecul de lume *antonpannesc*?

Că Eminescu poate fi „contemporanul nostru" sau „contemporanul lor", asta nu arată, de fapt, că ambele opțiuni se bazează pe aceeași tehnică a „anacronismului deliberat", de care vorbește Borges, căci Eminescu rămîne „contemporanul" prin excelență, adică al tuturor. El este poetul ce „durerea fiecărui frămîntă: -ncet, mai tare". Acordarea calității de „contemporan" are și alte semnificații decît cele imediat polemice. De fapt, nu e vorba decît de o variantă de real-izare a nostalgiei utopice a comunicării ideale, care consideră co-prezența scriitorului o șansă de a accede la paradisul comunicării. Cum prejudicierea acestuia este oricum resimțită, datorită lipsei limbii universale, în descendența post-babelică în care sîntem cu toții, ceea ce mai merită sperat este restituirea unei intimități adamice a comunicării, prin facilitarea co-prezenței autorului și a cititorului său. Este aceasta o premisă a unui dialog între contemporani, care ar facilita situația prin fondul de presupoziții comune și care ar putea asigura o demarare optimă a lecturii.

Dar este într-adevăr posibil un astfel de context în care să se revele deodată toate sensurile unei opere? Greu de crezut. Spațiul acestei „contemporaneități" în absolut pare a fi un utopic spațiu magic, favorabil producerii unor revelații absolute, răscumpărînd handicapul fatalității diacronice de a nu ne fi născut cu toții la aceeași vîrstă (culturală). Este acesta paradisul recuperat al co-prezenței scriitorului și cititorului său, care se vrea atît de ideal cît se poate, din care fuseseră izgoniți în urma accidentului babelic. Aceeași nostalgie se simțea și în afirmația lui Nichita Stănescu, care spunea că a avut șansa de a se fi uitat în ochii lui Arghezi, cel care, copil fiind, îl văzuse pe Eminescu. Ochii care nu se văd se contemporaneizează.

Iulian COSTACHE

Reperele actualității

● organicitatea liricii eminesciene, în viziunea lui Vladimir Streinu ● George Munteanu, despre starea eminescologiei ●

Echilibrul între antiteze

Puține lucruri ne îndreptățesc să credem că Vladimir Streinu s-ar fi ocupat în mod temeinic de Eminescu. Dacă nu punem la socoteală o confesiune cam conjuncturală, în care nevoia de mituri culturale era la mare cinste, și cîteva indicii indirecte despre un proiect niciodată mărturisit, tot ce-a dat criticul despre autorul **Luceafărului** pare mai degrabă rodul unor aplecări sporadice. Prima intervenție, mai degrabă sentimentală, se intitulează **Eminescu și cititorii lui** și a apărut în **Tribuna** (nr. 24/1964). Din declarația criticului, poetul pare a-i fi fost un scriitor de căpătîi, deși din calma rotire a frazelor putem deduce și o reverență galantă : „Citesc pe Eminescu de copil. L-am citit adolescent, matur și ceva mai mult decît matur. Vreau să spun că am fost, sînt și voi rămîne însetat de el". Mărturisirea criticului, de-ar fi s-o confruntăm cu toate comentariile înregistrate de-a lungul aproape a unei jumătăți de veac, sună totuși mai mult a pioșenie, Pe de altă parte, soția criticului, Elena Iordache Streinu, declara într-un interviu, în **Ramuri** (nr. 10/1972), că între proiectele la care Vladimir Streinu medita în ultimii ani ai vieții era și acela al unui studiu eminescian. Din interviu nu aflăm cam ce dimensiuni ar fi urmat să aibă exegeza și nici de ce natură ar fi fost concepția studiului. O scurtă trecere în revistă a creației ? O sinteză de buzunar ? O amplă exegeză de felul celei dedicate de Călinescu ? Din tot ce-a lăsat scris Vladimir Streinu, ideea unui studiu rotund, comprehensiv, e greu de desprins însă. Dacă nu supralicităm și nu ridicăm ficțiunea critică la rang de intuiție, observația că Vladimir Streinu a scris despre Eminescu cel mai adesea la repezeală și împovărat de locuri comune e un lucru de bun simț. Nefiind însă lipsit de o limpede eleganță a frazei, se întîmplă nu o dată ca observațiile criticului, tăvălite prin zațul generalităților, să pară, totuși, seducătoare. Să dea, adică, iluzia subtilității.

Antologia pe care Mihai Drăgan a întocmit-o cu prilejul comemorării*, ambițioasă peste măsură dar nebizuindu-se, în fapt, pe altceva decît pe opera de foiletonist a exegetului, este ea însăși un act de generozitate intelectuală. Cu excepția a două articole, rod mai degrabă al înclinațiilor de stilist ale criticului, **Dicționarul Eminescu (Luceafărul**, nr. 28/1967) și **Eminescu (Amfiteatru**, nr. 8/1970), toate celelalte studii și articole sînt reluate din volume. Prin urmare, eforturile acestei ediții, departe de a schimba imaginea noastră despre înzestrările eminescologice ale lui Vladimir Streinu, ne pun mai degrabă în fața unei stări de spirit pe care criticul o va fi trăit în cei cincizeci de ani de exegeză eminesciană, sporadică, desigur. O stare de spirit caracterizată prin extaz, apreciere unanimă, frenezie estetică, jubilație.

Cel dintîi reproș care se poate face acestei antologii e că, probabil din dorința unei consistențe cantitative, a strîns între coperte nu doar articole ocazionale despre Eminescu, festiviste și irelevante **(La Ipotești, Din nou lîngă Eminescu, Eminescu)**, ci și comentarii care fac în realitate obiectul altor interpretări, ghemuite cu de-a sila în profilul acestui volum **(G. Călinescu : Opera lui Mihai Eminescu, E. Lovinescu, romancier, Eminescu văzut de T. Arghezi, Eminescu văzut de G. Călinescu, Un studiu italian despre Eminescu)**. Este evident că intenția lui Mihai Drăgan, îngrijitorul și prefațatorul ediției, a fost aceea de a imagina o coloană vertebrală unui volum care n-are totuși robustețe, în ciuda masajului critic pe care i-l face editorul. Și, încă mai mult, această antologie, respectabilă doar ca idee, arată încă o dată în Vladimir Streinu un foiletonist cochet, bun prestidigitator și iubitor de fandări stilistice, însă incapabil să se debaraseze de mirajul verbozității somptuoase și, mai cu seamă, lipsit de virtutea intuiției adînci, rapide și sclipitoare. Sărind imperturbabil coarda de mătase a exprimării fastuoase cu unduiri melodioase, Vladimir Streinu își exprimă adorația în stilul monocord al superlativului, patinînd fără mari crispări pe gheața banalității.

O singură idee notabilă prinde contur în cele peste două sute de pagini : opera lui Eminescu este expresia unei omogenități desăvîrșite, a unei coerențe lăuntrice în care contrariile, extremele se topesc după tehnica oximoronului : „Căci liniile de forță ale lirismului eminescian nu numai că se confruntă de pe un diptic de sensibilitate, ci se cheamă, merg una către alta și se articulează în antinomii expresive, care, după nomenclatura vechilor retorici, constituiesc **oximoronul** de bază al poeziei lui Eminescu". Făcînd elogiul sintezei, criticul se situează între opinia maioresciană (care vedea în poet un olimpian și un sombru, un depresiv individualist, nelipsit de o trufie superioară) și aceea călinesciană (care încerca să ghicească în poet un vital și un stenic, un lunatec sublim și un vizionar), făcînd, în tonul unui raționalism dezinvolt, portretul unui scriitor aplecat asupra ideii de integralitate. Ideea însăși de a departaja creația eminesciană în antume și postume i se pare criticului o operație pe sufletul viu : „După ce Perpessicius i-a cronologizat producția, cînd data certă lipsea, pe temeiul celor mai subtile calcule, ajunse pînă la formatul și calitatea hîrtiei sau la culoarea cernelurilor, ca să nu mai menționăm istoria motivelor, după ce operația aceasta, care e numai unul din titlurile de glorie ale eruditului editor, a fost făcută atît pentru «antume» cît și pentru «postume», întrebarea viitorului va fi cît timp se va secționa astfel organicitatea vie și evoluția concepției poetice a lui Eminescu ?" În fine, refuzul perspectivei fragmentariste îl face pe Vladimir Streinu să caute, în spiritul unei orientări naturalist-biologice, o imagine originară, o matrice stilistică a creației, în felul acelui goethean „fenomen originar" **(Urpflanze)**. Poezia **Floare albastră** (creație de răscruce între etapa de debut și aceea de maturitate, în opinia exegetului) ar reprezenta nucleul mitopoetic și metaforic al liricii eminesciene, momentul generativ al întregii viziuni artistice. În balanța judecății critice a lui Vladimir Streinu, extremele eminesciene, izolate tendențios de alți comentatori, stau într-un echilibru atît de reverențios, încît postromantismul poetului, proclamat ca o trăsătură distinctivă fundamentală, face cu ochiul ideii de clasicism zglobiu.

Ideea de a-l armoniza pe Eminescu într-o imagine coerentă și rațională e, înainte de toate, un semn de comoditate a spiritului critic, pe care Vladimir Streinu a dovedit-o în mai multe rînduri, în ciuda erudiției și eleganței sale stilistice. Spirit digresiv, criticul e un cititor cu simțurile inflamate, care se complace în a contempla faldurile aparenței, cochetînd cu ideile generale și cu spiritul teoretic : „Creația literară, îndeosebi lirică, seamănă mai curînd cu acele viețuitoare marine, nautili și scoici de apă sărată, care trăiesc sub platoșele fantastice ale unui schelet extern". Cu toată deferența pe care o pot arăta îngrijitorului acestei ediții, care-l

înalță la mare cinste pe critic, nu pot să nu observ că, în mai tot ceea ce scrie, Vladimir Streinu rămîne un virtuoz și un cochet, fără percepția adîncimii. Îl salvează, din cînd în cînd, izbucnirile malițioase, zvîcnirile scurte de spadasin : „Bogdan-Duică, cu imensa lui știință de a clasifica florile, de a le înnumăra petalele și sepalele, de a le descrie climatul și a le analiza compoziția solului, era un botanist fără pereche, dar și un horticultor fără miros". Plăcerea de a-l citi devine, treptat, obositoare din pricina redundanței, curiozitatea se dizolvă în abundența nuanțelor, prețuirea intelectulă se inhibă ca de un sedativ. În urma lecturii rămîne o considerație abstractă.

Radu G. ȚEPOSU

*) Vladimir Streinu, **Eminescu.** Ediție îngrijită, prefață, note și indice de nume de Mihai Drăgan, Iași, Junimea, 1939, col. „Eminesciana".

Hyperion, VI

Cam în același fel în care un improvizator de istorie a literaturii noastre de la origini pînă azi, polemic într-adevăr, dar antologic în pofida propriei voințe, și-a început turnul Babel cu al doisprezecelea etaj, autorul cărții intitulate **Viața lui Eminescu (Hyperion I)**, apărută în 1973 la editura Minerva, face public, după patrusprezece ani, volumul VI al Babelului său. De ce așa și nu altfel o spune chiar autorul, lăsîndu-se ajutat de vorba lui Terentianus Maurus : **Habent sua fata libelli.** Ceea ce într-o traducere de-a dreptul mauritană ar putea însemna că habar n-are fata de libertățile ei ! Care va să zică, retraducînd în românește : nu știe azi stînga ce va scrie mîine dreapta, nici una, nici alta neavînd nici un pic de habar despre ce va publica poimîine stăpînul lor.

Cum-necum, iată că în loc să urmeze **Opera lui Mihai Eminescu (Hyperion II)** a urmat **Eminescu și eminescianismul**, un volum care în ordinea firească a lucrurilor, fiind el și un comentariu al eminescologiei, ori ar fi trebuit să încheie ciclul **Hyperion** (ceea ce și face — dar în absența ciclului !) ori ar fi putut fi diseminat în volumele I, II, III, IV și V (așa cum procedează, azi, Nicolae Manolescu în **Istoria critică a literaturii române**, pe care o publică în **Revista de istorie și teorie literară**, unde interpretarea originală și exegeza interpretărilor acumulate în jurul unui subiect își împletesc nodurile și lasă să se vadă simultan și fața și cusătura covorului de texte).

Drept e, pe de altă parte, că asemenea reproșuri (dacă reproșuri pot să pară) își pierd obiectul în clipa în care nu mai contează intențiile declarate ale autorilor, ci chiar cărților lor. Iar **Eminescu și eminescianismul** este una dintre cele mai lucide, mai echilibrate și mai de bun simț dintre contribuțiile din ultima vreme în domeniul mereu înfloritor al eminescologiei. De altfel, chiar domeniul acesta îi și face subiectul, fiind, în felul acesta, ea, cartea lui George Munteanu, obligată să restabilească dreapta măsură a lucrurilor. Asta, pentru că, din păcate, eminescologia acumulează și contribuțiile fiilor săi rătăcitori, exegeți în stare, uneori, să-l identifice pe Eminescu unor orizonturi spre care poezia sa nici nu a tins vreodată nici nu are cum să pară a tinde, ca să nu mai vorbim acum, și noi, de criticii tip Gorcea pe care bine îi pune la punct cartea lui George Munteanu.

Ceea ce nu face, însă, această critică a eminescologiei nu o face pentru că George Munteanu își deplasează interesul către o analiză spectrală a ideii de eminescianitate. Ar fi fost, totuși, interesant să o facă : ne gîndim la o tipologie a pseudo-eminescologismului. Nu o putem propune nici noi, dar o putem sugera. Două ni se par excesele reprezentative ale acestei tipologii, una plusîndu-l pe **plus**, cealaltă împuținîndu-l pe **minus**. Prima tinde a-l analiza pe Eminescu sub un orizont pan-simbologic, găsind că orice semnificație ezoterică își poate avea reprezentarea poetică și vizionară

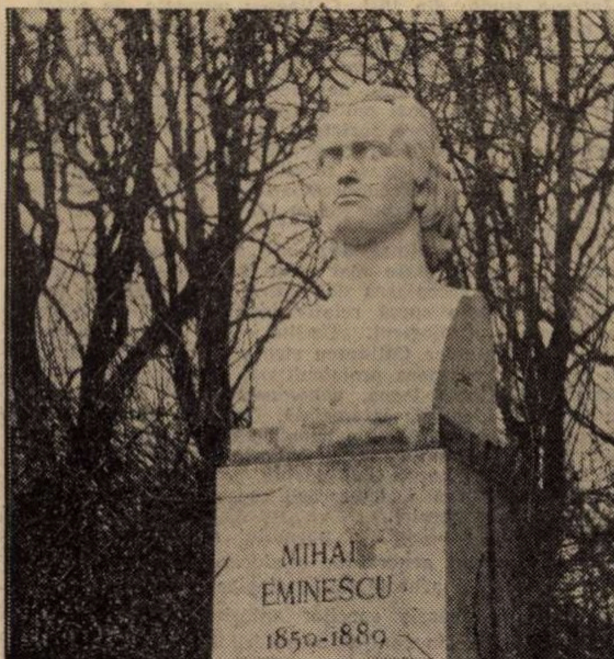

în opera eminesciană. A doua ignoră hermeneutica specificului metafizic al eminescianismului, ori o face numai într-un sens parțializant.

Cea mai bună lucrare eminescologică din acest al doilea punct de vedere, singura de altfel care, după G. Călinescu, a tentat refacerea întregului vizionar al poeziei eminesciene, a fost scrisă de Ioana Em. Petrescu. Titlul lucrării, **Modele cosmologice și viziune poetică**, poate părea și el parțializant, dar adevărul este că această carte — esențială pentru relansarea contemporană a eminescologiei în căutarea adevăratei profunzimi a poetului — tocmai asta face : regăsește unitatea metafizicii eminesciene. Nu e ușor de înțeles de ce George Munteanu nu simpatizează o asemenea lucrare, dar devine explicabilă crisparea sa în fața metafizicului dacă pricepem fără antipatie pentru bunul său simț limitele oricărui asemenea bun.

Cei mai tineri eminescologi de azi nu se feresc de eroarea pansimbologismului, dar iată că sînt prezenți prin reviste și cîțiva care preferă calea mai dificilă a unei noi critici de identificare. A reface pe cont propriu spiritualitatea eminesciană nu înseamnă, în primul rînd, erudiție pentru erudiție, ci chiar erudiția identificării cu Eminescu. Calea e, de fapt, una a cunoașterii de sine și a dialogului neîncetat cu **tu**-ul Celuilalt. E în aer o proaspătă promisiune de înnoire a imaginii Eminescu. Un fel de a zice **înnoire.** Am putea la fel de bine să zicem **învechire**, cîtă vreme este căutat Eminescu cel Bătrîn, acela care vine de dincolo de vreme, din abisul spiritualității noastre etnice și din disponibilitatea noastră metafizică cea mai puțin cercetabilă teoretic ori exegetic, aceea care face să ni se păstreze nealterabil duhul de românitate în timp ce primim cu toate fasturile ospitalității și asimilăm cu nesațiu influențele cele mai diverse.

Acest Eminescu, înfrățit abisal cu bătrînul Caragiale, și acest duh care se distribuie fără să se împartă fac azi, față către față, **lumina de lună** a noii eminescologii. Fie și numai pentru că ne reamintim sintagma subliniată mai sus (una din indicațiile eminesciene pentru titlul unui volum din versurile sale) ca pe o adorație a Eminescului către astrul tutelar al romanticilor, mai trebuie să precizăm un singur lucru : tînăra eminescologie (Dan Arsenie, Vlad Niculescu, Cristian Popescu ș.a) nu mai gîndește în isme, ci chiar în duh eminescian.

Ioan BUDUCA

Albumul cu poezii dăruit de Mihai Eminescu lui Mite Kremnitz

Unică dorință

Să cer un semn de amintire
Ca și când eu te pot uita:
Te aș cere doar pe tine însăți,
Dar tu de mult nu ești a ta

În anul 1971, profesorul universitar Octavian Șchiau, aflat atunci ca lector de limba română la Tübingen, aducea în țară și încredința Bibliotecii Centrale Universitare din Cluj-Napoca un important lot de manuscrise care proveneau din arhiva Mite Kremnitz.

Documentele erau dăruite statului român de profesorul umanist Georg Kremnitz, strănepot al interesantei personalități care a fost Mite Kremnitz (4 ianuarie 1852 — iulie 1916). Printre aceste documente se aflau: albumul cu poezii dăruit de Mihai Eminescu; traducerea integrală, făcută de Mite Kremnitz, în limba germană, a piesei O scrisoare pierdută de I. L. Caragiale; traduceri, în aceeași limbă, ale nuvelelor lui Slavici; corespondența purtată de Mite Kremnitz cu Carmen Silva și cărturari germani etc., toate acestea fiind inedite.

Istoricii literari Florea Șuteu, Octavian Șchiau și Tatiana Slama-Cazacu au analizat cu prioritate albumul de poezii, un caiet legat în piele roșie. Mica bijuterie tipografică (hîrtie velină, verge, filigranată; forzaț, cu un desen rafinat în degradé, în riuri sinuoase de albastru, roșu, alb crem; etc.), ajunsă la noi, însă, fără ferecătura metalică de închidere, a fost aleasă de Mihai Eminescu pentru transcrierea unor poezii pentru Mite Kremnitz. Prima poezie din album este Cu mîne zilele-ți adaogi și are semnătura M. Eminescu, însoțită de menționarea locului și datei: București, 4 ian/uarie/1879. Mite Kremnitz împlinea în acea zi 27 de ani, iar poetul avea 29 de ani.

Tulburător dar este grăitor pentru relația spirituală dintre cei doi. Urmează alte poezii: Unică dorință, ale cărei prime versuri sînt: „Să cer un semn de amintire / Ca și cînd eu te pot uita") apoi Foea veștedă („De Lenau" — precizează poetul sub titlul sensibilei sale adaptări în limba română a poeziei scriitorului german, născut în Banat), Rugăciunea unui Dac și Atît de fragedă (din care s-au păstrat numai ultimele patru strofe), scrise tot de Mihai Eminescu. În continuare, albumul cuprinde creațiile eminesciene: Ce te legeni?...; La mijloc de codru...; O, mamă; Când voi muri, copiate de Mite Kremnitz.

Primele douăzeci de file din album, care are 132 de pagini, sînt numerotate cu creion negru de unul din cei care l-au cercetat.

Între filele 11 și 12, după această numerotare, se află două cotoare de pagină. Pe ele sînt încercări de a scrie ca într-o „turbure visare", cum mărturisește chiar poetul în primul vers de pe pagina unde se află finalul poeziei Atît de fragedă. Printre aceste însemnări mai pot fi identificate: nume (Slavici, Gaster), date (6/9. '79; 6/6. '79), cuvinte („je te").

Nu s-a putut stabili de ce Eminescu a detașat filele care cuprindeau poezia Atît de fragedă, ultima poezie scrisă de el în album, nici cînd a adăugat însemnările amintite. Cea de a doua filă, care cuprindea cele patru strofe finale ale poeziei, a fost lipită ulterior în album.

Ion C. ROGOJANU

Rugăciunea unui Dac

Pe când nu era moarte, nimic nemuritor,
Nici sîmburul luminii de viață dătător,
Nu era azi, nici mâne, nici ieri, nici totdeauna,
Căci unul erau toate și totul era una

Receptarea capodoperei

Dincolo de valoarea incontestabilă a *Luceafărului*, clișeele de tipul „sinteză a geniului creator românesc", „cea mai înaltă expresie a spiritualității românești" etc. răspund tocmai nevoii literaturii noastre de a-și oferi o creație exponențială, o alternativă la visata epopee națională. În poem sînt identificate, consecutiv, atitudini ontologice naționale, la fel de reprezentative ca acelea consacrate de capodopera-pereche din literatura populară, *Miorița*. Indicatorul cel mai elocvent al unei astfel de atitudini îl constituie tonul sărbătoresc (nu neapărat festivist) al discuției despre *Luceafărul*. Funcția capodoperei este, dintr-o astfel de perspectivă, aceea de a preciza specificul național și, sub raportul dinamicii universale a valorilor, aceea de reprezentare.

Funcția reprezentativă este, deci, o primă componentă a ceea ce s-ar putea numi, cu un termen sugerat de sociologia lui Goldmann, receptarea dogmatică sau dogmatica receptării. Se cuvine să precizez că termenul nu este neapărat peiorativ, precizînd o atitudine caracterizată prin acceptarea și propagarea unei „păreri generale" (variantă a acelei *volonté generale* de care vorbește Rousseau), a unor convenții în fond, istoricește constituite și primordial necesare pentru o minimă „cartografiere" și ierarhizare a valorilor, sau pentru edificarea unui nu mai puțin necesar sistem de referințe.

Receptarea dogmatică a *Luceafărului* cuprinde și obsesia recunoașterii legendei poetului național și, complementar, obsesia fenomenologică. Legenda eminesciană se numără printre pilonii receptării dogmatice a *Luceafărului*, păstrînd o putere de seducție pînă la urmă imposibil — și, pînă la un punct, inutil — de diminuat. La nivel psihosociologic, acționează o incontestabilă satisfacție a recunoașterii legendei în textul Luceafărului, a destinului exemplar al poetului nepereche.

Folosind termenul „exemplar", am numit deja unul din resorturile cele mai importante ale rezistenței receptării dogmatice: permeabilitatea (fără egal în opera eminesciană) *Luceafărului* la acțiunea încercărilor mai mult sau mai puțin serioase de „descifrare" în cheie paraliterară, permeabilitate generată și de limpezimea ideatică a poemului, construit pe tipar epic și în forma (veșnic tentantă) a parabolei. Din aceste realități rezultă „exemplaritatea populară" a poemului, care transcrie, se zice, un destin poetic.

În apropierea legendei se găsește, în receptarea dogmatică a *Luceafărului*, obsesia biografiei. Dacă legenda constituie o efigie axiomatică, biografia promite o zonă de mister care se cere explorată la toate nivelele, și în primul rînd în creația exemplară, capodopera.

Aberațiile recunoașterii biografiei în poem sînt binecunoscute, începînd cu nefericita identificare complexă: Hyperion — Eminescu, Cătălina — Veronica Micle, Demiurgul — Maiorescu și Cătălin — Caragiale. Posibilele „potriviri la persoană" au fost de mult epuizate, menținîndu-se ideea că *Luceafărul* este (și) povestea unei iubiri nefericite, poveste seducătoare prin exemplaritatea ei ideală.

O tendință de semn opus este, în receptarea dogmatică a *Luceafărului* (și a altor creații eminesciene „cu cheie") aceea de a „coborî" situația conflictuală celest-ideală în cîmpul existenței cotidiene. După ce în perioada interbelică făcuse vîlvă cartea unui medic care-l „explica" pe Eminescu „prin grilă psihanalitică" (mai degrabă psihiatrică), un campion al „domesticirii" *Luceafărului* este, ceva mai încoace, Juri Kojevnikov. Cercetătorul sovietic recunoaște în poem opoziția față de o realitate socială dureroasă și plină de consecințe traumatizante: mezalianța. Iată cum „umanizează" el scena întrevederii dintre „tată" (spune el) și Hyperion, precizînd că „Eminescu respectă riguros linia psihologiei terestre. Să ne închipuim — continuă Kojevnikov — o convorbire similară într-o „familie bună", unde fiul s-a îndrăgostit de o fată care se află mai jos pe scara socială. Fiul va repeta: «O iubesc! Mă puteți omorî, eu tot o iubesc!». «Nobilul părinte» (dacă el este într-adevăr nobil, și nu un despot) nu va încerca să schimbe certitudinea fiului spunîndu-i că nu există dragoste, că aceasta-i un moft, el va evita atare problemă. Tatăl va «pedala» pe sentimentul de castă, demonstrînd că aleasa inimii și tot neamul ei nu-s «egalul» fiului". Încercînd bănuiala că imaginea ușor frivolă a Demiurgului pedalînd (fie și pe „sentimentul de castă") se datorează neîndemînării traducătorului, rămîn la părerea că tentativa lui Kojevnikov este reprezentativă pentru o atitudine asemănătoare cu cea precizată de Jauss — a identificării, în varianta care s-ar putea numi a apropierii obiectului prin impregnarea lui cu atributele familiarității.

De aceeași natură a identificării prin apropiere, prin explicitarea anecdotei, acționează și recunoașterea biografiei în *Luceafărul*, acesteia suprapunîndu-i-se calitatea de mărturie a unui destin marcat de genialitate, calitate ce-și are locul distinct și privilegiat în orizontul de așteptare al cititorului. Din această perspectivă, *Luceafărul* ar fi, probabil, și o capodoperă a sincerității, a gradului maxim de expunere a biografiei „cu mijloace artistice". (Augustin Z. N. Pop consideră că atributul de capodoperă al poemului se datorează „elocvenței marii lui sincerități").

Într-un studiu din 1931, Călinescu numește, de altfel, în mod foarte subtil, resorturile psihosociologice ale unei astfel de atitudini, care se verifică foarte bine în privința *Luceafărului*. „Opinia publică a sporit și consolidat imaginea poetului nefericit și muritor de foame, pentru că trezește mai multă simpatie și este un fel de *mustrare ideală adusă societății*" (subl. n.). Capodopera eminesciană ar fi, deci, exemplară pentru sentimentul general-uman de frustrare socială, ilustrînd obsesia perenă a „societății nerecunoscătoare" și reprezentînd totodată o formă de răzbunare în ideal cu mijloacele selecte ale genialității.

Acest sentiment (mai degrabă „atemporal") a fost manipulat cu rezultate mai mult decît aberante într-o epocă în care receptarea dogmatică a poemului se îmbogățește dintr-o sursă relativ inedită (dacă-l omitem pe Gherea): ideologicul. „Țipătul coral" al izolării geniului, cum numise Călinescu strofa ultimă a poemului, nu mai este, în epoca proletcultistă, „mustrare", ci condamnare în toată legea, vehementă și — mai presus de toate — ideologic întemeiată. După ce fusese — în receptarea dogmatică — o capodoperă a „naționalismului" (în sensul inofensiv al cuvîntului), a „sincerității artistului" etc., *Luceafărul* devine, în perioada postbelică, o capodoperă a demascării caracterului venal, corupt etc. al burgheziei.

Răstălmăcirea oficială a poemului se circumscrie, în epocă, procesului general de readucere a capodoperelor și a clasicilor și arheologiei ideologice care încearcă să descopere în operele epocilor anterioare fie luări de poziție hotărîte „în contra" orînduirii burgheze, fie premonișii ale revoluției socialiste, fie — în fine —, ca în cazul *Luceafărului*, parabole care se pretează descifrării teziste. Într-o epocă în care, potrivit mărturisirilor unui mare poet contemporan, se discuta la nivel universitar despre identificarea căderii lupului în groapa săpată de capră — cu prăbușirea binemeritată a chiaburimii, într-o astfel de epocă, deci, *Luceafărul* avea toate șansele să dobîndească semnificații ideologice dintre cele mai combative, mai ales că universul său ideatic are legături evidente cu teoria de rezonanță antisocială a geniului, fapt consfințit de poetul însuși în succintul său „testament exegetic" de pe marginea manuscrisului.

Semnificativă pentru evoluția receptării poemului este distanța dintre două evaluări călinesciene ale „bogăției de semnificații" a poemului. Prima, din *Opera lui Mihai Eminescu*, postulează că „înțelesul simbolic" al *Luceafărului* „era pus în marginile definiției romantice a geniului" și că „drama Luceafărului" „traduce cu fidelitate concepțiile lui Schopenhauer asupra destinului omului excepțional". În 1949, cu ocazia reconsiderării lui Eminescu prin decretarea lui ca academician post-mortem împreună cu Neculuță și Pincio-Păun), Călinescu constată că „în *Luceafărul* poetul se simte rece în mijlocul unei societăți aculturale, fără atenție pentru eroii poeziei" și că „politicul în poezia lui ocupă locul întîi" etc. etc. Un drum de la Schopenhauer la Marx, pe care Eminescu nu s-ar fi gîndit, desigur, că-l va parcurge vreodată.

Consecutiv, receptarea dogmatică a Luceafărului, proaspăt descoperită capodoperă a luptei de clasă — condamnă, la rîndu-i, receptarea obtuză a poemului în epocile anterioare. Cercetător tenace, Augustin Z. N. Pop menționează, ca pe un amănunt semnificativ, că din lipsă de percepție artistică, regina Elisabeta găsea Luceafărul „o proastă imitație din Alecsandri, limba și versurile rele...". Justițiar, biograful adaugă, totuși, că „unanimitatea cititorilor de astăzi o desfid". Astfel privit, *Luceafărul* era depășit în combativitate doar de *Împărat și proletar*, despre care trebuie spus că își redusese dimensiunile oficiale la jumătate, mai exact la „jumătatea proletariatului".

Dincolo de mistificările fără precedent ale receptării dogmatice în perioada proletcultistă, „destinul" capodoperei eminesciene în această perioadă este ilustrativ pentru un fenomen care s-ar putea numi „maleabilitatea" capodoperei ca funcție a receptării, maleabilitate care, ca să invocăm teoria lui Mihail Dragomirescu, nu mai are nimic de-a face cu „gena" autoconținută a capodoperei, cu valoarea estetică pe care Dragomirescu o considera capabilă *per se* de a asigura perenitatea capodoperei, de a salvgarda printr-un efect ciudat prestigiul capodoperei.

Enumerarea celor cîteva constante ale receptării dogmatice (convenționale) a *Luceafărului* a încercat să arate că, dimpotrivă, spaima pioasă, și nu tocmai fertilă, resimțită de mulți în fața operei eminesciene (Călinescu spunea în 1931 că Eminescu a devenit fără voia lui cel mai terorizant scriitor român"), că această spaimă, așadar, nu se datorează doar fascinației inerente și inefabile a operei lui Mihai Eminescu, ci și unor procese și mecanisme din afara operei, care țin tot mai mult de memoria istoriei literare.

Mircea ȚICUDEAN

O întrebare pentru...

Criticul literar Ioana Em. Petrescu

— De ce n-a fost contestat Eminescu de evoluția poeziei moderne ?

— Iată o întrebare de stil optzecist, menită adică să tulbure liniștea conștiinței de sine a poeziei românești, care a depășit pînă acum, consecvent, orice moment de criză a identității prin raportare la etalonul de poeticitate numit Eminescu. (Așa a procedat, după mărturia lui Geo Bogza, chiar mișcarea avangardistă, al cărei patos contestatar s-a stins în fața operei eminesciene). Eminescianismul pare a fi o componentă definitorie — programatică adesea — a conștiinței poetice românești ; decît că „eminescianismul" e un termen generic, foarte vag, ale cărui accepții diferă substanțial de la o epocă la alta. Vreau să spun că poezia românească (și nu mă refer la mimetismul minorilor, ci la marii poeți ai veacului nostru) evoluează nu prin voința de a se diferenția de Model, ci printr-o perpetuă redefinire (și reanimare) a lui, adică prin voința de a se diferenția de accepțiunea dată modelului de generația imediat anterioară. În spațiul poeziei interbelice, și Blaga și Arghezi ilustrează formula poetică a unui metaforism vizionar, al cărei arhetip eminescian, frapant în primul caz, nu e mai puțin real (deși e mai puțin evident la prima privire) în cazul al doilea. Critica epocii a salutat în Arghezi „replica" dată eminescianismului veacului nostru, subliniind în primul rînd elementele de contrast : tendința materializantă a limbajului poetic, voința de explorare a spațiului terestru și a celui infernal etc. Privite însă de la distanța unei jumătăți de veac, elementele de „contrast" ajung să reliefeze o structură poetică similară, orientată spre explorarea metaforică a misterului (sau, în termeni arghezieni, spre „nămolurile tainelor"). O adevărată mutație de structură și viziune poetică realizează în epocă doar Ion Barbu, înlocuind explorarea metaforică prin reorganizarea sintactică și antropocentrismul mitic printr-o poezie a transindividualului. Această revoluționare a limbajului poetic nu exclude însă, ci implică dialogul cu metaforismul vizionar eminescian (cu o vîrstă în care poezia ridică, în termenii lui Barbu, „punți peste primejdii") și recuperează programatic poezia maturității eminesciene, de formulă postromantică și nonmetaforică, în primul rînd Odă. în metru antic. Acesta e și textul la care se raportează, tot programatic, întreaga creație a lui Nichita Stănescu, valorizîndu-l ca model de „poezie metalingvistică" ce instituie poeticitatea dincolo de metaforă, ca exemplară realizare a unei „poezii pulsatorii" prin care se realizează, tehnic, poetica „rupturii", ca expresie desăvîrșită a „sensului și pricinii" existențiale a literaturii etc. Și, poate, încă mai simptomatică pentru „eminescianismul" constitutiv al poeziei românești e încercarea generației optzeciste de a valoriza, din postumele și laboratorul eminescian, o poezie a cotidianului, revers ironic, demitizant, al metaforismului romantic vizionar.

Putem, așadar, ieși din spațiul eminescianismului ?

Nu cred și, în fond, de ce am face-o, de vreme ce, sinonim în orizont românesc conceptului de poeticitate, eminescianismul se lasă regîndit de fiecare mare generație poetică? (R. G. Ț.)

Argus

Eminescu, om de știință ?

S-a iscat în vremea din urmă o pseudo-polemică : este sau nu este Eminescu un vizionar și în domeniul științei ? Aspectul de pseudopolemică al acestei dezbateri vine din două direcții. O dată din răspunsul dat cu o prea lipsită de măsură claritate : da, este ; nu, nu este ; și încă o dată din nediscutarea singurului punct important al problemei : centrul său de principiu.

Despre acesta ne vom îngădui să spunem ceea ce se cuvine spus, profitînd, dacă nu e cu supărare, de apariția unei cărți (mai cumpătată în valorizări aberante decît alte asemenea „contribuții", dar aberantă totuși în contextul unei totale neabordări metafizice a singurei chestiuni de principiu care se pune : ce valoare științifică au intuițiile unui poet ?). Cartea se numește Eminescu și universul științei, e semnată de I.M. Ștefan și e publicată de Editura Junimea din Iași, în colecția „Eminesciana", în anul de grație 1989.

Și acum, nu faptele, ci ideea. Să presupunem că noi, toți, citim, azi, despre teoria supercorzilor (o teorie de o splendidă poeticitate cosmologică, fizică și matematică — ce-i drept !). Să mai presupunem că ar mai trăi printre noi un poet genial (Nichita, să-l rebotezăm, sau Cristian Popescu, dacă iarăși nu e cu supărare) și că acesta și-ar da și el cu părerea, ar face note în caietele sale de jurnal ori ar imagina poeme în marginea unei consecințe ori implicații a teoriei supercorzilor (de altfel, nici nu e nevoie să ne imaginăm nimic : Nichita Stănescu a și scris un poem al lumilor supra-simultane, înainte de a fi vibrat prima coardă a teoriei de care vorbim, un minunat poem... protocronic, dacă acest cuvînt înseamnă și altceva decît Bună Dimineața de Anul Nou). Să ne mai imaginăm, totuși, că mîine matematicienii vor rezolva modelarea matematică a teoriei supercorzilor, fizicienii vor da ecuația unificată a tuturor forțelor acestui univers, iar metafizicienii se vor trezi din somnul lor dogmatic și ne vor spune, din nou, Bună Dimineața de Anul Nou!...

Ei și, ceea ce a scris Nichita Stănescu prin 1969 e știință sau intuiție științifică ?

Mai avem un singur lucru de spus : poeții au intuiții poetice, oamenii de știință au intuiții științifice. De pildă, cînd Eminescu scrie într-un caiet curba este neființa universului — s-a aprins o intuiție pur poetică ; cînd Einstein s-a iluminat de ideea că în timpul fizic nu poate fi măsurată simultaneitatea — s-a produs începutul intuitiv al unei mari descoperiri științifice (care avea să confirme și gîndul eminescian mai sus citat).

Concluzia 1 : oamenii de știință descoperă științific ceea ce intuițiile lor întrevăd într-o clipă de iluminare pur poetică.

Concluzia 2 : poeții intuiesc la fel ca și oamenii de știință pentru că intuiția unității universale nu poate fi decît una ; diversă este doar calea către confirmarea ei într-un limbaj sau altul, iar nu afirmarea intuiției în logos.

Concluzia 3 : Eminescu era un om de știință. Știa el ce știa ! (IOAN BUDUCA)

În folio

O paradigmă editorială

Dacă n-ai citi negru pe alb, nici nu ți-ar veni să crezi că au existat „voci" în cultura română care s-au împotrivit, au criticat sau au condamnat editarea postumelor eminesciene, ca să nu mai vorbim de publicarea documentelor și a corespondenței. Desigur, poetul avusese mulți dușmani, nu trecuse prea mult de la moartea sa, iar cei din corul cîrtitorilor aveau motive subiective să resimtă orice sporire a prestigiului poetului ca pe un afront personal. Asemenea rezerve n-au făcut decît să întîrzie editarea completă a operei eminesciene pe care o începe, în 1939, Perpessicius în ediția științifică și critică. După o jumătate de secol de la „debut", maratonul editorial pare a se fi apropiat de sfîrșit, în preajma centenarului prin publicarea volumului XVI din Opere. *Acesta are un sumar bogat : el cuprinde (aproape) toată corespondența cunoscută (atît cea trimisă cît și „concepte, scrisori neexpediate"), un bogat „documentar" care în prima secțiune, „reunește materiale cu caracter autobiografic, procese-verbale de inspecție, rezoluții puse de Eminescu pe diferite cereri, cataloage întocmite de poet, calificative puse de el la concursurile pentru ocuparea posturilor în învățămînt, precum și cele două dosare privind pretinsele nereguli în timpul directoratului poetului la Biblioteca Centrală din Iași", iar în a doua secțiune „grupează actele de stare civilă și alte mărturii documentare despre poet", precum și corespondența primită de Eminescu, care ajută la o înțelegere mai bună a scrisorilor trimise. Superioară tuturor edițiilor anterioare, nu numai din perspectiva publicării unor texte inedite, ci și pentru că oferă instrumente de lucru indispensabile în eminescologie, noua ediție este făcută în spirit modern, ținîndu-se cont de toate progresele științei editării textelor. Utile pentru cercetarea atît a biografiei cît și a întregii opere, corespondența și documentele sînt dublate de o secțiune bibliografică „în care se consemnează prima publicare în presă și prima tipărire în volum", urmărindu-se în același timp, „circuitul documentelor respective, rezoluțiile care le poartă precum și alte indicații". O singură observație se cuvine făcută : textele facsimilate sînt aproape inaccesibile cititorului, dar nu numai din pricina presupuselor lacune în textologie, ci mai cu seamă pentru că majoritatea lor sînt neclare. Neajunsul ar fi putut fi remediat, dacă s-ar fi tipărit și transcrierile textelor. Volumul mai cuprinde o* Cronologie, *alcătuită de Dimitrie Vatamaniuc, care este și responsabilul secțiunii de corespondență și documentariilor (alături de el trebuie menționați Petru Creția, responsabilul filologic al ediției, precum și cercetătorii Oxana Busuioceanu, Simona Cioculescu, Anca Costa-Foru, Claudia Dimiu, Aurelia Dumitrașcu, Alexandru Surdu, care s-au ocupat de transcrierea filologică a textelor), o listă a* Siglelor publicațiilor periodice, Tabloul edițiilor. Bibliografie, Indici *și* Lista ilustrațiilor.

Așa cum opera lui Eminescu constituie paradigma culturii noastre naționale, nu ne îndoim de faptul că ediția științifică și critică a operei sale va constitui o paradigmă editorială, față de care orice abatere în editarea altor autori esențiali va fi o erezie. Iar în editarea cărților ereziile n-au ce căuta, nici toleranța, ci numai spiritul filologic și cel științific. (DAN PAVEL)

Copertă

Bernard Shaw, prefațator

Dintre traducerile poeziilor lui Eminescu, mă voi referi la cea tipărită la Londra în 1930, la tipografia Kegan Paul, Treuch, Trulger and Co. Ltd. și care are o prefață semnată de George Bernard Shaw și o introducere de Nicolae Iorga.

Volumul, apărut în traducerea Sylviei Pankhurst și a lui O. Stefanovici, este o selecție din poeziile lui Eminescu, cuprinzînd : **Călin — file de poveste, Împărat și proletar, Strigoii, La mijloc de codru, La steaua, Somnoroase păsărele, Sonet, Peste vîrfuri, De ce nu-mi vii, Și dacă...**

În pagina de titlu sînt menționați traducătorii, G. B. Shaw, care semnează prefața reprodusă în facsimile, și N. Iorga, căruia îi sînt amintite toate titlurile științifice și universitare : profesor la Universitatea din București, profesor asociat la Sorbona, Membru al Academiei Române, Membru corespondent al Institutului francez.

Cartea se deschide cu prefața semnată de Bernard Shaw, care este de fapt o scrisoare adresată Sylviei Pankhurst, datată 12 septembrie 1929. Aceasta este urmată de introducerea semnată de N. Iorga care, după o scurtă biografie, compară versurile eminesciene cu cele ale lui Shelley, datorită armoniei lor astrale, cu ale lui Burns, pentru că-i dă țăranului posibilitate să cînte după pofta inimii cu ale lui Byron, fiindcă mînia poetului în fața prezentului atinge forța unui uragan.

Nota traducătorului îi urmează introducerii lui N. Iorga.

Volumul, avînd coperte roșii, iar pe cotor scrise cu auriu, „Poems of Eminescu", numele traducătorului, Sylvia Pankhurst, și pe cel al editorului, Kegan Paul, numără o sută douăzeci de pagini. **(ANCA ANDREESCU)**

Colocviu

Poezia printre studenți

Orice întîlnire întru Eminescu devine, virtual, o sărbătoare. Iar cînd aceasta se petrece în preajma teiului din Copou, în spațiul sacralizat cîndva de pașii Poetului — și nu numai de ai lui —, aripa timpului pare a-și opri bătăile pentru a lăsa cale liberă aducerii aminte.

La Colocviul național studențesc „Mihai Eminescu" — desfășurat în sălile Universității „A. I. Cuza" —, aducerea aminte a luat însă chipul tinereții, transformîndu-se în speranță a dialogului peste timp cu **Feciorul de împărat fără de stea.** Studenții din București și Cluj-Napoca, din Craiova și Iași, din Timișoara s-au reîntîlnit sub semnul căutării de sine prin proba de foc a căutării de Eminescu.

Într-o caleidoscopică desfășurare de tinerețe și inteligență, de cutezanță și sensibilitate, de iubire și de frondă, învățăceii amfiteatrelor, de care se leagă mereu speranța noastră de mai bine, au invocat printre noi duhul metamorfozat în slovă al Poetului. Și acesta a răspuns chemării în cele mai diferite ipostaze : și ca zămislitor de frumuseți poetice, ascunse în tainițe de manuscris ori șlefuite pentru slova de tiparniță, și ca ursit al suferinței și al setei adînci după formele perfecte, și ca apostol sublim pe baricadele timpului, și ca mesager în universalitate al omului mioritic rostuindu-și viața între mit și istoric.

S-au luat premii, s-au strîns mîini, s-au sărutat obraji îmbobociți de emoție. S-au șters și lacrimi pe furiș... Dar mai presus de orice, s-a stat de vorbă cu Poetul și, împreună cu el, s-a stat de vorbă cu prezentul.

Apoi s-a plecat... S-a plecat în Moldova de Sus și în Bucovina de Jos. Și ochii însetați de zările universului eminescian și-au catifelat strălucirea în dărniciile de tot felul ale satului românesc. Matcă de mit și de istorie, tezaur de frumusețe și speranță, rodnicie și identitate, el le dezvăluia — chiar și din viteza autocarului — ceva din taina menirii și perenității lui. Ba, chiar părea a le aduce aminte de înțelesurile proverbului **apa trece pietrele rămîn.** Și parcă, într-un fel de confirmare a acestuia, studenții s-au întîlnit cu Putna, cu Ștefan cel Mare, cu verdele tămăduitor al codrilor Bucovinei.

Și peste toate, cei ce-l căutaseră pe Eminescu pentru a se găsi pe ei înșiși îl reaflau pretutindeni pe tînărul sideral care, într-un august al veacului trecut, prăznuia — cu întreaga lui generație — 400 de ani de la înălțarea Mînăstirii Putna.

Colocviul studențesc nu se sfîrșise în amfiteatre... Vocea Poetului continua să se audă și aici în acorduri solemne. Fiindcă orice întîlnire întru Eminescu devine virtual o sărbătoare. **(ALEXANDRU MELIAN)**

Inedit

Întunericul și poetul

Împrejurarea că la 100 de ani de la moartea lui Eminescu și la 87 de ani de la donarea manuscriselor sale Bibliotecii Academiei mai există în caiete versuri încă niciodată editate nu poate surprinde decît pe cei care nu au nici cea mai mică idee de ce efort colosal a necesitat și necesită încă editarea corpusului eminescian. Cîteva zeci de ani s-a deliberat dacă se cuvine sau nu a da la lumină conținutul manuscriselor și într-o atmosferă mai degrabă ostilă acestei antreprize s-a căutat forma de editare adecvată, aceea care să dea seamă de un laborator în plină activitate, rămas deodată fără cel ce-i știa rosturile. Avînd de acum o privire aproape globală asupra moștenirii eminesciene, să liniștim lumea literară spunînd că, firește, după o ediție monumentală ca aceea a lui Perpessicius, eventualele fragmente inedite, care mai pot fi date la iveală nu vor impune nicidecum restructurări de proporții în interpretare. Oricum deconsiliem pe eventualii căutători de aur să-și piardă un timp prețios mobilizați de apelul lansat în Tribuna *(nr. 18 (4 mai 1989), p. 1, 3) de cercetătorul clujean Mircea Popa întru a edita inedite edite. Căci, crede domnia sa, descoperirea al cărei autor este, o inedită — editată, însă, exact acum douăzeci de ani de Călinescu în* Opere, XII *(Opera lui* Mihai Eminescu, *I, București, Editura Pentru Literatură, 1969, p. 168, 169) și reeditată în* M. Eminescu Opere VI Proza literară, *București, Editura Minerva, 1982 p. 335, 336) e de natură să incite eminescologii a porni într-o trudnică dar rodnică expediție prin manuscrise. Rodnică în cazul eminescologului clujean numai în lecțiuni deficitare, expediția pare să fi pornit de la menționarea textului „inedit" în* Opere. VII *(București, Editura Academiei R.S.R., p. 398).*

Cele două fragmente inedite pe care le dăm publicității aparțin laboratorului juvenil eminescian. Primele trei strofe sînt variante de redactare preliminare la strofele 2, 3 și 11 din versiunea manuscrisă a poeziei O călărire în zori, *text ulterior și sensibil diferit de cel publicat în* Familia *(15/27 mai 1866), vecinătățile celor trei strofe variante, poeziile* Lebăda *și* Printre stînci de piatră seacă, *autorizează datarea versiunii manuscrise transcrise de poet la Viena prin 1870. 1868—1869. Este data aproximativă la care vor fi fost așternute pe hîrtie și cele cîteva versuri vizînd condiția artistului. Dacă bardul este un personaj predilect al creației juvenile și condiția sa mundană intră de la început în atenția poetului, mai intima sa confruntare cu limba credem pînă acum a fi o temă a anilor de maturitate. Dar iată, limba, zeu torționar, pare a începe încă de pe acum a popula un Olimp din care în timp va exclude zeități generoase cu sentimentele generoase ale bardului, îngăduitoare cu expresia lor juvenil stîngace. Textul se arată deocamdată a fi afiliabil unui text aferent familiei* Mureșenilor *și anume poemului dialogat, neterminat,* Întunericul și poetul. (OXANA BUSUIOCEANU)

[2254]

Și munții ridic a lor frunte
stîrpită
În cer răsăriți [1]
O frunte bătrînă și seacă, roșită
De zorii veniți.
Pe umeri ei poartă pădurea
cea \ / e
De vale drept brîu
Molatec și dulce prin cîmpuri
se pierde
Poeticul rîu.
Sau dacă nu doarme, ea ochii-și
închide
Prin gene privind [2]
Ferice ea plînge, prin lacrimi
surîde
La fața roșind

[1]. inițial : **Colo-n răsărit;** [2]. inițial: **Și rîde...**

[2254]

Săracă-i a ta limbă de vorbă
și de gînd
Cînd mintea se sfarmă de visuri
spumegînd
În van cauți cuvîntul și sunetul
în van [1]
Să prinzi* în cercu-i palid
pe gîndul cel diafan [2]
Căci limba / nu e / vagă, cuvîntul
nu-i profan [3]
Ce scrie al gîndirei puternic
ocean. [4]

[1]. inițial : **În van cauți cuvîntul adsea* cați în van;** [2]. inițial: **Să prinzi*; în cercu-i palid al tău vis momentan** apoi **Să prinzi* în cercu-i palid pe gîndirea de titan;** [3]. inițial: **Prea* limba este vagă, cuvîntul e profan,** apoi, ulterior redactării din text, **Căci vană / nu e / limba, cuvîntul nu-i profan ;** [4]. inițial: **Ce vrea...,** apoi **Ce vrea...** succesiv șterse ; urmează un vers abia aproximat **Ce...**

CĂCI CE-I POETU-N LUME ?

• Analize şi sinteze

Abis şi ontologie

Miza pe care o pune în joc titlul cărţii scrise de Svetlana Paleologu-Matta, **Eminescu şi abisul ontologic** (Aarhus, 1988), este greu de cîştigat. Cel ce dă peste un astfel de titlu are o dublă reacţie : încîntare şi scepticism. Eminescu, abis, ontologie — te solidarizezi instantaneu cu această opinie inclusă (anume că Eminescu e un poet abisal şi că abisalul e de ordin ontologic). Teza cărţii autoarea **o** află chiar într-o strofă eminesciană: «Căci unde-ajunge nu-i hotar / Nici ochi spre a cunoaşte / Şi vremea-ncearcă în zadar / Din goluri a se naşte» (**Luceafărul**). Iată şi comentariul autoarei: «Lipsa oricărui hotar» este «intuiţia» Fiinţei în radicalitatea şi alteritatea ei. Ea nu poate fi văzută de nici un ochi... ci doar presimţită în golurile inimii". Formularea e, desigur, frumoasă şi vrea să spună că Eminescu este un poet al presimţirii lui **a fi**, a vîltorii născînd lucrurile în timp ce le absoarbe, că acest **a fi** ni se înfăţişează „prin delegaţie", graţie „ductilităţii cuvintelor" poetice, **a fi** care instituie lumi configurate în poezie. Astfel de înfăţişări, astfel de jocuri ale latenţei venite la lumină ar fi luminişul, microcosmosul **teiului sfînt**, interrelaţiile celor patru personaje din **Luceafărul**, amploarea sonoră a **cornului** din unele poeme, reveria lîngă un izvor sau pe malul lacului şi multe alte asemenea lumi — detectate cu o relativă siguranţă.

Despre luminişul din **La mijloc de codru des...** autoarea scrie : „Important nu este numai focarul luminii, ci şi o amploare a spaţiului. În ea se adună «toate păsările», şi apar într-o viziune simultană, indiferent de ritmul zi-noapte şi aştri cereşti ca o mare prezenţă... «Chipul dragei mele» este ceva fantomatic în reflexul adînc al apei plină de luminile cerului, este obsesia miresei moarte şi a marelui mister al fiinţei fiindului («das Sein des Seienden» în germană, «l'être de l'étant» în franceză)". Un alt exemplu bogat, notat de interpretă, este această strofă rară : «Numai colo, unde teiul / Lasă floarea-i la pămînt, / Eu încep să mişc din buze / Şi trimit cuvinte-n vînt» (**Ce şopteşti atît de tainic...**). Comentariul sună astfel : «Cînd Heidegger spune „trebuie să înţelegem unitatea şi coapartenenţa dintre **logos şi physis**, noi le înţelegem prin versurile lui Eminescu... Ţinînd de physis, teiul eminescian e „sfînt" ca şi „sfintele lunci", ca şi „fundul sfînt al mării" din alte poeme... poetul se simte ca într-un loc natal în spaţiul teiului, revelator».

Cartea Svetlanei Paleologu-Matta este instructivă mai cu seamă în privinţa raporturilor pe care le poate avea un interpret cu analitica existenţială a lui Heidegger şi cu limbajul ei. Poţi avea, în demersul hermeneutic, o atenţie asupra adîncurilor de cercetat fără una asupra mijloacelor tale de expresie ? Desigur, şi chiar poţi transmite faptul acesta, anume că, preocupat (atras) de străfunduri, eşti neatent, deci insuficient în comunicare. Agitaţia în jurul propriei tale intuiţii (abisale — să zicem) te face să împrumuţi instrumentele de la altcineva, în cazul de faţă de la Heidegger. Este evident că autoarea e fermecată de acesta. Dar, neelaborarea unui limbaj, cum ar fi el, coextensiv înaintării tale în intuiţia adîncurilor, poate oare să fie suplinită de limbajul analitic heideggerian ? Heidegger spunea la seminarii studenţilor săi mereu : «Aici nu se heideggerizează !»

Autoarea priveşte ancheta heideggeriană ca pe un **tout-fait**, ca ceva gata făcut, nu ca pe ceva **se faisant**, în curs de facere, procesual. Degetul arătător al gînditorului era îndreptat într-o anumită direcţie. Nu trebuie pironită privirea pe deget.

O altă problemă care s-ar pune este presupunerea că Heidegger ar fi dispreţuit filologia, ceea ce face ca şi autoarea, la rîndul ei, să se revendice de la o atare presupunere, lăsînd şi mai mult loc îndrăgostirii ei (reale) de Eminescu. Heidegger însă este un filolog tenace, desăvîrşit, dar nu strivit de această disciplină necesară. Aproape toate textele lui **se** fundează filologic. Atenţia lui faţă de receptorul eventual era ordonată, amabilă. (În această ordine de idei, oare este corect faţă de cititor ca o afirmaţie cum ar fi : «Sein und Zeit», una din «capodoperele sec. XX», să fie preluată din **Le Monde**, indicîndu-se ziua, luna şi anul, pe cînd citatele din Heidegger, unele să nu aibă trimiteri, iar celorlalte să le fie indicate doar titlurile cărţilor-sursă, şi acelea în franceză ? !)

Pentru „ontoanalistul" viitor este necesară o lectură foarte metodică a lui Heidegger, nefetişizantă, iar dacă mai vrea să şi scrie, atunci, trebuie s-o facă după ce l-a uitat pe Heidegger, exorcism care îi izbuteşte doar gîndirii care gîndeşte şi răzgîndeşte.

Am vorbit poate prea exigent despre necesitatea lecturilor, cînd de fapt ceea ce este absolut necesar e experimentarea, inaugurarea gîndirii în viaţa intimă a lucrurilor şi textelor, meditaţia matinală şi cea de la miezul nopţii, purtată în limitele unui limbaj decrispat, nesinchisindu-se dacă e pe tipic heideggerian sau nu. Pentru că ce poate fi mai original decît asta : să meditezi ?

Călin ANASTASIU

• Cronica traducerilor

Poetul sau despre absolut

Au şi cărţile ilustre anamorfoza lor, una mai secretă, mai ludică şi, ca atare, mai catarctică decît cea a imaginii pictate. În aceasta, un detaliu, şocant prin insignifianţa lui aparentă sau, dimpotrivă, prin neverosimilul său ostentativ, sugerează privitorului un „punct de vedere" optim care permite corecţia optică necesară, vădeşte configuraţia reală a ansamblului şi, în consecinţă, sensul lui. Dacă privim dintr-un anumit unghi, prescris de structura tabloului, discul pictat în racursiu în Ambasadorii de Holbein şi aflat într-un echilibu imposibil între cele două personaje, constatăm că el reprezintă, de fapt, o oglindă circulară ce reflectă un craniu — simulacru plin de taina specularităţii, a zădărniciei simbolizate de obiectele emblematice dispuse într-o complicată natură moartă. În pictură, jocul anamorfotic promite o libertate maximă a interpretării, dar oferă doar automatismul unei alternative simple. El aparţine, de aceea, ordinii enigmei. Iluzia hermeneutică se precipită brusc în actul banal al decriptării unui cifru optic.

În nebuloasa semantică a unei cărţi nu există nici un „punct de vedere" privilegiat, menit să o coaguleze ca univers definitiv. Toate „perspectivele" posibile asupra ei sînt echiprobabile ; cea a autorului reprezintă doar una dintre ele, prin nimic autorizată de accidentul empiric al facerii. Dimpotrivă, abia la încheierea acesteia autorul accede la demnitatea de cititor. De aceea, un cititor care, din întîmplare, nu este chiar autorul cărţii poate şi este dator să rastălmăcească „punctul de vedere" al autorului, dacă însăşi cartea o permite sau o impune. Cu alte cuvinte, tinzînd spre ubicuitate, „punctul de vedere" este de fiecare dată altul şi întotdeauna „optim", conform unui principiu de higienă care exclude terorismul latent în lecturile „exemplare". Întrucît nebuloasa coagulează într-un cifru personal, hermeneutica aplicată cărţii devine, în mod inevitabil, o hermenoetică. Ea aparţine ordinii misterului. Starea fericită şi rară de perplexitate nu precede soluţia enigmei ci urmează revelării unei taine în care cristalizează haosul de virtualităţi al cărţii încă necitite. Oricum, anamorfoza cărţii este perpetuă, iar ludicul ei îşi vădeşte pe deplin virtutea euristică şi purificatoare.

La un sfert de veac de la prima lectură a cărţii Mihai Eminescu o dell Assoluto de Rosa del Conte (Modena, 1963), nimic nu mi-a clintit convingerea că am recitit cea mai originală şi mai profundă cercetare a operei marelui nostru poet, scrisă într-o limbă străină*. Bucuria acestei fidelităţi este, fără îndoială, umbrită de amărăciune. „Amărăciunea" trădează o aşteptare frustrată a prilejului infidelităţii. Fidelitatea însăşi nu este mai pură, întrucît statornicia admiraţiei nu ascunde schimbarea „punctului de vedere". La prima lectură, am admirat polemica implicită cu cîteva din interpretările „exemplare" din critica românească şi, mai cu seamă, delicateţea pînă la inaparenţă a acestei polemici ce se dispensa de stilemele consacrate de retorica speciei. Motivul ei central era intenţia Rosei del Conte de a „sustrage" gîndirea, imaginarul şi limbajul eminescian „cămăşii lui Nessus", adică strădaniei veşnic eşuate a criticii de a inscrie opera poetului în sfera de influenţă a „unui anumit sistem filosofic occidental" (Kant, Hegel, Schopenhauer), şi de a o restitui „humusului" ei natal. „În loc de a vedea în Eminescu o sinteză fericită şi culminaţia unui proces de asimilare a marii poezii europene, început în România în epoca modernă — scrie Rosa del Conte — noi revendicăm în Eminescu arhaismul, adică «romanitatea» acestui cînt, tînăr şi în acelaşi timp străbun : «Vechiul cîntec mai răzbate, cum în nopţi izvorul sare...». Fără îndoială, cultura lui Eminescu datorează mult gîndirii occidentale, dar cuvîntul liric în care se transfigurează universul lui urcă din izvoarele tradiţiei autohtone... Eminescu nu este o floare rară, răsărită ca prin minune dintr-o sămînţă adusă întîmplător pe solul Daciei de suflarea vînturilor apusene ; el este un astru ţîşnit din adîncurile cerurilor Orientului, ca mărturie a unei civilizaţii noi şi tinere, dar înrădăcinată într-un trecut de străveche cultură şi de tradiţie severă. Înainte de a ajunge la noi, lumina lui asemeni celei a Luceafărului, a străbătut un drum lung". (Premiză, p. 1).

Ficţiunii critice a unui kantian aplicat dar ingenuu sau a unui schopenhauerian mai pesimist decît însuşi creatorul sistemului, Rosa del Conte îi opune, cu o erudiţie şi o subtilitate a conexiunilor neegalate, imaginea unui „Eminescu «gnostic»", interpret al unei mentalităţi îndepărtate, care din zona uranian-solară a Dacilor, prin mithraism, ajunge la bogomilismul creştin" (p. 422). Acest fond sincretic al viziunii şi limbajului lui este structurat de paradigmele neoplatonismului, care constituie armătura teoretică a patristicii orientale. Rosa de Conte înscrie ansamblul acestor orientări spirituale convergente în sfera „gnozei", „concept complex şi labil", „delicat şi contestat" (p. 413), pe care încearcă să-l „centreze", la sugestia lui H. Ch. Puech (La gnose et le temps, 1952), prin modul în care conştiinţa asumă determinarea temporală a existenţei : „Termenul «gnostic» nu trebuie să pară anacronic, scrie Rosa del Conte. Prin el vrem să indicăm un sincretism cultural... şi mai cu seamă o concepţie despre timp pe care, în chip fericit, Puech a identificat-o ca definitorie pentru mentalitatea gnostică. Sub numeroase aspecte, această concepţie este înrudită cu cea a lui Eminescu" (p. 132).

Cu precauţie metodologică, Rosa del Conte distinge sensul istoric al „gnozei" de „eonul" ei în accepţia tipologică a unei categorii metaistorice cu „întrupări" intermitente în desfăşurarea contingentă a vieţii spirituale. Distincţie sugerată de „gnoza" însăşi şi operată în spiritul ei, printr-o „punere în abis" exemplară. Prin aceasta, „gnoza" este eliberată de semnificaţia ei iniţială, restrictivă de heterodoxie, pentru a deveni o anumită „atitudine a gîndirii şi sensibilităţii", „un tip distinct de gîndire filozofico-religioasă ce poate reapărea pretutindeni şi se poate impune conştiinţei umane în orice epocă" (p. 413).

Fără a include personalitatea lui Eminescu în vreuna din gnozele istorice cunoscute, Rosa del Conte pune în lumină modul cum „caracterele originare ale gnosticismului... pecetluiesc gîndirea, sensibilitatea şi limbajul eminescian" (p.414).

Recitind după 25 de ani, cu aceeaşi pasiune, cartea ilustrei profesoare, trăiesc din plin şi nu fără voluptate paradoxul fidelităţii mele. Metamorfoza atît de radicală a „florii albastre" apusene în „astrul" ţîşnit din abisurile cerurilor Orientului implică, în fulguranţa ei, o durată secretă, scandată de succesiunea de secvenţe a unui scenariu inspirat de gîndirea singurului filozof cu adevărat „inevitabil" (Derrida) al vremii noastre. Restituirea lui Eminescu Orientului «gnostic» se desfăşoară conform unui protocol critic modelat de categoriile gîndirii heideggeriene. Paradoxul fidelităţii infidele a „punctului" meu de vedere asupra „perspectivei" Rosei del Conte stă în faptul că scenariul secret al acestei restituţii nu presupune, cîtuşi de puţin, recuperarea aurei hesperice a „luceafărului" ci, în mod cu totul surprinzător pentru mine, intuiţia unui Heidegger „gnostic". Întreaga fenomenologie a gnosticismului eminescian întreprinsă de Rosa del Conte se înscrie în determinările acestei ultime „gnoze istorice".

În spiritualitatea poetului, afirmă domnia sa, „este gnostic înainte de orice sentimentul timpului" (p. 421) ; ori, încă din Premiza monumentalei sale lucrări, autoarea formula ca principiu teoretic fundamental al cercetării conceptul „existenţei definită ca temporalitate" (p. 1). Ceea ce Rosa del Conte numeşte „neliniştea (inquietezza) gnostică eminesciană" (p. 424), aminteşte acea „totalitate a structurilor" (Strukturganzheit) (Sein und Zeit, Tubingen, 1957, ediţia a VII-a, p. 192), totalitatea originară a construirii „fiinţării" pe care Heidegger o numeşte „grija" (Sorge). „Fiinţa fiinţării se revela cu grijă" (ibid., p. 182). Din aceasta se desfac modalităţile diverse pe care analitica fenomenologică le descrie ca structuri particulare (ibid., p. 334). Timpul şi „structura temporalităţii" (Zeitigungstruktur), întrucît reprezintă o „structură originară" (Urstruktur, ursprünglich, ibid., p. 4), constituie esenţa „Grijii", dispoziţie definitorie a Dasein-ului care se vădeşte în „extazele" sale temporale (trecut, prezent, viitor).

În mentalitatea gnostică, fiinţa „căzută" în „lumea răului" asumă existenţa ca „ispăşire a unei culpe ontologice, scrie Rosa del Conte. Această vină nu are caracter moral : ea constituie fundamentul însuşi al existenţei, îi caracterizează structura şi se numeşte temporalitate" (p. 414, s.n.). În consecinţă, conştiinţa gnostică secretă un miraj compensator, vizează o zare soteriologică şi trăieşte adînc „nostalgia unui „dincoace", a unei situaţii intacte, perfecte, sustrase corupţiei şi schimbării, vîrsta de aur ce coincide cu un mit metafizic, cel al unui Urzeit şi al unei Ursprung" (ibid.).

„Extaza" temporală privilegiată fiind viitorul, Dasein se manifestă ca „fiinţă a posibilităţii" (Sein zu Seinkönnen), ca „tensiune", „proiect" (Antwurf) şi „decizie" (Antschluss) care înţelege şi se autoproiectează (ibid., p. 297 sg.). Mentalitatea gnostică percepe „devenirea" ca un imperativ tragic : „De ce omul ar trebui să accepte doar devenirea, adică neantul absolut ?". Ca probă indirectă dar revelatoare a scenariului heideggerian al exegezei sale, Rosa del Conte într-un imn soteriologic gnostic pune în lumină „expresia de tip existenţialist a devenirii ca devenire — spre — moarte" (p. 416), formulă ce aminteşte fără echivoc „existenţialul" heideggerian „fiinţă-către-moarte" (Sein-zum-Tode).

Dintre cele trei determinări („existenţiale") ce definesc „fiinţarea" ca Dasein, „comprehensiunea (Verstehen) corespunde „gnozei" înseşi iar „situarea afectivă" (Befindlichkeit) a gnosticului are drept conţinut cel de al treilea „existenţial" corelat : „decăderea" (Verfallen). Hans Ionas a analizat semnificaţia „căderii", „captivităţii" şi „părăsirii" în lexicul ezoteric al „nosticilor (The Gnostic Religion, Boston, 1958, p. 62) iar Puech a relevat sensul „alterităţii", „străinului" şi „înstrăinării" în mentalitatea gnostică (cel din urmă amintind categoria heideggeriană a „rătăcirii" — die Irre). În sfîrşit, structura însăşi a temporalităţii este reprezentată în spirit gnostic, în paragraful 82 din Sein und Zeit, consacrat lui Hegel, drept „cădere a spiritului", nu „în timp" (cum susţine Hegel), ci dintr-o modalitate înaltă a acestuia. „Spiritul", scrie Heidegger, nu cade în timp, dar existenţa factuală „cade" ca decăzută, pornind de la temporalitatea originară, a temporalităţii autentică (aus der ursprünglichen, eigentlichen Zeitlichkeit). Această temporalitate originară şi „căderea" (Fallen) din ea încheie Sein und Zeit. Heidegger se întreabă dacă ea constituie sau nu capitolul fiinţei şi dacă permite revelarea „sensului" ei. Observaţia lui Derrida că Verfallen, ca şi opoziţia între „originar" şi „degradat", reprezintă categorii „platoniciene" şi, în general, „căutarea arhiei este operaţia esenţială a metafizicii" (Ousia et Jranemé. Note sur une note de Sein und Zeit, în Marges de la philosophie, Paris, Les Editions de Minuit, 1972, pp. 73, 74), această observaţie a fost anticipată de Rosa del Conte prin ideea „mitului metafizic" al vîrstei de aur gnostice, iar înaintea ei de Moretti Costanzi (L'scetica di Heidegger, Roma, 1949), care înscrie gîndirea filozofului în tradiţia neoplatonismului, de la Platon la Schopenhauer. As spune chiar că această tradiţie este însăşi „metafizica luminii", căreia îi aparţine în chip firesc o gîndire pentru care fiinţa „luminează" fiinţarea (ibid., p. 133, 350 sg.), care defineşte adevărul ca Lichtung şi pentru care „fiinţa" reprezintă „singura (sa) stea" (Aus der Verfahrung des Denkens, Pfullingen, 1956, p. 7). Mitologem analog „scînteii" gnostice (spinther) vremelnic prizonieră în obscuritatea materiei.

Într-un sfert de veac, opera Rosei del Conte a dobîndit transparenţa unui palimpsest în care, în efigia clară a lui Puech (La gnose et le temps) îmi pare că desluşesc un profil teuton (Sein und Zeit).

Cornel Mihai IONESCU

*) **Rosa del Conte**, Mihai Eminescu sau despre Absolut, în Eminescu în critica italiană, **Junimea**.

amfiteatru
revistă literară şi artistică editată de Uniunea Asociaţiilor Studenţilor Comunişti din România

Adresa redacţiei : 79 782 Bucureşti, str. Ştefan Furtună nr. 140, sector 6, telefoane : 15.72.85, 15.72.86, 15.72.87. Secretariat redactor-şef : 15.70.86, 16.78.10 / 157. Abonamentele se fac la toate oficiile din ţară sau la difuzorii voluntari din şcoli, universităţi, instituţii. Costul abonamentului : 36 lei pe an. Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la „ROMPRESFILATELIA" — departamentul export-import presă P.O. BOX 12—201. Telex 10376 prsfir. Bucureşti. Calea Griviţei nr. 64—66.

Redactor-şef : DINU MARIN
Redactor-şef adjunct : OTILIAN NEAGOE
Secretar responsabil de redacţie : LORIN VASILOVICI
Şef de secţie : RADU G. ŢEPOSU

amfiteatru

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ EDITATĂ DE UNIUNEA ASOCIAȚIILOR STUDENȚILOR COMUNIȘTI DIN ROMÂNIA

ANUL XXIII – Nr. 7(283) APARE LUNAR – IULIE 1989 12 PAGINI, 3 LEI

Hotărîrea Plenarei C.C. al P.C.R. cu privire la realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de secretar general al partidului – opțiune istorică a întregului popor

La ceasul marilor împliniri

Dînd glas voinței ferme a poporului român de a continua neabătut revoluția de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, de făurire a visului de aur al omenirii — edificarea socialismului și comunismului, recenta hotărîre a Plenarei Comitetului Central cu privire la realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român constituie o garanție a continuării politicii de edificare cu succes a societății noastre, pe baza aplicării creatoare a principiilor generale ale socialismului științific la condițiile concrete din țara noastră. Viitorul comunist al patriei, înaintarea neabătută a României pe cele mai înalte culmi de progres și civilizație, ne apar acum, mai limpede ca niciodată, ca împliniri garantate, ca idealuri sigure, pe care hotărîrea realegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu la cîrma partidului le va apropia și mai mult de aspirațiile intime ale poporului, de dorința noastră fierbinte de a ridica prezentul pe cea mai înaltă treaptă a istoriei. Hotărîrea aceasta, care echivalează cu un act politic și istoric de inestimabilă valoare pentru progresul țării noastre, o garanție sigură a triumfului comunismului, reprezintă opțiunea însăși a poporului român, conștient că, de cînd destinele sale au un cîrmaci ales, istoria României se scrie cu litere de aur, conturînd cea mai strălucitoare epocă din milenara existență a poporului, o epocă pe care cu mîndrie patriotică o numim „Epoca Nicolae Ceaușescu". A reafirma, așadar, voința fermă a realegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția de secretar general, a face limpede dorința unanimă a poporului, a o mărturisi răspicat, acum, cînd patruzeci și cinci de ani de libertate înmănunchează în mod fericit un prezent fără precedent, luminos și prosper, este un act de mîndrie patriotică, o dovadă de nestăvilită bucurie și de deplină încredere. Un întreg popor își exprimă astfel, lucid și liber pe destinele sale, dorința fierbinte ca măreţele realizări ale anilor care au trecut de la Congresul al IX-lea să fie continuate în folosul țării, al viitorilor fii ai patriei.

Nimic nu poate fi mai înălțător pentru noi decît această identificare cu opțiunea limpede a întregului popor de a vedea în fruntea partidului pe același cîrmaci cutezător și înțelept care și-a pus în slujba progresului și a înfloririi patriei toate energiile unei vieți întregi, care și-a dedicat, cu consecvență și remarcabilă dăruire, întreaga putere de muncă. Prin grija secretarului general al partidului, România, poporul român, a ajuns să se bucure de o viață nouă, fără precedent, pe măsura menirii sale istorice, a locului său privilegiat în contemporaneitate.

„Amfiteatru"

24 de ani de la Congresul al IX-lea al partidului

Epoca renașterii românești

Acum douăzeci și patru de ani, în iulie, istoria noastră își înscria în calendarul marilor sale evenimente o pagină de nepieritoare glorie: Congresul al IX-lea al partidului comuniștilor români alegea în funcția de secretar general pe tovarășul Nicolae Ceaușescu. Începea Epoca renașterii românești. O epocă pe care cu mîndrie patriotică și fierbinți sentimente de responsabilitate o edificăm neabătut, sub îndrumările și spiritul ctitorial al celui care a determinat ca într-o scurtă perioadă de timp dezvoltarea patriei să cunoască izbînzi fără precedent în tot cursul său de secole și milenii. O epocă pe care cu sentimentul recunoștinței o numim cu toții „Epoca Nicolae Ceaușescu", convinși de șansa noastră istorică de a-i fi contemporani, constructori și beneficiari.

Prin analiza riguroasă, științifică a drumului parcurs de societatea noastră de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 și pînă la Congresul al IX-lea, prin viziunea nouă, profund revoluționară, dialectică și umanistă pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a exprimat-o în acel istoric iulie 1965, prin înflăcăratul îndemn adresat tuturor fiilor țării de a-și uni forțele în jurul partidului și de a-și făuri în mod conștient viitorul socialist și comunist, marele forum comunist de acum 24 de ani a descătușat energiile creatoare ale celor ce muncesc și a dinamizat puternic întreaga operă de construcție socialistă din patria noastră, înscriindu-se ca un moment de excepțională însemnătate în istoria națională, în orientarea și înfăptuirea strategiei de dezvoltare economico-socială a României în aceste decenii de puternică afirmare pe plan internațional.

(Continuare în pag. 2)

Tezele devenirii noastre comuniste

Gîndirea și conștiința revoluționară a națiunii

Înfăptuirea consecventă de către partidul nostru comunist a principiului edificării socialismului cu poporul și pentru popor, care presupune o amploare tot mai mare a dialogului cu oamenii muncii, precum și participarea sporită a maselor la conducerea vieții economico-sociale, și-a găsit o concretizare semnificativă în supunerea spre dezbaterea largă în partid, în organizațiile de masă și obștești, cu întregul nostru popor a principalelor documente programatice ale partidului nostru. Astfel, după dezbaterile care au avut loc timp de mai bine de un an, pe baza Tezelor din aprilie 1988 și a documentelor marelui forum democratic din noiembrie 1988, istorica Plenară a Comitetului Central al Partidului Comunist Român din iunie 1989 a hotărît să se dea publicității și să fie supuse dezbaterii largi în partid, cu întregul popor documentele celui de-al XIV-lea Congres al partidului: proiectul **Programului-Directivă al Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1991—1995 și orientările de perspectivă pînă în anii 2000—2010** și **Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român privind dezvoltarea societății românești, perfecționarea conducerii economico-sociale, dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare, creșterea rolului Partidului Comunist Român, intensificarea activității ideologice, politico-educative, ridicarea nivelului de cunoaștere științifică, de cultură, a conștiinței revoluționare, raportul de forțe și caracteristicile fundamentale ale situației internaționale.**

În legătură cu aceste documente programatice, tovarășul Nicolae Ceaușescu aprecia: „Se poate afirma că Programul-Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea sintetizează dezbaterile ce s-au desfășurat timp de un an în partid și cu întregul popor și reprezintă gîndirea și conștiința revoluționare, voința întregii națiuni de a înfăptui neabătut Programul partidului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare fermă a României spre comunism".

Dinamizarea energiilor oamenilor muncii

Publicarea și dezbaterea documentelor programatice ale Congresului al XIV-lea — Congresul marilor victorii

(Continuare în pag. 4)

În cuprins:

● „Dezbateri «a»": Pasiunea, în vecinătatea performanței. Partea a doua a analizei rezultatelor obținute de studenți – faza finală a F.A.C.S. (pag. 4) ● Centenar: Eminescu și Creangă (pag. 5) ●

24 de ani de la Congresul al IX-lea al partidului

Epoca renașterii românești

(Urmare din pag 1)

De-a lungul vremurilor, în decursul multimilenarei sale existențe, harnicul și înțeleptul nostru popor a știut întotdeauna să-și aleagă marii conducători de țară dintre cei mai bravi și mai vrednici fii ai săi, care au apărat cu prețul vieții vatra străbună, libertatea și neatîrnarea națiunii. Înfăptuind cu neasemuită pasiune revoluționară și înflăcărat patriotism marea răspundere ce i s-a încredințat de partid și popor la Congresul al IX-lea, secretarul general al partidului nostru întruchipează exemplar modelul de Erou între eroii neamului, idealul românesc de om politic și de stat, înzestrat fiind cu cele mai înalte calități ale conducătorului revoluționar, devotat trup și suflet patriei pe care o slujește cu o nobilă dăruire, cu dorința fermă de a o vedea afirmîndu-se tot mai puternic, liberă și demnă, în rîndul națiunilor lumii. Poporul nostru își face o datorie de onoare, de inimă și de conștiință din a omagia, și în acest moment sărbătoresc, rolul hotărîtor al tovarășului Nicolae Ceaușescu în înfăptuirea uriașelor transformări revoluționare pe care România le-a cunoscut în cei 24 de ani de cînd secretarul general ales de Congresul al IX-lea conduce destinele partidului și ale poporului.

Reinvestirea tovarășului Nicolae Ceaușescu de către Congresele al X-lea, al XI-lea, al XII-lea și al XIII-lea în înalta funcție de secretar general al partidului, alegerea ca prim președinte al României — act istoric reconfirmat de patru ori prin voința întregii națiuni —, ca și recenta propunere a plenarei C.C. al P.C.R. ca la Congresul al XIV-lea tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales în funcția de secretar general al partidului, au dat și dau expresie, în cel mai înalt grad, dragostei fierbinți și încrederii nemărginite cu care toți fiii patriei îl înconjoară în fiecare clipă a istoriei pe cel mai iubit dintre fiii țării. Este voința unanimă a națiunii noastre socialiste de a-l ști mereu în fruntea sa pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, conducătorul luminat care întruchipează cele mai alese virtuți ale poporului român, revoluționarul consecvent și cutezător care, de peste o jumătate de veac, desfășoară o uriașă activitate consacrată împlinirii idealurilor de libertate și independență ale poporului român, triumfului revoluției socialiste, înfloririi necontenite a României.

În conștiința comuniștilor și a întregii noastre națiuni s-a înscris cu strălucire contribuția determinantă a tovarășului Nicolae Ceaușescu la elaborarea strategiei și tacticii revoluționare ale partidului nostru, a celor mai corespunzătoare soluții pentru rezolvarea problemelor deosebit de complexe ale construcției noii orînduiri în România. Pornind de la cerințele și legitățile obiective ale dezvoltării noastre istorico-sociale, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus o contribuție inestimabilă la fundamentarea și elaborarea unor teze și concepte noi cu privire la desfășurarea revoluției și construcției socialiste, la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea țării spre comunism.

Promotor curajos al noului, al unor originale deschideri teoretice și practice, adversar neîmpăcat al oricăror dogme rigide, aplicînd în mod creator adevărurile generale ale materialismului dialectic și istoric la realitățile concrete ale țării noastre — în condițiile cînd, pe plan internațional, se insista mult pentru a se menține socialismul în anumite tipare învechite, care îl împiedicau să-și pună în valoare forța și capacitatea sa de a revoluționa societatea — tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus o viziune proaspătă, științifică, un puternic suflu nou, profund înnoitor în înțelegerea și desfășurarea întregului proces de transformare revoluționară a societății și a omului. Vasta activitate pe care a desfășurat-o și o desfășoară secretarul general al partidului nostru pe tărîmul gîndirii social-politice, al generalizării teoriei și practicii revoluționare l-a impus ca un mare gînditor revoluționar, umanist, care, prin impunătoarea sa operă, aduce o strălucită contribuție, larg recunoscută la îmbogățirea socialismului cu noi teze și idei de stringentă actualitate și de largă perspectivă.

Sub impulsul gîndirii și acțiunii tovarășului Nicolae Ceaușescu, Partidul Comunist Român a devenit astăzi un partid viguros, un partid de masă puternic, unit, stimat și urmat cu încredere de întregul popor. Pe bună dreptate, comuniștii, întreaga noastră națiune asociază organic numele tovarășului Nicolae Ceaușescu de numele Partidului Comunist Român, pentru că niciodată activitatea sa n-a fost mai bogată și mai intensă, mai puternic orientată spre obiective atît de largi ca în acești 24 de ani, cînd partidul nostru a devenit o puternică forță politică de realizare a consensului național, a unității și coeziunii moral-politice a poporului în lupta pentru împlinirea năzuințelor și aspirațiilor sale de progres și bunăstare, de viață liberă, independentă și demnă, de pace și colaborare.

A fi demiurg al istoriei, așa cum este secretarul general al partidului, a acționa pentru transformarea necontenită a realității înseamnă înții de toate forță și capacitate de cunoaștere profundă a realității, o perfectă stăpînire a dialecticii revoluționare, o excepțională receptivitate față de fenomenele și problemele noi pe care le ridică practica social-istorică în continua ei desfășurare, o gîndire ce nu se cantonează în concepte abstracte și rigide, în construcții speculative și sterile, ci rămîne vie, activă, creatoare și capabilă a reflecta cu rigoare și discernămînt atît asupra teoriei, cît și a practicii, capabilă, de asemenea, să elaboreze, pe baza datelor oferite de practică, idei, teze și enunțuri originale a căror reimplantare în viața de zi cu zi a oamenilor, a societății să aibă forța de a conduce la obținerea unui nou și semnificativ ritm istoric.

Dintr-o asemenea perspectivă putem și trebuie să privim și semnificația istorică a Congresului al IX-lea al partidului nostru, personalitatea secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, contribuția sa hotărîtoare la dezvoltarea teoriei și practicii revoluționare, aportul său deschizător de noi orizonturi la clarificarea unor probleme principale de maximă importanță pentru desfășurarea procesului revoluționar. Încercînd să sintetizăm un răspuns la întrebarea cu privire la principalele domenii ale teoriei și practicii edificării socialismului care sînt fertilizate de gîndul și de fapta secretarului general, trebuie să marcăm la loc de cinste viziunea nouă prin filtrul căreia este privită istoria poporului român, un domeniu al cunoașterii care a fost în cea mai mare măsură deformat de perioada dogmatică a revoluției și construcției socialiste. Regîndirea istoriei ca știință și ca primă carte a neamului s-a făcut nu ca un scop în sine, ci pentru a fundamenta o nouă practică politică și pentru a se obține un ritm nou, mult accelerat al acțiunii de edificare a socialismului, de folosire eficientă a tuturor pîrghiilor social-istorice care ar putea concura la derularea acestei acțiuni. Dintr-o asemenea perspectivă a fost regîndit, de pildă, și conceptul de națiune, elaborîndu-se o nouă viziune teoretică și practică în legătură cu locul și rolul națiunii în lumea contemporană. De la înțelegerea nedeformată, autentic revoluționară a conceptului de națiune și a specificului național, a rolului națiunii ca forță propulsatoare a progresului în lumea contemporană s-a putut proclama necesitatea edificării unor noi raporturi pe scena vieții internaționale, a unor relații bazate pe respectarea reală a egalității între națiuni, a independenței și suveranității fiecăreia, fără recurgerea la politica de forță sau de amenințare cu forța.

În opera politică și teoretică de o strălucitoare clarviziune a tovarășului Nicolae Ceaușescu, un loc central l-a ocupat în toți acești ani și îl ocupă în continuare conceptul de partid revoluționar, forța politică a clasei muncitoare, menirea sa de a conduce destinele celor ce muncesc în lupta pentru împlinirea neabătută a misiunii lor istorice, rolul partidului ca centru vital al întregii națiuni, funcția sa de conducător al întregului popor pe drumul făuririi visului de aur al omenirii, comunismul. Partidul nu mai este conceput ca o avangardă în gîndirea revoluționară a secretarului general, ci ca o conștiință vie a națiunii; nu este infailibil, dar are forța necesară de a-și corecta neîmplinirile, izvorul acestei tării stînd în contactul nemijlocit cu realitățile, în împrospătarea continuă a rîndurilor sale cu cei mai buni fii ai poporului, în preocuparea stimulativă de fortificare continuă a spiritului revoluționar, de unde cerința, adesea formulată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, conform căreia activitatea partidului, a membrilor săi să se ridice la un nivel nou, să fie pătrunsă de spirit revoluționar militant, necesar înfăptuirii neabătute a programului ridicării patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație și întăririi suveranității și independenței sale.

De asemenea, de o abordare cu adevărat creatoare s-a bucurat și se bucură teoria statului socialist, redefinindu-se teoretic și practic funcțiile statului în etapa actuală a dezvoltării noastre și în viitor, în funcție de noile nivele de dezvoltare a țării, precum și raporturile dintre partid și stat. În acest sens la Congresul al XIII-lea al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a apreciat în chip lămuritor că „în concordanță cu stadiul de dezvoltare a economiei și vieții sociale și pe măsura adîncirii procesului de democratizare a statului, de participare tot mai largă a maselor populare la conducerea societății, funcțiile cu caracter represiv ale statului se vor diminua tot mai mult. Tendința obiectivă, însă, determinată de dezvoltarea societății, este aceea a întăririi și perfecționării rolului și funcțiilor statului de organizator și conducător al întregii activități economico-sociale".

Se implică aici și o altă dimensiune de o excepțională valoare istorică a gîndirii secretarului general al partidului nostru, o contribuție originală a tovarășului Nicolae Ceaușescu la dezvoltarea gîndirii social-politice contemporane privitoare la raportul dintre socialism și democrație o preocupare permanentă a partidului nostru care a elaborat, în anii din urmă, teza construirii societății socialiste cu poporul și pentru popor, ca o expresie a largei sale baze democratice: „Îndeplinindu-și importantele atribuții ce-i revin, sistemul democrației noastre socialiste (...) dă expresie voinței și intereselor întregii națiuni și asigură înfăptuirea socialismului cu poporul și pentru popor".

În ansamblul ei, opera teoretică, exprimată fidel și consecvent de activitatea practică, revoluționară a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, reprezintă o sinteză de mare valoare și originalitate între adevărurile generale ale socialismului științific și cerințele concrete ale construcției socialiste pe pămîntul României. Ea are o importanță deosebită nu numai pentru poporul nostru. De asemenea, în plan international, ea se afirmă ca o contribuție proprie, originală, de o deosebită importanță, la îmbogățirea tezaurului gîndirii și practicii revoluționare contemporane, la consolidarea prestigiului ideilor și idealurilor socialismului în întreaga lume.

Poporul român, într-o deplină unanimitate, apreciază propunerea recentei plenare a C.C. al partidului cu privire la realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general ca pe o garanție istorică pe care Congresul al XIV-lea o va da din nou dezvoltării noastre social-economice, considerînd că spiritul ctitorial al celui mai iubit fiu al poporului este steaua noastră călăuzitoare pe drumul înfăptuirii cu succes al măreților obiective pe care ni le vom propune în cadrul forumului comuniștilor români.

Ioana BĂDESCU

De dragoste de țară

Precum ni-i vara un belșug
întins
De grîu rotund, o patrie de pîine,
Tot astfel liniștit în necuprins
Ni-i cerul azi visînd pacea
de mîine.

Precum e zborul șoimului
spre țintă,
El o atinge aproape fără greș,
Tot astfel gustul omului colindă
În căutarea pomilor aleși.

Noi știm hotarul nostru,
știm cuvîntul
Ce s-a rostit mereu în apărare,
Dunăre-avînd, și-un timp Carpat
avîndu-l,
La mijloc — pruncul vremii
viitoare.

Precum ni-i vara o maturitate,
Un miez al vieții noastre-n
infinit,
Tot astfel gînduri calde și curate
De dragoste de țară și partid.

Precum ni-i temerar conducătorul,
Destinul țării — faptă și cuvînt,
Tot astfel se adună-ntreg poporul
Cinstind eroul neamului în cînt.

Noi știm învățătura și lumina,
Mănos pămîntul, rodnic înțeles,
Știm visul ce-l nutrește rădăcina,
A fi sub soare pom și om ales.

Noi știm al sărbătorii
și-al mîndriei
Preț scris în fiecare și-n noi, iată,
Bogat destin să aibă România,
Încrederea-n partid nestrămutată.

Ioan HORZAN

24 de ani de la Congresul al IX-lea al partidului

Eroul — simbol al împlinirilor noastre comuniste

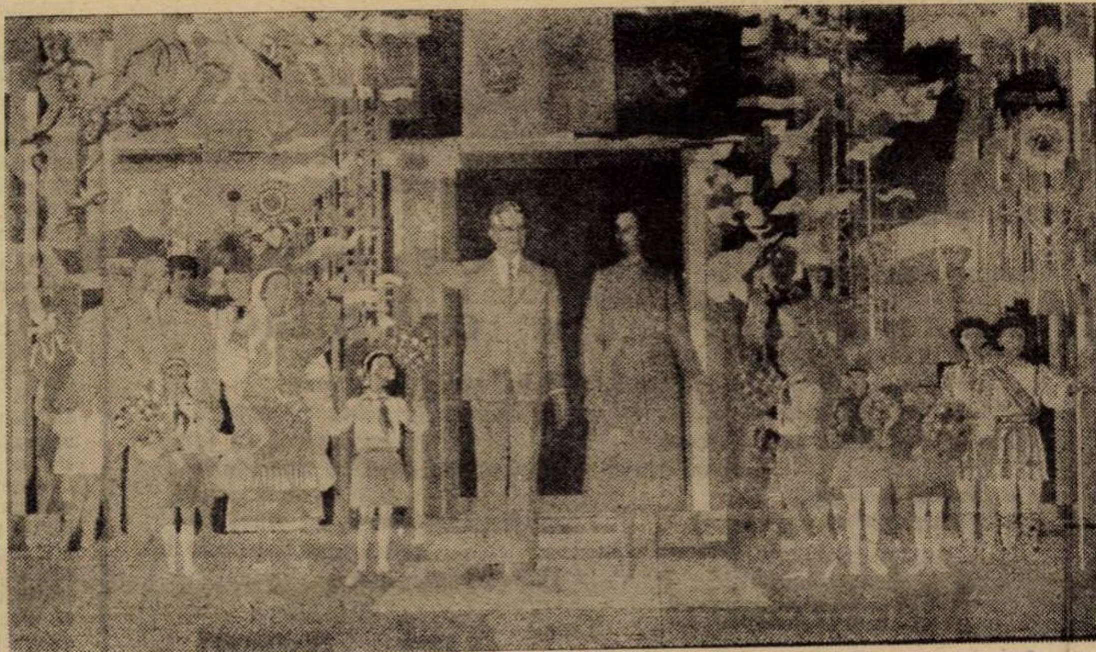

PERIOADA care a trecut de la Congresul al IX-lea al partidului, magistral segment de istorie contemporană revoluționară, este o ilustrare vie a modului deosebit în care s-au valorificat capacitățile și forța interioară, virtuțile poporului nostru. În conștiința națiunii noastre, toate împlinirile României din ultimii 24 de ani, uriașele transformări înnoitoare care au schimbat profund înfățișarea patriei sînt strîns legate de gîndirea și acțiunea revoluționare, comuniste ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, care, prin clarviziune politică, realism și cutezanță, prin dragostea fierbinte pentru patrie și popor, prin profunda și permanentă analiză științifică a vieții sociale, a adus și aduce o contribuție inestimabilă la progresul și prosperitatea patriei, la afirmarea independenței și suveranității noastre naționale.

Adevărul profund al acestor realități și-a găsit o vie ilustrare în entuziasmul și bucuria manifestate de întregul nostru popor față de Hotărîrea Plenarei C.C. al P.C.R. privind realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de secretar general al partidului la Congresul al XIV-lea al partidului.

Istorica hotărîre dă expresie voinței nestrămutate a tuturor comuniștilor, convingerii întregii noastre națiuni că prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului constituie chezășia sigură a înfăptuirii neabătute a marilor noastre programe de înaintare neabătută a patriei spre comunism.

Minunatele calități de revoluționar și patriot înflăcărat ce definesc personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu s-au afirmat cu strălucire, încă din cei mai tineri ani ai vieții, în marile bătălii purtate de partid pentru apărarea intereselor clasei muncitoare și ale poporului român, pentru libertate, dreptate socială și națională, împotriva fascismului și războiului, pentru cauza independenței și suveranității patriei, pentru o viață mai bună.

Întreaga viață și activitate ale secretarului general al partidului s-au împletit în modul cel mai strîns cu toate marile momente ale luptei gloriosului nostru partid pentru victoria revoluției și construcției socialismului în România.

Strălucitele însușiri de militant revoluționar și conducător politic, uriașa experiență acumulată au cunoscut deplina afirmare în perioada de cînd, prin voința întregii națiuni și spre binele poporului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost investit, la Congresul al IX-lea, în înalta funcție de secretar general al partidului.

ISTORICUL Congres al IX-lea al partidului, ale cărui lucrări s-au desfășurat acum 24 ani, a reprezentat un moment de răscruce. Tot ce s-a înfăptuit în acest răstimp istoric de cînd în fruntea partidului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, poartă pecetea puternicei sale personalități, a gîndirii sale revoluționare, cutezătoare, este legat indestructibil de activitatea sa neobosită, desfășurată cu clarviziune și profund spirit creator, cu eroism revoluționar și neobosit patriotism.

Epoca inaugurată de Congresul al IX-lea a determinat adînci prefaceri revoluționare în întreaga noastră societate. Întemeindu-se pe profundele analize științifice, materialist-dialectice ale secretarului general al partidului, congresele și conferințele naționale ale partidului, plenarele Comitetului Central, celelalte forumuri ale democrației muncitorești-revoluționare desfășurate în această perioadă au adoptat hotărîri și orientări care au mobilizat puternic energiile și capacitățile de creație ale întregului popor în înfăptuirea programelor de dezvoltare economică, socială și culturală a țării, în realizarea tuturor obiectivelor stabilite de partid, pentru înaintarea fermă a României spre comunism.

S-a cristalizat atunci, la Congresul al IX-lea, datorită contribuției determinante a tovarășului Nicolae Ceaușescu o nouă reprezentare a dialecticii dezvoltării sociale, a dinamicii socialismului, a intercondiționărilor lumii contemporane.

Se poate spune astăzi, din perspectiva celor 24 de ani care au trecut că, în politica Partidului Comunist Român, Congresul al IX-lea a marcat un important și benefic salt calitativ revoluționar, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, imprimînd un puternic dinamism dezvoltării vieții economice, sociale și politice din țara noastră, întregii opere de construcție a socialismului în România. A fost părăsită o viziune dogmatică, simplistă și liniară asupra lumii, în care socialismul era văzut ca fiind scutit de orice contradicții și conflicte, insensibil la influențe exterioare, la perturbările mondiale, un marș triumfal pe drum neted, lipsit de obstacole și complicații.

Prin întregul lui conținut, prin orientările date, Congresul al IX-lea ne apare astăzi, din perspectiva celor aproape două decenii și jumătate care au trecut, ca un punct de referință, ca un moment de însemnătate esențială pentru instaurarea spiritului creator în întreaga activitate teoretică și practică a partidului, în opera de construcție a societății socialiste din patria noastră în înfăptuirea umanismului revoluționar.

DESCHIZĂTOR al unei etape noi în dezvoltarea României socialiste, Raportul prezentat istoricului Congres de tovarășul Nicolae Ceaușescu a întruchipat cu strălucire virtuțile unei gîndiri dialectice riguroase, capabilă să se dezvolte și să se îmbogățească necontenit prin generalizarea experienței istorice proprii, mersul revoluției socialiste în condițiile concret-istorice ale țării noastre. Supunînd unei critici frontale orice tendințe de transformare a marxismului dintr-o învățătură științifică vie și flexibilă într-o colecție de teze abstracte și speculative, valabile oriunde și oricînd, într-o schemă intelectuală apriori în care să fie înghesuită realitatea, Raportul la Congresul al IX-lea a repus în drepturile ei legitime gîndirea marxistă din țara noastră restituindu-i inegalabilul și originalul ei suflu creator, capacitatea ei de pătrundere și explicare a realității.

Întreaga activitate teoretică și practică desfășurată de partidul nostru, de secretarul său general este o ilustrare vie a acestui efort constant de înnoire continuă — pe baza cercetării vieții, a realității istorico-sociale, a progresului realizat de științe în examinarea acestei realități a concepției revoluționare a proletariatului. Problemele construcției economice ale definirii societății socialiste multilateral-dezvoltate, ale democrației muncitorești revoluționare, ale autoconducerii și autogestiunii, ale partidului — ca centru vital al națiunii, ale funcțiilor statului, ale dezvoltării națiunii socialiste, problemele contradicțiilor în socialism, ale dezvoltării personalității umane și ale umanismului revoluționar, ale epocii contemporane au primit o nouă și adecvată soluționare teoretică și practică, în deplină concordanță cu rezultatele dezvoltării contemporane a cunoașterii științifice în ansamblu, cu condițiile istorice specifice ce confruntă societatea românească.

Realizările obținute în toate planurile vieții economice demonstrează cu forța realității valabilitatea politicii economice a partidului nostru, faptul că pe baza evaluării realiste, științifice a stadiului de dezvoltare în care se afla România, Congresul al IX-lea al partidului a formulat orientări și opțiuni concrete, punînd accentul principal pe efortul de acumulare, pe dinamismul și modernitatea industrializării, fără de care apropierea de țările dezvoltate ar fi rămas un simplu deziderat.

Puternica dezvoltare a întregii economii naționale avînd în centru dezvoltarea forțelor de producție — a dus la transformarea revoluționară a tuturor laturilor vieții economico-sociale, la înflorirea științei și învățămîntului, a culturii în ansamblul său.

ÎN CONTEXTUL transformărilor profunde ce au avut și au loc în societatea noastră, Congresul al IX-lea a formulat în termeni limpezi și preciși, ca o sarcină de esențială însemnătate, formarea omului nou, însuflețit de idealurile nobile ale socialismului, de principiile moralei comuniste, cu un larg orizont cultural. Cu o inegalabilă intuiție și forță de pătrundere în miezul lucrurilor, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a conturat, încă de atunci, nucleul fierbinte al unui nou tip de umanism, umanismul revoluționar, nucleu în jurul căruia, cu fiecare etapă parcursă, s-a cristalizat — într-o construcție teoretică și practică armonioasă — un întreg program de edificare a conștiinței umane, a personalității omului făuritor de istorie nouă.

Pornind de la acest mod de a privi lucrurile, partidul nostru, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au acționat de atunci încoace cu neabătută consecvență pentru a crea atît condițiile materiale cît și cele spirituale necesare asigurării dezvoltării multilaterale a personalității umane, formării conștiinței revoluționare a oamenilor muncii, transpunerii în viață a principiilor eticii și echității socialiste.

Umanismul revoluționar, așa cum este conceput de secretarul general al partidului, situează în prim plan afirmarea și dezvoltarea plenară a personalității umane nu în izolare, ci în cadrul ansamblului societății, promovînd principiul rațional și generos potrivit căruia fericirea personală nu se poate realiza decît în cadrul înfăptuirii progresului general al societății.

APLICÎND în mod creator adevărurile fundamentale la condițiile specifice ale țării noastre secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a manifestat o preocupare constantă în vederea perfecționării cadrului social și instituțional și găsirii acelor forme care să permită în măsură tot mai mare participarea oamenilor muncii la conducerea vieții politice și obștești la pregătirea și luarea deciziilor în cele mai importante probleme ale vieții noastre sociale.

Instituirea și dezvoltarea autoconducerii muncitorești, participarea directă a unor mase tot mai largi la dezbaterea publică, la formularea și adoptarea deciziilor economice, politice, social-culturale, înfăptuirea în tot mai înalt grad a principiului conducerii colective, prin creșterea atribuțiilor adunărilor generale ale oamenilor muncii și ale consiliilor de conducere, instituționalizarea unor forumuri naționale de dezbatere și decizie au creat un cadru larg, original, unic în felul său, în care au înflorit democrația și libertatea de tip nou, socialist, au generat posibilități nelimitate pentru afirmarea plenară a personalității umane.

Epoca deschisă de Congresul al IX-lea se definește în istoria noastră națională prin marile prefaceri înnoitoare teoretice și practice, pe care le-a adus în ansamblul vieții noastre sociale. Timpul eroic al ultimilor 24 de ani din istoria multimilenară a poporului nostru, pe care poporul nostru cu îndreptățită mîndrie îl numește „Epoca Nicolae Ceaușescu", reprezintă pentru națiunea noastră etapa cea mai glorioasă, cea mai bogată în împliniri din istoria patriei. Toate marile realizări obținute de patria noastră pe drumul construirii socialismului și comunismului, tot ce s-a înfăptuit de la un capăt la altul al țării poartă sigiliul inconfundabil al personalității marelui conducător al partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, eroul-simbol al grandioaselor înfăptuiri comuniste ale poporului român.

Otilia DRAGOMIR

Încredere

Trăim azi în lumina încrederii depline
În cel ce ne conduce sub mîndrul tricolor
Spre zarea comunistă, spre noile destine
Alături cu poporul, mereu pentru popor

El, exemplarul ctitor, erou al noii lupte
Pe care toți o ducem cu tot ce-i perimat
Ne luminează calea voinței ne-ntrerupte
De-a fi mai buni, mai vrednici, bărbat lîngă bărbat

Noi vom rosti iar votul conștiinței noastre treze
Și îl vom realege pe el, cel mai iubit
Că viața lui întreagă a stat pe metereze
Să fie România așa cum am dorit !

Diana ILIESCU

Tezele devenirii noastre comuniste

Gîndirea şi conştiinţa revoluţionară a naţiunii

(Urmare din pag. 1)

socialiste, al muncii pline de abnegaţie a intregului popor, al adevăratei suveranităţi şi independenţei depline, Congres care deschide perspectivele minunate spre înaltele culmi ale societăţii fără clase, spre culmile comunismului — constituie un act politic care decurge în mod legic din esenţa statului democraţiei muncitoreşti-revoluţionare şi prin care se urmăreşte determinarea unui nou şi puternic avînt în întreaga viaţă politică, economică şi socială a patriei, strîngerea tot mai puternică a rîndurilor întregului nostru popor în jurul partidului, al secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, ctitorul de geniu al României moderne, sub a cărui înţeleaptă şi clarvăzătoare conducere ţara noastră inaintează ferm pe calea construirii celei mai drepte şi mai umane dintre societăţi — societatea socialistă şi comunistă.

În comunicatul dat publicităţii, Comitetul Central al Partidului Comunist Român îşi exprimă convingerea că această dezbatere va determina o analiză aprofundată a activităţii fiecărei organizaţii de partid, a fiecărei unităţi economice şi sociale, a organizaţiilor democraţiei muncitoreşti şi revoluţionare, va contribui la dinamizarea energiilor oamenilor muncii în îndeplinirea sarcinilor de producţie — în industrie, agricultură, ştiinţă şi cultură — la înlăturarea lipsurilor şi neajunsurilor, la crearea unui spirit general de luptă pentru îmbunătăţirea activităţii în toate domeniile.

Dezbaterea într-un înalt spirit de responsabilitate comunistă a Programului-Directivă şi a Tezelor pentru Congresul al XIV-lea va asigura întărirea unităţii şi forţei partidului, afirmarea cu putere a spiritului său cutezător, novator, a rolului său de centru vital al întregii naţiuni, de conducător al poporului român pe calea progresului şi prosperităţii, a libertăţii şi independenţei patriei. „Documentele adoptate în deplină unanimitate de Plenara Comitetului Central — arăta secretarul general al partidului — ce urmează a fi dezbătute de întregul partid şi popor şi prezentate Congresului al XIV-lea al partidului, fac o analiză ştiinţifică a drumului parcurs de poporul român în dezvoltarea generală a forţelor de producţie, a ştiinţei, culturii, a marilor realizări obţinute în construcţia socialismului, a stadiului actual de dezvoltare a societăţii socialiste româneşti.

Pe această bază, Programul-Directivă şi Tezele stabilesc orientările de perspectivă privind dezvoltarea patriei noastre în noua etapă, pînă în anii 2000—2010. În aceste documente se subliniază cu îndreptăţită mîndrie, marile realizări obţinute de poporul român în dezvoltarea sa economico-socială, în edificarea societăţii socialiste şi se dau perspective minunate pentru făurirea cu succes a etapei superioare de realizare a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintarea fermă a României spre viitorul de aur — spre comunism".

Rolul fundamental al proprietăţii socialiste

În activitatea ideologică, politico-educativă a partidului nostru un loc important îl ocupă analiza periodică, în documentele programatice supuse dezbaterii întregului popor, a stadiului de dezvoltare al ţării noastre, relevarea celor mai importante momente ale istoriei naţionale care pun în evidenţă continuitatea idealurilor sociale, politice şi naţionale, capacitatea poporului român de a-şi făuri singur istoria.

Aşa cum se relevă în Tezele pentru Congresul al XIV-lea, victoria revoluţiei de eliberare socială şi naţională, trecerea la construirea societăţii noi, socialiste în România constituie expresia cerinţelor legice ale dezvoltării sociale, rezultatul procesului istoric obiectiv al succesiunii modurilor de producţie determinat de dialectica progresului social, de necesitatea concordanţei dintre dezvoltarea forţelor de producţie şi caracterul relaţiilor de producţie, reprezintă o încununare a îndelungatei lupte revoluţionare desfăşurate de clasa muncitoare, sub conducerea partidului comunist.

Unul din principalele rezultate ale procesului revoluţionar unitar de construire şi dezvoltare a noii orînduiri în România este cel al lichidării exploatării omului de către om, al lichidării proprietăţii private şi al punerii bazelor dezvoltării socialiste a economiei româneşti. „Viaţa, practica revoluţionară au demonstrat — se arată în Teze — atît în cadrul ţării noastre, cît şi pe plan mondial, rolul fundamental, hotărîtor al proprietăţii socialiste a întregului popor şi cooperatiste, în făurirea noii orînduiri sociale. Dezvoltarea şi întărirea ei continuă constituie o necesitate vitală, orice diminuare a marii proprietăţi socialiste, întronarea în forme de proprietate capitalistă, inclusiv la mica proprietate, este de natură să pună în pericol nu numai construirea socialismului, ci şi însăşi dezvoltarea economico-socială a popoarelor, bunăstarea şi independenţa lor".

Congresul al IX-lea — începutul unei noi epoci revoluţionare

Un loc esenţial în cadrul Tezelor îl ocupă relevarea importanţei istorice a Congresului al IX-lea — moment de cotitură care a marcat începutul unei noi epoci revoluţionare în activitatea partidului, în opera de făurire a socialismului în patria noastră, precum şi a profundelor transformări revoluţionare înfăptuite în societatea românească în ultimii 24 de ani în domeniul economic, social, al ştiinţei, învăţămîntului şi culturii. „Meritul nepieritor al Congresului al IX-lea, al secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu — se arată în Tezele pentru Congresul al XIV-lea — a fost ruperea hotărîtă cu teoriile şi practicile anacronice, cu conceptul greşit al «modelului unic» în construirea socialismului, cu ploconirea în faţa unor idei străine şi a unor forme de organizare a societăţii în contradicţie cu realităţile noastre naţionale, înlăturarea gîndirii dogmatice, conservatoare în toate domeniile, care împiedica desfăşurarea forţei revoluţionare a partidului, a capacităţii creatoare a poporului.

Congresul al IX-lea a intrat în istorie prin proclamarea fermă a dreptului inalienabil al partidului nostru de a-şi elabora de sine stătător linia politică, strategia şi tactica revoluţionară, aplicînd în mod creator adevărurile socialismului ştiinţific la condiţiile concrete din România, la specificul nostru naţional, la realităţile şi cerinţele fiecărei etape istorice".

Într-un mod sintetic, fiecare din orientările politice stabilite de Congresul al IX-lea sînt analizate din perspectiva avîntului pe care l-au dat operei de construcţie socialistă, a marilor succese obţinute pe drumul făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate în România, culminînd cu realizările obţinute de poporul nostru în cincinalul 1986—1990 şi cu înfăptuirea obiectivului strategic stabilit de Congresul al XIII-lea al partidului, de trecere a României la un nou stadiu de dezvoltare — cel de ţară socialistă mediu dezvoltată.

Trecerea la făurirea etapei superioare a societăţii socialiste

Atît în prevederile înscrise în proiectul Programului-Directivă, cît şi în Tezele pentru cel de-al XIV-lea Congres, se acordă un loc de seamă relevării efortului pe care partidul nostru — în viitorul cincinal, în perioada pînă în anul 2000 şi primul deceniu al mileniului trei — le va face pentru continuarea dezvoltării armonioase a forţelor de producţie, perfecţionarea relaţiilor de producţie, a tuturor raporturilor sociale, realizarea unei noi calităţi a muncii şi vieţii, întărirea democraţiei muncitoreşti-revoluţionare, participarea tuturor cetăţenilor la conducerea societăţii, manifestarea deplină a personalităţii umane.

Un loc şi mai important îl va avea în viitor fundamentarea activităţii în toate ramurile economiei pe baza celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii, ceea ce presupune o concentrare şi mai puternică a cercetării în domeniile fundamentale ale progresului, România devenind în deceniul următor o puternică forţă a ştiinţei, învăţămîntului şi culturii.

Ritmurile de dezvoltare propuse, menţinerea ratei constante de acumulare vor asigura resursele necesare atît dezvoltării intensive a economiei, cît şi a ridicării nivelului de trai al poporului, în sensul creşterii atît a indicatorilor materiali cantitativi, cît şi a totalităţii condiţiilor de viaţă, muncă, învăţămînt şi cultură asigurate maselor populare.

Alături de orientările dezvoltării economico-sociale, sintetizate de Programul-Directivă — care prevăd transformarea României într-o ţară socialistă multilateral dezvoltată, pe baza celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii, ale cunoaşterii umane în general, cu un înalt nivel de civilizaţie materială şi spirituală, creîndu-se astfel premisele pentru afirmarea tot mai viguroasă a principiilor comuniste de muncă şi viaţă — orientările programatice ale partidului nostru din cadrul Tezelor pentru Congresul al XIV-lea prevăd perfecţionarea sistemului de conducere, planificare şi organizare a întregii activităţi de dezvoltare economico-socială a patriei, înfăptuirea neabătută a programului de dezvoltare economico-socială, de organizare a teritoriului şi de modernizare a tuturor localităţilor patriei, creşterea rolului statului, al organismelor democraţiei muncitoreşti-revoluţionare, înfăptuirea consecventă a principiului edificării socialismului cu poporul şi pentru popor, creşterea rolului organizaţiilor de masă şi obşteşti, dezvoltarea naţiunii socialiste, înfăptuirea deplinei egalităţi în drepturi a tuturor cetăţenilor României, omogenizarea societăţii noastre socialiste şi transformări profunde în structura socială a ţării, creşterea tot mai puternică a rolului conducător al partidului — centrul vital al întregii naţiuni —, intensificarea activităţii ideologice, politico-educative de formare a omului nou, de dezvoltare a gradului de cultură şi cunoaştere, de ridicare a nivelului conştiinţei socialiste, revoluţionare a întregului popor, intensificarea politicii externe a României socialiste, de pace şi colaborare, de participare activă la soluţionarea constructivă a marilor probleme ale lumii contemporane.

Imensa importanţă politică a celor două documente programatice ale Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român, crearea unui cadru democratic larg stimulativ pentru dezbaterea largă în rîndul comuniştilor, al tuturor oamenilor muncii, a problemelor fundamentale ale activităţii de construcţie socialistă din patria noastră, asigurînd elaborarea democratică a liniei generale şi a orientărilor de perspectivă ale dezvoltării ţării. Pregătirea temeinică a celui de-al XIV-lea Congres — prin supunerea dezbaterii întregului partid şi popor a documentelor programatice ale viitorului luminos, comunist al patriei, prin Hotărîrea Plenarei Comitetului Central cu privire la realegerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu în funcţia de secretar general al Partidului Comunist Român, — îl va înscrie în istorie drept congresul marilor victorii socialiste, al triumfului principiilor socialismului ştiinţific în transformarea revoluţionară a societăţii româneşti, al adevăratei suveranităţi şi al independenţei depline, economice şi politice a României.

Dan MILOTINESCU

Sensul iubirii

Fiinţa ta, patrie

Fiinţa ta imensă, patrie,
Este pridvorul acesta de flori
al gliei străbune,
Întreaga ta fiinţă e cer sublim
de roade
Crescînd în cetatea ta.
De cîte ori îmi alunecă sufletul
într-o flacără pură,
Lumina ta miroase a pîine.
Sădesc în blînda vatră acest
zîmbet curat
Cu lumină luminat,
Ce se va naşte încă, şi încă,
din iubire.

Mărturisire

Iubesc această ţară unică şi sfîntă
Pentru că în adîncul vetrei dorm
ştiuţi şi neştiuţi
Strămoşi, pentru că ea este
curată şi statornică
Moştenire, pentru că pămîntul,
şi cerul, şi noi înşine
Sîntem laolaltă o inimă caldă
şi bună,
Pentru că ea ne luminează vieţile
Trecînd prin memoria ei,
Pentru că istoria noastră
Este o carte vie, scrisă
Cu suflet românesc.

Vom exista

Patrie, din timpul tău înalt surîzi
Cu ochi limpezi şi plini
de dragoste
Spre partea ta de lumină
strecurată în noi.
Cercuri albe de vară îşi scutură
florile de vis
Din belşug pe inimă.
Totdeauna vom exista, fiind sub
cerul rotund
Un singur glas.

Cu miros de pîine

Bobul galben al grîului
Cu miros de pîine proaspătă
ca o gură de femeie
Dimineaţa, cînd se desprinde
numele şoptit
Al fiecărui lucru, al fiecărui
sentiment, numele tău
Ţi-l cîntăm, patrie.

Aici, acum

De la munţii clădiţi cu creste
de şoimi,
Pînă la pragul albastru al mării,
De la Dunărea legată strîns
de istorie
Pînă la cămaşa de aur a cîmpiei,
înstelată,
Aici, lîngă trupul tău veşnic,
nopţile, zilele
Respiră petale de linişte şi pace
odată cu noi,
Acum, cînd rodesc galaxii
de imnuri în suflete,
Îţi dăruim, ţie, piramide durabile
de statornică
Iubire, patrie liberă, noi, născuţii
tăi în libertate.

Elena IORGA

Tezele devenirii noastre comuniste

Ridicarea nivelului de cultură și a conștiinței revoluționare

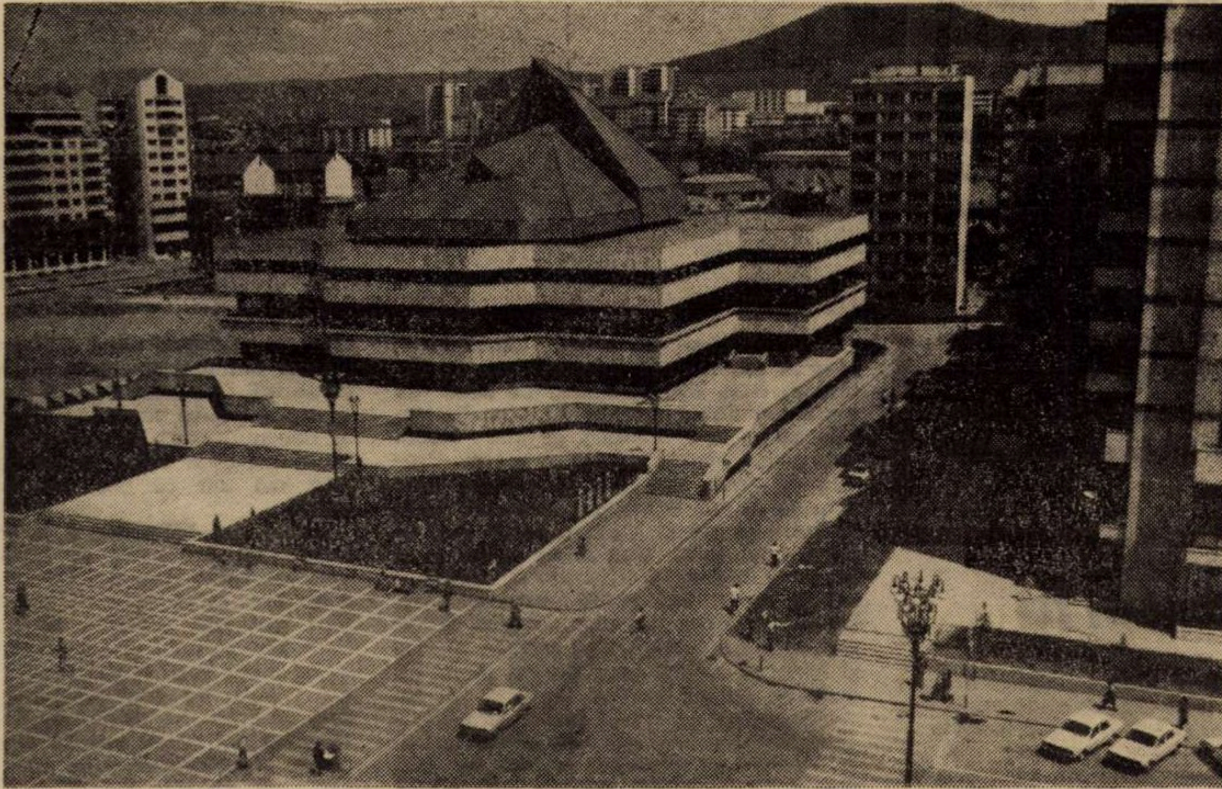

Aniversarea centenarului Eminescu în întreaga țară a prilejuit manifestări cultural-artistice pline de substanță patriotică. Versurile poetului au răsunat în mințile și în inimile tuturor, făcînd să vibreze conștiința națională. „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie / Țara mea de glorii, țara mea de dor? / Brațele nervoase, arma de tărie, / La trecutu-ți mare, mare viitor !". Versurile eminesciene au răsunat în mințile și în inimile tuturor românilor, ale eroicului nostru popor făuritor de istorie națională, care se pregătește să-și făurească singur, independent și liber marele viitor. Evenimentele din acest an și, în special, pregătirea celui de-al XIV-lea Congres, Congresul marilor victorii socialiste, al muncii pline de abnegație a întregului popor, al adevăratei suveranități și independenței depline, Congresul care deschide perspectivele minunate spre înaltele culmi ale societății viitoare, spre culmile comunismului, cer eforturi deosebite din partea tuturor participanților la măreața operă de edificare a socialismului.

Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, în nenumărate rînduri, socialismul nu se poate făuri decît cu oameni cu un înalt nivel de cunoaștere științifică, de cultură și de conștiință revoluționară. Pentru a transforma țara noastră într-o înaltă forță a științei și culturii sînt necesare eforturi susținute în direcția formării și dezvoltării conștiinței socialiste, a educării comuniste, revoluționare a tinerei generații, a întregului popor, în spiritul ideologiei și politicii partidului nostru.

Clarvăzătoare programe politice

Formarea culturii politice și a conștiinței revoluționare sînt obiective pe care secretarul general al partidului le-a menționat în mod expres cînd a dat o înaltă apreciere dezbaterilor largi, democratice desfășurate în întregul nostru popor de mai bine de un an încoace în legătură cu Tezele din Aprilie 1988 și cu documentele marelui forum democratic din noiembrie 1988. În acest sens, tovarășul Nicolae Ceaușescu aprecia că recentele documente supuse dezbaterii întregii națiuni — Proiectul Programului-Directivă al Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1991—1995 și orientările de perspectivă pînă în anii 2000—2010 și Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român privind dezvoltarea societății românești, perfecționarea conducerii economico-sociale, dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare, creșterea rolului Partidului Comunist Român și activitatea ideologică, politico-educativă, ridicarea nivelului de cunoaștere științifică, de cultură, a conștiinței revoluționare, raportul de forțe și caracteristicile fundamentale ale situației internaționale — sintetizează dezbaterile ce s-au desfășurat timp de un an în rîndurile partidului și ale întregului popor și reprezintă gîndirea și conștiința revoluționară, voința întregii națiuni de a înfăptui neabătut Programul partidului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare fermă a României spre comunism.

A vorbi în zilele noastre despre gîndirea și conștiința revoluționară a întregii națiuni, de materializarea lor în documente de partid cu valoare programatică înseamnă a vorbi în primul rînd de transformările revoluționare care au avut loc, în special după Congresul al IX-lea al partidului, în orizontul de cunoaștere și în nivelul conștiinței sociale a întregului popor. Puține popoare din Europa și din lume participă în mod efectiv la dezbaterea democratică, în spirit critic, constructiv și revoluționar a programelor de dezvoltare politică. Aceasta presupune atît un cadru democratic perfecționat, cuprinzător, cît și un nivel corespunzător de înțelegere a fenomenelor care au loc în natură, în societate, în gîndire, o înțelegere adecvată a necesităților și priorităților de dezvoltare a țării în următoarea perioadă.

Garanția împlinirii destinului comunist

Hotărîrea Plenarei Comitetului Central cu privire la realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția de secretar general al Partidului Comunist Român dă expresie celor mai alese sentimente de înaltă stimă și prețuire, de nețărmurită dragoste și profundă recunoștință ale comuniștilor, ale întregului popor, încrederii neclintite a tuturor cetățenilor patriei în luminatul nostru conducător de partid și de țară. Hotărîrea Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român de a realege în înalta funcție de secretar general al partidului pe tovarășul Nicolae Ceaușescu se bazează pe ferma convingere că această decizie politică reprezintă cea mai sigură garanție a continuării revoluției de făurire a socialismului și comunismului, pe baza aplicării creatoare a principiilor generale ale socialismului științific la condițiile concrete din țara noastră. Contribuția decisivă, hotărîtoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu la elaborarea programelor realiste și profund mobilizatoare de dezvoltare intensivă, multilaterală a patriei pe seama cuceririlor revoluției tehnico-științifice și noii revoluții agrare, care au asigurat ritmuri dinamice de creștere a forței economice, a industriei și agriculturii, ridicarea necontenită a nivelului de viață al celor ce muncesc, s-a concretizat și în înflorirea învățămîntului, științei și culturii, factori de cea mai mare însemnătate în făurirea socialismului și comunismului.

În concepția secretarului general al partidului, ridicarea nivelului de cunoaștere științifică, de cultură, al conștiinței revoluționare a întregului tineret, al poporului nostru muncitor se bazează pe educarea în spiritul concepției materialist-dialectice și istorice despre lume și viață, în spiritul principiilor socialismului științific și umanismului revoluționar socialist. Acest fundament ideologic, filosofic și științific, arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, nu are valoare decît dacă se materializează în programe concrete de dezvoltare a culturii, științei și învățămîntului, al căror scop și finalitate îl constituie ridicarea nemijlocită a nivelului de cultură, pregătire profesională și conștiință politică a maselor.

Finalitatea programelor concrete de dezvoltare

Există o indisolubilă unitate între programele luminoase de perspectivă și măsurile concrete în domeniul educației, învățămîntului, științei și culturii. Cadrul pentru formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste trebuie în permanență îmbunătățit. În acest sens, în proiectul Programului-Directivă al Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român se precizează că în cincinalul 1991—1995 întregul tineret va urma școala de 12 ani, urmînd ca peste 90 la sută din elevi să fie cuprinși în liceele industriale, agroindustriale, silvice și economice, iar ca învățămîntul superior să fie perfecționat și modernizat în raport cu cerințele economiei naționale, în scopul integrării organice a acestuia cu producția și cercetarea.

Accentul care se pune pe dezvoltarea învățămîntului arată că, în concepția partidului nostru, a secretarului său general, la baza educării revoluționare a tinerei generații stă o temeinică pregătire profesională, teoretică și practică, în concordanță cu cerințele progresului tehnico-științific, cu prevederile programelor de organizare, modernizare și dezvoltare a economiei. În același timp, cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii trebuie să se împletească cu concepția revoluționară despre lume și viață, cu materialismul dialectic și istoric. Nu se poate imagina un bun specialist, un inginer sau un cercetător, un economist sau un conducător de unitate, un specialist de orice domeniu care să nu-și cunoască și să nu-și înțeleagă activitatea în afara principiilor și cerințelor mecanismului nostru economico-financiar. Tocmai de aceea, necesitatea însușirii științelor sociale, economice și de conducere nu mai constituie doar o simplă anexă a programului de învățămînt, ci o condiție a integrării rapide și eficiente în viața economică și socială.

Noi, cei care ne aflăm acum pe băncile școlii, trebuie să ne gîndim foarte serios la faptul că, indiferent de nivelul și forma de învățămînt urmată, vremea manifestării noastre depline ca specialiști de nădejde ai economiei naționale va fi cea a mileniului al treilea, vremea înfăptuirii depline a programelor de organizare, modernizare și dezvoltare a economiei.

Omul de cultură al mileniului III

În fond, ce înseamnă om de cultură? Ce mai înseamnă om de cultură, acum la sfîrșitul mileniului al doilea și în pragul celui de-al treilea mileniu, cînd absolventul învățămîntului superior nu mai poate fi definit în sensul restrîns al diplomei cu care este abilitat?

Dar nu simple definiții trebuie să urmărim cînd ne gîndim la cultura socialistă, o cultură revoluționară, științifică și umanistă. Cultura socialistă trebuie concepută ca acțiune, ca sistematică acțiune de înfăptuire a obiectivelor superioare ale activității ideologice și politico-educative. Ea se realizează necontenit, fiind un mers ascendent, în care mai importantă decît achiziția culturală făcută rămîne cea propusă. Iată de ce, cultura nu mai trebuie concepută în sens restrictiv, nici dinspre partea umanistă, nici din cea tehnică, științifică. Cultura socialistă înglobează pe lîngă cuceririle științifice și tehnice, pe lîngă întregul patrimoniu al științelor umaniste și al artei universale, și un orizont al cunoașterii politice, bazat pe concepția revoluționară despre lume și viață.

Dar, așa cum știm cu toții, concepția revoluționară despre lume și viață nu este o simplă interpretare a lumii, a naturii și societății, ci o activitate finalizată în schimbarea acestei lumi. Or, asta înseamnă, de fapt, că omul de cultură este un om de acțiune, un participant conștient, competent și entuziast, abilitat pentru performanțe, la înfăptuirea revoluției de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și a înaintării spre comunism. Participarea la noile înfăptuiri și victoriile națiunii noastre socialiste nu constituie un deziderat abstract sau un simplu ideal, măsura concretă pe care fiecare și-o dă la locul său de muncă, în colectivul în care învață și muncește, în calitatea sa de cetățean, de membru de familie, de om care învață ș.a.m.d. În tot ceea ce facem trebuie să dăm măsura capacității noastre superioare de înțelegere a înaltelor comandamente care stau în centrul activității revoluționare a partidului nostru.

Încrederea în socialism

Ridicarea nivelului de cunoaștere științifică, a nivelului de cultură și a conștiinței revoluționare reprezintă obiective care nu pot fi separate de marile obiective politice ale societății noastre. Numai prin împlinirea acestora din urmă se poate constitui cadrul adecvat de afirmare a cunoașterii și culturii asimilate. În actuala etapă de făurire a societății noastre trebuie să ținem cont de faptul că realizările istorice ale poporului nostru au fost posibile numai în cadrul socialismului și că numai dezvoltarea socialismului asigură perspectiva afirmării țării noastre ca o țară multilateral dezvoltată, cu un înalt nivel al civilizației materiale și spirituale.

Referindu-se tocmai la tendințele actuale de subminare a încrederii în puterea și superioritatea socialismului, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „Pe baza realizărilor noastre, a succeselor înregistrate în dezvoltarea generală a socialismului, trebuie să adoptăm o atitudine fermă împotriva oricăror încercări de denigrare a socialismului".

Activitatea ideologică, politico-educativă și cultural-artistică are un rol important în întreaga activitate de construcție socialistă. Așa cum sublinia secretarul general al partidului, fără o activitate politico-educativă intensă și susținută, în toate domeniile, nu am fi putut obține măărețele realizări pe care poporul nostru le-a obținut după declanșarea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, dar mai ales după Congresul al IX-lea al partidului. În condițiile în care, însă, s-a produs o anumită rămînere în urmă a activității ideologice și politice față de dezvoltarea generală a forțelor de producție, în condițiile în care asistăm la o nouă ofensivă a celor mai reacționare cercuri imperialiste, întreaga activitate ideologică, politico-educativă și cultural-artistică trebuie să aibă o finalitate precisă, în sensul acțiunii ferme într-un spirit de combativitate și intransigență revoluționară, împotriva concepțiilor retrograde, împotriva misticismului, șovinismului, antisemitismului, a tuturor formelor de dezbinare și învrăjbire a popoarelor. Principalul sens al întregii activități de ridicare a nivelului de cunoaștere științifică, de cultură și conștiință revoluționară trebuie să fie încrederea în socialism. Numai astfel se vor putea uni forțele întregului popor în lupta și munca de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare fermă a României spre comunism — visul de aur al omenirii.

Simona CORLAN

24 de ani de mărețe împlin

IZBÎNDA DE

Epoca pe care o parcurgem și căreia îi sîntem martori fideli, implicați în chipul cel mai profund, e o epocă a marilor edificări sociale și spirituale. O epocă a construcției și reconstrucției, a configurării unei noi fizionomii a țării, cea mai bogată în izbînzi perioadă din întreaga noastră istorie, epoca pe care, cu îndreptățită mîndrie patriotică, o numim Epoca Nicolae Ceaușescu. De mai mulți ani, după Congresul al IX-lea mai cu seamă, ne pregătim pentru viitor cu probe grăitoare pentru trecerea noastră prin istorie. Iar cea mai tulburătoare mărturie, care ține de acum de istoria în-și, e chiar această superbă izbîndă de a fi construit pentru oamenii de azi și cei de mîine case durabile, cu o arhitectură armonioasă, modernă, și ingenioasă. Așa e în fiecare județ. Și tot astfel în București, al cărui nou centru civic a devenit o adevărată metaforă a vocației constructive a poporului român. Despre această pasiune, resimțită tot mai mult ca o îndatorire sufletească, vorbește și reportajul colaboratorului nostru, studentul Tiberiu Sandu, care a știut să prindă cu fidelitate freamătul secret al muncii pe marele șantier bucureștean.

Zorii care aduc bucuria

Macaragiul pipăie înfrigurat tăblia noptierei, căutînd butonul ceasului care țiriie prelung, ascuțit și care în fiecare dimineață îi scapă printre degete, lăsînd arcul să se destindă și să împrăștie stridențele metalice prin fiecare ungher al dormitorului. Din pricina asta macaragiul se enervează de fiecare dată cînd se trezește și tot de fiecare dată își spune că la prima ocazie își va aduce de-acasă ceasul electronic, cel cu șapte melodii, care zbîrnîie într-un mod plăcut și nici nu trezește cinci dormitoare în jur.

Prin geamul înalt se zăresc deja licăririle roșietice ale zorilor, întrerupte cînd și cînd de siluetele întunecate ale noilor blocuri, înălțate pînă aproape de linia orizontului. Dormitorul se inundă treptat de umbrele lor pîlpîitoare, desenate pe pereți ca niște fantasme într-o lentă dar continuă mișcare. De obicei, dimineața, lumina pătrunde nestingherită, căci dormitorul are ferestrele spre răsărit, și nimeni n-a vrut să instaleze draperiile, au zis că e mai bine așa, să vadă seara din pat, ce-au înălțat într-o zi și-o noapte.

Macaragiul închide încetișor ușa și se oprește lîngă fereastră, suflînd greu din pricina asprimii prosopului de in, cu care-și freacă spinarea. Vede pînă departe, în zarea de-acum alburie de sub dunga roșcată, cum se înalță umbrele scheletice ale macaralelor. Ca o pădure tînără de pini, sus, pe platou. Știe care-i a lui, ar recunoaște-o dintr-o mie, după cabina pe care o învelise acum doi ani în plăci de azbest, să-i țină de cald în iernile cu crivăț mînios. Acum i se zărește doar beculețul roșu, de avertizare, pierdut în marea de becuri roșii, dar, bineînțeles, strălucind mai altfel.

Colegul de cameră doarme încă adînc, și, cînd macaragiul iese închizînd ușa în urma lui, se întoarce zgomotos pe cealaltă parte, savurînd parcă liniștea înstăpînită din nou.

Machetă la scară redusă

Ajuns în stradă, macaragiul privește furnicarul de căști albe și roșii, strălucitoare în lumina puternică a reflectoarelor. Se învîrt ca niște licurici, în forfota care crește încet, transformîndu-se într-un tumult copleșitor atunci cînd cei de la „transporturi“ încep să-și încălzească Rabele, ambalînd motoarele ca la o cursă de formula 1. Îi privește gînditor. Mai bine e la mine, sus. Eu și păsările. Nu tu zgomot, nu tu înghesuială. Și aerul e mai proaspăt acolo.

Trecînd pe lîngă el, căștile albe și roșii îl salută respectuos. Asta îi dă de fiecare dată prilejul să-și umfle puțin pieptul, nu mult, așa cam ca la o inspecție obișnuită de front, și să le răspundă că de, ziua pare a fi bună, să vedem mai încolo ce-o mai fi.

Acum transparența cea roșie a apus, tremurîndă, și locul i-a fost luat de o ceață lăptoasă, opacă, ce aruncă peste oraș o perdea de lumină alburie învăluită în umezeală. În curînd se vor stinge și reflectoarele, și pentru cîteva minute vor vedea cu toții, că s-a făcut iarăși noapte. Pe urmă va răsări iar soarele.

Macaragiul privește în lungul străzii, cu mîna streașină la ochi. Nu vine nici o betonieră, iar băieții de la brigadă n-au ieșit încă de la masă. Mai are timp să arunce o privire, să vadă minunea, căci ceea ce se întîmplă aici, lîngă el, în fiecare zi, numai minune poate să se cheme. Minune a mîinilor muncitoare. Dincolo de birourile sectorului, blocurile la care lucraseră săptămîna trecută sînt aproape finisate. Unele depășesc prin înălțime pînă și macaralele-turn care, cu migală istovitoare adesea, le înălțaseră. Auzise că în două săptămîni se vor muta deja în ele primii locatari. I-ar fi plăcut și lui să locuiască aici. Se gîndise la asta cînd privea, de sus, ca într-o machetă la scară puțin redusă, cum merge construcția. Observase modul de amplasare al camerelor, structura apartamentelor, balcoanele frumoase și trainice. Dar nu era convins că ar fi rezistat multă vreme. El era crescut la țară, și apoi nu prindea

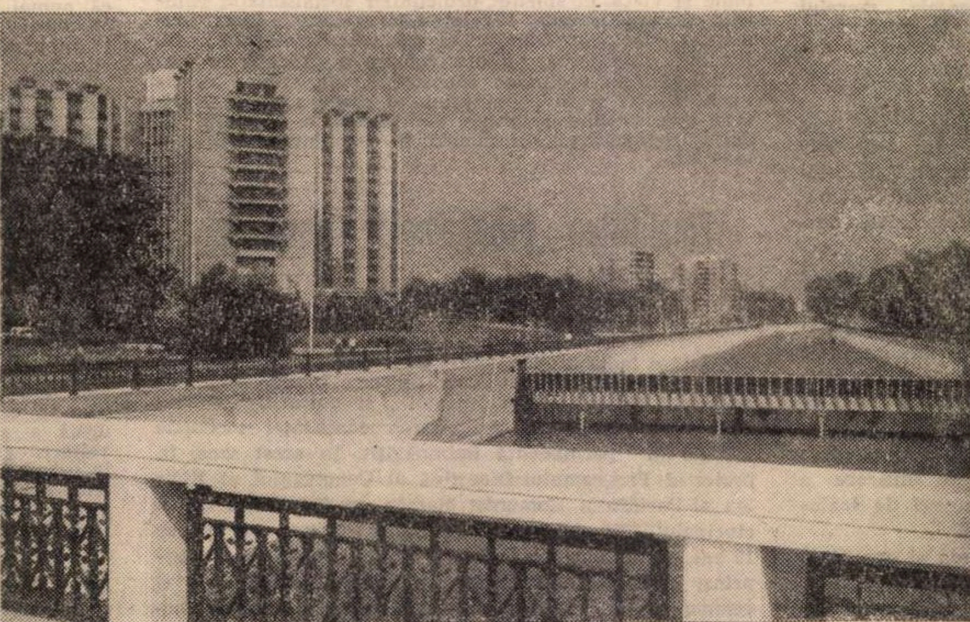

rădăcini. Așa era el, un rătăcitor. Un hoinar.

Primele raze ale soarelui străpung victorioase albeața dimineții, destrămînd-o. Macaragiul își mîngîie bucuros mustața. Va fi o zi frumoasă. Sînt ceva nori, dar nu îndeajuns pentru o ploaie.

O ia pe aleea de beton, pierzîndu-se apoi în succesiunea întortocheată de cărări ce duce către macara. Ce bine că poate veni direct în haine de lucru. Nu trebuie să se mai schimbe, să mai treacă prin sector pentru ședința operativă. Drumul lui între dormitor și macara trece doar pe la nea Mihu, magazionerul, unde amîndoi își răsucesc cîte o țigară și-și urează o zi bună. Nea Mihu fusese și el macaragiu, dar de cîțva ani îl chinuie o artrită și nu mai poate urca în turn. De-atunci făcea pe magazionerul. I se mai umezeau ochii, stînd minute în șir și țintuind cabina care de jos părea un cuib de colibri într-un baobab. La început crezuse că o să-i treacă, și peste o lună-două va urca din nou scărița îngustă cu care se obișnuise de zeci de ani, dar boala se vădise grea și de durată, încît trebuise să se resemneze.

Tot matale ești de vină, nea Mihule, îi zicea macaragiul, cin' te-a pus să stai o iarnă întreaga în macara, fără pufoaică? Dar nea Mihu clătina ușurel din cap, nu e, măi băiete, nu de asta sufăr eu, de la o iarnă aspră pe macara. Am mîncat la viața mea friguri mult mai mari, tu abia te născuseși cînd clădeam primele blocuri din Mărăști. Alte vremuri erau pe-atunci, n-aveam de nici unele și cînd se strica troliul macaralei căram pe spate cimentul pînă la palierul de lucru. De-atunci oi fi avînd oasele bolnave, da' uite, mă mir că pîn' acu nu le-am simțit...

Astăzi nea Mihu nu e la magazie, în locul lui dau peste un bărbat slab și osos, cu barbă, care-l lămurește că Mihu e la direcție, se pare că va pleca acasă, nu-l mai ține spinarea. Macaragiului îi pare rău, se obișnuise cu tabietul primei țigări a zile și-și dă seama că-i va fi greu s-o fumeze cu noul magazioner. Pleacă fără să-l întrebe măcar dacă e fumător. Pe drum își aduce aminte că de fapt țigările lui rămăseseră în sertar la nea Mihu, de aseară, dar nu se întoarce să le caute.

Ajuns la macara, o privește atent, ca în fiecare dimineață, vrînd parcă să-i descopere vreo defecțiune, vreo fisură, nu cumva s-o fi îmbolnăvit peste noapte. Totul e neatins, cum a lăsat ieri, la plecare. E frumoasă și tînără. Gilda. Macaraua lui.

Cuceritori ai înălțimilor

Fusese pe multe șantiere, deși nu trecuse de 35 de ani. Și rămăsese, din perioada aceea de aur a construcțiilor de baraje, cînd brăzdase țara pe o automacara, cu experiența muncii în condiții grele. Se întîmpla cînd furtunile care nu se mai terminau îi țintuiau zile de-a rîndul în barăcile mici și sleite, iar ei mîncau biscuiți cu ceai în așteptarea vremii bune, ca să poată lucra. După cum alteori, izolați pe versantul vreunui masiv unde proiectanții hotărîseră locul de construcție al barajului, asudau din greu cu săptămînile fără nici o legătură cu lumea, cu cei de-acasă. Era greu, dar își aducea aminte cu plăcere de acele vremuri — de tinerețe, le spunea el — cînd greutățile păreau a se rezolva de la sine dacă puneau toți umărul și nimic nu era imposibil. Pe urmă, cînd se mai săturase de umblat prin țară, se aranjase bine, într-un oraș transilvan unde constructorii și cu atît mai mult macaragii aveau multă căutare. Orașul se dezvolta, înălțarea obiectivelor edilitare începuse pe mai multe fronturi deodată și acolo era muncă cel puțin pentru zece ani. Așa se gîndise la început, căci după numai un an de zile trustul lor a primit două macarale turn noi-nouțe, cu care se lucra mult mai rapid. A făcut atunci o specializare de șase luni la București și, la întoarcere, îl aștepta una din macarale. Era, adică, macaraua lui. Știa că o va boteza Gilda, după numele unei brunețele zvelte, pe care o întîlnise pe un șantier hidrotehnic și care-i mai tulbură visele, uneori, și azi.

Urcă încet scărița îngustă, cu treptele apropiate. Sînt exact 156 de trepte metalice pînă sus, știe precis, în 6 ani de zile a învățat să le urce și cu ochii închiși. Acum nu are de ce să se grăbească, e devreme și oricum platformele cu plăcile de beton n-au ajuns încă pe șantier. Se oprește din cînd în cînd să privească în jur. Asemenea lui pe scărițele celorlalte macarale urcă alți macaragii. Asemenea lui, și ei se opresc o clipă să privească la ceilalți. Sînt mîndri, ei, macaragii. Dacă-i pui să-ți vorbească despre munca lor, o vor face asemenea aviatorilor. Sînt cuceritori ai înălțimilor. Munca lor e „aeriană“, și totuși atît de terestră.

Îi face semn lui Dumitru, cel de pe macaraua vecină. Sînt, cum s-ar spune, colegi de bloc, și dacă stă bine să se gîndească, au înălțat aici în București multe blocuri împreună. Toate din seria I-urilor le-a înălțat cu el. Contează mult cum se înțeleg în timpul lucrului, căci brațele macaralelor se pot ciocni dacă nu sînt atenți. Și, bineînțeles, se înțeleg mai mult prin semne. Chiar și atunci cînd se întîlnesc la cabină, îi face ăluia cu mîna și el știe ce vrea să-i spună, și rîde. Nostim, Dumitru. Multe anecdote circu-

iri socialiste

: A FI CONSTRUIT DURABIL

e seama lui. Cică fusese prins în
multe rînduri jucînd table sus, în
ă, cu un constructor care-i aducea
:ea și plosca cu apă, să nu mai co-
el în pauza de la 11. Maistrul nu
ea ce fac ei acolo sus, mai bine de
. de fiecare dată. Pînă-ntr-o zi, cînd
i sectorul lor lucra și prin geamu-
leschise ale cabinei s-a auzit pînă
listinct, zgomotul zarurilor mici, de

doi să joace pe o placă mare de beton, pe care au trasat la repezeală configurația „terenului" de table. În loc de puluri, le-a dat contragreutățile de la noua automacara, un soi de talere de 40 kg fiecare, iar ca zaruri au folosit două cuburi de PVC pe care gravaseră punctele cu vopsea neagră. Mai milos din fire, inginerul i-a oprit după prima linie, deși Dumitru, mînios de-acum și lac de su-

ostogolite pe tăblia metalică impro-
i, pe care jucau. Maistrul nu s-a
at atunci prea tare, dar i-a aver-
și Dumitru a promis să nu se mai
ple. Peste cîteva zile, i-a surprins
l din nou. A fost sesizat inginerul
cum Dumitru era un meseriaș bun
fi părut rău să se despartă de el,
edepsit în felul lui. I-a pus pe amîn-

doare, promisese să-l facă marț pe colegul lui, după ce se chinuise timp de trei sferturi de oră, sub căldura sufocantă și hohotele de rîs ale întregii brigăzi, să se preumble cu talerele în brațe, făcîndu-și porți în casă. Se spune că după această întîmplare Dumitru s-ar fi lăsat de jocurile de noroc și că brațele au continuat să-i tremure cinci zile după aceea.

Ajuns în cabină, se trezește scormonind cu ochii printre căsuțele mici care se desenează jos, în stînga, între Calea Vitan și Văcărești. Într-una din ele stă o mătușă de-a lui, o rudă mai îndepărtată de fapt, dar toți ai lui îi spun mătușa de la București. E o bătrînică simpatică la vreo 65 de ani. Stă cu fiul și cu nora ei și-și amintește ce mult s-au bucurat cînd au aflat că se vor muta într-unul din noile blocuri, că deja nu se mai putea sta acolo, canalizarea se înfunda mereu, aveau probleme și cu apa, iar legătura cu centrul orașului era tot mai dificilă.

Apoi, din nou îi apar în față construcțiile de pe bulevardul „Victoria socialismului". Se înalță maiestuos în locurile unde pînă mai ieri-alaltăieri apa băltea peste o zonă ce cu greu ai fi putut spune că aparține Capitalei. Îi plac mult clădirile, fiecare din colegii lui a pus cîte o părticică de suflet la înălțarea lor și acum se cheamă că au și ele suflet. Vede ghirlandele de flori atîrnînd peste balcoane, ia te uită, ce repede au crescut, sau a trecut mai mult timp și nu-și mai dă el seama.

Jos, în stradă, îl vede și pe Amibă robotind pe lîngă autobasculanta lui. Ciudat om, și Amibă ăsta. Făcuse și el toate șantierele mai mari de prin țară și acum ar fi putut să stea liniștit acasă, să ia un camion ITA și să se plimbe prin oraș. Dar nu, el se înscrisese primul cînd se căutau șoferi pentru Capitală, își luase în primire Raba de 6 tone nou-nouță și acum făcea ture prin București cu ea. Dar o și îngrijea. O spăla în fiecare dimineață și, parcă n-ar fi fost de-ajuns, o ștergea cu un pantalon uriaș de salopetă pe toate părțile lucioase ale cabinei. Altora nu le păsa de mașini, le lăsau zile de-a rîndul cu praful de cinci degete pe ele și cu noroi pe toată bena. Ba, unii își mai și băteau joc de Amibă. Spal-o, mă, și la prînz, nu vezi c-a prins mucegai între roți? îi ziceau. Amibă nu-i lua-n seamă, iar ei se obișnuiseră în cele din urmă cu felul lui de-a fi, dar nu încetaseră să-l tachineze. A ta e, mă, bicicleta aia de-afară? Da, ce-i cu ea? Păi, vezi că ți-au dezumflat unii roțile și ți-au umflat pompa.

Macaragiul își amintește cum l-au botezat. Cu patru ani în urmă, el era cu Gilda la trust, în Someșeni, și într-o după-amiază, la bere cu băieții, a apărut și ăsta. Era un tip mătăhălos, cu mîinile lungi, imense și păroase, cu degetele rășchirate. Cînd se întindeau pe măsuța chelnerului după halbe, numai mîinile lui se vedeau și atunci cînd unul de la masă, nu mai știe exact care, l-a făcut amibă. Toți au rîs de s-au prăpădit, dar nici unul nu înțelege. Poate de aceea i-a rămas porecla așa, că nu știa nici unul, afară poate de ăla care i-a zis prima dată, cum e chestia cu amib. Chiar și nici unul nu înțelegea. Poate de aceea i-a mă de fapt.

Ghirlande de flori

are vreo șase metri pînă sus, și se
e din nou să-și tragă sufletul.
: să fie, a uitat să-și ia apă în plos-
a trebui să coboare la 11, sus e cald
ar rezista fără apă, mai ales că
ișurile cu salam îi fac sete. N-are
, va coborî sau îi va striga lui
încărcătorul, să trimită un puști
rigadă să-i aducă o sticlă plină, știe
ieților le place să urce pînă la el,
i că nu prea e voie.
rele îi bate drept în ochi, strecurîn-
printre arcadele I-ului vecin. Fru-
e, I-urile astea. Cine știe cînd și
va mai avea ocazia să clădească așa
Multora le-ar place să locuiască pe

noul bulevard. Dar cui nu i-ar place? Aici, pe „Victoria socialismului", ai magazinele la parter, piața — la doi pași. Zîmbește amintindu-și de vechea piață, aceea de lîngă magazinul „Unirea". Îi plăcea să hoinărească prin oraș de cîte ori venea la București, și mare lucru era dacă nu nimerea și prin piață. Mereu aglomerată, agitată, incomodă, obositoare și pentru vînzători și pentru clienți, vechea piață era un loc prin care era bine să treci cu buzunarele cusute. Cînd a primit detașarea și a văzut-o pe cea nouă, Hala de azi, a rămas buimac. L-a pătruns oleacă de invidie, gîndindu-se la cei care o construiseră. Un adevărat monument.

Imaginea viitorului cartier

Din poziția în care se află, adică așezat confortabil în scaunul capitonat al cabinei, macaragiul vede în lungul străzii celei noi pînă departe, spre Dealul Mitropoliei, și chiar mai încolo. Dacă lasă geamul lateral deschis, distinge clar siluetele trecătorilor grăbiți, ale gospodinelor cu plasele multicolore și ale funcționarilor care se îndreaptă spre birouri. Îi privește și-i vine să rîdă gîndindu-se că dacă ar avea un binoclu, le-ar putea distinge fețele. Ar putea ghici, după chipurile lor, ce fel de oameni sînt, ce-i preocupă în momentul cînd trec așa de grăbiți unul pe lîngă altul.

Iată unul care nu se grăbește. Pășește încet, răsucind capul în toate direcțiile, minunîndu-se de toate cele văzute. Nu pare a fi de prin partea locului, căci prea îi e șovăielnic mersul și nici o țintă precisă nu are. Privește și se minunează. Doar atît. Macaragiul știe că de acolo, de jos, toate se văd altfel decît le vede el din cabină sau muncitorii de pe schele. Edificiile impunătoare ale noilor blocuri, alinierea lor perfectă, fațadele în cele mai moderne tente arhitectonice, totul dă impresia unor giganți respirînd și inspirînd forță, vitalitate, măreție. Pentru privitorul de rînd, e un sentiment copleșitor.

Trecătorul s-a oprit acum și, cu mîinile în șold, transferă pe retină înnoirile orașului la care e martor. Cu siguranță că își va fi spunînd: „N-am mai văzut așa ceva!" Dacă ar avea răbdare să stea două ore pe loc, ar vedea cum totul înaintează pe verticală sub ochii lui. Ca într-un furnicar, cum ar spune poetul. Ca pe un șantier, cum ar spune inginerul constructor. Cum fundațiile, răsărite cu spornicie ca în comparația aceea cu ciupercile după o ploaie mănoasă, configurează pe viu imaginea viitorului cartier. Probabil la asta se gîndește și trecătorul, căci, iată, după ce luase aminte cu o lacomă curiozitate despre prefacerile din jurul său, face ceea ce face tot omul în fața unei minunății care-l încîntă peste poate: se scarpină în ceafă, dînd ușurel din cap.

De jos, de sub el, răsună deodată două semnale scurte de claxon, care-l smulg din reverie. E Raba lui Amibă, a sosit cu betonul. Aproape imediat, soneria macaralei începe să plescăie prelung, iar de pe schele, Costel, șeful de echipă, îi face semn că ei sînt gata să toarne în cofraje. Macaragiul mai privește odată imaginea cartierului din jur, respiră lacom și scoate mîna întinsă pe geam, balansînd-o ușor. Apoi pornește troliul. Începe o nouă zi de lucru.

Tiberiu SANDU

Ultimele secvențe ale fazei finale a celei de-a XVIII-a ediții a Festivalului Artei și Creației Studențești au fost înregistrate la Iași, Galați și Craiova, unde s-au desfășurat secțiunile Soliști și formații instrumentale de muzică cultă (10–12 martie), Folclor (23–25 aprilie) și Formații corale (14–16 aprilie). Radiografia începută în numărul 5 a.c., consacrată majorității secțiunilor din cadrul fazei finale, se întregește acum cu ultimele analize, la capătul cărora cititorul își poate face o imagine, sperăm, fidelă asupra creației artistice studențești, acum cînd sunetul ultimei bătăi de gong s-a topit în aerul molatec al verii.

Pasiunea, în vecinătatea performanței

(Festivalul Artei și Creației Studențești, ediția a XVIII-a)

Folclor

Superlative

Părerea că folclorul nu se bucură de popularitate printre studenți este atît de eronată, încît nici nu sînt sigur că a fost vreodată emisă. Iar dacă e necesar, o demonstrație ce nu lasă loc nici unei îndoieli a fost secțiunea de **Folclor** a Festivalului Artei și Creației Studențești, găzduită la această ediție de Centrul Universitar Galați. A debutat frumos și furtunos ca o mare, cu parada portului popular.

În pas de dans popular și sunet de instrumente neelectrizate, formațiile folclorice studențești și-au purtat straiele, și-au arătat gîndul și și-au amintit fapta. De fapt, festivalul a fost o reluare de amploare a acestei treceri în revistă. Primii au fost bucureștenii cu formațiile „Doina" (ansamblu, taraf, orchestră, formații de dansuri femeiești, bărbătești și mixte), o prezență constant bună a edițiilor anterioare, completate de participarea formațiilor Facultății de Metalurgie, cu datini și obiceiuri de pe Valea Neajlovului, ale A.S.E.-ului, cu dansuri și o interesantă punere în scenă a baladei **Meșterul Manole**, I.E.F.S.-ul și Facultatea de Construcții, cu „suite oltenești" și, nu în ultimul rînd, Institutul Agronomic, cu deja cunoscutul grup folcloric „Mara".

Centrul Universitar Brașov a înscris printre participante una dintre formațiile așteptate cu interes de public și juriu. Este vorba de „Junii Brașovului" care au prezentat o suită de dansuri din Țara Bîrsei, în ritm alert și execuții de ținută.

Continuînd ordinea alfabetică și cea de la parada portului, ajungem inevitabil la Craiova, cu „Jianca de la Deleni", cea adusă de doi sau trei olteni în funcție de necesitățile programului aflat sub posibilitățile etnofolclorice ale zonei și sub valoarea ansamblului „Jianul", sugerată doar la această ediție. În același ton a fost programul Institutului de Mine din Petroșani, desfășurat în acordurile unui singur fluier, mînuit, ce-i drept, cu iscusință de Nicolae Agăleanu. E drept că poveștile ne-nvață că se pot face multe cu un fluier, dar n-a fost cazul.

Centrul Universitar gazdă a prezentat o formație dintr-o categorie deficitară la această ediție: grupuri și ansambluri de datini și obiceiuri, formație cu trei ani de existență și cu un premiu II la ediția trecută.

Să menționăm și participarea formațiilor de dansuri populare românești și maghiare din Tîrgu Mureș, pentru a putea trece la prezentarea celorlalte trei mari centre universitare, care, alături de București, au susținut greul și plăcutul acestei secțiuni. Ieșenii au înscris participări inegale, dar întotdeauna va fi cel puțin interesant să vezi dansurile și cîntecele moldovene interpretate de ansamblul C.C.C.S. „Cîntarea României" al studenților — „Doina Carpaților", de ansamblul „Mugurelul" al Institutului Agronomic, dar și obiceiurile populare ale ansamblului Facultății de Mecanică, „Plaiuri moldovene", și „Drustele", grupul folcloric feminin al Facultății de Electrotehnică".

Studenții timișoreni s-au străduit cel mai mult pentru nota de originalitate, ei fiind cei care acum doi ani prezentau „o încercare de revigorare a unui vechi dans popular", tot ei fiind și cei care, acum, au prezentat grupul de datini și obiceiuri al Institutului Agronomic și „Sînziană, floare a veții", spectacolul „Doinei Timișului", care-l îndreptățesc, toate, pe folcloristul Alexandru Amzulescu să bănuiască existența la Timișoara a unei adevărate școli a spectacolului folcloric cu temă ritualică. Și, în plus față de datinile și obiceiurile cum alte centre n-au avut, a fost formația de dansuri pe contratimp care și-a respectat promisiunea programatică de a fi o formație de „dansuri deosebite".

Și pentru a fi o manifestare rotundă, festivalul s-a încheiat cu evoluțiile formațiilor din Cluj-Napoca, ultima zi de concurs căpătînd clar contururile unui spectacol. Au evoluat trei ansambluri de forță, mai multe decît în oricare alt centru, cu personalități distincte dar cu o notă comună: valoarea momentelor prezentate și înalta ținută a interpretării. „Mărțișorul" este ansamblul C.C.C.S. „Cîntarea României", cu o istorie și un palmares de invidiat, dar mai ales un ansamblu care promovează cu insistență acuratețea și prospețimea într-un spectacol dinamic, cuceritor prin grație și siguranță. Acestuia i se adaugă, în același ton, ansamblurile „Mugurelul" și „Românașul", grupul „Haba", cu costume originale și obiceiuri din zona de cîmpie a Transilvaniei.

Tendințele mai puțin previzibile au avut, la această fază un efect de șoc. Aspectul general a fost cel al unui turbion de dansuri și muzică. Grupurile de datini și obiceiuri, care altădată mergeau pînă aproape de teatrul folcloric, au fost mai slab reprezentate, cu puține apariții noi și cu mult mai multe confirmări în ediția anterioară.

Tot la această ediție s-a apropiat de dispariție împrumutul unor elemente spectaculoase și cu priză la public altoite pe programul deja conturat al grupului, cu trăsături perfect distincte sau chiar asemănătoare cu cele ale împrumutului.

Competitivitatea acestei manifestări s-a măsurat și în vigoarea spectacolului desfășurat între „Hora Unirii" din piața Casei de cultură a sindicatelor, care a încheiat parada portului, cîntecului și dansului popular, și momentul în care Dumitru Fărcaș a interpretat la taragot „Gaudeamus igitur", clipe care au străjuit, ca două coperte, frumoasa poveste a sărbătorii folclorice studențești.

Marius ȚIȚA

Soliști și formații instrumentale de muzică cultă

Avatarii efectului „de maraton"

Intre orgoliile firești ale reprezentanților fiecăruia dintre centrele universitare aflate în concurs și vizibila evanescență a criteriului „geografic" în acordarea premiilor, finala secțiunii **Soliști și formații instrumentale de muzică cultă** a favorizat concluzii dintre cele mai îmbucurătoare. Căci, dacă eliminăm aportul firav al „amatorilor" prezenți pe scenele ieșene, concursul reunind „profesioniștii" — studenți ai celor trei Conservatoare din București, Iași și Cluj-Napoca — s-a ridicat la un nivel care frizează competitivitatea pe plan supra-național, ca să zic așa; și este un fapt indiscutabil că laureații aflați pe cea mai înaltă treaptă a podiumului au fost, sînt sau vor fi foarte curînd laureați în concursuri internaționale de prestigiu.

Opțiunile concurenților au fost, în aceste condiții, ușor de anticipat, dacă ținem seama de faptul că Festivalul Artei și Creației Studențești oferă, totuși, unul dintre puținele pretexte pentru o confruntare a tinerilor instrumentiști nu numai cu scena și cu publicul, cu ei înșiși, ci și cu ceilalți colegi de generație, într-o veritabilă „competiție", în care juriul, condus de reputatul prof. univ. Nicolae Călinoiu, rector al Conservatorului „Ciprian Porumbescu" din București, a fost nevoit să-și exercite, așadar, exigența operînd cu nuanțe dintre cele mai fine. Ușor de anticipat în măsura în care tinerele „vîrfuri" ale muzicii culte au mizat firesc pe un înalt profesionalism în execuție, pe o atentă și chiar îndrăzneață selecție a pieselor interpretate, ca și pe o sensibilă „forțare" a ștachetei valorice cu înseși compozițiile proprii.

Nuanțele foarte fine au girat, inevitabil, distincții pe măsură. În acest sens, s-ar putea spune că „maratonul" celor peste 400 de instrumentiști și compozitori, în cadrul celor 9 subsecțiuni (Canto, Pian, Corzi, Suflători, Formații camerale — corzi, Formații camerale — suflători, Orchestre simfonice și de cameră, Operă și Creație), a fost, el însuși, un substitut de **Gală a laureaților.** Nuanțe foarte fine care au vizat nu atît profesionalismul execuției, implicit la un asemenea nivel, cît — spuneam și ceva mai devreme — abordarea unor piese ceva mai dificile, interesul sporit pentru marea creație muzicală a secolului XX, ca și valorificarea originală a filonului românesc, a folclorului și muzicii vechi în compozițiile prezentate în subsecțiunea Creație. Sigur, poate au fost unii care într-un asemenea moment au regretat faptul că, la noi, jazz-ul n-a fost încă „adus" la Conservator, deziderat pe cît de necesar și multașteptat, pe atît de utopic; și iarăși, aruncînd totuși o privire către „amatori", faptul că o sub-subsecțiune cum a fost cea de Chitară clasică a fost „închisă" pentru „profesioniști" (de ce oare?), acolo unde, de altfel, s-a întîmplat un fapt notabil: din 13 concurenți, a cîștigat singura fată — Liliana Cozea (anul I, A.S.E.).

Față de aceea ce și-a propus, așadar, finala de la Iași a fost o reușită certă. Iar singurul regret pe care îl poate avea un spectator onest este acela că o asemenea manifestare nu poate fi (deocamdată?) vizionată / audiată în ansamblu, ci doar „pe secțiuni". Dar, la urma urmei, acesta este doar efectul „de maraton".

Lucian BRANEA

Formații corale

Ochiul rece al publicului

La Craiova, secțiunea **Formații corale** s-a trezit deodată singură, despărțită în timp și spațiu de jumătatea ei de la Iași. Dacă stăm puțin și judecăm drept a fost mai bine așa, căci ceea ce acum doi ani se numea la Cluj-Napoca o secțiune a formațiilor și interpreților de muzică cultă și corală tindea să devină un maraton dificil de urmărit și cu atît de greu de organizat.

Văzut prin ochiul rece al publicului... așezat cuminte și răbdător în scaunele moi din sala de spectacole a C.C.C.S. sau a Liceului de artă craiovean, programul a plăcut, și n-avea cum să nu placă — din moment ce formațiile corale prezente în concurs erau în proporție de 99% aceleași care în mod tradițional se înfruntă de ani de zile în cadrul acestei secțiuni (evident, cu micile modificări inerente schimbului dintre generații). În plus, acustica excelentă a celor două săli și o organizare de excepție, cadru în care spiritul de competiție mereu prezent s-a reflectat fidel în nivelul artistic al interpreților, au promis încă din start o bucurie a ochiului și a inimii. Astfel încît probleme de genul celor întîlnite la Tîrgu Mureș, cu reprezentații penibile ale unor temerari ajunși în finale și trupe care au cîntat fals de la început pînă la sfîrșit, nu s-au înitlnit la Craiova. Evident, asemenea comparații nu sînt edificatoare; domeniul mai deosebit al muzicii corale reclamă un grad ridicat de autocenzură, limitînd dintru început accesul nechemaților.

Trecînd peste unele mai mici sau mai mijlocii inadvertențe interpretative (menționăm, cu titlu de exemplu, corul bărbătesc al Facultății de Utilaj Tehnologic din Politehnica bucureșteană, care, evoluînd după corul Academiei Militare, aproape a mormăit în loc să cînte, dovedind că nu numai la secțiunea de umor sala are motive să rîdă) putem spune că nivelul artistic al celor două spectacole a fost ridicat. Am mai remarcat la Craiova o discretă dar vizibilă preocupare pentru prezența scenică, aparent pe plan secund într-un domeniu în care primează vocile. Dar amănunte precum tehnicile de pătrundere în scenă, dispunerea inspirată, studiată, încercînd să sugereze orice altceva decît un grup stingher pe scena imensă, apoi costumele probînd o înțelegere personalizată a esteticului și, nu în ultimul rînd, ușoarele dar îndrăznețele subtilități coregrafice au fost de natură să coloreze fiecare apariție creînd impresia unui anume tip de profesionalism pe care, să fim cinstiți, nu-l regăsim la multe formații instituționalizate, cramponate cu înverșunare într-o rigiditate spectrală din care lipsesc tocmai spontaneitatea și bucuria de a cînta.

Continuînd să judecăm drept, nu putem să nu ne întrebăm de ce totuși la Craiova juriul a judecat atît de strîmb. De ce la „Coruri bărbătești", cele trei „forțe" tradiționale — respectiv marinarii, minerii și militarii — au fost înghesuite în patul procustian al premiului I, deși la această ediție diferențele între ele au fost frapante? De ce a trebuit să se ajungă la situația hilară de a se acorda 5 (cinci) premii I la „coruri de cameră mixte"? (unul din laureați fiind grupul „Song" care vrem nu vrem, nu admite deocamdată co-locatari pe treapta de sus a podiumului).

Indiferent de răspunsul pe care indulgenții și darnicii membri ai juriului de la Craiova ar încerca să-l dea acestor întrebări, un lucru e clar: poziția lor aparent încurajatoare, în fapt ambiguă sau mai curînd „multiguă", nu ajută decît cel mult pe reprezentanții comisiilor culturale, dornici să-și înscrie în palmares cucerirea a cît mai multor premii. Rezultatul real? Spulberarea în praful mediocrității a oricărui înțeles al spiritului de competiție, aducerea forțată a tuturor formațiilor la același nivel (cel mai bun, e adevărat) și, mai ales, negarea capacității de discernămînt a juriului, căzut cu brio la examenul de probă cu bunul simț al publicului.

Căci spiritul de competiție și dorința de a fi cei mai buni există și vor exista mereu. Am simțit-o clar cînd l-am zărit în culise, imediat după evoluție, pe dirijorul corului mixt ING, purtat în triumf de băieții și fetele care cîntaseră realmente excelent. Avea ochii în lacrimi și repeta întruna: „Vă mulțumesc, copii... Vă mulțumesc..."

Tiberiu SANDU

Un veac de imaginație

● adorația fără sfîrșit a publiciștilor ● „un talent primitiv și necioplit" ? ●

Soarta cărților

Pentru bibliofili, profețiile, „științifice" din Șocul viitorului, Galaxia Gutenberg, Al treilea val sau alte asemenea best-seller-uri futurologice sînt un motiv de coșmar. Soarta cărților, în civilizația imaginii electronice, părea a fi pecetluită. Un alt tip de cultură, a cărei coerență și completitudine nu încetează a o demonstra autorii viitorologi, se anunță. Precum în epistemologia falsificaționistă, teoriile, mai ales cele ale viitorului, nu trebuie invalidate prin alte teorii, ci prin exemple. Iar exemplul cel mai puternic cu privire la soarta cărților îl constituie un volum apărut la sfirșitul lui 1883, după stilul nou și în primele zile ale lui 1884, după cel vechi : Poesii de Mihail Eminescu. Titu Maiorescu se grăbea să-l editeze după declanșarea bolii poetului, care „a fost, scrie criticul în prefață, totdeauna prea impersonal și prea nepăsător de soarta lucrărilor sale pentru a fi putut fi induplecat să se îngrijească însuși de o asemenea culegere, cu toată stăruința amicilor sei literari. „Reeditarea, în preajma centenarului, a primei ediții a poeziilor lui Mihai Eminescu la Editura Academiei Republicii Socialiste România constituie un gest cultural despre ale cărui consecințe vom avea de-acum încolo răgazul necesar pentru a mai discuta. După ce ne previne, în Notă asupra ediției, că „este aceeași carte, grafic și tipografic una dintre cele mai frumoase ale vremii în marginile gustului ei și totodată moment hotăritor al prezenței poeziei eminesciene în durata culturii românești", Petru Creția ne arată ce probleme a avut de rezolvat Maiorescu pentru stringerea în volum a poeziilor : „cuprinsul, organizarea, acuratețea textului. Deciziile pe care le-a luat criticul atunci au determinat soarta acestei mari opere poetice pînă în zilele noastre". Clar, argumentat, reeditorul explică lapidar, fără considerații inutile, cum a procedat editorul pentru rezolvarea fiecăreia din aceste trei probleme. La sfîrșitul volumului, pe mai bine de douăzeci de pagini, Petru Creția socoate necesar, „pentru a evita reacreditarea unor erori și pentru a da o măsură a timpului scurs de la ediția princeps pînă în zilele noastre, să publicăm aici toate corecțiunile, ale noastre, care întrunesc consensul editorilor și filologilor". În acest „palimpsest" care asigură transparența textului originar, se pot citi cele șaizeci și una de poeme selectate de Maiorescu, printre care Satirele (adică Scrisorile) și Doina, Luceafărul și Floare albastră, Glossa și Somnoroase păsărele, Pe lîngă plopii fără soț și Criticilor mei etc. Revenind la controversele bibliofile pe care le semnalam la început, trebuie să spunem că reeditarea acestui volum de poezii a produs o asemenea emulație (în primul rînd culturală), încît, fără îndoială, studierea ei într-o sociologie a comunicațiilor de masă ar trebui să ducă la revizuirea conceptelor, iar viitorologii ar trebui alungați, precum poeții în utopia lui Platon, din cetate. (DAN PAVEL).

Mitul geniului tînăr

Eminescu și iar Eminescu: în ani aniversari, fantezia publiciștilor se consumă în inventarea de noi formule exprimînd în fond același lucru — adorația fără sfîrșit. Centenarul reprezintă încununarea retoricii. Ar fi fost însă infinit mai profitabil dacă, în asemenea împrejurări, ne-am fi consacrat unui exercițiu realmente util — acela de a repune în discuție adevărurile curente, locurile comune, bagajul de reacții moștenite. Într-o circumstanță excepțională, merită osteneala !

În cazul lui Eminescu, revizuirile posibile apar numeroase ; evocarea lor în circumstanțe omagiale poate, cel mult, să semnaleze dificultăți. Problema problemelor mi se pare a fi, în ocurență, însăși „mitificarea" lui Eminescu. Procesul s-a schițat în ultimii ani ai vieții poetului, atunci cînd nefericirea omului (socialmente cunoscută și resimțită) s-a combinat cu șocul produs de receptarea operei. Rezultatul : crearea rapidă, pe parcursul a cîțiva ani, a unui mit perfect construit, mecanism declanșator și model al imaginației colective. În jurul anului 1900, cu siguranță că mitul era deja creat și funcționa.

E vorba de un mit personal, irepetabil. Dacă ar fi să-l calificăm mai precis, ar trebui să spunem că este mitul „tînărului geniu", mit născut cu aproape un secol înainte, în zorile romantismului german, și care a iradiat apoi în toată Europa. Putem descrie în amănunțime articulațiile acestei construcții, dar pentru moment este suficient să spunem că trăsăturile sale fundamentale (frumusețe fizică fascinantă, precocitate ieșită din comun, dispariție la vîrstă tînără, enciclopedism absolut în domeniul intelectual, boală unită cu geniul, o mare și tragică iubire unică etc.) s-au impus difuz conștiinței publice, mai bine spus subconștientului colectiv. Altfel nu ne-am putea explica de ce memoria tuturor celor care l-au cunoscut pe poet a început să fie remodelată și de ce toți autorii de „Amintiri despre Eminescu" au început să vadă prin ceața trecutului aceeași făptură ireală, compusă de fapt după o rețetă culturală. De la Maiorescu și Slavici pînă la Stefanelli, contemporanii construiesc un Eminescu prin prisma mitului european, în variantă locală, cu atît mai prețioasă. Poetul Eminescu devenea ideea platonică a geniului romantic, întruchiparea lui abstractă și perfectă.

De un secol trăim însă nu numai cu acest mit străvechi deja, ci mai ales **în** acest mit. Condamnați la perpetuarea și la perfecționarea lui, riscăm să nu mai observăm că de la dispariția poetului a trecut un secol. Pentru că, în ordinea timpului interior, secolul n-a trecut, nu a trecut nici măcar un deceniu : sîntem încă în clipa cînd Eminescu a murit, iar fraza lui Maiorescu despre exemplaritatea eminesciană și despre secolul XX care va începe sub semnul lui Eminescu ne sună încă în urechi, abia pronunțată. Nimeni nu și-a închipuit însă că secolul XX se va și termina tot sub semnul lui Eminescu, că atîtea decenii trecute nu vor face altceva decît să nuanțeze datele unui mit identic cu el însuși.

E bine sau e rău? Aprecierile de acest fel nu-și au rostul, **este așa și nu altfel.** Dacă centenarul semnifică ceva realmente pozitiv, atunci el ar trebui să se traducă prin cîștigarea unui plus de luciditate, pentru a aprecia exact realitățile ce ne înconjoară și pe care sîntem tentați să nu le mai observăm. Extraordinara construcție mitică în legătură cu Eminescu reprezintă una dintre aceste realități. Dar cît timp se poate trăi mitic ? Unele culturi o fac perpetuu, dar probabil că nu sînt nici cele mai mari și nici cele cu vocație universală. Un centenar trebuie să marcheze, probabil, nu atît etapa ieșirii din mit, cît pe aceea a asumării lui conștiente, a măsurării efectelor pe care le-a produs în cultura noastră. Nici o altă personalitate de anvergură europeană ivită după Eminescu (ne gîndim la Arghezi, Blaga, Iorga, Enescu, Brâncuși, Mircea Eliade) nu a mai putut crea un nou mit ; mitul tutelar eminescian a epuizat imaginația la acest capitol.

Totuși, „omul deplin al culturii românești" a fost, în primul rînd „omul deplin al secolului al XIX-lea". Toate tendințele esențiale și toate cuceririle majore ale secolului trecut se regăsesc în Eminescu. Este vorba de acel secol al XIX-lea proteic și înglobant, care-a

Desen de Costel BADEA

transformat din temelii existența umană și a făcut din globul pămîntesc o unitate planetară. Poetul nostru național reprezintă perfect secolul al XIX-lea și ne situează pe toți într-un abstract și perpetuu secol al XIX-lea. Eminescu va trebui să devină, și va deveni foarte ușor, emblema acestui secol, care a concentrat semnificația culturală a atîtor secole. De la această observație simplă și de bun simț va trebui să pornească măsurarea exactă a mitului și aprecierea lui exterioară. Dimensiunile reale și definitive (pe cît pot fi de definitive asemenea lucruri !) ale personalității eminesciene ar putea fi de abia de acum încolo lucid măsurate.

Mihai ZAMFIR

„Răbdarea" lui Creangă

Între problemele pe care au trebuit să le rezolve toți cei care au scris despre Creangă a fost și aceasta: unde se situează prozatorul în raport cu un anumit tip de literatură și de scriitor? Iar răspunsul, care l-a plasat la început pe autor în familia culegătorilor de povești populare, pentru ca în cele din urmă să-l transforme într-un scriitor clasic, comparabil cu orice prozator din circuitul cărturăresc, reprezintă poate cel mai cuprinzător și mai elocvent dosar al modului în care a evoluat la noi însăși înțelegerea conceptului de **literatură**.

După ce s-a manifestat în calitate de coautor al unor manuale școlare, Creangă și-a publicat întreaga operă, din 1875 pînă în 1883, într-un moment în care procesul de dihotomizare al culturii începea să se adincească și la noi, cînd cele două sisteme literare mai importante (**cel cărturăresc** și cel **„trivial"** sau **popular scris**) încep să se distanțeze și cînd **literatura poporană**, de inspirație folclorică e privită ca o alternativă acceptabilă pentru a micșora influența din ce în ce mai acaparatoare a **literaturii triviale**.

Culegător, scriitor poporan, prozator clasic, comparabil cu Rabelais, Sterne sau Luigi Pulci — iată principalii termeni ai unui îndelungat proces de receptare și de situare a scriitorului în cadrul literaturii române. Cît timp i-a trebuit însă lui Creangă, „țăran și tîrgoveț", cum l-a numit Ibrăileanu, pentru a se considera el însuși un scriitor adevărat, din categoria celor care scriu pentru toată lumea? Iată o întrebare la care nu atît răspunsul exact contează, cît surprinderea unei modificări de atitudine în evoluția unui mare prozator și, de ce nu, în evoluția literaturii române.

Pentru prima fază a colaborărilor la manualele școlare de mare audiență, scoase de Creangă împreună cu C. Grigorescu și V. Răceanu, începind cu anul 1868, ne atrag atenția cîteva lucruri. Mai întîi, modul în care autorul își distribuie **semnătura** și, în altă ordine de idei, accentul pus pe intenția moralizatoare și didactică a textelor, indiferent de „originalitatea de stil", care l-a putut impresiona de la început chiar și pe Eminescu. Curios e că acum Creangă semnează în calitate de **autor** un număr de poezii didactice fade, chiar dacă sînt raportate la gustul și la posibilitățile de înțelegere ale copiilor (**Păsărica în timpul iernei, Nu lucrezi, n-ai ce mînca, Ia! Clopoțelul sună**), în timp ce micile povestiri moralizatoare (**Inul și cămașa, Acul și barosul, Poveste, Pîcală**), mult mai personale și mai vii în expresivitatea lor, sînt publicate fără semnătură. Explicația stă, desigur, într-un anumit mod al timpului de a înțelege literatura: sînt considerate literatură (cu „L" mare) textele „originale", ieșite în întregime din mintea (sau din inspirația) autorului lor în timp ce compunerile care pleacă de la un material folcloric dat nu pot intra în această categorie.

Pentru faza următoare, a poveștilor și povestirilor publicate în **Convorbiri literare**, începind cu anul 1875, Creangă păstrează aparența unui scriitor poporan, care lucrează cu elementele prefabricate ale folclorului, dar care de fapt ambiționează să impună, pe această cale mai puțin obișnuită, un proiect personal, ca orice scriitor din circuitul cărturăresc. Lucrul acesta se vede mai ales în **Povestea lui Harap Alb**, din 1877, care l-a pus în încurcătură pe cei mai mulți exegeți (de la Șăineanu la istoricii literari de astăzi) prin aparența sa stufoasă, excesivă, barocă, de poveste realizată prin contaminarea altor povești, dar care în realitate reprezintă una dintre cele mai coerente și mai studiate narațiuni din întreaga noastră literatură. Principiul moralizator, vizibil imediat în textele de manual ale începuturilor, continuă să funcționeze și de data aceasta, în varianta lui inițiatică, dar nu la vedere, ci în transparența textului, mult timp după terminarea acestuia, pentru că el nu mai e dat, ci urmează să fie descifrat, printr-o activitate de lectură mai complicată. O **structură cumulativă**, în care esențiale sînt **episoadele** și ornamentul repetitiv, a fost înlocuită de o **structură arhitectonică**, importantă pentru semnificația ei, care leagă „părțile" fără ca lucrul acesta să se vadă.

După cum știm **Amintirile din copilărie**, cu care Ion Creangă își încheie activitatea de scriitor, pot fi considerate, în același timp, operă memorialistică, realist-autobiografică și de ficțiune. Dar în legătură cu întrebarea pe care ne-am pus-o la început, ele ne rețin încă o dată atenția prin elementul ascuns de sugestie pe care îl conțin și prin factorul evident de intenționalitate care a prezidat la redactarea lor. Pe de o parte Creangă a vrut să facă o demonstrație a modului în care trebuie scris despre copilărie și despre sat, comparîndu-se cu Slavici și cu nuvela acestuia **Budulea Taichii**, pe care o considera cam „spelcuită și sulemenită"; pe de altă parte proiectul personal se lasă citit dintr-un număr de teme personale, pe care le putem considera „perfide" și care arată că în acest moment, avem de-a face cu o conștiință scriitoricească aflată la începutul radicalizării ei. Printre temele „perfide" ale **Amintirilor**, cea mai impresionantă este, desigur, tema socială. Ea ne ajută să înțelegem că autorul mizează acum, chiar și prin aparentă derogare, nu numai pe efectele de ilartiate ale scrisului său, dar și pe acelea care provoacă meditația. „Îngrădită cu pustiu, acoperită cu fulger, locuită vara de vitele fugărite de strechie și străjuită de ceucele și vinderelii care au găsit-o bună de făcut cuiburi într-însa", scrie Creangă despre ruina Cetății Neamțului. „Dar asta nu mă privește pe mine, băiet din Humulești. Eu am altă treabă de făcut...", adaugă el numaidecît retrăgîndu-se parcă din propria-sa observație, dar nu pentru a oculta tema, ci pentru a o face și mai vizibilă. Căci cine exclamă „iată lucruri despre care ar fi mai bine să nu discutăm" vrea să spună că, în realitate, e vorba de o interdicție în spatele căreia s-ar putea să descoperim idei sau realități care merită să fie analizate mult mai insistent. În fond, în **Amintiri** relația de lectură cea mai importantă este una care se naște din întîlnirea privirii continue a copilului, cu privirea intermitentă a povestitorului din anii maturității, pe scurt, din dialogul omului utopic cu omul social. Și dacă Maiorescu e scriitorul pentru care copilăria n-ar fi trebuit să existe, dacă Eminescu e poetul la care copilăria a rămas în urmă, ca un timp pierdut, Creangă face din copilărie, ca și din folclor sau din poveste, unitatea de măsură cu care poate fi înțeleasă și judecată mai bine realitatea manifestă.

De altfel, în această ultimă fază din activitatea lui Creangă au apărut și cele două anecdote istorice despre Moș Ion Roată sau amintirile despre Popa Duhu, toate revelînd un scriitor nu numai „hîtru", ci și din ce în ce mai preocupat de responsabilitatea și de amploarea impactului pe care îl poate avea scrisul său. De fapt, în 1883 literatura lui Creangă s-a întors în punctul de plecare. Dar dacă în 1868 scriitorul se adresa copiilor, dacă prin povești putea să accepte (cel puțin în aparență) că-i va interesa mai ales pe filologi și pe folcloriști, în faza **Amintirilor** el trebuie să fi avut sentimentul că scrie pentru toată lumea.

Toată această atitudine paradoxală a unui scris, care rămîne consecvent cu sine, deși înainte de a le vorbi „pe ocolite" maturilor a început prin a se adresa direct copiilor mici, poate fi întîlnită și în prefața de autor, pregătită de Creangă în 1889, pentru ediția care a apărut la Iași în 1890: „Iubite cetitoriu. Multe prostii ăi fi cetit, de cînd ești. Cetește rogu-te și ceste și unde-i vede că nu-ți vin la socoteală, iè pana în mînă și dă și tu altceva mai bun la iveală căci eu atîta m-am priceput și atîta am făcut". E aici, ca și la Caragiale, modestia jucată a unui mare scriitor, dar și înțelegerea unei situații dificile de comunicare și de receptare, pe care doar timpul ar putea-o clarifica. Sub modestie se ascunde răbdarea îngăduitoare a lui Creangă și sub declinarea competenței scriitoricești, toleranța ironică față de toți cei care l-au putut considera la un moment dat „un talent primitiv și necioplit".

Florin MANOLESCU

Pariu

Prozatorul Gheorghe Crăciun

Despre ceea ce vrea să fie cel dintîi roman al lui Gheorghe Crăciun, **Acte originale / copii legalizate** (1982), ne putem face o imagine chiar din confesiunile naratorului care construiește el însuși, la rîndul său, un text, în stilul de acum consacrat al **punerii în abis** : o urmărire minuțioasă a apariției și dispariției cronologice a evenimentelor, un fel de jurnal care se constituie în directă legătură cu condiția de unic cititor a naratorului, o încercare prelungită de a prinde autenticitatea actului scrierii în chiar protocolul textuării. Metoda e, așadar, unicul obiect al investigației, încît cartea sugerează mai degrabă o fenomenologie decît o viziune asupra lumii. De aici și impresia unei anume vacuități epice, a unei desubstanțializări a prozei. Autenticitatea este, exclusiv, una a conștiinței auctoriale și naratoriale. Tema se prelungește și în romanul al doilea, **Compunere cu paralele inegale** (1988), unde reapar personaje din prima carte (Tea, profesorul de desen care scrie un roman). Intertextualitatea e aici mai apăsată și mai explicită, întrucît prozatorul pune, în mod declarat, față în față romanul pastoral al lui Longos, **Daphnis și Chloe**, și varianta acestuia de narator cu plecare de la model. Găsim și aici întreaga practică textuală, în latura ei înalt speculativă, însă senzația de virtuozitate megalomană persistă. Gheorghe Crăciun scrie cu adevărat bine, îngrijit, cu o indiscutabilă expresivitate, excelînd în transcrieri ale stărilor ambigue, ale îndoielilor obsedante, fără leac, precum în primul roman, ori în descrieri meticuloase, de un senzualism incendiar, ca în al doilea. O imagine a freamătului vegetal are strălucirea narațiunii lui Ernst Jünger din **Pe falezele de marmură** : „Dar pămătufurile de cimbrișor și de mușețel foșneau de o mișcare rece, verde, prelinsă. Întoarse capul după dîra ușoară a sunetului, știind că ochii lui vor întîlni acolo, în dreapta, trupul smălțuit al unui gușter. Șopîrla se oprise în marginea nisipului, pielea ei de striații mărunte, albastre, focoase și verzi, gușa cu palpitul vizibil al respirației, ochiul, cel văzut, fix cu o strălucire de bronz vechi". Ideea așadar că Gheorghe Crăciun ar fi o sensibilitate eminamente teoretică e o eroare, însă, în ciuda înzestrării cu percepție profund artistică, prozatorul continuă să joace pe frînghia subțire a autoreflexivității epuizante. Intelectualismul transparent al narațiunii face întotdeauna o mezalianță ciudată cu finețea stilistică. Dacă ar lipsi acea impresie de demonstrație la tablă, romanele lui Gheorghe Crăciun nu și-ar mai împărți vocația între vanitatea teoriei și adîncimea observației. Artisticitatea, foarte vizibilă, a scrisului său e mereu sacrificată pe altarul unei prejudecăți. Cu toate acestea, înzestrarea de prozator a lui Gheorghe Crăciun e în afara oricărei îndoieli. **(Radu G. ȚEPOSU)**

Argus

Viciile secolului XX și Eminescu

Este incredibil cum se mai poate scrie, uneori, la o sută de ani de la moartea sa, totuși, despre poetul Mihai Eminescu. Nu vom cita numele contemporanilor noștri care il contemporaneizează cu o perfectă lipsă de discernămînt, fiindcă nu asta e important. Dar nu putem trece cu vederea acest monument de „înțelepciune critică", chiar dacă el ar fi întru totul anonim, iar nu doar reprezentativ pentru o anonimă mentalitate căreia poezia continuă să-i fie manual de morală, pravilă sau lecție de dirigenție : „Eminescu face din creația sa implicit o critică avant la lettre a modului de viață instituit aproape ca standard pentru întreaga planetă la sfîrșitul secolului douăzeci. Căutînd insistent egoist și iresponsabil plăcerea, omul acestui secol n-a distrus numai echilibrul ecologic, după principiul «après moi le déluge», ci și-a distrus — sau este pe cale să-și distrugă — și propriul echilibru interior. Luptăm pentru salvarea pădurilor, dar nu luptăm pentru salvarea sufletului nostru. Datorită posibilităților oferite de tehnică, am dat mereu «mai tare», pînă la maximum, butonul senzațiilor plăcute. Am inventat substanțe mai dulci și mai aromate decît toate cele din natură. Am preparat alcooluri și tot felul de alte droguri cu o mai mare capacitate de a provoca beatitudine decît orice licoare din antichitate. Am experimentat plăcerea nesăbuită de a merge cu o sută, o mie, cu zecii mii de kilometri pe oră. Am potențat foamea noastră înnăscută de epică pînă la forme paroxistice, instalîndu-ne în casă televizoare care ne permit să asistăm la lupte, incendii și explozii fără să riscăm și fără să facem noi înșine vreun efort. În unele locuri iubirea a devenit sexualitate dezlănțuită și incontrolabilă, asemănătoare cu crizele de epilepsie. Sau s-a denaturat bărbătească și înțeleaptă artă de a organiza o colectivitate umană făcînd un scop în sine din subordonarea semenilor, scop atins prin toate mijloacele, de la terorism, la dictaturile militare și religioase. Toate aceste excese ne creează impresia că trăim intens ; dar este o impresie falsă. Ceea ce luăm drept intensitate este de fapt o isterie. (...) Aceasta este lecția pe care o putem învăța azi de la Eminescu" — Vatra, nr. 5. *Să sperăm că nu va rămîne o lecție neînvățată.* (i b.)

Ediții princeps

Un „splendid volum"

Ne propunem ca în acest spațiu, cît o „planetă a lui Coco" mai mare, să prezentăm prima ediție, ediția princeps cum este numită îndeobște astăzi, a scrierilor celor mai cunoscuți poeți, prozatori, dramaturgi, eseiști, critici literari, istorici, filosofi etc. aparținînd culturii române. Vom începe cu ediția primă de poezii a „omului deplin al culturii românești", sintagmă noiciană care trebuie înțeleasă numai la modul filosofic.

În 13/25 decembrie 1883, Titu Maiorescu în postscriptumul scrisorii pe care o adresa lui Vasile Alecsandri, menționa : „Volumul poeziilor lui Eminescu apare peste opt zile. Vi-l vom trimite îndată". Avem astfel confirmarea că la 21 decembrie 1883, pe stil nou, 2 ianuarie 1884, pe stil vechi, a apărut primul tom de Poesii ale poetului național al românilor.

Ediția princeps s-a întocmit după „criterii personale ale lui Titu Maiorescu" și conține 64 de poezii, poezia Mai am un singur dor *avînd trei variante. Se publicau poeziile apărute în revista* Convorbiri literare *pe anii 1870—1883, precum și 15 inedite din care menționăm :* Glossa, Oda în metru antic, Criticilor mei.

Modul în care Titu Maiorescu a zămislit apariția în volum a poeziilor lui Eminescu, ceea ce critica literară a calificat ca editare după „criterii personale" ale mentorului „Junimii", se referă la numărul și ordinea în volum a poeziilor. Noi considerăm că Titu Maiorescu a stăruit să apară nu numai o ediție princeps a unui poet român, ci o ediție de poezie românească oricînd capabilă să intre în panteonul culturii universale. Intuiția sa s-a adeverit. El a realizat, cu concursul tehnic asigurat de „Stabilimentul grafic Socecu & Teclu", așa cum se numea tipografia editorilor bucureșteni, publicarea poeziilor „Într-un splendid volum", cum anunța știrea ziarul Românul *din 22 decembrie 1883.*

O mie de exemplare este tirajul acestui volum, format in-octavo, a cărui comandă tipografică apare pe verso-ul paginii de titlu și este 19.537, amănunt necesar în identificarea acelor ediții asupra cărora a acționat vitregia timpului (numărul poate fi aflat din 16 în 16 pagini, în partea stîngă de jos a paginii).

Viniete (ilustrații de mici dimensiuni) pe fiecare pagină, ornamente de cul-de-lampe-uri (însemne grafice), letrine (prima literă din primul vers al fiecărei poezii, scrisă artistic), calitatea remarcabilă a hîrtiei, caracterul literelor, punerea în pagină a textului, tranches dorés (aurirea marginilor cărții, făcută pentru estetică dar și ca protecție împotriva prafului), legătura cărții sînt cîteva din argumentele artistice și tehnice care au făcut ca ediția să fie, nu numai din punct de vedere al textului, o capodoperă a bibliofiliei românești. Meritul este incontestabil al lui Titu Maiorescu. Față de editarea, ca formă grafică, a propriei opere, esteticianul român nu a arătat aceeași atenție.

Faptul că volumul a apărut în decembrie nu a fost întîmplător. Presupunem că Titu Maiorescu, om cu o educație riguroasă, sistematică (a se vedea jurnalul său cu „însemnări zilnice"), a ținut să se producă acest eveniment excepțional, ivirea unei cărți fundamentale a literaturii române, chiar de ziua pe care Eminescu a declarat-o, în registrul „Junimii", ca zi a nașterii sale : 20 decembrie 1849. (ION C. ROGOJANU)

Palimpsest

Istorie și ficțiune

Volavérunt face parte din seria **Capriciilor** : înfățișează o tînără înconjurată de monștri gata să o sfîșie ; fata încearcă să se desprindă de pămînt împreună cu fluturele așezat pe creștetul ei, dar e puțin probabil că va mai reuși vreodată. Această operă conține o reprezentare tipică pentru stilul lui Goya : invers decît la Bosch, Goya nu mai coboară ființa umană în universul infernal, ci, lucrul a fost sesizat de specialiști, infernul pătrunde în lume, în istorie. Dintre evenimentele cărora artistul le-a fost martor, unul pare să se refere la opera descrisă la începutul articolului : în 1802, ducesa de Alba, gazdă a unei petreceri date în palatul Buenavista, moare în condiții misterioase : cineva furase din atelierul lui Goya borcănașul cu „verde Veronese", deșertîndu-i conținutul în cupa venețiană a ducesei. Reconstituirea mobilurilor și a împrejurărilor crimei constituie trama unui interesant roman intitulat chiar astfel, **Volavérunt** (Univers, 1988), al cărui autor, Antonio Larreta, necunoscut la noi pînă în prezent, va cîștiga, de bună seamă, simpatia publicului nostru cititor prin traducerea lui Pavel Budimir (scriitorul născut în Uruguay, trăiește actualmente în Spania ; desfășoară o bogată activitate de dramaturg, prozator, critic de teatru și film, traducător, regizor și scenarist, încununată cu premiul „Planeta"). Cartea, sub aparența unei scriituri clasice, reprezintă un bun exemplu pentru narațiunea care, montînd cu abilitate secvențele, reunindu-le și reluîndu-le din alte perspective, înmulțește năucitor detaliile, pînă cînd se ajunge la pierderea din vedere a imaginii — cadru care ne-ar oferi cheia anchetei : este romanul-sandviș (istoric, psihologic, erotic, polițist), hiperconcentrat, folosind trucul arhicunoscut al jurnalului găsit din întîmplare (într-o excelentă prefață, Andrei Ionescu apropie **Volavérunt** de alte realizări ale genului, dintre care nu putea să lipsească **Numele trandafirului**). Singura noutate „tehnică" ar consta în notele de la sfîrșitul fiecărui capitol, unele aparținînd autorului, altele găsitorului manuscrisului, care lămuresc, întăresc sau rectifică relatările raporturilor — Don Manuel de Godoy și Goya. **(DAN C. BADEA)**

Atlas

În jurul psihanalizei

O experiență teatrală insolită, calificată astfel de Philippe Tesson în **L'Express Paris** (nr. 1963/1989) o constituie noua punere în scenă a cunoscutei tragedii raciniene **Britannicus**. Originala viziune artistică aparține regizorului Jean-Luc Boutté și constă în folosirea exclusivă a culorii negre. Scena, decorurile, costumele, străfulgerate doar de albul spectral al fizionomiilor actorilor, fac din spectacol o metaforă violentă a morții, a tragediei sumbre pe care o trăiesc cei doi protagoniști centrali, o mamă excesivă și un fiu nevrozat, interpretați în acest spectacol de Françoise Seigner și Richard Fontana ● Într-un comentariu din **Le Nouvel Observateur** (nr. 1278/1989), criticul literar Dominique Fernandez, cunoscut mai ales prin interpretările sale de inspirație psihanalitică, semnalează o recentă apariție editorială care a și început să stîrnească un interes simțitor. E vorba de **Confession de ma vie** scrisă de Wanda de Sacher-Masoch, prima soție a bizarului scriitor Léopold de Sacher-Masoch, cavaler austriac de origine poloneză. Pe adevăratul prenume Angelika Aurora, rebotezată însă de masochistul său soț, autoarea acestor confesiuni relatează, cu un umor involuntar nenumăratele stratageme la care Léopold de Sacher-Masoch a supus-o ani de-a rîndul pentru a-și satisface plăcerile psihopate (a fost silită, printre altele, să-l biciuiască pînă la sînge, îmbrăcată într-o subă groasă, și să accepte nenumărate adultere), fără de care, pretindea acesta, îi era imposibil să scrie. Avînd și un aer întrucîtva comic, întîmplările relatate de autoare par a fi interesante nu doar prin fondul lor maladiv, ci și prin stranietatea imaginației care le-a generat. Apărută la editura Gallimard, cartea Wandei de Sacher-Masoch poate fi considerată însă și o ilustrare la celebra **Psychopathia sexualis** a doctorului Richard de Krafft-Ebing ● Din interviul pe care i-l ia Michel Contat în **Le monde des livres** (28 aprilie a.c.), aflăm despre cunoscutul critic și profesor genevez Jean Starobinski că e fiul unui medic polonez, că a fost naturalizat ca elvețian abia în 1948, deși s-a născut în Elveția, că are încă sentimentul unui străin într-o țară neutră, că a trăit istoria ca pe o enigmă persistentă, că primul său proiect literar a fost acela de a scrie o fenomenologie a comportamentului deghizat, că problema esenței și aparenței („la question de l'être et du paraître") a rămas o obsesie constantă, că ultima sa carte, **Le Remède dans le mal**, e o denunțare a iluziei, metamorfoză a unui proiect mai vechi de a face o istorie a minciunii, că n-a enunțat niciodată teorii și că a rămas cu nostalgia ambiției de a fi completat și dezvoltat istoria gesturilor fundamentale ale criticii. **(R. G. ȚEPOSU)**

O întrebare pentru...

Regizoarea Cătălina Buzoianu

— Cum se raportează generația dumneavoastră la fenomenul regiei tinere ?

— Eu nu consider acum că aparțin unei generații anume. Multă vreme am crezut că sînt un soldat încadrat într-un eșalon cu fermă atitudine cetățenească și o estetică artistică distinctă. Mi-am cîștigat tîrziu libertatea și capacitatea de a privi, detașat, evenimentele. Generația mea, generația deceniului 8, cu puținele ei vîrfuri, a continuat să poarte cu tenacitate o ștafetă predată în condiții destul de dramatice. De aceea ne-a fost greu la început să învingem inerție și teamă și suspiciune. Ceea ce am considerat a fi credința noastră, emblema generației noastre, s-a dispersat într-o serie de experiențe individuale. Am împrumutat unor colective personalitate, profil, dar n-am construit noi înșine instituții cu profil distinct, după modelul înaintașilor ci ne-am adaptat celor existente. Astăzi situația nu s-a schimbat. Cei mai tineri trăiesc și muncesc în același context. Ca și noi sînt liberi să se definească în cadrul unor instituții constituite înaintea lor. Se adaptează dacă reușesc să îmblînzească, să cucerească, să convingă. Uneori izbîndesc, alteori se nasc situații complicate. Spun asta pentru că, personal, cunosc bine ceea ce este numit „fenomenul regiei tinere". Celor mai mulți le-am fost profesoară și le-am urmărit evoluția cu mult interes, adesea cu dragoste. „Eșalonul acesta" înaintează nu numai într-un context local, ci — inevitabil — ecouri ale seismelor lumii influențează și mișcarea lor.

În teatru trăim — în general — un moment al prudenței față de mijloace. Nu o reîntoarcere la un moment anost numit trecut. Trecutele vremi ale teatrului au fost multe, fascinante și extrem de fertile pentru prezent. Experiența ne-a învățat să fim suspicioși cu actualismul formal. Din acest punct de vedere, ultima generație de regizori dă dovadă (din instinct) de un echilibru surprinzător. Sînt uluită adesea de tăietura sigură a gîndului lor, dar și de hotarul peste care nu-și permit să treacă. Respect altitudinea ideilor, vigoarea imaginilor și adevărul lor care nu este sceptic, ci înseamnă — cel mai adesea — încredere în viitor și pas fără complexe peste trecut. Maturitatea acestei generații șterge granițele. Trecerea de la o generație la alta se face armonios, fără hopuri. Personalitățile turbulente, novatoare își netezesc asperitățile începutului. Cîteodată îmi pare rău pentru că uneori din ceea ce este sancționat drept **rău** pentru că e altfel, se naște **noul**. Eu însămi încerc să fiu mereu **altfel**, chiar dacă aflu că este o **greșeală**. Cred că există „greșeli" care mențin tinerețea artei și există „cumințenii" care înseamnă maturitatea artei. Din ele, împreună, se alcătuiește un moment teatral impunător. Urmărind spectacolele unor teatre din provincie aflate în turneu, am constatat că stacheta ultimei stagiuni este una dintre cele mai înalte. Este o premisă pentru viitor. **(Diana MANOLE)**

Atelier

Portret în absență

Portretistica este pentru ceramistul Costel Badea un violon d'ingres. A început prin a-și observa colegii în șarje amicale, reținîndu-le liniile pregnante ale fizionomiilor, atitudinile, încercînd să treacă de obstacolul aparenței spre transparența pe care o presupune orice portret : aceea de a fi o hieroglifă a sufletului. De Eminescu s-a apropiat pentru că l-a fascinat distanța în timp. E una să-i surprinzi trăsăturile celui cu care stai de vorbă și e cu totul altceva să-ți imaginezi expresia unui chip privind o fotografie. Să reușești să-i redai „spiritualitatea", să-l faci credibil, portretul să încerce (și să reușească) să spună mai mult decît simpla fotografie. Aceasta este miza portretelor lui Eminescu executate de Costel Badea. Să fie și să nu fie la fel cu imaginea pe care a acreditat-o acea fotografie a tînărului Eminescu. Și pentru că o astfel de miză nu poate fi ușor atinsă, zeci de variante de portret au fost distruse. Nu poți să „ieși" cu încercări ce ar putea să irite, cîtuși de puțin, posteritatea — zice Costel Badea. Un tremur al liniei, o ezitare a umbrelor așezate altfel de închipuire, o lumină zăbovind mai mult în privire, un mic, un foarte mic artificiu, o alăturare cu marele humuleștean, un joc al suprafețelor. (I. T. MORAR)

• debutul și urmarea

A crea înseamnă a iubi și ceea ce nu există

Marcel Tolcea apărea la Facla, în 1986, într-un volum colectiv de debut, făcînd figură distinctă printre colegii lui **argonauți**, cu fascicola sa incitant și misterios intitulată **Urania**, bucurîndu-se prompt de o caldă întîmpinare din partea criticii care considerase, și pe bună dreptate, că autorul ar fi meritat cu prisosință onorarea de a i se fi oferit spațiul unui debut individual deplin, justificat de talentul său de o factură cu totul specială, dublat de o inteligență ce-și exersa de multă vreme energiile ironico-lirice în piese memorabile. La finele anului trecut, Facla îi tipărea volumul **Ochiul inimii**, în care aș fi fost încîntată să-i recitesc în întregime **Urania**, cu un adaos substanțial de poeme noi. Aș fi trăit euforia entuziast colegială în fața unei reparații morale, în fața profilului său poetic definitiv închegat în datele și sub semnul debutului intrînd în dimensiunile sale adevărate, chiar dacă cu o întîrziere de cîțiva ani. Spiritul modern în care Tolcea, și, firește, nu numai el, își gîndește cu temeritate poezia, se instalează, am văzut, puțin mai lent în conștiința generală, ocupă cu oarecare dificultate spațiul de comunicare dintre indivizi, gustul pentru o atare poezie formîndu-se mai lent, ca un gest de bunăvoință și totuși subaltern, ca o favoare înții, care ne sugrumă temporar dreptul la bucuria spontană într-o pînă la urmă cu mirare constatată și repudiată nesimultaneitate. Poezia tînără își revendică cu mare orgoliu ironia, irezistibilul farmec al jocurilor inteligente și stilul rafinat, ca ieșind de sub pulpana uriașă a spiritului caragealean, justificîndu-și și valabilitatea și oportunitatea în puterea ei de penetrație pe care o are asupra generațiilor mai noi de cititori. Și totuși, trebuie să recunoaștem, și o facem nu cu timidă mîndrie, acesta e una din puținele căi care au mai rămas să fie exploatate în poezie și care prevăd și promit să rezolve problema în crizele succesive de sinceritate prin care trece toată lumea în acest precipitat sfîrșit de mileniu. Se simte în ton, se bănuiește în lapidaritatea gestului poetic, în mișcarea derutantă de caleidoscop a stărilor etalate, încercarea de autoapărare a unui sine periclitat și care tinde să se mărturisească și să se recunoască în mărturisire, dar o face cu toată grija suspicioasă, în urma degradării afectivității și generozității celorlalți. Se poartă la fel de corect maliția și candoarea deghizată, se exaltă principiul obscurizării sensurilor, autoironia și orgoliul mergînd paralel pe laturile aceluiași drum, chiar dacă nu întotdeauna în aceeași direcție. Marile cantități de vocabular sînt repudiate ca semn sigur al sărăciei spirituale, ele nu mai demonstrează mare lucru, cum s-a crezut o bucată de vreme, sau ele nu mai corespund, nu mai funcționează corect în marea grabă care consumă umanitatea cu toate ale sale, azi. Simplu, auster, versul pledează în apărarea vreunui adevăr ce pare izolat, și a cărui cauză este sistematic pierdută incredibil de des. Remarcam frisonul umoristic resimțit de poet, acceptat și propus ca deghizament pentru paloarea tragică ce nu trebuie lăsată să se instaleze în text. Spuneam că sintaxa poetului oferă delicii neașteptate, reconfortante într-o oboseală generată de disperare, de neputință. Întotdeauna ne rămîne ceva, dacă nu puterea de refacere instantanee, măcar proiectarea în timp a celor mai ofensive bune intenții. Marcel Tolcea reia numai o parte din piesele ce făcuseră fala Uraniei, amestecîndu-le după un transparent rețetar printre poemele noului volum. Gestul său are valoarea unui alint al cărui revers poate fi o tristețe salvatoare? Ne aflăm, cu fiecare poem, în fața unei bizare încercări de a surprinde într-o desfășurare coerentă filmul unui vis. Rămînem de fiecare dată impresionați de propria noastră neputință pe care o datorăm dexterității poetului de a ne conduce prin lumea lui, cu amabilitate, și a ne ține atenția concentrată în logica halucinantă a subiectului său predilect. Nu știi precis decît că accepți, că te lași pradă unui fermecător joc în care inteligența ta se dezvoltă pînă la un punct și îi face față, dar nu pînă la capăt, rigorile jocului fiind brusc abandonate de poetul însuși, filmul fiind rupt în secvențe pe care le lipește apoi la întîmplare. Îți este aproape imposibil să alegi un fragment pe care să-l citezi în ajutor. Deschizi la întîmplare cartea și recitești: „Cu domnul Visamatunci Larionovici S. / am ridicat o parte din iarba ce putrezește pe mare / și voiam să învățăm scriscititul de dimineață / iar desenul alpin să îl lăsăm singur în ceruri să zboare. / de fapt, ne propuseserăm să stăm toată vara și să vorbim / ce vom face cu nepotul imaginar după soră / fiindcă, de la o vreme, vine noaptea pe jos pînă la / Barieră / cu prietenii și strigă acolo că vrea să benchetuiască / cu peștii. Pînă aici face în jur de o oră / dar la întoarcere ani i se-nghesuie-n gură și / i se șterg de pe tălpi lunele / fiindcă e fericit și încurcă astfel tărîmele". Titlul acestui poem se desfășoară de-a lungul a două ciudate întrebări parcă fără nici o legătură între ele și fără nici o legătură cu textul. Putem spune, dar nu cu prea mare siguranță, că trăim destinși în misterul poemelor lui Tolcea. Sufletul său își indică prezența pretutindeni (Noi sîntem aici cu sufletul răsfoit), legile amintirii sînt respectate de el exact în litera lor, adică în haosul lor similar visului. **Ochiul inimii** se închide cu un poem intitulat **33** cifră ce indică, cu siguranță, vîrsta poetului în momentul scrierii respectivului text. Efortul de a rămîne senin în orice împrejurare se consumă la fel de vizibil, la fel de dramatic și aici, ca și în **Urania**. **A crea, gîndesc iarăși citindu-l, înseamnă într-adevăr a iubi și ceea ce nu există. A iubi** emanația dumnezeiască a propriei imaginații înseamnă să transferi lumea imaginată în realitate și să te angajezi s-o și aperi de intemperiile acide ale acesteia: „În vizită prin T. am poposit la / vechi prieteni cu care, altădată am scris despre / jumătate din lunile anului rîzînd în Literă Mare / chiar pe zidurile gălbui, care, în vremea noastră, suspendau Vechile Patinoare, / astfel că vara nicicînd nu le destrăma. / Acum mai îmbătrînisem și chiar nici nu se zăreau / atît de exact străzile pe care venisem / din cauză că norul ce ocrotea tîrgul inițial / de cel ce urma să coboare / se îndesise, așa că ne vedeam mai degrabă seara, / la unul din ei, cînd, pentru a hrăni amintiri, / se aprindea întotdeauna lumina din hol. / În drum, nimeream adesea peste niște alei unde am stat / (cum stă porumbelul de plumb în visul copilului de aramă) / și observam acolo cîteva semne în formă de plante / și atunci vorbeam foarte tare și chiar ne bucuram / că prinsesem Idele Calde cînd se simte în fapte / și partea lor de bazalt. / Dar toate astea, prieteni, vai, nu ajung". **(33)** Radu Călin Cristea găsește la un moment dat formula magică prin care reușește să aducă pe pămînt traducerea sentimentală, exactă, a poeziei lui Marcel Tolcea: „O poezie a candorii, copilăroasă și gravă în același timp, cu o mare risipă de personaje, decoruri etc. menite să confirme imaginea unui eden topit de tandrețe și felurite huzururi. Obiectele conviețuiesc într-o exaltare generală; e o lume care se spune cu gura plină și îți provoacă senzația acută de solaritate și blîndețe". Mi-e aproape imposibil să închei textul acesta vizibil incomplet. L-ar mîntui poate mărturisirea de a fi avut, citind **Ochiul inimii**, senzația copleșitoare a prezenței permanente în imagine a Micului Prinț preocupat de ale sale gigantice uimiri și candori.

Constanța BUZEA

• convorbiri colegiale

● **EUGEN CADARU** — Semnele bune n-au întîrziat să apară și le semnalăm cu promptitudine. Popasul la Voroneț, de data aceasta, a generat o compoziție pregnantă ce se poate încadra între reportaj liric și eseu. Fraza are vigoare și fluență, textul în totalitate lasă o impresie puternică de seriozitate, depășind cu mult nivelul unui simplu exercițiu adolescentin.

● **LILIANA PAISA** — Cele optsprezece poezii prefigurează o viitoare carte de debut, în toate vădindu-se un talent recunoscut de-acum în cîteva senine prilejuri. Micile defecte survin tocmai dintr-o prea mare grijă de a nu rata. Fala acestui grupaj — **Septembrie, Hotare verzi, Privește, Acum, Numele tău, Ieșirea din cîntec, Pasăre de pradă, Creație, Călătorie.** Vă propunem în continuare un palid retuș, dar care se va răsfrînge cu bun efect asupra cîtorva versuri. Iată: „Cînd am plecat / erau toate la locul lor, / ferestrele lăsate, ușa zăvorîtă, / rîsul adormit pe prag. / Am stat cît un copac **stă** înfrunzit — / dar, **revenind,** n-am mai găsit decît somnul / izbindu-se de pereți / și-o singură fereastră / deschisă spre pămînt", **(Călătorie).** Vă rugăm, un similar pentru **mereu,** în **Pasărea de pradă!** Atenție la logica lucrurilor, în ultimul vers din **Un fel de echilibru. Ieșirea din cîntec** eșuează înspre final, și e păcat, poemul demarînd excepțional: „Tîrîș / prin respirarea celor ce vin — / abia mai cărăm / orașele goale — / în care credincioase grădini / se-ascund sub zăvoare — acolo unde cel rămas / seamănă cu cel plecat...". În fine, o silabă în minus, prin nearticularea **oglinzilor,** și, din nou, o silabă în minus, prin înlocuirea **marginii** cu **unghiul,** ar impune un ritm perfect poeziei **Septembrie.** Alte mici șicane: pînzele de vapor, prinderea de suflet cu mîinile amîndouă, ca și, obsedante, **aceleași** necunoscute statui, **aceste** principii absente, **această** ieșire din cîntec.

● **ALEXANDRA** — Am vrea să fiți dintre acei norocoși care, după un drum sinuos de ani de zile, după încercări și acumulări, talentul lor cristalizează brusc și definitiv într-o formulă lirică personală, distinctă, puternică. Am vrea să vă fie de bun augur chiar și ușurința, dezinvoltura cu care, poate fără să înțelegeți de ce și pînă cînd, eminescianizați, ca în strîmtoarea unei suave cătușe, mimînd cu exaltare durerea geniului. Și am mai vrea să vă pretindeți mai mult, dacă vă puteți mobiliza energiile într-o atît de largă gamă de ritmuri, să nu vă reduceți la a rima substantiv cu substantiv și verb cu verb. Aveți un elan sufletesc de invidiat, dar ce ușor demobilizați cînd, solicitînd o părere sinceră, vi se răspunde în termeni poate prea seci că încercările dv. sînt deocamdată modeste. Cel ce vă dă astăzi verdictul, nu are de unde să știe, nu are cum să prevadă revelația din care mîine vă veți nutri creația. Cultivați-vă gustul, pentru a cîștiga în timp, dacă nu calitatea de bun creator, măcar pe aceea, poate mai generoasă și mai plină de satisfacții, de bun cititor. **(CONSTANȚA BUZEA)**

Cu semnele muncii pe chipuri

Cu sentimentul firesc al grandorii,
Cu al mîndriei deplin sentiment,
Cu semnele muncii pe chipuri,
Tineri iluminați de devotament
și de cinste
În casa patriei,
Cu ale luptei semne adînc
întipărite-n memorie,
Fiecare singur și toți laolaltă,
Parte din întreg și întregul
armonizîndu-și
Ființa în ritmul aceleiași inimi
vizionare,
Mereu căutînd,
Și împreună găsind adevărul
Și rostul în cauza dreaptă
a patriei,
În totul ei armonios clădit
împletindu-ne,
Destinul în destinul unic al patriei,
Într-un șuvoi impetuos de gîndire
și voință,
Printr-o masivă participare
La viața, la opera întregului
popor,
Exprimîndu-ne hotărîrea
prin entuziasm
Și neprecupețit efort la fapta
durabilă,
La cuvîntul rodnic,
Ne umplu viața de sens
Faptele zilei
și mîndrie,
Astfel ne conducem și ne arătăm
recunoștința
Pentru starea deplinei noastre
independențe,
Pentru starea perfectei noastre
libertăți
În patria liberă,

Conștiința noastră
Sub nemuritorul tricolor
al patriei scumpe,
Și sub steagul de flacără
al partidului,
Se pătrunde de semnificația
mișcării cosmice
A geniului decis să ne inspire
Bucurie și fericire, grandoarea
mîndriei de a fi,

De a fi liberi acum și în viitor
În patria liberă,
Sub semnul etern al acestei
stări sărbătorind

Acum și în viitor cuceririle
muncii
Și ale luptei dîrze, faptele depline,
Ecou și reverberații ale visului
milenar,
Noi, tinerii cinstind înmulțit
Geniul ei tutelar, cuvîntul —
soclu infinit
Al unei infinite coloane
desfășurîndu-se vie,
Patria liberă născîndu-și fiii
liberi.

Prin faptă, în deplina țării pace

Cît de profund sîntem legați
prin faptă
De jertfa luptătorilor în vreme,
Care-au visat să aibă parte
dreaptă
La pîine și la vis sub raza
stemei.

Legați prin amintire-nlăcrimată
De frați și de părinți privind
spre noi,
Păstrînd, prin darul vieții
fără pată,
În piatră limpezi nume de eroi.

Prin faptă, în deplina țării pace,
Legînd prezentul de un vast
trecut,
Flamuri și flori de-a pururi
s-or desface
În amintirea celor ce-au căzut.

De jertfa lor ne spun aceste
urme
Și-această liniște-n păduri
de brazi,
Și-aceste pașnice și dalbe turme
Ce pasc din iarba blîndei
zile azi.

Ce i-a mînat pe ei cu vitejie?
Ce moștenire sfîntă de demult?
Ci patria, iubirea de moșie,
În apărarea ei, al lor tumult.

Lumina libertății ca o rouă
A patriei, rotundul ei hotar,
Atît de dragi fiindu-le-amîndouă,
Le-au ocrotit cu viața, iar și iar.

Ce moștenire, din devreme-aflasem
Ce este țara, dulcele ei glas,
Ființa ei sub steaguri de mătase
Prin jertfa lor întreagă ne-a
rămas.

Din cîtă vară, cîtă-nfrigurare,
Privirea lor ce simplu
s-a umbrit
Clădind un zid din zare pînă-n
zare,
Și dușmanul prin el n-a mai
răzbit.

Da, patria, pe care o-nțelegem
Pămînt firesc al unui rod de vieți,
E moștenire trainică și lege,
E bunul nostru sfînt cel mai
de preț.
Prin faptă, în deplina țării pace,
Legăm prezentul de un vast
trecut,
Flamuri și flori de-a pururi s-or
desface
În amintirea celor ce-au căzut.

Vlad ACONSTANTINCĂI

• restituiri

Despre întîrziere ca filosofie

Cineva spunea că filosofia se poate face în trei feluri: cu istoria filosofiei, cu știința sau cu o experiență subiectivă de tipul revelației. Primul dintre ele este și cel mai autentic filosofic, cel mai apropiat de înțelegerea iubirii de înțelepciune ca istorie a vieții spiritului, pentru că filosofia este singura disciplină care trăiește din interesul pentru propriul trecut. În timp ce celelalte modalități de a practica exercițiul filosofic presupun o situare exactă în cadrul diviziunii sociale a muncii intelectuale, filosofia înțeleasă ca istorie a filosofiei necesită o deschidere comprehensivă către noțiuni, idei, teorii, ipoteze și sisteme filosofice între care, de cele mai multe ori, legătura poate fi găsită numai datorită lărgirii continue a noțiunii de inteligibil. În orizontul unui autentic istoric al filosofiei trebuie să intre, prin urmare, o asemenea diversitate a problemelor de conținut și de formă a gîndirii, încît acesta să nu înceteze a se întreba asupra legitimității filosofiei ca holism epistemologic. Marii filosofi au fost și istorici ai filosofiei (primul dintre ei, Platon, iar apoi discipolul său Aristotel, ajunsese la ea „tocmai din necesitatea criticii și reconstrucției platonismului, pe care-l includea ca moment depășit în istoria gîndirii ce-l preceda; Hegel explica întreaga istorie a filosofiei de pînă la el ca pe o pregătire a propriului său sistem; ceilalți filosofi au practicat istoria filosofiei pe segmentele semnificative ale problemei pe care o cercetau etc.).

Istoria filosofiei românești*) a lui N. Bagdasar este făcută dintr-o altă perspectivă: cea a handicapului, a sentimentului marginalității, a izolării intelectuale și întîrzierii spirituale. De altfel, N. Bagdasar chiar scrie în minuscula sa introducere: „Împrejurările istorice în care s-a dezvoltat poporul român n-au fost din cale afară de favorabile dezvoltării culturale în genere, deci nici celei filosofice. Luînd naștere pe un teritoriu dintre cele mai fertile și dotat cu mari și variate bogății naturale, dar pierzînd încă de la naștere contactul strîns cu centrele de cultură, așezat în drumul mare al năvălirilor, continuu de veghe pentru a-și menține existența, apărîndu-și-o cu bărbăție, poporul român a fost vreme îndelungată lipsit de acel minim de condiții în stare să facă posibilă creația".

Decalajul impunea intrarea în ordinea culturală, „recuperarea" secolelor de gîndire europeană și universală. Dar tocmai sentimentul înăbușitor al „înapoierii" îl face pe Bagdasar să nu se oprească nici la umaniști, nici la cronicari, indirect la Dimitrie Cantemir. Referindu-se la mediul formării intelectuale a lui Cantemir, autorul generalizează complexul culturii noastre pentru Orientul european și asiatic: „Concepția lui Cantemir despre viață și lume se va resimți de influențele suferite din partea Academiei Grecești din Constantinopol. E curios că această Academie, deși avînd profesori foarte activi și foarte apreciați, ignorează, totuși, operele filosofice revoluționare ce apar în această vreme în Occident. Cînd operele lui Galileu, Bacon, Descartes, Hobbes, Spinoza, Locke, Newton erau urmărite cu interes și discutate cu aprindere în Apus, la Constantinopol nu se ia cunoștință de ele, în schimb este prea cunoscută opera lui Van Helmont (1577—1644), un alchimist și medic olandez, caracterizată printr-o tendință spre misticism și empirism... Cît de mult l-a influențat Van Helmont pe Cantemir se vede nu numai din scrierile acestuia din urmă, ci și din faptul că gînditorul român a ținut să-i aducă în mod public prinos de admirație și recunoștință prin lucrarea Laus Van Helmont".

Perioada De la Cantemir la Maiorescu este tratată în cinci pagini, iar despre ultimul se afirmă: „Cu Titu Maiorescu însă filosofia românească capătă, începînd cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, o deosebită înviorare", cu toate că „rolul lui în filosofia românească e mai mult de natură didactică". Abia Vasile Conta este „primul gînditor sistematic român", care ocupă, de altfel, în Istoria lui Bagdasar un loc de frunte, deși handicapului istoric i se adaugă cel al morții timpurii (36 de ani), ceea ce-l face pe Bagdasar să exclame la sfîrșitul capitolului: „Cîți filosofi mari or mai fi fost filosofi și mari dacă ar fi murit la vîrsta gînditorului nostru Conta?". De curiozitate, am încercat să folosim criteriul și pentru filosofii care urmează în cartea lui Bagdasar. Ei au, aproape toți, o longevitate remarcabilă (C. Rădulescu-Motru — 89 de ani, P. P. Negulescu — 79, Ion Petrovici — 90, Ștefan Zeletin — 52 de ani, Lucian Blaga — 66, Eugeniu Speranția — 84, Mircea Florian — 72, D.D. Roșca — 86, Dan Bădărău — 75, Vasile Băncilă — 82 etc., ca să ne oprim la „secțiunea" cea mai reprezentativă din Istorie, adică la Filosofie pură. Logică. Epistemologie. Metafizică, deși nici din secțiunile celelalte, adică Estetica, Filosofia dreptului, Filosofia istoriei, Filosofia culturii nu ne lipsesc longevivii), așa cum se poate constata într-adevăr și la marii filosofi ai lumii.

Remarcabilă în Istoria filosofiei românești este, mai ales din perspectiva de care aminteam, încrederea cu care N. Bagdasar își investește contemporanii. În 1940, cînd lucrarea apărea, majoritatea celor amintiți la „longevivi" și mulți alții trăiau, așa că Bagdasar face o istorie „vie", din mers, a istoriei filosofiei românești. Iată de ce, în multe cazuri, el judecă originalitatea sau contribuția la soluționarea unor probleme ale filosofiei mai mult din articolele și studiile publicate de gînditori prin reviste literare sau de specialitate, articole și studii cărora nu li se prea dă atenție în istorii ulterioare ale filosofiei românești. De altfel, capitolul final al cărții se intitulează Periodice, iar existența publicisticii filosofice și a periodicelor de specialitate este văzută ca un semn al maturizării, competenței și seriozității cu care se lucra în epocă în domeniul filosofiei, care-l face pe Bagdasar să-și încheie cartea lapidar, cu un paragraf care ar fi trebuit să ocupe ceva mai mult spațiu: „Studiile filosofice din toate aceste reviste sînt un fapt care dovedește că creația filosofică în cultura românească nu e ceva sporadic, ci ceva organic, că problematica filosofică face parte integrantă și constitutivă din spiritualitatea noastră". Analizele făcute de Bagdasar sînt bine cumpănite, judecățile de valoare (deși lapidare) sînt exacte, iar cartea sa poate fi consultată în mod profitabil ca o contrapondere la lucrările de același profil care abuzau de criteriul luptei de clasă sau al opoziției absolute dintre materialism și idealism. Fără îndoială, lucrarea este valoroasă, cu toate omisiunile ei, fiind un instrument de lucru util nu numai specialiștilor, ci tuturor celor interesați de soarta culturii noastre. De altfel, cu o singură excepție, cea a lui Dan Bădărău (vezi nota 32, pag. 184), pe care autorul o menționează, manuscrisul cărții a fost supus atenției tuturor gînditorilor prezenți în Istorie care trăiau în 1940, ceea ce spune mult nu numai în legătură cu competența lui Bagdasar, ci și cu posibilele indicații pe care le-a primit de la autorii respectivi în sensul cercetării zonelor din creația proprie pe care aceștia le considerau semnificative.

Ca să nu repetăm observațiile făcute de Gh. Vlăduțescu, îngrijitorul ediției și autorul notelor, în Introducere, care dă seama de cele mai multe din aspectele cărții lui Bagdasar, ne vom opri, în final, doar la cîteva aspecte. Problema sincronismului, a aducerii la zi, a lui aggiornamento se va pune mereu în filosofia noastră, pînă în momentul cînd creatorii autohtoni de filosofie vor fi protagoniștii filosofiei lumii. Bagdasar nu ezită să semnaleze mereu unul dintre simptomele „întîrzierii", deși nu-l numește ca atare: poziția față de Kant. „Critica" lui Kant reapare obsesiv în inventive modalități la majoritatea gînditorilor români. Chiar „pionierii" kantianismului, Eminescu și C. Rădulescu-Motru, se vor raporta la el la un secol după apariția Criticii rațiunii pure. La ceilalți, Kant apare ca un „sistem de referință", deși între timp apăruseră în filosofie mutații considerabile. Simptomul întîrzierii poate fi depistat și la marii „neasimilați" ai filosofiei noastre (Blaga, Camil Petrescu, Mircea Florian și Noica), din moment ce creația lor este legată de momente, să le zicem „depășite", în istoria filosofiei, deși termenul n-are valoare axiologică, ci cronologică (acestea ar fi, în primul rînd, în ordinea enumerării celor de mai sus, Spengler, Husserl, neokantianismul, Heidegger). Curios este că la majoritatea filosofilor români se manifestă atașamentul pentru metafizică „în înțelesul tradițional" (cum precizează Gh. Vlăduțescu în nota 34, pag. 223, „ca ontologic-ontologie, adică deopotrivă ca reconstrucția umanului"), opțiune pe care, mai tîrziu, unii au numit-o drept „sentimentul românesc al ființei". Ceea ce trebuie spus odată pentru totdeauna este că, începînd cu perioada interbelică, cea de care se ocupă Bagdasar cu precădere în Istoria sa, fenomenul de marginalitate, de izolare și întîrziere spirituală încetează. Dovada cea mai concludentă o furnizează periodicele pe care le-am menționat, în care, în permanență se publicau recenzii, comentarii și traduceri la ultimele „evenimente" filosofice ale acelor timpuri. Atașamentul față de Kant și „întîrzierea" în metafizică ne indică tocmai temeinicia exercițiului filosofic, care nu-și poate permite riscul modei, fără a avea bine asimilate fundamentele disciplinei, adică: problema existenței (sau a ființei care se pune în metafizică) și critica metafizicii (pe care o face Kant, propunînd o reconstrucție a ei).

Trebuie să ne întrebăm dacă nu cumva avem de învățat mai mult din „întîrzieri" decît din orice altceva. Pentru că filosofia însăși este o întîrziere a gîndului asupra sieși și asupra lumii, pentru că omul este singura ființă care amînă, care întîrzie, care gîndește. Iar Istoria filosofiei românești a lui N. Bagdasar este o istorie a întîrzierilor semnificative, spirituale.

Dan PAVEL

*) N. Bagdasar, Istoria filosofiei românești, în volumul Scrieri, București, Editura Eminescu, colecția „Biblioteca de filosofie a culturii românești", Ediție îngrijită, introducere și note de Gh. Vlăduțescu.

• cronica traducerilor

Departe de lumea dezlănțuită

Cinghiz Aitmatov, un scriitor cu o poziție aparte în literatura sovietică din anii '80, este o valoare sigură; ca și Gheorghi Vladimov sau Valentin Rasputin, de care se apropie prin apartenența la aceeași generație, chiar dacă diferă de aceștia, și de alții la fel de binecunoscuți, prin ceea ce propune proza sa. Reunind povestirile **Geamilia, Plopșorul meu cu băsmăluță roșie, Vaporul alb, Cocorii timpurii, Cîntecul stepei, cîntecul munților*** este evocarea plină de lirism nu numai a unui timp dus, dar și a unui spațiu subiectiv ce pare pierdut. Pare pierdut nu doar în străfundurile unei memorii care se retrage timorată în istorii de manual sau în reportaje conformiste, dar și pentru eu-l narator. Teamă neconfirmată în final, pentru că autorul, dacă reușește ceva (și reușește aproape în totul), mai ales prin forța de evocare reușește. Capacitatea sa de a reconstrui un univers de acum pierit, coborît dincolo de prezentul tentacular, este unică. Locurile, nu atît povestite, cît băsnite, sînt undeva departe de tensiunile și marile încercări de forțe ale istoriei. Războiul, sovietele, orașele, drumurile mari, căile ferate sînt undeva departe și sînt pomenite cu un amestec de respect și teamă, cum numai idolii sînt pomeniți. Această mitologie înlocuitoare nu există aici decît prin puține elemente și de aceea viața își urmează cursul ei dintotdeauna și pe datele fundamentale: nașteri, morți, ritualul anual al naturii, contactul direct cu cerul, cu apele, cu pădurea. Este o **sălbăticie** de o civilizație mult mai profundă, pare a ne spune Aitmatov, decît cea propusă de mașinism, de modernizări superficiale și pripite. Acest duel subteran între o lume care se încăpățînează să trăiască după vechile obiceiuri, retrasă la mari depărtări, și noile relații alienante dintre indivizi este teritoriul tensional predilect al autorului. Disputa între mentalitățile vechi, naive, înlăturate treptat, și noua stare de lucruri care cuprinde inevitabil aceste locuri uitate de istorie și revoluție, de campanii războinice este un spectacol oarecum discret. Dramele nu sînt decît individuale și la ele nu au acces decît copiii. Vocea lor și-o însușește naratorul aproape pretutindeni în aceste povestiri. Chiar cînd povestitorul a depășit vîrsta copilăriei, ca-n **Plopșorul meu cu băsmăluță roșie**, tonul este acela de împrumut al unei inocențe spontane. În **Vaporul alb**, bătrînul Momun, purtătorul frumosului basm al Maicii Cerboaice, este simbolul acestor valori asaltate nemilos, și aflate, din această cauză, în plin proces de dispariție. Dacă o privire infantilă are darul de a se acoperi de o aură care aburește contururile (efect folosit de autor pentru a da un flux poetico-mitic unui trecut ireversibil), aceeași privire poate fi și de o cruzime mult mai pătrunzătoare decît a unei priviri „mature", obosite și rutinate, prea învățată cu iertarea de sine și compromisul. Cinghiz Aitmatov se plasează adesea în acest unghi privilegiat pentru a surprinde cu minuție, aparent absentă și neînțelegătoare, mecanismele și întortocherile raporturilor de care vorbeam mai sus. O lume piere și tocmai cei care par lipsiți de putere, sacrificații, copiii, bătrînii, femeile par a fi singurii care stau să perceapă simptomele acestui fenomen. Dramele montate de Aitmatov sînt ale intersecției violente a unui trecut canonizat cu o vechime de veacuri, care a făcut ca existența să nu fie altceva decît o înșiruire de ritualuri interiorizate, trăite ca atare, peste care se suprapune, bulversîndu-o, un prezent, deocamdată departe, cu armele războiului, legi și regulament și interdicții, dar deja impunîndu-se cu o totală lipsă de înțelegere pentru o lume care refuză să dispară. Este o luptă inegală, al cărei sfîrșit nu este greu de pronosticat. Cu aceeași supunere, protagoniștii cedează inevitabilului. Este un fatalism tipic oriental, o evlavie comparabilă poate doar cu aceea arătată cosmosului.

Apoi mai sînt poveștile de dragoste, nici una fericită. Personaje singuratice, pierdute într-o natură ale cărei întinderi nu par a se sfîrși niciodată. Numai timpul pare redus la o infime, în interiorul său nu încape în întregime nimic, nici măcar o iubire dintre cele mai pure. **Geamilia, Plopșorul meu cu băsmăluță roșie** sînt exemplare în acest sens. Aitmatov are o acuitate remarcabilă în descrierea momentelor cruciale ale derulării unui sentiment. Gesturi, frînturi de dialog, priviri abia schițate. Protagoniștii exprimă prea puțin ce simt, lasă asta pe seama înțelegerii celuilalt și a tăcerii. În acest cod secret, un cîntec, o goană a cailor etc. exprimă totul. Cuvîntul este disprețuit ca un falsificator, ca o vulgarizare. Și nu întîmplător. Cuvîntul nu poate nimic. Doar să pîngărească, să adauge un ceva distrugător. De un lirism adesea violent, cu răbufniri de cruzime, povestirile lui Cinghiz Aitmatov împrumută multe din laconismul protagoniștilor săi. Aparent fluente, **Geamilia, Plopșorul meu cu băsmăluță roșie, Vaporul alb, Cocorii timpurii** sînt niște fulgurări, niște transcripții minuțioase doar ale clipelor de tensiune. Între acestea se așterne liniștea unei așteptări înăuntrul căreia se derulează nepăsător misterul de nepătruns al unei lumi care nu uită să trăiască după legi eterne, ca și cosmosul. Despre aceste intervale nu aflăm nimic, autorul avînd doar înțelepciunea să tacă.

Stelian TĂNASE

*Cinghiz Aitmatov, **Cîntecul stepei, cîntecul munților.** În românește de Nicolae Iliescu, București — Editura Albatros, 1989.

amfiteatru
revistă literară și artistică editată de Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România

Adresa redacției: 79 782 București, str. Ștefan Furtună nr. 140, sector 6, telefoane: 15.72.85, 15.72.86, 15.72.87. Secretariat redactor-șef: 15.70.56, 16.78.10/157. Abonamentele se fac la toate oficiile din țară sau la difuzorii voluntari din școli, universități, instituții. Costul abonamentului: 36 lei pe an. Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la „ROMPRESFILATELIA" — departamentul export-import presă P.O. BOX 12—201. Telex 10376 prsfir. București. Calea Griviței nr. 64—66.

Redactor-șef: DINU MARIN
Redactor-șef adjunct: OTILIAN NEAGOE
Secretar responsabil de redacție: LORIN VASILOVICI

Șef de secție: RADU G. ȚEPOSU

amfiteatru

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ARTISTICĂ EDITATĂ DE UNIUNEA ASOCIAŢIILOR STUDENŢILOR COMUNIŞTI DIN ROMÂNIA

ANUL XXIII – Nr. 8 (284) APARE LUNAR – AUGUST 1939 12 PAGINI, 3 LEI

August al libertăţii

Inaltă e lumina stindardului ce vine
Din focul bătăliei pînă-n prezentul plin
Spre fapta muncitoare din fabrici şi uzine
Spre ziua răsărită, intreagă-n cer senin !

Slăvită libertate, azi iţi serbăm puterea
De-a face tot poporul să fie suveran
De-a-şi spune cu voinţă neinfricată vrerea
De a răspunde aprig oricui ne-ar fi duşman

Noi singuri ne ştim drumul şi ni-l durăm intreg
Cu genialul ctitor, bărbat intre bărbaţi,
Model al vieţii noastre, desăvirşit strateg,
Garant al libertăţii in plaiul din Carpaţi !

Angela SASU

Spre noi şi strălucite izbînzi pe calea socialismului şi comunismului

Implinirea a 24 de ani de la Congresul al IX-lea al partidului, eveniment care a inaugurat cea mai glorioasă epocă din istoria ţării noastre, a fost marcată in intreaga ţară de profunda recunoştinţă a intregului popor faţă de strălucitul ctitor al României moderne, fapt care şi-a găsit expresia in vibranta adeziune la Hotărirea Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român de a propune realegerea la Congresul al XIV-lea a tovarăşului Nicolae Ceauşescu in funcţia supremă de secretar general al partidului. Sub semnul inaltei preţuiri şi a totalei adeziuni faţă de politica luminoasă a partidului nostru, oamenii muncii din judeţul Constanţa au intimpinat vizita de lucru a tovarăşului Nicolae Ceauşescu pe acest străvechi ţinut incărcat de istorie, ferm hotăriţi de a acţiona pentru realizarea exemplară a indicatorilor de plan pe acest an şi pe intregul cincinal.

Cu prilejul implinirii a 24 de ani de la Congresul al IX-lea, de la alegerea sa in suprema funcţie de conducere in partid, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, impreună cu tovarăşa Elena Ceauşescu, a primit delegatia organizaţiei judeţene de partid Constanţa. Tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, a luat cuvintul, subliniind necesitatea continuării asigurării bazei materiale şi ştiinţifice necesare unei agriculturi avansate, capabile să obţină recolte tot mai mari, precum şi acordării unei atenţii tot mai sporite dezvoltării echilibrate a ţării — a industriei, a agriculturii, ştiinţei, invăţămintului, culturii, activităţii ideologice, ridicării conştiinţei revoluţionare a intregului partid şi popor.

In cadrul vizitei de lucru a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, impreună cu tovarăşa Elena Ceauşescu, in judeţul Constanţa, secretarul general al partidului a luat cuvintul la marea adunare populară din municipiul Constanţa, subliniind faptul că ceea ce s-a realizat in judeţul Constanţa, in intreaga ţară, constituie o mărturie vie a indeplinirii neabătute, de către partidul nostru comunist, a misiunii sale istorice, a faptului că harnica noastră clasă muncitoare, ţărănimea, intelectualitatea, intregul nostru popor, in strinsă unitate, au demonstrat că ştiu să lucreze mai bine fără capitalism şi vor făuri o societate comunistă care să asigure intregii naţiuni cele mai bune condiţii de inflorire materială şi spirituală.

In spiritul sarcinilor trasate de secretarul general al partidului, al noilor şi luminoaselor perspective ale dezvoltării multilaterale a patriei socialiste, cuprinse in Proiectul Programului-Directivă şi in Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului, poporul nostru muncitor, constructor conştient al socialismului şi comunismului in ţara noastră, şi-a asumat cu responsabilitate şi angajare muncitorească, revoluţionară realizarea, pină la 23 August, glorioasă aniversare a celor 45 de ani de la revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă, a planului pe opt luni şi a planului pe intregul an, pină la Congresul al XIV-lea, Congresul marilor victorii socialiste.

Din iniţiativa tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, s-au desfăşurat in zilele de 10—11 august, lucrările Plenarei lărgite a Consiliului Naţional al Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii şi Gospodăririi Apelor, prilej de bilanţ al realizărilor deosebite ale agriculturii noastre socialiste in acest an şi de dezbatere a măsurilor ce trebuie intreprinse pentru infăptuirea importantelor sarcini care revin agriculturii, silviculturii şi gospodăririi apelor in actuala etapă şi in perspectivă.

Amfiteatru

Epoca Nicolae Ceauşescu – epocă de mărețe împliniri revoluționare

Istoria – exemplară sursă de inspiraţie pentru creaţia artistică

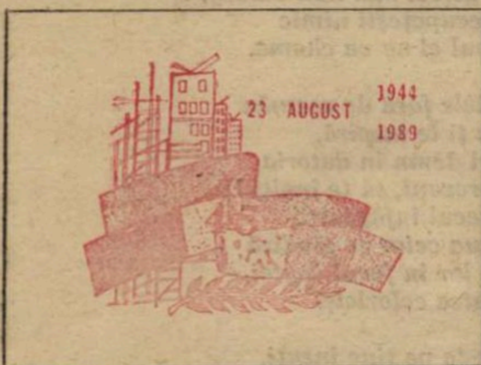

La înălţimea timpului tău

Inscrisă viguros pe magistrala progresului social, societatea românească a străbătut intr-un timp relativ scurt o perioadă de adinci transformări politice, sociale şi culturale. Modelarea unei noi structuri spirituale, a unui profil uman îndrăzneţ şi revoluţionar este rezultatul unor eroice bătălii ale istoriei noastre contemporane, istorii noi, accelerate de un întreg complex de factori, între care tradiţia şi etosul poporului român nu reprezintă elemente de neglijat. Orice popor se întoarce, în momente cruciale pentru destinul său, la tradiţie, nu numai pentru a-şi regăsi identitatea, ci şi pentru a filtra rezultatele frămîntărilor din imediata actualitate şi a le depista accentele axiologice. În acest sens, se poate înţelege că, în pofida unor nenumărate vicisitudini, vocaţia continuităţii poporului şi a limbii române semnalează existenţa unei tradiţii active care nu a negat legătura cu fluxul istoriei, ci a suferit modificări prin înglobarea evenimentelor în structuri marcante de gîndire şi comportament. Setea de dreptate şi echitate socială, dorinţa de neatîrnare, lupta plină de jertfe a maselor populare s-au constituit în subiecte predilecte ale literaturii noastre. Nu este întîmplător faptul că pagina de istoriografie şi cea de imaginaţie literară fuzionează sub pana cronicarilor ; ei simţeau că realitatea şi legenda sînt părţi ale aceleiaşi confruntări dintre individ şi „cumplitele vremuri“ şi că rostul omului este să se ridice pînă la înălţimea timpului său. Opera de ficţiune îşi dovedea cu prisosinţă înţelegerea pentru revelarea şi stimularea spiritului patriotic, a rolului său educativ. Pe măsura înaintării în epoca modernă, asistăm la transformarea istoriografiei în ştiinţă a istoriei, pe de-o parte, şi, pe de altă parte, la fina analiză a dialecticii evenimenţiale, la oglindirea devenirii istorice prin prisma psihologiei obiective şi individuale. Remarcabila şcoală de istorici români, apărută în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a avut, printre altele, de rezolvat două probleme de mare răspundere : sistematizarea unui volum uriaş de informaţii, documente — texte care subliniau însuşi firul epopeic care străbate viaţa multiseculară de pe aceste melea-

Dan BĂDULESCU

(Continuare in pag. 3)

Din cuprins :

● Sub genericul **Creatorul tînăr şi permanenţa unui sentiment : istoria**, un grupaj de articole scrise de tineri creatori studenţi, consacrate semnificaţiilor majore ale marilor evenimente politice din istoria celor 45 de ani ai libertăţii noastre (pag. 4–5) ● Un amplu articol despre evenimentul de la 23 August 1944, intitulat **O zi deschizătoare de epocă nouă**, despre reverberaţiile în conştiinţa contemporaneităţii ale Revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă (pag. 6–7) ●

În august, în deplinul țării ceas

Sub fald de roșu steag

Cutezător și liber, acestui plai iubit
Îi apără destinul desăvîrșindu-i nimbul,
Copleșitor ca munții și uriaș ca timpul
Ce se vădește-n fapte de netăgăduit.

Sensul exact și pulsul ce inima-i urmează,
Poporul i-l cunoaște prin gînd vizionar,
Iubirea pentru țară rodește tutelar
În energii de aur, în străluciri de rază.

Și iată, ca un simbol în sărbătoarea vie,
În luminosul August al luptei mari ecou
Reverberînd în vocea bărbatului-erou,

Deplină-n libertate ființa României.
Căci pentru totdeauna cu eroism fierbinte,
Fiind, prin tot ce face, exemplul cel mai drag,
Tînăr în cutezanță, sub fald de roșu steag,
Sub tricolor, cuvîntu-i ne-ndeamnă înainte.

Cătălin GHEORGHIU

Te cîntăm fericiți libertate

Te cîntăm fericiți libertate
Chipul tău ne vorbește în zori
Viața noastră e dreaptă-n cetate
Viitoru-i de cîntec și flori

Ne-adunăm să-ți aducem cinstire
Tineri uniți prin destin
Libertate înseamnă iubire
Libertate înseamnă senin

Gură de rai fericită
Țara mea liberă ești
Tinerețea-ți sublimă palpită
În trei culori românești !

Diana ILIESCU

Născînd viitorul

Îngenunchez la buza brazdei
și pun urechea la pămînt :
se-aude sufletul tău, Țară,
se-aude gîlgîitul vijelios al istoriei
semănînd cu lupta Dunării la Cazane.

Mi-afund palmele-n pămîntul reavăn
și-ți simt izvorul de lumină
inundîndu-mă,
crescîndu-mi în trup
împlinirea muncii sub linia rotunjită dulce a bobului de grîu.

În genunchi la buza brazdei,
mă sprijin în palme
și privesc departe :
șoaptele tălăzuirii lanurilor
duc perspectiva pîinii pînă la Carpați.
Și-o văd prefăcîndu-se în izbucniri de stîncă,
născînd viitorul
ca pe-o imensă coloană a infinitului
din munți.

Diana SANDA

Spre comunism

De cîtă iubire-s în stare
Doar cînd te cînt pot să știu
Țară sublimă, urcare
Spre rodul de faptă, cel viu

Ca stînca — tărie ce-și ține
Părțile toate-n întreg
Mi-apropii suflarea de tine
Te simt, te iubesc, te-nțeleg
Gîndirea înaltă-i drapelul
Noi — oastea unită, vitează
Cîrmaciul e-n frunte și țelul
Întregul popor îl visează !

Ionel ȘERBAN

Statornicie

Ți-am încredințat lanurile mele de grîu
să afli și tu de ce stările sufletești ale macului
au rămas neschimbate
în manuscrisele gliei.

Ți-am încredințat munții aceștia de semn bun
să înțelegi de ce patria
nu își schimbă numele niciodată.

Dacia Felix

Statornicia în mărinimie
e o experiență pe care mă pot bizui
încă două mii de ani de acum înainte.
Tatăl meu getul, din cinabrul de pe valea Ampoiului
scoate și-acum scurte epistole
despre seninătatea visului,
mama mea dacă
din florile inului țese cămăși
diafane la fel ca văzduhul de țară.

Tania BOBARU

La tîmpla ta

Slăvire țării mele veac de veac
Pentru lumina vie de sub pleoape,
În steagul ei stă purpuriul mac,
Lanul de grîu și Dunărea cu ape.

Slăvire ție-ți spune tot poporul
Și cutezanței noi, muncitorești,
Mai nalt să urce-n glorii tricolorul.
Pri noi, tu, țară, azi să strălucești.

Slăvire ție, țară-a frumuseții,
Meleag al unor visuri temerare,
Ai înflorit sub zorii libertății,
Stăpînă din Carpați pînă la mare.

Slăvire țării azi și-n viitor,
Că tu ne dărui cinste, demnitate,
La tîmpla ta cu aripi de cocor
Pulsul luminii pururea va bate.

Mihaela TUSTEAN

În amintirea celor căzuți

Sufletul meu tînăr se apropie de voi
Soldați ai cauzei drepte, oameni tineri
secerați de gheara dușmană
Sufletul meu tînăr vă învață pe de rost
viața pe care ați mai fi putut s-o trăiți
viața sfîrșită în tranșee, în asalturi
în gropi de obuz, în răpăitul
de infern al mitralierelor
Nu pot găsi o metaforă care să nu mi se pară
mult prea săracă, mult prea măruntă
nu pot găsi o metaforă în care să adun
durerea mamelor voastre, durerea fraților
voștri, durerea gliei strămoșești
care vă primea prea tînărul sînge
jertfit pentru ea, pentru ca iarba
să mai poată răsări românește, pentru ca diminețile
să înceapă senine, pentru ca iubirea
mea de acum să se împlinească
Sufletul meu tînăr se apropie de voi
cei care ați căzut privind înainte
privind spre cerul senin de acum
străpungînd, cu văzul cel drept, norii
negri de atunci
sufletul meu tînăr își aduce prinosul
și lasă la căpătîiul tuturor mormintelor voastre
o lacrimă și o floare care nu veștejește

Georgeta BROCEA

Prin faptele fără de seamăn

Cunoaște-te pe tine însuți
Și lăudat mereu să fii
Prin faptele fără de seamăn
Ce patria ți le inspiră,
Istoria acestor locuri
Ce nemurire zămisli !
Poporul și-a cîntat eroii,
Din frunză verde și din liră.

Nu-i o-ntîmplare că ne-aducem
La sărbători de ei aminte,
E un destin, un leagăn simplu,
Un ochi deștept în ceasul greu,
Spre a cunoaște-nvățătura
Cuvintelor, fără cuvinte,
Spre-a rezista în roiul lumii
Ce ne-a înconjurat mereu.

Dacă pe tine, tu, întruna
Prin fapte mari te vei distinge,
Va fi un semn că toți și toate-n
Curaj și zel te vor urma,
Și nu va trece niciodată,
Și viața ta nu se va stinge,
Sufletul tău, sufletul țării,
Pururi se vor îngemăna.

Simți lacrimă și bucurie,
Simți rîul, ramura duioasă,
Și tot ce mișcă-n țara asta,
Copilul tău senin rîzînd,
Te ocrotește, ocrotitul
De brațul tău, acel acasă
Pe care-l porți, oriun' te-ai duce
În inimă, în dor, în gînd.

Ca peste-o pagină nescrisă
Treci viața ta, treci visul larg,
Căci ești dator luminii țării
Să-i înmulțești bogata stea,
Numele tău, numele nostru
Poartă-l pe cel mai nalt catarg,
Să nu precupețești nimic
Cînd glasul ei ne va chema.

Prin faptele fără de seamăn
Ce patria ți le inspiră,
Solemn și demn în datoria
De-a fi prezent, să te înalți !
Prin cîntecul înfăptuirii
Urci steaua celor ce gîndiră
Nu tihna lor în focul luptei,
Ci libertatea celorlalți.

Cunoaște-te pe tine însuți,
Temeinic vei gîndi-n amiază
Precum părinții tăi și frații
Ce steagul țării l-au păstrat
Deasupra inimilor calde
Ca pe o tricoloră rază,
Simbol al vieții lor și viață
De-un eroism nemăsurat.

Nu-i o-ntîmplare că ne-aducem
La sărbători de ei aminte,
Ci e un semn că toți și toate-n
Curaj și zel ne vor urma,
În casa patriei rostite
Sînt glorioase, mari cuvinte,
Sufletul lor, sufletul țării,
Pururi se vor îngemăna.

Ioana MATEI

Epoca Nicolae Ceaușescu – epocă de mărețe împliniri revoluționare

Istoria – exemplară sursă de inspirație pentru creația artistică

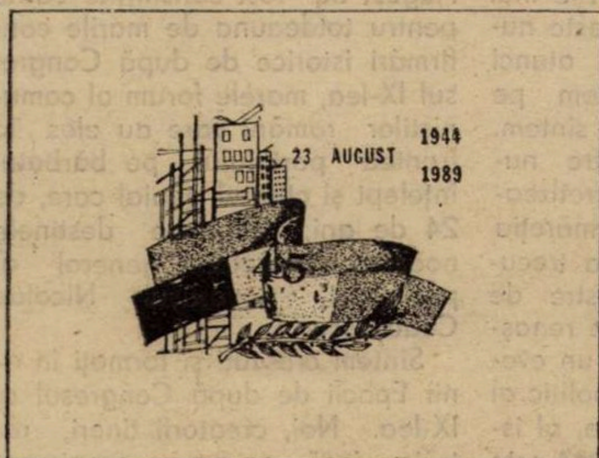

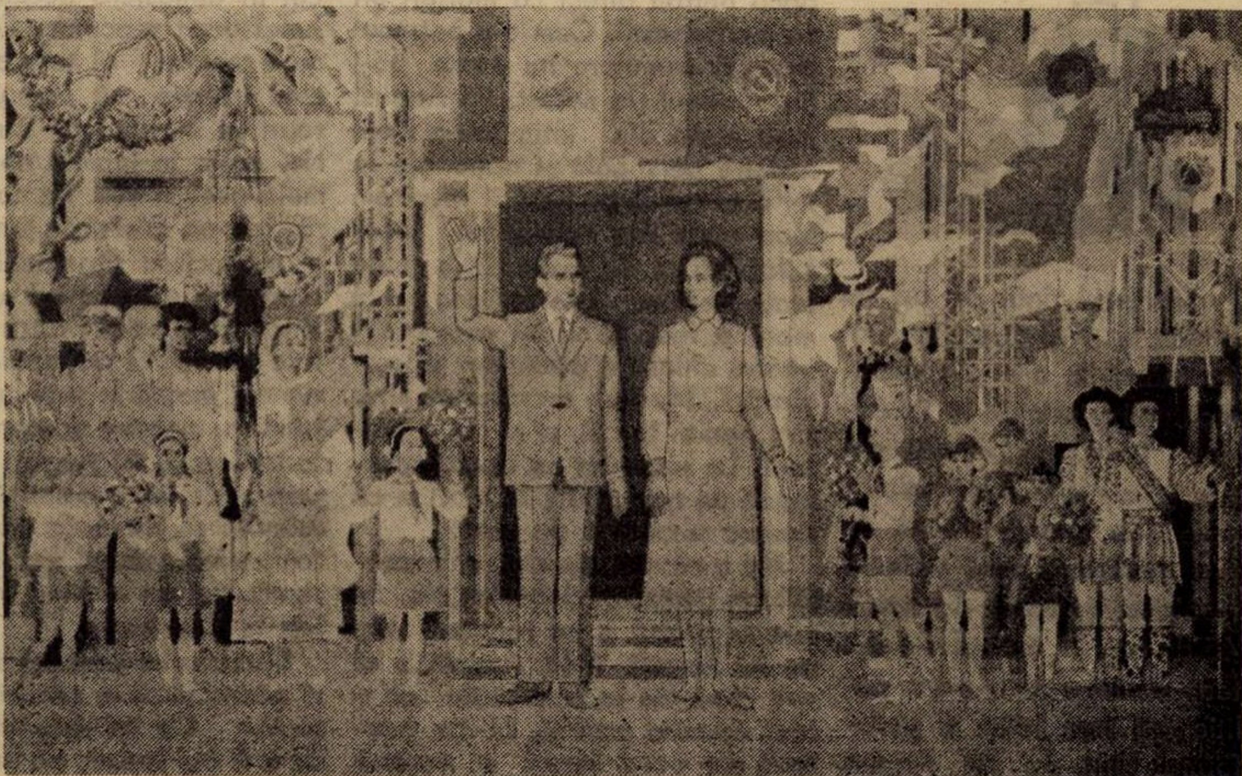

(Urmare din pag. 1)

guri — și cercetarea critică a evoluției culturale. În plină perioadă de afirmare a literaturilor naționale, literatura și istoria își dispută, la noi, teritoriul pentru a încerca să depisteze cauzele mutațiilor socio-culturale și să le îndrepte spre făgașul cel adevărat.

Făuritor și beneficiar al prezentului

Însuși statutul teoretic al operei de artă a devenit prilejul unor pasionante dueluri jurnalistice, prin considerarea operei ca pură constelație de valori, una atemporală, sau ca rezultantă a determinismului social. Ceea ce reflectă aceste minime observații constă în importanța perenă a factorului istoric, a implicării în angrenajele genezei și existenței colectivității. Fiind atît de strîns legată de celelalte componente ale suprastructurii, literatura noastră nu a simțit nevoia să „codifice“ valențele istoriei în savante arte poetice sau curente literare. Eveniment cu largi reverberații și implicații în propășirea societății noastre, Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 a deschis o nouă pagină glorioasă pentru litertaura și cultura românească. În fața pericolului strivirii ființei naționale, Partidul Comunist Român, adunînd și organizînd sub flamurile sale toate forțele populare și progresiste, a condus lupta care trebuia să nimicească forțele conservatoare și să confere maselor populare dreptul de a fi deplin stăpîne pe soarta lor, de a-și făuri libere un destin pe măsura înaltelor comandamente pe care istoria le punea în fața lor. Revoluția de la 23 August a însemnat punctul de plecare în constituirea unui nou tip de orînduire, dar și punctul de joncțiune cu etapele precedente ale unui amplu proces revoluționar. Act de voință al întregii națiuni, Revoluția din 1944 a creat condițiile pentru schimbarea bazei economice și a relațiilor sociale și de producție. Făuritor al istoriei, poporul devenea și marele său beneficiar ; energiile sale creatoare, dintr-un potențial nu rareori sufocat de un destin vitreg, urmau să fie puse la contribuție pînă la cele mai înalte cote de creativitate. În fruntea acestei ample mișcări de revigorare socială și națională s-au aflat cei mai de seamă continuatori ai luptei pentru dreptate, libertate, independență — comuniștii. Îndeplinindu-și strălucit misiunea istorică de transformare a societății și de trecere la înfăptuirea socialismului și comunismului în România, Partidul Comunist Român și-a fundamentat strategia revoluționară pe teza materialistă a corelației organice dintre trecut, prezent și viitor, într-o concepție unică și unitară a istoriei poporului nostru. Într-o perioadă scurtă dar de maximă intensitate s-a cristalizat și s-a afirmat o nouă forță pe scena istoriei, în deplin acord cu bazele aspirațiilor naționale. Eroicul Act de la 23 August 1944 a reprezentat momentul total de ecloziune prin rezolvarea stringentelor necesități istorice sub conducerea forței politice a clasei muncitoare: „Niciodată în România — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — n-a existat un alt partid politic cu o istorie atît de bogată și glorioasă care să fi luptat cu abnegație și să fi realizat atîta pentru fericirea poporului român, pentru măreția națiunii noastre. Partidul nostru s-a născut odată cu proletariatul ; destinul său este strîns legat de cel al clasei muncitoare, al întregului popor“.

Desigur că în anii aceia cultura trecea prin modificări spectaculoase și complexe. Literatura care se scria nu mai era doar purtătoarea semnelor timpului, ci și expresia unei angajări conștiente pe un drum totalmente nou. Produs al istoriei recente, literatura își lua istoria însăși ca subiect, sub semnul urgenței, cu toate consecințele care decurg de aici. Literatura venea să ofere propriile sale învățăminte, propriile sale sacrificii, fiindcă exista pericolul ca o relație prea directă cu imediatul să slăbească, să abstractizeze contururile problemelor zugrăvite.

Forța năzuințelor populare

În ciuda unor inerente perturbări, proza, poezia și teatrul și-au forjat un chip nou, conferind prezentului rolul de paradigmă pentru toate creațiile literare. Treptat, se formează un repertoriu inedit de personaje literare (al tînărului revoluționar, al activistului de partid etc.) reflectate pe canavaua unei lumi noi, ridicate pe ruinele aceleia vechi, nu de tot dispărută din „subterana“ conștiinței individuale. Festivismul se dovedise a fi doar o mască, și nici aceasta prea tare strînsă pe față, și locul său este luat de problematizarea prezentului. Se ieșea din ceea ce un estetician marxist a numit „preistoria actualității“ și se începea efortul de sondare a infrastructurii acesteia. Mai ales după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român cînd, în acel memorabil 1965, în fruntea partidului a fost ales tovarășul Nicolae Ceaușescu, revoluționar fervent și mare patriot, prodigios militant comunist, conducător clarvăzător înzestrat cu o profundă viziune dialectică asupra fenomenelor politice, economice și sociale, istoria a fost cuprinsă în cercul unei comprehensiuni sensibile, novatoare. Cu acest prilej s-a declanșat un amplu proces de redescoperire și reconsiderare a documentelor istorice, de reevaluare a momentelor capitale din traseul bimilenar al poporului nostru și, nu în ultimul rînd, de revalorificare a moștenirii culturale. Literatura și arta au reînnodat legătura cu tradiția marilor clasici, iar valoarea estetică intrinsecă a căpătat drept de cetate alături de celelalte produse ale praxisului social. Pe drumul deschis de victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944, Congresul al IX-lea al partidului a demonstrat că forța istoriei naționale e consecvent corelată cu întregul proces revoluționar din trecut și prezent, și nu doar cu un segment strict limitat în timp : „El a descătușat energiile creatoare, gîndirea revoluționară a comuniștilor, a poporului nostru, pentru înlăturarea a tot ce era vechi — a dogmatismului, a conservatorismului, a tendinței de ploconire față de tot ceea ce era străin — și a afirmat forța și capacitatea creatoare ale partidului și poporului nostru de a asigura făurirea socialismului în România, corespunzător năzuințelor poporului, realităților din patria noastră“, afirma secretarul general al partidului.

Edificarea socialismului și comunismului reprezintă un proces amplu, măreț, ineluctabil și nu lipsit de contradicții. Renunțînd la o concepție îngustă, șablonardă, literatura care se scrie sub ochii noștri este mereu chemată să surprindă sîmburele dialectic al realității prezente, să nu închidă ochii în fața luminilor și umbrelor pe care le generează o istorie care privește — cu speranță și cu mare putere de penetrare intelectuală — viitorul. Datorie pe care și-o îndeplinește, ca de altfel întreaga noastră cultură socialistă, cu înaltă responsabilitate patriotică, revoluționară.

Uniți sub faldul unui singur glas

Cînd Dunărea contemplă-n zări Carpații,
În August, în deplinul verii ceas,
Tinere ale țării generații,
Să facem în lumina-i un popas!

Popas pentru părinții, pentru frații
Urmînd cadența luptei pas cu pas,
Ei, luptătorii dîrzei noastre nații,
Prin jertfa căror liberi am rămas

Dragostei lor de țară căutați-i
Un loc în imn, în cinste, în răgaz,
Prezenți în marele prezent vibrații,
Toți — fii ai unui vast entuziasm.

Prin cîntec, astfel patriei redați-i
Tumultul exemplar, sublim atras
În largul glorioasei aspirații,
Uniți sub faldul unui singur glas.

Viețile lor în comuniste spații,
Acum, aici, mereu, oricînd au mas,
Datori le sîntem floare și ovații
În August, în deplinul țării ceas.

Spre cerul patriei

Simplu, distinct, cu o iubire adînc părintească,
Se aude rostit numele tău de bărbat,
Inima celui ce n-a mai putut să te nască,
Jertfindu-se, altor inimi, prin care să vii,
Te-a lăsat.

Destinul său întrerupt tu îl continui cinstindu-l,
Virtuții și gloriei lui moștenitor ești mereu,
Tu, viu și puternic, născut în libertatea patriei,
Absența lui, timpul,
Umple-le din belșug cu substanța numelui tău.

E un dat, la români, să se lupte, să nască, renască,
Numele bun în fapte și în făpturi să se închege,
E un dat, cum soarele
Uriaș s-a deschis în August,
Asupra noastră, ca hrană, ca împlinire și lege.

Tu care nu știi decît de departe,
Și nu prin sîngele tău propriu, prin nervi,
Acel cutremur sublim dureros
Cînd te îndepărtezi pierind pe cîmpul de luptă,
Fără să te desparți cu adevărat de miracolul lumii,
Ci numai te așezi statornic, cu fruntea deschisă
Spre cerul patriei cel mai frumos,

Și timpul ei te acoperă și te leagănă
Ca într-o rouă pe care n-o mai aștepți,
Și timpul ei te împodobește redîndu-te ție,
Cu tot ce-ai fi vrut să semeni și să culegi,
Urmașul, bărbatul aprig și liber,
Cum frumoși și liberi, prin tine, sînt munții
Cu brazii lor drepți.

Dumitru LAICAN

Creatorul tînăr şi permanenţa

● drumul cel mai simplu, cel mai adevărat ● datoria de a lăsa mărturii ● să privim în jurul nostru ●

Creatorul tînăr de azi nu a trăit în chip direct biografic măreţele ore ale evenimentului istoric de la 23 August 1944, nici multe din marile evenimente politice care i-au urmat şi care au fost posibile numai datorită revoluţiei române de acum 45 de ani. Şi, cu toate acestea, sentimentul nostru politic cel mai intim a transformat ziua de 23 August într-un eveniment biografic chiar dacă netrăit direct ca martori ori ca participanţi. Cum s-a petrecut această asimilare nu poate să-i fie nimănui un secret. 23 August face parte din intimitatea vieţii noastre personale şi naţionale la fel cum aerul pe care îl respirăm face parte din intimitatea firescului nostru de toate zilele şi de toate nopţile. Istoria cea mai mare a fost de altfel comparată uneori chiar cu acest aer al respiraţiei. Marile evenimente nu sînt numai trecut, ci şi etern prezent. Le respirăm cu fiecare particulă de aer gîndit, le retrăim cu fiecare respiraţie de gînd.

Nu e nevoie, aşadar, să reconstituim neapărat documentele de epocă pentru a ne reaminti ziua de 23 August 1944. Amintirile ei sînt prezente în respirările aducerii noastre aminte. Le-am moştenit din aerul însuşi al naşterii noastre, am copilărit şi am crescut în atmosfera acestei zile mai lungi decît veacurile. Ea este numele nostru, al tuturor, atunci cînd trebuie să răspundem pe scurt la întrebarea cine sîntem. Noi avem în inimile noastre numele acestei zile. Ea concretizează într-un cristal de timp măreţia şi strălucirea dramatică a trecutului şi a speranţelor noastre de viitor. Este actul nostru de renaştere socială şi naţională, un eveniment înscris în profilul politic al istoriilor noastre personale, al istoriei înseşi. 23 August 1944 este proba de foc a comunismului românesc şi speranţa noastră dintotdeauna : dorul nemărginit al românilor de a fi ei înşişi într-o istorie a lor înşile.

Sărbătorim această zi ca pe o zi onomastică a mîndriei de a fi român. Cu tot dreptul bucuriei de a fi noi înşine, ne bucurăm că deschiderile istorice ale lui 23 August au fost consfinţite odată pentru totdeauna de marile confirmări istorice de după Congresul al IX-lea, marele forum al comuniştilor români care au ales în fruntea partidului pe bărbatul înţelept şi ctitorul genial care, de 24 de ani, conduce destinele noastre, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Sîntem crescuţi şi formaţi în anii Epocii de după Congresul al IX-lea. Noi, creatorii tineri, retrăim însă ca pe un eveniment de biografie proprie semnificaţiile şi amintirile zilei de 23 August 1944. Aparţinem acestei zile tot aşa cum aparţinem mamelor noastre, tot aşa cum ele aparţin poporului român. Nu putem să nu iubim această zi fără firescul speranţei de viaţă care vine din izvorul vieţilor noastre.

Forma supremă a libertăţii

Nu trebuie să fii, neapărat, tînăr scriitor ca să preţuieşti istoria, uriaşul şuvoi al faptelor care au clădit chipul prezent al ţării, visele ce se-nfiripă spre viitorul de lumină. Nu trebuie, neapărat, dar, dacă **eşti** tînăr scriitor, vei simţi, poate, mai acută nevoia de a depune mărturie despre generaţia ta ca beneficiar nemijlocit al faptelor de muncă ale părinţilor şi al faptelor de arme ale strămoşilor. Sîntem generaţia crescută, în totalitate, sub faldul de generozitate pe care **Epoca Nicolae Ceauşescu,** epocă fără precedent în istoria noastră naţională, l-a făcut să fluture deasupra vieţilor şi sentimentelor noastre. De aceea trebuie să depunem mărturie **noi,** tinerii scriitori, tocmai fiindcă sîntem martorii cei mai în măsură, **noi,** cei cu sufletele crescute sub o singură rouă: roua muncii dăruite total. Pentru noi istoria este prezentul, iar prezentul este munca. Puterea ei transformatoare este forma superbă a libertăţii. Anii aceştia, anii luminoşi ai existenţei noastre, ani ocrotiţi cu grijă de strategul libertăţii, de vizionarul înţelept, de ctitorul măreţ al României, de eroul între eroii neamului, anii aceştia sînt scrişi în Marea Carte de Istorie cu litere de aur. Ani de aur, vise de aur. Dar, în plus, anii aceştia palpită în tot ceea ce scriem, în versurile pornite din străfundul inimii, în întîmplările ce-i au în centru pe eroii muncii, pe colegii noştri aplecaţi deasupra formulelor în care se prefigurează viitorul, în reportajele despre zilele fierbinţi din campania pentru nou. S-a mai spus că noi, întreaga generaţie născută după Congresul IX, piatră de hotar, întîia bornă a drumului de adevărată libertate, pentru noi, tineri în ţara tinereţii, faptă eroică nu mai înseamnă lupta cu arma în mînă, şi dăruirea supremă nu mai înseamnă căderea pe cîmpul de luptă, cu toate că, dacă ni s-ar cere, am face-o fără preget ; pentru noi, a fi autor al unor fapte de eroism înseamnă a ne dărui muncii pe care o facem, înseamnă a lupta cu tot ce-i învechit, rău şi strîmb în mersul înainte, iar dăruirea supremă înseamnă a te lăsa mistuit de flacăra pasiunii, a împinge mai departe graniţele ştiinţei. A fi tînăr scriitor înseamnă a fi cel mai bun martor cu putinţă la toate cele ce se întîmplă sub ochii tăi, la jerba multicoloră a tinereţii, la pulsaţia muncii în şantierele tineretului. A fi tînăr scriitor înseamnă a fi prezent şi a consemna, a pune în retorta scrisului tot ceea ce vezi, tot ceea ce simţi, tot ceea ce ştii că trebuie să rămînă între paginile unei cărţi, între rîndurile avîntate ale unui ziar. Cronica anilor fierbinţi se scrie sub ochii noştri şi **noi,** tinerii scriitori, sîntem coautori ai acestei cronici. Pentru noi, sentimentul istoriei înseamnă şi sentimentul permanent al prezenţei. Cinstim trecutul prin modul în care facem prezentul demn de falnica noastră istorie. Prezentul acesta va deveni istorie şi e de datoria noastră, a tinerilor, în general, a tinerilor scriitori, în special, să găsim drumul cel mai simplu ; cel mai adevărat, cel mai curat, pentru ca prezentul nostru să devină istoria adevărată a celor ce vin.

Dan ANGHEL

O pildă vie

De patruzeci şi cinci de ani încoace, de cînd spiritualitatea noastră a început să se afirme deplin, fără opreliști, albumul adevăratei istorii a patriei şi-a adăugat tot mai multe file de care ochiul nostru însetat de adevăr se poate bucura, răsfoindu-le. Acest album e, însă, o veritabilă carte de istorie, istoria însăşi fiind cea dintîi carte a unei naţii. O carte superbă, maiestuoasă şi adevărată din care se nasc chiar cărţile noastre. Cărţile noastre, ale tinerilor, care respiră azi, datorită unui climat fericit, inspiraţia marilor modele, a marilor pilde pe care strămoşii noştri ni le-au oferit pe viu, implicîndu-se cu preţul vieţii în vîltoarea istoriei. Noi păstrăm de la ei marele exemplu, superb, care e chiar emblemă sub care se aşază scrisul nostru senin şi angajat, fără de care racordul la realitate ar rămîne o simplă metaforă suspendată în golul imaginaţiei.

Fraza noastră caută ritmul istoriei, pulsul viu al trăirii, vibraţia cu care ţara noastră înaintează pe luminosul ei făgaş, caută sensul adînc al prefacerilor de fiecare zi, pe care noi, creatorii tineri, avem frumoasa îndatorire de a le imortaliza şi de a le lăsa mărturie urmaşilor noştri. Căci ceea ce am primit ca exemplu înalt, nemuritor, şi de care paginile noastre se îmbibă ca de o cerneală strălucitoare, trebuie să se prefacă, în timp, în mari şi admirabile semne ale prezentului.

Căci, aşa cum trecutul pulsează, cu sîngele lui viu, în fiinţa noastră, tot astfel prezentul consolidează viitorul prin marile lui izbînzi. Iar izbînzile noastre sînt cele pe care această epocă de prefaceri fără precedent ni le înfăţişează cu firescul glorios al marilor ctitorii.

Liliana GHICULESCU

Împliniri fireşti

S-ar putea spune că soarta marilor idei este de a fi reciclate mereu, reinvestite cu noi şi noi semnificaţii, scoase de sub conul de umbră al exagerărilor care au aluvionat de-a lungul timpului. Şi, poate, în cazul nici uneia dintre ele reinvestirea n-a fost atît de spectaculoasă şi de relevantă ca atunci cînd le folosim, mai cu seamă de la Congresul al IX-lea încoace, pe cele de istorie şi libertate — două idei care au crescut precum pîinea coaptă, s-au împlinit şi s-au rumenit, căpătînd un sens nou, major, pe care poporul român îl aştepta încă de la începuturile sale. Lanul de grîu şi pădurea de mesteceni, vîntul şi valul, doina şi balada s-au impregnat de convingerea că două mii de ani de vicisitudini şi-au găsit împlinirea firească în noul curs al istoriei noastre, în sentimentul de adevărată libertate pe care-l respirăm cu toţi porii.

Noua faţă a patriei noastre, mai cu seamă în ultimii douăzeci şi patru de ani, în care s-a conturat o epocă fără precedent, consecinţa directă a unei mutaţii fundamentale în felul de a concepe istoria, dă cu adevărat măsura unui sens al iubirii pe care, de-a lungul a două mii de ani, l-am păstrat cu discreţie în sufletele noastre. Sens al iubirii reflectat în creaţie, adică în acea izvodire a dorului nostru liber de orice constrîngere, eliberat de orice sentiment neguros, voios ca pasărea cerului vîslind spre înalt.

Creatorului de azi îi stă, aşadar, în faţă o şansă pe care i-o dau atît istoria noastră aşezată, în sfîrşit, pe făgaşul ei firesc, cît şi noul sens, profund, adevărat şi deplin al libertăţii în care îşi desfăşoară munca toţi cetăţenii patriei. Aceea de a da seamă despre realizările uluitoare ale acestui popor care de patruzeci şi cinci de ani este liber şi independent.

E suficient să privim în jurul nostru şi sensul iubirii, adevăratul, năvalnicul sens al iubirii ne va cuprinde cu patimă şi cu gingăşie, în acelaşi timp, arătînd fără greşeală creaţiei noastre drumul drept, luminos şi curat început la 23 August 1944, dată simbol reprezentînd începutul marilor transformări revoluţionare care ne-au redat demnitatea de trăitori în istorie şi în libertate. De făurari ai istoriei şi libertăţii.

Sorin DĂNESCU

unui sentiment: istoria

● a fi liber, la masa ta de lucru ● măsura exactă a angajării ● verbele vor fi la trecut ●

nă. Un sentiment înălțător, un sentiment care încape cu mare greutate în cuvinte. O stare pe care literatura noastră, a tinerilor ce-au pus mîna pe condei în contextul efervescenței creatoare dăruite nouă de un alt eveniment fundamental al istoriei noi, Congresul al IX-lea, trebuie s-o cuprindă cu putere, să o transforme în opere nemuritoare din punct de vedere artistic.

De aceea, cu toată tinerețea sufletului nostru, cu toată vigoarea pe care ne-o dă timpul pe care-l trăim, putem spune că a fi liber înseamnă a avea o istorie adevărată.

Diana BOTESCU

A înțelege sensul înnoitor

In ce măsură a fi tînăr creator a devenit o responsabilitate ne-o spune chiar felul de a fi al culturii noastre socialiste, care se făurește pas cu pas, în mod conștient și angajat. A crea conștient inseamnă, în aceste imprejurări, a crea cu o intenționalitate precisă, conformă cu cele mai intime deziderate ale societății socialiste, ale omului nou pe care aceasta il formează. A crea conștient înseamnă, așadar, a te raporta în permanență la factorul politic. Faptul că acest deziderat e acum mai actual și mai stringent ca oricind este probat de chiar prezentul pe care-l trăim în aceste zile, la patruzeci și cinci de ani de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, de edificare conștientă a acestui popor. Că acești ani se constituie într-un prezent continuu o probează, la rîndul său, intreaga investiție de creativitate și entuziasm, de tenacitate și responsabilitate a muncii cotidiene, măsura exactă a angajării poporului nostru muncitor în epopeea muncii pentru țară, pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și a inaintării spre comunism, aspirație exprimată limpede, răspicat în limbajul aspru și concis al faptelor.

Tinărul creator nu are, așadar, decit să consemneze prezentul, acest prezent continuu inaugurat de momentul Eliberării și confirmat de Congresul al IX-lea, un prezent al faptelor așadar, care trebuie tradus în faptă. Și se poate inchipui o mai convingătoare eliberare de prejudecata gratuității artei decit in mijlocul acestor acte de eroism de care se inconjoară intregul nostru popor? Cultura socialistă și, deci, literatura socialistă nu ingăduie decit o unică opțiune, aceea pentru valorile profund umaniste și revoluționare, o admirabilă sursă de inspirație: evenimentele pe care le trăiește țara.

Dan MILOTINESCU

Din adincul inimii

Existăm în istorie dar, mai cu seamă, existăm prin istorie. Prin pulsațiile pe care istoria nouă le adaugă fiecărei zile. Sîntem făuritori de istorie, faptele noastre se înscriu, fiecare după însemnătatea sa, în ceea ce, deîndată ce devine trecut, se și numește istorie. Noi facem, noi construim, noi durăm pentru eternitate. Ceea ce scriem acum, ca filă fierbinte a unui prezent fierbinte, va deveni filă strălucitoare de istorie. Verbele vor fi la trecut, anii se vor adăuga, asemeni inelelor din arbori, și vor scrie vîrsta celor ce sînt, a celor ce vor fi. Vom fi istorie așa cum străbunii noștri, trăitori în prezentul vieții lor, sînt istoria noastră. Așa cum lupta pentru libertatea națională este istoria noastră, așa cum fierbintele august al anului 1944 a însemnat dobîndirea propriei identități, atingerea adevăratei staturi a neamului românesc. Știau ei, cei care au luptat atunci, că vuietul bătăliei, că vacarmul ce părea că nu va lăsa piatră pe piatră vor fi istorie? Știau, sînt sigură că știau, sînt sigură că fiecare din cei căzuți sau din cei care au scăpat din iureșul luptei, din supraviețuitorii flagelului mondial, fiecare din ei avea, în adîncul inimii, imaginea sacră a unei țări libere și independente. Acolo, în tranșee, prezentul devenea istorie, libertatea prindea contur de inimă, conturul scumpei noastre patrii. De aceea, pentru că vitejia fără margini și-a trăit un prezent uimitor, avem o nouă istorie. Ai cărei fii sîntem, ai cărei făurari ne străduim să devenim.

Cătălina NĂSTASE

Admirabila identitate a ființei

Cine deschide azi o pagină in care frumusețile țării apar in toată splendoarea lor netrucată nu poate să nu simtă că peste geografia contemporană a țării noastre istoria s-a așternut cu suflul ei innoitor. Noi, cei din generația acestei epoci, nu mai putem privi istoria doar ca simplă filă de arhivă și asta pentru că tot ce-am învățat despre eroica zi de 23 August 1944 ne-a parvenit in chip afectiv, prin chiar faptele contemporanilor noștri. Acolo e istorie, unde se zidește. Acolo e durată, unde actele de muncă — ea insăși o faptă eroică — pun temeliile unui viitor prosper. Acolo e grandoare, unde un conducător înțelept și vizionar, așa cum este președintele țării noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne garantează libertatea și mersul neabătut spre comunism. Însă acolo inseamnă chiar aici, in patria ta, iar atunci inseamnă chiar acum, in clipa propriei tale deveniri. Noi avem marele privilegiu de a putea citi în paginile unei singure cărți admirabila identitate a ființei noastre naționale dintotdeauna. Descătușată, azi, de tot ce-a însemnat opreliște, ființa vie a neamului strălucește intr-o nouă aură, chipul ei are nimbul victoriilor pe care inaintașii noștri, dorindu-și-le cu ardoare, abia le-au intrezărit.

A participa la istorie azi, in deplina emulație și libertate promovate de acel august înflăcărat de acum patruzeci și cinci de ani, și întărite cu o consecvență autentic revoluționară în anii de după Congresul al IX-lea, iată marele, supremul privilegiu de care se bucură noua generație de creatori și de al cărei destin se leagă perpetuarea istoriei care se face sub ochii noștri.

Cornelia RĂCITU

Efervescența fiecărei zile

Să fii liber in casa ta, la masa ta de lucru. Să simți că libertatea respiră în toate faptele tale, că ea este liantul ființei tale interioare. Apoi să privești mai cu atenție acest lucru normal, aici și acum, libertatea. Să încerci să vezi, cu ochii minții, ce a însemnat libertatea în drumul ei pînă la tine. Oare cîte vieți omenești, cîte fapte de vitejie s-au consumat pentru ca tu, firesc, să scrii în libertate, să exiști în dimensiunile plenare ale libertății? Și, asemeni ție, toți tinerii patriei, toți cetățenii acestei țări respiră, în fiecare clipă, libertatea. Acum ni se pare simplu, ni se pare în firea lucrurilor să trăim liberi, să avem acces la cultură, la știință, la învățătură. Ni se pare simplu să ne cunoaștem adevărata istorie, să învățăm și să îndrăgim istoria așa cum a fost ea, zbuciumată, plină de furtuni, ce nu ne-au iertat de flageluri, care nu ne-au ocolit. Cartea de istorie nu este una idilică și luptele marilor bărbați pe care poporul acesta i-a născut nu sînt lupte de salon, ci crunte bătălii în care au pierit mii de români. Toate jertfele, însă, ar fi fost fără sens dacă nu se ivea, superbă, ziua libertății noastre, augustul eroic de acum 45 de ani. Această zi este vectorul istoriei, adevăratei istorii, al acelor lupte care duc la libertatea totală. Victoria marii noastre revoluții naționale justifică o întreagă istorie. Semnificațiile ei sînt uriașe, covîrșitoare și, astăzi, firești, simple. Este firesc, în anii de glorie pe care-i numim Epoca Nicolae Ceaușescu, este în firea lucrurilor să fim liberi. Este normal. Dar această normalitate, cum știm cu toții, s-a născut din luptă și din năzuinți purtate timp de secole de un popor care, deși asuprit adesea, a crezut în steaua libertății sale. A crezut în destinul său drept și adevărat. Energiile istoriei noastre converg spre ziua libertății, spre acel august incandescent, spre acel august în care o națiune își dobîndea identitatea morală și istorică.

E atît de bine să fii liber! E atît de frumos să trăiești într-o țară ce-și numără vîrsta sa nouă în ani lumi-

File din arhiva Eliberării

Uriașă ridicare la luptă a unui întreg popor hotărît să-și ia soarta în propriile sale miini, să recunoască independența și suveranitatea patriei sale, să pună bazele unor profunde transformări revoluționare, democratice, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, declanșată în urmă cu patruzeci și cinci de ani, marchează o piatră de hotar în istoria noastră națională. Ea a însemnat nu numai răsturnarea unei guvernări opresive, scoaterea țării din războiul hitlerist și alăturarea, cu toate forțele sale umane și materiale, Națiunilor Unite, ci a zdruncinat din temelii întregul edificiu social bazat pe exploatarea omului de către om și a creat cadrul propice desfășurării accelerate a procesului revoluționar de adîncime din care s-a născut România Socialistă de azi. Relevînd importanța istorică crucială a revoluției declanșate în August 1944, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arăta că aceasta a pus capăt pentru totdeauna opresiunii sociale și naționale, dar și dominației imperialiste și a deschis calea marilor transformări revoluționare din patria noastră, a trecerii puterii politice în miinile clasei muncitoare în alianță cu țărănimea, intelectualitatea și celelalte forțe progresiste, a transformării poporului nostru într-un popor stăpîn pe destinele sale, constructor conștient al socialismului, făuritor liber al propriului său viitor comunist.

O zi deschizătoare de epocă nouă

Rădăcini istorice

Actul de la 23 August 1944 se înscrie în șirul marilor bătălii duse de poporul român în decursul istoriei sale multimilenare pentru păstrarea ființei sale, împotriva exploatării și asupririi, pentru dreptate socială și națională, pentru cîștigarea independenței de stat și realizarea unității naționale. Toate marile momente ale trecutului nostru istoric sînt, în fond, trepte spre măreţul edificiu al României moderne de astăzi, se constituie în premise fără a căror luare în considerare însăși înțelegerea victoriei revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă ar fi incompletă. Această corelație organică între trecutul nostru de luptă pentru progres național și social și remarcabila înfăptuire a poporului român din August 1944, cu implicații atît de profunde și cuprinzătoare asupra destinului nostru, a dezvăluit-o în toată profunzimea secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, atunci cînd sublinia că „actul de la 23 August 1944 n-a căzut din cer, el a fost rezultatul luptelor îndelungate ale poporului român pentru unitate, libertate și independență națională".

Din timpuri foarte vechi, pămîntul stăpînit de strămoșii noștri a constituit ținta unor acțiuni de jaf și cucerire. Secole de-a rîndul strămoșii noștri geto-daci, cu o vitejie și bărbăție ce au stîrnit admirația antichității, au luptat cu marile imperii ale vremii — cel persan, cel macedonean și cel roman — care încercau să le răpească pămîntul și libertatea. În perioada migrațiilor, românii — printr-o rezistență îndîrjită și necurmată — au reușit să-și apere ființa și să-și asigure continuitatea pe pămîntul vechii Dacii, acolo unde s-au născut și dezvoltat ca popor unitar.

Dacă aceste bătălii au urmărit nemijlocit salvgardarea țării în fața pericolului extern, în același timp ele au avut o implicație de ordin social, reprezentînd scuturi de apărare a unei dezvoltări economice de sine stătătoare, potrivit cu cerințele de progres ale societății românești. Tot astfel, marile ridicări la luptă ale țărănimii din perioada Evului Mediu țînteau să soluționeze importante probleme social-economice ce interesau majoritatea populației — țărănimea — și, pe un plan mai larg, întregul popor român. Incandescentele ridicări la luptă ale țărănimii din 1437—1438, de la 1514, revoluția românilor de la 1784, condusă de Horea, Cloșca și Crișan, sintetizează limpede un dublu obiectiv: cel al luptei împotriva aristocrației maghiare, expresia asupririi sociale și naționale, ca și a luptei împotriva statului asupritor străin.

Într-o comunitate ascendentă, revoluția de la 1821, condusă de Tudor Vladimirescu, preconiza, într-o aceeași cuprindere, „mîntuirea țăranului de robia boierului" și unirea „într-un singur gînd și într-un glas" a moldovenilor și muntenilor, căci ei sînt „de un neam și de o lege", cu alte cuvinte unirea lor național-statală.

Îmbinarea țelurilor naționale și sociale a primit cea mai amplă fundamentare în timpul revoluției române de la 1848. „Libertatea dinlăuntru — spunea Bălcescu — e peste putință a dobîndi fără libertatea din afară, libertatea de sub domnirea străină".

Evoluția societății românești în epoca modernă a fost marcată de evenimente cruciale, în cursul cărora s-au împletit obiectivele naționale și sociale. Înfăptuirea, în 1859, într-o primă etapă, a statului național român modern și inițierea de reforme structurale în anii care i-au urmat, dobîndirea independenței statale depline în 1877—1878, făurirea statului național unitar român în anul 1918 — toate acestea obținute prin lupta și jertfa maselor largi populare — au contribuit la progresul țării și s-au constituit, în mod obiectiv, prin rezultatele lor, în temelii trainice ale revoluției de eliberare socială și națională.

Realizarea unității național-statale în urma actelor plebiscitare din 1918, eveniment de importanță fundamentală în istoria poporului român, a creat cadrul național și social-economic în care s-au înfăptuit o serie de reforme menite să înscrie țara pe traiectoria dezvoltării moderne. Totodată, în anii de după Marea Unire s-a accentuat penetrația marilor monopoluri în economia românească, s-a intensificat exploatarea maselor muncitoare de către capitaliștii autohtoni și străini, s-au ascuțit în continuare contradicțiile de clasă. În acest context, în mai 1921 a luat naștere Partidul Comunist Român, primul partid politic organizat la scara țării întregite în frontierele sale etnice.

Din momentul creării sale, Partidul Comunist Român, continuator direct al partidului politic al clasei muncitoare din 1893, al celor mai bune tradiții ale mișcării muncitorești și socialiste din România, a devenit exponentul intereselor clasei muncitoare, al întregului popor român. În perioada interbelică, P.C.R. a organizat și condus mari bătălii de clasă ale proletariatului, ale oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, împotriva claselor dominante, a monopolurilor străine, pentru salvgardarea independenței și suveranității patriei. În condițiile instaurării hitlerismului la putere în Germania și în contextul creșterii pericolului fascist și revizionist, Partidul Comunist Român și-a amplificat lupta revoluționară pentru unirea maselor largi populare în vederea apărării democrației, a integrității și suveranității României. În cadrul acțiunilor întreprinse de partid în anii grei ai ilegalității s-a reliefat cu putere activitatea eroică, plină de abnegație și dinamism, a tovarășului Nicolae Ceaușescu pentru apărarea intereselor clasei muncitoare, pentru înfăptuirea idealurilor supreme ale poporului român. Puternicele bătălii de clasă din deceniul al patrulea au culminat cu marea demonstrație patriotică, antifascistă și antirăzboinică de la 1 mai 1939, în organizarea și desfășurarea căreia o contribuție determinantă au avut tovarășul Nicolae Ceaușescu, tovarășa Elena Ceaușescu.

Partidului Comunist Român i-a revenit meritul istoric de a organiza și înfăptui Actul de la 23 August 1944, de a conduce poporul român în revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. „Partidul Comunist Român, cadrele sale de bază, în rîndul cărora s-a afirmat puternic personalitatea eroică a tovarășului Nicolae Ceaușescu — se arată în Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român — au organizat și condus cu strălucire poporul român la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944, care a marcat un moment epocal în istoria României, a lichidat pentru totdeauna dominația imperialistă, a deschis calea spre adevărata independență, creînd condițiile ca poporul să poată să-și făurească viitorul așa cum îl dorește, fără nici un amestec din afară. Măreţul act istoric de la 23 August 1944 a creat condiții pentru înfăptuirea unor uriașe transformări revoluționare, a lichidării exploatării și asupririi, a instaurării puterii clasei muncitoare, a întregului popor".

Frontul Național Antihitlerist

În vara anului 1940, în condiții internaționale deosebit de complexe și de grele, cînd România se afla izolată, la cheremul Germaniei naziste și al aliaților ei, guvernul român a fost obligat să accepte dureroase cedări teritoriale. Prin Dictatul de la Viena din 30 august 1940 al Puterilor Axei, partea de Nord-Vest a României a fost ruptă din trupul țării și predată Ungariei horthyste. Această samavolnicie imperialistă a provocat o profundă indignare în rîndurile tuturor românilor, consternarea și revolta lor dînd naștere unor puternice manifestări de protest pe tot cuprinsul țării. În contextul unor asemenea grave evenimente, în septembrie 1940 a fost instaurată dictatura legionaro-antonesciană, curînd după aceea trupele hitleriste au pătruns în țară, iar România a fost subordonată din punct de vedere economic, politic și militar celui de-al treilea Reich.

Împingerea României în războiul hitlerist — împotriva voinței clar exprimate a poporului român — și perspectivele dezastruoase care se deschideau țării în legătură cu aceasta, desfășurarea evenimentelor politice și militare, interne și internaționale, în anii 1940—1944, impuneau cu stringență găsirea unei soluții adecvate, urgente care să scoată țara din impas. Este meritul Partidului Comunist Român de a fi fost singura forță politică organizată, cu o concepție clară, în măsură să acționeze hotărît pentru apărarea intereselor naționale vitale în acele grele momente.

Soluția preconizată de P.C.R. pentru salvarea României, care a fost adoptată și de celelalte forțe patriotice și antifasciste, a avut la bază analiza atentă, în spiritul socialismului științific, a situației concrete din țară și a evoluției evenimentelor internaționale. Analiza făcută de P.C.R. situației interne arăta că împotriva dictaturii antonesciene și a dominației hitleriste se ridicau în acei ani largi forțe sociale și politice ale poporului român. În primul rînd clasa muncitoare, care pășea în fruntea acestor forțe, își manifesta cu putere adversitatea față de regimul existent și războiul hitlerist prin greve și conflicte de muncă, prin sabotarea producției de război și a transporturilor. Alături de proletariat, împotriva hitleriștilor și a susținătorilor lor din țară, a războiului dus împotriva Națiunilor Unite se pronunțau mase tot mai largi ale țărănimii. Pe calea rezistenței antifasciste pășeau, de asemenea, tot mai mulți intelectuali, funcționari, mici meseriași și comercianți. În opoziție cu regimul se aflau și importante cercuri ale burgheziei lezate de subordonarea țării față de cel de-al treilea Reich. Din acest tablou al dispunerii forțelor politice, Partidul Comunist Român a tras concluzia de mare importanță teoretică și practică, pe care a pus-o la baza întregii sale activități din acei ani, că pe primul plan al contradicțiilor se afla opoziția dintre poporul român, pe de o parte, și dictatura militară fascistă și imperialismul german, pe de altă parte.

Adoptînd această linie, P.C.R. înțelegea, totodată, că în condițiile existente conducerea luptei de eliberare națională revenea clasei muncitoare, unită în Front Unic Muncitoresc, ridicată astfel la rangul de conducător al poporului român, ceea ce deschidea perspectiva unor transformări sociale revoluționare în viitor.

Spre deosebire de poziția de expectativă a forțelor din opoziție, care au evoluat de la atitudini și soluții parțiale, de compromis, ineficiente, spre acceptarea, în final, a acțiunii propuse de comuniști în vederea înlăturării dictaturii antonesciene și ieșirii României din război, esența soluției propuse de la început de P.C.R. consta în ideea că poporul român nu trebuia să aștepte pasiv deciderea destinului său pe fronturile luptei purtate de coaliția antihitleristă, ci el trebuia să-și hotărască singur soarta, să se ridice la luptă și să-și croiască prin forțele proprii un viitor demn în rîndul națiunilor lumii.

Consecvent acestei concepții, P.C.R. a făcut permanent demersuri pe lîngă liderii partidelor și diferitelor cercuri politice în vederea încheierii unui front unic de luptă antihitleristă, pentru eliberarea țării. Un prim rezultat al acestei activități neobosite a fost crearea, în toamna anului 1943, a **Frontului Patriotic Antihitlerist**, constituit din Partidul Comunist Român, Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților, Uniunea Oamenilor Muncii Maghiari din România (Madosz) și Partidul Socialist-Țărănesc. Crearea Frontului Patriotic Antihitlerist a constituit o etapă importantă în procesul de unire a forțelor rezistenței românești, atesta maturizarea condițiilor pentru ca lupta antifascistă să ia cursul spre coordonarea tuturor acțiunilor și dezvoltarea acestora în direcția pregătirii efective a scoaterii țării din războiul hitlerist și eliberarea ei de sub dominația Germaniei naziste.

Constituirea și consolidarea coaliției antihitleriste pe plan internațional, victoriile militare repurtate de Uniunea Sovietică în anii 1942—1943, succesele celorlalți aliați în Asia, Africa de Nord și în Italia au constituit împrejurări externe care au stimulat mișcarea de rezistență a popoarelor împotriva ocupanților fasciști. În România, pături tot mai largi ale poporului, partide, grupări politice și personalități provenind din diverse categorii sociale, cu interese economice și politice diferite, își manifestau din ce în ce mai fățiș adversitatea față de cel de al treilea Reich și de regimul dictaturii antonesciene; se accentuau contradicțiile între diferitele grupări ale burgheziei și guvernul antonescian, între acesta din urmă și căpeteniile politice și militare hitleriste; se făceau încercări din partea unor grupări burgheze de a găsi soluții pentru ieșirea din situația catastrofală în care ajunsese țara. Aceste schimbări importante creaseră condiții favorabile pentru formarea unei largi alianțe de forțe antihitleriste în România, așa cum preconiza Partidul Comunist Român.

Printr-o stăruitoare activitate, la jumătatea lunii aprilie 1944, P.C.R. a reușit să constituie, împreună cu Partidul Social-Democrat, **Frontul Unic Muncitoresc**, al cărui manifest programatic a fost difuzat la 1 mai 1944. Înfăptuirea unității de acțiune a celor două partide muncitorești a avut o însemnătate deosebită în asigurarea rolului de forță conducătoare a clasei muncitoare, în coalizarea celorlalte partide și grupări antihitleriste. La 26 mai, comuniștii au încheiat, în numele Frontului Patriotic Antihitlerist, o înțelegere cu gruparea liberală de sub conducerea lui Gheorghe Tătărescu și reprezentantul Partidului Național-Democrat (fostul partid al lui Nicolae Iorga), constituind împreună **Coaliția Național-Democratică.**

Concomitent, P.C.R. și P.S.D. au ajuns la o înțelegere de principiu cu Partidul Național-Țărănesc și Partidul Național-Liberal pentru a acționa în comun pentru eliberarea țării. Discuțiile purtate au dus la realizarea **Blocului Național Democratic**, a cărui platformă, publicată în **România Liberă** din 20 iunie 1944, prevedea: „1. Încheierea fără întîrziere, în baza ofertei făcute de Aliați, a unui armistițiu cu Națiunile Unite (Uniunea Sovietică, Marea Britanie, Statele Unite ale Americii), căutînd a obține condițiile posibile cele mai bune; 2. Ieșirea României din Axă, eliberarea țării de ocupația germană, alăturarea ei de Națiunile Unite și restabilirea independenței și suveranității naționale; 3. În acest scop: înlăturarea actualului regim de dictatură și înlocuirea lui cu un regim constituțional democratic, pe baza acordării drepturilor și libertăților civice tuturor cetățenilor țării; 4. Menținerea unei ordini democratice și realizarea păcii conform cu interesele statului și poporului român".

În perioada anterioară, conducătorii celor două partide politice burgheze au avut o atitudine contradictorie față de dictatura antonesciană și de războiul antisovietic. Ei au sprijinit aducerea lui Antonescu la cîrma țării și unele măsuri întreprinse de acesta; totodată, legați prin multiple interese cu Anglia, Franța și Statele Unite ale Americii ei nutreau sentimente potrivnice Germaniei naziste. După faza inițială a războiului antisovietic, cu care s-au declarat de acord, fruntașii celor două partide s-au pronunțat împotriva continuării ostilităților de către România. Atitudinea lor potrivnică față de unele acte de guvernămînt, manifestată prin memorii și scrisori adresate lui Antonescu și aderarea, în ultimul moment, la linia politică preconizată de P.C.R. erau dictate de teama de a nu rămîne izolați, în imposibilitate de a influența mersul evenimentelor ulterioare.

Asemenea fruntașilor P.N.L. și P.N.Ț., regele, în calitate de șef al statului și comandant suprem al armatei, colaborase cu regimul antonescian, sancționîndu-i actele de politică internă și externă; totodată, între Ion Antonescu și Palatul Regal au apărut o serie de fricțiuni. Pe măsură ce regimul antonescian persevera într-o politică ce ducea țara la catastrofă și se dezvolta rezistența antihitleristă din România, monarhia, dîndu-și seama că, rămînînd inactivă, nu va putea supraviețui prăbușirii acestui regim, și-a pus problema găsirii căilor pentru scoaterea țării din război. În atare condiții, apropiații regelui au intensificat legăturile cu liderii diferitelor partide și grupări burgheze opoziționiste, au recrutat aderenți din rîndurile generalilor activi și de rezervă.

Victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă

O deosebită importanță în asigurarea victoriei forțelor naționale antifasciste a avut politica adoptată de P.C.R. față de armată. Comuniștii au sesizat că în armată se dezvolta o puternică opoziție față de regimul dictatorial, ilustrată de numeroasele sustrageri de la încorporări, de dezertările de pe front, în creșterea tensiunii între unitățile române și germane etc. Deosebit de puternic s-a manifestat această opoziție în rîndul ofițerilor, al cadrelor de comandă, al Marelui Stat Major. Datorită acestui fapt, numai pînă în ianuarie 1941, regimul a fost obligat să treacă în rezervă 19 generali, pentru ca, după declanșarea războiului împotriva Uniunii Sovietice, alți 23 de generali să fie, de asemenea, trecuți în rezervă. O semnificație aparte au avut demisiile generalilor Nicolae Ciupercă, comandant al Armatei a 4-a, și Alexandru Orășanu, comandantul Diviziei 31 Infanterie, care au refuzat să comande pe teritoriul sovietic trupele încredințate. La începutul anului 1942, generalul Iosif Iacobici, șeful Marelui Stat Major, a fost demis, întrucît s-a opus planurilor „conducătorului" statului de a angaja noi trupe pe frontul de Răsărit. O politică de reducere a efectivelor românești angajate pe frontul sovietic va urma și succesorul său, generalul Ilie Șteflea. Referindu-se la atitudinea antiantonesciană a Marelui Stat Major, un raport al profesorului Gamillschegg, fostul director al Institutului cultural german din România, scria, în septembrie 1944: „Din rîndul grupărilor subversive care au pregătit [...] 23 August nu poate fi uitată gruparea care, deși puțin cunoscută public, a fost cu atît mai periculoasă în desfășurarea evenimentelor. Este vorba de Marele Stat Major și de Corpul de ofițeri superiori dominat de acesta [...]. Marele Stat Major a sabotat de la bun început, în măsura în care i-a fost posibil, conducerea militară germană".

În aceste condiții, P.C.R. s-a orientat spre atragerea întregii armate, ca un tot, alături de forțele patriotice. Această concepție a determinat și trăsăturile caracteristice ale planului de doborîre a dictaturii antonesciene, locul acordat în acesta colaborării cu ofițerii superiori din corpul de comandă și acțiunii regelui în calitate de cap al oștirii.

Astfel, în vara anului 1944 se crease o coaliție largă de forțe politice antihitleriste, care reprezenta, practic, toate clasele și păturile sociale ale societății românești, întregul popor. Înfăptuirea ei constituia un succes de prim ordin al comuniștilor din România, al tuturor patrioților. Toate aceste alianțe — care împreună realizau, de fapt, **Frontul Național Antihitlerist** — s-au făcut pe baza platformei de luptă antihitleristă și democratică propusă de Partidul Comunist Român. „În lupta pentru înlăturarea regimului dictatorial, alungarea trupelor germane din țară și eliberarea României — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu —, partidul nostru a reunit forțe de orientări dintre cele mai diverse, colaborînd cu diferite grupări și organizații democratice, cu cadre de comandă din armată, ofițeri și generali patrioți, stabilind legături cu partide burgheze, precum și cu monarhia și cercurile grupate în jurul acesteia, cu un mare număr de personalități ale vieții cultural-științifice și politice".

Împreună cu aceste forțe, P.C.R. a trecut la pregătirea și înfăptuirea actului final pentru doborîrea guvernului antonescian. În pofida eterogenității de clasă și de concepții politice a coaliției create, comuniștii, adoptînd o tactică suplă, au reușit să mențină unitatea acesteia, au știut să anihileze sau să înlăture șovăielile unora dintre parteneri, atitudinile duplicitare sau neînțelegerile ivite pe parcurs.

Terminarea preparativelor pentru acțiunea de înlăturare a dictaturii antonesciene a coincis cu evenimente remarcabile pe fronturi în vara anului 1944. Războiul se apropia de fruntariile Germaniei naziste, iar lupta de eliberare purtată de popoarele Iugoslaviei, Franței, Poloniei, Cehoslovaciei, Albaniei și Greciei, mișcările de rezistență din celelalte țări aflate sub dominația fascistă slăbeau tot mai mult spatele frontului celui de-al treilea Reich, și îndeosebi puternica ofensivă sovietică pe frontul de la Iași-Chișinău, declanșată la 20 august 1944.

În aceste împrejurări favorabile, P.C.R. și celelalte forțe cu care colabora au trecut la înfăptuirea planului de doborîre a regimului de dictatură. În după amiaza zilei de 23 august 1944, guvernul antonescian a fost arestat și s-a constituit un nou guvern, la care participau și reprezentanți ai partidelor membre ale B.N.D. Seara, în jurul orei 22,15, a fost difuzată la radio proclamația ce aducea la cunoștința țării și a lumii întregi actul istoric, cu adînci repercusiuni în viața politică internă și de mare însemnătate militar-strategică pentru Sud-Estul continentului, pentru desfășurarea războiului, în general: înlăturarea guvernului antonescian, ieșirea României din alianța cu Germania nazistă, încetarea stării de război cu Națiunile Unite, alăturarea țării coaliției antifasciste și începerea luptei pentru eliberarea teritoriului național de sub ocupația străină.

Ca urmare a stării de spirit antihitleriste de care era animată, a ordinelor primite, a obiectivelor naționale pentru care era chemată să lupte, armata română, în totalitate, a întors armele împotriva Germaniei naziste. Sprijinite de formațiuni de luptă patriotice, organizate de P.C.R., practic de întreaga populație, unitățile militare au curățit în scurt timp Capitala de hitleriști, au zădărnicit toate încercările acestora de a înăbuși în sînge revoluția. Concomitent, acțiunile s-au extins: s-au dus lupte importante la Ploiești și în întreaga Vale a Prahovei, la Călărași, Oltenița, Slobozia, Urziceni, Fetești, Giurgiu, Brașov, Turnu Severin, Arad, Orșova, în Dobrogea și în alte localități și regiuni din țară. Pretutindeni forțele insurecționale, avînd concursul populației, au înfrînt rezistența trupelor hitleriste. Între 26—31 august 1944 aproape întregul teritoriu al țării a fost curățit de trupele inamice, care au suferit pierderi grele, evaluate la peste 61 000 oameni, dintre care 5 000 morți; au fost capturate 222 avioane, 538 nave fluviale și maritime, o mare cantitate de tehnică de luptă și mijloace de transport. În continuare armata română s-a angajat în luptă pentru eliberarea părții de Nord-Vest a României de trupele de ocupație horthyste și hitleriste, pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la victoria finală asupra Germaniei naziste.

Manifestare energică de voință a întregului popor român, Actul de la 23 August 1944 și participarea României la înfrîngerea celui de-al treilea Reich au constituit forma principală a contribuției României la efortul general al popoarelor pentru cucerirea victoriei împotriva fascismului. El a marcat, totodată, începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din România. Rolul pe care l-a avut clasa muncitoare, în frunte cu Partidul Comunist Român, în organizarea rezistenței și luptei antifasciste, participarea activă a maselor populare la înfăptuirea Actului de la 23 August 1944 și hotărîrea lor de a nu lăsa ca roadele victoriei să fie folosite de forțele conservatoare pentru revenirea la regimul social-politic dintre cele două războaie mondiale, existența unor împrejurări externe favorabile au permis forțelor democratice și progresiste, conduse de comuniști, să nu se oprească la rezolvarea sarcinilor antifasciste, de eliberare națională, ci să treacă la cucerirea puterii, la deschiderea largă a căilor spre construcția socialistă.

Ecouri internaționale

Prin dimensiunile sale, prin consecințele pe care le-a avut și prin învățămintele pe care le-a dezvăluit, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944 a reprezentat nu numai un eveniment social-politic și militar de importanță națională, ci și un act cu profunde implicații în afara hotarelor naționale românești, un eveniment de certă și unanim recunoscută însemnătate internațională. Răsturnarea guvernului antonescian, ieșirea țării noastre din Axă și alăturarea ei coaliției Națiunilor Unite au adus o contribuție decisivă la prăbușirea întregului front german în Sud-Estul Europei, au apropiat momentul eliberării popoarelor din această zonă, contribuind la obținerea victoriei finale împotriva celui de-al treilea Reich. Aceasta explică în mare parte puternicul ecou internațional pe care l-a avut Actul de la 23 August 1944 din România, satisfacția și bucuria cu care el a fost salutat de către forțele democratice și antifasciste din întreaga lume, comentariile favorabile de care s-a bucurat în presa și radioul din țările membre ale coaliției antihitleriste, precum și din alte țări.

Știrile despre situația din România s-au răspîndit cu rapiditate și pe cele mai diverse căi în toate colțurile lumii. Încă nu se încheiase ziua de 23 August și peste hotare au fost deja înregistrate evenimentele de la București. Dacă primele știri au avut un caracter eminamente informativ, preluînd, de fapt, ideile și datele din Proclamația către țară din seara zilei de 23 August, după numai cîteva ore, comentariile posturilor de radio și ale agențiilor de presă internaționale au început să releve implicațiile politice și militare ale evenimentelor ce se desfășurau în România. Imediat după miezul nopții, la ora 0,20, postul de radio american din Europa a transmis un prim comentariu în care se releva, printre altele: „Ziua de astăzi este marcată prin două mari evenimente, dintre care unul la Vest și altul la Est. În primul rînd este vorba de eliberarea Parisului și în al doilea rînd este ieșirea României din războiul dus împotriva Națiunilor Unite. De acum înainte România este un nou aliat în tabăra Națiunilor Unite, ea manifestîndu-și voința de a se alătura la lupta ce se duce împotriva inamicului comun".

În zilele următoare posturi de radio, agenții de presă, mari cotidiene din numeroase țări au difuzat și comentat pe larg informațiile privind evenimentele din România, evidențiind însemnătatea lor politică și militară. „Eveniment istoric de cea mai mare importanță". „Hotărîrea României nu va întîrzia să-și facă efectul asemănător unui trăznet". „România a dat un exemplu". „Un eveniment de cea mai mare importanță militară și politică" și multe alte aprecieri de acest fel erau difuzate în întreaga lume pe calea undelor de posturi de radio, umpleau coloane întregi pe prima pagină a unor mari publicații sau puteau fi auzite în comentariile unor prestigioase agenții internaționale de presă.

Ziarul sovietic **Pravda** din 28 august 1944, referindu-se la însemnătatea actului săvîrșit de poporul român, ținea să sublinieze că „importanța ieșirii României din Axă depășește cadrul României [...] Ea are o importanță covîrșitoare nu numai pentru această țară, ci pentru întreg Balcanul, deoarece prin aceasta se prăbușește întreg sistemul de dominație german în Sud-Estul Europei [...]. Ar fi greu să se subestimeze importanța acestei lovituri date întregului sistem de dominație german din Peninsula Balcanică".

Marele cotidian **New-York Times** a publicat, începînd chiar din 24 august, numeroase informații și comentarii asupra desfășurării insurecției poporului român și asupra importanței evenimentului. „Ieșirea României din război — se sublinia într-unul din aceste comentarii — a creat pericolul izolării celor 15 divizii aflate în Grecia și în sudul Iugoslaviei. Această ieșire a transformat Valea Dunării din Deltă pînă la punctul unde părăsește frontiera româno-iugoslavă, dintr-o zonă prietenă (pentru Germania — n.n.), într-o zonă ostilă și a dat Uniunii Sovietice posibilități de comunicații neîntrerupte pe 600 mile, din Basarabia pînă la frontiera Ungariei".

În Anglia, hotărîrea poporului român de a rupe cu Germania nazistă și de a se alătura Națiunilor Unite s-a bucurat de aprecieri elogioase. Cunoscutul ziar **The Times** a publicat la 25 august un articol intitulat **Opțiunea României**, în care făcea o profundă analiză asupra influenței actului de la 23 August asupra atitudinii celorlalte popoare din Sud-Estul Europei. Hotărîrea României — sublinia ziarul — „constituie un eveniment de cea mai mare importanță militară și politică". Pentru Turcia — se sublinia în articol — atitudinea României „va avea un efect tonic"; pentru Grecia, ea oferea organizațiilor militare și politice argumente în sprijinul ideii de colaborare cu guvernul național și între ele „într-un moment cînd eliberarea elenilor este și mai apropiată datorită evenimentelor de dincolo de Dunăre"; în Iugoslavia, ea „încuraja și mai mult bravii partizani ai mareșalului Tito"; pentru Bulgaria, evenimentele din România erau de natură să impulsioneze guvernul bulgar, „demonstrîndu-i necesitatea de a ajunge la o înțelegere cu aliații apuseni, fără tîrguieli sau tergiversări". Referindu-se la influența Actului de la 23 August asupra atitudinii cercurilor conducătoare horthyste, **The Times** sublinia: „Numai unul din sateliții Germaniei ar putea fi tentat de această schimbare să se apropie și mai mult de protectorul tiran. Proclamația guvernului român în care s-a anunțat că noul guvern respinge Dictatul de la Viena din 30 august 1940, prin care România a fost privată de mai bine de jumătate din teritoriul Transilvaniei, va provoca în mod inevitabil ura oligarhiei ungare, care a beneficiat cel mai mult de trecerea sub dominația ungară a teritoriilor locuite în majoritate de români. Această cedare forțată impusă României neputincioase de către Ribbentrop și Ciano, un «dictat» în toată puterea cuvîntului, a însîngerat de atunci fiecare inimă românească".

Opinia publică internațională nu a privit revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a poporului român din August 1944 numai prin prisma efectului ei imediat asupra desfășurării ostilităților. Numeroase comentarii relevau importanța ei deosebită pentru viitorul poporului român, pentru edificarea vieții sale libere, independente, prospere. O astfel de semnificație acorda Actului de la 23 August ziarul turc **Ulus**, care își exprima convingerea că prin hotărîrea luată România primea „asigurarea unui viitor liber, ceea ce constituie o garanție și pentru viitorul întregii Peninsule Balcanice". „Poporul român — scria și ziarul suedez **Ny Dag** — își ia acum soarta în propriile sale mîini și proclamă o ordine democratică /.../. Poporul însuși preia singur conducerea soartei sale".

Într-adevăr, victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944 a deschis calea înfăptuirii năzuințelor poporului român de a fi liber și stăpîn pe bogățiile și munca sa, pe propriul său destin, a inaugurat epoca unor profunde transformări în societatea românească.

Prof. dr. Ion CALAFETEANU

● *Sub semnul maturității și angajării politice*

„Galele Amfiteatru" — manifestare artistică a tinereții creatoare

În cadrul largii suite de manifestări organizate în cinstea măreţului Act de la 23 August şi a celui de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român s-a înscris, anul acesta, şi ediţia a XI-a a „Galelor Amfiteatru", un veritabil maraton al artei şi creaţiei studenţeşti, desfăşurat în perioada 21–28 iulie, la Costineşti. Ca şi ediţiile precedente, ultima ediţie a „Galelor" a constituit un nou prilej de reafirmare a potenţialului creator studenţesc şi, în egală măsură, un prilej de reafirmare a profundelor sentimente de stimă, preţuire şi recunoştinţă pentru grija şi preocuparea permanentă pe care partidul şi statul nostru le acordă formării şi afirmării tinerei generaţii universitare.

Ritmuri, ritmuri de studenţi

Pentru neavizaţi, secţiunea **Ritmuri studenţeşti** a reunit tot ceea ce nu şi-a găsit locul în celelalte **Amfiteatre.** Pentru cei cu ritmul în sînge, ca şi pentru toţi ceilalţi, **Ritmurile** au fost spectacolele-bloc, motivul şi pretextul pentru care, patru seri din cinci, au forţat capacitatea Teatrului de Vară din Costineşti pînă aproape de refuzul organizatorilor înşişi. Am putea vorbi, aşadar, de un **sincretism continuu,** dacă istoria conceptelor de orice fel ne-o va putea permite vreodată. Astfel, încet-încet, muzica şi jocul de scenă au încheiat un armistiţiu profitabil cu dansul şi, în cele din urmă, cu umorul, au dat la iveală spectacole de excepţie. În decursul cărora s-a decantat, în mijlocul aplauzelor, „crema" laureaţilor Festivalului Artei şi Creaţiei Studenţeşti. Aşadar :

MARIA RĂDUCANU, care are în continuare emoţii atît înainte, cît şi după consumarea prezenţei sale efective în scenă; ceea ce n-o împiedică să tulbure moleculele de aer din Teatrul de Vară, ca şi pe numeroşii spectatori, cu o voce ale cărei vaste posibilităţi au fost inventate parcă anume pentru jazz, chiar dacă drumul pînă acolo a fost destul de sinuos.

CRISTINA MIHALACHE, proaspătă absolventă a Energeticii bucureştene şi, recent, a unui examen mai mult sau mai puţin decisiv, la Festivalul de la Mamaia, deja o prezenţă frecventă în studiourile de înregistrare ale Radioteleviziunii.

DANA JUNCU şi SERGHEI TODOR, sau, mai pe scurt, STUDIO 24, adică cei doi dansatori pe care eşti mai tot timpul tentat să-i numeşti balerini, a căror plastică gestuală exhibată pe scenă reuşeşte, prin forţa sa de sugestie, să compenseze în totalitate lipsa cuvîntului, anulînd o incompatibilitate a limbajelor în care, de fapt, mai cred încă foarte puţini.

COLECTIVUL **FICS**, zis şi Facultatea de Instalaţii şi Construcţii Satirice, adică un grup care a depus frîiele textului cu care au ieşit pe scenă, dar şi, nu mai puţin, ale regiei, în mîinile unui tînăr prozator, şi l-am numit pe Bogdan Teodorescu, rezultînd un spectacol cît mi ţi-i parabolă, oferit, de această dată, unui public mult mai larg şi mai generos decît cel care i-a ratificat evoluţia în „finala" de la Cluj-Napoca.

BRIGADA A.S.E., care nu mai are nevoie de nici o prezentare, aflată într-o situaţie similară cu cea a **Colectivului FICS** — aceea de a putea oferi publicului din Costineşti excepţionalul spectacol cu care a cucerit la Cluj-Napoca cel mai indiscutabil premiu I din întreaga sa istorie.

Lista rămîne inevitabil deschisă, căci aceştia şi mulţi alţii au făcut, seară de seară, oficiul de „sare şi piper", condimentînd cinci zile în care, iată, **starea de festival** s-a metamorfozat — previzibil de altfel — în inconfundabila şi indescriptibila **stare de Gale.** Ceea ce era de demonstrat a fost demonstrat la faţa locului într-un ritm (mai era nevoie de spus ?) de-a dreptul studenţesc.

Lucian BRANEA

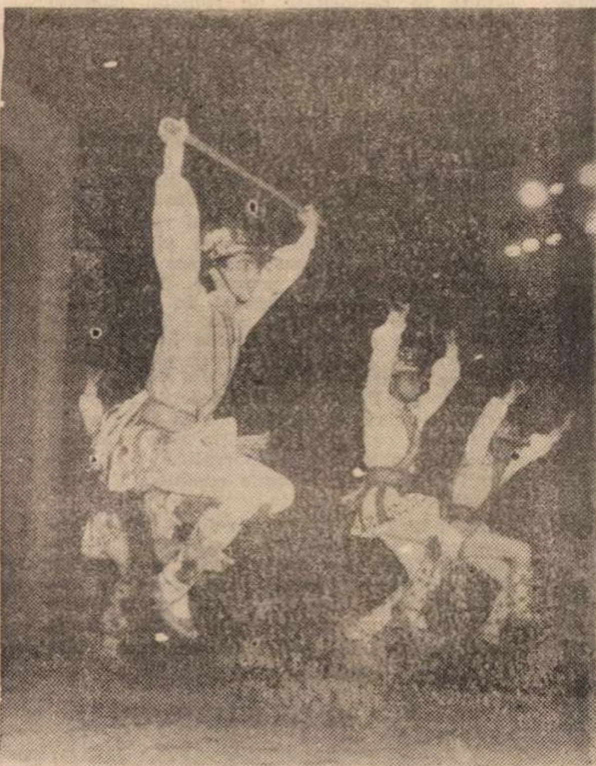

Te pui cu Shakespeare?

Să poţi pune întrebări mi se pare a fi o formă a libertăţii spirituale. Un mod în care îţi demonstrezi mobilitatea şi neîngrădirea spiritului. Iată două maxime care se nasc sub ochii noştri, două maxime pe o singură idee. Ca să fim mai precişi, căci, nu-i aşa, iubim preciziunea, o maximă cu două ramificaţii. Această maximă îi este prilejuită autorului ei de o serie (de două) întîlniri desfăşurate pe plaja din faţa Radiovacanţei Costineşti, întîlniri sub genericul **Amfiteatrul literaturii.** Un amfiteatru de nisip, fără inutile precauţiuni protocolare, fără falsa distanţă pe care, uneori, o simţim la întîlnirile cu scriitorii. Oare cum o fi mai corect : întîlniri cu scriitorii sau întîlniri cu cititorii ? Depinde pe ce parte a „baricadei" te afli. Deci, Costineşti, **Amfiteatrul literaturii.** În prima „înfăţişare" ca şi în a doua, întrebările s-au pornit, la început, mai timide, pentru ca, spre finalul întîlnirilor, microfonul aflat printre ascultători să fie pur şi simplu asaltat. De ce aşa, de ce nu aşa, la ce v-aţi gîndit cînd aţi scris cutare lucru, care este cea mai mare realizare literară a dumneavoastră de pînă acum, este şi S.F.-ul o literatură, cum vor arăta cărţile mileniului următor, cum vă închipuiţi propria posteritate, ce înseamnă prietenia literară, vă deranjează atacurile criticii, fac traducerile o literatură, cît e de cunoscută literatura română pe mapamond, va mai fi nevoie de poezie în epoca zborurilor spre alte planete etc., etc. ? Întrebări care s-au pus şi întrebări care n-au găsit un suport în curaj pentru a se rosti. Nu toţi îndrăznim la fel. Mai ales că, dacă previziunile lui Laurenţiu Ulici se împlinesc, am stat de vorbă cu un viitor laureat al Premiului Nobel. E vorba de Marin Sorescu, văr cu Shakespeare. De el şi de Doina Uricariu, Petre Ghelmez, Constantin Cubleşan, Grigore Ilisei, Gabriel Chifu, Liliana Ursu, Marius Ghica, Constantin Barbu şi de mijlocitorul dintre ei şi public, Florin Toma, prozator din Ploieşti. Sigur că întrebările s-au concentrat în jurul lui Marin Sorescu, te pui cu Nobelul? te pui cu Shakespeare ? dar nu i-au ocolit pe nici unul dintre invitaţi. De la toţi se poate afla cîte ceva, toţi pot contribui la un tablou cît mai cuprinzător al setei de cuvîntul scris. Toţi pot să ne motiveze, puţin cîte puţin, forţa de atracţie a literaturii, a plăsmuirilor pe care imaginaţia unuia le pune la dispoziţia imaginaţiei celorlalţi. Sîntem civilizaţii ale cărţii, bibliotecile închid în ele tot ceea ce a simţit vreodată sufletul omenesc. E tulburătoare apropierea de cei care pun umărul la literatura momentului. De cei care vor dăinui în posteritate. Ei, sigur, nu toţi la fel. E tulburătoare această apropiere pentru că scriitorii nu au nimic neobişnuit, nu se deosebesc aproape cu nimic de cei de pe plajă. Sorescu, de pildă, poartă pălărie de paie, cămaşă, pantaloni, sandale. Obişnuite, comune. Nu tu pipă, nu tu barbă revărsată pe piept, nu tu plete fluturînd în vînt. Un om pe care, într-un autobuz, nici nu l-ai băga de seamă. Şi, totuşi, e văr cu Shakespeare, e tradus, e umblat prin lume, e cunoscut. Şi, totuşi, a venit la Costineşti, se expune întrebărilor de tot felul, are amabilitatea de a răspunde fără emfază, cu modestie. Are şi modestia farmecul ei. Oricum încerci să pui problema, tot tulburătoare e întîlnirea aceasta, de pe plajă. O întîlnire în cadrul căreia cîteva sute de tineri s-au bronzat cu folos.

Ioan T. MORAR

Sub zodia deplinei lucidităţi

Tot ceea ce se petrece, vară de vară, vacanţă de vacanţă, de ani de zile, în Costineştiul tinereţii noastre studenţeşti, poartă însemnele acestui fenomen unic în paleta largă a manifestărilor omeneşti, tinereşti, estivale : umorul studenţesc. Umorul studenţesc, cel care, fără îndoială, este şi trebuie să fie o dominantă a vieţii studenţeşti de oriunde şi dintotdeauna, îşi află în fiecare an, în capitala estivală a studenţiei, locul exprimării plenare, în cadrul dar şi pe marginea manifestărilor prilejuite de Galele Amfiteatru. *Pentru că aici, la Gale, distanţa dintre studenţii de pe scenă şi cei din stal, distanţa dintre actor şi spectator este mai mică decît oriunde. Aici nu există rivalităţi, aici în cîteva minute colegii de pe scenă devin spectatorii propriilor lor spectatori, pentru ca mai apoi, după spectacol, Costineştiul însuşi să devină o uriaşă scenă pe care se joacă marea dramă a umorului studenţesc. Aici umorul este un bun comun, manevrabil în orice direcţie şi de către oricine, pe plajă, pe alei, în căsuţe. Un umor special, un umor argotic aproape, greu de simţit şi de suportat altfel decît dinlăuntrul său. El este de fapt limbajul comun al tuturor acestor studenţi veniţi din toate centrele universitare pentru a se cunoaşte, a se vedea şi a se întîlni aici, în Costineşti.*

Dar dincolo de acest rol de esperanto al lumii studenţeşti, dincolo de vioiciune şi de exuberanţă, umorul studenţilor este, în primul rînd, un mod de existenţă cotidian, aflat, dincolo deci de toate acestea, sub zodia unei maxime lucidităţi împinse pînă la extremităţile deplinei seriozităţi. Un mod particular de asumare a tot şi a toate, într-un fel mult mai grav şi mult mai responsabil decît ar lăsa să se înţeleagă, la o primă ochire, toată această sprinţară nonşalanţă, toată această debordantă bună dispoziţie.

Cătălin ŢÎRLEA

La uşa domnului Caragiale

În contextul în care fenomenul creaţiei artistice de masă a devenit un dat firesc al existenţei noastre cotidiene, iar acela al creaţiei artistice studenţeşti apanajul tinereţii proprii acestei vîrste, un studio de teatru studenţesc ar avea, în aparenţă, ca singură şansă de a ieşi din obişnuit, pe aceea a calităţii excepţionale a spectacolelor realizate în cadrul lui. Realitatea, conform bunului şi îndătinatului ei obicei, ne întrece totdeauna aşteptările şi premoniţiile.

Este vorba, desigur, despre Studioul de caragialeologie de la Timişoara, care va aniversa în iarna aceasta un deceniu de activitate. De-a lungul anilor

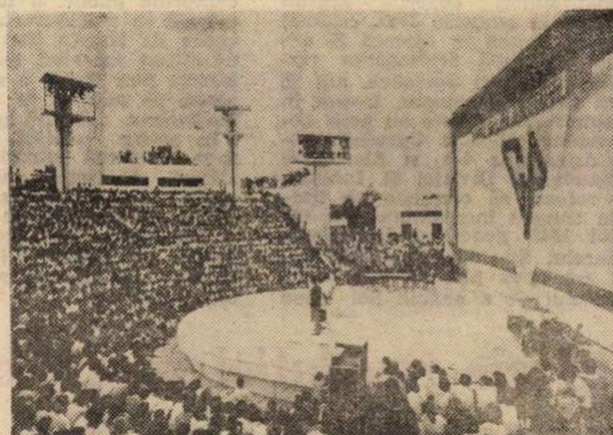

aici au fost realizate, sub îndrumarea lui Radu Radoslav, mai multe spectacole pornind de la textele lui I. L. Caragiale, spectacole care au demonstrat cu succes că arta teatrală se împleteşte firesc şi necesar cu istoria şi critica literară. Cele mai noi perspective regizorale s-au oglindit în iniţiative îndrăzneţe, în colajele din comedii (Unde-i nu-i morală, acolo-i corupţie, 1979), din schiţe (Fîntîna II, 1983, Fîntîna III, 1985), din publicistică (Fîntîna IV, 1987). Un experiment interesant s-a dovedit şi dramatizarea nuvelei Kir Ianulea, cu tot ce-a însemnat insolita formulă de spectacol. Montarea realizată de studenţii timişoreni (toţi, colegi la Institutul Politehnic, Facultatea de construcţii, secţia Instalaţii) are ritm, are nerv, are culoare. Personajele lui Caragiale ies de sub mantaua lui Arlechino, mai bine zis explodează în spaţiul scenic, reuşind să creeze senzaţia de lume vie, surprinsă în plină efervescenţă. Cu ingeniozitate, Radu Radoslav şi colegii săi au ştiut să evite formula liniară de punere în scenă (de care încă mai suferă chiar şi unele din teatrele noastre profesioniste), au descoperit verticalitatea şi profunzimea universului creat de ei înşişi şi ne-au oferit un Caragiale care dezvăluie o convingătoare compatibilitate cu commedia dell'arte. Un spectacol în care Aghiuţă e un fel de clovn cu o coadă din cîrpe colorate, iar Acriviţa un fel de femeie care nu ştie ce vrea, în timp ce Kir Ianulea se lasă păcălit cu candoare. Sigur că lipsa de omogenitate a trupei e uneori evidentă, motivată, nu şi scuzată, de lipsa de experienţă în ale teatrului a bobocilor de la Facultatea de Instalaţii, dar acest lucru e remediabil prin repetiţii, în timp ce îndrăzneala şi mai ales existenţa unei atitudini personale în raport cu textul sînt un semn distinctiv al Studioului de caragialeologie din Timişoara, a cărui prezenţă în cadrul „Galelor Amfiteatru" de la Costineşti ne-a amintit încă o dată de duhul lui nenea Iancu.

Diana MANOLE

● Urme pe nisip

Toţi s-au spiritualizat

(mini-interviu cu Marin Sorescu)

— Ce-aţi face dacă previziunea lui Laurenţiu Ulici s-ar adeveri şi v-aţi trezi laureatul Premiului Nobel din anul 2000 ?

— *Aş prefera să nu răspund la această întrebare.*

— Ce noutăţi au mai apărut în problema moroilor ?

— *Toţi s-au spiritualizat în asemenea hal, încît au devenit oameni.*

— Ce mai face vărul Shakespeare ?

— *Se reciteşte aşteptînd premiera care întîrzie.*

— Ce-aţi face dacă s-ar institui funcţia de salvamar literar ?

— *M-aş salva în primul rînd pe mine.*

— De ce veniţi la mare ?

— *Numai la mare joc fotbal. Nisipul îmi taie din avînt, altfel aş fugi cu mult înaintea mingei.*

— Definiţi conceptul de sorescotecă.

— *E ceva care nu se cîntă, ci se ascultă cu degetele-n urechi.*

(Din Spectator, *nr. 2, foaie a Galelor Amfiteatru)*

Reperele actualității

● de la o viziune a sentimentelor la un sentiment al viziunii ● privind dinspre prezent spre clasicii noștri ●

Nichita cel de pe urmă

Personajul care a fost Nichita continuă să fascineze. Semn că adevărata lui posteritate nu a început încă. E încă prea aici omul, e încă prea strălucitoare biografia de sub destinul său. Dar plutește in aerul dintre două opinii și un alt semn, al unui început de vie postumitate: e ceva în ultimele cărți ale lui Nichita, un sens pe care noi nu l-am priceput, trebuie să recitim aceste cărți, o epifanie luminează ultimii ani ai poetului! Moartea unei mari personalități transformă biografia sa in destin, iar citirea vieții sale începe să se facă viceversa, ca după o nouă naștere. Poezia lui Nichita — căruia cu o intimitate tot mai bineințeleasă nu-i mai rostim numele de familie — își cere și ea lectura în cheia destinului!

A apărut o nouă carte despre poetul necuvintelor, **Nichita Stănescu — atit cit mai știm noi***), realizată de Aurelian Titu Dumitrescu în dialog cu cițiva dintre cei care l-au cunoscut: Florin Mugur, Ioan Alexandru, Mihai Bandac, Adrian Păunescu, Fănuș Neagu, Ion Caramitru, Ion Cristoiu, Cezar Baltag, Eugen Simion. Tinărul poet care conlucrase cu Nichita la realizarea cărții numită **Antimetafizica** transcria, de fapt, un adevărat testament spiritual in care, cu o tot mai pregnantă coerență, își dezvăluia autenticitatea ultimul Nichita. N-am prea fost atenți la tonul testimonial al acestei cărți pe rind ea se făcea sub ochii noștri in foiletonul săptăminal care a găzduit-o. Dar, dintr-o dată, ca și cum am putea lua toată apa mării în pumni, strînsă între cele două coperți ale formei sale de carte. **Antimetafizica** strălucește altfel decit vinturile, valurile foiletonului care a premers-o. Strălucește abisal. Nichita se privea acolo în ochii unei viziuni epifanice a destinului său. Propria sa moarte era lăsată în urmă, intr-o luminoasă umbră. Erau, acolo, primele pagini ale posterității sale și sint acolo toate indiciile metafizice ale unui nou Nichita, cel care știa, în felul său, că într-adevăr, cei de pe urmă vor fi cei dintii. Ultimul Nichita își sărbătorea acolo presentimentul morții și un sentiment nou al Viziunii. **Epica Magna, Opere imperfecte, Semne și noduri** și **Antimetafizica** fac corpul comun al acestei Viziuni și vorbesc despre corporalitatea acesteia, despre natura ei de carne și oase îmbrăcate în stofa de piele a unui om.

N-a venit, pare-se, încă acea vreme a receptării critice care să facă transparent sentimentul vizionar din operele imperfecte ale ultimului Nichita deși pură transparență este viziunea sa trăită.

Dar iată că același tinăr emul al poetului prilejuiește un nou pas al înțelegerii noastre către nivelul metafizic al poeziei lui Nichita, cel de pe urmă. Rămii oarecum surprins că dintre toți cei prezenți în noua sa carte — cu excepția doar a lui Cezar Baltag — numai Aurelian Titu Dumitrescu nu hagiografiază viața poetului. Vom reveni la excepția numită, dar nu înainte de a încerca să înțelegem cit de prețioasă este luciditatea sub care își trăiește discipolul iubirea pentru maestru. Nici un adevăr nu impietează dacă face parte dintr-o ordine a pietății înseși. Nici întrebările insidioase despre aparenta lipsă de caracter a poetului. Nici cele referitoare la bufoneriile histrionului care își juca sociabilitatea sub cele mai aiuritor-geniale măști. Nici dramele singurătății ascunse sub masca histrionului bolnav de o boală de origine divină, cum ar fi spus un epigon timpuriu al lui Nichita.

Ne complacem în a crede că înțelegem cind de fapt nu facem decit să folosim cuvintele pentru a nu gindi. Ni se întimplă acest lucru, în legătură cu Nichita, mai ales atunci cind spunem cite ceva despre daimonul personal al poetului, spunînd-o, firește, cu toată suficiența neînțelegerii ce provine din netrăirea unei asemenea experiențe. Dar daimonul lui Nichita era la fel de real ca și daimonul socratic. Ultimul Nichita, acela care nu mai putea scrie cu mîna lui, cel care își dicta poemele într-o stare de aparentă transă, retrăia o experientă a oralității pe care vremurile moderne abia o redescoperă. Nici o explicație biografică a tipului de oralitate care se scria prin dicté-ul nichitian nu merită o prea mare atenție! Nichita dicta variante ale unui singur poem în ultimii săi ani de viață, un fel de retrăire fără rescriere a acelui „**Nu credeam** să'nvăț a muri vreodată“ pe care îl comentează Cezar Baltag în interviul său din această carte: „Pentru că «Nu credeam să-nvăț a muri vreodată» presupune ca subințeles și învierea și operează o deschidere în zarea ființei. «Nu credeam să-nvăț vreodată» nu este un vers al unei înfringeri, ci epitoma unei mari și bruște înțelegeri, a acelei ințelegeri care presupune că numai accidentalul se trece, ființa rămînînd“.

Există în **Antimetafizica** lui Nichita un ciclu de variante-poezii care ar putea inaugura un nou înțeles al fazei sale finale. E vorba acolo, dacă o viziune se poate povesti, de înălțarea unui lac de singe la cer. De la celebra sa „Eu nu sint decit o pată de singe care strigă“ pînă la acest sentiment final al viziunii înseși nu e o cale atit de lungă. Cincizeci de ani i-au trebuit luminii ca să ajungă.

Ioan BUDUCA

*) Aurelian Titu Dumitrescu, **Nichita Stănescu — atit cit mai știm noi**, Editura Litera, 1989

Lumina din cărți

Eseurile, glosele și însemnările lui Calinic Argatu-Argeșeanul din **Bucuria lecturii***) au un precedent. Autorul lor a editat o istorie scrisă de Casian Cernicanul și a publicat constant în revistele literare contribuții despre Eminescu, Pârvan, Mircea Eliade dar mai cu seamă despre Iorga, un model cultural nemărturisit însă lesne deductibil din admirația, de un patetism discret totuși, pe care o pune în fiecare comentariu dedicat istoricului. În preocupările exegetului, Iorga deține, prin urmare, monopolul și cine a citit eseurile publicate în **Suplimentul literar și artistic, Steaua, Argeș** ori **Convorbiri literare** a putut lesne observa prefigurarea unui posibil proiect ascuns față cu interpretarea operei lui N. Iorga. Ceea ce e încă mai redutabil e faptul că nici unul din comentariile dedicate istoricului, preluate în volum, nu e sufocat de aburii extazului și nici nu suferă de vacuitatea elogiului. Prețuirea e formulată în termeni critici, diagnosticul se bizuie pe argumente culturale. Observația că discursul literar are, în opera lui Iorga, o structură simfonică e memorabilă prin noutate și prin spontaneitatea formulării. Erudiția se repliază de fiecare dată pentru a lăsa liber firescul frazei: „**Muzical** este însuși N. Iorga și ne apare, în cultura noastră, ca un echivalent al simfonicului major, capabil de furibunde dezlănțuiri beethoveniene dar și de gingășii smerite care ar putea evoca «Romanța în Fa major» a aceluiași compozitor“. Vine la rînd constatarea caracterului eminamente artistic al oralității istoricului, apoi sesizarea unor fine paralelisme între tehnica istoriei literare călinesciene și a celei iorghiste; în fine, desprinderea unei viziuni organiciste asupra istoriei: „N. Iorga, care a început o temerară încercare de istorie a umanității, are o intuiție a cosmosului asemănătoare cu aceea a țăranului din arhaicele așezări românești: pentru N. Iorga lumea e guvernată de ordine și tocmai ordinea o face frumoasă și inteligibilă“. Avem aici, în cincizeci de pagini de exegeză iorghistă, suficiente puncte de plecare pentru un posibil eseu autonom, pe care autorul are toată îndreptățirea să-l dea.

Chiar cînd obiectul investigației se schimbă, precizia observației rămîne nealterată. O glosă la Pârvan ni-l înfățișează pe istoricul român într-un raport al diferenței specifice cu Nietzsche („Spre deosebire de Nietzsche însă, pentru care substratul apariției gîndului tragic era de natură estetică, potrivit lui Pârvan el este de natură **etică**“), un comentariu la **Impresiuni de călătorie în România** de Alexandru Pelimon arată o impecabilă cunoaștere a structurilor retorice ale literaturii vechi: „În multe locuri din text [...], sub cele cîteva neologisme, simți topica de Minei sau Pateric“), pentru ca o relectură a **Jurnalului** lui Mateiu I. Caragiale să producă rînduri admirabile, ca acestea, în care ghicim contrafacerea premeditată de factură estetizantă, pe care prozatorul român, a ținut-o la mare cinste („Spre deosebire de un G. Călinescu sau Dan Botta, mari iubitori ai Italiei, dar ai aspectului ei monumental și vulcanic, Mateiu nu își apropríe, din natură, explozia primordialului, ci ornamentul studiat, veghea estetică, adăogirea îndelung șlefuită... Se simte astfel acea mîhnire tandră a sufletelor extenuate de propria lor duioșie și timiditate“). Cîteva adnotări par mai degrabă ocazionale (cele despre Vasile Băncilă ori despre Neagoe Basarab), fără adîncimea și strălucirea celorlalte, în schimb altele dau la lumină informatii inedite ori prea puțin cunoscute: **Dintr-o arhivă inedită** rediscută una din primele monografii (dacă nu cumva prima) pe care i-o consacră lui Eminescu Elie Miron Cristea, doctorand, în 1895, la Budapesta cu o teză intitulată **Eminescu, viața și opera**, tipărită mai tîrziu într-o obscură tipografie din Gherla; **„Inscripție“ argheziană** aduce la cunoștință o însemnare argheziană, inedită, irizată de nostalgiile monahale ale juvenței; **Damian Stănoiu, monograf** îndreaptă o eroare de istorie literară; **Însemnare autografă a lui Pierre Emmanuel** face cunoscut cititorilor un scurt text autograf al poetului francez, cu prilejul unei vizite în România.

Nu putem deduce, din **Bucuria lecturii**, nici o metodă critică anume și nici o specializare a exegezei. Autorul cărții refuză să lucreze cu instrumentele criticului propriu-zis, de teamă, probabil, să nu-și piardă ingenuitatea. Pune în prim plan ceremonialul bucuros al contactului cu cartea, iubește protocolul lecturii, care e un mod de a-i spori valoarea culturală, se leapădă de inhibițiile specialistului, practică observația spontană, mărturisirea. Libertatea deplină e starea sa de grație. Pare să se revendice de la o tradiție a eseului viu și erudit, eliberat de orice canon, pe care literatura noastră a cunoscut-o. V. G. Paleolog, Petru Comarnescu sînt, printre alții, asemenea fini glosatori pe cele mai diferite teme culturale, capabili de efuziuni delicate, mari admiratori ai faptului cultural. Aidoma acestora, pentru Calinic Argatu-Argeșeanul bucuria lecturii e și un mod al prețuirii spiritului, o formă a admirației, o practică a fericirii.

Multe din textele acestei cărți reiterează sugestia unei „soluții sud-est europene“, fie cînd e vorba de Iorga, de cultura română în genere, fie de anumiți intelectuali occidentali (Heidegger, Pierre Emmanuel, Keyserling). E în aceasta o încercare de reevaluare a spiritualității răsăritene, marginalizată nu o dată, o posibilă soluție de revigorare a culturii apusene prin contactul viu cu aceea sud-est europeană, o reexaminare la zi a dialogului dintre două matrici culturale distincte: „Realități învederate azi de același Apus confruntat cu deznădejdi, manieriste și alexandrine și ai cărui exponenți (Keyserling, Heidegger, Pierre Emmanuel etc.) și-au pus speranța în sud-estul Europei și Orient. Adică în acele zone spirituale în care arta, cultura și în genere mentalitatea omenească nu se constituiau după modelul secvenței care trebuie depășită și înlocuită cu o alta, nouă, menită a satisface dorința de inedit“. Nefiind vorba de o simplă competiție regională, și nici de o vană încrucișare a trufiilor, în această prefigurare a „soluției sud-est europene“ trebuie să vedem și o opțiune mai adîncă pentru o soluție spirituală, de existență, ce pare a fi întrezărită în vocația interiorizării, de tradiție patristică (palamită și filocalică), o tradiție infinit mai sobră și mai metodică decît aceea occidentală, din care transpare și o încărcătură „ontologică“, în stare să unifice și să ilumineze omul în întregul său. E ceea ce sugerează și cîțiva din cei mai avizați exegeți ai acestei spiritualități, precum P. Evdokimov, D. Stăniloaie, care propun ca soluție fundamentală „cenobitismul interiorizat“. Nu-mi dau seama dacă **Bucuria lecturii** are vreo legătură declarată cu aceștia, însă eleganța sugestiilor și temeinicia argumentelor, care-l fac incitant, arată limpede că acest volum e și căutarea discret-înfrigurată a unei soluții de existență.

Radu G. ȚEPOSU

*) C. Argatu Argeșeanu, **Bucuria lecturii**, Cartea Românească, 1989

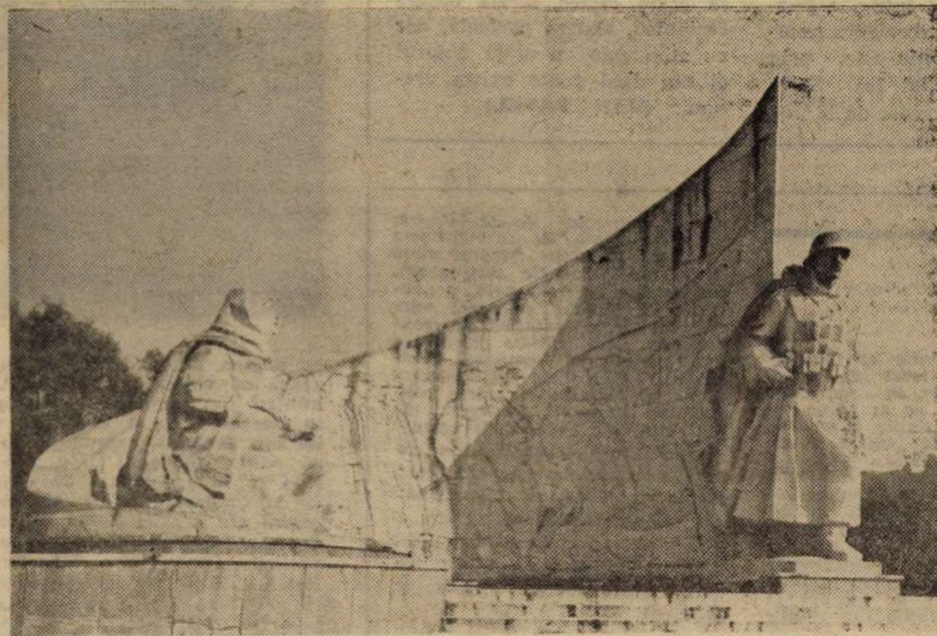

Ediții princeps

I.L. Caragiale: „Note și schițe"

I.L. CARAGIALE

Note și Schițe

Volumul, astfel intitulat, a apărut în anul 1892, la București, în Editura „Librăria școalelor" din Strada Lipscani nr. 96, înființată cu un an înainte de Constantin Sfetea (1864, Brașov — 1924, Carlsbad). Lucrarea a fost executată în „Tipografia și fonderia (turnătoria — n.n.) de litere Thoma Basilescu din Bulevardul Elisabeta III. Pe coperta broșată, din carton de culoare galbenă, este scris prețul „3 lei" și, fapt mai rar menționat „Ediția I".

Cartea are formatul in-octavo, puțin mai înalt ca un exemplar din B.P.T. de astăzi, 127 + 2 pagini, și cuprinde nouă proze scurte: **În Nirvana, Ironie, Două note** — toate acestea amintind de „frumosul și înțeleptul" Eminescu Mihai „trimisul divin" —, **Grand Hotel „Victoria Română", Un artist, Norocul culegătorului** — o caustică apreciere asupra calității informației din presă —, **25 de minute, Temă și variațiuni** și **A zecea muză**. În finalul volumului sînt șaisprezece „pastile" ale ciclului **Din carnetul unui vechiu sufleur**, în care sînt prezentați oameni (Pantazi Ghica, actorii Costache și Iorgu Caragiale, Matei Millo, Mihail Mincu, zis „Țața Mița", Ștefan Mihăileanu, Raluca Stavrescu), locuri (plața Amzei, Podul Mogoșoaiei, piața Constantin-Vodă, localul „Grădina Basarabiei") și întîmplări din București.

După pagina de titlu, se află o filă pe care este scris: „Doctorului A. Urechia". Fiu al lui V.A. Urechia, medicul publicist Alcev Urechia (11.X.1860 — 21.V.1941) a fost, datorită calității sale de fin umorist, unul din prietenii apropiați ai lui Caragiale, care i-a și dedicat volumul. Frontispiciile și cul-de-lampe-uri discrete, care ornează unele pagini, litera citeață, punerea în pagină plăcută vederii fac ca ținuta simplă a graficii cărții să aibă distincție.

Și acum o informație inedită; exemplarul din biblioteca noastră, cumpărat dintr-un anticariat bucureștean, este înnobilat de o dedicație și o semnătură „manu propria": „Lui V. Tasu. Caragiale". Vasile Tasu (n. 1845), licențiat în drept la Iași, în anul 1876 a făcut parte din societatea „Junimea", grupare de care Caragiale se desparte în 1892.

Tot în anul 1892 lui Caragiale i-a mai apărut un volum cu trei nuvele: **Păcat, O făclie de Paști** și **Om cu noroc**. Tot acum s-a editat conferința lui Alexandru Vlahuță, „Curentul Eminescu". **(ION C. ROGOJANU)**

Pariu

Prozatorul Stelian Tănase

Prea puțină epică aflăm în romanul de debut al lui Stelian Tănase, Luxul melancoliei *(1982), în ciuda imaginii arborescente, pletorice a narațiunii. Dacă nu avem o linie foarte clară a faptelor e însă pentru că prozatorul a încercat să epicizeze meandrele unei memorii febrile, agitate, contorsionate de răbufnirile melancoliei rebele, care răvășește existența protagoniștilor, subjugîndu-i pînă la blazare ori resemnare virilă. Pretextul epic e simplu, reîntîlnirea unui fost cuplu adolescentin, Roxana Iliescu și Luca Eugen, însă virtuțile romanului nu vin din reconstituirea melodramatică a unei iubiri pierdute, ci din întoarcerea ibseniană către trecut, în care se ascunde o întreagă mitologie a adolescenței dar și a unui timp revolut, încărcat de prefaceri sociale și politice. Inciziile în realitatea istorică, pe fondul căreia se derulează întîmplările și care e, în fapt, cea a obsedantului deceniu, sînt executate cu finețe, fără obsesii revanșarde, fără ton vindicativ. Planul acesta, urmărit aproape în trecere, e abia prefigurat și el sugerează destrămarea melancolică a vechilor mituri, mutațiile sociale bruște (în familia Roxanei, mai ales), apusul unei lumi blînde și patriarhale. În paralel cu tinerețea protagoniștilor, avem, așadar, și o adolescență a societății, cu toate elanurile ei precipitate, cu dărîmarea ideilor și mirajului citadinismului, dar și cu acea anxietate tulbure care plutea asupra comunității. Peste acest strat subțire și evanescent de amintiri distilate se așterne celălalt, al trecutului sentimental, pe care Luca îl reface caleidoscopic, prin dese rapeluri ale memoriei, prin plonjări subite în fluxul conștiinței. Starea normală nu e, cu toate acestea, nostalgia, ci melancolia ; nu regretul, ci asumarea demnă a timpului pierdut, ireversibil. Toate rememorările lui Lucian Eugen încremenesc pe retină ca un desen în sepia. Singura atitudine respectabilă e replierea aristocrată, luxul melancoliei. Romanul e însă, în afara acestei provocări a biografiei, și o experiență epică ambițioasă, căci aglutinează toate tehnicile și procedeele posibile ale prozei. Imaginea naratorului nu mai poate fi recompusă decît prin însumarea mai multor ipostaze, căci prozatorul, jucîndu-se omniscient-ironic cu textul, cumulează, brebanian, fapte, stări și senzații, schimbă perspectiva narativă, organizează martorii într-o veritabilă ștafetă, uzează de un caleidoscop de stiluri, de artificii grafice, rupe punctuația, exhibă pactul autobiografic, persiflîndu-l, supralicitează stilul interjecțional. Trecerile acestea precipitate nu sînt fără tîlc însă, căci* Luxul melancoliei *are o structură fundamental muzicală. Romanul reia, în nuanțe diferite, o obsesie unică, aceea a trecutului, crescînd din frînturi, contrapunctic, și avînd ceva de simfonie mozartiană, cu creșteri neprevăzute de ritm și intensitate. Prin această știință controlată a construcției romanul lui Stelian Tănase atinge performanța unui caleidoscop*

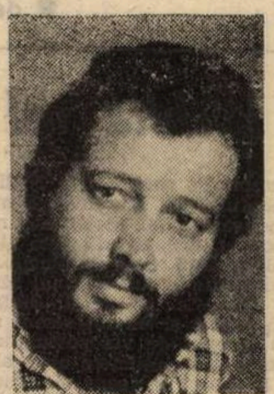

romanesc, cum, în alt fel, Ulise *al lui Joyce ori* Bunavestire *a lui Nicolae Breban. Dar autorul e și un excelent radiograf al stărilor tulburi, ambigue, un foarte bun observator al sufletului feminin, ca în dialogul-monolog pe care Roxana îl poartă cu motanul Grigore în registru gogolian, unde dăm peste pagini excepționale care dovedesc mînă de prozator rafinat, exersat în scrituri din cele mai fine.* Luxul melancoliei *e un roman puternic, viguros, mustind de viață și insinuînd o complicitate fină, sub care se derulează convulsii impecabil ascunse în jungla stufoasă a narațiunii.* (RADU G. ȚEPOSU)

Fișier

Cine nu tace

Pe la mijlocul anului trecut, presa culturală occidentală era zguduită de amploarea și virulența unei dezbateri care s-a stins, totuși, mai iute decît s-ar fi așteptat publicul iubitor de noi cazuri Dreyfus. Intr-un număr al Revistei de istorie și teorie literară, **corespunzător acelei perioade (3—4/1988) dar care a apărut în chioșcuri abia în ultimele săptămîni, Ion Ianoși încearcă un rezumat al acestei dezbateri și își pune cîteva întrebări pe care le consideră cu adevărat importante în asemenea cazuri.**

E vorba de ceea ce, publicistic, s-ar putea numi cazul Heidegger, știută fiind poziția politică a filosofului german după 1933 și tăcerea de care s-a lăsat înconjurat magistrul de la Freiburg după război pînă dincolo de moartea sa. De ce a tăcut Heidegger, așadar, cu privire la atitudinea sa politică ? De ce tace în continuare, arhiva filosofului ? Ion Ianoși consideră că această tăcere nemărturisitoare este adevărata culpă intelectuală a marelui filosof.

Intîi de toate, trebuie spus că o astfel de tăcere nu poate fi nemărturisitoare. Ar fi cu totul nefilosofic a o înțelege pur și simplu ca tăcere vidă. Adevăratul răspuns metafizic al marelui filosof la toate întrebările care se puteau adresa acelor ani din biografia sa nu poate fi altul decît o astfel de tăcere autopunitivă. Pentru că numai o astfel de tăcere poate genera adevăratele judecăți morale și pentru că numai expunîndu-se tuturor sentințelor deodată și în egală măsură, non-apărarea heideggeriană mai poate conserva întreagă demnitatea ființei care are nevoie de o examinare lucidă. Orice încercare a filosofului de a se autoexplica ar fi fost, însă, de departe, o tentativă susceptibilă, culpabilă de subiectivism.

De ce tace Heidegger ? În primul rînd, pentru că nu e deloc sigur că un răspuns al lui ar fi fost mai important decît intransigența posterității. (IOAN BUDUCA)

Conspect

Cartea ideală

La Iași, Tipografia Universității a editat un volum de studii dedicat centenarului Eminescu. Noua apariție, intitulată **Eminescu : sens, timp și devenire istorică** și figurînd drept al treilea volum din **Românii în istoria universală**, se impune prin valoarea cîtorva din contribuțiile publicate. Se remarcă, prin substanța teoretică și profunzimea hermeneutică, studiul **Utopia lui Eminescu** de Sorin Antohi. Încă din primul paragraf, autorul se situează la cea mai înaltă cotă a polemicii, socotind că prin editarea completă a poetului național se face și ultimul pas „pentru a deconstrui dogmele eminescologiei", întrucît „astăzi nu ne mai satisface nici hagiografia diletantă, nici mitul cu accente patriotarde, nici acel cult **Kitsch** ai cărui preoți sînt gazetarii, funcționarii culturali și dăscălimea ignoră". Polemica nu este însă împinsă pînă dincolo de granițele bunelor intenții, deoarece Sorin Antohi socotește că sinteza perfectă, „cartea ideală asupra lui Eminescu — utopie epistemologică imună la orice relativism, la scepticism — se pregătește prin seria contribuțiilor" și că fiecare „șansă ratată a teoriei unificatoare este, într-o asemenea logică a cercetării", necesară. O contribuție este, prin urmare, și studiul lui Sorin Antohi, care pornește de la pozițiile epistemologiei lui Paul K. Feyerabend, încercînd să identifice „ideile utopice din mai multe texte eminesciene, fiind mai puțin preocupat de surse și filiații, încercînd să recunosc mari teme și figuri ale utopismului", precum și „utopismul tacit al lui Eminescu, infuz în text". Fiind doar un punct de plecare pentru o cercetare aprofundată, punctul de vedere al exegetului este greu de contestat, mai ales cînd face cuvenitele distincții între utopismul și antiutopismul poetului (opoziția explicită față de utopie, principiul practic al politicii eminesciene, respingerea metodei utopice, preponderent ipotetico-deductivă, și opțiunea pentru cercetarea empirică, antisilogistică, transfigurarea clișeelor utopiste în ficțiune și publicistică etc.). Nota polemică cea mai accentuată a studiului **Utopia lui Eminescu** nu este însă situată la nivel tematic, ci metodologic: autorul consideră că opera eminesciană nu poate și nu trebuie supusă patului procustian al rigorii metodologice, ci numai traseelor interpretative care recunosc „în text repere culturale sigure". Prin urmare, știm cam cum ar putea să arate cartea ideală despre Eminescu, sinteza perfectă, dar nu știm cum va arăta autorul ei sau dacă poate exista vreunul. **(DAN PAVEL)**

Copertă

Pentru copii și pentru rafinați

Incepînd din anul 1880, opera lui Ion Creangă a cunoscut nenumărate ediții, care-au adus fiecăruia din noi cel puțin o carte în zorii copilăriei.

Atelierele editurii „Cartea Românească" au tipărit în anul 1932 o ediție pentru bibliofili, format 21×27, pe o hîrtie specială bibliofilă, într-un tiraj de 2000 de exemplare. Volumul este ilustrat cu 10 xilogravuri ale Mariei Manolescu-Bruteanu, un portret al scriitorului, o schiță a pictorului D. Stoica, în care-l recunoaștem pe diaconul Creangă, un facsimil după o pagină de manuscris, o fotografie care prinde o secvență a interiorului bojdeucii din mahalaua Țicăului și autograful cunoscutei pagini de duh Prefață la poveștile mele. **Coperta cărții are titlul** Amintiri, **plasat deasupra unei imagini picturale a bojdeucii lui Creangă, în timp**

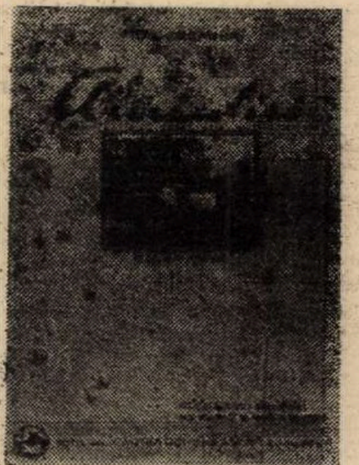

ce pagina de gardă ne avertizează că volumul cuprinde Amintiri din copilărie. **Volumul se deschide cu o biografie a lui Ion Creangă, reprodusă după ediția din anul 1890, apărută la Iași, semnată de Grig I. Alexandrescu. Cele 122 de pagini ale acestei ediții reproduc** Amintiri din copilărie, **povestirile** Popa Duhu, Moș Ion Roată și Unirea, Moș Ion Roată și Cuza Vodă, **precum și** Moș Nichifor Coțcariul. **(CRISTINA IONESCU)**

Atelier

Deasupra flăcării albastre

Pare un alchimist trudind deasupra flăcării albastre, căutînd, printre pietricelele colorate, piatra filosofală. Adăugind, lipind, șlefuind, potrivind cu migală montura pietrei, iarăși lipind, măsurînd, tăind după o dimensiune numai de el știută. Pare un alchimist. Un Hefaistos trebăluind într-o „fierărie" mult prea strîmtă. În spațiul blînd al atelierului său. Pentru că Marian Nacu nu este, totuși, un alchimist, deși izbînzile sale artistice merită din plin apropierea de învățații, de încăpățînații Evului Mediu. Marian Nacu se încăpățînează să facă artă acolo unde, mult mai simplu, ar fi să faci comerț, să lucrezi în serie, pe bandă rulantă. A face podoabe astăzi, înseamnă, în cele mai multe cazuri, a face concesie gustului comun, comenzilor numeroase. Marian Nacu se numără printre puținii din această breaslă, a autorilor de podoabe, care refuză, sistematic, orice compromis, orice abatere de la crezul artistic. Acest refuz îl poți citi în tot ceea ce face, în eleganța „stranie" a fiecărei piese menite să împodobească, în caracterul de unicat al lucrărilor sale, în tensiunile dintre materiale ce ar părea incompatibile, în liniile surprinzătoare, în volutele „stilistice" detectabile cu ușurință.

Dacă, la începutul existenței lor, podoabele erau însemne ale unei puteri sau ierarhii cultice, aveau, adică, un caracter sacru, odată cu „căderea" lor în profan, cu „degradarea" încărcăturii lor sacre, puterea de fascinație a podoabelor de început să fie dată de virtuțile lor artistice, de impresia de desăvîrșire, de cerc închis, de sensibilitatea inculcată de artist fiecărei piese în parte. Podoabele sînt, acum, un surplus de frumusețe, o „cuantă" de inefabil adăugată purtătoarei lor, o tentativă de recucerire a unui paradis pierdut, a unui paradis al frumuseții desăvîrșite. Podoabele lui Marian Nacu au inspirat și scurta considerație teoretică (oarecum) de mai sus. Ele, podoabele expuse de cîteva ori și cele la care artistul lucrează în prezent, sînt, într-o mare măsură, întruchipări ale unei nostalgii, ținînd de o altă vîrstă a civilizației, litere dintr-un limbaj de care nu ne mai aducem aminte. (IOAN T. MORAR)

● *Cartea de debut*

Imnuri și cantilene

Cred că unul din semnele bune sub care se poate arăta în aproape lumina sa adevărată un debut liric este și motto-ul ales cu sinceritate dintr-un mare scriitor, sau înțelept, sub amprenta căruia debutantul se simte, dacă nu, în vreun fel, ocrotit, atunci măcar aparținent declarat la cea mai tulburătoare din revelațiile aceluia, de a semna astfel un angajament intelectual durabil, de a jura pe fericitele moaște ale unui idol, ale unui mare model. Marian Drăghici este, prin volumul de poezie intitulat simplu Despre arta poetică, tipărit la Cartea Românească la sfîrșitul anului trecut, o adevărată revelație, totuși numele lui este aproape virgin pentru cititorul care nu prinde ritmic publicațiile literare din toată țara. Fraza ar merita să se închidă într-un sfios semn de întrebare, pentru că, cel mai bine cu prilejul debutului decît cu oricare alt prilej, am fi dorit să știm, prin bunăvoința editurii, cîteva date biografice despre autor, date care să estompeze senzația că acesta apare ca din neant. Motto-ul, spuneam, poate fi unul din semnele exterioare care subliniază, atrăgîndu-ne atenția asupra zonei culturale care îl fascinează pe autor, și asupra gustului său. Un al doilea frison bun ce emană din presimțirea bucuriei apropiate, ți-l rezervă sumarul cărții, acel Cuprins căruia i-ar fi stat mai bine așezat în fruntea poemelor decît în urma lor, el fiind, în cazul lui Marian Drăghici, un regal de titluri, fiecare părînd un vers perfect, o fibră transparentă din ființa unui poem perfect. Această carte norocoasă, despre care un prieten ne scria din Osica de Sus, că între frumoasele anului ea e Cenușăreasa visătoare, beneficiază și de o copertă sugestivă semnată Matei Șerban, ale cărui linii inspirate coagulează într-un simbol geometric surprins în echilibru, accesibil interpretării celei mai îndrăznețe. Cele 65 de poeme fac substanța distinctă a trei cicluri, primul Cantilena, Tăierea golurilor cel de-al doilea Despodobirea, și ultimul, Mîna care scrie. Fiecare din aceste compartimente lirice separîndu-se, dar nedefinitiv, de rest, se constituie, într-un urcuș valoric, nu precum treptele în el, ci ca porțiuni în pantă, care curg lin în sus una din alta. Cel mai firesc bine pe care i-l dorești unei cărți minunate, este ca ea să fie citită de toată lumea, declarațiile elogioase și prea puținele citate pe care le poți concentra în spațiul unei cronici nesatisfăcînd pe nimeni cu adevărat. Dacă îți place un poem sau altul, dacă vrei să-l citezi pe cel mai important, vei simți că n-o poți face fără să schițezi un minim gest de precauție față de autor. Spre deosebire de tine, spre deosebire de cititorul său ideal, el știe totul despre toată cartea sa, și va trăi, chiar și la lectura cronicii celei mai favorabile, o teribilă frustrare / revoltă / neputință, un tulbure extaz. Vei simți, iarăși, că n-o poți face în justificată nepăsare / libertate a gustului tău, cînd ai brusc conștiința că singurul cititor ideal al cărții nu poate fi altul decît propriul ei autor. Să încerci, totuși, să riști aproximativ locul exact din carte, unde roza mentală ți-a repetat mistica ei splendoare și parfumul. Locul exact, știi, este în și vine din mai multe locuri, și naște alte posibilități ale mișcării în spațiul perfecțiunii. Și nu într-un singur loc, și nici cu același nume deschizîndu-se miracolului unei singure chei, apar metaforele obsedante ale acestui atît de fin poet: bîtlanul purpuriu, steaua dubiă și rîsul broaștei în apă, violența fără limbaj. Corpul și roza mentală, zborul șarpelui cu penaj roșu roșu interminabil, ușa deschisă în anxietate, barbarul și melancolia, focul de paie, spaima de contemplații, Marea verticală, iarba păscută de cîini, cele o mie de picioare ale păianjenului de apă, asfințirea din gînd, mecanismul ascuns al plutirii, norul evaporat, golurile mai mari ca supraviețuirea fără urmași, omul mergînd în înserare fără pămînt sub picioare, ochii de fiară holbîndu-se în cartea ta, soarele prenatal, plînsul celui singur care umple moartea, și, în sfîrșit, acest imperativ de abis din Imn celei care merge: Fii liniștită, toți vom ajunge acolo unde tu ai fost tot timpul... Cartea trebuie cu obstinație citită, ea e un bun iradiant, generos, e un exemplu de simplă și mișcătoare frumusețe, ceva ce se poate iubi, admira, fără putința furării / imitării, ci numai a oglindirii celei mai pure. Despre arta poetică, volum conținînd imnuri și cantilene, poezie care, într-adevăr, se supune, prin rigoarea exemplară a autorului său, unui canon, foarte profitabil și plăcut pentru cititor. Poeziile sînt pline de solemnitate, sînt blînde-grave meditații cantabile, cu o înclinare sentimentală de o calitate nouă a acestui mod de a fi în cordialitate perfectă cu lumea lumii și lumea ideală. Marian Drăghici dublează fabulosul trecut al artelor, surîsul lor de atîtea ori și de atît de mulți pierdut, ori negăsit, ori niciodată căutat, oho, cu precizia tăioasă a inevitabilei întîlniri cu nimicul și cu nimeni, undeva, oriunde, peste tot în existentul fără trăire. Să încerci totuși, să aproximezi locul, ei numindu-se Imn celei care merge, Poemul oglindit, Fragment de vînătoare, Eu, Martha și Marcel, Mîna care scrie, Ușa lui Daniel, Mecanismul ascuns al plutirii, Norul evaporat, Semnul de carte, Anul 33, Arbore, Se desfoaie daimonul, Sfîrșitul dragostei, Despodobirea, Elegie cu bîtlanul purpuriu, Focul de paie, Umbra unui corp imaginar. Să încerci să forțezi gustul limitei, granița acestui gest putînd fi trasă oriunde, după puterea fiecăruia, visînt prea mult sau nevisînd destul, sau nevisînd deloc. Totuși, să încerci din puțin să-ți dai seama că nu-ți pasă că nu știi ce și cît miracol însoțește nașterea unui poet. Vei putea să ispășești această nepăsare spunînd. Poetul te-ajută de-aproape, îți suflă ce trebuie să spui. Și-ți va fi dintr-o dată mult mai bine: discret, fără nici o / prejudecată / pe la mine a trecut îngerul dar nu eram / în vremea aceea acasă, nici casă nu aveam (numai o trîmbiță, / veche, la geam // geamul plutea, dansa / în bătaia vîntului pe-o mare joasă) // Mîna iese din spațiul zilei acum, dezleagă / zgomotele de pămînt / sunetele de apă : orice s-ar spune despre tine, frate / încearcă jucăria asta într-o seară; poate va trece prin cameră // o vibrație întunecată, spirala / unui tors de fată aurind / aerul morților cîndva discret / fără nici o (iartă-mă) / finalitate. Și, de undeva, din dreptunghiul așezat vertical al altui poem, se întoarce, ecoul închegat al altui glas ce și-a cîștigat, în schimb, plătind scump luxul nefericirii sale, statutul de sfătuitor. Se aud cuvintele-i, gîndite, răs-gîndite, din perspectiva altei perspective: Am plecat era timpul inconsistență tunătoare / pînă și ușilor trîntite cîndva în urma mea / le-am cerut iertare / pînă și clopoțelului / de la intrare / era // într-adevăr timpul (o zi-nsorită, oarecare / cu flori de stepă pe masă) // Un fel de căință mă încearcă acum, nu regretul / ah, o căință melodioasă, îmbietoare — / cum ai vedea cînd focuri dau pe mare / un ins mergînd în stepă / să rîdă singur să culeagă flori de stepă. (Sfîrșitul dragostei). și: Un poem la o sută de ani / continuu / răsărit de soare prenatal. Și ea zîmbind la fereastră, în absența / mîinilor sale / întunecate. — astfel, copăcei-copăcei / am iubit-o ca barbarul care-și strigă harul în zori / cînd minuscula sa / lume interioară / explodează în mii de sori. Și ea zîmbind la fereastră / în absența mîinilor sale. Totul este, în singurătate / să aparții: un dar adus de departe, brusc / o foiță a cerului pentru semnul de carte.

Constanța BUZEA

● *Convorbiri colegiale*

● DANIELA GIURCULESCU — În singurătate, nesfîrșitul joc feminin al apropierii mentale, sensibile, de lucrurile altfel de nestăpînit. Pentru firile iubitoare de pace, delicat meditative, această acumulare de stări apărînd ca o succesiune de rînduri eliptice, fiecare evocînd, numind, sugerînd cîte ceva ce nu pare a se lega de rest, finalizează într-un text liric de un gust fin, și care text poate fi prelungit la infinit. Calitatea de fond a unei atari poezii stă, iată, în inevitabilul ei defect — monotonia. Cuvinte în fragile tapiserii umbroase, a căror structură o poți risipi cu numai o respirație, cu numai prezența unui timpan. Superbe tapiserii a căror murmurată lucrătură o și poți opri oricînd și oriunde în masa modelului. Durata ei nu suferă, nu pierde nimic prin întrerupere. Parcă ar trebui lăsată unui moștenitor imaginar, s-o ocrotească în același calm pur feminin pe care-l pretinde cu desăvîrșită blîndețe : Crengi de măr irosind / miremele fluide ale unui alt anotimp / culoarea uitată a gesturilor tale / ninsoarea coborîtă în lespezi / murmurul confuz a părului tău / reașezînd dimineața în vechile hotare / ale visului. Sînt aici datele milenare ale poeziei de dragoste, poeziei care are șansele cele mai mari să dureze, odată cu lumea, cît lumea, de dragul nostru.

● MIHAI SULTANA VICOL — Din cînd în cînd, din ce în ce mai rar, e drept, scrisorile dv. pline de o impresionantă fervoare, și poeziile, din care am citat frumoase fragmente în spațiul acestei rubrici, ne-au pus în dificultate. Vă adresați unei publicații studențești, și, după cum ușor se poate observa, prin firescul împrejurărilor, acordăm mai multă atenție creației studențești. Cum însă demersul dv. este sublim, ,cum la ora aceasta, după ani de căutări, muncă și lectură, poezia expresionistă vă spune atît de mult încît v-ați decis și căutați a reface, după cum mărturisiți, ceva din marea poezie a începutului de veac, nu putem decît să ne declarăm solidari cu acest demers, fără însă a vă tipări textele, care, cu timpul, își vor găsi cu siguranță locul întreg cuvenit într-o carte admirabilă. Iată o mostră, în finalul unui poem care ne-a plăcut mult : Prin cartier se usucă larma / vinului nou, ... / Mama sufocată de astm / cu duioșie îmi vorbește / despre floarea de mac / șoapta-i cade în negura plînsului, / nimeni nu-i mai promite seninul // Acum în noiembrie / prin însîngerate tufișuri / scînteiază ochii sălbăticiunii / o brumă unică / / Aștept frigul din frig. (Expresionism I).

● RODICA GHIGEANU — Dacă veți trăi ca pe o dezamăgire răspunsul nostru net negativ, va fi acesta semnul că nu sînteți o luptătoare, că numai întîmplător ați compus cîteva versuri sub impulsul, pe cît de minunat irepresibil al vîrstei, pe atît de firesc și comun. Cei apropiați vor fi, din iubire, bineînțeles, orbiți de bucuria de a vă ști scriind poezii și se vor grăbi să facă din aceasta un eveniment în plan sentimental. Vor greși, cu siguranță, fie și numai pe jumătate. Vă place poezia și citiți poezie, și, citind asiduu, puteți învăța mult, puteți chiar să vă faceți o idee asupra talentului sau netalentului. Ce-ar fi să încercați, pentru început, un exercițiu de grație constînd în lectura succesivă a Lacului eminescian și a poemei proprii Dor, supraveghindu-vă neapărat punctuația : Noi doi sîntem, noi // mai departe ca alți doi, / între două emisfere : / eu sînt nord / tu ești sud, / și-amîndoi sîntem desculți / pe nisipul ars / al așteptării...?

● LILIANA STOINEA. — O eventuală lecție de poezie poate începe și cu legitima întrebare dacă nu vă deranjează chiar deloc că în cuprinsul a numai 9 strofe apar atît de des formule ca : splendoarea cea veșnică, azurul cel viu, pata cea roșie, frunza cea verde, pescărușul cel frînt, clipa cea tristă. (CONSTANȚA BUZEA)

● *Solfegii critice*

Despre poet și poezie

„A vorbi de poet este ca și cum ai striga într-o peșteră vastă... Nu poate să ajungă vorba la el fără să-i supere tăcerea. Trebuie vorbit pe șoptite". Aceste vorbe constituie omagiul unui poet, Arghezi, adus unui alt poet, Eminescu.

Cineva spunea că poezia ar fi o convenție. Dar ce nu este convenție! Tot ce ne înconjoară. Universul întreg constituie un sistem convențional al ordinii raționale. Poetul e demiurgul ce sacralizează coordonatele acestui sistem fizic, laic, printr-o alchimie heteroclită. El apără spiritul de prozaicul realității. Hedonismului nostru declarat sau mascat, poetul îi opune asceza spiritului, religia verbului. Poetul damnat, poetul orfic sau poetul revoluției cutremură conștiințe, flagelează sentimente, demolează sau înalță imperii. Deține cheile cu care poate deschide porțile sufletului, oblojește răni nevindecabile, sensibilizează materia amorfă.

Precum demiurgul, poetul oferă lumii, înainte de lumină sau întuneric, Cuvîntul. Pentru că, la început, a fost Cuvîntul. Logos-ul.

Experiențele interioare, aventura spirituală a poetului ne sînt sugerate sinestezic într-o infinitate de combinații cromatice, efluvii sonore sau structuri pur semantice dar înzestrate cu o uriașă putere de sugestie.

Dyonisiac sau apollinic, poet al Cetății sau al rusticului, diurn sau nocturn, austral sau hiperboreean, nostalgic sau vizionar, poetul oficiază de la amvonul spiritului întru adevăr și frumusețe.

Extensia termenului de „poet" și asupra celorlalte arte — poet al culorii, poet al sunetului — nu face decît să certifice postulatul că fiecare artist, indiferent de domeniu, e în mod natural și un poet și că acesta se exprimă cu instrumentele specifice artei sale în numeni poematici. Nu pledăm, desigur, pentru o monopolizare sau o supremație absolută a poeziei — să ne gîndim doar la spusele lui Paul Verlaine („De la musique avant tout choses") — dar e limpede că actul intim al creației investește în orice operă de artă, conștient sau inconștient, un dram de poezie.

Dincolo de certitudini și iluzii, netulburat de curgerea implacabilă a timpului, poetul are o singură prejudecată cea a frumosului, a esteticului ridicat la rang de principiu universal, de lege absolută a existenței noastre. Prin această dimensiune, deopotrivă etică și estetică, re-trăim și re-gîndim la condiția noastră umană, la rosturile și metamorfozele pasagerei noastre existențe terestre.

Aspectul fundamental al poeziei este acela că ea oferă un sens, o formă reală și o valoare spațiului temporal. Ipostazierea spirituală a omului în timp e dublată de o incursiune în universul metaforei, al Edenului poetic. Cititorul de poezie devine, prin actul lecturii — descifrînd simbolurile universal-eterne — un alter ego al poetului, o orgă ce vibrează modulator sub mîna fabuloasă a maestrului.

Poezia e un catharsis, o izbăvire de convulsiile cotidianului frust, ale presiunilor stresante generate de asaltul hipertehnicizării contemporane. Fluxul memoriei captează din real sau imaginar fotograme preexistente sau pur și simplu frînturi semantice pe care le structurează eliptic sau pitagoreic, conferindu-le statut propriu, cu drept de ființare în cetatea artelor. Revelațiile poetice sînt doar aparent fugoase, căci imaginația poetului le conferă întotdeauna consistență. Chiar dacă acceptă o formulă, poezia nu înseamnă doar acea banală și mult prea uzitată „inspirație" a sufletului. Seducția genuinului sau viforul imprecației nu se anulează reciproc. Lirica de idei poate îmbrăca cu ușurință — infinitatea sintagmelor și licențelor îi stă la îndemînă — mantia imaculată a hieratismului sau cea fovistă a sarabandei multiformale. Adoptarea pathosului liric, practicarea sinceră a poeziei, netrucat, un mod de a trăi olimpian, senin, eliberat de imixtiunea limitelor și poncifelor curente.

Să privim în jurul nostru: cu un minim efort al înțelegerii, ne vedem cufundați într-un adevărat ocean de poezie. Într-una din nuvelele sale, Mircea Eliade propune o viziune tulburătoare asupra puterii noastre de percepere : „... oricînd și oriunde putem fi fericiți, adică liberi, spontani, creatori. Nu e nevoie de peisaje paradisiace, nici de prezențe nobile și înălțătoare, de muzică angelică și celelalte. Aici, ca și oriunde în altă artă, oricînd, în orice împrejurare, dacă știm cum să privim și să înțelegem". Să nu ne autosuspectăm de nereceptivitate ori deficit de sensibilitate. Sîntem înzestrați cu toții, prin însuși codul genetic al speciei, cu puterea percepției. Să trăim în și prin poezie, să ne dăruim poeziei.

Virgil MITACHE

Epoca Nicolae Ceaușescu – triumf al devenirii noastre

Participînd la făurirea istoriei și a propriului destin

La ceasul acestui fierbinte bilanț, cînd pagina albă primește tiparul adînc ritmat de emoția și cadența gîndurilor celor mai semnificativ marcate de adevăr, de istorie, de eroism, viața noastră adună în sine generos simbolul evenimentului prim, viața noastră de acum sărbătorește viața acelui moment, amintirea lui găsește loc înflorit în prezent, spațiu egal în măreție și valoare cu măreția și valoarea sacrificiilor omenești ce s-au consumat atunci, în August. Eveniment declanșator al unei istorii noi în care va fi angrenat un popor întreg cu toate energiile sale, cu toate șansele sale, cu toate generațiile sale, cu toate aspirațiile sale; un popor cu vocația păcii și a muncii pașnice, un popor mîndru de sufletul său, de fiecare trup în parte născut și numit din iubire și din minunea de a se vrea și a fi întotdeauna liber. Un fierbinte bilanț al vieții și luptei unui popor trăindu-și deplin la dimensiunea faptelor uriașe, fiecare clipă purtînd în ea conștiința noastră comună, sumă a conștiințelor individuale ce și-au găsit făgaș cuprinzător într-o politică înțeleaptă, într-o consecvență a acestei politici ce a ținut și ține seama de fericirea și bunăstarea noastră reală și de durată, și care exprimă plenar existențele noastre într-un efort unic, exemplar, romantic, revoluționar. La ceasul acestui fierbinte bilanț de August, primul lucru la care ne gîndim este pacea noastră în pacea lumii întregi, îngemănare de timp viu și de spațiu rodnic la nivelul întregii planete. Și orice bilanț începe, firește, cu începutul, dar este atît de dificil, aproape imposibil să indici exact secunda celei dintîi fapte, între multele fapte conservate de memoria noastră, de pagina tipărită, de pelicula tremurată, de vocile celor care își amintesc cu mîndrie și evocă cu simplitate contactul lor cu istoria incandescentă concentrată în acea secundă unică marcînd începutul. Un început tumultuos la care au luat parte cu entuziasm dus pînă la contopire totală un număr atît de mare de oameni atenți la evenimentele majore ce marcau sfîrșitul iminent al unui război crunt și distrugător, atenți la viața care trebuia apărată cu chiar prețul vieții, atenți la viitorul ce trebuia să-și intre în drepturile sale legitime, chiar din clipa aceea, a unei nașteri pline de speranțe și încredere în destinul bun al oamenilor. Au fost scrise în timp milioane de cuvinte care, iată, n-au consumat și nu vor consuma niciodată, întreaga și sfînta substanță a acelei secunde de început. Începutul nostru era și a rămas imaginea unui vast răsărit de luminoasă gîndire creatoare și de generoasă și clarvăzătoare perspectivă. Momentul 23 August, acel moment de început a fost esențial pentru istoria noastră, a fost sămînța a tot ce a urmat să se întîmple și s-a împlinit la noi, sămînță aruncată de partid într-un pămînt fertil, într-un material uman valoros, oameni și pămînt deopotrivă însetați de pace, o țară harnică și un popor concentrat în voința și puterea lui generatoare de bunuri și valori. O țară din acel moment liberă și un popor luîndu-și în stăpînire destinul concretizat în timp în suma impresionantă a tuturor faptelor sale semnificative, faptě de muncă ce au schimbat de atunci din temelii fața lumii românești, destinul nostru de oameni liberi în patria liberă, cu fața îndreptată spre un viitor grandios și acoperind cu prestigiul și perseverența dragostei întreaga suprafață vizibilă, materială de care dispunem astăzi, dar transformînd și în profunzime însăși ființa umană, omul înnoindu-și cu datele istoriei incandencente propriile date, educîndu-se și fiind educat în spiritul luminos al faptelor eroice, fapte inspirate de exemplul de muncă, de luptă și devotament al comuniștilor față de țară și popor, față de cauza socialismului și a comunismului, fapte inspirate de o politică dreaptă, înțeleaptă în favoarea oamenilor, fapte inspirate în primul rînd de viața exemplară în totul și de lupta neîntreruptă și eroică, de munca gui celor 24 de ani ce s-au scurs de la Congresul al IX-lea încoace, a dovedit că se poate, voința sa de pace, de pace reală și durabilă pe planetă s-a impus, voința sa, lupta sa și munca sa îndîrjită, urmărind ca nimeni altul în istoria noastră propășirea societății românești. Un om stăpînind cu argumentele științei întreaga dialectică a devenirii comuniste a patriei, România socialistă, prosperă și admirată în lume, fiind pe drept cuvînt marea sa operă. O întreagă epocă îi poartă numele cu îndreptățită mîndrie, și prin acest lucru face dovada unui devotament, fără margini față de popor și al poporului român față de iubitul lui conducător, ce și-a închinat întreaga viață și toată energia în numele binelui românesc. Nu este loc din această țară, nu există punct piciul Epocii Nicolae Ceaușescu, fapte, locuri, obiective, idei ce au prins contur și materialitate, obiective funcționînd în toate domeniile de activitate. Transfăgărășanul nu a existat, dar astăzi există în creierul munților noștri, ca o coroană accesibilă, vizibilă, semnificativă pe înălțimi. Metroul era un bun despre care auzeam că există în confortul urban al altora. Astăzi Bucureștiul se mîndrește cu această realizare modernă, meritată de noi, ca rod al politicii de înnoire a marelui conducător și rod al muncii și tenacității pe care el ne-o inspiră în fiecare moment prin exemplul propriu. Energia acestui bărbat, realizările poporului nostru, visurile noastre împlinite își trag sevele din sămînța de foc a lui August. 45 de ani în libertate, dintre care 24 de ani de

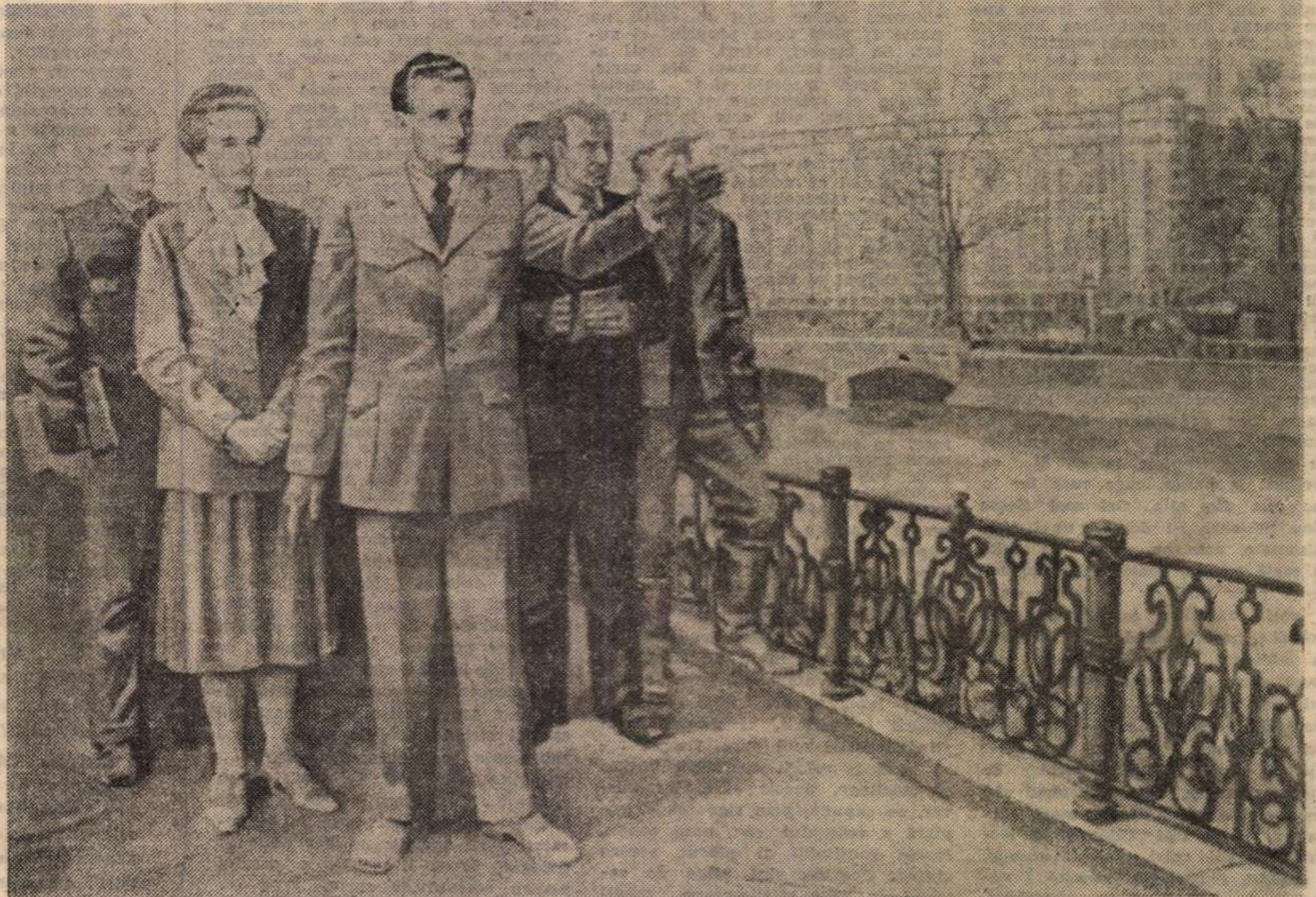

neobosită a secretarului general al partidului nostru, stimat și iubit de un întreg popor, tovarășul **Nicolae Ceaușescu.** Un om al păcii, un om pentru istorie, un om înzestrat cu geniul înnoirilor grandioase, animat de idealurile fundamentale ale poporului nostru și animat de o dragoste nețărmurită față de poporul său, animat fără încetare în aspirația sa sinceră și incandescentă de comunist de a-și vedea poporul atingînd cît mai repede și mai substanțial cele mai înalte culmi de civilizație și progres. Idealurile sale, idealurile noastre, o națiune liberă, unită în jurul partidului, cu toți fiii egali în drepturile și datoriile față de țară, față de prezentul și viitorul ei luminos. Un om al păcii, un om pentru istorie, societatea socialistă măreț îndreptîndu-se sub geniala sa îndrumare spre deplina și uimitoarea sa împlinire, strălucind pe măsura geniului său politic care a trasat cu vigoare și hotărîre căile dezvoltării societății socialiste multilateral dezvoltate. Un conducător de geniu intuind și canalizînd în mod uimitor, impunînd generos un uriaș avînt constructiv ale cărui proporții ne inspiră nouă tuturor o și mai mare încredere în forțele noastre, în visurile noastre cutezătoare. Un om angajat cu toată ființa în istoria noastră, în plin prezent, a cărui activitate neobosită și al cărui geniu vizionar, de-a lungul oricît de îndepărtat de pe harta țării, care să nu se fi bucurat de prezența sa activă, eficientă, care să nu fi sesizat și să nu fi răspuns la chemarea sa de entuziast revoluționar la o reașezare lucidă a geografiei dinamice a țării, pe temeiuri comuniste, în datele fierbinți ale prezentului în continuă mișcare. Clarvăzătoarea sa politică a avut în permanență în vedere nevoile societății. Viața sa, opera sa vie, a avut în vedere, mereu, bunăstarea poporului român. O exemplară bogăție de idei, de fapte și gîndire revoluționară, un strălucit exemplu de trăire, în numele unui ideal măreț care imprimă unui popor întreg, unei întregi națiuni gustul pentru o bunăstare și o înălțime morală a tuturor actelor sale. Noi toți cunoaștem în profunzime semnificația și eroismul vieții sale, dovezile acestei vieți de continuă dăruire au nume definitive atît în istoria cît și în geografia României socialiste. Revoluția este în noi, izbînzile revoluției depind de noi toți, noi toți ne-am inspirat de 24 de ani încoace din gîndirea înnoitoare și profund deschizătoare de orizonturi a secretarului general al partidului, tovarășul **Nicolae Ceaușescu.** Îi cunoaștem tenacitatea și patosul ardent și îl urmăm cu tot entuziasmul nostru pe marele conducător. Cîteva nume, numai cîteva nume din miile de mii de nume înscrise pe frontispiciul împliniri și avînt revoluționar nemaiîntîlnit în istoria noastră, concretizat în valori cu care ne mîndrim în fața viitorului. Platforme industriale, poduri și canale, orașe întinerite din temelii, construcții grandioase, localități rurale de nerecunoscut prin aerul lor modern și prosper, revoluția industrială, noua revoluție agrară, pămînturi tinere redate agriculturii, producții depășind proporțiile viselor celor mai îndrăznețe, cursuri de rîuri amenajate excelînd în frumusețe și în eficiență, tot ce mișcă-n țara aceasta, tot ce se naște și se preface în bogăție semnificativă, o datorăm strategiei de durată a politicii partidului, o datorăm gîndirii vizionare a conducătorului nostru stimat și iubit. Patria noastră, epoca noastră, istoria noastră nouă care începe în Augustul eliberării, care se iluminează și urcă vertiginos pe cele mai înalte culmi de progres și civilizație odată cu Congresul al IX-lea al Partidului, toate ne aparțin pe deplin, totul se datorează muncii noastre neîntrerupte, tot binele decurge din meritele uriașe recunoscute ale președintelui **Nicolae Ceaușescu,** totul a fost inspirat și condus spre măreție de geniul său politic, de clarviziunea cu care ne-a condus și ne conduce spre împlinirea destinul nostru măreț și unic.

Ioan HORZAN

amfiteatru
revistă literară și artistică editată de Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România

Adresa redacției: 79 782 București, str. Ștefan Furtună nr. 140, sector 6, telefoane: 15.72.85, 15.72.86, 15.72.87. Secretariat redactor-șef: 15.70.86, 16.78.10 / 157. Abonamentele se fac la toate oficiile din țară sau la difuzorii voluntari din școli, universități, instituții. Costul abonamentului: 36 lei pe an. Cititorii din străinătate se pot abona adresindu-se la „ROMPRESFILATELIA" — departamentul export-import presă P.O. BOX 12—201. Telex 10376 prsfir. București. Calea Griviței nr. 64—66.

Redactor-șef: DINU MARIN
Redactor-șef adjunct: OTILIAN NEAGOE
Secretar responsabil de redacție: LORIN VASILOVICI
Șef de secție: RADU G. ȚEPOSU

amfiteatru

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ EDITATĂ DE UNIUNEA ASOCIAȚIILOR STUDENȚILOR COMUNIȘTI DIN ROMÂNIA

ANUL XXIII – Nr. 9 (285) APARE LUNAR – SEPTEMBRIE 1989 12 PAGINI, 3 LEI

Vibrantă angajare revoluționară

Începutul noului an de învățămînt a însemnat pentru tînăra generație din patria noastră, pentru întregul popor, prilejul de a-și exprima — într-o atmosferă de vibrantă angajare revoluționară, de adeziune deplină față de politica partidului — satisfacția vie față de propunerea de realegere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, la Congresul al XIV-lea, în funcția supremă de secretar general al partidului, elocventă expresie a hotărîrii ferme a poporului nostru muncitor de a face totul pentru înfăptuirea exemplară a mărețelor programe de dezvoltare multilaterală a patriei. În cadrul vizitei de lucru în județul Iași, tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu au luat parte la marea adunare populară din străvechiul municipiu Iași, cu prilejul deschiderii noului an de învățămînt 1989—1990, adunare populară care se înscrie ca un esențial moment politic al rodnicului dialog de lucru cu oamenii muncii din această parte a țării.

La marea adunare populară, la care s-au reunit peste 100.000 de cetățeni — muncitori, țărani cooperatori, cadre didactice, numeroși studenți și elevi — a luat cuvîntul tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România. Cuvîntarea conducătorului partidului și statului nostru, urmărită cu deosebit interes, cu profundă satisfacție și deplină aprobare de participanții la marea adunare populară, a subliniat faptul că dezvoltarea învățămîntului general și a învățămîntului superior în țara noastră este un rezultat direct al creșterii puternice a forțelor de producție, a industriei, a agriculturii, a tuturor sectoarelor de activitate, fapt care a dus la formarea unei clase muncitoare cu o înaltă pregătire, de ingineri, de specialiști cu o înaltă calificare și cu un înalt nivel tehnico-științific — condiție hotărîtoare pentru făurirea socialismului și comunismului. „Doresc să mă adresez, și de astă dată, studenților — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu — cu chemarea de a învăța și învăța, de a depune eforturi susținute pentru însușirea celor mai înalte cunoștințe științifice și tehnice din toate domeniile, din științele sociale despre lume și viață, despre legile naturii și legile dezvoltării omenești. Pentru a înfăptui obiectivele făuririi comunismului în patria noastră avem nevoie, în toate domeniile, de specialiști, de ingineri și tehnicieni, de oameni de cultură cu cele mai înalte cunoștințe".

Pornind de la necesitatea înzestrării tineretului cu înalte cunoștințe, dar și cu înalte trăsături revoluționare, patriotice, care să asigure continuitatea neabătută în viitor a procesului revoluționar, victoria comunismului și întărirea independenței României, tovarășul Nicolae Ceaușescu a insistat asupra faptului că nu există astăzi — pentru copii și întregul tineret — obligație patriotică și revoluționară mai înaltă decît aceea de a învăța, de a folosi la maximum condițiile create de partid, de statul nostru, de popor, pentru a studia și a-și însuși cele mai minunate cunoștințe din toate domeniile.

Față de condițiile excepționale de învățătură, de formare multilaterală, comunistă, față de grija susținută a partidului, a secretarului său general, tineretul universitar, împreună cu întregul tineret din patria noastră, are datoria patriotică de a se angaja în mod revoluționar pe drumul ridicării continue a nivelului dezvoltării sociale și economice a patriei, a nivelului de civilizație al poporului nostru, care să ducă la transformarea întregii națiuni într-un popor cu o înaltă știință și cultură, un popor înarmat cu știința și cultura cele mai înaintate.

„Amfiteatru"

Din sumar:

● **Orizontul valorilor autentice**: opinii ale tinerilor creatori studenți, în întimpinarea Congresului al XIV-lea al partidului (pag. 2) ● Un eseu de Ioan Buduca despre înnoirile paradigmei poetice (pag. 5) ● Despre proza tinerilor, azi, un grupaj de comentarii, intitulat **Discurs asupra realului** (pag. 6—7) ● **Restituiri la timpul trecut** de Ion Cristoiu (pag. 8) ● Poezii și proză de Angela Baciu, Octavian Soviany, Cristian Popescu și Dan Rațiu ((pag. 10) ●

Natură vie, cu penel

De mai multă vreme, creația tînără, trăind spiritul performanței, își adjudecă frumoasa vecinătate cu arta matură, cu marile izbînzi creatoare. Pentru tinerii plasticieni studenți, imaginile exuberanței și ale eflorescențelor policrome sînt chiar emblemele artei lor, efigiile efortului lor aureolat de mișcarea delicată a penelului. Din tabăra de creație care a avut loc în acest sfîrșit de vacanță la Hîrlău, studenții plasticieni, întruniți într-o efervescentă atmosferă de lucru, ne oferă cîteva secvențe din opera lor estivală, în reproducerea fotoreporterului Mihai Cojocea, cu care ilustrăm acest număr al revistei, girîndu-le, o dată în plus, frumusețea angajamentului lor artistic.

În dezbaterea partidului, a întregului popor, Proiectul Programului — Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului

Valorile politice ale culturii socialiste

Într-un film românesc, pe care l-am revăzut de curînd la televizor și în care jucau cîțiva dintre cei mai bine cotați actori, personajul principal — un tînăr inginer care face o invenție de natură să aducă beneficii de milioane și să „bată" produsele de pe piața mondială — este dat afară dintr-o întreprindere importantă, pentru că zdruncina inerția unor birocrați și clintea autoritatea unor directori cu merite de pe vremuri, și trimis undeva pe un șantier. După o vreme însă, datorită intervenției primului secretar de județ, un om politic cu simțul dreptății și echității, inginerul este „reabilitat", invenția lui este brevetată și pusă în practică, iar el este chemat înapoi, bineînțeles, într-o funcție importantă. Pînă aici totul pare previzibil, numai că în finalul filmului se întîmplă ceva uimitor: tînărul inginer refuză funcția de director și rămîne pe șantierul unde fusese primit cu brațele deschise — un șantier cu viață dură, dar extrem de important din punct de vedere economic — și unde contribuțiile lui de specialist fuseseră puse în practică. Iar cînd refuză să revină ca director în întreprinderea de unde a fost expulzat și rămîne pe șantier, el afirmă: „Și aici este nevoie de mine". Scepticii ar putea chiar să pună la îndoială sinceritatea opțiunii lui sau autenticitatea faptului de viață.

Noi nu vom pune la îndoială nici una, nici alta, pentru că pretutindeni în jurul nostru s-au înmulțit situațiile de viață și de muncă în care, împotriva prejudecăților sau a tentațiilor de moment, oamenii acționează, gîndesc și se comportă cu gîndul la viitor, în conformitate cu valorile morale pe care societatea le edifică. Sînt frecvente situațiile în care demnitatea umană a constructorului socialismului, demnitatea umană a profesionistului pregătit în anii de mărețe împliniri ai noii societăți iese la iveală, încît — chiar dacă ele nu constituie încă regula, mai bine zis tocmai pentru că nu constituie regula — ele trebuie scoase la iveală și arătate tinerei generații în formare, tuturor celor care au de învățat din ele. În acest sens, trebuie să medităm mai mult la îndemnurile adresate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, creatorilor din toate domeniile vieții: „Avem nevoie de o lite-

Simona CORLAN

(Continuare în pag. 3)

In dezbaterea partidului, a intregului popor, Proiectul Programului-Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului

Orizontul valorilor autentice

Marele interes pe care documentele programatice, premergătoare Congresului al XIV-lea, l-au produs in rindul tuturor cetățenilor țării se regăsește, in aceste zile de inaltă vibrație patriotică, și in orizontul de formare al tinerilor creatori-studenți, racordați, cu intreaga lor ființă, la sensurile majore conținute de Teze și de Proiectul Programului-Directivă, la tensiunea marilor idealuri care animă societatea noastră contemporană. Opiniile citorva din numeroșii creatori, martori ai realităților fără precedent pe care epoca noastră le oferă ca sursă majoră de reflecție și inspirație, sint tot atitea secvențe grăitoare despre angajarea autentică a creației, despre spiritul ei militant.

Imagini ale tinereții

Nimic autentic nu se poate clădi durabil pentru binele țării si al poporului fără energiile tinereții, ale cugetului limpede, ale sentimentului de libertate. Nimic nu sfărimă mai lesne prejudecățile decit prospețimea ființei tinere, aflate in deplină concordanță cu tineretea țării, cu orizontul ei luminos. Iar această lumină irizată de speranță ne-a fost dat s-o privim cu tot mai multă generozitate în acești ani și ea capătă intensități incandescente tot mai apăsate în aceste zile aurorale, cînd țara intreagă, intregul nostru popor se pregătește să intimpine cel de-al XIV-lea Congres al partidului.

Creatorul tinăr, fie el student ori absolvent, intrezăreste el insuși în documentele programatice sursa cea mai durabilă, liniile diriguitoare cel mai bine conturate care să-i ghideze munca sa, elanul său creator. Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului și Proiectul Programului-Directivă sint pentru noi, cei care incercăm să aproximăm corect sensul major al devenirii noastre comuniste, repere fundamentale in bibliografia politică la care ne raportăm, documente de inaltă ținută științifică și patriotică, elaborate cu scopul nobil de a jalona activitatea noastră de perspectivă, de a-i da sens și relevanță.

Imaginea tinereții noastre se suprapune în chip fericit rostului angajant al acestor documente, virsta noastră vibrează in ritmuri clocotitoare la gindul participării, deopotrivă cu semenii, la cele mai mărețe infăptuiri ale prezentului. Tineretea noastră insăși este o expresie a creației, a minunatelor condiții create de partidul și statul nostru, incit oricine dintre noi poate spune, cu legitimă mindrie, că, inspirindu-ne din emblemele contemporaneității, ne autoedificăm in spiritul celor mai inalte norme comuniste, că dăm seamă despre tot ceea ce inseamnă a trăi intr-o patrie liberă care are la cirma ei un conducător ințelept și vizionar.

Noi, cei mai tineri creatori, simțim cel mai puternic ritmurile improspătate ale renașterii sociale, virsta noastră este chiar virsta strălucirilor fără egal ale acestei epoci, gindul nostru vibrează cel mai deplin la ecoul marilor transformări, condeiul nostru scrie cel mai impetuos despre izbinzile uriașe ale anilor de lumină, penelul infășoară in culori luminoase imaginile cele mai elocvente ale contemporaneității. Trăind in miezul unui ev aprins, cuprinși de patos ca de un val de căldură, insuflețiti de marile idei conținute in documentele programatice premergătoare zilelor Congresului, creatorii tineri se bucură să inscrie pe harta celor mai emoționante ginduri față de țară și de conducătorul ei un nou legămint de devoțiune prin care se legitimează față de propriul lor destin, față de propria lor devenire.

Cornelia RĂCITU

Dulcele chip al țării

Epoca romantismului revoluționar n-a apus. Ea nici nu poate apune, decit pentru aceia care nu iau parte la revoluție sau care iau parte la ea in mod pasiv, cei care sint duși de șuvoi. Pentru mine și pentru toți cei de-o seamă cu mine, tineri născuți, crescuți, educați, invățați și formați in epoca cea mai luminoasă a istoriei noastre naționale, Epoca Nicolae Ceaușescu, revoluția este contextul firesc in care ne aducem contribuția la infăptuirea societății socialiste multilateral dezvoltate și la inaintarea țării noastre spre comunism. Ca orice tinăr creator, ca orice tinăr din patria noastră tinără, renăscută în anii de după cel de-al IX-lea Congres al partidului, am citit cu interes și deosebită satisfacție Proiectul Programului-Directivă și Tezele pentru cel de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român — documente de inestimabilă valoare ale devenirii noastre comuniste, care poartă pecetea clarviziunii politice a marelui nostru conducător — și m-am gindit îndelung la ceea ce ne revine nouă, tuturor, in calitate de tineri creatori. Tuturor tinerilor creatori, din toate domeniile artistice, ca și celor din domeniile creației științifice, le revine in primul rind sarcina onorantă de a-și aduce contribuția la edificarea celei mai drepte orinduiri — socialismul și comunismul.

Aștept cu nerăbdare să fiu repartizat in producție, in viltoarea efortului eroic al poporului nostru muncitor, pentru a putea cunoaște in mod direct paginile de muncă și luptă ale clasei noastre muncitoare, titanicele sale contribuții la inălțarea chipului nou al dulcei noastre Românii, pentru a putea scrie despre cei devotați cauzei supreme a ridicării continue a nivelului material și spiritual al intregului popor. Epopeea cea mai grandioasă din istoria noastră națională se scrie in uzine și pe ogoare, in laboratoarele de cercetare și in sălile amfiteatrelor, pe șantiere și in mine, in biblioteci și la masa de scris, pretutindeni unde se făuresc valorile noi ale societății in care trăim. Despre acestea trebuie să scrie tinărul creator, despre toate acestea voi scrie și eu, cu conștiința faptului că numai astfel voi putea avea acces in zona marii literaturi, acolo unde experimentul artistic se imbină in mod organic cu marile teme ale literaturii și artei noi, socialiste.

Gindul meu pur, de tinăr și romantic revoluționar, de comunist in formare, se indreaptă către zilele de supremă emulație patriotică și angajare revoluționară, către zilele in care se va desfășura cel de-al XIV-lea Congres al partidului, Congresul deplinei independențe a patriei, despre care putem spune de pe acum că formează un capitol esențial in epopeea pe care o scriem impreună scriitorii din toate generațiile, despre dulcele chip al țării in zarea comunistă.

Dan ANGHEL

La izvoarele vieții

Anii aceștia luminoși pe care-i trăim relevă un adevăr incontestabil pentru toți creatorii de frumos : întoarcerea la izvoarele vieții, la imaginile ce se derulează plenar sub ochii noștri, embleme ce trăiesc prin ele însele, prin adevărul pe care-l incorporează. Scriitorul tînăr, mai ales, are datoria morală de prim rang să facă din toate paginile pe care le zămislește o uriașă oglindă a vieții pe care o duc, în deplină armonie, semenii noștri. O datorie reliefată, în repetate rînduri de președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, eroul simbol al tinereții revoluționare, care a cerut și cere scriitorilor să ajungă direct la izvoare, fără intermediul „ulcioarelor" străine. Operele durabile nu se pot construi decît atunci cînd încorporează în ele supremul adevăr : adevărul vieții, adevărul muncii noastre neobosite, al spiritului nostru de sacrificiu. Opere adevărate, cu eroi adevărați depistați de ochiul creatorului în marea operă de edificare a socialismului și comunismului, eroi care trăiesc și muncesc alături de noi. E de ajuns să „răsfoiești" marea carte a muncii, să deschizi, ca pe niște file ușile laboratoarelor, amfiteatrelor, șantierelor de muncă patriotică. Inspirația directă din aceste spații ale hărniciei va garanta adevărul și durata operei literare a acestei epoci. Avem nevoie de opere adevărate, durabile, cu un mesaj care să traverseze anii, avem nevoie de opere care să depună mărturie fierbinte despre omul zilei de azi, despre lupta neobosită pentru mai bine, pentru rezultate care să-l reprezinte. Eroismul cotidian, relieful sufletesc al contemporanilor noștri, frămîntările lor reale, lupta cu asperitățile, dorința de autoperfecționare, dorința de a impune noul, de a elimina tot ce-i perimat din perimetrul muncii, iată teme pe care viața ni le oferă mereu. Apoi, desigur, marea temă a dragostei, o dragoste trăită cu demnitate, un sentiment înălțător pentru noi și colegii noștri, o simbolică împlinire personală într-un timp al împlinirilor colective.

Niciodată viața nu a fost atît de clocotitoare, pentru că niciodată realitatea nu a fost atît de dinamică. Viața în societatea socialistă și-a găsit formele ei depline de manifestare și de aceea literatura, arta în general, care se creează în acest răstimp purtînd ca pe un drapel sensul devenirii plenare, nu pot să fie altfel decît tumultoase, adevărate, superioare.

Comandamentul etic și estetic de prim ordin este acela de a face, deci, din izvoarele vieții izvoarele inspirației noastre nemijlocite. De a ne arăta demni de realitatea pe care o transfigurăm artistic, de a nu precupeți nici un efort, nici o strădanie pentru ca tot ceea ce așternem pe hîrtie să poarte pecetea autenticului, pecetea fierbinte a vieții. Pe cît pare de ușor pe atît este de dificil, însă, acest comandament, pentru că pericolul pastișei după realitate, a reprezentării lipsite de viabilitate există, ca în orice alt domeniu al vieții artistice. Efortul creației artistice trebuie dublat, în permanență, de o continuă raportare axiologică la marea literatură, la marile teme, trebuie cîntărit bine ceea ce este cu adevărat reprezentativ și ceea ce este efemer în manifestarea clocotitoare a vieții. Calitatea actului artistic trebuie să fie o preocupare permanentă a creatorului tînăr pentru că, se știe, nu este suficient să transcrii sec fapte de viață pentru ca ele să dobîndească statutul de literatură, ele, faptele de viață trebuiesc trecute prin retorta sensibilității, trebuiesc slujite de talent pentru ca, la finele muncii de creație, semenii, cititorii, destinatarii de acum și de peste ani să resimtă clocotul adevărat al vieții, să poată să-și regăsească năzuinți și împliniri în ceea ce noi am simțit nevoia să așezăm în paginile unei reviste sau în spațiul primitor al unei cărți.

Liliana GHICULESCU

Suprema identificare

De fiecare dată noi, tinerii, ne gîndim la ceea ce patria și partidul ne cer, cu un sentiment de înălțătoare mîndrie patriotică, cu convingerea neabătută că vom fi la înălțimea responsabilității ce rezultă din mărețele sarcini pe care dezvoltarea multilaterală a țării le pune în fața tinerei generații. De fiecare dată tînărul creator trăiește idealul identificării supreme cu marile obiective ce stau în fața întregului popor în lupta sa neabătută pentru construirea comunismului în România.

Nu există mîndrie mai mare decît aceea de a fi contemporanul unei epoci care a realizat cele mai înalte năzuințe ale istoriei naționale, de a vibra împreună cu poporul în momentele de amplă satisfacție pe care le reprezintă dezbaterea proiectelor cu privire la dezvoltarea în continuare a patriei, așa cum se arată în chip magistral în Tezele pentru Congresul al XIV-lea și în Proiectul Programului-Directivă. În aceste clipe de autentică efervescență creatoare, mobilizate de puternica însuflețire a acestei dezbateri, conștiințele tinerilor creatori se află și ele la ora unui bilanț solemn și a unor angajamente ferme cu privire la aspirațiile artistice ale societății noastre.

Nu întîmplător tinerii se situează în primele rînduri ale muncii pentru patrie, pentru viitorul ei luminos, nu întîmplător ei răspund cu abnegație tuturor chemărilor constructive ale epocii, conștienți că teza care spune că tineretul este viitorul însuși al națiunii nu este numai o onoare și o mare demnitate, ci și o responsabilitate ce trebuie înțeleasă zi de zi în spiritul revoluționar al prezentului istoric care a trasat, într-o deplină clarviziune, măreția perspectivelor noastre culturale și social-economice, precum și deplina justețe a căii pe care o urmăm neabătut.

În acest spirit, rolul creației dobîndește semnificații pe măsură. Literatura și arta sînt chemate să reflecte uriașele transformări petrecute în conștiințele oamenilor, eroismul lor cotidian care stă la temelia marilor ctitorii ale acestui timp înscris cu litere de aur în sufletele noastre.

Avem datoria de a lăsa și urmașilor noștri o imagine amplă și convingătoare despre această epocă fără precedent în întreaga istorie a patriei, trăim datoria de a contribui la formarea convingerilor revoluționare ale omului de tip nou pentru afirmarea deplină a personalității umane.

Este evident că manifestarea complexă a personalității umane se realizează într-un proces în care factorii de natură artistică au rolul lor însemnat. Pentru a fi el însuși, pentru a se exprima pe scena vieții sociale, liber de orice bariere și prejudecăți, în concordanță cu idealurile și programele societății, personalitatea umană trebuie să-și făurească o conștiință superioară a corelației dintre interesele generale și cele particulare.

Numai într-o asemenea corelație omul, ca făurar de istorie, ca parte a unui tot social, își poate consacra integral capacitățile creative, talentul și pasiunile pentru propășirea societății din care face parte și în care se simte integrat armonios. Acesta este sensul, aceasta este direcția majoră de progres a societății noastre în care omul este subiect și obiect, creator și beneficiar al întregii activități și în care finalitatea creației este subordonată aspirațiilor sale legitime.

Angela SASU

În dezbaterea partidului, a întregului popor, Proiectul Programului-Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului

Valorile politice ale culturii socialiste

(Urmare din pag. 1)

ratură cu un spirit mai combativ, patriotic și revoluționar, care de la un capăt la altul să fie pătrunsă de înaltele idealuri ale umanismului socialist, ale concepției de dreptate socială și națională, să sădească în oameni, în conștiința tineretului dragostea față de patrie, față de socialism, față de partid. Singura sursă de inspirație trebuie să fie viața și munca poporului nostru".

Viața și munca poporului nostru

A face din viața și munca poporului nostru obiectul și subiectul creației literar-artistice înseamnă pentru tînărul creator o probă de maturitate artistică, ideologică, politică și civică. Se discută astăzi din nou despre „sincronizarea", despre racordarea tinerei generații la domeniile literaturii și filozofiei, arhitecturii și artelor plastice, filmului și teatrului cu inovațiile și cu achizițiile cele mai avansate. Preocuparea pentru dialogul artistic și etic este un fapt pozitiv, motivat și binevenit, căruia nimeni nu i se poate împotrivi. Dar arta și literatura, filosofia și arhitectura trebuie făcute în strînsă legătură cu transformările revoluționare din domeniile politicii, socialului, economicului, ideologicului și culturii, cu procesele dinamice care converg către edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea României spre comunism.

Între munca eroică a poporului nostru pentru edificarea noii societăți și lupta istorică a neamului pentru dreptate și libertate socială și națională este o legătură de continuitate logică, întrucît victoriile pe frontul muncii pentru țară sînt o urmare firească a istoriei de luptă, o consecință a ei. În fond, numai sacrificiile istorice ale poporului nostru au făcut cu putință măreţele realizări ale prezentului socialist. Secretarul general al partidului sublinia această legătură esențială, referindu-se tocmai la preocupările care se impun atenției creatorilor de valori spirituale: „Trebuie — cum am spus și în alte împrejurări — să se bea apă numai din izvorul cu apă vie ce izvorăște din pămîntul udat de sudoarea și sîngele înaintașilor; numai acest izvor este dătător de viață și inspirație. Nu trebuie să se alerge și să se bea apă din ulcioarele cu apă stătută și în care se toarnă și picături din otrava concepțiilor retrograde și cosmopolite, prin care se urmărește să se adoarmă conștiința patriotică, revoluționară a creatorilor, a maselor populare și a poporului. Creația literar-artistică din patria noastră trebuie să fie originală, patriotică și umanistă. Numai așa va răspunde cerințelor poporului și, totodată, va contribui la îmbogățirea culturii și artei universale".

Forța motrice a revoluției socialiste

Accentul hotărîtor care se pune pe cultivarea în rîndurile maselor largi populare a valorilor morale ale societății pe care o construim reprezintă o latură indisolubilă a activității ideologice, politico-educative, de formare a conștiinței revoluționare a omului nou, constructor devotat și conștient al socialismului. Manifestarea unei anumite rămîneri în urmă a nivelului politico-ideologic, a conștiinței revoluționare față de laturile obiective ale revoluției, cele din domeniul dezvoltării forțelor de producție, al dezvoltării generale constituie un simptom al faptului că cel mai greu se schimbă în bine mentalitățile oamenilor, concepțiile lor despre lume și viață, credința în anumite valori morale și aderența la anumite prejudecăți sau concepții străine, cosmopolite, față de moduri alogene de comportament Insistența cu care tovarășul Nicolae Ceaușescu revine în cuvintările și expunerile din ultima vreme asupra necesității transformării activității politico-ideologice de formare a conștiinței revoluționare, a omului într-o forță motrice a înaintării întregului popor pe calea socialismului și comunismului, constituie o expresie revoluționară a conștiinței necesității grabnice a sporirii eforturilor în această direcție a tuturor factorilor responsabili, a tuturor participanților la opera de edificare a societății.

Tezele acestea sînt bine cunoscute, ele au făcut și continuă să facă obiectul unor largi dezbateri în partid, în întregul popor, dezbaterea democratică, revoluționară care pregătește cel de-al XIV-lea Congres al partidului și care au în vedere, în egală măsură, și Proiectul Programului-Directivă. Problema care se pune este în ce măsură sînt ele puse în practică, în ce măsură oamenii acționează pentru concretizarea lor în viață și muncă. Iar răspunsul este că se mai manifestă încă o anumită toleranță, o îngăduință greu de înțeles față de comportamente, atitudini, mentalități și idei care pot fi întîlnite în viața de zi cu zi. Prin urmare, datoria fiecărui cetățean nu este numai față de sine, față de propria perfecționare morală și profesională, față de colectivul în care muncește, față de familia în care trăiește, ci și față de cei din jur, în primul rînd, față de societate, iar a închide ochii în fața unor manifestări retrograde reprezintă un deserviciu adus societății, cauzei făuririi socialismului și comunismului.

Datoria față de societate

Nu trebuie să așteptăm ca valorile morale ale socialismului să fie cultivate și dezbătute numai în operele literare și artistice. Ele trebuie în permanență puse la încercare, întărite, potențate, supuse reflecției și dezbaterii, probate în situații concrete de muncă și conviețuire, de îndeplinire a obligațiilor sociale și politice, civice și familiale. Este greu de crezut că un om al muncii, care constituie un exemplu în colectivul în care muncește sau pe care îl conduce, dar care nu manifestă aceeași autoexigență față de sine își face cu adevărat datoria față de societate.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu a atras atenția cu privire la aspectele formării revoluționare a tineretului încă în Expunerea din 29 aprilie 1983: „În mod deosebit aș atrage atenția asupra necesității ca Uniunea Tineretului Comunist să-și intensifice activitatea politico-educativă în rîndul tineretului și să adopte o atitudine fermă față de unele manifestări negative, care își fac loc într-un domeniu sau altul. Înainte aveam niște practici bune cînd Uniunea Tineretului Comunist, organizațiile studențești adoptau măsuri și exercitau un control, inclusiv asupra comportării tinerilor în societate. Astăzi au cam dispărut aceste preocupări și nu este bine, pentru că formarea și educarea tineretului trebuie să constituie una din preocupările foarte serioase ale organizațiilor de tineret, precum și ale organizațiilor de femei și ale tuturor organizațiilor noastre de partid".

Autoedificarea personalității

Ca să ne referim la realitatea vieții studențești, sînt îmbucurătoare anchetele și dezbaterile pe care unele reviste din centre universitare și institute de învățămînt superior le-au făcut în rîndurile studenților, punînd în discuție teme dintre cele mai diverse, însă toate cu finalitate educativă, cu scopul explicit sau implicit de a influența procesul formării conștiinței revoluționare a tinerei generații universitare. Ele au urmărit felul în care înțeleg să se achite organizațiile revoluționare ale studenților de obligațiile lor în domeniile activității educative, ale activității profesionale și cercetării științifice universitare, ale activității cultural-educative și politico-ideologice etc. Faptul că de fiecare dată s-a urmărit implicarea efectivă a fiecărui student în parte, felul în care gîndește studentul „obișnuit" și cel cu funcție pe linie de asociație, că n-au fost trecute cu vederea abaterile și indiferentismul, că a acționat din plin critica și autocritica, constituie semne indiscutabile ale faptului că organele de presă ale Consiliilor U.A.S.C., Consiliile înseși sînt ferm preocupate de ridicarea nivelului activității ideologice și politico-educative în rîndurile studenților.

Cu toate acestea, mai sînt încă multe de făcut pe tărîmul formării conștiinței revoluționare a viitorilor specialiști, mai ales în condițiile intensificării campaniilor antisocialiste și de minimalizare a rezultatelor revoluției socialiste. Așa cum se arată în Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român, în legătură cu ideile care se înfruntă, înving și influențează dezvoltarea socială: „o importanță deosebită capătă atît aplicarea fermă a principiilor socialismului științific, cît și întărirea luptei ideologice și politice, a activității împotriva oricăror încercări, atît din afară cît și dinăuntru, care ar periclita interesele socialismului, cuceririle sale revoluționare. Trebuie să fim conștienți că se mai pot găsi oameni, prizonieri ai vechilor concepții, interesați să ducă o existență ușoară, fără muncă, în stare să cadă sub influența cercurilor reacționare, imperialiste. De aceea, lupta împotriva oricăror acțiuni antisocialiste, a uneltirilor contrarevoluționare de orice fel rămîne o sarcină permanentă actuală a partidului și statului, a întregului popor".

Educarea tineretului, a întregului popor, în spiritul concepției revoluționare despre lume și viață, al politicii partidului nostru comunist, al orientărilor și sarcinilor cuprinse în opera teoretică și practică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, al valorilor spirituale și morale ale socialismului constituie un obiectiv complex, de îndeplinirea căruia se leagă modelarea fizionomiei omului nou, înaintat, animat de un profund spirit patriotic, devotat trup și suflet cauzei nobile a socialismului și comunismului.

Sensul iubirii

Septembrie

Strînși împrejurul tău cu toții,
Fiu al fierbintelui Gustar,
Septembrie, cîte emoții,
Cît cîntec duci spre cețuri iar!

Septembrie, nu sînt destule
Semnele tale, taina ta,
Frisonul încă n-are-ntreagă
Puterea de-a ne-nfrigura.

Și-atunci ne dăm cu-nflăcărare
Celor ce par din foc făcute,
Gura se bucură de gustul
Mărului roșu, nucii crude.

Nici trist septembrie, nici vesel,
Făcut din dulce duh firesc,
Făcut din abur și din frunze
Ce-n aer sprijin își găsesc.

Tu pari al verii, de n-ai ține
Abia mișcată-n straniu vînt
Aurăria de lumină
A viei către vin plecînd.

Păsări din tine lin migrează,
Din cîte anotimpuri trec,
Urmîndu-ți stelele, visează
La Gemeni, Taur și Berbec.

Și-atunci, de-o simplă bucurie,
Toți ai pămîntului fiind,
Dăm teama brumei la o parte,
Ne lepădăm de-al verii jind,

Între culori și între umbre,
Ca dintr-un timp deplin trăit,
Culegem, contemplăm, ascundem
Sufletul toamnei răvășit.

Septembrie, ce să-ți aducem,
Care cuvînt ți s-ar părea
Mai potrivit, mai verb, mai nume,
Pe lîngă tine, glas să-ți dea?

Spunem cuvinte zîmbitoare,
Privim senini la crengi sunînd,
La soarele domol și mare,
La lucrul bunului pămînt.

Constanța BUZEA

Baladă fără sfîrșit

lui Eminescu

Își doarme neliniștea
și nesomnul de veci
într-un crîng un'se strîng
nevăzute poteci.

Doar o mamă (o, mamă!)
îl mai tînguie-n strană
dintr-un fluier de os
pe cel plai frumos:

Ochișorii lui
Zarea cîmpului,
Fețișoara lui
Calea Laptelui,
Dulce vorba lui
Setea dorului
Jelită, doinită
Cu gura zdrobită,
Ucisă, proscrisă,
De nimenea scrisă,
Adusă la noi
De-un car fără boi
Doar stele și cetini
Codrului și lui prietini,
Prietini și lui și mie
Ce i-am fost vecie vie,
Și i-am botezat în rouă
Stelele și luna nouă;
L-am scăldat în plîns de mamă
De la rană pîn'la vamă,

„Nu mai pot să fiu, nu pot,
Mi s-a stins mîna din cot
Și picioarele-mi nebune
Demult s-au făcut pășune
Stelelor mele
cu ugere grele..."

Ce-a rămas
s-a retras
într-o cetină, acas'
să mai cînte, să mai plîngă
cît o fi Moartea de lungă:
„Focul meu a-l stinge nu pot..."
și-un glas de clopot
să-i murmure — Hai,
vino la masă
bădie Mihai...

Își doarme neliniștea
și nesomnul de veci
într-un crîng un'se strîng
nevăzute poteci.

Miron MANEGA

Reperele actualităţii

● expresivitatea ţinutei etice în poezia lui Nicolae Dragoş ● proza lui Bedros Horasangian şi comedia comportamentelor

Un reflexiv al emoţiei

Dacă am fi ales din masiva antologie intitulată **Poeme dintr-un sfert de veac***) capitolul care adună la un loc titlurile sub care Nicolae Dragoş îşi mărturiseşte gîndurile şi îngîndurările cu privire la poezie, am fi riscat să comentăm mai degrabă metafore generice decît confesiuni. Acestui poet, care în poezia sa de maturitate a ales calea mărturisirii directe, fără complicate scenografii metaforice i se poate găsi, însă, autenticitatea dezvăluirii de sine într-o tematică pe care antologia de faţă o aşază sub titlul **Învins în veac, destinul în alt veac se-ntoarce.** Chiar titlul capitolului trimite fără echivoc la esenţa arghezian-testamentară a tematicii confesive care îl defineşte: „Nu-mi sînt străbunii os de voievozi / ei, voievozii ţării, în cinste i-au ţinut / de le-au călcat hotarul necuvioşi irozi / cu secera şi coasa i-au înclinat în lut. // ... // Bogată-i ori săracă această veche zestre / ce-o port adînc în sînge sigiliu-testament? / ştiu doar că nici o umbră nu poate trece peste / lumina ce-mi lăsară drept scut şi argument".

Noul testament cuprinde poeme dedicate părinţilor, bunicilor, străbunilor. Cu efigia acestei teme, poezia lui Nicolae Dragoş îşi bate toate monezile. Zestrea unei lumi care îşi trimite urmaşul să o evoce, să binecuvînte. Dar cuvîntul poetului nu poate sări peste umbra sa de melancolie: „A nins în părul Mamei peste noapte / Zăpada cea mai tristă de pe lume" sînt versuri care pot fi citite şi în registrul secund al unei identificări în care zăpada este lumina cenuşie a cuvintelor.

Alteori lumina paginii în care sînt înrămate poemele este doar încărunţită şi melancolia este a trecerii prin vîrste: „În casa asta s-a făcut tîrziu... / Tîrziu de tot e-n mîna amintindu-şi / Cuvîntul resemnării, calm îl scriu / Cînd pomii-şi urcă umbra în sicriu." Climatul lăuntric e mereu al unui asemenea calm de seninătate, cel puţin în poemele de maturitate. De altfel, antologia de faţă nu face precizări cu privire la vîrsta poemelor, ci le grupează tematic, impresiile noastre fiind orientate în acest fel mai degrabă spre unitatea de ton a versurilor decît spre nuanţele care diferenţiază în timp etapele unei evoluţii.

Comentatorii lui Nicolae Dragoş şi-au împrumutat parcă obiceiul de a-i analiza poezia mai ales din unghiul temelor sale predilecte (satul, patria, copilăria) ori al motivelor cu cea mai pregnantă frecvenţă (cuvîntul, fîntîna, frunza). Adevărul e însă că dintr-o astfel de inventariere e greu să scoţi concluzii întemeiate cu privire la natura şi naturaleţea personală a felului de a scrie care îl face pe Nicolae Dragoş exemplar în felul său şi maestru al unei direcţii bogate din peisajul poeziei de azi, reprezentată din păcate de prea mulţi manufacturieri ce n-au nimic de spus în numele propriei lor autenticităţi. E vorba, desigur, de lirica sentimentală de inspiraţie tradiţional-socială. Dar dacă tradiţia mărturisită a poetului Nicolae Dragoş vine din aceleaşi sentimente ale datoriei ca şi **Testament**-ul arghezian, într-adevăr, tonul care face muzica acestui sfert de secol de productivitate poetică vine de mai departe. Nu i-ai putea localiza nici sorgintea populară, nici n-ai putea preciza, farmaceutic, influenţele modernilor. E, însă, o surdină a instrumentelor care dau tonul caracteristic poeziilor lui Nicolae Dragoş şi ceva de cîntec şoptit cu bărbătească tandreţe. Un metabolism viril pare mîhnit de propriile lui energii. Şi îşi impune o maximă economie de gesturi. Dacă nu ar fi un astfel de clavecin bine temperat, zgomotoasa clavecinătate a poeziei păunesciene i-ar face concurenţă. Nici măcar în poemele pamfletare, însă, convulsia patetică nu e mai puţin temperată. Dovadă sigură că Nicolae Dragoş nu este temperament sentimental, ci un reflexiv al emoţiei.

Fondul principal al acestor versuri este, după douăzeci şi cinci de ani, pronunţat intectual şi abstract, după ce în poemele de început fusese convenţional retoric şi abundent metaforic. Expresivitatea ţinutei etice tinde să devină ac de busolă în organizarea poemelor, iar declaratismul se dizolvă în scenariul unei ironii care poate să fie mai elocventă decît direcţia atitudinii teziste: „Sînt copii care au plătit / pentru erorile părinţilor / ... / Sînt părinţi care, după aceeaşi lege, / pentru erorile copiilor / au plătit şi au pătimit. / ... // „Dialectica erorii / are legile ei, imuabile, / dictate de implacabilul verdict / al compensaţiei sociale!" a spus Învăţatul / despre care nu se ştie / dacă a fost părinte de copil / sau copil de părinţi".

Colocvial ori ironic, sentimental ori melancolic, poetul Nicolae Dragoş scrie pagini de datorie testamentară faţă de lumea ţărănească din care se trage, gracile caligrafii despre „frunzele" zilei ce trece şi a vîrstelor care nu se mai întorc. După douăzeci şi cinci de ani, versurile sale par tot mai orientate către mărturia directă a experienţei reflexive de ordin etic. Se va auzi şi vocea celui care îşi meditează propriul său legat testamentar? E întrebarea pe care o deschide, de fapt, acest bilanţ al sfertului său de veac „sub secera întrebătoare" a poeziei.

Ioan BUDUCA

*) Nicolae Dragoş, **Poeme dintr-un sfert de veac**, Editura Eminescu, 1989

Curenţi interiori

Dacă nu ne-am forţa imaginaţia critică să ia în calcul o anumită arhitectură interioară, am putea imputa cu uşurinţă romanului lui Bedros Horasangian un spirit al improvizaţiei şi lejerităţii. Cu toată structura lui subînţeleasă, **În larg*** nu străluceşte însă prin mari virtuţi tehnice, deşi autorul cunoaşte bine întreg arsenalul romanului (post) modern, ci printr-un firesc desăvîrşit al naraţiunii, în care intră deopotrivă comedia limbajului cotidian, psihologia omului fără însuşiri, ticurile şi spaimele confuze ale individului atins de morbul platitudinii. Romanul tocmai aceasta este: o punere sub razele Röntgen a unui inginer geolog, pe durata unei scurte escapade autumnale la mare, cu tot ce presupune mişcarea psihologică a unui personaj. Protagonistul, un hiperlucid cam blazat, ciufut şi bosumflat, de multe ori sîcîitor prin firea sa şovăielnică, din stirpea pitorească a lui Cănuţă, însă infinit mai instruit şi cu complicaţii sufleteşti mai evidente, e surprins în pragul unei metamorfoze latente în care putem întrezări un elan sentimental reprimat, plictis şi melancolie, dorinţe vagi şi însingurări forţate. De altfel, personajul e în egală măsură iritant şi simpatic (fiind el o structură complicată şi contorsionată) tocmai prin amestecul greu de definit de erudiţie şi stupizenie, de meticulozitate şi imprevizibil, de maniacalism şi luciditate. În pielea protagonistului lui Bedros Horasangian încap la fel de bine şi doctorul Ilea al lui Ivasiuc (cu tribulaţiile sale sentimentale), şi Ştefan Gheorghidiu (cu pasiunile sale erudite), dar şi Lache şi Mache ai lui Caragiale, încîntaţi să stea la o bere şi să deguste mezeluri: „Ne continuăm plimbarea prin centru — de altfel nu e prea mult de mers — cumpărăm castane coapte, ce surpriză! le mîncăm pe stradă, frig, sînt gustoase, n-am mai mîncat din copilărie, avem nasurile roşii, gîndul îmi zboară la o operă (Violeta sau cine vindea castane, unde, nu mai ştiu) cumpărăm mezeluri ca să scăpăm de alte griji cu masa de seară şi ne îndreptăm spre hotel. Am putea spune că viaţa asta monotonă e plictisitoare. Nu e. Trebuie să cumpărăm pîine, trecem iar pe la librărie, da, s-a deschis de data asta, fata aceea e aici, sigur că e aici, unde să fie?" Îl recunoaştem aici pe Bedros Horasangian din volumele sale de povestiri, în care verva oralităţii, punerea sub lupă a comportamentului mediocru, depistarea ticurilor (în descendenţă caragialeană) sînt marile lui disponibilităţi, punctele de vîrf ale artei sale epice. Puţini sînt prozatorii mai noi care, în ciuda diluţiei premeditate a discursului prozastic, să nu dea impresia de verbozitate, de facondă gratuită. Într-o secvenţă precum aceea în care autorul transcrie fluxul lăuntric al gîndurilor personajului în timp ce acesta înoată în largul mării e o capodoperă de fineţe prin combinarea inefabilă a **fluxului conştiinţei,** ca la Virginia Woolf, cu **trăcăneala** caragialeană. Efectul este extraordinar prin nota de autenticitate a tumultului interior atins de unda candorii şi a caraghioslîcului tandru. Frămîntarea are însă accente de mare acuitate naturaleţea este desăvîrşită.

Tot acest arc al mişcării interioare a personajului are loc într-o perioadă de timp restrînsă şi într-un spaţiu aşijderea, dacă nu punem la socoteală desele isbucniri ale memoriei care cheamă în pagină fragmente ale trecutului. Protagonistul anonim, căci autorul nu-i dă nici o identitate, pleacă de unul singur într-o scurtă vacanţă la mare, cu cortul, se instalează într-un loc izolat, ferit de curiozitatea turiştilor, înoată şi fumează (alături de băutul cafelei, acestea sînt marile lui delicii), îşi trece timpul rememorînd felurite întîmplări din existenţa sa cuminte de om căsătorit, cu doi copii şi situaţia rezonabilă, admiră marea, exprimîndu-şi pe un ton cam bolborosit extazul, îşi fetişizează accesoriile de turist şi se lasă inundat, din cînd în cînd, de cîte un val de regret provocat de înaintarea în vîrstă. Într-una din seri, invitat fiind de un amic să petreacă la o cherhana, cunoaşte o absolventă medicinistă, Monica, cu care înfiripă o poveste stranie, în care seducţia secretă e obnubilată de seriozitatea cam tîmpă a morocănosului inginer. Se despart la scurtă vreme, pentru a coresponda mai apoi (de altfel, romanul debutează cu un schimb de scrisori între cei doi, într-un fel de anterioritate temporală), protagonistul îşi face bagajele pentru a se întoarce în Bucureşti, însă, cuprins de o indiferenţă melancolică, face un popas în căutarea unui loc de dormit, ajunge în casa unor amazoane provinciale, locvace şi niţel planturoase, care-l sufocă cu amabilităţi concupiscente. Sînt paginile cele mai izbutite ale romanului, fragmente de proză de un înalt nivel, în care Bedros Horasangian excelează şi în calitatea de observator al moravurilor. Radiografia depăşeşte aici sesizarea comportamentului de suprafaţă (ca şi în fragmentul despre partida de înot, de asemenea admirabil scris), pentru a coborî în cutele adînci ale psihologiei, cu infinită delicateţe, aproape insinuîndu-se: „...eram fericiţi, plăcerea ne dădea tîrcoale, adică nu cumva muscase din noi şi Adamo nu se sinchisea de noi în nici un fel şi Zizi a întrebat-o pe Sanda dacă n-ar vrea şi ea să facă un duş. «Sau poate vreţi să faceţi împreună, puişorilor...» a aruncat ea o vorbă privind spre mine cu ochii mijiţi şi insinuanţi şi Sanda a răspuns că «Ideea nu e rea...» şi că se duce ea mai întîi «Nu e loc pentru amîndoi...» şi «Ce cald s-a făcut, doamne...», pregătindu-se să plece spre baie şi a rugat-o pe Zizi să-i desfacă fermoarul de la rochie şi Zizi a apelat la mine. «Nu vezi, dragă, că-s ocupată... Totuşi parcă ar merge nişte sandviciuri... M-a cam luat cu foame după atîta coniac şi dans...» şi eu îi desfăceam fermoarul parcurgînd moale cu degetul mic coloana vertebrală a Sandei în timp ce fermoarul cobora. «Ajunge, mulţumesc, eşti un mic rău...», mi-a aruncat ea zîmbind şi dispărînd pe dreptunghiul întunecat al culoarului ce ducea la baie şi în camera mea. Zizi cam terminase ce avea de făcut, după ce şi-a dus prosopul pe balcon m-a luat în primire: «Ei, ce facem, sandviciuri sau dansăm...», şi tot ea a fost cea care a tăiat dintr-o lovitură nodul gordian. «Hai să dansezi şi cu mine niţel... Primum dansare secondo mangiare... Păi nu? Nu-ţi place Adamo? Eu mă înnebunesc după ăsta şi după Ioana Radu...»! Acest pasaj, prea redus pentru a da o imagine exactă despre disponibilităţile de observator ale lui Bedros Horasangian, arată însă destul de limpede că, în amestecul de limbaje şi de mentalităţi, prozatorul strecoară şi o foarte delicată undă satirică din care se scurge nu veninul însă, ci compasiunea calmă, duioasă. Protagonistul romanului **În larg** are, din pricina ambiguităţii perspectivelor narative, fizionomia unui conştiincios al derutei, trăind în permanenţă realitatea într-un registru al mistificării înalte, deşi dorinţa latentă e aceea a limpezirii propriei fiinţe.

În fond, ce înseamnă călătoria pentru un vilegiaturist plecat pentru o săptămînă la mare? Orice călătorie, zice personajul, e o formă a căutării de sine, o încercare de regăsire a intimităţii proprii: „Mă rog, nu e cazul meu acum, dar zic şi eu aşa, în general. A umbla prin lume e un fel de a te găsi pe tine? A regăsi? Borges e orb de atîţia ani şi ba e la Roma, ba la Buenos Aires sau mai ştiu eu unde". Nu mi se pare a avea aici, cum s-a sugerat, nici o trimitere savantă la spiritul odiseic, raportările fiind vagi, aproape absente. Organizarea însăşi a epicului, departe de a avea rafinamentul şi subtilităţile lui **Ulise** al lui Joyce, bunăoară (cea mai elocventă pastişă modernă la epopeea antică), suferă o destructurare care pulverizează orice complicitate cu modelul. **În larg** e mai degrabă un exerciţiu superior de imaginaţie psihologică.

Însă autorul dă degrabă pe faţă convenţia, lucrătura epică, într-un dialog final cu prototipul personajului avut în vedere, persoană onestă cu o înţelegere, altfel plină de bun simţ, a lucrurilor:

—„Nu de puţine ori te-am văzut că citeşti cărţi nu chiar literare... Istorie sau de călătorii. Ai vreo atracţie specială pentru genurile astea? Vreau să spun între cele care prezintă fapte reale şi cele de ficţiune, nu imaginare, literatură propriu-zisă... Nu. Cred că m-am exprimat destul de clar, sper că ai înţeles ce vreau să spun...

— Mda! Începe să fie un adevărat interogatoriu... Diana! Du-te te rog" şi spune mamei să ne facă două cafele... Şi mai adu nişte pepsi de la frigider să-l servim pe nenea Bedros...". Şi, încă mai departe, tot o reflecţie a modelului: „Cred că scriitorii au doar o memorie mai bună şi mai mult spirit de observaţie decît ceilalţi şi nu imaginaţie cum se crede în mod curent...". Puse laolaltă însă, memoria şi spiritul de observaţie ale lui Bedros Horasangian alimentează o proză admirabilă pentru care ficţiunea rămîne o simplă chestiune de strategie auctorială.

Radu G. ŢEPOSU

*) Bedros Horasangian, **În larg**, Editura Albatros, 1989

Coada de cometă a poeziei

• filiații și imitații • genii și versificători • înnoirea paradigmei poetice •

CEEA CE VA URMA ÎN ACESTE PAGINI nu va fi o analiză de critică literară asupra poeziei lui Geo Dumitrescu. Va fi, poate, cel mult un eseu. O încercare de înțelegere a schimbărilor de paradigmă poetică. De ce voi apela, atunci, în mod insistent la numele acestui important poet contemporan? Din pricina acestui parti-pris care s-ar putea să nu fie decît o simplă constatare: cu poezia lui Geo Dumitrescu și a generației sale s-a făcut evidentă cea mai importantă schimbare de spirit poetic din tradiția noastră posteminesciană. Un asemenea parti-pris teoretic (fie el și cu totul altceva decît o simplă constatare) obligă la un șir de precizări care n-ar trebui să fie animate de nimic altceva decît de un mai sigur instinct al preciziei. Dar ne aflăm, totuși, în domeniul opiniei literare. Astfel, încît ne vom replia în modestia acelui tip de precizie de uz personal care s-ar putea numi doar ipoteză de lucru.

O primă precizare a și fost făcută de Paul Valéry atunci cînd a vorbit de posibilitatea unui paralelism neparadoxal între importanță și valoare în poezie. Este prea binecunoscută aparenta butadă a afirmației sale despre Baudelaire: nu pot să știu dacă este cel mai mare, dar este cu siguranță cel mai important. A doua parte a unei asemenea fraze nu se mai formulează sub semnul ironic al îndoielii retorice, ci în plină lumină a evidenței: Baudelaire era, într-adevăr, cel mai important, deși poate că Rimbaud era cel mai mare, deși, poate, că, hélàs, Hugo era cu adevărat maiestuos, ba chiar măreț. Dar cu poezia lui Baudelaire paradigma poeziei franceze se schimbase deja în cu totul altceva. Rimbaud era criza genială a vechii paradigme și vestitorul celei noi. Baudelaire construia poemul ca și cum i-ar fi urmat în spirit genialului său contemporan, dar cu o grație prozodică și vizionară ce putea fi urmată, clasicizată, spre deosebire de aceea demoniacă, singulară și pustiitoare a copilului Arthur.

Nimic asemănător, s-ar zice, în istoria poeziei noastre. Eminescu își fascinează chiar și urmașii cei mai străini de hipnoza muzicală a vizionarismului său. Teribilă definiție de poet găsește Grigore Hagiu pentru a defini rădăcina hyperionică a bacovianismului: „Bacovia este o drojdie de Eminescu". Un înger căzut și mereu recăzind, mai ales pe covorul iubitei, la geamul căreia bătuse cu cîteva clipe înainte nu cu aripa, ci cu o monedă, rest al unei seri mai degrabă proletare decît poetice. Bacovianismul nu ar fi avut imensa lui forță de atracție mai tîrziu dacă s-ar fi născut într-o limbă poetică românească dăruită doar cu Macedonski, iar nu și cu Eminescu. Căci nu e „drojdie" de simbolism ori de nu știu ce parnasianism înhămat la poezia viitorului experimentalist, ci chiar scrumul romantismului defunct în care se mai pot simți încă, la cea mai joasă temperatură, arderile fostelor mistuiri vizionare. Din mantaua bacoviană, de imaginat ca fiind zdrențuită, leoarcă și mai bătrînă decît veacul, se va croi stindardul unei noi paradigme poetice odată cu poezia lui Geo Dumitrescu cel din volumul **Libertatea de a trage cu pusca.** Diferența față de momentul francez al schimbării e neglijabilă: Bacovia trăiește criza poeziei, cei care pășesc dincolo de ea sînt Geo Dumitrescu et. comp. (adică albatrosiștii, colegii săi de generație, pierdută, se zicea la un moment dat, de nepierdut, se vede, limpede, azi, cînd Mircea Cărtărescu et. comp. reînnoadă cu... pierduții).

Dar între Bacovia și Geo Dumitrescu se află o întreagă istorie, aproape aceeași care se află și între Geo Dumitrescu et. comp. și companionii lui Mircea Cărtărescu. Aproape aceeași, dacă privim istoria în modulul ei matematic, indiferent de semn.

ENTUZIASMUL NAȚIONAL DECLANȘAT DE UNIREA CEA MARE DUPĂ 1918 a reaprins încrederea în poezia lirică, a reaprins de fapt o liricitate funciară a sufletului nostru. Modelul eminescian a renăscut din propria sa cenușă bacoviană și zborul noii poezii s-a întrupat în poemele lui Blaga, Arghezi și Barbu pînă către **Întunecatul April** al lui Emil Botta — în care se întrevedeau din nou norii unei noi crize a idealismului vizionar și metaphorionic. Cu Arghezi, eminescianismul își schimbă doar registrele lingvistice, într-o trufașă și splendidă încercare de a mîntui toată gama limbii și-a simțirii. Poezia acelei epoci de mari combustii intelectuale și sufletești n-a păcătuit decît o dată, suficient, însă, pentru ca păcatul să trebuiască a fi plătit printr-o moarte simbolică și renașterea într-o paradigmă nouă a spiritului poetic. A păcătuit nemaifiind în stare să reziste sub vechile obișnuințe prozodice în cele mai înalte manifestări ale sale de la finele noului ciclu posteminescian. După Blaga, Arghezi, Barbu și Botta, cele mai tensionate pagini de poezie apar în eseistica vremii: în **Nu-ul** celui care scria și modestele **Elegii pentru ființele mici** și în eseurile generației criterioniste. Magnificul poem despre moarte și despre mortificările spiritului critic modern din acel **Nu,** suspinele scepticismului și ale ironiei cioraniene, însetate de un absolut încă nenăscut — iată unde se afla poezia într-o clipă de criză epifanică a ei, care avea să fie chiar lovitura de grație prin care afla despre sine că a sosit momentul unui adio. Nu se mai putea face poezie sub nivelul liricității nietzscheene a noilor promoții de atunci. Dar nu se mai putea face poezie nici dincolo de această liricitate atoatepustiitoare. Noua paradigmă trebuia să apară.

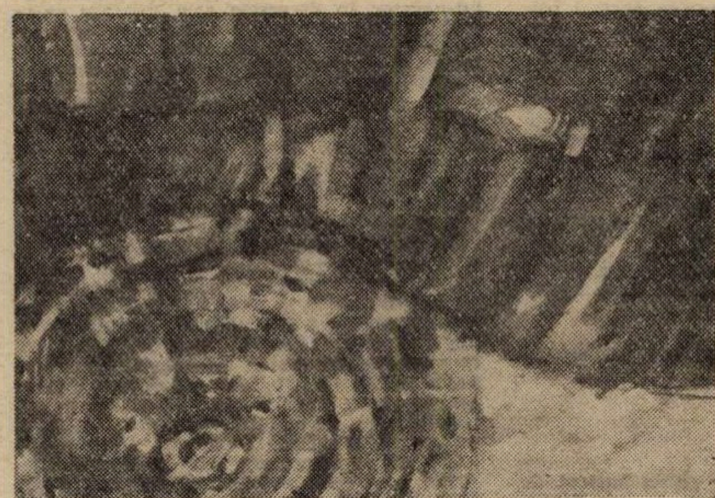

ȘI AICI E DE FĂCUT A DOUA PRECIZARE IMPORTANTĂ din acel șir obligatoriu pomenit la începutul acestor rînduri. La fel ca și prima, și aceasta e gata făcută. Binecunoscuta teoremă epistemologică kuhniană asupra schimbării de paradigmă în mișcarea fără de progres real a cunoașterii științifice pare inspirată chiar de felul artelor de a-și perpetua continuitatea. Nu e, bineînțeles. Dar se potrivește ca o mănușă pe mîna ce va scrie poeziile lui Geo Dumitrescu. Cînd apare **Libertatea de a trage cu pușca,** mai limpede decît valoarea acestui nou fel de a face poezie era un anume ce, care e, în astfel de împrejurări, mai important ca valoarea în sine: că în acest fel va renaște poezia. Se vedea cu ochiul liber că paradigma eminesciană nu era de regăsit în ascendența noului fel de a poetiza. Bacovia, da. Arghezi, da. Poate și ceva din Emil Botta. Erau de regăsit doar, cum am spune azi, „terminalele" vechii paradigme, zonele sale de agonie. Dar versurile lui Geo Dumitrescu păreau scrise pe un „calculator" al unei cu totul altfel de generație. Programul lui nu mai era nici eminescian, nici versus-eminescian.

Epistemologia kuhniană a șocat comunitatea științifică într-un fel mai mult decît obișnuit. A fost șocul einsteinian al epistemologiei moderne. Nici nu era ușor de interiorizat consecința teoretică a ideilor acestui epistemolog, cîtă vreme ele obligau să ne reformulăm cele mai adînci parti-pris-uri ontologice pe care le avem despre ideea de progres al cunoașterii științifice. Nu era ușor de înțeles, de altfel, că paradigma einsteniană a fizicii nu e superioară celei newtoniene, ci e pur și simplu altă paradigmă, una nouă, întemeiată pe noi parti-pris-uri metafizice. De ce e nevoie de **altceva** în știință la capătul epuizat al cîte unui **ceva?** Tocmai fiindcă la acel capăt nu se mai poate face știință; și acest lucru înseamnă că la acel capăt clepsidra metafizicii în numele căreia s-a făcut știință pînă atunci s-a golit. Trebuie întoarsă pe dos. Ceea ce e tot una cu o nouă clepsidră.

Este ceea ce s-a întîmplat deja cînd apărea **Libertatea de a trage cu pușca.** Clepsidra poeziei noastre începea să curgă invers. Nu mai putea curge dinspre vechiul fel de a fi autentic în lirică. Acesta se continua în eseistică. Nu putea curge dinspre teatru, dat fiind că nu se scrisese încă nimic peste nivelul ori la nivelul paradigmei caragialeene. Teatrul lui Blaga nu este scenic și nici nu este teatral. Acela al lui Camil Petrescu este scenic numai în măsura în care inteligența însăși poate fi jucată ca o tragedie ori ca o comedie. La Caragiale, să ne amintim, zeul suprem nu era inteligența, ci prostia, infinit mai vie, mai carnavalescă și mai ambiguă decît inteligența.

În aceste condiții în clepsidra poeziei începe să curgă nisipul prozei. Importanța de necontestat a lui Geo Dumitrescu este chiar aceea de a fi transformat, primul, acest nisip într-un nou fel de a fi al poeziei: ironică, orală, democratică, demitizantă... o prințesă desculță, o cenușăreasă plină de grații... Nicolae Manolescu a pus „pe două coloane", în chip irefutabil, siamezitatea generației lui Geo Dumitrescu et comp. și a companionilor lui Mircea Cărtărescu. Vezi **Despre poezie.** Ceea ce mai rămîne de spus este spus deja, dar prea pulverizat în spuse care nu vorbesc direct. Ce a fost poezia între **Libertatea de a trage cu**

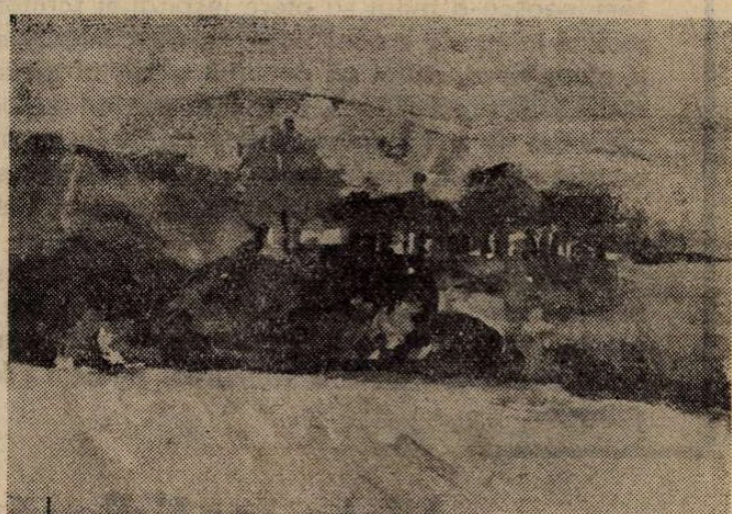

pușca și **Poeme de amor?** Poezie bineînțeles, cu excepția prea celebră și prea binecunoscută a perioadei de versificătorie comandată unor, într-adevăr, prea „prozaici" versificători. Dar, din pricina acestora, iată că logica schimbărilor de paradigmă poetică nu s-a regăsit pe sine decît la începutul anilor '80. Splendidul labirint în care s-a căutat, după tragica sa detenție versificătoristă, l-a dat pe Nichita Stănescu, îngerul histrion, pe Dan Laurențiu, cu ludicul său funebru, pe Cezar Ivănescu, cel din poemele catare ale iubirii și morții, poate chiar și pe cel din infernul **La Baaad**-ului, dacă va fi trimis acolo, cîndva, și un bun antologator; același labirint în care poezia s-a regăsit pe sine și s-a recăutat pe sine i-a dat și pe bacovienii Ileana Mălăncioiu (de un tragism moral inoxidabil), pe Virgil Mazilescu (cu sintaxa sa făcută numai din așchii îndepărtate de trunchiul unei poezii, de fapt, metafizice) ori pe această Clitemnestră ce nu se ignoră, teribila Angela Marinescu, poetă rimbaldiană a ascezei și despărțirii de poezie. Și inventarul acesta nu e decît un început incomplet de numărătoare a valorilor.

LABIRINTUL ACESTEI SPLENDIDE PLEIADE are și un sens de dincolo de pașii prin care cei mai valoroși poeți ai ei au știut să evite monstrul. E acesta: obnubilată nefiresc, tradiția s-a reîntîlnit cu sine, a fost din nou restaurată, dar nu în nodul unde fusese tăiată gordian, ci cu un pas înainte. Nu poți înnoda, s-ar zice, acolo unde a fost tăiat nodul. Încît Nichita Stănescu et comp. au reînnodat cu marii clasici interbelici, cu marii interziși. A fost al doilea ciclu posteminescian important al istoriei poeziei noastre. Tradiția nu se reface, iată, din amintiri, ci organic, prin retrăire. Astfel că a trebuit să apară din nou, la capătul epuizat al nichitastănescianismului, un nou Nichita Stănescu, cel din ultimile poeme, încă necunoscut, și a trebuit să vedem strălucirile bacovienilor trecuți deja prin școala lui Emil Botta: Ileana Mălăncioiu, Angela Marinescu, Virgil Mazilescu et comp.

Dar privirile noastre nu văd dacă poezia nu așază acolo un pai, o bîrnă ori o tradiție. Așa că la ora consacrării generației lui Mircea Cărtărescu, Ion Mureșan, Traian T. Coșovei, Florin Iaru, Ion Stratan, Elena Ștefoi, Magdalena Ghica et comp. a devenit vizibilă cea mai evidentă vizibilitate: această paradigmă poetică nouă se născuse direct dintr-un bunic al ei, Geo Dumitrescu.

Nu sînt, aici, în discuție diferențele, considerabile, de artă poetică dintre generația de nepierdut a albatrosiștilor și arta optceciștilor, după cum nu e de discutat, în această ordine de ipoteze, nici evidenta diversitate de arte poetice din interiorul optzeciștilor înșiși. Observăm, acum, doar formele de relief ale unei paradigme poetice noi, pe care o considerăm întiia cristalizare importantă a unui program poetic neîndatorat direct ori prin reacție directă eminescianismului.

AM URMĂRIT RELIEFUL DIACRONIC AL PROCESULUI. Să încercăm să-l oprim într-o clipă, de pildă în chiar clipa de față. Geo Dumitrescu a declanșat mecanismul unui fel de a poetiza fără nici o inhibiție în fața ideii de metaforă. Cu orice element al realului se poate metaforiza. Orice fostă metaforă regală poate fi detronată. Nu era numai o invitație la democrația imagistică din **Libertatea de a trage cu pușca** și în tot restul operei sale, ci și un terorism blînd al noii conștiințe poetice. Nu vom cita nici un vers, dar vom aminti că personajul principal al geodumitrescianismului este umorul liric al frondei împotriva lirismului, cu totul și cu totul altceva decît jovialitatea de tip Topîrceanu ori poanta muzical-poetică de tip Minulescu. Dacă acest nou fel de a face poezia, din reziduurile viziunii romantice, se poate impune că poezie autentică este chiar pentru că viziunea romantică, ea însăși, rămîne printre rînduri. Clepsidra era în punctul ei de inflexiune. Mai apoi, poezia acestei paradigme forțează deliricizarea și obține substanțe poetice precipitate numai din prozaicitate. Marin Sorescu va urma acest drum pe o linie ce nu vrea să se îndepărteze de amintirea ideii lirice decît în măsura în care ea poate fi reactivată în propria ei demitizare, parabolic ori pur și simplu anecdotic. Alții, născuți cu o liră excelent acordată în mînă, vor reuși fuziunea Geo Dumitrescu — Constant Tonegaru în condiții de frondă juvenilă și post-juvenilă inspirată de intransigențe etice, ai zice, iezuite, dar de esența unui franciscanism dezamăgit.

În **Libertatea de a trage cu pușca,** umorul frondei nu trăgea încă și printre rîndurile tradiției poetice. Noua generație de la începutul anilor '80 își va îngădui să mimeze și războiul cu tradiția. Nu e vorba, firește, de nici un război, ci de o decomplexare culturală, care poartă și un nume pompos: intertextualismul ironic. Mircea Cărtărescu et comp. conservă spiritul de castă populară al poeziei geodumitresciene și îi adaugă o nuanță în plus: ideea de castă a culturii poetice generale. Cercul începe să se închidă din nou, pe măsură ce clepsidra curge iarăși spre viitoarea paradigmă, dat fiind că un citat cultural ori o ironie intertextuală leagă mai puține fire de nisip decît anecdota cu adevărat publică ori înscenarea pe piața liberă a metaforelor celebre (luna, prințul etc.).

Ioan BUDUCA

Repere în climatul spiritual al societății noastre

Proza noastră contemporană și îndeosebi aceea scrisă de tinerii autori reprezintă o fidelă radiografie a transformărilor revoluționare petrecute în conștiințele oamenilor acestei societăți, o mărturie elocventă a grandioaselor energii sufletești și intelectuale declanșate de spiritul revoluționar al socialismului. Îndeosebi după Congresul al IX-lea, societatea românească a putut să ofere inspirației scriitoricești problematica integrală a conștiinței, cu deschiderile ei către istorie și către viitor, astfel că peisajul uman al prozei a cunoscut o diversificare salutară. Este însă meritul noilor generații de prozatori de a fi focalizat preocupările lor creatoare asupra omului obișnuit, acela care nu doar statistic este reprezentantul legitim al vieții de zi cu zi, al eroicului efort creator al societății noastre socialiste.

Cărțile de proză ale tinerilor autori dau seama despre marile metamorfoze ce se petrec în societatea noastră, despre biografii și destine în care se reflectă cea mai importantă operă spirituală a vremurilor noastre : formarea conștiințelor.

Proza tinerilor, azi

DISCURS ASUPRA REALULUI

Viața cotidiană

Chiar dacă nu poartă cu orgolioasă ostentație semnele „textuării“, povestirile lui Răzvan Petrescu respectă, în bună măsură, rețeta prozei „desantiste“. Autorul privește prin lunetă un colț din viața cotidiană, pe care se străduiește ulterior să-l reconstituie, cu mare precizie, din cuvinte. Ca și alți colegi de generație, tînărul scriitor își recrutează personajele aproape exclusiv dintre învinșii vieții. Un grup dezolant de bătrîni, clienți permanenți ai unui cinematograf de cartier, tineri intelectuali cu idealurile risipite în noroiul și intrigile mărunte ale unui capăt de provincie, foste frumuseți, ajunse în pragul pensiei, cu căsnicia făcută zob și cu spectrul unei singurătăți dezolante în firescul ei, defilează prin fața cititorilor ca într-o posibilă antologie de personaje neorealiste. Drama acestor personaje este aceea că mai toate ajung să-și conștientizeze propria mizerie existențială (nu degeaba majoritatea se trag dintre intelectuali, cu puternice predispoziții spre autoanaliză).

Deosebirea dintre povestirile volumului **Grădina de vară** (Cartea Românească, 1989) și cele ale liderilor „optzeci“ se referă la raporturile ce se stabilesc între narator și personajele sale. Dacă să zicem, Nicolae Iliescu, Ioan Groșan, Hanibal Stănciulescu se detașează ironic, nu fără o notă de cinism, de eroii și întîmplările narate, Răzvan Petrescu are o atitudine mult mai participativă. El se apropie de personaje cu duioșie, înțelegere, simpatie, compasiune, ca un medic în fața bolnavilor săi. Prin candoarea sa sufletească, scriitorul seamănă cu Daniel Vighi, ale cărui sentimentalisme se integrează însă mult mai discret în compoziția textului, ajutat fiind și de stilul superior elaborat. Sentimentalismul excesiv riscă uneori să sufoce prozele lui Răzvan Petrescu, să le transforme în melodrame, unele de un gust discutabil. Să pomenim doar de povestirea Pik, admirabilă descriere a vieții de zi cu zi a unor absolvenți repartizați la țară, al cărei final însă, moartea cîinelui, nu doar devine previzibil cu mult înainte de la plecarea celor doi soți în concediu), dar este redactat într-un registru prea înalt („Ne păzise casa așa cum i se spusese, pînă la sfîrșit, întins în dreptul ușii cît era de lung (...) Am plîns noi cît am putut, și l-am îngropat în grădină“), ca să nu lase un gust amar. Prin trei pagini nefericite (care puteau fi, fără îndoială, eliminate din capul locului, fără a aduce prejudicii textului, dimpotrivă), autorul reușește să facă uitate alte treizeci de pagini, cu totul remarcabile. Dacă, schimbînd finalul, Pick ar fi apărut dînd din coadă la revenirea celor doi, toate presimțirile funeste („Ceva nu era în regulă. Un fel de tristețe“) s-ar fi transformat în piste false de lectură și textul ar fi rămas o evocare, superbă, a vieții stagiarilor în mediul rural. Așa, partea cea mai reușită devine simplu fundal pentru moartea melodramatică a cîinelui, impresionantă, e drept, dar nu neapărat din punct de vedere artistic.

Deși experimentează mai multe stiluri narative, mergînd de la cel metaforic („Înserarea încremenise într-un violet greu și cineva, departe, cioplea liniștea cu gesturi largi, rituale, țăndări în formă de stea zburînd încet prin aer, născînd constelații mișcătoare, reflectate în natura moartă pe care o avem sub ochi și sub talpă), pînă la cel de tentă fantastică și absurdă, scriitorul reușește cel mai bine atunci cînd rămîne în limitele realismului. Descrierile realiste urmeză, de regulă, o tehnică cinematografică de redare fidelă a gesturilor (de multe ori, regizate), cuvintelor, gîndurilor, personajelor.

Cumva paradoxal, Răzvan Petrescu nu pare întru totul convins de talentul său de scriitor, încercînd parcă să ne convingă de existența acestuia. Din această cauză, părăsește uneori stilul nud, realist, care se potrivește ca o mănușă faptelor narate, pentru cîte un experiment, nu lipsit de ingeniozitate, dar care nu știu în ce măsură servește scopurile povestirii (edificator este și finalul prozei **Șansa**). Cea mai reușită proză din **Grădina de vară** este **Vals**, un lung monolog interior al unei femeii singure ce-și rememorează, sincopat, eșecul existențial. Scriitorul surprinde perfect psihologia singurătății, tiranizată de o memorie capricioasă, imposibil de autocontrolat. Incoerența gîndirii, substituirile în memorie, a diferitelor persoane care au marcat existența eroinei, confuzia tot mai ilogică a planurilor, specifică stării de reverie și treptatei alcoolizări, oboseala crescîndă, surprinse de autor cu o precizie clinică, fac din această povestire un adevărat tur de forță al talentului autorului.

Că Răzvan Petrescu este un tînăr prozator de talent nu încape discuție. Chiar dacă unele din prozele sale suferă de stîngăcii și naivități ce trădează teama și nesiguranța debutantului.

Tudorel URIAN

Amnezie voluntară

Acum nu foarte mult timp, în numărul din **Caiete critice** dedicat postmodernismului, Livius Ciocârlie atrăgea atenția asupra pericolului care planează viguros asupra fenomenului de recrudescență a prozei scurte : autorii cu pricina păreau „să fie prea mulțumiți de înțelegerea teoretică a literaturii, de mintea lor vie, urechea bună și ochii foarte atenți. Pericolul constă într-o voioșie gratuită. Pariul lor este să dea adîncime derizoriului cotidian. Să dea un sens tulburător lipsei de sens. Să înlocuiască sensul devenit vid cu vidul devenit sens. Altfel, dacă nu reușesc această problematizare «concavă», pe dinăuntru, n-ar rămîne decît un realism mărunt, completat cu comentarii de autor mai mult sau mai puțin hazlii“.

Nu este lipsit de interes să menționăm aceste rînduri despre proza scurtă într-un moment de bilanț provizoriu al întregului context actual. Publicul anilor '70 a țipat după roman. Le-a venit puhoi. Iar acum, în preajma consumării diluviului, peisajul mai oferă privirilor din ce în ce mai numeroșilor spectatori doar cîțiva bușteni de frustrare plutind răsfirați, în derivă. Prozatorii generației '80 sau, mă rog, „desantiștii“, au fost așteptați cu fanfara în gara romanului, dar trenul a trecut prin stație fără să oprească, în timp ce, de la ferestrele strașnic blocate ale compartimentelor, cei mult-așteptați fluturau tot stegulețele sau batistuțele prozei scurte. Cînd și cînd, într-un tîrziu, cînd ultimul vagon de abia se mai zărea la linia orizontului de așteptare, mai putea fi văzut cîte un curajos venind în lungul liniei, bine bumbăcit de controlor în urma surprinderii tentativei reușite de tragere a semnalului de alarmă.

Ultimul mesaj primit din lungul liniei a fost înminat de către Sorin Preda și se numește **Plus-minus o zi** (Militară, 1988). Eroul principal al romanului, Emil Cela, este amnezic, „uită tot felul de lucruri sau, mai degrabă, și le amintește cînd e prea tîrziu“, ba mai mult, cîteodată nu-i vine în minte și nu poate pronunța cuvîntul „mamă“. La capătul unor discuții care parodiază ședințele de antroposofie ale lui Charles Citrine cu doctorul Scheldt, un „tip ce se pretindea medic“ îl sfătuiește să practice anumite exerciții de disciplinare a memoriei, „încercînd să povestească oral sau (mult mai preferabil) în scris, pentru o ulterioară confruntare, să imaginez — dacă altfel nu se poate, întîmplări și scene din viața mea ori a celor din jur“. Protagonistul romanului se supune; odată pretextul introdus, textul proliferează vioi în direcția recuperării unei sumedenii de incidente din viața militară (căci Emil Cela, exmatriculat din facultate, este recrutat de urgență și tocmai își satisface stagiul militar), pigmentată, desigur, cu tribulații sentimentale — toate secvențele succedîndu-se alert, povestite cu mult haz. Inițial opunîndu-se „punctului de vedere al mamei sale, amnezică și ea, potrivit căruia «fericirea este egal sănătate perfectă plus o memorie mizerabilă» și nu mai puțin, concepției unui personaj“ al unuia, Mircea Nedelciu (dintr-o carte apărută tot la Editura Militară), care vedea în povestirea evenimentelor tocmai o formă activă a uitării, deoarece „pe urmă am să țin minte numai povestea aia de ți-am spus-o și nu-i tot una“, descoperind pe traseu, împreună cu locotenentul Petcu, că „formidabil, toți cei care au făcut frontul și deci au trecut printr-o experiență limită de viață își amintesc cu exactitate ziua și ora plecării dintr-o parte în alta, numele comandanților și chiar seria puștii, dar despre ce s-a petrecut efectiv acolo nu mai știu“, eroul acestei iliade la porțile memoriei se lasă convins să curme firul povestirii și să uite în voie, acesta fiind prețul fericirii (cu Paula?).

În acest punct, dînd fuga înapoi la premisă, stau și mă întreb dacă aceste povestioare, completate cu comentarii de autor mai mult sau mai puțin hazlii, cu multe personaje comune, reușesc să se articuleze între ele la nivelul unui roman. Sau dacă este surprinsă, într-adevăr, „o experiență limită de viață“ care să valideze pretextul amneziei și, deci, al povestirii înseși, ca să nu zic a ceea ce Sorin Preda a numit „roman“. Dar cum formula grafică relevă indubitabil faptul că avem de-a face cu un roman, nu-mi rămîne să spun decît că **Plus-minus o zi** este cartea unui prozator cu o „minte vie“, „ureche bună“ și „ochi foarte atenți“. Atît.

Lucian BRANEA

Două stiluri

Ovidiu Moceanu poate fi considerat, în bună măsură, un prozator reprezentativ al felului mai nou de a scrie. Recentul său roman, oarecum prețios intitulat **Ordinul bunei speranțe** (Dacia, 1989), pare să coaguleze o serie de direcții, nici una hotărîtoare însă, căci amestecul de „stiluri“ împiedică unitatea romanului. Tocmai de aceea, stilul prozastic al autorului nu e tocmai lesne de definit. Ca roman al scriitorului-personaj sau narator, manifestă trăsături curat eseistice. O anumită preocupare pentru amănunte naturaliste (povestea bătrînului mort în spital, apariția, într-o gară, a grupului de copii infirmi etc.) colorează uniformitatea notațiilor subiective, străduindu-se să suplinească profunzimea marilor conflicte, căci tot ceea ce se petrece în străfundurile sufletești ale personajului-narator în diversele sale ipostaze existențiale sfîrșește într-o absență nedureroasă, susceptibilă de a fi numită împăcare cu lumea și cu sine, care pune sub semnul îndoielii profunzimea trăirilor sale. La aflarea veștii că soția sa îl înșeală, un personaj eseisează îndelung și cade într-o stare indefinibilă, incoloră, lipsită aproape de reacții, iar povestea de dragoste a Scriitorului și a Irinei sfîrșește convențional, stinsă brusc în cine știe ce considerații metafizice.

Tentația eseistică este atît de puternică, încît pare covîrșitoare : frînturile de dialog se transformă în savante dizertații : despre stress despre moarte, despre existența construită, ba chiar și despre Gioconda, Oreste sau un grec din Antichitate care a consultat Oracolul. Modelul, mărturisit undeva în paginile romanului, este **Darul lui Humboldt al lui Saul Bellow**: „Oare aceste imagini nu erau asemănătoare cu notele personajului din **Darul lui Humboldt**, celebrul roman al lui Saul Bellow?“. Prea multă sobrietate în abordarea temelor devenite comune afectează autoritatea viziunii artistice. Exaltări convertite în analogii spirituale construiesc programul existențial al personajului principal și-l definesc într-o manieră cam desuetă : „Să mori de foame și să nu omori de foame. Să postești, nu să prostești. Să fii fericit că-ți dai seama cît de nefericit ți-a fost dat să fii. Să te ferești de împăratul cel nou și de cerșetorul cel vechi (...) Să speri, să fii singur, unic, puternic. Atît“.

Locvacitatea naratorului textualist răzbate deseori printre temele deja acreditate, consfințind pactul dintre prea-cumintele narator modern și varianta sa succesoare. Dincolo de acest pact, apar accentele unei proze metaforice, probabil consecința unui impuls poetic încă persistent în ciuda opțiunii genului. Astfel încît de-a lungul romanului, abundă fraze, sintagme, propoziții ca acestea : „Pețiolul e un arc în așteptare la răscrucea dintre apă și lumină, apoi se destinde și o fulguire de stropi fini cade pe mîna ta“ ; „Culori de toamnă, peste care se plimbă ochiul însetat, întors spre sine, sub pleoapă aproape adormită“. Sau : „încordat, într-un dialog misterios al privirilor cu flacăra luminării“ etc.

Personajul central e identificat în ipostaza reprezentativă de scriitor, chiar și, sau, mai ales, în momentul în care se prezintă la post, repartizat ca proaspăt profesor de română : „Scriitorul, repartizat la Școala 55, în fapt și el un amărît de profesor, cum credea Liviu Grigoroșcuță n-are nici un fel de șansă sau mai știi, s-ar putea să dea peste cap toate calculele“. Anticul conflict dintre artist și societate se perpetuează și aici, căci „scenariul urmează liniile principale ale autorului intuiției Scriitorului, în desele sale conversații cu cei din ultimii ani de facultate“. De-aici, probabil și jocul de-a identitatea care pare a fi jocul predilect al autorului. Trei dintre personajele romanului au inițiale identice (analogie care poate părea facilă) cu ale autorului însuși, pasibile de a fi confundate între ele, sau de a contura, pentru un indiscret exeget, imaginea despre sine a autorului însuși. Se conturează astfel un adevărat labirint în care, odată intrate personajele, e destul de greu să le identifici, dacă n-o faci folosind datele exterioare ale biografiei lor. Dificultatea este întărită și de succesivele și bruștele treceri de la o proză de tip obiectiv la una a notațiilor subiective, ba chiar la pagini de proză indecis parabolică ori fantastică, cum sînt cele despre ibisul albastru nr. 4 sau tînărul cu certificat de zbor.

Izbînda acestui autor pare a fi, totuși, proza de sugestie socială. O dovedesc în numeroase pagini, de-a lungul romanului, anumite scene din experiența didactică a personajului sau episodul în care Octavian Matei este informat că Melanie, soția sa, îl înșeală. Dimensiunea discursivă a problematicii sale, ambițiile acestei proze meditative sau eseistico-metaforice pot fi însă, în egală măsură, capcanele unui stil care nu s-a decantat încă suficient sau, poate, reflexul unui moment de confuzie a conștiinței artistice.

Cristina MULLER

Textul și biografia

Pregătindu-mă să scriu cîteva rînduri despre Ioan Lăcustă am dat peste un eseu mai vechi, apărut în Venezuela care lua atitudine împotriva unor tendințe îngrijorătoare din literatura sud-americană. Se vorbea acolo despre „terorism literar“, în sensul că numai patru prozatori sînt ridicați în slăvi de critici, și se cerea renunțarea

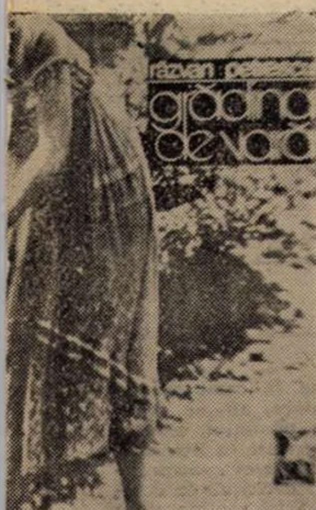

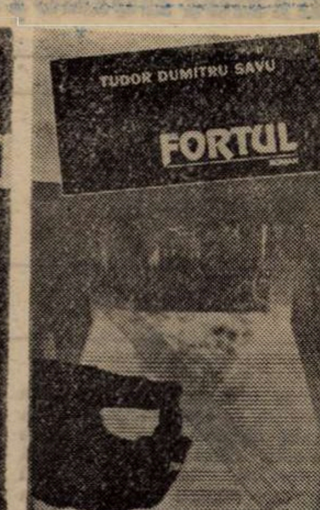

la pastișare și la „falsedades interpretativas y axiológicas". Putem depista unele similitudini în proza noastră mai recentă : marea priză la critică, tehnicismul evident, incontinența unora dintre autori de a se vedea cît mai des publicați. O figură aparte face Ioan Lăcustă. A doua sa carte, **Liniște** (Cartea Românească, 1989), ni-l prezintă pe autor apăsînd pe claviatura mai multor stiluri, dar aducînd mai de fiecare dată ceva nou în cîmpul narațiunii scurte (cu excepția a trei povestiri, simple compoziții cenacliere). Prozele din **Liniște** mărturisesc afinitățile scriitorului cu „școala de la Tîrgoviște" (spectacolul inventării literaturii) —, Ioan Lăcustă însuși invocînd umbra tutelară a „domnului Petrescu" —, cu mimarea realismului din opera lui Ioan Radin („...o povestire pe care dac-o inventez, nu văd de ce n-ar fi și adevărată"), iar prin frondă juvenilă și puțintel ridicolă — cu Radu Cosașu. De desantiști îl apropie centrarea pe tema scrisului, combinată, aceasta, în varii chipuri, cu alte și alte nuclee epice. Bucățile adunate în noul volum, pendulînd între texte cu iz voit melodramatic și convenția scripturală, au ca subiect însingurarea, eșuarea, cenușiul vieții, dar cu o schimbare de registru deloc de neglijat : înlocuirea sau alternarea tăișului ironiei, atît de caracteristică unui Sorin Preda sau Hanibal Stănciulescu, cu abia perceptibile halouri de lirism : prietenia cu bătrînul și nedreptățitul poet T. B. (**Gînduri de miercuri, Continuare**); raportul dintre viață și literatură (**Scrisori către mașina de scris I, II, III**) ; iubirea pasageră (**Și dacă...**) sau cea deznădăjduită (**Ieșirea din labirint**) ; căsnicia maculată dar suportată tocmai din lipsa puterii de a reacționa, în **Neevăzuta față a lunii** ; acțiunea din **Prin grîul crud**, plasată în plină primăvară buimacă, un student filolog fiind confundat, pe rînd, cu un teolog, cu un fugar de la școala de reeducare etc. etc.

Textele se compun din vise, fragmente de dialog și descrieri de o pregnanță cinematografică, din schița unor viitoare povestiri, o literatură de interval, dacă mi-e permis s-o numesc așa, terminată-neterminată, așezată între jurnal, șantier de creație și ficțiune propriu-zisă. Osmoza dintre biografii și cuvînt nu permite tranșarea cu ușurință în favoarea vreuneia dintre părți. De acest binom se leagă nu numai apetența pentru sondarea realității imediate, dar și recunoașterea vulnerabilității actului de a scrie. Prozatorul nu-și face iluzii ; atît numai că își preschimbă neputința în temă a propriilor creații, fără a uita să se dedea la savuroase jocuri „de-a cartea mea", prin creionarea, ca utopică reconciliere, chiar a posibililor cititori ai acestei cărți. În optica lui Ioan Lăcustă, scriitorul va să fie o conștiință morală, stare dobîndită numai după trecerea prin infernul și purgatoriul experienței, după încercarea de intrare în „cadru" și revelarea „prezenței umane". Cînd se va apropia de capătul acestui drum, s-ar putea ca Ioan Lăcustă să ne ofere surpriza unor alte fațete ale realismului de anvergură. Oricum, el dispune de suflul (era să zic „zborul") necesar.

Dan C. BADEA

necunoscutele anticipări, salturi în timp, întîlniri cu propria imagine etc. Toate acestea produc o excesivă fragmentare a discursului, fără să fie totuși vorba de un autentic fragmentarism : foarte puține din paragrafele numerotate ale lui Cușnarencu reușesc să îndeplinească una din exigențele fundamentale ale stilului, anume să cuprindă în sine enunțul, dezvoltarea și concluzia unei idei. Cele care izbutesc, totuși, ca în paginile despre Memoria, sînt de departe cele mai reușite fragmente ale romanului.

Dincolo de construcție, stilul propriu-zis este un amestec între tonul reflecției naive a lui Vonnegut jr. și candoarea revelării realității integrale ca atare, practică majoritară a reprezentanților „noului roman". Textul este supraîncărcat de aluzii livrești. Uneori, ele se revelează prin mijlocirea agreabilă a parodiei, alteori se regăsesc cu ușurință fără urmă de ironie sau disimulare, creînd impresia că inconștientul de cititor conștiincios al lui George Cușnarencu îi joacă feste. Acesta pare să fie cazul celor două veritabile ticuri ale lui Vonnegut și — într-o mai mică măsură — Salinger, **and so on** și **and all**, traduse îndeobște prin „și așa mai departe", respectiv „și restul". Dacă prima expresie există și în limba română cea de-a doua nu se folosește deloc în acest sens, fiind de bună seamă un viciu de traducere, astfel că folosirea ei repetată de către autor nu are nici o justificare, inaltă.

Fraza în general de o banalitate voită, premeditată : „Aterizară pe planetă puțin după ora prînzului". Acolo unde autorul lasă deoparte programul său riguros și își permite să divagheze, expresia cîștigă în subtilitate și imprevizibil : „Seara s-a rostogolit peste noi ca un colț de stîncă într-o prăpastie". Către final, apar cîteva inventarieri ale tuturor atributelor absurde posibile : „percutantă, flamboaiantă, troacară, sonoră, trivială, somnolentă, pasageră, neîncrezătoare, palpabilă, patetică, porcoasă, precambriană, calină și nefericită **iubire**". Dimpotrivă, acolo unde realitatea trebuie să devină vizibilă în structura lumii-model, intervine transcrierea simplă, fără nici o intermediere : „Păi asta spune tot prostu' .Tu trebuia să scrii despre povestea «Salcîmul», ca să vadă lumea că nu vii de la țară. Mă înnebuniți, mă. Îmi scoateți peri albi." În general flashurile contemporane se inserează inspirat, fără disonanțe.

Întru totul, felul de a scrie al lui George Cușnarencu e, fără îndoială, spectaculos, fără ca, prin aceasta, să fie și propriu-zis novator. E totuși evident că această carte nu este romanul de maturitate literară al autorului, ci numai o treaptă către un viitor plin de ademenitoare promisiuni. Lectura însă e întru totul agreabilă, iar concepția despre literatură a prozatorului pare a fi superioară multor autori de proză de pe la noi. Așteptăm ca timpul să ne aducă întruparea acestei subtile viziuni, într-o realitate indiscutabilă și originală.

Alina MUNGIU

Exerciții de adaptare

Fie romanul lui George Cușnarencu, **Tangoul Memoriei** (Albatros, 1988) un pretext pentru definirea efortului unei generații de a adapta formule novatoare consacrate la proza în limba română. Fie proza în limba română incapabilă să reia firul literaturii de unde l-au rupt feluriți autori de aiurea și s-o pornească pe un drum în sfîrșit propriu. Fie necesară, mai întîi, asimilarea acestei conștiințe non-self a textului, pînă la găsirea categorică a unui sine autohton. Fie acesta un început.

Printr-o foarte elocventă și agreabilă punere în scenă, romanul lui George Cușnarencu se dezvăluie ca o fantezie ludică cu ambiții integratoare. În ciuda strigătului său belicos („Îi avertizez pe toți cititorii acestui roman că citesc un roman de dragoste"), o discuție asupra subiectului cărții ar fi de-a dreptul superfluă. Tehnica romanescă a fost principala preocupare a autorului acestui roman, așa încît singură discuția despre ea își are rostul.

În ansamblu, este vorba de faimosul „sandwich" temporal al lui Kurt Vonnegut jr., autor pentru care Cușnarencu pare să aibă un adevărat cult, unul dintre eroii săi purtînd, în chip de omagiu, numele celebrului personaj — scriitorul de science-fiction care face legătura între mai multe romane ale lui Vonnegut — Trout, adică Păstrăvul. Așa cum rezumatele romanelor lui Trout dau sarea și piperul cărților lui Vonnegut, tot astfel, prescurtări din povestirile SF scrise de un anume Seneca dau culoare primei părți din **Tangoul Memoriei, Fuga**. Asemănarea se oprește însă aici. SF-urile vonnegutiene sînt concentrate și vizează semnificații esențiale, în vreme ce ale lui George Cușnarencu (în ciuda unui fundal similar — planete distruse de inconștiența locuitorilor etc.), tind mai mult către o realitate strict aparentă (jocuri de nume, suprapuneri, coincidențe). Regula fundamentală a jocului lui George Cușnarencu pare să fie rămînerea cu orice preț la suprafață, condiție indispensabilă pentru a relata fapte și întîmplări dintr-un univers absurd.

În contextul tehnicii amintite, apar și bi-

Printre oglinzi

Imaginar dacă e privit în ansamblu, credincios totuși unui anume real, pasaj de pasaj, ultimul roman al lui Tudor Dumitru Savu, **Fortul** (Militară, 1988), poate fi comparat cu o permanentă tangență a elementului iluzoriu cu cel palpabil, perfect veridic ca deschidere existențială. Și aceasta, pentru că fantasticul nu se confundă cu o țintă scriitoricească în sine, ci doar cu o cale voit asumată către umanul — personal sau impersonal — ce gravitează în jurul fiecărui nume. De altfel, modalitatea de inducere a supranaturalului, particularitatea definitorie a romanului, este strîns legată de o aparentă normalitate a întîmplărilor. Nuanțată, se strecoară în intimitatea filonului epic într-un crescendo bine condus ca tempou și dozare tensională, reușind să păstreze integră coeziunea celor două planuri de tratare, în fond a două categorii psihice antinomice. E vorba, pe de-o parte, despre raționaliștii totali, riguroși și pe deplin credincioși scientismului atotdeterminant, iar pe de altă parte, despre cei maleabili, care treptat, chiar împotriva propriei lor voințe, capătă acces spre parapsihologic. Frapantă nu se dovedește această separare mai mult sau mai puțin profundă, ci realizarea ei gradată, îmbinată — interesantă viziune — cu o constantă apărare a adevărului. Personajul principal, Dierna (mai întîi elev strălucit al Colegiului Militar, creionat ca o capacitate ieșită din comun în tactică și strategie, tributar deci celor mai logice și exacte discipline, urmează ulterior, odată devenit sublocotenent, un traiect ciudat, din ce în ce mai împlîntat în sfera fabulosului) este victima unor mistere străine de propria-i gîndire, dar cărora trebuie să le facă față din clipa în care este înconjurat de ele pînă la sufocare. Așadar, supranaturalul pe care-l propune Tudor Dumitru Savu este pretextul unei introspecții psihologice luminate dintr-un unghi purificat, curățat de schematismele inevitabile ale realității.

Dacă atmosfera de început, interioară plutonului aflat în pragul terminării Colegiului, este presărată cu destule din leitmotivele milităriei (de la aviditatea pentru istorioare cu femei pînă la clasica dispută tacită cu superiorii în grad), nu același lucru se poate spune și despre etapele narative care-i urmează. Oglinda, care trece din mînă în mînă, însoțită de replici care conturează sumar figura unuia sau a altuia, pare un capăt de idee în jurul căruia va evolua totul. Nu este însă așa. Oglinda dispare, lăsînd o vagă senzație de insuficientă stăpînire a subiectului. Treptat, centrul de greutate al capitolului se deplasează spre inexplicabilul obicei al lui Dierna de-a nota absolut tot ce se spune și ce se petrece în preajma sa. Ironiile și ji-nirile fățișe ale camarazilor se reflectă însă în notele sale aidoma realității, necomentate, netrunchiate. În paranteză, la sfîrșitul fiecărei fraze apare numele celui care-a grăit-o. Forma de redare aleasă de autor, contopirea sa cu optica lui Dierna, conduce spre o proză fals subiectivă. Adesea, cînd jurnalul tînărului sublocotenent surprinde o discuție, paginile romanului se aseamănă cu cele ale unei piese de teatru, sporind dinamicul și senzația de forță a lecturii. Tocmai aici, din această redare fără cusur, se naște comparația cu o oglindă spirituală, deci nu concretă, care domină clipă de clipă subconștientul lui Dierna.

Din momentul înmînării ordinelor de numire, elementele ciudate, fantaste mai apoi, se succed la tot pasul. Maiorul Adam Tauss, un fel de mentor al sublocotenentului pe băncile Colegiului, își calcă promisiunile, apelînd la o alternativă confuză. Fortul Cardon, inexistent pe hărțile militare de orice fel, apare ca țintă a unor realizări deloc precise.

De acest nume se vor lega șirurile mai lungi sau mai scurte de fantasme. Fiecare va repeta însă într-un anume fel aceleași obsedante halucinații. Asemănarea tuturor cu maiorul Tauss, culminînd cu un pluripersonaj ce-și pierde identitatea individuală. Complotul mutual general împotriva lui Dierna, punctat de confirmări în prima fază, iar apoi de derutante falsuri la adresa adevărului (dezastrul provocat de cerbul gigant care se ivește din apele mării la sfîrșitul unei furtuni și care, prin simpla-i prezență, duce fortul la un haos fără limite ; înecatul, în fapt maiorul Tauss, înlocuit mai tîrziu cu un delfin) ; sarabanda de imagini demonice din atelierul optic al maestrului Otto Kazak, necontrolată nebunie a sistemului de oglinzi ; dispariția fără urme a întregului fort, resturile infime ale cioburilor de oglindă găsite în nisip ; amețeala și leșinurile lui Dierna.

Dacă am schițat ceva despre factura narativă a romanului, trebuie întărită ideea formei sale duale. O dualitate înțeleasă ca paralelism al modurilor de tratare. Sublocotenentul Dierna anunță de la un punct al acțiunii încolo un referat despre incredibilele ciudățenii ale Fortului Cardon. Raportul său repetă întocmai faptele din jurnal, orientînd atenția cititorului către elemente de esență, fără de care firul ideatic ar părea frînt. Structura unitară a romanului, construcția sa meticulos gîndită obligă la o lectură atentă și, în orice caz, completă. Numai astfel acea aparentă ruptură epică din debutul cărții se dovedește voit comisă și cu justificări ulterioare. Limpezirea raportului oglinzilor, de o cu totul altă factură în final, situează nucleul de fond între reflexiile pătrunzătoare ale sticlelor argintate.

Filip FLORIAN

Restituiri la timpul trecut

● maculatura iubirii ● aureola clișeelor ● cuvîntul, adevărul și apa de ploaie ●

Proza modernă ne pune la dispoziție o gamă largă și variată de mijloace prin care memoria involuntară, ațîțată întîmplător, se declanșează deodată pentru a aduce în prezentul naratorului un trecut de mult uitat. Se înțelege că aceste mijloace diferă nu numai în funcție de personaj, dar și de trecutul acestuia. Cu un secol în urmă, recunoscînd gustul unic al bucății de madeleină înmuiată în ceai, Marcel, naratorul din **În căutarea timpului pierdut**, se trezea invadat pe neașteptate de trecutul petrecut la Combray în Franța. Mult mai aproape de noi, în timp și spațiu, Dochia Moldovan, eroina romanului Verei Hudici, **Aureola iubirii** (Editura Cartea Românească, 1988) își retrăiește tinerețea de la Piatra Neamț, ca activistă U.F.D.R., grație întîlnirii unei vecine de bloc. Acest fragment de trecut, adus în prezent cu intermitențe, definește un personaj dogmatic exemplar, nu lipsit de un anume farmec în radicalismul său absolut. Eroina cumpără ghiocei, dar nu pentru a se bucura de lirismul lor, cum ne-am așteptat de la o reprezentantă a sexului frumos, ci pentru a-i cîștiga bunavoința florăresei în vederea trecerii de la clasa vînzătorilor ambulanți la cea a proletariatului industrial. Strădania ei nu rămâne fără urmări: cîteva pagini mai încolo o întîlnim pe florăreasă angajată deja ca muncitoare la întreprinderea „8 Martie". Biblioteca iubitului îi provoacă neliniști ideologice: **„Erau și nume de care nu auzisem. Dar nici o carte marxistă."** La o cercetare mai profundă, acestea se dovedesc fără temei: **„Cînd m-am ridicat în vîrful picioarelor să suflu în lampa agățată în tavan, privirea mi s-a oprit pe dulapul-bibliotecă; erau acolo, înșirate ca pe un raft, cîteva cărți, M-am urcat pe scaun. Prima din margine era «Așa s-a călit oțelul» (...) Se mai aflau alături, «Bazele darwinismului» și multe volume ale clasicilor marxiști".** Alte numeroase gesturi stau sub același semn al combativității coborîte la nivelul simplei respirații. Tînăra femeie înspăimîntată trezindu-se că fredonează romanțe, genul fiind considerat, la ora respectivă, decadent burghez. Cînd iubitul dă să-i sărute mîna, ea și-o retrage „ca de o **înțepătură neașteptată".** Motivul? „E un obicei burghez". Astfel de naivități tipice tinereții radicale din anii '50, provocîndu-ne nouă, lucizilor de azi, surîsuri îngăduitoare, au o perfectă motivare în contextul istoric respectiv. Revoluția socialistă a dat naștere, mai ales la începuturi, unor exagerări simpatice, ivite dintr-un prea plin de credință. Ele sînt specifice, de altfel, nu numai revoluției socialiste, ci și Revoluției în general. Pictorul Gamelin din **Les dieux ont soif**, romanul dedicat de Anatol France Revoluției franceze, lucrează la o transformare din temelii a cărților de joc, pe motiv că Regele, Dama, As-ul aparțin, din punct de vedere ideologic, vechii orînduiri. Pusă să aleagă între iubire și politică, Dochia Moldovan optează pentru cea din urmă. Bărbatul îndrăgit e sacrificat pe altarul muncii în cadrul unei organizații raionale de femei. E o jertfă imensă dacă ne gîndim la urmările ei în plan psihic. Eroina încearcă, astfel, stări în premieră: **„Plîngeam întîia oară de cînd eram activistă."** Mai grave decît plînsul, se arată însă visele, mai ales cînd ele nu sînt ceea ce trebuie: **„... dacă visele plăcute nu-mi făceau prea mult rău, erau altele care mă-nebuneau. Îmi era rușine să-mi amintesc de unele (...)".** Să notăm, pentru a înțelege caracterul acestor vise, că medicul, consultat în legătură cu ele, îi recomandă eroinei să se mărite cît mai grabnic. Sacrificiul personajului se dovedește inutil. Deși credincioasă revoluției, aceasta o exclude, nu peste mult timp, din rîndurile sale. Pe baza unui dosar aranjat de Serafim Scripcaru, de la cadre, Dochia Moldovan e scoasă din funcție și din partid. Destinul eroinei se frînge iremediabil. Părăsită de tovarășii de luptă ea rămîne de sine singură: fără iubit, fără soț, fără copii. În București, unde ajunge după excludere, fosta luptătoare duce o existență complet ruptă de lume. După cîteva munci la întîmplare (lucrătoare necalificată pe un șantier, dactilografă la o editură, reporte-

ră a unei foi sindicale) ea se îmbolnăvește de inimă și se pensionează. Prezentul rememorării o surprinde într-un proces de revenire la însuflețirea de altă dată. Dochia Moldovan adună ilustrate din toată țara pentru a realiza, pe baza lor, și a documentării ca ziaristă, o nouă Cîntare a României, concurentă peste timp a faimoasei lucrări, cu șanse de a fi mai bună decît aceasta, dat fiind că autoarea, spre deosebire de Alecu Russo, a participat la construirea unora dintre locurile descrise, cum ar fi, de exemplu, hidrocentrala de la Bicaz. În efortul de a reveni polemic, asupra unei perioade deja exploatate literar (cea a construcției socialiste de început la noi în țară) proza ultimelor decenii a avansat formula personajului care-și rememorează din perspectiva prezentului trecutul petercut în anii '50. Maturitatea individuală și colectivă, evenimentele derulate între timp dau eroului posibilitatea unei înțelegeri noi, superioare vieții sale de pînă atunci. De aceea, retrăirea trecutului e însoțită în mod obișnuit de o reevaluare a atitudinii anterioare față de gesturile tinereții. Dochia Moldovan, se înscrie și ea în rîndul acestor personaje destul de răspîndite în proza dedicată „obsedantului deceniu". Întîlnirea cu fiica fostului iubit, vecină de bloc, declanșează și susține o retrăire a perioadei de activistă U.F.D.R., dar mai ales a circumstanțelor renunțării la fericirea individuală de dragul celei colective. Prezentul îi oferă naratoarei posibilitatea unei revizuiri a atitudinii dogmatice, radical pripite din tinerețea sa combatantă. Numai că, spre deosebire de ceilalți prozatori ai temei, Vera Hudici își propune să creioneze un personaj pentru care rememorarea trecutului nu înseamnă și o modificare a viziunii de pînă atunci. Opțiunea categorică din anii de la Piatra Neamț nu e pusă la îndoială, nici măcar nuanțată din perspectiva maturității: **„Chiar și acum, după atîta timp, retrăiesc, în visele mele, clipele de atunci. Îi spun mereu: trebuie să ne despărțim. Îi spun și de ce: am ales drumul luptei. Sînt convinsă că merg pe calea cea bună".** Evidențierea acestei consecvențe pare a fi scopul major al romanului. Ei îi sînt concesionate, cum se întîmplă de obicei în proza cu teză, numeroase aspecte de conținut. Astfel, pentru a sublinia și mai mult fermitatea eroinei, autoarea exagerează la maximum sacrificiul în favoarea cauzei obștești. De dragul activității la nivel raional, eroina își irosește viața. În aceleași țeluri demonstrative, Vera Hudici face în așa fel ca poziția față de trecut a Dochiei Moldovan să se confrunte cu alte poziții asemănătoare sau opuse. Dacă, de exemplu, fosta șefă și îndrumătoare, tov. Maria, o confirmă, alte două personaje (tînărul scriitor Palu și pensionatul Serafim Scripcaru) o contrazic violent. Din nefericire intenția autoarei de a înfățișa un personaj semnificativ în consecvența sa față de credințele tinereții nu se realizează în text. Un erou care, cu toată perspectiva dată de prezentul matur individual și social, nu-și modifică înțelegerea trecutului, e unul credibil literar. Cu o singură condiție: ca reafirmarea atitudinii anterioare să fie rezultatul unui proces complex și profund în conștiința de acum. Abia atunci neclintirea în poziția față de faptele sale trecute ar avea semnificația unei posibile ipostaze moral-politice. Or, tocmai acest lucru nu se întîmplă cu personajul Verei Hudici. Alegerea din tinerețe nu e supusă o clipă dezbaterii pro și contra de pe platforma maturității. În absența acestei confruntări consecvența eroinei nu apare altfel decît efectul unui simplism al întregii personalități. Ca și în tinerețe, Dochia Moldovan se dovedește incapabilă de o judecată lucidă a faptelor sale și ale celorlalți. Dar dacă în tinerețe această situație își are explicația în trăsăturile vîrstei, în influența climatului general, care cerea acțiune necondiționată, fără prea multe dezbateri interioare, acum, la maturitate, cînd eroina deține suficiente date pentru o radiografie acută a lumii, absența cumpănirii trădează un defect de personalitate. Contrar intențiilor scriitoarei, fermitatea de atitudine e rezultatul nu al unui spirit revoluționar exemplar, ci al unei pure mărginiri a inteligenței. Această dejucare a intențiilor autoarei își are cauza în incapacitatea de a crea un personaj complex dotat cu harul pătrunderii complexe și subtile. Dochia Moldovan nu înțelege nimic, pentru că autoarea n-a putut s-o facă altfel. Complexitatea e capitolul deficitar al întregului roman. Personaje, situații, scene sînt rezolvate cu o naivitate dezarmantă. Eroii sînt blocuri masive, fără nici o fisură. Dragoș Plăieșu e monolitic în frumusețea lui răpitoare: **„Nu, nu aveam obiceiul să compar bărbații. Tu erai nepereche, hyperion, Făt-frumos din basmele noastre. O astfel de făptură nu întîlneai de două ori în viață".** Nenorocirile grămădite asupra Dochiei Moldovan ating proporții catastrofale. În numai 200 de pagini ea străbate calvarul unui roman fluviu în gen melodramatic: își pierde iubitul și copilul, se căsătorește cu un bărbat pe care nu-l iubește și de care divorțează, ajunsă în București trăiește în sărăcie și singurătate, se îmbolnăvește de inimă și poate muri dintr-o clipă într-alta. Multe descrieri, cînd nu fac apel la imagini de rutină (**„trebuie să pun stavilă gîndului către el", „ziua care tocmai îmi bătea în ferestre", „vesel ca un copil care a primit jucăria dorită"**, par fragmente dintr-un reportaj de serviciu. Iată un exemplu: **„În anii aceia, activitatea noastră se intețise din nou (...). Un front complex, planuri grandioase. Și eu eram unul dintre ostașii cu misiune importantă în această luptă, puteam contribui la victoriile așteptate. Parcă erau mai multe de făcut decît pînă la naționalizare. Începuse și la țară munca de lămurire în vederea colectivizării. Pînă și măsuri de înfrumusețare a orașului mi-am propus (...). Tineretul, femeile erau solicitate la campanii de muncă voluntara, anume organizate, cărau pămîntul, sădeau puieții care urmau să dea umbră viitoarelor alei".** Semnificativă pentru deficitul de complexitate a cărții rămîne criza de îndoială a eroinei. Șovăielile asupra opțiunii din trecut sînt declanșate, în viziunea scriitoarei, de dactilografierea unui manuscris care denigrează începuturile socialismului în România. Cum Dochia Moldovan e una din dactilografele care, în timp ce bat la mașină, pricep textul, conținutul o clatină în temeinicia ei teoretica. Întrebările iscate sînt pur gazetărești: **„Ce s-a ales din entuziasmul nostru, din visele noastre? Și — să las modestia la o parte — din sacrificiile noastre? Pretexte de ironii și chiar de dispreț pentru unii. Cum de s-a putut ajunge aici?"** Revenirea din orbecăiala moral-politică se datorează unui discurs ținut de tov. Maria: **„Trebuie să te gîndești că, chiar dacă personal nu ai mai activat, alții au mers înainte, au înfăptuit ceea ce visai tu. Personal, ai avut un eșec, dar te-ai înșelat în alegerea făcută, socialismul s-a consolidat, lupta a fost cîștigată, victoria e de partea noastră. Asta trebuie să-ți însenineze sufletul, să-ți dea puteri să reintri în front".** Concluzia acestei crize, dacă poate fi numită astfel, aparține tot publicisticii fără prea mari ambiții: **„Pentru a nu știrbi prestigiul luptei, pentru a nu clinti nici cît un fir de păr din tot ce constituie acest întreg numit «frontul revoluționar», am renunțat la omul iubit".** În declanșarea și rezolvarea momentului, Vera Hudici apelează din plin la o prejudecată simplistă a literaturii noastre dintr-o anume perioadă: fetișizarea rolului deținut de cuvînt (scris sau oral) în apariția unor mutații de conștiință. Urmare a unei supraestimări în plan politic a efectelor propagandei, proza acestei vremi propulsează în prim-plan personaje definitiv schimbate la simplul contact cu un text. Ca și acestea, Dochia Moldovan se transformă sub influența cuvîntului. Lectura unui manuscris o descumpănește fundamental, audierea unui discurs o face să-și revină.

Naivitatea autoarei se regăsește și într-o anume înclinare către mijloacele romanului popular. Vera Hudici manifestă o predilecție deosebită pentru potrivelile senzaționale. Dochia Moldovan îl întîlnește pe Dragoș Plăieșu în ziua de 17 martie. Tot în ziua de 17 martie, dar după un anume timp, i se cere despărțirea de iubit. Cînd i se aduce vestea, tînăra îndrăgostită tocmai se pregătea să scrie pe tortul aniversar, din albușuri bătute cu zahăr pudră, tradiționalul **La mulți ani!** Dochia Plăieșu, fiica fostului iubit, e întîlnită, de asemenea, pe 17 martie. Ea este cardiolog, ca și tatăl, specialist vestit în domeniu, dat și la televizor. În aceste condiții eroina nu putea fi decît bolnavă de inimă. Nu de altfel, dar ca s-o îngrijească tocmai Dochia Plăieșu! Multe pagini au menirea de a stîrni suspine. O fiică se căsătorește cu tatăl vitreg, divorțîndu-și mama. Dat afară din serviciu, soțul o alungă de acasă. Fata se întoarce la mama și, totodată, rivala sa, pentru a-i cere iertare, cu copilul în brațe, și, firește, pe furtună.

Aureola iubirii, roman stînd sub semnul unor mari naivități literare e o bună dovadă că deficiențele de scriitură sînt tot atîtea deficiențe de conținut.

Ion CRISTOIU

Sunetul și culoarea fericirii

● privirea lui Ștefan Luchian, în autoportretul cu penel ● un concurs internațional de practică dirijorală ●

Despre o etică a autoportretului

1. Ce-ar putea însemna să-ți faci o fotografie? Orice privire dintr-o poză — și mă refer mai ales la marea majoritate a fotografiilor, acele fotografii-amintiri, poze de familie — este o privire în gol. Rar se întîmplă celui ce se uită la vreo poză să încerce s-o privească drept în ochi. Oricum, ochii care privesc la tine dintr-o fotografie par că nu privesc ceva anume. Privesc în gol. Se uită, așa, la nimic... Chiar dacă te-ai gîndi (luînd „poziția de drepți" în fața aparatului) că pe tine cel din acea poză te vor privi, peste ani, ochii copiilor tăi (poza cu pricina fiind lipită — de exemplu — pe propria-ți cruce) și, fiind tras în ea, ai încerca din răsputeri să-ți vezi și tu copiii de-acolo din fotografie, privirea ta, se pare, tot în gol ar privi. Și poate că nici n-ar fi bine dacă s-ar întîmpla altfel. O poză din care ai privi tu exact la cel ce te privește ar fi, așa, doar un moment de iluzie, un mod de a încerca să-ți depășești propriile limite și n-ai reuși să fii propriul tău — biet — actor. Se pare (e ca și sigur) că ieșirea reală din tine — depășirea — se face nu pentru a trece tu în ceilalți, ci pentru a le face lor loc în tine.

Este foarte bine că pozele privesc — de obicei — în gol. Contemplînd fotografii de familie, iți poți aminti, de exemplu, de acel „ochi al sufletului" unic, fără mobilitate, un ochi necercetător, folosindu-și privirea mai mult ca pe-un auz, un ochi-„auditiv", primitor de lumină.

Privirea lui Ștefan Luchian din celebrul autoportret-cu-penel este — se pare — chiar una de acest tip. O privire blîndă, împăcată, reușind — cu mulțumire — să primească în adîncimile ei privirile multora și ducîndu-le departe, pînă dincolo, dincolo de propria sa inimă. Este liniștitor să-l privești pe Luchian cel din acest autoportret. Te mai împaci cu tine privindu-l.

2. Al cui autoportret este fereastra? Fereastra este un simbol bun pentru ilustrarea unei „dialectici" metaforice a celor două simțuri fundamentale. Pe fereastră poți privi strada, oamenii („sărind" mereu, curios, ca în „fereastra" ochilor tăi, ca să afli — neapărat — ce se mai întîmplă pe-afară). Sau stînd, așa, în fereastră (ca și cum ai sta, liniștit, privind în gol, la „fereastra" auzului tău; căci auzul ți-l ții, mai întotdeauna, în gol), stînd, deci, așa, în fereastră, pe gînduri (adică deasupra lor), poți să-ți obișnuiești, încetul cu încetul, privirea să audă. Prin fereastră poți să „asculți" răsuflarea întuneric-lumină, zi-noapte, ritmul bun al lumii; poți să-l primești pe acesta la tine în cameră. Te poți lăsa autoportretizat. Să te tragă altcineva în propria ta poză. Lumea (lumen, lumina) intră pe fereastră. Fereastra este un portret nefăcut de mîna omului. Așa cum lui Adam — prototipul —, pînă la păcat nu-i era rușine să se privească și să fie privit (tocmai pentru că nu încercase în nici un fel să „contribuie" la facerea propriului său chip; îl primise ca atare, fără curiozitatea de-a vedea dacă e bun sau rău). Lumina lumii ce intră pe fereastră ar fi bine — poate — s-o putem „asculta" ca pe-un fel de icoană.

Tocmai datorită celor spuse mai sus, mi-ar place ca, din cînd în cînd, chipul lui Luchian cel din autoportretul-cu-pensulă să-și lipească fața și nasul de fereastra mea și să privească, așa, în gol, înăuntru. Mi-ar face bine să-i „privesc" răsuflarea liniștită, ritmul (zi-noapte) al inimii. Aș încerca să aud ce-ar vrea să spună.

3. Te poți odihni făcîndu-ți autoportretul? Se pare că nu prea poți. După mine, etica autoportretului ar fi o etică a deportretizării. Poate că autoportretul ar trebui să fie o modalitate de a-ți uita (chiar de a-ți nega) chipul de-acum, cel — oricum — muncit pe dinăuntru de gînduri, ros mult mai abitir de propriile întrebări decît oricare alt obiect de mobilier (de exemplu) ros — spre liniștea și năruirea sa — de carii. Un mare moralist al secolului nostru povestește despre o persoană care nu s-ar fi privit în oglindă timp de vreo 20 de ani! Poate că făcîndu-ți un autoportret în timp ce te-ai gîndi la propriul tău sfîrșit, acest autoportret ți-ar arăta un chip mai apropiat de chipul tău scutit de frămîntări și de-ndoială, mai apropiat de chipul trupului tău „curățat" prin înhumare. (Înțeleg aici prin „trup" acea sămînță care, ca să poată da rod, trebuie aruncată în pămînt bun.) Autoportretul ca memento mori ar fi un autoportret curățitor, un autoportret-mărturisire. Ar fi, de fapt, una dintre schițele pregătitoare pentru acel portret luminos, al normalității-exemplare, în care chipul este unul ca pentru toți, fiecare rămînînd încadrat, însă, în propria sa expresie. Există în orice autoportret o anonimitate-bună. În orice autoportret individualitatea ar trebui să tindă — moral — spre aproape-negarea de sine. Această etică nefiind una a neantizării eului, ci una a adecvării sale la calitatea — liniștită, împăcată și bucuroasă — de „făptură", nu de „făptuitor".

Toate acestea, într-adevăr, le poți întrezări în „auto"portretul-cu-penel al lui Ștefan Luchian. Simți că omul care privește de-acolo, după multe încercări — prin care chiar a trecut în viața sa — și-a lăsat, odihnitor, pleoapele peste ochii chipului, pentru a te privi — parcă — cu acel unic „ochi al sufletului, al inimii", ochi contemplativ, privind în gol, „auzind" ecoul Luminii îndepărtate, ecou al unui ritm care nu și-a oprit — de fapt — bătaia niciodată.

C. POPESCU

■ orice privire dintr-o poză este o privire în gol ■ un moment de iluzie, un mod de a încerca să-ți depășești propriile limite ■ acel „ochi al sufletului" ■ prin fereastră poți auzi ritmul lumii ■ te poți odihni făcîndu-ți autoportretul? ■ școala dirijorală românească și tradiția ei prestigioasă ■ un prezent tînăr și un viitor de netăgăduit ■ bagheta pare a fi un obiect magic ■ dirijorul și viziunea de ansamblu a orchestrei ■

Bagheta magică

Principala șansă a tinerilor dirijori de a-și afirma existența în fața muzicienilor sau a iubitorilor de muzică din țară o reprezentau, pînă în acest an, „Galele tinerilor dirijori" de la Bușteni, realizate cu sprijinul Orchestrei simfonice a Filarmonicii din Ploiești. Odată ce-au ajuns deja la a XI-a ediție, putem fi convinși de acum de interesul pe care l-au stîrnit în fiecare an. Iată însă că în această vară, la Oradea (mai precis la Băile Felix), a fost inițiată o nouă manifestare, menită să-i stimuleze pe tinerii dirijori: „Cursul internațional de practică dirijorală".

Cea dintîi ediție a primului curs de acest gen din România a fost o reușită deplină, deși inițial a fost gîndită ca un experiment. La Băile Felix s-au întîlnit orchestra Filarmonicii din Oradea, completată cu 17 studenți entuziaști ai Conservatorului „Ciprian Porumbescu" din București, dirijorul și directorul ei artistic, Erwin Acel, și opt tineri dirijori. Patru participanți din Italia, Marea Britanie și Franța (Andrea Riderelli, Paul Murphy, Frederik Rabemananjara și Guillaume Boulay) și patru români — Dan Rațiu, Paul Cristian Staicu, Cristian Neagu și Romică Rimbu. O atmosferă muzicală intensă a dominat cele două săptămîni ale cursului. Fiecare dintre cei opt participanți a avut infinit de cîștigat lucrînd cu orchestra și urmărind competentele analize, bogate în indicații clare și la subiect, ale maestrului Erwin Acel. La acestea s-au adăugat avantajele metodei originale a înregistrării pe videocasete a repetițiilor, înregistrări analizate ulterior, în chipul cel mai minuțios.

Școala dirijorală românească are deja o tradiție prestigioasă. Nume ca Ionel Perlea, Constantin Silvestri sau Sergiu Celibidache străbat lumea muzicală a secolului, egalînd în strălucire pe cele ale unor Toscanini sau Karajan. Există o continuare a acestei tradiții? Cele două evenimente muzicale ale acestei veri, cărora le dorim reveniri în timp pe măsura succesului actual, ne-au convins că într-adevăr arta dirijorală românească are un prezent tînăr și un viitor de netăgăduit.

Podiumul dirijoral îi fascinează pe mulți dintre muzicieni. Instrumentistul din orchestră, pianistul, compozitorul nutresc măcar o dată în viață gîndul de a fi dirijori. Privesc acest lucru cu ambiție, deși bagheta pare a fi de multe ori un obiect magic la care nu ajung tocmai lesne.

Reunind privirile orchestrei și ale publicului în „spectacolul" concertului simfonic, dirijorul înseamnă aproape totul. De el depinde reacția fiecărui personaj al „jocului", de la ascultătorul din ultimul rînd de la balcon pînă la oricare instrumentist al orchestrei. Atunci cînd oamenii care îl înconjoară — pe scenă și în sală — se simt conduși, dominați, el este într-adevăr șeful de orchestră. Însă cînd puterea o dețin ceilalți, visul său de a deveni dirijor pare a se îndepărta în chip himeric.

Au fost concerte la gala de la Bușteni, au fost concerte în finalul cursului de la Băile Felix. Au fost aplauze, flori, un început de glorie... Ce se ascunde în spatele momentului cînd, zîmbitor, dirijorul se apleacă în fața publicului, mulțumește orchestrei la fel de zîmbitoare, în ținută de gală, bătînd discret cu arcușele în pupitre, revine din culise la insistențele aplauzelor? Cum ia naștere miracolul concertului? Cum se desprinde din știma fiecărui instrument acel fir muzical pe care el, dirijorul, îl împletește cu celelalte, recreînd întregul gîndit odată de compozitor? Răspunsul trebuie să-l căutăm în acel moment atît de puțin comentat, dar determinant pentru nașterea concertului: **repetiție cu orchestra.**

La repetiție, orchestra nu este întotdeauna acel „instrument" docil pe care ni-l închipuim ascultînd concertul din sală. Dirijorul este cel care o modelează, o unifică, urmărind evoluția ei spre o viziune de ansamblu.

Ceea ce poate arăta un șef de orchestră în timpul repetiției este esențial. Urmărindu-i pe tinerii dirijori, nu în evoluția lor de concert, ci în evoluția lor de fiecare zi, poți înțelege mai mult despre ei, despre munca și arta lor. Ne oprim asupra cîtorva nume. Îl vedem pe Dan Rațiu — student al Conservatorului bucureștean — lucid, conștient de fiecare amănunt, sobru și profund. Tinerețea poate fi un atu. Dar de multe ori aduce — în dirijorat — o anumită superficialitate și chiar stîngăcie; este vorba despre firescul comunicării, prin gesturi iar nu prin cuvinte. Și totuși, deși într-o fază marcată de lipsa de experiență, atitudinea dirijorală a lui Dan Rațiu este cea a unui viitor șef de orchestră, conștient de responsabilitatea, dar și de drepturile sale.

Paul Cristian Staicu — și el încă student — a relevat poate cel mai bine influența pe care o are asupra tînărului aspirant în dirijat, contactul real cu orchestra. În aproximativ o lună, trecînd printr-o serie de repetiții și două concerte, am surprins la el o evoluție vizibilă. Pornind de la relativ convenționala interpretare a **Uverturii la Don Giovanni** de Mozart, marcată de emoțiile debutului, Paul Cristian Staicu a ajuns să impună o viziune interpretativă coerentă, în colorata și spirituală versiunea a celor **Trei dansuri românești** de Th Rogalski.

Numele lui Cristian Neagu este deja afirmat. În repetițiile sale, coexistența armonică a celor două părți, șeful orchestrei și orchestra, era foarte clară. Cristian Neagu a absolvit Conservatorul și are deja o experiență dirijorală bogată. Îl particularizează detașarea dată de profesionalismul ireproșabil, intuirea sensibilității și psihologiei orchestrei, găsirea unor modalități eficiente de a-și transmite intențiile ansamblului. Pentru **Simfonia nr. 40** de Mozart (ascultată și la Bușteni și la Băile Felix) putem afirma că există deja o versiune semnată cu personalitate de Cristian Neagu.

Altfel privește repetiția dirijorului desprins din orchestră oboistul Romică Rimbu. Exigența detaliului, generată de privirea de la nivelul fiecărui instrument spre ansamblu, este fără îndoială principala sa trăsătură.

Cunoștințele muzicale necesare unui dirijor sînt foarte vaste iar rolul său este multiplu. Fundamentul tehnic al artei sale îl reprezintă gestica, răspunzînd unor convenții generale, însă aplicată în mod diferit fiecărei partituri. Gesticii eficace, șeful de orchestră trebuie să-i adauge serioase cunoștințe psihologice. Oprirea unei orchestre și transmiterea unei indicații, fie ea îndreptățită, nu înseamnă nimic dacă nu este bine spusă. Dirijorul trebuie să-și asigure în final colaborarea orchestrei. Complicat în realitate este faptul că nu te adresezi cu același vocabular primului violonist, unui oboist sau timpanistului. Este o artă dificilă care atinge chestiunea autorității. Ascendent asupra orchestrei va avea cel care nu își va atrage supunerea forțată, ci subordonarea voită, adeziunea prin consimțămîntul sincer.

Înțelegerea relației cu orchestra înseamnă foarte mult pentru dirijor. Iar această înțelegere apare de cele mai multe ori odată cu experiența. Cînd intuiești cele mai ascunse „orgolii" ale fiecărui instrumentist, cînd printr-un gest sau o privire știi să mulțumești clarinetistului secund pentru solo-ul din Finalul **Fantasticei** de Berlioz, cînd inveți să nu neglijezi personalitatea mai discretă a cornilor grave, cînd corniștii nu se mai tem de privirea ta și nu mai umbresc rotunjimea armoniilor, cînd... Atunci va apărea, poate Maestrul.

Marele dirijor întrunește vocația, știința, arta, diplomația și, nu în ultimul rînd numărul anilor. În arta dirijorală, tinerețea va fi întotdeauna un început. Dar poate fi un început frumos.

Oltea ȘERBAN-PĂRĂU

Obsesie

vorbesc despre un înger obosit.
Hyperion zbura pe un cataclism de
silabe, în haos
mulți au crezut în iluzia că
meditînd asupra iubirii
trupul se descompune în
fraze. propoziții, diafragme,
dar numai nimicul din vîrful minții
poate concepe muzica sferelor
și mișcarea buzelor.

Spleen

în această aparentă imagine în mișcare
gîndurile de acolo sînt greu de înțeles.
doar un singur gînd poate s-ajungă la
o memorie ce se dilată
și cade la picioarele tale
nici un cuvînt în plus sau în minus
doar o resemnare grăbită a somnului
pe un ciudat sfîrșit de orizont.

Angela BACIU

Dansul

Că vezi, Domne, de-abia acuma am înțeles și eu : bătrînețile-astea vin ele la mine... Nici nu le-am chemat, nici nu le-aduc eu. Numai c-ar fi bine să stau, așa, să le-aștept, să le primesc, acolo, ca lumea, că altfel mă fac de tot de rîs... Nu de altceva...

Și-apoi, la bătrînețe..., la bătrînețe ce mai poți face ?... Țin și eu, așa, mereu, socoteala pașilor : cinci pînă la masă, paișpe pînă la baie, optzeșunu' pînă la pîine, pe scări. Nu mă mai ține, Domne, inima, și-mi stau plămînii blegi, așa, ca niște ciorapi d-ăia de damă, uzi, puși pe sfoară în baie... Păi auzi și Matale, ce-aș vrea eu ? ! Să zburd așa, mereu, de dimineață pînă seara?

Acuma..., duminica mai închid și eu ochii, mai las de la mine : cinci pînă la masă, optîșpe-nouășpe pînă la baie, optzeșopt de pași pînă la pîine, pe scări. Ca tot omu', acolo... : meerg, umblu..., se mai umflă și el plămînu'..., mai șuieră și el săracu', așa... Fac un pas : se umflă burdufu', mai fac unu' : se dezumflă..., aud cum șuieră gîfîiala aia..., acordeonu'... Meerg, umblu..., și parcă simt că mă poartă o muzică, Domne, așa, d-aia, de nuntă, de pahar... Ce să-i faci? Mai glumim și noi, ne mai distrăm, că altfel ne plictisim de tot și ne-apucă damblaua... Că uite, ca acuma vin bătrînețile...

Cînd n-am unde să mă duc îi mai bat și pe loc : cinci, ca pînă la masă, paișpe, ca pînă la baie, optzeșunu', ca pînă la pîine, pe scări. Ascult-aicea să vezi cum fac... Domne, parc-aș fi o păpușă d-aia !... Cînd duc mîna la frunte mi se ridică picioru' drept. Și cînd o cobor unde trebuie — imediat se lasă în jos și picioru'. Duc mîna în dreapta : se ridică stîngu'. Și cînd o duc în partea ailaltă se lasă și el cuminte, în jos. Și meerg..., meerg... Crede-mă, Domnule, e ca o minune, d-astea d-ale Matale !... Bine, mi-am cam făcut eu niște vînătăi, așa, în alea patru locuri, da' ce mai contează ? ! Ce ? Ăștia tineri n-au și ei bătăturile lor la picioare ? !...

Eeei..., ce ți-e și cu bătrînețile astea !... Mai uiți, îți mai aduci aminte... Țin și eu, așa, socoteala pașilor... Da' spune și Dumneata dacă stau bine să mă gîndesc : 5 + 14 + 81..., nu fac de-un tango ? Păi fac, de ce să nu facă ? ! Fac și de-o paradă, Domne, darmite de-un tango !...

Cristian POPESCU

De două ori fapt divers

În ziua de joi, Trifoi nu mai putut intra în casă. Privi împrejur, era singur, așa că nu mai trebui să se prefacă (micul truc al șiretului desfăcut). Ușa de lemn, groasă, era la locul ei, cu o scrijelitură pe mijloc, cam la înălțimea ochilor   dar nu o putu deschide.

TRIFOI PETRU
rep.

(reparator, nu reporter, cum ați putea crede ; avea un mic atelier de reparat mașini de cusut, cu vitrina veșnic prăfuită plină de exemplare descompletate, pompe, ace, muște, pete de ulei. Hîrtia care acoperea rafturile, pe vremuri albastră (trei coli la leu), ajunsese după atîtea apusuri de soare chiar la culoarea roșietic prăfoasă a apusului, căci trebuie să mărturisim că în micul atelier al lui Trifoi lumina ajungea doar atunci cînd cobora molatecă și prăfoasă, pe înserat)

Spre meritul lui Trifoi — care sta acum în fața ușii închise, cu cheile în mînă, ușor nedumerit —, nu era îndemînarea lui de vină, doar el repara pe loc broaște de uși, lacăte și în general orice aduceau cei ce treceau pragul micului său atelier, exasperați de „cooperativă" și „depanări" (căci, spre rușinea lui, Trifoi însuși era un exemplar prăfuit, din acelea date la o parte de progresul istoric biruitor, care adusese cu sine și mașinile electrice de cusut).

De data asta însă, Trifoi stă în fața ușii propriei case, care nu i se mai supune. Broasca devenise brusc prea mare sau poate cheia prea mică. Așa că Trifoi pipăi cu mîna stîngă, îndeminatic, încuietoarea ușii, așa cum făcea atunci cînd căuta defectele mașinilor îmbătrînite, iar cu dreapta căută în legătura de chei (veșnic la brîu !) ceva să se potrivească acolo și, mușcînd din acel gol, să deschidă ușa. Pentru a consemna cît mai exact faptele, trebuie să spunem că după o jumătate de oră Trifoi va abandona și va privi exasperat la încuietoarea ce se opunea îndemînării sale, descoperind pentru prima dată că aceasta (ușa) putea avea „dumnezei" și „mamă". Dar ușa rămase mai departe închisă. La fel, fereastra aflată trei pași la stînga. Trifoi îi făcu, cu mîinile lipite de zid, călcînd prudent pe locul unde ploaia căzută de pe streașină curățase locul de iarbă, dar constată uimit că nu ajunsese încă la fereastră. Părea că aceasta se îndepărtează și Trifoi rămase așa, răstignit pe zid și cu picioarele lipite de temelie.

„Ia uite a dracu'", crescu în el mirarea. Afară se înserase de-a binelea, se aprindeau luminile, putea oricînd să treacă cineva și să-l vadă stînd așa, lipit de perete. Însă zidul continua să se lățească, fereastra era acum undeva sus ca la un etaj și Trifoi văzu că nici măcar nu mai poate da ocol casei. Temelia afumată, înnegrită, îi ajunsese pînă la bărbie, aproape se confunda cu pietrele lustruite de ploaie, nu mai văzu nici fereastra pierdută undeva în sus, era cald, pierduse cheile, apoi pămîntul, urcă și Trifoi

„Petre, Petre"

O femeie cu un lăcat într-o mînă și o valiză de lemn în cealaltă intra cu greu în curte, căci era întuneric. Același întuneric intrase parcă pe fereastră în casă. Femeia se opri nedumerită. Îi pleca băiatul la armată și tocmai acum se stricase lacătul, la valiză, iar la Trifoi domnea întunericul.

„Uite a' naibii", gîndi ea, „să nu fie acasă la așa oră. Cine știe pe unde umblă".

★

Maistrul Adam Bobină privea la televizor. Adică asta credea el, pentru că de fapt adormise așa, pe jumătate răsturnat pe pat și cu cotul sprijinit de masă. Alături, pe o farfurie, rămăsese un cotor de măr (căci maistrul Adam Bobină era nefumător convins, avea deviza lui pe care o spunea cu fiecare ocazie, ridicînd degetul arătător — indica un viitor previzibil, nefast bineînțeles, pentru cei ce nu erau de acord cu el — „mai bine un măr decît..." și aici suspenda sentința, adică ce lucruri grozave, presupuse de acele puncte care pluteau în aer, așteptau pe cei care ar fi făcut altfel), rămășiță a poftei stîrnite de un frumos tablou cu mere și alte fructe, văzut de el prin fereastra deschisă — era o cameră mare cu mobilă veche, apoi era acest tablou pe peretre, cu rama groasă aurită, totul se vedea bine pentru că fereastra era joasă, la nivelul ochilor — în timp ce venea spre casă.

Însă acum dormea cu cotul sprijinit de masă, iar televizorul continua să emită fluvii de lumină albicioasă, programul se terminase și zgomotul strident îl trezi pe Bobină. Cu toate aceste, farfuria rămase la loc pe masă, doar el își mută cotul de lîngă ea. Astfel că imaginea se dublează

Bobină frecîndu-se la
ochi în lumina albicioasă,
depărtîndu-se de masă
înspre perete și farfuria
care stă pe masă cu cotorul de măr în ea,

deci, pe de o parte Adam Bobină, maistru, pe de altă parte un cotor de măr. Orice veți spune, acesta din urmă nu poate fi mai important decît maistrul Bobină, fie el chiar în timpul său liber. Așa că voi reveni la el să vă spun ce i s-a întîmplat.

S-a întîmplat că maistrul Bobină nu mai putu ieși din cameră. Nu că în urma mărului consumat (cu poftă) n-ar mai fi încăput pe ușă. Ci pur și simplu pentru că ușa dispăruse. Bobină pipăi peretele în locul cunoscut, căci acum acolo era perete, dar nici urmă de ușă. Ar fi putut ieși pe fereastră dar, culmea, acesteia îi luase locul un zid compact, fără nici o fisură. Ba chiar, pipăind cu atenție, Bobină constată că modelul zugrăvit pe perete (niște flori ce se împleteau cu căprioare zglobii), întrerupt înainte de tăietura ferestrei, continua acum fără nici o ezitare, perfect. Și tocmai această perfecțiune fu aceea care sfîrși prin a-l îngrozi pe Bobină atît de tare, încît i se făcut lehamite să mai caute vreo ieșire din cameră și hotărî să se culce din nou. Adormi pe jumătate răsturnat pe pat și cu cotul sprijinit de masă. Alături, pe o farfurie, stătea un cotor de măr.

Dan RAȚIU

Autoportret cu mașină de scris

Ni se răstoarnă-n somn peste meninge
O ceașcă infernală de cafea
Cum stăm ca într-o cameră de minge
În uriașe cărți de bacara

E-un loc în care timpul e concav
Oglinzi în care ochii par sigilii
Și-i sîngele femeilor hulpav
În lumea ca o sală de consilii

Prin fumul galben bîjbîie stilete
Obraji de ipsos sub cagule ard
Cu capetele noastre amanete
Pe masa unui joc de biliard

Ce strîmbă e justiția luminii !
Poemele s-au scris la ora cinci !
Spre-a-și saluta cu salva arlechinii
Orașele aduc a caterinci

Ce văd acum iubitele din logii ?
Cătune-n ceață (fără paraclis)
Iar cerul scund își bate mormolocii
Lăsîndu-le mașinile de scris

Altă scrisoare din Pont

Cînd tineri vom pleca spre Utopii
Din camerele noastre solitare
Cu idolii ascunși în pălării
Și sîngele păscut de concasoare

Pe umerii orașelor înguști
Agapele de rînd or să se-ncheie
Și între noi ca-ntr-un rastel de puști
Va mirosi urîtul a tranșee

Intr-un balans de humerus bolnav
Cu miriști tatuate pe artere
Să fim pontifii marelui conclav
Sau niște regi goniți din falanstere

Și-n mîna ta îmbobocind un tril
Surîsul tău o să plodească nuferi
Ca o căruță dusă în exil
Cu sîngele orașelor pe umeri

Iar dragostea purtată în calești
Va arde cantilene vesperale
Femeia lui Ovidiu ce jelești
Cu laptele din sfîrcurile tale

Prin spulberul luminii pămîntii
Precum un legămînt de sărăcie
Cînd tineri vom pleca spre Utopii
Cînd noaptea are gust de bălărie

Victorie

Am iscălit de-a surda la zapise
Și-n glorie dormim ca-ntr-un ulcior
Colindă șchiopătînd prin manuscrise
Soldați de plumb cu arma la picior

Cum din oglinzi se iscă avataruri
Și cărțile au file pămîntii
Și-au încrustat poreclele pe zaruri
Superbii Utopiei lefegii

E numai rumeguș în mîna stîngă
În dreapta numai aer vinovat
Învață-acum pendulele să plîngă
Un miles gloriosus deșucheat

Orgolioasă flamură mai fluturi ?
Or să rînjească arborii la noi
Își duc solemn iubitele pe scuturi
Promoțiile școlii de război

Conturul strîmb al literelor doare
Orașele-s de cadmiu și de clor
În curtea fastuoasă de onoare
Noi moțăim cu arma la picior

Federico

Două rîuri curg în albii
Unul viață altul moarte
Lună roșie de sînge
A las cinco de la tarde

Rană de cuțit în vînturi
Dragoste ce-n vînt se pierde
Te iubesc nespus de verde
A las cinco de la tarde

Către Còrdoba duc drumuri
Iapa numai să te poarte
Moartea sus pe niște turnuri
A las cinco de la tarde

Stau pîndind în scai în bozii
Puști cu țevi înrourate
Cerul fu împuns de tauri
A las cinco de la tarde

Ay ale Granadei rîuri
Rana între coaste arde
Neagră neagră porumbiță
A las cinco de la tarde

Octavian SOVIANY

• *cartea de debut*

O depărtare ce trebuie înșelată cu viața

Poate că nu-i o simplă intîmplare, și poate că nici un lucru degeaba făcut, chiar dacă încă fără ecou către lume, poetul Aurel Sibiceanu se poate strînge în sine însenînat. Cartea făpturii făcîndu-i dovada, poate prima dovadă liniștitoare asupra talentului său. Lumea se poate convinge uneori mai lent asupra punctelor noi, nucleelor lirice valoroase. Ecoul e ființa stranie ce începe numai din clipa în care sunetul se lovește în spațiu de un obstacol (pasiv ?), obstacol din care brusc, minunat, face o altă ființă cu care intră în dialog, lucru de care parcă se sperie și de care se și îndepărtează, de la care se întoarce, dar nu cum a venit, ci se-ntoarce în toate direcțiile, se-ntoarce formînd o sferă de sunet, de răspuns neșovăielnic în dialogul pe care l-a provocat. O sferă, nu un singur traseu înapoi spre cauza sa. O sferă, nu o singură undă lineară înapoi către cauza sa. Iluzia acestei unice comunicări prin ecou este, iată, una din calmele teme de meditație ce se impun din contemplarea sorții unei cărți de poezie despre care nu s-a scris aproape deloc. O temă de meditație, o revelație lirică, un popas din care ne-alegem, citind, cu o mai generoasă imagine, a singurătății imposibile. Poate că nu-i o întîmplare fără semnificație aparte faptul că despre Cartea făpturii a scris deocamdată numai un tînăr confrate poet, Mircea Bârsilă, în revista „Argeș", valoros la rîndu-i, se poate vedea în cărțile sale, două. Și poate că nici un lucru degeaba făcut, cînd acesta trăiește nădejdea, scriind, a fi, și este în modul cel mai profund, acel obstacol oglinditor, punctul în spațiu, locul deloc pasiv, viu, ce-i ajută ecoului să viseze în sfera universului propria lui sferă. Nu-i întîmplător faptul, spuneam, pentru că și Mircea Bârsilă și Aurel Sibiceanu sînt oglinzile aceluiași ideal, aduc în cărțile lor dovada unei investituri, aplecarea sensibilă către lucruri ce au ieșit din realitate, sau lucruri care se pregătesc de a face acest drum, supuse să intre într-o realitate implacabilă. Din ce se poate prevedea, întîmplări, gesturi, cuvinte, abțineri, înalta tînguire către viitor, către tot timpul, pentru absență, antrenamente stranii pentru a nu fi surprins nepregătit, pentru a-i suporta cu noblețe plutirile, încă și încă, după, poți, deci, într-un fel blînd să înlocuiești ființele dragi trecătoare cu tot atîta poezie. Și după, acel după copleșitor, golul real, suportabil dacă plătești cu poezie, rezervîndu-le astfel dorința și putința de a mai rămîne ale noastre, cu noi. Femeia pe care-am iubit-o nu se mai vede / decît... pe raza ce ține feriga și gizele / în minunea apusului. // Stă între mine și ea un rîu peste care / trec morții, peste care trece cocorul —/ e o depărtare ce trebuie înșelată cu viața. // Adorm amintindu-mi unghiile ei, luceferii lor / care bine pot fi găuri de flaut, îmi amintesc de tîmpla ei încoronată cu ierburi, / de glezna-i pe care la mine sosea / un popor de lăstuni mi-amintesc. / Ce nu-mi amintesc tace-n rodii și trestii, / mă așteaptă-n bătrînul spre care duc pe scut / amiaza puterilor mele, soarele ei ; / leu săgetat uneori fără noimă (Ce nu-mi amintesc). Trupul meu a uitat să iubească / și trece pietrele-n arenda clepsidrei. / ...Pribeag sînt între brațele mele / ce nu te-au știut chiar dacă / între ele ai stat cum fierul / stă-n inima jertfei. // Mirtul îmi cere mărturii / despre tine. Inelarul îmi cere / mîna ta lenevind în safire. // Printre văzute te aștept / și nici nu trebuie să vii, / te aștept printre nevăzute... (Mirtul îmi cere mărturii). Cartea făpturii este plină de cuviință, o elegie, un mocnit dor de acea Euridice pe care un Rilke o așeza cu fața feciorelnic neștiutoare, indiferentă nevinovat către lumină, către întuneric. Ce simte poetul în persistentele lui încercări de a o reține, de a o rememora, de a o decide să acționeze suav în favoarea ființei, a trupului fără amintiri, a staturii reale a firii sale ? Mărturisește, într-un gest uriaș de sinceritate, singura cale care poate să-l mîntuie încet, poezia : și iată-mă cu viața scrisă pînă la ceruri / pînă la gura de iarbă / Iarba e rară. / clatină zarea din care nu vii / pe toate cărările deodată ! (De o seamă cu somnul). Aurel Sibiceanu are 33 de ani, trăiește și muncește în municipiul Pitești, e laborant chimist la Combinatul petrochimic. Are doi fii și este, fără umbră de îndoială, un poet în toată puterea cuvîntului, și ni se pare tare ciudat să-și tipărească volumul de versuri la Litera, cînd ar fi meritat un regim altul și poate mai devreme. Cartea făpturii este foarte îngrijită, concentrată, fără fisură aproape, autorul dovedind pe alocuri un gust pentru arhaice alcătuiri, pentru expresii și cuvinte ieșite din uz, toate arătînd în motivul singurătății contactul cultural cu înțelepții vechi, cu cărturarii molcom vorbind despre viață și moarte, trăite în toată desimea lor, trăite amîndouă ca o singură poveste. Ce se poate spune despre un poet de factura lui Aurel Sibiceanu, puternic, bogat în talentul său, fericit în izbînda de a fi putut spune ce este atît de greu, poate cel mai greu de spus? Versurile lui, finalul din Neștirbită huma din trup, care nu ni se pare decît o sfîșietoare mărturisire de credință către efemer, rostesc bănuita lui putere în restriște : E cel mai puternic — se va zice — / așa cum e, singur, pare un steag / destrămat de vîntul poveștii. Față în față cu sine, de atîtea ori poetul trebuie că simte o revoltă în fața propriei puteri, și-atunci viziunile sale capătă o uluitoare grandoare, își asociază un cadru miraculos poveștii proprii, se simte frate în trăire cu eroii epopeilor lumii, imploră sau invocă un loc între cer și pămînt, un loc încăpător pentru setea întrebărilor al căror răspuns va veni, mistuitor și întotdeauna numai din sine : Au ce se întîmplă ?! / Din Iliada armele și armurile / se întorc, nepurtate de nimeni ? ! / din Odisee chiar Marea lipsește ?! // De bună seamă că nu, de bună seamă / că nu aflu chei să te scot din absență, / din lacrimă să te scot ca din Marea ! // Un astru de piatră curge / pe brațul meu avîntat în purpură, /în adîncul din rouă. (Pietrele dau glas). O carte adevărată, un poet pe care se poată conta pînă la capăt, și un gest editorial fericit, Litera fiind îndreptățită să se mîndrească înfăptuindu-l, și, de ce nu, în viitor, și alte edituri ?

Constanța BUZEA

• *Convorbiri colegiale*

● MARIANA BODOLICĂ — Ne-am fi așteptat la alt final pentru povestirea Iluzionistul. Era de dorit să oferiți o șansă, un gest justițiar exemplar în desemnarea învingătorului de drept, și nu un stop umil, deconcertant, al spectacolului. Nu este pentru prima oară cînd afirmăm că în proză aveți nerv, în proză respirați mai bine decît în poezie. Între cele trei bucăți, Epilog e cea mai reușită, convingînd prin stăpînirea matură a limbii și dozarea tensiunilor din dialoguri. Credem că aveți suficiente calități pentru a încerca să vă disciplinați condeiul și spre publicistică, inspirîndu-vă din cotidianul vieții studențești. Dezinvoltura frazei, familiaritatea cu care tratați masa vocabularului, vă recomandă în această direcție. Cu toată seriozitatea vă propunem să reflectați asupra acestui subiect.

● TANIA BOBARU — Condeiul ne fură uneori în stereotipii ? Ștampila de pe plic arată că ne scrieți din Tîrgu Mureș, în scrisoare însă spuneți că locuiți în Tg. Jiu ! Ce să credem ? Totuși, important și major este faptul că scrieți admirabil. Dovedesc aceasta poeziile deja publicate în „Convorbiri", cît și cele cu care v-ați adresat revistei noastre, cu deosebire În ziua aceea și Peisaj abstract, aceasta din urmă o reproducem în continuare : Trece o potîrniche ca și cînd lumina ar prigoni-o. / Smulsă din visare / dau fără să vreau peste potrivelile vîntului. // La marginea unei silabe / cuvîntul se armează din nou / pentru o nouă simetrie

● DANIELA OTILIAN — Am vrea să rețineți că există un prag al comunicării între noi, o limită. Pe cînd dv. aveți viața înainte, cu milioane de clipe nepierdute încă, în care veți încerca de nenumărate ori sunetul, miracolul cuvintelor, noi vedem lucrurile mai simplu, cu mai multă siguranță asupra posibilităților privind în direcția dv. cu grija celor care știu definitiv că dorul de a spune totul este de nesecat, că ne stă în putere să gîndim profund și armonios partea. Chin al tuturor, ce ne ia în stăpînire pe fiecare la vremea lui, ca o bănuială de nemurire în imperfecțiune. Scrisorile noastre riscă să fie compuneri din ce în ce mai frumoase, în disperarea lor de a nu fi susținute de versuri de aceeași valoare. Încercați să vă imaginați pe dv. înșivă la toate vîrstele, cu cruzime, cu candoare, cu uimire. Veți avea deodată casa plină de lume, și sufletul oglindit în lume. Să nu vă plîngeți, v-am mai spus, în această perspectivă, de singurătate, cînd impasul se poate atenua prin simpla și miraculoasa petrecere în ambianța cărților. Și nu mai vorbiți de „bătrînețea" dv cea de la 17 ani, ca să nu vi se replice cu un lucru incredibil și totuși adevărat, cît de tînără vă veți simți la 50 de ani. E o distanță între aceste enormități, ca de la Marele plîns, care nu există, la Micul prinț, a cărui existență în eternitate n-o puteți contesta. Iată, cam asta am înțeles că trebuie spus, încă, și încă, ignorînd acel prag de care v-am prevenit la început. (CONSTANȚA BUZEA)

Dragoș-Bogdan Iuga are 19 ani, a absolvit liceul de matematică-fizică „Gh. Lazăr" din București, chiar în acest an. În 1988 a obținut premiul revistei Astra la Festivalul de literatură de la Sighetul Marmației, iar în 1989 premiul revistei Vatra la Festivalul de poezie „Măiastra" și premiul revistei Steaua la Festivalul „Lucian Blaga".

Convergență

Lamelă
trupul ei
transparent.

Ochiul ei arde în lucruri
și cheamă.

Ochiul ei îmi inspectează
amprentele din oglindă.

Mi se dilată mîinile și gura
înflăcăratul meu monolog;
o ieșire
înspre transparența ei călătoare.

Luminează tăișul

Sub scoarța copacilor fructele pier.

Sub cărămizi moare iarba,
sub poveri piere visul.

Degete inelate bat nerăbdarea
pe pielea întinsă la soare.

Lărmuiește steagul nunții
cînd lăcrimează în aer tăișul
lăcrimînd pe mîna miresii.

Arborii-n cerc viu se mișcă
pînă sînt flacără;
joacă inima mirelui
oglinzi de ziuă pe trupul miresii
născută din rouă.

Tăcerea lor cîntă
aleargă cu copiii prin curte;
degetele mele se lungesc pînă devin
cuvinte
pînă-s amurg,
pînă sînt fruct și luminează tăișul.

În amurg

Murmură rugul
în amurgul trupului meu sîngerînd
se trezesc furci
ascuțite de oase
din roți împletite
viețile
înalță vocea pămîntului.

Legănîndu-și pruncii pe tăișul lunii
aud mamele blestemînd;
cresc dealurile noaptea-n furci.

Munții arcuiesc țipătul mulțimii
înfrigurate;
praful de pușcă
sperie arborii
focul îmi îmbracă ființa.

Pe sub pămînt
plumbul încă ne rînduiește masa.

„După pui de moroșan..."

Mînuiesc cuțitul de la botez
biserica din lemn de tată
mi-a lăcrimat pasul printre bolovani
uscați.

Cu frunze m-a sfîșiat bocetul
în iarba de pe morminte
am horit,
am jurat pe cuie de lemn;

fiecare deget își are propriul ritual
„vinul e sîngele Domnului"
din țipăt am învățat să iubesc,

mă învîrt pe călcîiul rîului
strigîndu-mă în cîmpie

aud sumanele prinse în horă
odată cu munții;

cuțitele ostenite-n sudoare
cîntă
„după pui de moroșan...".

Revelație

O scrijelare
amurgul pe obrazul bunicii.

Fuge vremea
pielea se usucă pe arbori
privirea înfricoșată întinde cerul —

Mai cere o zi,
o clipă
mișcarea în izvoare
oprește timpul care a lenevit
pe chipul tău adormit în seară.

Amurgul pe obrazul bunicii
frumoasă dimineață-i pentru mine.

Dragoș-Bogdan IUGA

Andrei Covaci se pregătește, acum, pentru examenul de admitere la secția de compoziție a Conservatorului. Este un excelent pianist și un studios plin de rîvnă al folclorului românesc — nu numai cel pur muzical. Poemele sale vin din zona de simboluri ale tradiției și din lirismul unei viziuni grave asupra existenței.

Somn

Mîna se odihnește pe masa de salcie,
Neînchinat, lemnul, pe apă curgătoare
soarbe vinul rece
Îngrădindu-mi palma,
Oboselii îi e prapur.

Dendrofonie

(Cîntecul coboară udîndu-și cren,
Schit d-un lemn, troiță,
(plutind, neauzit,
curge acum atît de jos)
Copîrșău, harîngul putred al
cetinii viscolite,
(împărțit ca sămînța.)
Sanie rotundă ca
ochiul crestatei

Dealuri încărunțite

Atîtea ierni fără ninsoare,
Mai friguroase ca mai an,
Erau cărunte dealurile care
Să-și învelească sînul încercau avan.

Bătătoresc un temeteu fără pămînt,
Sub talpă, înghețată măduva se sparge
Și-i rece, putrezit „cel mare cînt"
Al brazilor, de suflete catarge.

Cîntecul său

Unde-i păru-n care vîntul
A murit și a rămas
Îngînînd un singur cîntec,
Risipindu-se cu glas...

Își tîrîse după sine
Damful troițelor căzute
Și în el, mîna cioplită
Încerca să o sărute...

Caut vîntul care păru-ți
Printre spinii roși torcea
Giulgiul nemișcat ca bradul,
Călător ca pasărea...

Bejenie

În vatra moșilor voștri
Am ars dimpreună umbra
Lățită peste răscruce
Lăsîndu-mă apoi
Îmbătrînit și singur.
(Plămădind din cenușă
o pîine.)
Astfel am rămas
Vătrăuș fără foc
Crucer izbind tăios
Bradul pînă la icoană
Troițar fără secure.

Andrei COVACI

● *Sinteze*

Universul literar și pedagogia lecturii

Am recitit cu o plăcere la fel de vie ca altădată studiile despre literatura română clasică și interbelică pe care Edgar Papu le-a reunit într-un volum masiv, testamentar, **Lumini perene***), asociind patru cărți anterioare: **Poezia lui Eminescu** (1971), însoțită de completări, **Din luminile veacului** (1967), **Din clasicii noștri** (1977), retipărite numai parțial, în extrase, și **Motive literare românești** (1983). Fixate pe terenul relativ stabil al clasicității, interpretările nu au avut nevoie de revizuiri și pentru că ideile exegetului s-au clasicizat ele însele, păstrîndu-și însă prospețimea și validitatea. „În ansamblu — afirmă Edgar Papu în prefața celei de-a doua ediții din studiul despre Eminescu — poziția noastră nu s-a schimbat față de aceea cu care ne-am prezentat prima dată“. Și nu avea de ce să se schimbe, dacă ne gîndim că discipolul lui Tudor Vianu exprimă poziția unui filosof al culturii și a unui comparatist față de valorile noastre perene, citite în substratul universalității lor imuabile. Rigoarea de altădată a gînditorului rezistă la noile exigențe, care sînt de fapt exigențele dintotdeauna ale probității intelectuale. Completări pot fi aduse și criticul (să-i zicem astfel, deși Edgar Papu face mai mult sau altceva decît ceea ce se înțelege îndeobște prin activitatea unui critic literar) le aduce cînd e vorba de glosele eminesciene. Completări, dar nu esențiale modificări, nu revizuiri, deși acestea au și ele justificarea lor morală și intelectuală în critica lui E. Lovinescu, de pildă. Dar Edgar Papu are altă structură și apoi nu afirmă judecăți critice pe terenul instabil al actualității. Opoziția structurală, nu valorică, dintre gîndirea critică a lui Tudor Vianu și cea a lui E. Lovinescu ar merita să fie rediscutată. În linia lui Vianu, Edgar Papu reprezintă în critica noastră un drum pe care sînt angajate mult mai puține energii intelectuale decît în linia lui E. Lovinescu, de sorginte maioresciană. O singură revizuire însemnată operează Edgar Papu în trecutul său: atunci cînd din volumul **Din clasicii noștri** nu mai retipărește introducerea teoretică, despre protocronismul românesc și reține numai cîteva eseuri (despre Neagoe Basarab, Cantemir și Alecsandri). Autorul a sesizat bine (ne închipuim că a sesizat) deprecierea ideii, excesele care au „depășit nemăsurat modestul izvor“ și necesitatea unei noi întemeieri a teoriei. Cu sînge rece, Edgar Papu lasă astfel noțiunea de protocronism în impasul teoretic și uzura morală în care au împins-o zeloșii ei comentatori. Nu este vorba totuși de o dezicere, căci sînt reeditate acum studii care afirmă priorități românești în domeniul literar. Poate că mai mult decît de un abandon sau o espectativă, e în chestiune un explicabil scepticism.

Șansele unei înnoiri fundamentale în interpretarea de profunzime a operei eminesciene nu păreau să fie prea mari după exegezele clasice din perioada interbelică. Și totuși, în 1971, într-un studiu esențial, Edgar Papu reușește să aducă o altă imagine despre poet și să vină cu idei noi, de o sclipitoare claritate și de o fină, delicată pătrundere în miezul operei. Am regăsit acum cu o mare satisfacție intelectuală argumentele în favoarea viziunii erotomorfe eminesciene, am regăsit detaliile analitice despre trăirea și limbajul departelui, despre nostalgia apropierii în erotică, despre concentrarea intensivă în „dulcele“ eminescian. Calitățile tipului de lectură practicat de Edgar Papu asupra literaturii române se văd aici poate mai bine decît în altă parte: pregnanța marilor idei, severitatea demonstrației, deschiderea unei perspective filosofice sau culturale din interiorul operei analizate, o fină dialectică a analizei minuțioase și a sintezei fulgurante, o cuceritoare claritate a traiectului hermeneutic. O erudiție lejeră dă impresia că exegetul se apropie de text cu mîinile goale, cînd, de fapt, explorarea a fost îndelung pregătită, studiată cu un ochi strategic de expert care, observăm treptat, are experiența rafinată de amintirea altor spații spirituale din universul valorilor. Însă memoria faptelor culturale cunoscute nu se revarsă sufocant asupra obiectului interpretării, nici nu se descarcă inutil ca de un balast îndată ce are prilejul, ci invocă numai argumentul de care are nevoie pentru a face perceptibile un sens, o structură, o analogie. Fără să-și copleșească nici subiectul nici cititorul, interpretul vorbește uneori din perspectiva unui filosof al culturii, alteori din a unui comparatist experimentat. Este atent de fiecare dată să realizeze o pedagogie a interpretării, încît fiecare carte a lui Edgar Papu, deși reprezintă rezultatul încheiat al unei cercetări, se prezintă ca un drum deschis în cîmpul operei, ca o inițiere în spațiul cultural. Edgar Papu nu uită niciodată că pe parcursul unei cărți este însoțit de un cititor care trebuie convins de ideile și argumentele călăuzei. Exegetul se bazează pe inteligența lectorului și de aceea pedagogia lui nu va cădea niciodată într-un didacticism elementar, schematic. Arta interpretului provine de fapt dintr-un dublu respect: pentru operă și pentru cititor. Faptul de a ține cont de cititor, grija de a-l iniția nu sînt nici pe departe obișnuite în registrul interpretării critice actuale. În toate studiile, Edgar Papu are ochii ațintiți în ambele părți, spre operă și spre cititor, și de aceea erudiția lui nu e niciodată emfatică, intervenind numai cînd e strict necesară. El nu cucerește prin ornamentele stilului critic, ci prin limpezimea ideii. Se vede foarte bine că scopul exegetului nu este desfășurarea luxuriantă și epatantă a erudiției, ci desfășurarea limpede a ideii critice.

Ceea ce definește, de asemenea, interpretarea critică a lui Edgar Papu e ampla deschidere de orizont intelectual. Un fenomen literar, fie el din domeniul românesc, fie din domeniul universal, e privit în conexiunile sale firești cu istoria artelor plastice, cu filosofia și estetica. Analogiile, conexiunile, reverberațiile sociale și istorice ale culturii sînt relevate cu finețe și erudiție. Mircea Martin, ca fost student al profesorului, mărturisea „sentimentul infinitului literar“ sugerat și amplificat de „reveria intelectuală“ pe care o hrănea interpretarea cu dezvoltările ei multiple. Marile curente din istoria literaturii sînt explorate înspre geneza lor antropologică sau de natură existențială. Mai mult decît romantismul ca stil și epocă istorică interesează „existența romantică“, mai mult decît stilul baroc interesează „barocul ca tip de existență“. Exegetul caută resursele vitale ale formei. Cunoașterea fenomenelor culturale se realizează astfel în cercuri concentrice cu o rază de cuprindere din ce în ce mai mare. În cărțile lui Edgar Papu sintagmele banale de „univers literar“ sau „univers al lecturii“ se umplu cu adevărat de conținut, de acel sentiment al infinitului care definește, cum spunea Mircea Martin, vibrația intelectuală a interpretării sale. În această linie, la fel de specific lecturii lui Edgar Papu e aspectul ei sărbătoresc, de euforie a spiritului.

În ambianța culturii noastre contemporane, Edgar Papu a înălțat construcții spirituale durabile, clădite temeinic, cu simplitate și erudiție, cumpătare și elan, sobrietate și mobilitate intelectuală, cu umilință și demnitate, cu o severă disciplină a arhitecturii și o vibrantă fervoare a ideilor îndrăznețe. În lectura comparată, în filosofia culturii, în critica și eseistica noastră, modelul lui Edgar Papu răspîndește o iradiere spirituală pe care o resimțim din ce în ce mai pură, mai puternică și mai fertilă.

Ion SIMUȚ

*) Edgar Papu, **Lumini perene**, București, Editura Eminescu, 1989

● *Cronica traducerilor*

Poetica suprarationalismului

În 1936, cînd Gaston Bachelard publica articolul **Suprarationalismul**, un fel de „manifest“ epistemologic calchiat pe modelul manifestelor avangardiste ale suprarealismului, el preconiza următoarele sarcini indispensabile „unei revoluții spirituale“: **trebuie redată rațiunii umane funcția sa de turbulență și agresivitate“**, ceea ce implica nu numai îndoirea rațiunii de sine, dar și dividerea ei „în mod sistematic în fiecare din activitățile sale“, ceea ce ducea la „înmulțirea ocaziilor de gîndire“; „se va stabili o **rațiune experimentală** susceptibilă de a organiza suprarațional realul așa cum **visul experimental** al lui Tristan Tzara organizează în mod suprarealist libertatea poetică“, ceea ce deschidea posibilitatea experimentării lumii fizice „pe căi noi“; prin interferența **dialecticii interne** (în care „rațiunea se va diviza de la sine“) cu **dialectica externă** (în care „rațiunea se va diviza pe baza obstacolului experimental“) în supra-empirisme de o neobișnuită mobilitate, de o neobișnuită forță novatoare“.

În 1938, Bachelard publica **Psihanaliza focului**, carte tradusă acum în românește*), după traducerile filosofului Vasile Tonoiu din cele două volume intitulate **Dialectica spiritului științific modern**, cuprinzînd o mare parte a epistemologiei bachelardiene, care, prin intermediul „rațiunii polemice“, al „pluralismului rațional“, se înscria în programul de „dezorganizare a raționalismului sclerozat“, de instituire a „raționalismului deschis“ care punea în circulație „dialecticile raționale“. Văzînd în foc „un fenomen privilegiat care poate explica totul“, pentru că „focul este, printre factorii producători de imagini, cel mai **dialectizat“** și pentru că este „un element al gîndirii înainte de a fi un element al naturii“ sau principiu cosmogonic, filosoful francez demonstra că există „un inconștient al spiritului științific“, ceea ce permite „de a descoperi acțiunea valorilor inconștiente aflate chiar la baza cunoașterii empirice și științifice“. Pentru că „imaginația este însăși forța producerii psihicului“, ceea ce înseamnă că „psihic, noi sîntem creați de reveria noastră“, între gîndire și reverie există o continuitate. Or, „în această unire dintre gînduri și visuri, gîndirea este întotdeauna cea deformată și învinsă“. Mai mult, „intuițiile focului sînt **obstacole epistemologice** cu atît mai greu de răsturnat cu cît sînt mai clare în plan psihologic“. Și, completează autorul într-un discurs ce amintește de teoria baconiană a idolilor, „mai ales prin ideile naive pe care ni le facem despre el, focul ne oferă un exemplu de **obstacol substanțialist** și de **obstacol animist**, ce împiedică amîndouă gîndirea științifică“.

Programul „vindecării de inconștient“ este, de fapt, o fenomenologie a complexelor „psihanalitice“ și caracteristicilor reale sau atribuite focului de către gîndirea primitivă, gîndirea socială și cea preștiințifică („complexul lui Prometeu“, „complexul lui Empedocle“, „complexul lui Novalis“, „complexul lui Hoffmann“, focul sexualizat, „complexul lui Harpagon“, bivalența foc pur — foc impur etc.). Consecvent propriului manifest epistemologic, Bachelard știe să pună în contrast „dialecticile raționale“, astfel încît în discursul său se „complementează“ obiectivul științific cu cel poetic. „Axele poeziei și ale științei — scrie el — sînt de la început inverse. Tot ce poate spera filosofia este ca poezia și știința să devină complementare, să le unifice ca pe două contrarii bine alcătuite. Trebuie deci să opunem spiritului poetic expansiv, spiritul științific taciturn pentru care anticipatia prealabilă este o precauțiune sfîntă“. Psihanaliza cunoașterii obiective, care explicitează seducțiile falsificatoare ale inducției și enumeră „erorile“ și influențele nefaste asupra spiritului științific, nu este un simplu exercițiu demolator, negativist, putînd fi convertită într-o interpretare coerentă a poeziei care, fiind „o bază a unei fizici sau a unei chimii a reveriei“, „ar trebui să pregătească instrumente pentru o critică literară obiectivă în sensul cel mai precis al termenului“. Interpretările bachelardiene au avut, de altfel, un larg ecou în critica literară, artistică, în antropologie, psihologie etc., fiind considerate descoperiri „științifice“, contribuții metodologice și date obiective valoroase pentru domeniul atît de contestat epistemologic al științelor spiritului. Epistemologic vorbind, analizele lui Bachelard pun în evidență trecerea subtilă care a avut loc în istoria științei de la alchimie și preștiință la știință și metaștiință. De fapt, o trecere de la aparență la esență, de la subiect la obiect, în care spiritul științific se emancipează de propriile sale origini psihologice, pentru a deveni rațiune obiectivă.

Chiar dacă pare uneori un psihanalist reducționist, Bachelard știe să-și depășească modelele, schimbînd neîncetat înțelesul lexicului psihanalitic, integrînd paradigmele psihanalizei într-un discurs epistemologic original, cu deschideri către fenomenologie, poetică, arhetipologie, fapt care-l va face să renunțe total, în lucrările ulterioare, la punctele de plecare freudian, jungian etc., la care nu aderase decît aparent și din necesități de moment. Interpretînd focul drept un „element al gîndirii“, el îl transformă în temei al unei filosofii a creației artistice și științifice, căreia îi va conferi mereu noi dimensiuni, demers mereu ponderat printr-o „ironie autocritică“. Inițiativa Editurii Univers de a traduce **Psihanaliza focului**, prima carte consacrată de Bachelard universului imaginar, se cuvine continuată prin publicarea tuturor studiilor și eseurilor din acest domeniu, mai ales că stilul său inegalabil și-a găsit echivalențele adevărate în limba română prin eforturile traducătoarei. Traducerea integrală a lui Bachelard ar fi un act de cultură asupra căruia nu mai trebuie să insistăm.

Dan PAVEL

*) Gaston Bachelard, **Psihanaliza focului**, Editura Univers, București, 1989. Traducerea de Lucia Ruxandra Munteanu, prefață de Romul Munteanu.

amfiteatru

revistă literară și artistică editată de Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România

Adresa redacției: 79 782 București, str. Ștefan Furtună nr. 140, sector 6, telefoane: 15.72.85, 15.72.86, 15.72.87. Secretariat redactor-șef: 15.70.86, 16.78.10 / 157. Abonamentele se fac la toate oficiile din țară sau la difuzorii voluntari din școli, universități, instituții. Costul abonamentului: 36 lei pe an. Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la „ROMPRESFILATELIA“ — departamentul export-import presă P.O. BOX 12—201 Telex 10376 prsfir București, Calea Griviței nr. 64—66.

Redactor-șef: DINU MARIN
Redactor-șef adjunct: OTILIAN NEAGOE
Secretar responsabil de redacție: LORIN VASILOVICI
Șef de secție: RADU G. ȚEPOSU

amfiteatru

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ARTISTICĂ EDITATĂ DE UNIUNEA ASOCIAŢIILOR STUDENŢILOR COMUNIŞTI DIN ROMÂNIA

ANUL XXIII – Nr. 10 (286) APARE LUNAR – OCTOMBRIE 1989 12 PAGINI, 3 LEI

Ridicarea continuă a calităţii vieţii

Sub semnul creşterii răspunderii revoluţionare în viaţa politică a ţării, determinată de apropiatul forum suprem al comuniştilor, desfăşurarea adunărilor generale şi conferinţelor de dare de seamă şi alegeri în toate organizaţiile de partid a constituit un prilej de analiză temeinică a întregii activităţi, de dezbatere aprofundată şi responsabilă a obiectivelor cuprinse în Proiectul Programului-Directivă şi în Tezele pentru Congresul al XIV-lea, de exprimare a satisfacţiei şi adeziunii depline faţă de propunerea privind realegerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu la Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român în suprema funcţie de secretar general al partidului. În spiritul documentelor programatice dezbătute pretutindeni, s-a acordat o atenţie deosebită, în cadrul dezbaterilor activităţii în domeniul educativ al formării şi dezvoltării conştiinţei revoluţionare.

Atenţia acordată de partid realizării programelor privind ridicarea continuă a nivelului de trei, a calităţii vieţii întregului nostru popor, s-a concretizat în această perioadă în vizitele de lucru ale tovarăşului Nicolae Ceauşescu în unităţi ale industriei alimentare din Capitală. Analizele făcute de secretarul general al partidului cu acest prilej au pus accentul pe necesitatea valorificării cît mai eficiente a producţiilor realizate în agricultură, pe satisfacerea, în condiţii tot mai bune, a cerinţelor de consum ale populaţiei.

Sub preşedinţia tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al partidului, a avut loc, la Comitetul Central al Partidului Comunist Român o consfătuire de lucru pe probleme economice. În cadrul consfătuirii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a criticat rămînerile în urmă din unele domenii industriale foarte importante, din sfera realizării planului la export, cerind lichidarea tuturor produselor nerentabile, aplicarea tehnologiilor şi măsurilor de organizare a producţiei, precum şi creşterea productivităţii muncii, a întregii activităţi economice. Secretarul general al partidului a cerut comuniştilor să fie în continuare în primele rînduri ale eforturilor de dezvoltare generală a ţării, de ridicare a bunăstării poporului — ţelul suprem al politicii partidului, esenţa societăţii socialiste multilateral dezvoltate.

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, a participat la Berlin, la festivităţile prilejuite de împlinirea a 40 de ani de la întemeierea Republicii Democrate Germane. În spiritul cauzei păcii şi socialismului, al destinderii şi înţelegerii internaţionale, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a reafirmat şi cu acest prilej hotărîrea ţării noastre de a-şi aduce şi în viitor o contribuţie activă la realizarea neabătută a politicii de dezarmare şi destindere, de pace şi colaborare internaţională.

Pe linia preocupărilor pentru realizarea exemplară a sarcinilor de plan, a ordinii, disciplinei şi răspunderii în întreaga activitate economică, sub preşedinţia tovarăşului Nicolae Ceauşescu a avut loc şedinţa Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., care a examinat raportul privind îndeplinirea planului pe prima decadă a lunii octombrie, la producţia industrială, export şi investiţii, precum şi măsurile pentru realizarea integrală a prevederilor de plan pe luna octombrie şi trimestrul IV 1989. Secretarul general al partidului a cerut tuturor factorilor responsabili să acţioneze pentru îndeplinirea sarcinilor de plan, pentru lichidarea stocurilor şi produselor nerentabile, pentru soluţionarea operativă a tuturor problemelor de care depinde realizarea producţiei, condiţie a ridicării continue a calităţii vieţii şi nivelului de trai al poporului.

Într-o atmosferă de vibrantă angajare revoluţionară, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretar general al partidului, împreună cu tovarăşa Elena Ceauşescu, a efectuat o vizită de lucru în judeţul Bistriţa-Năsăud, încheiată cu o mare adunare populară în municipiul Bistriţa, la care au participat peste 50.000 de oameni ai muncii din localitate şi din alte aşezări ale judeţului, prilej de reafirmare a adeziunii unanime a oamenilor muncii la propunerea privind realegerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu, la cel de-al XIV-lea Congres, în suprema funcţie de secretar general al partidului.

„Amfiteatru"

Intra-va ţara iar în sărbătoare
În anotimpul său cutezător
Congresul vrerii revoluţionare
Privirea noastră către viitor

Cu inima şi fapta, cu iubirea
Vom realege marele erou
Cel ce ne garantează fericirea
Prefigurînd un ev măreţ şi nou!

În dezbaterea partidului, a întregului popor, Proiectul Programului-Directivă şi Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului

Funcţia educativă a culturii socialiste

Eveniment de deosebită importanţă pentru viaţa politică, socială şi culturală a ţării, Congresul al XIV-lea al partidului, anticipat prin cele două documente de o adîncă semnificaţie — Programul-Directivă şi Tezele —, constituie pentru toţi comuniştii patriei noastre un nou prilej de reafirmare a puternicei angajări patriotice revoluţionare. Astfel de evenimente cu rezonanţă istorică pentru destinul epocii noastre pun în evidenţă şi hotărîrea fermă a partidului nostru de a se acţiona cu toată energia pentru creşterea rolului şi perfecţionarea continuă a muncii politico-educative, de ridicare a conştiinţei socialiste şi de formare a omului nou, constructor conştient şi devotat al socialismului şi comunismului în România. În spiritul şi pe baza orientărilor formulate în magistralele documente pentru Congresul al XIV-lea de către secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, dezbaterile care au loc în această perioadă au pus în evidenţă tocmai ampla analiză ştiinţifică a stadiului actual şi perspectivele educării şi formării omului nou. Profundele înnoiri spirituale în societatea noastră au făcut posibil, în aceşti ani luminoşi, triumful deplin al forţei creatoare a poporului, a omului nou, constructor conştient al noii orînduiri şi al propriului destin.

Valorile umanismului revoluţionar

Îndeosebi în perioada de după Congresul al IX-lea, cînd întreaga noastră societate a înregistrat o dezvoltare fără precedent, cînd s-a afirmat cu impetuozitate spiritul creator, novator, revoluţionar, în toate domeniile, activitatea susţinută de formare a conştiinţei socialiste, de afirmare plenară a omului, a personalităţii creatoare a cunoscut o amploare deosebită, fără precedent. Promotor neobosit al umanismului revoluţionar, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, manifestă o preocupare permanentă pentru ca în centrul întregii opere de construcţie socialistă să se afle neabătut omul, dezvoltarea sa multilaterală, însuşirea moralei socialiste, ridicarea conştiinţei şi nivelului de cultură al tuturor celor ce muncesc. Mai presus de toate acestea, trebuie să avem cu toţii în vedere — se arată în Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român — că destinul şi viitorul societăţii noastre, ale socialismului în patria noastră sînt în directă legătură cu nivelul ideologic şi cultural al poporului: „o importanţă deosebită capătă atît aplicarea fermă a principiilor socialismului ştiinţific, cît şi întărirea luptei ideologice şi politice, a activităţii împotriva oricăror încercări, atît din afară cît şi dinăuntru, care ar periclita interesele socialismului, cuceririle sale revoluţionare. Trebuie să fim conştienţi că se mai pot găsi oameni, prizonieri ai vechilor concepţii, interesaţi să ducă o existenţă uşoară, fără muncă, în stare să cadă sub influenţa cercurilor reacţionare, imperialiste". Caracterul militant al culturii noastre aşază la temelia construcţiei socialismului una din piesele de rezistenţă, ale cărei reverberaţii în conştiinţă dau garanţia durabilităţii ei în timp.

Afirmarea plenară, în viaţa societăţii noastre, a valorilor umanismului revoluţionar reprezintă un proces complex, de desăvîrşire continuă, la exigenţe tot mai înalte, a modelului personalităţii umane în socialism. Prin semnificaţiile sale majore, înfăptuirea acestui măreţ proiect social, profund umanist constituie, aşa cum se desprinde din cele mai recente documente de partid, unul din obiectivele strategice ale etapei actuale de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi de înaintare a României spre comunism. Este, desigur, o înfăptuire social-istorică ce se cere perfecţionată continuu, întrucît omul societăţii noastre se află în permanenţă sub influenţa educaţiei, a transformărilor revoluţionare, a asimilării experienţei sociale, a culturii. Cu fiecare etapă, acest proces este reluat prin însuşirea valo-

Dan BĂDULESCU

(Continuare în pag. 3)

Octombrie

Toamna începînd de la gulerul hainei. Striveşti sub pantof rugina anotimpului, îmbibată în frunzele ghemuite pe asfalt, în timp ce lumina asfinţitului de octombrie face cearcăne sub castani ori în mănunchiul de iederă adunat sub streaşină. Închizi pentru o clipă ochii, ca şi cum ceva dinlăuntru s-ar deştepta chiar atunci în afară. Cerni atent printre degete pulberea unei frunze de plop. Zîmbeşti.

Toamna începînd de la dimineţile studenţeşti, continuate în lentoarea după-amiezelor din parcuri ori în foşnetul melancolic al cărţilor din biblioteci. Anii de studenţie ca un semnal al trecerii: o lumină în proces, o lumină scurtă, o lumină pîlpîind. Însă ritmurile naturii cheamă acum, cu o acuitate şi mai mare, integrarea în marea lucrare a lumii, a spiritului, poate chiar identificarea cu frumoasele, eroicele idealuri ale tinereţii.

Să poţi descrie cît mai aproape de realitate cum lumina amiezii de toamnă se strecoară timid prin fereastra amfiteatrului, se aşează pe coala albă, înnegrită mărunt, apoi ţi se lipeşte de obraz, topindu-se în propria ta fiinţă, spiritualizîndu-se.

Toamna începînd de la gulerul hainei, de la bucuria studenţiei, a ochiului tînăr cuprinzînd în arcul lui de lumină întreaga exuberanţă a tinereţii. Întinzi firesc mîna, striveşti o frunză în pumn şi-i sufli pulberea fină în cele patru vînturi.

George ARUN

Din sumar:

● O dezbatere realizată cu tinerii gazetari studenţi, despre fermitatea atitudinii politice (pag. 2) ● Patru priviri retrospective asupra creaţiei tinerilor din ultimul deceniu. Semnează Radu G. Ţeposu, Magda Cârneci, Marian Popescu şi Oltea Şerban-Pârâu (pag. 4–5) ● Fragmente dintr-o stare de spirit – un reportaj despre tinerii creatori din Bistriţa (pag. 6–7) ● Opiniile criticii despre starea prozei, într-o dezbatere polemică intitulată Metoda şi talentul (pag. 8) ●

În dezbaterea partidului, a întregului popor Proiectul Programului-Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului

Fermitatea atitudinii politice

E un loc comun deja observația că orice investigație a realității se bizuie pe o atitudine fermă, pe o conduită politică chemată să dea sens observației. Aplecarea gazetăriei asupra realității de fiecare zi, cu tot ce presupune aceasta în diversitatea ei fascinantă, e cu atît mai mult o expresie directă a angajării în concretețea faptelor de muncă, dar și o emanație firească a unei atitudini politice în care gazetarul s-a format și continuă să-și desăvîrșească idealul profesional. Nu altceva i se pretinde gazetarului tînăr, încă student dar profund interesat de toate mutațiile sociale și politice ale acestui timp eroic, înălțat la dimensiunile lui majore îndeosebi după Congresul al IX-lea, sub consecventele și clarvăzătoarele orientări ale secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Gazetarul tînăr, intrat în ultima vreme tot mai impetuos în arena realității, are, mai acut decît oricînd, conștiința că emblema care-l definește în chipul cel mai autentic este atitudinea sa fermă, de comunist inflexibil, hotărît să facă din vigilență și exigență adevăratele sale blazoane profesionale. E ceea ce Tezele pentru Congresul al XIV-lea precizează limpede, și anume că aplicarea fermă a principiilor socialismului științific și întărirea luptei ideologice și politice trebuie să stea în centrul activității de propagandă. Cum presa însăși, gazetăria în cazul de față, e una din formele cele mai implicate în lupta pentru consolidarea atitudinii politice, cîțiva studenți gazetari, afirmați în paginile revistelor noastre, își propun să dezbată, cu spirit matur și luciditate profesională, cele mai stringente comandamente ale activității lor, în spiritul documentelor pentru Congresul al XIV-lea, aflate în dezbaterea partidului, a întregului nostru popor. (Red.)

— **Dan Milotinescu :** Să pornim de la un lucru de bun simț : acela că orice încercare de a scrie despre ceva atrage de la sine o lămurire a obiectului asupra căruia ne exercităm. Scriu despre mine, bunăoară, ca om al acestei clipe, al acestei epoci, și simt numaidecît obligația profesională (și morală) de a-mi defini atitudinea mea de om al societății socialiste în care trăiesc. În cele din urmă eu, ca individ social, mă retrag treptat în spatele atitudinii care mă definește, precum un personaj în spatele rolului care urmează să prindă viață.

— **Florin Müller :** Observația aceasta, trebuie să remarc, are în simplitatea și buna ei cuviință o adîncime de care fiecare din noi, cei care ne încercăm în calitatea de gazetar, ar trebui să țină seamă în tot ce întreprinde el pretutindeni în sfera realului. Sigur că s-a spus de multă vreme că nu există artă în afara unei tendințe superior înțelese și că un act cultural trebuie să aibă o finalitate precisă, recognoscibilă în existența noastră socială și politică. Unii exegeți care au înțeles încă mai în adîncime comandamentele politice ale scrisului nu s-au dat în lături să vorbească de atitudinea politică a unui anume autor. De pildă, Georg Brandes, cunoscut prin raționalismul său materialist, nu se sfia să vorbească în mod răspicat despre **atitudinea politică în literatură.**

— **Matilda Cojocariu :** Exemplul pe care l-ai invocat tu, Florin Müller, e cît se poate de convingător și de măgulitor. Sigur că avem exemple ilustre, însă eu aș vrea să propun o scrutare a propriilor noastre motivații în ceea ce privește comandamentul gazetăresc de aici și de acum.

— **Florin Müller:** Eu n-am vrut să deplasez discuția înspre o perspectivă abstractă și erudită. Am vrut să aproximez doar o premisă pentru discuția noastră. Exemplele nu trebuie să ne inhibe...

— **Matilda Cojocariu :** O, sigur că nu ! Însă te rog să fii de acord și cu faptul că a devenit din ce în ce mai important pentru noi unghiul sub care ne plasăm față de realitate. Eu sînt convinsă că nimănui dintre noi nu-i mai este indiferent dacă are de apărat o cauză majoră ori una efemeră. Ori acest lucru cred că a căpătat pentru noi, pentru tînăra generație de gazetari, o semnificație dintre cele mai percutante, căci noi trebuie să promovăm cu tărie ideile socialismului, concepția partidului nostru despre făurirea noii societăți. Acestea sînt obiective strategice de lungă durată.

— **Tiberiu Papahagi :** Acest lucru presupune o anume etică a scrisului ?

— **Matilda Cojocariu :** Bineînțeles că o atitudine politică fermă se sprijină și se alimentează dintr-o etică înaltă. Nu pot scrie cu indiferență despre adevăratele idealuri ale tinerilor acestor zile, fără ca atitudinea mea politică să nu dea de gîndit. Un ideal înalt solicită unui gazetar, unui gazetar tînăr în cazul de față, o anumită fermitate de la care nu poate abdica. E la mijloc o profundă identificare pe care nici un om de bună credință n-o poate mistifica. Eu nu pot mistifica, de pildă, încrederea mea în colegii mei, care sînt adevărații promotori ai noilor valori, ai spiritului revoluționar. Ar însemna să am o mentalitate anacronică.

— **Cezar Georgescu :** Nu doar anacronică, ci și în opoziție flagrantă cu valorile pentru care militām. Mai mult ca oricînd, nouă ne e limpede că azi militantismul nostru se coagulează în jurul unor valori politice precise. Epoca însăși pe care o traversăm este un produs al unor înalte idealuri politice, idealuri fără de care progresul n-ar mai fi creditabil.

— **Florin Müller :** Acum s-a înțeles mai bine de ce am ținut cu tot dinadinsul, la început, să atrag atenția asupra orizontului nostru politic din care iradiază întreaga noastră activitate civică și culturală.

— **Tiberiu Papahagi :** Sigur că da, sigur că da și cred că e momentul să precizez încă un lucru deloc lipsit de importanță. Orizontul politic de care a vorbit Florin Müller trebuie înțeles, pe măsură ce devenim tot mai conștienți de responsabilitatea actului gazetăresc, nu numai ca un reper ideal, pe care trebuie să-l atingem, ci și ca unul concret, imanent gesturilor noastre zilnice, formației noastre profesionale, culturii noastre generale în cele din urmă. Dacă eu nu simt fermitatea atitudinii politice ca o necesitate instinctivă, angajamentul meu politic n-are nici o percutanță, n-are efectul scontat în baza căruia să edific ceva durabil.

— **Dan Milotinescu :** Eu aș numi acest lucru **firescul atitudinii politice.** Problema e cum se dobîndește acest firesc și cum îl transferăm noi în pagina scrisă fără să uzăm de convenții care stingheresc.

— **Cezar Georgescu :** Cred că e o falsă problemă acest lucru. Epoca în care trăim și în care ne-am născut cu toții, noi cei de față și colegii noștri de generație, e una din epocile cele mai omogene sub raport politic. Am crescut cu toții în orizontul unor idealuri și al unor convingeri politice consecvente, așa cum sînt ele promovate de secretarul general al partidului nostru în epoca de după Congresul al IX-lea, ceea ce nu s-a întîmplat cu alte generații. Cele dintîi sentimente politice pe care le-am trăit fiecare din noi au reprezentat o formă încă evanescentă a simțului politic. Instrucția pe care am dobîndit-o ulterior s-a văzut că a fost într-o perfectă contiguitate cu primele noțiuni dobîndite. Prin urmare acest lucru este indiscutabil : noi avem marele avantaj de a fi venit deja pe fondul unei educații politice prealabile și de a ne-o asuma sistematic prin tot ceea ce am făcut pînă acum. Toate gesturile noastre au semnificație politică.

— **Matilda Cojocariu :** Cu atît mai mult, așadar, faptul de a scrie, de a trăi într-un paralelism spiritual fascinant: acela de a ne forma noi înșine și de a încerca să scoatem la lumină chiar dialectica ascunsă a acestei formări.

— **Tiberiu Papahagi :** Dacă observați bine, chiar faptul că ne punem problema în mod serios asupra fermității atitudinii noastre politice e un reflex al unei atitudini. O atitudine lucidă, reflexivă care-l definește și pe tînărul gazetar. Asta înseamnă să fii un factor activ în explorarea realului, să dai expresie unei angajări. Acum putem înțelege mai bine ce-a vrut să spună Matilda Cojocariu cînd a afirmat că tinerii gazetari nu vor să fie niște factori pasivi. Ei, da, dar acest fapt, extrem de important, atrage și o altă necesitate : aceea de a modifica, în sens constructiv, realitatea pe care o trăim, de a cunoaște măreţele obiective ale realității noastre socialiste, grandioasele ctitorii ale epocii pe care cu mîndrie patriotică o numim „Epoca Nicolae Ceaușescu". În mod inevitabil, reapare în discuție fermitatea atitudinii politice. Căci, lesne de înțeles, nici un țel nu poate fi împlinit prin delăsare. Iată că fermitatea nu e o simplă lozincă ! Fermitatea e una din formele integrității noastre morale.

— **Florin Müller :** N-ar fi bine să coborîm în concret, printre exemple ? Să încercăm, bunăoară, să ne explicăm ce înseamnă fermitate a atitudinii politice pentru un tînăr gazetar student. Cum ar trebui să se manifeste această trăsătură, pentru care pledăm cu toții, în felul nostru de a scrie ? Eu consider că analizele pe care noi le întreprindem asupra pregătirii ideologice a studenților, testele pe care le facem, prin diverse formule gazetărești, asupra maturității politice a colegilor noștri trebuie să pornească întotdeauna de la o lămurire foarte clară a propriilor noastre convingeri. Pentru a convinge pe alții (și înțeleg prin aceasta o formă superioară de a argumenta, iar nu o tornadă de clișee), e nevoie, întîi de toate, să fim noi creditabili, e nevoie ca frazele noastre, cuvintele noastre să fie credibile și să fie emanația unei foarte temeinice instrucții politice.

— **Cezar Georgescu :** Nu credeți însă că a avea o atitudine politică fermă față de tot ceea ce ne înconjoară, față de o idee pusă în dezbatere, ca și față de un fapt de viață, presupune și o atitudine morală ? Ajunși în acest punct, eu cred că nu mai putem separa, cel puțin în actualul stadiu de dezvoltare a conștiinței politice, cele două categorii : politica și morala. Aș putea spune și eu, după o parafrază celebră, că acolo unde nu e morală nu e nici politică. Sau, în orice caz, e altceva.

— **Dan Milotinescu :** Asta e și o chestiune de educație. Dacă vreți de educație politică.

— **Tiberiu Papahagi :** Atunci să mai adăugăm și acest fapt, extrem de important, cred eu, pentru o gazetărie autentică, angajată. Gazetarul are datoria, întîi de toate, să fie un educator, să apere valorile, dar și să aproximeze un anumit comportament politic. Aceasta trebuie să înțelegem din Tezele pentru Congresul al XIV-lea, atunci cînd se afirmă că există o datorie morală a fiecăruia dintre noi, care are drept țintă înaltă perfecționarea sub toate aspectele. Iar a te perfecționa moral înseamnă, nu-i așa, în primul rînd a dobîndi o atitudine politică veritabilă care să devină reperul fundamental în orice întreprindere civică, socială, culturală. Cum pot eu să reflectez în marginea unui fenomen, dacă n-am dobîndit încă acea putere de generalizare, de ridicare la concept ?

— **Dan Milotinescu :** Iată că discuția mai atrage în șuvoiul argumentației încă un aspect : necesitatea însușirii unei culturi politice.

— **Matilda Cojocariu :** Eu cred că pentru un om cu orizont cultural adevărat, de factură nouă, cultura politică nu mai poate fi separată de aceea de specialitate.

— **Dan Milotinescu :** Sigur că nu poți. Riști să devii gongoric în marginea unui lucru foarte limpede. Caz tipic de evazionism.

— **Cezar Georgescu :** Ei, bine, am atins încă un punct central al discuției noastre. Evazionismul e cariul care roade fermitatea unei atitudini. E dușmanul de moarte al consecvenței și intransigenței. Pentru noi, ca tineri gazetari, cu o miză întîi de toate politică, este extrem de necesar să ne cunoaștem capcanele în care putem cădea și cu care avem de luptat. Nu putem milita doar pe fondul unei idealități abstracte. Miza politică n-ar mai avea autenticitate, n-ar mai avea viață.

— **Florin Müller :** Și n-ar mai avea credit. Pentru că, să nu uităm totuși, deși noi, ca gazetari, vorbim celorlalți din perspectiva unui ideal politic clar și precis, cel comunist, facem asta, sau trebuie să facem asta, fără crispare și fără să ne falsificăm firescul atitudinii. Lucrurile mari n-au nevoie de fraze pompoase. Realitatea ni se oferă simplu, cu decență și chiar cu un fel de smerenie, încît marea calitate a gazetarului constă în a ști s-o provoace.

— **Tiberiu Papahagi :** S-o provoace fără s-o irite !

— **Cezar Georgescu :** Da, însă cu fermitate. Iată că am ajuns și în punctul în care putem spune că fermitatea atitudinii politice e și o chestiune de vocație. Ceea ce nu-i puțin lucru.

În dezbaterea partidului, a întregului popor Proiectul Programului-Directivă şi Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului

Funcţia educativă a culturii socialiste

(Urmare din pag. 1)

rilor şi a cunoaşterii acumulate de-a lungul istoriei, a noilor valori umaniste, revoluţionare, pe care le promovează societatea noastră socialistă.

Obiectivele activităţii politico-educative

Desigur, amplul proces de dezvoltare a conştiinţei socialiste, proces care are la bază un înalt ideal educativ, este determinat, în ultimă instanţă, de transformările produse în structura societăţii, în dezvoltarea forţelor şi relaţiilor de producţie, în condiţiile de viaţă şi muncă. Pe de altă parte, un astfel de proces, ce implică însuşirea cuceririlor cunoaşterii, a valorilor înaintate ale ştiinţei şi culturii contemporane, a concepţiei revoluţionare despre lume şi viaţă nu este o consecinţă automată, inerentă, a transformărilor din structura economico-socială a societăţii. În acest sens, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a scos în evidenţă, chiar în documentele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român, necesitatea de a continua într-un ritm şi mai susţinut efortul început pe tărîmul formării conştiinţei revoluţionare a viitorilor specialişti, a viitorilor lucrători în domeniul artei şi culturii, mai cu seamă în contextul în care acţiunile de minimalizare a revoluţiei socialiste sînt tot mai frecvente pe plan internaţional. Se impune, de aceea, o intensificare a întregii munci politico-educative în scopul educării prin muncă şi pentru muncă, al participării active, responsabile a fiecărui om al muncii la înfăptuirea măreţelor programe de dezvoltare economico-socială a patriei. Înfăptuirea măreţelor obiective ale Congresului al XIV-lea, formulate cu strălucită clarviziune în Programul-Directivă şi de Teze, impun de pe acum o puternică intensificare a educaţiei politice, o amplă mobilizare a tuturor pîrghiilor şi resorturilor activităţii politico-educative. A face cît mai bine înţelese şi însuşite, de către toţi oamenii muncii, îndatoririle şi sarcinile ce le revin în actuala etapă de dezvoltare, în prezentul imediat şi, desigur, în perspectivă, a-i face pe deplin conştienţi de însemnătatea lor, a dovedi că realizarea exemplară a acestora este în interesul colectivităţii şi al bunăstării generale, acestea sînt chiar obiectivele fundamentale ale activităţii politico-educative în concepţia partidului nostru, a secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Opera de inestimabilă valoare teoretică şi practică a tovarăşului Nicolae Ceauşescu stă chezăşie marelui efort creator al întregii noastre naţiuni, însuşirea fondului de aur al ideilor, tezelor şi orientărilor sale revoluţionare fiind o datorie de conştiinţă a fiecărui comunist, a fiecărui tînăr, a tuturor oamenilor muncii.

Afirmarea conştiinţei socialiste

În viziunea partidului nostru, a secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, activitatea politico-educativă e concepută ca un instrument activ de cultură politică şi ideologică materialist-dialectică, de formare, dezvoltare şi afirmare a conştiinţei socialiste, revoluţionare, a tuturor oamenilor muncii, ca un mijloc esenţial de perfecţionare socială şi autoperfecţionare umană, de formare a personalităţii multilateral-dezvoltate în socialism. Activitatea de amplificare a rolului educativ al culturii socialiste, cu toate elementele ei constitutive ce intră în atingere şi cu problematica complexă a formării omului nou şi a afirmării spiritului său creator, reprezintă o componentă esenţială a transformării revoluţionare a societăţii noastre, a conţinutului şi dinamicii construcţiei socialiste în România. Această realitate se întemeiază pe importanţa pe care partidul nostru, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, o acordă rolului dinamic al factorului conştient în făurirea celor mai relevante opere materiale, în promovarea noului, a tot ceea ce contribuie la progres, la deschiderea mai largă a căilor spre civilizaţia comunistă. Partidul nostru acordă, de aceea, frontului politico-educativ o atenţie cu totul deosebită, considerîndu-l parte integrantă şi eficientă în procesul de edificare a socialismului şi comunismului în România. În promovarea valorilor umanismului şi în activitatea de formare a omului nou, partidul nostru porneşte de la concepţia materialist-dialectică în spiritul căreia înţelegerea unor astfel de procese obiective nu poate fi separată de activitatea practică, de participarea conştientă, responsabilă la realizarea măreţelor programe de dezvoltare economico-socială a patriei. Spiritul revoluţionar, conştiinţa socialista se formează şi se perfecţionează în procesul participării active, conştiente la transformarea revoluţionară a bazei materiale a societăţii, a forţelor de producţie şi a relaţiilor sociale, în procesul luptei întregului popor pentru transpunerea în viaţă a valorilor şi idealurilor comuniste. Rolul ştiinţei în amplul proces de făurire a noii societăţi, reafirmat cu tărie în opera de largă recunoaştere internaţională a tovarăşei Elena Ceauşescu, capătă semnificaţii deosebite în afirmarea calităţilor specifice omului nou, chemat să susţină prin efort creator procesele revoluţionare, de perfecţionare a societăţii, de făurire a civilizaţiei noi, socialiste şi comuniste.

Înţelegerea necesităţii istorice

E necesar, aşadar, ca, în spiritul documentelor pentru Congresul al XIV-lea, al orientărilor formulate de secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, întregul nostru front politico-educativ să acţioneze pentru intensificarea întregii activităţi de formare şi perfecţionare a conştiinţei socialiste, pentru formarea cu consecvenţă, în întreaga viaţă socială, a valorilor umaniste, factor de importanţă covîrşitoare în făurirea unei societăţi în care valoarea centrală o reprezintă omul, realizarea plenară a capacităţilor sale de creaţie. Întreaga activitate politico-ideologică şi cultural-educativă are datoria de a-şi fundamenta conţinutul pe tezele ideologiei politice a partidului nostru, să respingă, deopotrivă, practicismul îngust, lipsit de orizont teoretic şi de o bază ştiinţifică, cît şi tendinţele anacronice de teoretizare abstractă şi de vehiculare didacticistă a unor concepte preţioase, fără acoperire în substanţa realităţii. Pentru organizaţiile revoluţionare ale tinerei generaţii universitare se impune, mai stringent ca oricînd, ca întreaga activitate politico-ideologică să înregistreze un salt calitativ prin chiar activitatea concretă desfăşurată pe plan profesional şi ideologic. Numai muncind şi învăţînd, însuşindu-şi temeinic cele mai noi cuceriri ale noii revoluţii tehnico-ştiinţifice, promovînd neabătut concepţia despre lume şi viaţă a partidului nostru, reprezentanţii tinerei generaţii pot avea certitudinea apartenenţei lor depline, cu drepturi şi îndatoriri deopotrivă, la grandioasele programe de dezvoltare economico-socială a ţării. Hotărîrea unanimă a întregului nostru popor ca, la cel de-al XIV-lea Congres, tovarăşul Nicolae Ceauşescu să fie reales în funcţia supremă, e o confirmare strălucită a neţărmuritei încrederi pe care întregul nostru popor o manifestă faţă de justeţea politicii partidului, faţă de cel mai iubit fiu al poporului.

Iată de ce putem afirma cu îndreptăţire că tezele şi ideile formulate în documentele pregătitoare pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român, orientările formulate cu desăvîrşită clarviziune de secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, deschid noi perspective pentru afirmarea liberă, creatoare a omului nou, pentru promovarea, cu maximă consecvenţă şi responsabilitate, a principiilor umanismului revoluţionar, în vederea realizării obiectivului profund umanist al ridicării întregului popor la un nivel superior de înţelegere a necesităţii istorice, a sensului evoluţiei proceselor sociale contemporane, astfel încît aceasta să acţioneze permanent, cu responsabilitate şi devotament, într-o unică direcţie, dezvoltarea economică şi socială tot mai puternică a României socialiste, ridicarea pe noi trepte spirituale a culturii noastre.

Sensul iubirii

Lumea luminii noastre

Mi te inmagazinez in trup
ca-ntr-un hambar sinuos
cu mai multe compartimente :
in singe frămintarea, in buze gustul,
in nări mireasma.

Îmi fac depozite, mă umplu de aripi
cu ritmicitate caldă de flux şi reflux,
cuvintele, privirile, fiinţa ta, patrie.
Îmi fac depozite de cer.
Cer — cerurile noastre. Palpez inălţimile,
turma caldă de nori pufoşi, să fiu sigură
că infinitul e sănătos.

Îmi fac depozite de pămint.
Pămint — păminturile noastre.
Palpez pietrele, turma rece de bolovani
din brazdă, să fiu sigură că infinitul
e sănătos.

Depozite de apă, de iarbă, apă vie, iarbă crudă,
singele nostru, iarba verde virgină.
Depozite de lumină, lumina din mine,
lumina din tine, lumina de stea a celor care
vom fi lumea luminii noastre.

Diana SANDA

Răsărit în suflet

Lui Eminescu

Deseori mă gindesc la poetul sprijinind
Fruntea-i mult tulburată in miini şi tăcind.
Ochii grei obosiţi atotcuprinzători
Apun liniştit sub cununa inaltă de gind.

Miinile cu degete, sărutate pe alocuri
De roua porfirie a penei, istovite-s, prelungi.
In cer se dau cele din urmă porunci,
Ingerii duc şi împart lumilor daruri de focuri.

O umbră de aur se inalţă păşind peste-ntinsuri.
Strălucesc in codri mindre izvoare de-argint.
Un corn sună încet, mai tare. Din albele visuri
Miini pline de farmec, iată, spre tine intind.

O, răsărind in suflet şi luminat mai curind,
Vom trece impreună cintind peste abisuri.

Iordan GRECU

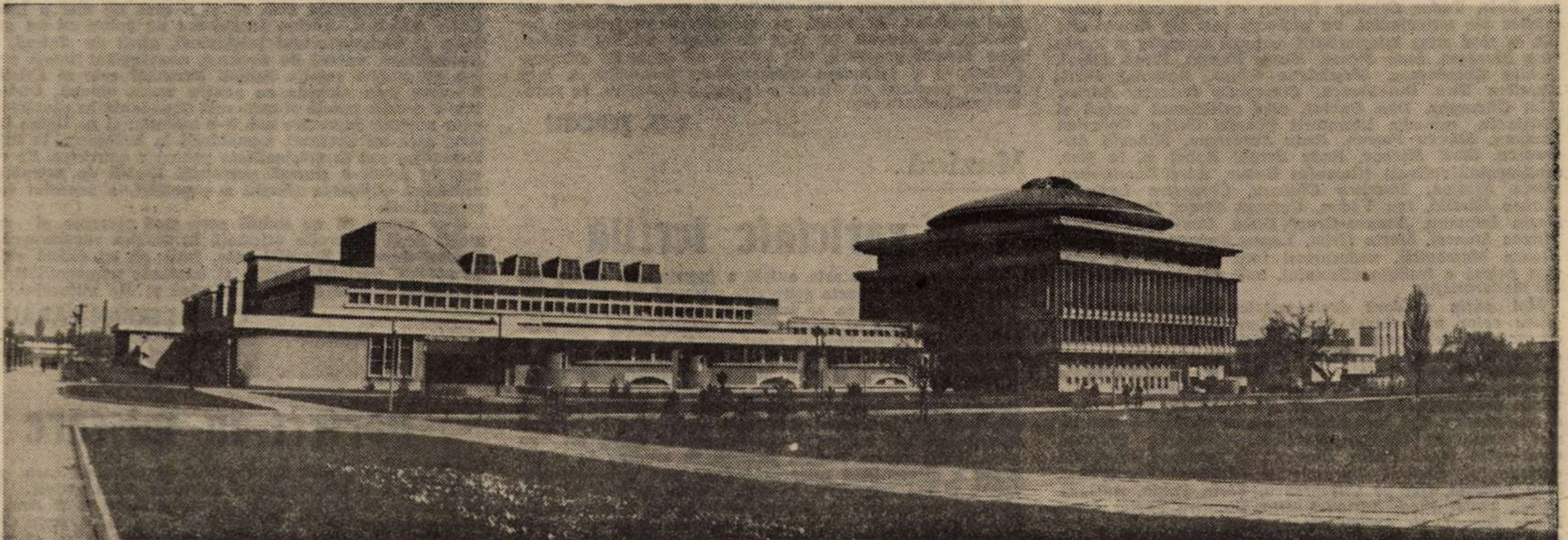

Institutul Politehnic Bucureşti – efigie a învăţămîntului superior românesc, una din ctitoriile „Epocii Nicolae Ceauşescu"

Timpul creației,

vișind o înfrățire frenetică ● personalități ale prezentului ●

Obișnuiți să vorbim de mai multă vreme despre creația tînără, aproape că neglijăm să întoarcem atributele acestei vîrste și pe cealaltă parte pentru a vedea că exuberanța, elanul, mobilitatea spirituală se mai numesc și maturitate, luciditate, angajare, atribute, în fond, ale oricărei creații autentice, implicate în orizontul epocii pe care o reprezintă. Numind-o încă a tinerilor, creația ultimilor zece ani, aflată acum în punctul maxim al energiilor ei, poate depune mărturie despre cîteva înnoiri esențiale pe care această generație educată și formată în spiritul și în mentalitatea culturală ale unui timp nou, le-a făcut explicite în nenumărate cărți și opere de artă ivite în acest fragment de vreme. Creația acestei generații, pe care o numim a anilor '80, e cea mai elocventă mărturie spirituală pe care tinerii noștri creatori, aflați acum la cumpăna maturității lor, o pot depune în calma, rodnica lor trecere prin veac. Izbînzilor ei îi sînt dedicate aceste retrospective sintetice, acum, cînd se împlinește un deceniu de la cele dintîi afirmări publice, un moment plin de semnificații pe care-l consemnăm în consecință.

Literatură

Biblioteca melancolică

La sfîrșitul deceniului opt, chiar critica generației 60 avea să sesizeze o nouă stare de emulație creatoare, atrăgînd atenția asupra unor tineri scriitori care încep să-și facă apariția în presa literară. Este perioada unei intense activități culturale în cercurile studențești, a unei veritabile eflorescențe a cenaclurilor literare, unele mai vechi, altele proaspăt înființate, în care se citește și se scrie multă poezie, multă proză, în care schimbul de opinii anunță constituirea unui spirit critic în rîndul proaspeților autori. Treptat, majoritatea revistelor din țară oferă colaborări noii generații, încît se poate vorbi de un sprijin aproape sistematic al presei noastre literare, între care Convorbiri literare, Steaua, Luceafărul *și* Amfiteatru *dețin întîietatea. Mulți critici tineri primesc rubrici permanente, de la cartea de debut la cronica literară, participă la anchete organizate, opiniile lor fiind tot mai frecvente și mai răspicate. Editurile Cartea Românească, Albatros, Dacia și Junimea încep deja să sprijine primele apariții, multe dintre ele cu prefețe sau recomandări ale criticilor consacrați. Starea generală e de întîmpinare favorabilă, de stimulare și generozitate culturală, care probează, o dată în plus, că noul val de scriitori nu apărea pe un gol și nici pe un fond de ostilitate. Reacțiile polemice, cîte au fost, priveau mai degrabă vanități rănite, suspiciuni tulburi, neînțelegeri conjuncturale.*

Cei dintîi care-și fac simțită prezența sînt poeții. Sigur că nu toți autorii afirmați în cadrul generației '80 au un program identic și o formulă comună care să-i strivească, însă scriu toți, sau aproape toți, educați în aceeași mentalitate. Ei coexistă însă în mai multe registre stilistice, la temeiul cărora pulsează conștiința poeticii lucide, căci toate cultivă în chip deliberat ideea conștientă de poezie. Avem, mai întîi, cotidianul prozaic și bufon *(Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei, Liviu Ioan Stoiciu, Florin Iaru, Andrei Zanca, Alexandru Mușina, Virgil Mihaiu, Gheorghe Izbășescu, Gabriel Stănescu, Ion Zubașcu, George Stanca, Ileana Zubașcu, Ștefan Mera, Nicolae Sava), care imaginează un spectacol al feeriei prozaice și convulsive, cu automatisme burlești și crispări comice, în limbaj carnavalesc, iritat-melancolic și parodic ; sînt apoi* gnomicii și esotericii, manieriștii *(Nichita Danilov, Eugen Suciu, Viorel Mureșan, Lucian Vasiliu, Ion Bogdan Lefter, Mariana Codruț, Ligia Holuță, Nicolae Panaite), seduși cu toții de resorturile magice ale cunoașterii ; urmează* fantezismul abstract și ermetic *(Aurel Pantea, Ion Stratan, Dan Ciachir, Ioan Moldovan, Augustin Pop, Ion Cristofor, Nicolae Băciuț, Miruna Runcan, Petru Ilieșu, Călin Vlasie, Constantin Severin, Ion Bala, Tudor Cristian Roșca), cu reprezentări holografice ale universului, cu proiecții reci ale himerelor ; vin la rînd* criza interiorității, patosul sarcastic și ironic *(Ion Mureșan, Ioan Morar, Marta Petreu, Elena Ștefoi, Denisa Comănescu, Magdalena Ghica, Domnița Petri, Aurelian Titu Dumitrescu, Smaranda Cosmin, Adrian Alui Gheorghe, Dan David), apoi* criticismul teatral și histrionic, comedia literaturii *(Daniel Corbu, Octavian Soviany, Mircea Petean, Radu Stoenescu, Mihaela Andreescu, Soril Miavoe, Radu Sergiu Ruba) și, în fine,* sentimentalii rafinați *(Romulus Bucur, Aurel Dumitrașcu, Dorin Sălăjan, Dumitru Chioaru, Cleopatra Lorințiu, Mircea Bârsilă, Ion Vădan, Carmen Firan, Ion Burnar, Marin Lupșanu, Simona-Grazia Dima, Constantin Preda, Mircea Stâncel, Marin Ifrim, Eugen Bunaru, Dan Giosu, Bianca Marcovici), nedesprinși încă definitiv de retorica galeșă a tradiționalismului, unii cu bune presimțiri ale modernității.*

Mai puțin solidară decît poezia ultimei generații, proza celor mai tineri scriitori nu e încă mai puțin emancipată sub raportul mentalității artistice. Fluturînd o estetică comună, în care recunoaștem o viziune superioară asupra textului și o asumare conștientă a poeticii, prozatorii acestei generații au vehiculat o veritabilă democrație a formulelor și o varietate dezarmantă a procedeelor. Cei mai consecvenți cu subtextul teoretic sînt textualiștii *(Mircea Nedelciu, Gheorghe Crăciun, Constantin Stan, Tudor Daneș) ; le urmează* mitologia derizoriului *(Bedros Horasangian, Cristian Teodorescu, Ioan Lăcustă, George Cușnarencu, Sorin Preda, Adriana Bittel, Tudor Vlad, Adrian Lustig, Dumitru Toma, Aurel Maria Baros), cu excizii ale realului înconjurător, tratate cinematografic, detașat ori cu blazare ; e, apoi,* fantezismul alegoric și livresc *(Ștefan Agopian, Ioan Groșan, Daniel Vighi, Nicolae Iliescu, Tudor Dumitru Savu, Aurel Antonie, Mihai Măniuțiu, Ștefan Mitroi, Florin Toma, Liviu Papadima), hrănit din replici și parafraze culturale, din desfolieri ale imaginarului ; în fine, nu lipsesc nici* analiștii *(Alexandru Vlad, Stelian Tănase, D. Kalmuski, Radu Țuculescu, Carmen Francesca Banciu, Ovidiu Moceanu, Ion Lilă, Ion Boloș, George Șerban, Dina Hrenciuc), cu predilecție pentru mișcarea interioară a sensibilității.*

Criticii acestei generații, în ce au ei mai bun, sînt deopotrivă seduși de fastul stilistic și de rigoarea demonstrației, făcînd literatură dar avînd și conștiința bibliotecii, a faptului că orice frază a lor poartă în spate memoria unui vraf de cărți. Însă critica actuală și-a complicat misia, căci ea luptă și pentru integritatea literaturii, și pentru asigurarea unei continuități estetice. Au fost destule glasuri care au socotit morala un obiectiv lăturalnic în critică, extrapolînd-o din preocupările ei. Încercînd să-l dirijeze exclusiv către domeniul pur al artisticului, astfel de doctrinari ipocriți au încercat să scoată consecințele morale de sub unghiul de interes al criticului, presupunînd că ele pot fi lăsate în seama altora, în seama clerului poate, sau a poliției, vorba lui I. A. Richards. În ciuda percepției lor eminamente artistice, unii sînt înclinați, cum am zis, către spiritul teoretic, către cultivarea uneltelor *(Mircea Scarlat, Vasile Popovici, Monica Spiridon, Mihai Coman, Ioan Holban, Adrian Dinu Rachieru, Costin Tuchilă, Paul Dugneanu, Cristian Moraru) ; alții sînt, prin vocație,* eseiști *(Ioan Buduca, Andrei Cornea, Mihai Dinu Gheorghiu, Dan C. Mihăilescu, Ion Simuț, Marius Ghica, Marian Popescu, Constantin Barbu, Victor Atanasiu, Sultana Craia, Marian Odangiu), reprezentînd sinteza între rafinamentul stilistic și erudiție ; în fine, avem apoi* spiritul artistic, foiletonul *(Al. Cistelecan, Radu Călin Cristea, Val Condurache, Mircea Mihăieș, Lucian Alexiu, Valentin F. Mihăescu), categorie în care intră, în mod obișnuit, critica actualității.*

Mariana Moldovan – Natură statică

Priviți laolaltă, scriitorii acestei generații au în comun nu doar conștiința unei estetici, ci și a unei etici, tot mai necesare, de altfel, pe măsură ce maturitatea lor artistică a devenit un fapt de istorie literară. Biblioteca acestei generații, din păcate cu rafturile descompletate, e o bibliotecă melancolică : volumele ei, încă puține, continuă să viseze o înfrățire frenetică, în toată completitudinea lor.

R.G. ȚEPOSU

Muzică

O varietate fertilă

Dacă în celelalte arte există o generație a anilor '80, înțelegînd prin aceasta generația afirmată în ultimul deceniu, se pare că ea ar trebui să existe și în arta sunetelor. Nu vrem să facem opinie separată, dar este destul de greu să vorbim în acest caz, în muzică, despre o generație în adevăratul sens al cuvîntului. Diversitatea domeniilor muzicii implică punerea accentului pe trăsături care devin mai pregnante la vîrste diferite, pentru fiecare dintre aceste compartimente. În consecință, o generație de muzicieni omogenă, cuprinzînd interpreți și creatori, ori nu va fi considerată ca atare, ori va avea limite foarte mobile. Oricum, se impune de la început o diferențiere între cele două linii, cea interpretativă și cea creatoare. În altă ordine de idei, în muzică (și în special în interpretare) apare o situație similară într-un fel cu cea din actorie. Existența unor vîrfuri decurge din existența unei generații. Dar, la un moment dat, generația intră în umbră, iar unul sau două nume (rareori mai multe) rămîn strălucitoare în lumina reflectoarelor. În interpretarea muzicală, această diferențiere între valoros și excepțional se impune chiar mai devreme decît în alte zone ale artei.

Pornind de la aceste premize, să încercăm a vedea ce se poate spune despre „generația '80" în muzică. Cea dintîi privire se oprește asupra scenelor de concert și de operă ale țării și asupra acelora care mai întîi s-au afirmat, pentru ca apoi să rămînă personalități ale acestor scene.

În violonistică, reprezentanta constantă a noii generații rămîne Cristina Anghelescu, remarcîndu-se întotdeauna prin consecvența construcției muzicale, prin tehnica solidă și sunetul elaborat. Marin Cazacu este cel care se desprinde dintre violonceliști. Interpretările sale reunesc frumusețea sunetului cu echilibrul frazării sub semnul unui cînt intim, interiorizat, expresiv. Marin Cazacu ne reamintește și de splendorile unui recital Brahms susținut sub cupola Ateneului, în care a avut-o ca parteneră, la pian, pe Steluța Radu. Există o ramură aparte a artei interpretative, prea rar luată în seamă, aceea a pianistului acompaniator sau partener de muzică de cameră. Putem afirma că Steluța Radu este o strălucită reprezentantă a acestei arte, reușind să-și scoată rolul din anonimat prin performanțele solistice pe care le realizează, relaționînd totuși în așa fel planurile sonore, încît să rămînă un partener autentic.

În pianistica solistică ne este, însă, infinit mai greu să discernem. Apar mai multe nume. Ne vom referi doar la trei dintre ele, relativ depărtate în timp și extrem de personalizate unul față de celălalt. Dan Atanasiu, inegal de la o apariție la alta, dar etalînd o pianistică de reală sensibilitate, se va evidenția întotdeauna în Chopin, prin noblețea și farmecul frazării și al cizelării detaliilor. Mihai Ungureanu este un pianist de altă factură, un temperamental mai ferm și mai puternic, impunînd prin bravură și forță expresivă. Al treilea nume, a cărui apartenență la această generație ar putea fi contestată, totuși, este Viniciu Moroianu. Dacă nu privim însă îngust lucrurile, trebuie să ne amintim că el se află printre cei afirmați în anii '80, dat fiind faptul că era un nume al scenei de concert încă din anii liceului. Muzician de formație complexă, atras de profunzimile artei sale, Viniciu Moroianu simbolizează prezentul și viitorul pianisticii românești.

Oprindu-ne și asupra școlii de canto, să ne referim la cîteva nume, Ștefăniță Lascu, Felicia Filip, Liliana Nichiteanu, pentru a-i menționa doar pe cîțiva dintre cei care s-au lansat în această perioadă și sînt acum soliști ai scenelor de teatru liric ale țării.

Anii '80 sînt și anii afirmării depline a celor două mari personalități actuale ale artei dirijorale românești : Horia Andreescu și Cristian Mandeal. Deși aparțin unei generații mai mari, ne rezervăm opțiunea de a-i considera ca reprezentînd vîrfurile generației medii de dirijori români. În ultimul deceniu, personalitățile lor au polarizat atenția tuturor celor interesați de fenomenul dirijoral. Să amintim aici și două formații constituite în acești ani, două incontestabile reușite artistice. Este vorba despre orchestra de cameră „Virtuozii din București", condusă de Horia Andreescu, ansamblu de elită care își onorează numele, și despre Cvartetul „Voces" (Bujor Prelipceanu, Anton Diaconu, Gheorghe Stanciu și Dan Prelipceanu), formație de mare valoare, a cărei recentă integrală beethoveniană a însemnat un punct culminat al carierei sale.

Înainte de a ne referi la creația muzicală propriu-zisă, unde vom întîlni o situație ceva mai apropiată de ceea ce se înțelege în mod obișnuit prin generație, trebuie să menționăm relieful deosebit imprimat mișcării muzicale românești contemporane de o serie de formații create pentru și prin această muzică. Putem menționa, în acest sens, ansamblurile „Archaeus", condus de Liviu Dănceanu, „Hyperion", condus de Iancu Dumitrescu, „Contemporan", condus de Marcel Spinei, „Ars nova", condus de Cornel Țăranu, „Traiect", condus de Sorin Lerescu, sau Trio „Contraste" (Emil Șein, Sorin Petrescu și Dan Suciu) și probabil că lista ar putea continua cu alte nume de formații cu o existență mai mult sau mai puțin meteorică în peisajul muzical românesc.

Ce nume s-au impus, așadar, în componistică în acest deceniu care tocmai se apropie de sfîrșit ? Deși riscăm că nu întocmim o listă completă, îi menționăm pe Doina Rotaru, Cristian Petrescu, Adrian Iorgulescu, Liviu Dănceanu, Maia Ciobanu, Șerban Nichifor, Mihnea Brumariu. Se poate spune că ei reprezintă, cu adevărat, o generație. Diferențierile interioare sînt însă atît de pregnante, încît ideea de „școală" nu poate fi adusă nicicum în discuție. Îl vedem pe Șerban Nichifor talentat, nonșalant, prolific, neurmărind să se impună prin noutate, compunînd fără să țină cont de nici o interdicție stilistică. Adrian Iorgulescu ne apare ca un prototip al compozitorului intelectual, atras de sinteză, de generalizări, uneori de abstract, convingător totuși pentru un public relativ inițiat. Personal este și Cristian Petrescu prin atracția sa pentru vocea umană, tradusă într-o creație corală și camerală abundentă în căutări ale unor accente expresive noi. S-o amintim și pe Doina Rotaru, care nu apelează numaidecît la hedonism, la intelectualism sau la originalitate pentru a convinge. Ea cucerește printr-o sinteză personală lipsită de ostentație, urmărind obținerea simplă a expresiei, a sensului și a comunicării.

S-ar spune că nu există ceva mai eterogen și mai mobil decît generația afirmată în muzica românească a acestui deceniu. Esențial este, însă, că ea există chiar în această varietate fertilă și cuprinde personalități ale prezentului, care promit să devină și ale viitorului.

Oltea ȘERBAN-PĂRĂU

Teatru

Portret în mișcare

Mărturisesc o dificultate destul de mare pe care am avut-o cînd a fost vorba să intitulez acest articol. De regulă nu mi se întîmplă. Acum, însă, e ca și cum ai vrea, prin sinteză, să nu eclipsezi analiza. A scrie despre o generație (un „deceniu") de tineri artiști ai scenei teatrale înseamnă să parcurgi drumul riscant de la impresie la certitudine, E un pariu al criticului cu sine, dar și evaluarea unei realități obiective. Și, ca întot-

timpul reflecției

● pariul criticului cu sine ● o viziune artistică postmodernă ●

deauna, supuși greșelii fiind, te intrebi : nu-i mai bine să reziști ispitei de a greși ? Uneori, nu-i mai bine. Reprimindu-mi iute acest acces de înțelepciune prematură, îmi permit să intru în fondul problemei. Care e, oare, acesta ?

Promoțiile de regizori și actori (sau scenografi) care au apărut de pe la începutul anilor '80 pină acum înseamnă tot atitea sperante reinnoite în destinul teatrului românesc. Emoția și atenția cu care sint așteptate prezențele lor scenice implică o participare directă la crearea actului artistic — fenomen pe care nu îl regăsim în arta literară, ci, mai întotdeauna, în artele spectacolului. Pe de altă parte, însă, repartizarea lor în teatrele profesioniste devine semnul definitoriu sub care se plasează începutul unei cariere, al unui drum în teatru. Cum sint primiți, ce roluri vor juca ? Aici, regăsesc o similitudine cu opera literară care, se știe, prin simpla ei apariție obligă, atunci cind e vorba de valoare, la reconsiderarea tabloului general al domeniului, la evaluarea ei, a tendinței în care s-ar înscrie ș.a.m.d.

Tinărul actor, ca și tinărul scriitor, este un potențial care urmează să certifice o valoare, un mod de exprimare artistică viabil în condițiile, însă, ale unei opere colective supuse sintezei regizorale. Dacă proza generației '80 — atît de discutată — a însemnat și oferta unui grup în care, la fel cum s-a intimplat cu teatrul absurdului din anii '50, diferențele sint remarcabile, în ceea ce privește actorul tinăr putem vorbi în primul rind de afirmarea unor valori care au confirmat sau încă mai așteaptă confirmarea, intr-o „competiție" unde factorul artistic se află în relație dependentă de factorul extra-artistic. Să recunoaștem că prozatorul, odată ce a scris romanul sau volumul de proze scurte, are a se lupta numai pentru publicarea lui, în timp ce actorul trebuie să susțină această confruntare cu fiecare „ediție" a sa pe scenă.

Critica teatrală, generoasă cu actorul tinăr, a primit cu satisfacție apariția pe scenă, fie la Studioul de teatru al Institutului, fie — cind și cind, după puteri — pe scenele teatrelor unde au fost repartizați, a unor Șerban Ionescu, Marian Râlea, Claudiu Bleonț, Adrian Pintea, Magda Catone, Nicolae Petre, Radu Duda, Oana Pellea, Mariana Buruiană, Claudiu Istodor, Carmen Tănase, Claudiu Stănescu, Ionel Mihăilescu, Valentin Voicilă, Ana Ciontea, Teodora Mareș, Maria Eremia, Oana Ștefănescu, Dan Puric, Maia Morgenstern.

La o privire atentă, numele de mai sus, selectate dintr-o listă ce putea fi mai lungă, au girul unor spectacole purtind, de regulă, semnături regizorale remarcabile. De altfel, relația între tinărul actor și tinărul regizor trebuie luată mereu în considerare. Este o constantă a fenomenului teatral și intră în ordinea firească a lucrurilor : mulți actori și regizori au fost chiar colegi de Institut pentru a nu mai vorbi de o zonă de preocupări comune atit la nivelul teatrului propriu-zis cît și al lecturilor, preferințelor culturale, în genere.

Important mi se pare contextul cultural-teatral în care se înscrie evoluția acestor tineri actori de valoare: ce sarcini scenice li se incredințează și ce perspectivă de cultură a actului teatral oferă prin chiar jocul lor ? Din acest punct de vedere, se vorbește de actori care „au avut noroc" și de alții care n-au avut șansă. Claudiu Stănescu, de pildă, la Teatrul din Galați a interpretat roluri în piese de mare portanță culturală, dar nu a jucat în nici un film. Actorul, ca și Marian Râlea, Radu Duda ș.a., a considerat că a juca și a juca bine reprezintă exact ceea ce trebuie — și, evident, ceea ce știe — să facă. Claudiu Bleonț, actor de mare rafinament artistic are șansa (?) de a juca pe două tablouri : teatru și film. În ce măsură relația teatru-film devine element de accelerare sau, dimpotrivă, de regresare a valorii actorului, iată o problemă la care tinăra generație de actori mai are încă de căutat un răspuns, de fiecare dată **personal,** căci soarta actorului de a fi în permanență **văzut e** și o povară în măsura în care e un indice al popularității.

Cultura actului teatral, pentru tinărul actor, devine importantă din perspectiva **modernității jocului** prin care forța de persuasiune asupra publicului determină acreditarea unor **semnificații,** a unor modele comportamentale în vederea **formării** experienței. Astfel, se cuvine a vorbi despre angajamentul mai dificil al tinărului regizor de teatru asupra căruia, fiind în chestiune destinul fenomenului teatral, atenția este și mai concentrată.

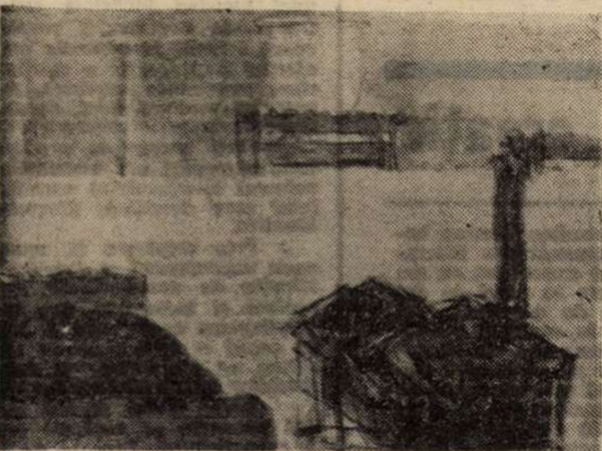

Doru Brățan – Amintiri din copilărie

Tinărul regizor, autor al operei teatrale, al „spectacolului", reprezintă, odată cu începutul anilor '80, un veritabil fenomen de grup. Implicarea sa în destinele instituțiilor teatrale profesioniste este tot mai evidentă și de importanță. Numele multora sint de acum certitudini căci determină o emulație greu de escamotat, fie că ea are loc pe căi „teribiliste", mai „nonconformiste", fie că survine în urma unor succesive acumulări. Curajul lor de a ataca repertoriul greu, cu argumente artistice valabile, dovedește, dincolo de gustul performanței, și o seriozitate aliată cu o matură stăpinire a propriilor mijloace artistice.

Opere teatrale semnate de Dragoș Galgoțiu, Alexandru Darie, Victor Ioan Frunză, Ștefan Iordănescu, Dominic Dembinski, Tompa Gabor, Cristina Ioviță, Alexandru Dabija, Mihai Măniuțiu, între alții, au propus modalități diverse de creativitate a actului teatral prin care semnificațiile de ideologie și de cultură au fuzionat grație unei culturi proprii și puteri de judecată remarcabile. La sfîrșitul acestui deceniu și la începutul celui următor, acești tineri (li se vor mai adăuga și alții) care au început să se afirme la sfîrșitul deceniului trecut, vor constitui, practic, structura de rezistență a regiei de teatru. Comicul (ca la Dembinski, Frunză, Dabija), dramaticul și tragicul (ca la Măniuțiu, Darie, Ioviță, Tompa) — ca și sintezele acestora, urmînd lecții ale unor mari maeștri ca Liviu Ciulei, de pildă — evocă disponibilități de expresivitate, dar și studiul teoretic profund, elemente puse mereu în valoare de spectacolele lor, multe premiate sau (și) aprig controversate. Au intimpinat și destule adversități din partea unui mod obtuz, rutinier de a considera teatrul drept un exercițiu lejer de divertisment prin **expunerea** simplistă mai degrabă decît prin problematica impunere a unor semne de întrebare. Pe mulți acest fapt nu i-a împiedicat să continue cercetarea și afirmarea unui crez artistic prin care scena românească se poate considera astăzi evident îmbogățită.

Modernitatea procedurilor artistice, alături de soliditatea conspectului scenic al fondului dramaturgic poate constitui — atît pentru tinărul actor, cît și pentru regizorul tinăr — un posibil „fundal" al „portretului" unei generații, al unui nou val în arta scenică românească.

Și cred că este unul de rezistență.

Marian POPESCU

Plastică

Noua situație iconică

1. Se pare că fiecare generație artistică din acest secol selectează, prelucrează și privilegiază un pachet diferit de presupuneri estetice și meta-estetice asupra modernității. Traiectoria acesteia pare ritmată de o dialectică a substituirii dominantelor, care ascultă, în mare, de o dinamică a alternativei, a antagonismelor complementare, inlocuind un ansamblu de excese și lacune printr-un set de excese și lacune contrare intr-o profund semnificativă „logică dinamică a contradictoriului". Dacă arta modernă pendulează periodic — deși niciodată în mod absolut și niciodată identic — între „stil și strigăt", altfel spus între sublimare și defulare, între stabilitate și revoltă, între aspirația transcenderii maxime, cristaline, impersonale și tentația subiectivității profunde, viscerale ș.a.m.d. — atunci trebuie probabil să admitem generației artistice a anilor '80 un set de ipoteze și exigențe estetice selectind cu predilecție polul strigătului.

Între diversele tendințe care au agitat mediul plastic tinăr în acest deceniu — unele continuind direcții deja existente, dintre care mai importante mi se par „neo-bizantinismul" și „ecologismul vizual", altele explorind formele mai noi, experimentale, precum happeningul, instalațiile, arta procesuală în general sau cea inter-medială etc., o serie de expoziții personale, debutind pe la 1981, dar mai ales citeva mari expoziții colective — „Alternative" (1986), „Tinerii artiști și contemporaneitatea" (1987), „Baia-Mare" (1988) etc. — au pus în vedere cu predilecție existența unui filon neo-expresionist, mai bine conturat decît celelalte, care impregnează vizibil și congruent ideologia și practica unei bune părți a generației optzeciste. Un filon mai ales pictural, cu certe ecouri și în sculptură sau grafică, care manifestă o nouă apetență pentru un figurativism frugal, populat de clișee mass-media, de citate vizuale diverse, de o nouă mitologie a cotidianului, cu un gust apăsat pentru gestualisme bruște și patetice, pentru cromatisme violente și viscerale, pentru distorsiune subiectivă și supradimensionare.

2. Tinerii artiști plastici integrabili „noii expresivități" nu au avut un program estetic unitar, ci doar afinități de sensibilitate și atitudine, și citeva refuzuri comune. Ei au încercat și încearcă să propună o alternativă, poate provizorie, situației artistice moștenite, de facto, și urmăresc să ofere argumentele unei noi situații iconice emergente, încă precare. Miza declarată sau presupusă o constituie deci a pune în chestiune locurile — pentru ei — comune ale unei paradigme vizuale moderniste gata asimilate prin formație, prin educație : a interoga mai ales iluziile ei culturale, utopiile și limitările ei estetice. E drept, tinerii plasticieni au în vedere cu precădere un anume înțeles al vizualității moderne, ilustrat mai ales de toate variantele abstracționismului și de stilul internațional din arhitectură : o imagine-robot asupra modernismului și desigur o imagine-țintă, în care e dificil de stabilit deocamdată cît e proiecție teoretică retroactivă, construct cultural partizan, și cît emanație colectivă subconștientă. Prin felul în care tratează această imagine, acțiunea lor tinde să verifice puterea de rezistență a multor principii ale artei moderne, eventuala lor forță de readaptare, metamorfoză sau transfigurare, ca și gradul nostru de inerție culturală.

Demersul plasticienilor ilustind această direcție a „post-expresiei" e marcat astfel de o complicație intelectuală și procedurală specifică. La nivelul relației dintre țeluri și mijloace, radicalizarea impactului imaginii cu lumea și cu subiectivitatea artistică e întreprinsă prin folosirea voit rudimentară a unor mijloace clasice, din nou tradiționale. Brutalitatea deliberată a desenului, violența cromatică, elementarismul căutat al compoziției, aparența uneori derizorie a cimpului pictural/plastic se asociază fățiș cu manipularea simultană a unor complicate filtre culturale, combinind cu virtuozitate citate, trimiteri, aluzii la civilizația reclamei ori la istoria recentă sau îndepărtată a imaginii. Violența acestei orientări e de aceea „post-culturală". Imediatețea căutată a comunicării e inerent mediatizată cultural. Chiar efortul de integrare masivă a ambianței reale e dublat de un demers subliminal de distanțare critică față de materialul vizual ingerat și prelucrat. Artiștii „noului figurativism" nu vor să depășească, să „sublimeze" contingentul intr-o meta-realitate (formală, estetică etc.), dar nici nu vor/nu pot să se asimileze pină la capăt — printr-un act de identificare necritică — structurilor mobile și ambigue ale acestui real contingent. Ironia și ingredientul parodic sint de aceea caracteristice unei bune părți a acestei orientări, pe cit violența și agresivitatea. Atitudinea ei față de imagine ca și față de realitate rămine ambiguă : atit implicată cit și distanțată, deopotrivă asimilatoare și deformator/dezintegrantă, situindu-se pe diverse trepte între reproducerea voit mimetică și distorsiunea în derizoriu. Tentația naturalistă și tentația informală reprezintă cei doi poli extremi între care oscilează acest tip de cercetare vizuală nu o dată contradictorie. E adeseori dificil să discerni în imaginile acestei orientări naturaletea de artificiu, defularea autentică de o frivolitate a exhibării, patetismul real de afectarea lucidă. Dar confuzia dintre coeficientul de distanțare și cel al unei complicități cu ceea ce este exteriorizat plastic constituie o miză deliberată a acestei direcții.

3. Față de celelalte realisme postbelice în șirul cărora poate fi așezată, practica „noului val" schițează o reformulare a noțiunii de realism. Conceptul de „mimesis" inerent unei ideologii a „prizei la real" e reinterpretat dintr-o optică marcată ireversibil de inovațiile formale moderniste, ca și de conștiința lucidă a deformării culturale irevocabile, a „posteriorității" de după o mulțime de realisme. Se poate desluși în virulenta „sete de real" o continuare în spirit a impulsului avangardist, dar nu și o continuitate de procedee, în structura cărora a intervenit inevitabilul recul istoric, distanțarea critică, preluarea selectivă, epurată de utopii și iluzii melioriste, dar și de tentațiile radical nihiliste. Tinerii plasticieni își construiesc „noul realism" printr-un fel de dependență mentală lucidă de istoria imaginii, ca și printr-o raportare constantă la totalitatea practicilor vizuale extra-estetice cu care sint înconjurați. Spre deosebire de realismele de tip pop-art sau hiperrealism din anii '60, noua figurație supune secvențele de realitate unor tratamente vizuale deconcertante — un decodaj critic (filtrele culturale) combinat cu un supracodaj expresiv (deformările neo-expresioniste etc.) — manifestind o conștiință culturală eclectică. Concepția realului ca simplă „imediatețe" e pusă în discuție pentru o viziune a acestuia mult dilatată prin inflația artificiilor tehnologice, a aluviunilor culturale, care fac ca „realitatea" să rămină în cele din urmă o ipoteză, o construcție.

4. Aluziile la obișnuințele vizuale și culturale ale mentalității noastre moderniste colective posedă o nuanță existențială și socială voalată ambiguu de nonșalanța, parodică sau nu, a scriiturii. Sinceritatea brutală și invectiva lucidă, gravitatea implicării pot fi învăluite intr-o deriziune aparent gratuită, mimat ludică în deformările expresive ale transpunerii. Tinerii plasticieni integrabili acestei orientări își asigură astfel o poziționare estetică și existențială la rindul ei ambiguă, nesigură, dificilă, pe care de altfel o teoretizează și o asumă ca mai fidelă condiției lor și realității. „Realismul radical" pe care-l practică posedă astfel o angajare interioară care pretinde, necesită filtre individuale, chiar biografice, de prelucrare a materialului vizual ; și capătă însumată calitatea unui efort masiv de adaptare, de integrare a diverselor nivele culturale și pragmatice cu care e agresat psihicul contemporan. Un efort în esență vital de (re)orientare, și poate și de „supraviețuire" culturală lucidă, în condițiile noii situații tehnologice și sociale

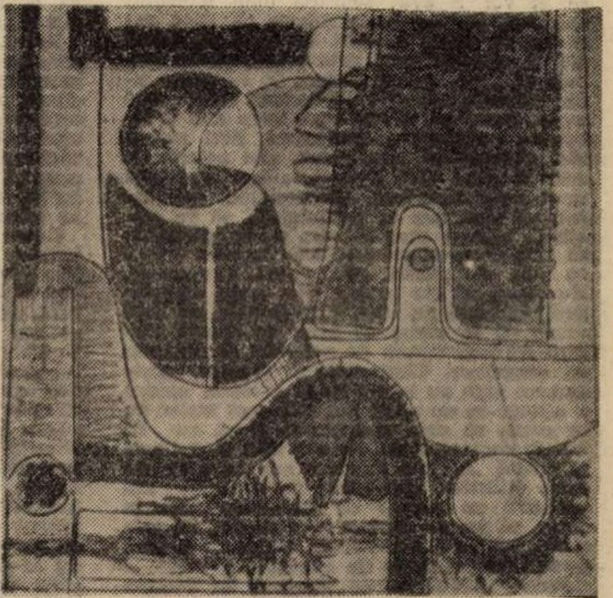

Aurel Marian – Compoziție (II)

Desfășurindu-se între polul unui gestualism simili-informal și polul unui naturalism sarcastic, noul val nu repetă întocmai nimic precedent și își găsește numitorul comun intr-o stare de spirit și o mentalitate asupra realității și artisticității, care în lipsa altui termen mai bun poate fi numită provizoriu „postmodernă". În cadrul noii situații iconice abia emergente, încă nedecantate, această direcție alcătuiește o alternativă mai puternică decît altele, poate privilegiată de moment, pe care o ilustrează din plin nume deja certe în generația optzecistă : Marilena Preda-Sânc, Andrei Chintilă, Ioana Bătrinu, Mircea Tohătan, Petru Lucaci, Ion Mureșan, Gheorghe Ilea, Aniela Firon, Gh. Urdea, Sorin Novac, Mircea Novac, Kömives Andor, Cătălin Gugulanu, Vlad Iacob, Gh. Rasovszky, Titu Toncian, Mircea Stănescu și alții.

5. Există un paralelism evident între „noua situație iconică" din artele vizuale și „noua situație literară" din cadrul generației optzeciste. Paralelism, iar nu contaminată înrudire, pentru că deși au evoluat relativ independent, cu un mic decalaj temporal în favoarea literaților, și deși s-au ignorat relativ reciproc (dar expoziția „Desen-Poezie" din 1985 poate constitui un contra-argument) — cele două limbaje artistice împărtășesc obsesii și aspirații comune, specifice acestei generații artistice. Un același demers „realist" țintind cuprinderea critic-integrală a diverselor nivele ale umanului contemporan și a lumii sale pluridimensionale se manifestă identic în utilizarea unor strategii artistice heterogene, fragmentare, plurale, incorporind materiale vizuale/lingvistice de cele mai diverse proveniențe (din istoria stilurilor și din diversele coduri ale culturii de masă), integrind discursuri marginale, colind genuri artistice distincte. O aceeași dificilă dar ambițioasă tentație de a opera dinăuntrul fenomenului contradictoriu al civilizației și culturii contemporane, intr-o dublă și simultană mișcare de atracție/respingere, de complicitate/distanțare, de asimilare/transfigurare, în spatele căreia se manifestă de fapt nevoia enormă de comunicare a unui dilatat subiectivism.

6. Desigur, imaginea noii situații artistice ca revoltă a individualului și subiectivului împotriva generalului și obiectivismului excesiv, ca revanșă a „imanentului" împotriva exigenței dificile a „transcendentului" ca „împăcare cu lumea" după o disjuncție utopică etc, constituie o reprezentare mentală în bună măsură schematică, trasind mai degrabă o stare de spirit încă difuză decît definind nuanțat o realitate artistică de fapt compozită, cu destule enclave contrarii, suferind de o sporită reactivitate dar și de o enormă „criză de sublimare". Dar această definire prin dihotomie funcționează pozitiv în măsura în care — simplificind poate excesiv imaginea paradigmei moderniste după o optică în definitiv caracteristică acestei generații — ea conștientizează un model mental coerent. Un model dominat de o dialectică a devenirii și pluralității acceptind ca ireversibilă „dizolvarea" polului transcendent în metamorficul contingentului, asumind dezordinea și lipsa de centru a structurilor fenomenale ca pe un „dat absolut" Statuind „totalitatea fragmentată și fragmentară a lumii" ca pe cea mai frumoasă și mai acceptabilă Metaforă a Unității

Magda CĂRNECI

Înfăptuiri ale prezentului

Nenumărate sint cazurile, in anii acestei epoci, in care tinerii creatori au avut elanul, perseverența și dăruirea de a intemeia, in locurile unde i-a chemat propria lor profesie, adevărate vetre de cultură, cu o fizionomie nouă, in concordanță cu imperativele spirituale ale timpului nostru. Orașelor cu tradiție li s-au adăugat, mai cu seamă după Congresul al IX-lea, altele noi, stimulate de un potențial creator inexistent pină atunci, insă capabil să introducă in circuitul valorilor autentice proaspete achiziții culturale. Aceste adevărate amfiteatre ale culturii tinere dovedesc, prin chiar conținutul lor spiritual, că, bucurindu-se de apanajul creator al acestei virste, de condițiile de muncă și viață, ele pot dobindi o identitate superioară și își pot asuma o demnitate culturală autentică. Insă astfel de cazuri, pe care le putem intilni in cele mai multe din orașele țării, mai arată și altceva : că absolvenții, trecind dintr-un centru universitar intr-un alt oraș, știu să țină ridicată ștacheta competenței și să perpetueze starea de emulație cu care i-a obișnuit facultatea. Aici, in noile lor locuri de muncă, acești tineri devin niște veritabili pedagogi ai performanței, luptind in permanență cu rutina, cu automulțumirea, cu șabloanele. Cind consecvența e desăvirșită, rezultatele sint pe măsura investiției, cum e și cazul acestor tineri creatori din orașul Bistrița, aflați de mai mulți ani in arena culturii de performanță. Lor le sint consacrate aceste pagini, realizate de redactorul nostru Ioan T. Morar, prin intermediul cărora atragem atenția asupra unei stări de emulație pe măsura imperativelor acestui timp.

Flacăra unei idei

Nu știu cîți dintre eroii acestor pagini își vor fi luat repartiția la Bistrița cu gîndul să se stabilească aici. Sigur este că și-au propus să-și termine stagiul și, cine știe, după aceea, ce se va mai intimpla. Puțini dintre cei despre care vom vorbi sînt născuți și crescuți aici, puțini, deci, s-au intors după terminarea facultății acasă. Astăzi, însă, toți se socotesc în Bistrița ca fiind la ei acasă. Cel mai acasă. Cu siguranță, în primii ani ai șederii în această parte a țării ei vor fi avut senzația unui pionierat spiritual. Își vor fi dat seama că, dacă vor să nu se simtă cu nici un preț stingheri, izolați, marginalizați, provinciali, atunci trebuie să pună serios umărul la ridicarea unui edificiu cultural. La sosirea celor mai mulți dintre ei, Bistrița nu avea nici o instituție culturală profesionistă. Nici teatru, nici filarmonică, nici operă, nici galerie de artă. E greu să-ți dorești, avînd conștiința unui artist adevărat, profesionist (in sensul cel mai bun al cuvîntului), să te stabilești intr-un oraș în care nu te stimulează nici o rivalitate rodnică, in care nu ai cu cine să schimbi idei, opinii, experiență. Nu vreau să fiu patetic. Nu vreau să exagerez cu nici un chip. Dar faptele pe care vreau să le silesc să intre în aceste rînduri au încărcătura de patetism și aparența de exagerare. Cînd vorbești despre niște oameni care au luat-o de la inceput, pentru a ajunge la un nivel din cele mai înalte, nu se poate să eviți patetismul și să nu fii bănuit de exagerare. Se vor găsi destui care să spună „ei, n-o fi chiar așa, astea-s efecte stilistice, găselnițe gazetărești". Mă amăgesc cu gîndul că nu pentru aceștia scriu, că nu pe sceptici îmi doresc, în primul rînd, să-i conving de existența acestei atmosfere culturale de excepție.

Reiau. Astăzi, ei se socotesc în Bistrița ca fiind acasă. În casa încăpătoare și luminoasă a prieteniei. Pot fi bănuit, din nou, încă mai abitir, de exagerare cînd spun că eroii acestor pagini n-au avut conflicte, în relațiile dintre ei nu s-a instalat niciodată răceala, n-a încăput vorba aspră. Am multe exemple la îndemînă, dar nu-mi e la îndemînă să le dezvălui. Deși ar fi o lecție bună pentru sceptici. Dar eu nu pentru sceptici scriu.

Reiau. La sosirea celor mai mulți dintre ei, Bistrița nu avea nici o instituție culturală profesionistă. Era un orășel pitoresc, blînd, ardelenesc. Atmosfera culturală de acum este însă capabilă să țină loc de instituții profesioniste. Și aceasta e, în primul rînd, opera lor, a celor care, cînd au venit la Bistrița, nu s-au gîndit cu tot dinadinsul să rămînă pentru totdeauna. Ei, pictorii despre care vorbesc, sigur că-și doreau să poată expune într-o galerie, să se întoarcă în orașele mari, adică la București, Cluj-Napoca, Iași, acolo unde și-au făcut studenția, acolo unde visau să-și impună numele și opera. Dar ideea aceasta s-a răcit tot mai mult și a început să pîlpîie, apoi să ardă de-a binelea, flacăra altei idei. Aceea de a face o grupare de forță artistică, de a lupta cu inerțiile, de a dura chiar aici o „școală de pictură".

Reiau. Cînd vorbești despre niște oameni care au luat-o de la început, nu poți evita patetismul. Cînd îi cunoști, cînd petreci cîteva ore pline în mijlocul lor, cînd simți sentimentul stenic al solidarității umane, cînd bănuiești semnul afinităților sufletești, nici nu-ți mai pasă că ești patetic. N-ai cum să nu fii. În fond, patetismul, vorba cuiva, este un sentiment la fel de onorabil ca oricare altul.

Reiau încă o dată. A început să ardă de-a binelea flacăra altei idei. Au făcut diligențele necesare și, în 1981, lua ființă Cenaclul Uniunii Artiștilor Plastici. Cenaclul Bistrița, prima instituție profesionistă. Membrii acestui cenaclu au primit ateliere și s-au simțit și mai acasă aici. Au avut sentimentul unei nebănuite regăsiri. S-au întîlnit mai des, au schimbat opinii mai intens, au început un dialog mai temeinic și mai adevărat. Au stabilit un front de luptă comun. Nivelul cel mai de sus al artei plastice contemporane. Expoziții de grup, expoziții personale, participări la saloane naționale și internaționale. Sigur că nu e suficient să-ți propui ca să și obții. Nu poți să-ți dorești să devii peste noapte un mare pictor dacă nu ai pictat niciodată. Sau, de ce nu, poți să-ți dorești, dar în acest caz dorința e stăpînită de himere. Cert este că artiștii plastici de aici aveau de la ce porni : o școală serioasă și talente neîndoielnice. Armele cu care au cîștigat primele „bătălii".

Nu mai reiau. La 17 martie 1988, în același corp de clădire în care se află atelierele se deschideau **Galeriile de artă Bistrița**. La inaugurarea lor au expus optsprezece artiști tineri care primeau, astfel, încă un atestat de valabilitate a luptei lor. Următorii pași au fost următoarele expoziții. Nu orice fel de expoziții, pentru că o singură expoziție „de serviciu", de ochii lumii ar fi șubrezit chiar rațiunea de a fi a Galeriei, aceea de „școală superioară a privirii". Ștacheta ridicată este o garanție că publicul larg bistrițean va fi scutit de întîlnirea cu produse artistice îndoielnice, facile, de un gust discutabil. Educarea gustului face parte din frontul de acțiune al Cenaclului bistrițean, e o permanență, ca să zic astfel, a tot ceea ce vor face tinerii plasticieni.

În ultimul timp, cred, orice plastician care, după terminarea facultății, își ia repartiția la Bistrița visează să rămînă aici, să se integreze în delicata alcătuire a acestei atmosfere care impune, în nevăzutul, dar atît de prezentul edificiu al prieteniei și solidarității de breaslă.

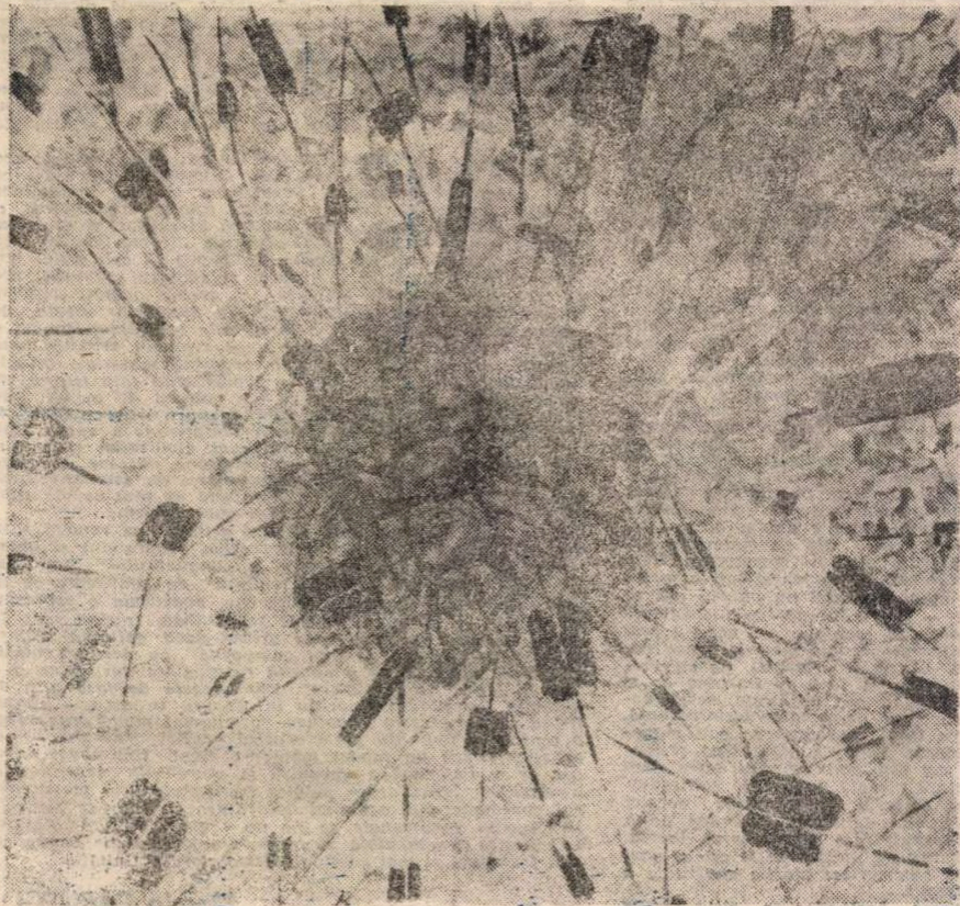

Miron Duca – Cadran

Mircea Mocanu – Poveste

Starea de creație

Seara, în atelierele pictorilor, lumina becului aruncă umbre rembrandtiene. Mărturisesc, pentru un plus de exactitate, că am mai fost în aceste ateliere în urmă cu doi ani, într-o după-amiază de duminică, în continuarea întîlnirii de la cenaclul **Abecedar**. Și atunci, ca și în seara aceasta, prozatorul Virgil Rațiu, autor al recentului volum **Cărțile cu Alfonz**, cel care răspunde de cenaclul **Abecedar**, e alături de noi. În spațiile atelierelor vopselurile sînt încă proaspete și documentarea poate începe chiar cu aceste „senzații rapide" pe care le înregistrăm în fața șevaletelor, în fața tablourilor „umede", în fața pietrelor și lemnului care mai au nevoie doar de cîteva lovituri de daltă, pînă să devină sculpturi. Conversația se leagă ușor, parcă ne cunoaștem de cînd lumea. Nici o clipă nu se așterne între noi stînjeneala, nici un moment cei de aici nu sînt afectați de faptul că nu trăiesc și muncesc într-un mare centru de cultură. Orice precauțiuni, orice menajamente devin inutile. Spre miezul nopții ne retragem la hotel unde, parcă, pereții albi cer cîteva din lucrările pe care le-am văzut cu numai cîteva minute mai înainte.

A doua zi revenim și trecem prin toate atelierele. Ghidul nostru este Vasile Tolan, secretarul Cenaclului Bistrița, proaspăt premiant al U.A.P. al cărui membru titular este. Palmaresul lui este impresionant și înscrie, pe lîngă saloane naționale, expoziții

Fragment

personale și participări la expoziții ter
tice și de grup, și prezența la cîteva pre
gioase manifestări internaționale, care
impus deja o personalitate artistică.
aflăm într-o perioadă de căutări, de tator
ale unor zone plastice noi. Pereții ate
rului, însă, țin locul unei biografii artis
în care citim deja cîteva perioade ext
de interesante, cu lucrări de mare forță,
riginale. Pictorul și graficianul se in
sectează, se influențează pentru ca, în f
să se delimiteze, să-și aprofundeze căv
rile specifice. Peste tot, însă, știința cul
își pune amprenta, ea se alimentează
numai din cele ce se pot învăța, ci și d
tr-o intuiție artistică pregnantă, surprin
toare.

Alt atelier, alt univers : Miron Duca,
el membru titular al U.A.P. Artist to
prolific în sensul cel mai bun al cuvîn
lui, capabil de mari surprize în ceea
face, Miron Duca inventează lumi pe car
epuizează în zeci de imagini, avînd, to
ceva din tensiunea revelației, din ilumin
le succesive pe care numai un artist a
vărat le poate trăi. Îndrăznesc să cred
Miron Duca este unul dintre cei mai a
vărați pictori contemporani, un pictor
care doar o modestie de neînțeles, to
l-a făcut să nu semneze decît o sing
expoziție personală. Excelent portre
colorist, autor de viziuni surprinzăto

Privi

Zile și munci

Cînd, mai bine de un deceniu
laolaltă de misterios-emblematicul
său Alexandru („Nu ți-e rușine să
elaborarea unui program care im
rilor scoase de sub exclusiva aut
de fapt, puterea de convingere i
Destăinuirile stimulate de o adev
fantezie dar și rigoare, experiență
rit și metodă științifică dar și du
nar dar aflate sub protecția unei
tind modelul unei fictive coeziuni
și faptelor.

Întruniți într-o conformitate
atenție deopotrivă lucidă și pasion
tici din Bistrița realizează ficțiune
Relevînd preeminența marilor prile
tistic slujit, tinerii artiști plastici
cuție valorile vieții împotriva orna
diferenți la precizia formală prin
pe care i-l conferă simetria aprobă
mandatari ai sintoniei.

Așezați sub urgența căutării
poziție durabilă în freamătul vrem
grafii artistice, Vasile Tolan, Miron
Mocanu, Mariana Moldovan, Aurel
semnul consistenței și al constanț
stările succesive și evenimentele u
ivită în interiorul grupului, refuz
este nevoie, a șovăielii între captiv
telor, pe de o parte, și reflecția nu
pe cei care fac parte din această
grația civilității slujitoare a unui exc

Știind prea bine că arta „nu
tismului lustruit", Vasile Tolan în
periențe sensibile, explorînd cu un
tare. O geometrie naturală cu mari
narhic mici semne, vaste spații mon
lucitoare nuanță, puncte, benzi, li
elementelor. Linii și culori aflate
turală și interacțiune energetică,
unei nicicînd încheiate construcții
Geometria experienței senzoriale a
voacă intuiții fenomenale ori substa
oferind o geografie a stărilor inter
siuni emoționale supreme. Autotelis
tentează motivul-pivot, dominanta
tice este expresia necesară a unui dat

Fără excese de productivitate
iește întrupări ale amintirilor copi
valescul spectacolului amintirii dete
lumi care dezvăluie dinamica unei
lăuntric.

Prin cruzimea și, uneori, pri
canu accentuează și impune mesaj
situația de externalizare, de proie
spaima și înfiorarea, dar și sfiala
privilegiază ceremonial o imagerie
în scenă o tristețe ce-ar putea de
difice, să simplifice, să deformeze
formelor agresivitatea placatului ori

Miron Duca (numit de priet
act formativ și autentic cristaliza
a autenticității. Dincolo de grațios,
printr-o impetuoasă capacitate de
într-un suflu vital extrem, absolut
dezinhibarea lăuntrică, prevalența
impresiei din exterior, arta ca da
fascinatorie.

De la extazul abstract, de
pînzele de acum cîțiva ani, la e
gramatic în emisii cu caracter te
ar putea fi parcursul zilelor și m
tuiesc grupul de la Bistrița. Expr
moniei, mărturisind despre substa
viață pentru a-i îmbrățișa ritmur
de forțele pe care le resimt ca
structura stabilă ce constituie ese
al Cenaclului U.A.P. din Bistrița
fi o ficțiune rodnică precum arta i
orizontul durabil al creației.

…e dintr-o stare de spirit

…utător febril al imaginilor fericite. Miron …ica se va impune, cu siguranță, drept …a dintre personalitățile singulare ale artei …astice contemporane. Cu condiția, desigur, … această singularitate a sa să nu insem… izolare și risipire.

Nici Octavian Stoia, elev al profesorului …lius Podlipny, nu are o activitate expo…ițională pe măsura originalității și expre…ivității artei sale, rezumindu-se la repu…icane și expoziții de grup, in țară și străi…tate, fără să fi indrăznit incă o persona…. Căutările sale se desfășoară la confluen… desenului cu pictura, ciclurile **Ferestre** …tate, de exemplu, făcind apel la tehnici …ixte, epuizind paradigme in indrăznețe a…ordări cromatice. În investigațiile sale, ce …izuiesc spre găsirea unui limbaj pierdut, …zbate nostalgia unei alte lumini, a unei …mi a formelor perfecte.

Pe sculptorul Grigore Bradea l-am intil…t doar in trecere, tocmai venise acasă …pă niște materiale, a doua zi dimineața …rmind să pornească inapoi spre Tirgu Mu…ș, unde il aștepta o lucrare cu un termen …ropiat de predare. Ne-a condus, insă, in …elier Vasile Tolan și, in absența artis…lui, am avut senzația că pășim „prin e…acție" intr-o lume a figurilor de lut și …iatră, stranii contorsionări antropomorfe …are, in ciuda dimensiunilor reduse, iradiau …enzația monumentalității.

Vasile Tolan – Compoziție

În atelierul vecin muncește și creează tot un sculptor, Mircea Mocanu, care, poate, tocmai pentru a contraria, a avut prima personală de pictură, abia in anul acesta, decizindu-se să deschidă și una de sculptură, la Sibiu. „Viziunea mea este simplă", zice Mircea Mocanu și ne prezintă tilcul unor lucrări, tilc ce face apel la simplitate, in măsura in care ințelege simplitatea ca pe o viziune fundamentală, arhaică, de substrat mitologic. Intilnirea cu lucrările sale are o anumită solemnitate, lemnul (materialul predilect) supunindu-se cuminte unei imbinări savante a suprafețelor, unor ritmări ingenioase a proporțiilor.

Adina Mocanu, bistrițeană get-beget, este pictoriță și are, pină acum, două personale. În lucrările sale este preocupată fie de parodierea unei zoologii fantastice, cu un desen aparent stingaci dar, de fapt, atent elaborat, cu o cromatică vie, fie de portrete deformate, cu ambiția investigației caracterologice, ghicind, in liniile reale, vibrarea unora „subliminale".

Aurel Marian se află, in momentul de față, intr-o etapă in care-și descoperă valențe noi, ciclul **Pomilor infloriți** — dovedind nu doar o apetență pentru o coloristică vie, cu o stăpinire impecabilă a contrastelor, ci și un spirit de „geometru" ce-și face simțită, discret, prezența in toate compozițiile.

Revenită după o absență destul de lungă, Mariana Moldovan poate fi considerată surpriza anului in Cenaclul Bistrița, pinzele realizate in doar citeva luni impunindu-ne o artistă matură, sigură pe instrumentele sale, **Imaginile din deltă** și **Stincile** dezvăluind forță, expresivitate și, nu in ultimul rind, o coerență a imagisticii de cea mai bună calitate.

Creatoare de modele la Întreprinderea de sticlărie menaj Bistrița, Vioara Popescu este, in timpul său liber petrecut in atelier, un artist consecvent materialului cu care lucrează in orele de serviciu. Lucrările sale, jocuri de forme și transparențe, depășesc strictul decorativism și impun, cu certitudine, o sensibilitate care face din fragilitatea materiei o sursă de efect, un punct de meditație.

Pină cind iși va vedea montat războiul de țesut in atelier, Gheorghe Rosa iși desenează viitoarele tapiserii și desenele devin, din „schițe de execuție", opere de sine stătătoare, bine articulate, trădind o sensibilitate de tip poetic. Alături de Gheorghe Rosa, printre noii veniți se numără pictorul Doru Brățan, sculptorul Ionel Tănase și „sticlărița" Eugenia Nacu, ale căror lucrări de acum justifică speranțele pe care ceilalți membri ai cenaclului și le pun in evoluția lor viitoare.

Pe toți cei despre care am amintit, pe cei care, intre timp, se vor mai afilia la această instituție profesionistă a plasticienilor din Bistrița ii vom putea urmări, fie la apropiata expoziție de grup din București (ce va avea loc la Galeria **Căminul Artei**, probabil la inceputul lunii decembrie), expoziție pe care o vor itinera, sperăm, prin citeva orașe ale țării, fie la expoziția **Alegoria** pe care tinerii plasticieni bistrițeni o pregătesc de pe acum pentru anul viitor, pentru Galeriile orașului lor, un loc geometric al atmosferei culturale din Bistrița.

…interior

…, la Bistrița, un grup de tineri, strinși … lui Filip Macedoneanul adus fiului …n liră atit de frumos !"), iși ingăduia …omovarea valorilor culturale, a valo… unei specializări, acest grup exersa, … cu atitudinea de lux a consacrării. …todă a pasiunii, cuprinzind suficientă …dar și reflecție intensiv-abstractă, spi…, destăinuiri ferite de excesul doctri…usterități a spiritului, au reușit, cău…găsească aici locul coronar al artelor

…cu un program care acordă artei o …mbrii Cenaclului Uniunii Artiștilor Plas…ivă a unei școli a stărilor de spirit, …scoperind deja tăinuitul ordinului ar…i grup, energic dispuși să ia in dis… cultural și a totalurilor armonice, in…periența este ierarhizată după detaliul …aprobării, tinerii aceștia, așadar, devin

…nilor in om, spre a-și putea clădi o …ind coerența profundă a propriei bio… Octavian Stoia, Adina Mocanu, Mircea … iși așează intregul demers creator sub …ce, stabilind relații inteligibile intre …oltări necesare Complicitatea naturală …ei artificiale, demascarea, de cite ori … inspirație, a greșelii in orientarea fap… prietenie, pe de altă parte, nu-i feresc …ilă școală artistică de la Bistrița de …demers caligogic.

…oltă niciodată din persuasiunea eclec… laborioasă transcriere a propriei ex… echipament instrumental forme elemen…ale, in interiorul cărora se așează mo… brăzdate de dungi de o bogată și stră…iu, laolaltă, o neprevăzută legătură a …udiată libertate, intr-o coerentă struc…nui dicteu gestual, fac posibilă ivirea …bandonează vitalitatea oricărei sinteze, …i vrea greu să se emancipeze, pro… care reflexia este arareori discursivă, … fac dovada unui elan și a unor ten…, voința autoevocatoare amplifică, po…asa incit hipostazierea in lucrări plas…

…nd, sculptorul Mircea Mocanu constru…e. Duhul evocator, burlescul și carna… intensitatea nostalgic-melancolică a unei …ități consecvente cu propriul personaj

…tismul „personajelor" sale, Adina Mo… hipostaze a regnului hominal, aflat in …ită a acelor imagini care pot induce …sia. Eul ocult al acestui tip de artist …agandă și contrapropagandă, care pune …blică. De aceea, nu se sfiește să mo…erbolizeze cit mai apăsat pentru a da …ul afișului.

…rul) concepe actul pictoric ca pe un … nu ca pe un act leneș de oglindire …iul aburos al impresiei, el iși exercită, … vigoarea temperamentală, situindu-se …. Exprimarea directă a sentimentului, … din interior față de latența calmă a …u ca redare exercită, la el, o putere

…litatea calmă a formei, observabile in … frenezia unei ritmici structurate pro…sizabile in pinzele de acum — acesta … fiecăruia din artiștii plastici care alcă… termenii intensității sau in cei ai ar…orța spirituală a fiecăruia, aderind la …entru a le asimila, lăsindu-se bintuiți …oare ale receptivității sensibile, căutind …devărul realului, artiștii plastici membri …ada ințelegerii faptului că viața poate …ă acest efort, odată inceput, te așează …

Oliv MIRCEA

Ut pictura poesis

Prietenia nu este, la Bistrița doar o variantă a solidarității de breaslă Nu o găsești numai intre plasticieni in virtutea faptului că atelierele lor sint perete in perete, că și-au propus aceleași obiective, că i-au unit multe intimplări In atelierele din centrul orașului vei intilni, printre șevaletele pictorilor, printre bucățile de lemn sau de piatră care-și așteaptă rindul la daltă, și pe tinerii scriitori localnici. Atelierele devin, in acest caz, o fericită confluență a mai multor sensibilități. S-au obișnuit unii cu alții intr-atit de mult, incit chiar obișnuința a devenit o necesitate. Se simt bine impreună avind un sentiment de tărie morală și sufletească in grup. Un sentiment care-i face mai puternici și mai increzători in arta lor. Însă prietenia lor nu se manifestă numai in vizitele „unilaterale" la ateliere. Plasticienii sint invitați permanenți (și dau curs permanent acestei invitații) ai cenaclului **Abecedar** care-i reunește, la Casa de cultură, pe toți tinerii scriitori, pe poeții Ioan Urcan, Ioan Pintea, Adriana Rodica Barna, Monica Salvan, pe prozatorul Virgil Rațiu ori pe criticul de artă Oliv Mircea. Confluența sensibilităților e confirmată și in acest fel. Tradiționalele intilniri lunare ale cenaclului **Abecedar** cu personalități literare se incheie aproape invariabil, in primitorul spațiu al atelierelor. În decorul mai alert, mai colorat al acestora, discuțiile alunecă firesc de la literatură la plastică și inapoi. Ai bucuria să constați că plasticienii sint buni cititori și că scriitorii de aici au păreri avizate despre lumea formelor și culorilor. Fermentul prieteniei este, la Bistrița, unul cultural, cu profunde resorturi. Poeți, prozatori pictori ori sculptori, acești tineri care n-au trăit și nu trăiesc sentimentul izolării și nici melancoliile ursuze ale provincialului au un cult superior al prieteniei și o inaltă ințelegere a comunicării prin creație. Nu-i deosebește decit instrumentul cu care se exprimă : pana, penelul ori dalta. Spațiul, timpul sint pentru ei intimplări ale existenței, iar nu obstacole care inhibă. Tocmai de aceea un dialog cu ei ia degrabă forma unui **symposion**, a unui colocviu calm in care spiritul iese intotdeauna biruitor. Acum, cind scriu, am in minte, foarte clară, o imagine puternică, un tablou mișcător in care vecinătatea cea bună ii reunește pe tinerii scriitori și pe tinerii plasticieni. Un tablou din cuvinte calde, o frază incăpătoare in spațiul căreia pinzele și sculpturile dobindesc un halou puternic. Acela al prieteniei. Al bucuriei calme de a nu fi singuri.

Ioan T. MORAR

Acest număr este ilustrat cu reproduceri după lucrări ale tinerilor artiști plastici, membri ai Cenaclului Uniunii Artiștilor Plastici din Bistrița

Arta de a construi

Însă Bistrița cucerește și prin noua ei haină edilitară, prin conturul nou al clădirilor ei, cum e, printre altele, chiar Hotelul Tineretului, o clădire de ultimă oră care adăpostește și Casa științei și tehnicii pentru tineret. O construcție modernă, cu un aer tineresc, proiectată de arhitectul Michiu (al cărui prenume nu reușim să-l aflăm in timpul șederii noastre scurte). A doua zi vom vedea și sala de spectacole, o sală cu care bistrițenii se pot mindri, elegantă și funcțională, mare, incăpătoare și, totuși intimă. Un singur lucru pare că ii lipsește acestei clădiri, interioarelor ei inteligent spațiate : citeva tablouri și citeva sculpturi ale tinerilor plasticieni despre care am amintit. Ar fi o carte de vizită mai vie, ar produce un impact mai direct, mai profund călătorului tinăr, tinărului care, pur și simplu, vine la cercurile de specialitate care au loc aici sau la discotecă, un impact necesar cu o artă făcută de tineri profesioniști, de colegii lor de generație. Citeva lucrări bine alese ar umple casa, ar face interioarele mai luminoase, mai primitoare, le-ar conferi un plus de personalitate. Iată, ne zicem, Bistrița este și va mai fi un amfiteatru al arhitecturii tinere. De altfel, această clădire, chiar, a găzduit o consfătuire națională a arhitecților, consfătuire pe care factorii in drept doresc să o permanentizeze in acest oraș. Arhitectura tinără, indrăzneață, inventivă, refuzind șablonul, iși face loc tot mai mult, tot mai curajos in oraș. Centrul civic, bunăoară, este un spațiu ce imbină, ingenios, elemente ale arhitecturii locale, tradiționale, cu linii moderne, o imbinare unitară plină de distincție, o arhitectură a prezentului care include aerul de veche vatră românească pe care il păstrează intregul oraș. O prospețime incărcată de istorie.

Tinerii arhitecți care gindesc, proiectează, prefigurează viitoarele ansambluri de locuințe, sub indrumarea lui Eugen Costache, arhitectul șef, sint convinși că tot ceea ce iese de pe planșeta lor trebuie să fie indelung chibzuit, pentru că aceasta nu e doar o simplă sarcină de serviciu, ci o responsabilitate față de cei care vin, față de generațiile viitoare. Se simte, chiar la o trecere in viteză, că fiecare bloc construit recent a făcut apel la imaginație, la ingeniozitate, refuzind inserierea facilă, șablonul comod. Semn că și arhitecții de aici se simt in Bistrița acasă, le place ca această casă a lor, care e intregul oraș, să nu arate oricum.

Metoda și talentul

● care este adevărata vocație a prozatorului tînăr : proza scurtă sau romanul ? ●

Criticul literar este ispitit uneori să ghicească în palma prozatorilor. Lasă, mai întîi, deoparte cartea tocmai citită (sau numai răsfoită) și purcede, apoi, să descifreze dacă la capătul liniei care arată talentul de nuvelist sau de povestitor începe sau nu marea linie a romanului. Nimic rău, pînă la un punct, în acest soi de chiromanție. Dar criticul mai cade sub o ispită. Și aceasta nu e a bună. Zice că o teorie, textualismul de pildă, nu e făcută pentru romancieri, nici, desigur, pentru roman. Cum să spunem ? Pare a fi vorba de o ispită nevinovată, în fond e chiar una teroristă. Ce și cine poate stabili că o teorie (și încă una destul de vagă) e valabilă doar pentru schiță, dar nu e profitabilă pentru roman ? Doar talentul prozatorului în cauză, nu teoria. Polemizăm în această pagină cu te(r)orismul care ignoră acest răspuns de bun simț. Răspuns pe care, de bună seamă, trebuie să-l dea chiar prozatorul, căci, în ceea ce o privește, critica e tentată mai degrabă să facă proză.

Chestiuni de fapt

Termenii de mai sus, împrumutați din recuzita juridică, își propun să atragă atenția, cu fermitate, asupra cîtorva puncte din posibilul program al prozei tinere de astăzi. Se știe, literatura, ca orice domeniu al spiritului, își pune, din cînd în cînd, întrebări asupra propriei condiții — asupra propriilor limite și tendințe. Dar ea și le pune într-un mod ciudat. În literatură, întrebarea e consecința unei stări de fapt. E concluzia, nu premisa unei acțiuni. Întrebările adresate literaturii sînt întrebări asupra a ceea ce deja există. Nu de întrebări întemeietoare va fi vorba aici (ca în filosofie, de pildă, ori ca în știință), ci de întrebări concluzive. Și, de cele mai multe ori, ele gravitează în jurul blîndei zone maniheiste a lui e bine ? e rău? Întrebările vin spre literatură sub forma unui bizar mecanism: o ghilotină montată în patul lui Procust. Nu că „extensibilul“ procustian n-ar fi fost suficient. Însă în literatură reflecția teoretică devine aproape obligatorie și pretinde un anumit grad al violenței. Cu cît mai necruțătoare, cu atît mai bine venită. Rezistă cel mai tare. Rezistă cel capabil să înfrunte și inteligența cititorului și asaltul spiritelor dubitative prin natura profesiei — criticii. Că nu toate întrebările sînt la obiect, e altă chestiune. Nu ne vom referi, aici, nici la luările de poziție vădit răuvoitoare. Vom încerca doar să descifrăm dacă, în spațiul de tensiune întrebare-răspuns, se poate descoperi o imagine a romanului românesc de mîine. Sau, de ce nu, a celui de azi. A romanului care se face sub ochii noștri (sau ascuns ochilor noștri), și a cărui rază ne va lumina mîine.

Un scurt inventar nu e de prisos. O privire aruncată hărții literare a zilei dovedește că marea majoritate a prozatorilor din generația '80 scriu proză scurtă. Sau, încă mai precis, scriau doar proză scurtă. În ultimii doi-trei ani, ca la un semnal, au început să dea la iveală și romane. E vorba de un pariu ? De o vocație ? Lucrurile nu sînt, deocamdată, clare. Sigur e doar că prozele lor scurte sînt mai bune decît romanele lor. Nu e nici o imputare în acest fapt. Ar fi fost de mirare ca lucrurile să stea altfel, atîta vreme cît idolul mărturisit al generației este Caragiale. Dar numai el ? Nu numai el. Celălalt / celelalte model(e) trebuie căutate nu într-un nume literar, cît în niște concepte ale literaturii. Fie că se numește, cu o vocabulă încăpătoare, textualism, fie că încă nu are o etichetă (ce face, de pildă, în proza de azi Ștefan Agopian ?, dar Daniel Vighi ?, dar înșiși pontifii așa-ziși textualiști: Mircea Nedelciu și Gheorghe Crăciun ?), el se revendică unei poetici a inteligenței (dacă sintagma nu e hazardată). Și, totodată, unui cult al preciziei și al fragmentarismului. Că acestea din urmă au suflul scurt, se subînțelege. Însă văzul lor enorm compensează ceva din monstruozitatea subterfugiilor tehnice la care sînt — obiectiv — obligate să recurgă. De aceea, cred că ambițiile tinerilor prozatori vizează, deocamdată, o formulă nouă și nu modificarea substanței românești. De unde și riscurile neînțelegerii, ori ale falsei înțelegeri.

Pe de altă parte, să nu obnubilăm evidența : romanele optzeciștilor sînt doar în mică măsură și doar de circumstanță „textualiste“. „Tainele inimei“ — roman textualist ? Dar **Sala de așteptare**, a lui Bedros Horasangian ? E greu de spus. S-a propus, vizavi de **Sala de așteptare** (și nu e exclus ca „subtitrarea“ să migreze și spre **În larg**, roman al aceluiași Horasangian), eticheta de proză postmodernă. S-o acceptăm — tocmai pentru că e atît de vagă. Mai înțelept ar fi, însă, a încerca să privim lucrurile în sine. Să revenim, dacă e nevoie, chiar la hulitul maniheism mai sus invocat. Să eludăm formulele. Timpul le va pune oricum între paranteze — cu sau fără voia noastră. Să încercăm să vedem dacă proza tinerilor romancieri rezistă probei de foc a esteticului. Adică să deslușim dacă dincolo de inteligență și abilitate există și altceva. E foarte ușor de conchis că textualismul n-a dat mari rezultate în planul romanului. Observația e adevărată. Însă ea riscă să devină dăunătoare în clipa în care vom face din ea o dogmă. Dar, în fond, cîte romane textualiste s-au publicat pînă în clipa de față, încît să avem dreptul la generalizări ? Trei ? Cinci ? Zece ? Bunul simț ne spune că literatura adevărată se poate face în orice, în absolut orice formulă. Implicit, și în manieră textualistă. Dar a pune sub semnul întrebării o întreagă categorie literară numai pentru că, pe moment, ea n-a fost pe deplin validată e un semn de imprudentă intoleranță. „Literatura se schimbă după cum vrea ea, nu după cum ne închipuim noi“, remarca, de curînd, cu justețe Nicolae Manolescu. Așadar, să nu ne speriem de noutatea, de varietatea deconcertantă și de aparenta infertilitate și inoportunitate a formulelor. Sînt și ele simptome ale unei boli de creștere. Dar nu e oare adevărat că (de la Don Quijote la Hans Castorp) există o atît de mare literatură tocmai a bolii învinse ?

Mircea MIHĂIEȘ

Jur împrejurul romanului

Nu știu dacă cineva a izbutit vreodată să dea o definiție a romanului. Citim romane. Citim cărți. Subtitlul de pe copertă ne interesează mai puțin. Dacă lucrarea în proză depășește două sute de pagini, autorul găsește de cuviință să o numească „roman“. Noi, totuși, am citit, la viața noastră, vreo două-trei mii de „romane“. Nu știm ce este romanul, nu știm nici ce nu este. Dar, ca țăranul care ridică un deget în aer și spune, cu o siguranță care ne dezarmează „mîine o să plouă“, batem și noi din pleoape, muiem și noi arătătorul pe limbă, întoarcem fila cărții și spunem : „Asta este un roman“.

Generația '80 a produs o literatură nu numai pe gustul meu, dar în spiritul timpului, ca reflex al lui, în cel mai rău caz. În poezie și-n proză, am cel puțin 30 de nume pe care le-aș include într-o **Istorie a literaturii contemporane**, dacă aș scri-o. Dar n-o voi scrie. Vă rog, însă, să nu-mi cereți să vorbesc despre Romanele acestei generații. Despre multe din cărțile în proză ale acestui „val“ am și scris. Multe din ele mi-au plăcut. Unele chiar foarte mult. Dar de ce obsesia „romanului“ ? De ce să ne-nvîrtim în jurul lui, jur împrejur, de parcă o literatură nu s-ar putea face fără romane ? După părerea mea, Petre Sălcudeanu este un romancier. Urmînd același criteriu, eminamente subiectiv: Bedros Horasangian nu este un romancier, dar Bedros Horasangian este un prozator mai talentat decît Petre Sălcudeanu. Și Ioana Postelnicu este o „romancieră“, și Radu Tudoran este un „romancier“. N-am putut să citesc, pînă la capăt, nici unul din romanele lor. Nu mă interesează. Ele sînt „copia“ (în înțelesul dat în pictură cuvîntului) altor „romane“. Pentru a face o „copie“, în pictură, îți trebuie o îndemînare absolut remarcabilă. Mă îndoiesc că un maestru ar fi în stare de-o copie pe care-o execută, la Louvre, zilnic, zeci de copiști.

Nu pot să nu leg chestiunea în cauză de observația pe care-o face Nicolae Manolescu cu privire la romanul **În larg** de Bedros Horasangian. El reproșează generației '80 de-a nu fi produs nici un romancier. Nu știu dacă e bine spus **reproșează**. Constată. Aici, lucrurile mi se par indiscutabile : cu condiția să avem ochiul liber de prejudecată. **Curcubeul de la miezul nopții** este o carte absolut remarcabilă. După Mazilu, n-am întîlnit un alt mod, tot atît de inteligent și inspirat de-a trage învățăminte din proza lui Caragiale. Ca orice cititor „specializat“, am lista mea de prozatori în care cred. Să ne oprim la „generația '80“ : Mircea Nedelciu, Gheorghe Crăciun, Nicolae Iliescu, Stelian Tănase, Ștefan Agopian (deși, biografic, sare din generație), Cristian Teodorescu, Tudor Vlad, Petre Cimpoieșu, Sorin Preda, alții, lista nu se oprește aici. Am citit toate cărțile lor, inteligente, ironice parodice, mustind de talent. Nu știu dacă scriitorii (romancierii) promoțiilor de dinainte aveau știința și conștiința tehnicii lor literare. Dar dați-mi dumneavoastră, dacă eu sînt nepriceput și naiv, cîteva titluri de romane pe care să le pot așeza alături de **Bunavestire, Vînătoarea regală, Cartea de la Metopolis, Cădere în lume, Dimineața pierdută, Istorii, Matei Iliescu, Racul**. Hai să reluăm autorii, cei de mai sus, cu alte titluri : **Drumul la zid, F. Însoțitorul, Cartea fiilor, Ce se vede, Păsările.** Operația se poate continua. Îmi pare rău, zău, îmi pare rău, dar mutăm prea ușor discuția din planul talentului și al inteligenței culturale în zona romanului unde lucrurile, chiar dacă nu sînt concludente, sînt clare. N-ar fi mai profitabil să discutăm despre proză ? Cîte romane a scris Caragiale ? Întrebați o mie de cititori : cîte și ce romane a scris Cehov ? Spiritul de generație nu trebuie să ridice, pe baricade, stegulețul romanului, ca pe un semn al „puterii“. Să fie romanul „viril“ ? Obsesia romanului ascunde un complex.

Val CONDURACHE

Afirmare sau confirmare?

Lucrul e, cel puțin în parte, cum nu se poate mai normal : după afirmarea în comun (a unei generații, școli, maniere, atitudini etc.) urmează confirmarea (sau infirmarea) individuală. În astfel de situații, cel mai bun lucru poate foarte rapid să coincidă cu cel mai rău. Serviciul devine (cu mare plăcere) deserviciu și să ne ferească viața de speranța înșelată, de pariul pierdut (de cine știe numai regulile jocului, fără a avea și conștiința acestuia). Ca și de speranțele înșelătoare, lesne deturnabile, ori de diagnosticul pus — pe colectiv — înainte de a se cunoaște simptomele fiecărui caz în parte. (Nu-i așa că „nu există boli ci numai pacienți“?)

Ceea ce se întîmplă acum cu „optzecismul“ — în materie de receptare, cel puțin — nu e altceva decît reculul armei după folosirea (lină sau agresivă) a trăgaciului. Mișcare absolut normală, în ordinea balisticii. S-a mizat masiv, cu jetoane roșii, albastre, galbene, s-a spus „faites vos jeux“, „les jeux sont faits“ și „rien ne va plus“ s-a învîrtit ruleta... iar acum se așteaptă, bineînțeles, ca biluța să intre unde i-a fi dat. Vorba lui Lefter (Popescu) : „Toți zeii ! toți au murit ! toți mor ! numai Norocul trăiește și va trăi alături cu Vremea, nemuritoare ca și el !“

Ce-i drept, a fost frumos, a fost cu chiote, tămbălău rivuluție mare, soro ! S-a investit, s-au făcut platforme-program, noi estetici la o nouă sensibilitate, noi comutatoare la o altă priză la real, s-au depistat precursori (ba unii dintre ei au devenit epigoni !), s-au stabilit coduri, norme, au fost convocați nu doar Caragiale, Holban, Camil, ci și Joyce, Cehov și Gogol, nu numai Radu Petrescu, ci și Céline, Derrida (!), Sukșin, Truffaut, Abuladze, Sebastian, Barthes, lume, lume, de te apuca amețeala. S-a construit prin deconstrucție, s-a demolat prin reinstaurare, s-au mișcat a generațiilor greoaie cară, s-au războit toate sferele de influență, care cu poezia '80, care cu proza, care cu toți, care cu anumiți, pe promisiuni, pe talente valide și invalide, pe serii sau pe dosare... Ce mai, un examen atent al subiectului ar urma aceeași gradație ca în tabla de materii din **Moșii** lui Caragiale, de la supraabundență la „criză teribilă monșer !“

Vorba e că nimic nu se mișcă degeaba, orice schimbare a apei din acvariu e salutară. Totul arată altfel acum, după ironie, sarcasm și ideal, după intertext, paratext și autoreferențialitate — totu-i relativ, așa cum îi șade bine postmodernității. Numai că, asta e, trebuie să acceptăm că un **post** festum nu-i altceva decît un **ante** festum. Trebuie, ca buni comersanți, să avem răbdare, pentru că investițiile s-au făcut pe termen lung. Și, mai ales, să nu încercăm a ne desființa contul din bancă la prima deziluzie, decretînd friabilitatea întregului pe motiv de fisuri particulare.

Diferențierea, așadar — ea este specificul perioadei de recul. Acum șapte, zece ani, că vorbeai despre echipa „Desantului“ sau despre Agopian, despre Ioan Groșan sau Stelian Tănase, de Nedelciu, Gh. Crăciun sau Hanibal Stănciulescu, despre Horasangian sau Adriana Bittel, de T. D. Savu sau Radu Mareș, era (cel puțin pentru privitorii ca la teatru) cam același lucru. Declarațiile de principiu, atitudinile culturale, lecturile, premisele și scopurile veneau în trombă, asemănătoare, se postulau cu tenace vehemență și, în așteptarea premierei, toate repetițiile păreau la fel.

Azi e exact pe dos. Știm foarte bine cu cine avem de-a face, apele s-au despărțit în chipul cel mai natural cu putință, ajutate, desigur, și de operații artificiale (mai puțin naturale, adică). Nu mai e vorba de o **promoție** ci de **un număr de autori**. Personal, aștept noua carte a lui Groșan cu aceeași nerăbdare ca — să zic — continuarea milionarului lui Bănulescu. Aștept noul roman al lui Agopian cu aceeași voluptate cu care pîndesc noua

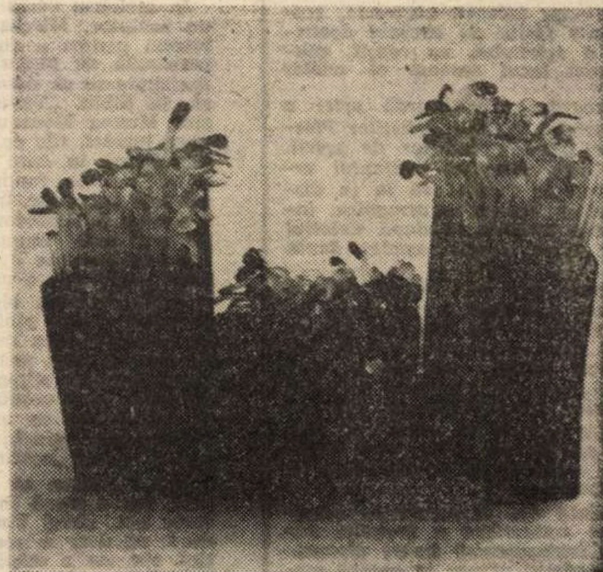

Vioara Popescu – Germinații

apariție a lui Bălăiță. „Play-back-ul“ — ca și urmarea la „Cap limpede“. „Portocala de adio“ — ca și volumul următor din „Istorii“. Fantasticul lui Mircea Cărtărescu — ca și urmarea la „Drumul cenușii“. Mă întreb ce va fi după „Zmeura de cîmpie“, „Tainele inimei“, „După mine, o zi“ și „Compunere cu paralele inegale“, așa cum mă întreb ce va fi după „Proiecte de trecut“, „Geamfic“, „Căderea în lume“ sau „Asediul locului comun“. Cu aceeași curiozitate. Și descopăr că noțiunea de generație nu-mi mai spune mare lucru în planul artistic, ci doar în cel sociologic. Care e, oricum am zice, secundar.

Însă reculul „trebuie“ să-și consume specificul : teoria (criticii) de ieri cedează înaintea practicii de azi ; metoda veche se adaptează cerințelor actuale ; experimentalismul, exaltat atunci, e amendat acum, cînd așteptările au luat-o înaintea orizontului, de la „fiți realiști“, la „fiți livrești“ și, apoi, la „viață pur și simplu“ ; sinuozitățile etice ale autorilor dictează receptării modificări de optică în consecință. Odată ce (nu noi am vrut-o !) textualismul s-a văzut încărcat de conotații peiorative la un pas de procesul de intenție și atacul la persoană, au apărut și derobările de la el, de unde și acuzațiile de inconsecvență ș.a.m.d. Pe urmă, e mult mai simplu să încurajezi un debutant, decît un debutant afirmat și confirmat. Una e îngăduitoarea bătaie pe umăr și alta e trasul de bretele de la o vîrstă la alta, că doar n-am mîncat și nu mîncăm din aceeași farfurie, nu ? Ce mai, trebuie să recunoaștem că nu-i comod pentru nici una din părți, iar „a te îngădui cu celălalt“ o fi un precept vital în căsnicie dar nu și în breasla literară. Afectele-s una, profesia — alta, iar onorul — cu totul altceva !

Astfel încît, după recul, ce altă comandă mai nimerită decît „încărcați arm !“ li se poate da autorilor în discuție ? Și, fiindcă tot am vorbit de **Două loturi**, să nu uităm exclamația eroului : „Viceversa ! Nu se poate, domnule ! peste poate ! Viceversa“... Dacă aș fi unul dintre acei autori cari se respectă și sunt foarte respectați, aș încheia povestirea mea astfel... Au trecut mulți ani la mijloc... Dar... fiindcă nu sunt dintre acei autori, prefer să vă spun drept...“

Dan C. MIHĂILESCU

Reperele actualităţii

● iluminări istorico-literare în biografia eminesciană ● o poezie a inspiraţiei şi orizontul ei vizionar ●

De neamul Eminoviceştilor

Departe de a fi devenit un caz clasat, la o sută de ani de la moarte Eminescu continuă să-şi aţiţe biografii şi exegeţii, ca şi cum tomurile de pînă acum n-ar fi spus nimic esenţial despre poet. În realitate, e la mijloc un dram de iritare profundă, mai mult decît o simplă încrucişare a vanităţilor, căci a face încă din existenţa lui Eminescu o fragilă pînză de păianjen în transparenţele căreia să ghicim tot soiul de ficţiuni biografiste e, la acest ceas aniversar, o dovadă de diletantism. Biografia lui Eminescu a fost dintotdeauna o ispită, iar cele cîteva puncte albe de pe harta existenţei sale i-au stimulat, în egală măsură, pe cercetătorii cei mai oneşti şi pe mistificatorii de ocazie. Nu e de mirare, prin urmare, că ultima întreprindere de acest gen, primul volum dintr-o amplă biografie critică, e întîi de toate o încercare de descîlcire a iţelor înnodate de tot soiul de impostori. Legendă şi adevăr în biografia lui M. Eminescu *) de Ion Roşu pare a fi, prin probele aduse pînă acum, cea mai ordonată şi mai competentă reconstituire a arborelui genealogic al lui Eminescu, avînd, altfel zis, cel mai mare credit sub raportul argumentaţiei, al temeiului documentar. Poet el însuşi, Ion Roşu nu face totuşi operă de artă, precum G. Călinescu, ci una de investigaţie ştiinţifică. O călătorie în timp, pe firul spiţei Eminoviceştilor, presupune un arsenal complet: cunoştinţe temeinice de istorie, de lingvistică comparată, de onomastică şi toponimie, un bun raţionament logic şi, nu în ultimul rînd, bun simţ şi toleranţă a ipotezelor. Ion Roşu face, aşadar, şi operă de filolog şi istoric, în spiritul unei tradiţii care azi a cam început să se stingă sub jetul improvizaţiei vioaie.

Legendă şi adevăr în biografia lui M. Eminescu este, deci, primul volum dintr-o proiectată serie de cinci care ar urma să consolideze în final imaginea unei cercetări critice a biografiei eminesciene. Se intitulează în mod explicit astfel, după o formulare aproape identică a lui Perpessicius, întrucît cartea e şi o expediţie declarată în jungla ipotezelor: securea exploratorului este documentul, strategia lui, rigoarea. Acest prim volum, consacrat originilor, reface arborele genealogic al Eminoviceştilor pînă la mijlocul veacului al XVII-lea, propunîndu-şi, în esenţă, să lămurească două mari nedumeriri: de unde vin, cu adevărat, strămoşii poetului şi care este originea numelui, cu rezonanţă destul de stranie într-un spaţiu eminamente românesc? Întrebări cărora, pe parcursul cărţii, li se vor adăuga, desigur, altele, însă care polarizează întreg scenariul cercetării pînă la a-l încărca de tensiune, din care se scurge o curiozitate aproape detectivistică. Ion Roşu pune, aici, într-o demonstraţie coerentă rezultatele fragmentare ale cercetărilor lui Vasile Gherasim (despre perioada bucovineană a Eminoviceştilor), D. Vatamaniuc (despre originea transilvană a poetului) şi I. Bileţchi—Albescu (despre posibila localizare a originii Eminoviceştilor în spaţiul bănăţean). Aceştia ar fi, printre alţii, cei mai de încredere aliaţi ai cercetătorului, aflaţi de partea loială a baricadei, care vor şi constitui, de altfel, pilonii centrali ai reconstituirii. De cealaltă parte, autorul îi izolează pe fantazişti, cercetători de ocazie al căror diletantism a fost întotdeauna îmbibat de impertinenţă culturală şi grosolănie. Printre corifeii veleitarismului, îi avem pe George Sanda, Petre Rezuş şi I.D. Marin, cu exegeze situate la mijloc de bîrfă şi elucubraţie (ipoteza originii trace a patronimului poetului, enunţată de George Sanda; mistificarea onomastică a lui Eumenie, nume calendaristic presupus a sta la baza Eminoviceştilor, cu toate falsurile lingvistice care derivă de aici, în viziunea lui Petru Rezuş; ipotezele grosolane ale lui I.D. Marin, privind presupusa imoralitate a Paraschivei Iuraşcu, bunica dinspre mamă a lui Eminescu). Tuturor acestora Ion Roşu le răspunde cu probe irefutabile, de cea mai limpede ţinută ştiinţifică, deşi nu o dată într-un ton de pamflet gazetăresc, departe de probitatea argumentelor puse în joc. Sînt pasajele în care concentrarea cercetătorului, subminată de umoare, sfîrşeşte în persiflări cam frivole: „Şi într-adevăr, I. D. Marin se face a uita că povestea aducerii stolnicului din Bucovina e propria-i invenţie, şi scrie apăsat şi tautologic: «Că Vasile Iuraşcu a fost adus la Sarafineşti, din Bucovina, e mai mult ca sigur. Mai întîi că el a fost adus la Sarafineşti din Bucovina, de către baronul Musteaţă, care locuia în Bucovina». Pur şi simplu! Desigur, cu o atare logică viciată s-ar putea dovedi, de pildă, că stolnicul a venit de fapt... din Noua Guinee, adus de vreun baron papuaş într-o pirogă spartă..."

Care ar fi, într-un rezumat limitat, schiţa reconstituirii în linie paternă a strămoşilor lui Eminescu, aşa cum ne apare ea conturată în cartea lui Ion Roşu? Cel mai îndepărtat strămoş presupus de cercetător ar fi un posibil Imin din Banat, patronim de origine turcă (explicabil prin condiţiile istorice concrete) însuşit de români laolaltă cu ceauş, chihaie, chiohodar, izbaşă ş.a., a cărui semnificaţie ar fi fost aceea de comisar, de funcţionar administrativ adică. Născut cu aproximaţie pe la 1675, acest Imin ar fi avut un fiu preot, Iovul Iminovici, transmigrat din Banat în urma sîrbizării numelui (fenomen atestat istoric, mai cu seamă în cazul preoţilor), fapt deductibil şi din porecla unui frate al acestuia, Vasile Iminovici Raţi, adică Sîrbul, în traducere maghiară. Locul refugiului, menţionat şi de alţi cercetători, a fost cu siguranţă Blajul, în urbariile căruia sînt menţionaţi un ingenuus popae filius, în persoana lui Iosif Iminovici, şi un Petru (Petrea) Iminovici, amîndoi probabil fii ai lui Iovul. Din căsătoria lui Petrea cu Agafia Şerban s-a născut Vasile, cel dintîi transmigrant în Bucovina, aşezat în Călineştii lui Cuparencu împreună cu mama sa, cu soţia, cu o mătuşă şi un nepot, fără tatăl său aşadar care va fi refuzat să treacă munţii. Vasile Iminovici (transcris în acte şi Eminovici) e, prin urmare, bunicul lui Eminescu dinspre tată, venit în Ţara de Sus după ce ţinutul fusese alipit Imperiului habsburgic, aşadar după ce fenomenul de germanizare a numelor fusese săvîrşit. Această discordanţă istorică îndreptăţeşte şi mai ab'tir ipoteza unei origini ex-moldoveneşti a Eminoviceştilor şi, dacă extinderea arborelui genealogic în spaţiu bănăţean rămîne deocamdată o ipoteză de lucru (altfel, impecabil argumentată), originea blăjeană e în afara oricărei îndoieli. De altfel, Ion Roşu înaintează supoziţia descendenţei bănăţene cu suficientă prudenţă, convins el însuşi că noi cercetări pot confirma ori distruge demonstraţia. Pînă atunci însă, investigaţia lui Ion Roşu îmi pare a sta în picioare fiind, din cele emise pînă acum, cea mai verosimilă. Gradul acesta înalt de credibilitate pe care îl simţim în primul volum al cărţii Legendă şi adevăr în biografia lui M. Eminescu vine nu doar din plauzibilitatea judecăţilor şi din coerenţa argumentaţiei, ci şi din cantitatea copleşitoare a informaţiei puse în joc, din varietatea informaţiei invocate. Fără a fi un hîrţogar închistat din stirpea lui Gonzalv Ionescu, ci, dimpotrivă un cercetător competent şi dezinvolt, Ion Roşu ne-a dat cu această carte una din marile surprize ale acestui an care a concentrat, de altfel, atenţia multor eminescologi. Legendă şi adevăr în biografia lui M. Eminescu e o iluminare istorico-literară pe care biografia eminesciană o aştepta cam demult şi care pune capăt, după un veac de tatonări şi elucubraţii dar şi, desigur, de cercetări competente, unui lung şir de incertitudini şi ipoteze pripite. O astfel de carte răzbună, în chip simbolic, şi absenţa, după atîta vreme, a unei ediţii integrale a operei eminesciene.

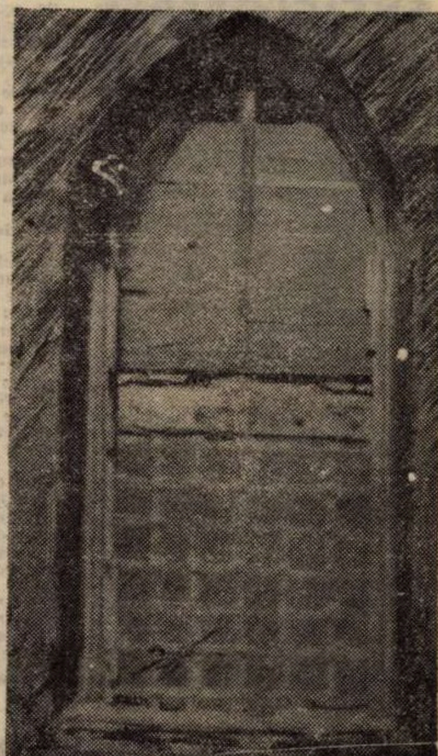

Octavian Stoia – Fereastră

Radu G. ŢEPOSU

*) Ion Roşu, Legendă şi adevăr în biografia lui M. Eminescu, Bucureşti, Cartea Românească, 1989.

Împărăţia inimii

De cele mai multe ori alegerea unui motto pentru un poem sau pentru o carte are, în practica tinerilor poeţi de azi, aerul unei opţiuni arbitrare. Rareori se întîmplă ca un citat ales drept motto să fie chiar indiciul orizontului vizionar propriu textului pe care îl însoţeşte. Ioan Morar alege pentru al doilea său volum de versuri *) aceste cuvinte din *Cartea lui Iov*: „O, aş vrea ca vorbele mele să fie scrise, să fie scrise-ntr-o carte". Este, de fapt, doar motto-ul poemului cu care se deschide acest volum, dar, tocmai de aceea, semnificaţia sa intra-textuală — putem crede — are o bătaie mai amplă de aripă. Într-adevăr.

La debutul său, Ioan Morar a fost primit de critica literară cu tot protocolul obişnuit volumelor importante ale poeţilor din promoţiile anilor '80. Dar, şi din această pricină, vocea sa realmente singulară, nu a fost definită ca atare. Ba, mai mult, ea a putut să-i apară unuia dintre cei care au scris despre *Vară indiană* doar glasul obosit şi epigonic al unui poet mimetic care nu reuşeşte decît „alcătuirea unei *table de materii* cît mai exacte a locurilor comune incluse în poietica textualizării". Semnatarul acestei judecăţi, criticul Marin Mincu, nu se afla departe de adevăr, în măsura în care nimic nu este mai aproape de faţa unei medalii decît reversul ei. Da, Ioan Morar ambiţionează să epuizeze locurile cu adevărat comune ale textualizării, dar nu ale acelei practici textualiste ce ar putea fi identificată în retorica procedeelor de semnificare ce-şi denunţă ironic conştiinţa de sine. O practică mai degrabă... teoretică în poezia anilor '80, reală şi productivă însă în cîteva din cărţile de proză ale promotorilor noii literaturi. Conştiinţa de sine a poemului în practica aşa-numitei poezii textualiste nu a dezvoltat un deconstructivism al retoricii, ci a produs, pur şi simplu, figurile unui discurs al autoreferinţei. Fenomenul nici nu este general. Autoreferinţa apare ca fiind de esenţă intertextuală în cele mai multe dintre cazurile semnificative (Mircea Cărtărescu, de pildă), efect al unei conştiinţe acutizate a dialogului muzeal cvasiparodic al formelor de poezie. Şi nici în poezia lui Mircea Cărtărescu nu este un aspect esenţial şi general. La Ion Mureşan tropii autoreferenţiali lipsesc. Acolo unde sînt prezenţi, din cînd în cînd, ei nu indică o poietică textualizantă în sensul definit de Marin Mincu în eseul său pe această temă, ci doar o conştiinţă ironică a secularizării poemului. Singurul poet optzecist care face cu adevărat textualism — scrie adică despre fiinţa de hîrtie a textului — este Bogdan Ghiu.

Cu poezia lui Ioan Morar se întîmplă însă, într-adevăr, o reîntoarcere la izvoarele textualizării. Ele, aceste izvoare, nu sînt găsite, fireşte, în aglo-ritmul sintactic al permutărilor de concepte axiomatic lirice, ca în eseul lui Marin Mincu despre Ion Barbu — excelentă contribuţie la definirea unui textualism tel-quelist *avant la lettre* —, ci în primele viziuni metafizice ale ideii de text. Una dintre acestea este, fără îndoială, în *Cartea lui Iov* din care autorul volumului *Fumul şi spada* şi-a ales motto-ul. Între accepţia retorică şi cea metafizică a textului diferenţele sînt doar în aparenţă mari: le apropie non-distanţa dintre faţa şi reversul medaliei. Dacă medalia poeziei îşi recapătă transparenţa ei originară, faţa şi reversul pot fi percepute deodată iar retorica aparenţei textualiste se dizolvă în dincolo-ul metafizic al esenţei textului.

Conştiinţa că nu este decît un instrument al textului, fie el chiar propriul său text, reîntoarce poetul de azi la o problemă socratică: cine vorbeşte în „delirul" poeţilor? Literatura întreagă — răspund spiritele ironice ale anilor '80. O conştiinţă de dincolo de literatură şi de dincolo de spiritul critic al eului textualizant — răspunde poezia lui Ioan Morar. Presupoziţiile acestei poezii nu mai sînt livreşti la modul ludic al fatalităţii intertextuale. Sînt metafizice în felul în care Iov al *Cărţii lui Iov* îşi dorea din toată inima ca fiinţa lui să fie traversată de un sens, iar vorbele lui — epifanii ale inimii — să fie scrise într-o carte. Cuvintele inimii nu-şi doresc altceva decît să fie bune şi într-o lucrare a spiritului. Nu ne mai aflăm pe teritoriul textului, ci în împărăţia de dinaintea lui.

Cu o asemenea nostalgie a delirului profetic — nelipsită de luciditatea eşecului repetat cu fiecare vers — poezia lui Ioan Morar nu mai poate fi pusă în seria uniformizantă a *ism*-elor de ultimă oră, chiar dacă tropi ai cooperativei de consum retoric la care sînt abonaţi mai mulţi poeţi de azi au ajuns să circule şi prin versurile sale. E de aşteptat ca în volumele următoare acest poet să păstreze ca preţioase tot mai puţine locuri comune ale autoreferinţei (versuri care enunţă imposibilitatea de a scrie sau care denunţă textul gata scris ca pe un eşec al celui ce va trebui scris abia de acum înainte). De asemenea, e de aşteptat ca talentul impresionant al lui Ioan Morar să renunţe la micile improvizaţii ale ingeniozităţii capricioase (sînt cîteva zeci de imagini memorabile pe care acest volum le lasă nedezvoltate şi le aşează sub cîte un titlu). După cum, de asemenea, va trebui să diminueze prezenţa poemelor auto-epigonice. Ioan Morar este un poet al inspiraţiei şi al inspiraţiei ca temă şi acest lucru se vede cel mai limpede în poemele sale mai slabe, cele care tematizează fără graţie, ostentativ.

Cele unsprezece poeme cu adevărat inspirate ale acestui volum, între care unele sînt reluări din *Vară indiană*, ne obligă să-l considerăm pe Ioan Morar un poet excepţional, unul dintre cei care scriu poeme memorabile, nu doar versuri care se pot ţine minte. În loc de judecată de valoare să numim aceste unsprezece elegii ale tînărului Iov prin titlurile lor: *Înălţarea*, *O ploaie de calciu*, *A rămas*, *Călăuză oarbă*, *Învinge sarea*, *Valul troian*, *Lupta lui eu cu tu*, *Şovăiala*, *În cealaltă cameră*, *Ieşirea*, *Pămînt străveziu*.

Vasile Tolan – Sacrificii (I)

Ioan BUDUCA

*) Ioan Morar, *Fumul şi spada*, Cartea Românească, 1989.

Ediții princeps

Lucian Predescu: „Enciclopedia «Cugetarea»"

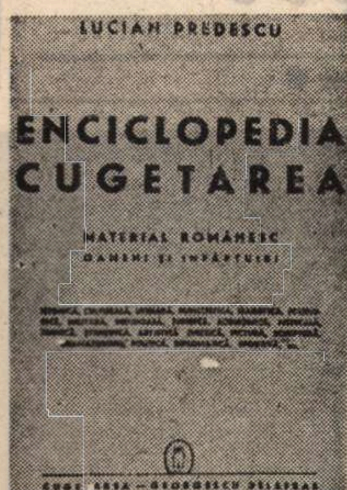

Pe foaia de titlu a masivului volum de 960 pagini, format 8/54 X 84, apare scris : Lucian Predescu, Enciclopedia Cugetarea culturală, literală, publicistică, ziaristică, folclorică, militară, religioasă, juridică, economică, medicală, tehnică, științifică, artistică (muzică, pictură, sculptură, dramaturgie — *sic !* —), politică, diplomatică, sportivă etc. Material românesc. Oameni și înfăptuiri. Cugetarea — Georgescu Delafras, București, IV, Strada Popa Nan, 21. *În stinga jos a paginii, este trecut „777—939/40" și reprezintă numărul comenzii tipografice și anii în care s-a tipărit cartea.*

Am ales să prezentăm acest princeps fiindcă, de o jumătate de secol, toți cei care caută informații de felul celor enunțate mai sus, specialiști sau amatori, le găsesc în enciclopedia Cugetarea, des cercetată, dar tot la fel de des necitată.

Pe o filă ce precede litera A, cu care începe dicționarul, Lucian Predescu își expune programul : „Constatînd că noi, Românii, nu avem o enciclopedie a noastră... și că enciclopediile străine neglijează aproape cu desăvîrșire materialul românesc, am pornit la redactarea Enciclopediei de față, absolut singur, cu modestele mele mijloace materiale și cu aproape totala lipsă de înțelegere și de ajutor a oficialității. Am început să lucrez la Enciclopedia „Cugetarea" din luna martie 1936, am pus-o sub tipar la 1 martie 1939 și, din cauza evenimentelor, a văzut lumina zilei abia în luna octombrie 1940. O lucrare atît de vastă ca cea de față, fiind totodată și prima încercare de acest gen la noi (prima enciclopedie românească, de amploare, apare la Astra Sibiu, în trei volume, 1898—1904, operă, însă, a zeci de autori din toate ținuturile locuite de români, cunoscută sub numele de Enciclopedia Diaconovici — n.n.), incontestabil că va avea lipsuri și erori și că va provoca multe nemulțumiri. Fiind o enciclopedie pur românească, n-am inserat materialul străin decît în măsura în care acesta are legătură cu viața românească".

În enciclopedie, articolele așezate sînt în ordine alfabetică, pe trei coloane, unele pagini au ilustrații în alb negru, 4—5 file pe hîrtie velină au reproduceri foto, în sepia (tablourile : Ion Creangă cu colaboratorii, colegii, intimii și comentatorii săi, Societatea literară „Junimea" din Iași *etc.). Un colofon simplu, la sfîrșit, numește pe cei care „au conlucrat, cu artistică pricepere, la această carte". Efortul solitar al lui Lucian Predescu, în adunarea datelor, a dat bune rezultate, chiar dacă lucrarea are și neîmpliniri.*

În ultimii ani, în editurile românești au apărut multe lucrări cu caracter enciclopedic, de o reală ținută științifică și grafică : Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900 ; Bibliografia Românească Modernă, *1831—1919, Literele A—K ;* Micul Dicționar Enciclopedic, *3 ediții,* Scriitori români, Dicționar de literatură română, Literatura română, Dicționar cronologic *etc.*

O lucrare lexicografică întocmită de un colectiv de specialiști, care să prelucreze și zecile de mii de fișe care compun cartoteca lui Lucian Predescu, aflată acum la Biblioteca Centrală de Stat din București, poate să ducă la apariția Marii Enciclopedii Românești, Enciclopedia „Cugetarea" devenind astfel o curiosa bibliofila. (ION C. ROGOJANU)

Pariu

Poeta Elena Ștefoi

Versurile Elenei Ștefoi par a fi emanația unei iritări adînci, a unei încrîncenări mocnite, oricum a unei secreții umorale în care se întrevăd semnele unei atitudini rebele. Furia lirică are bătaie lungă, deși expresia ei este tradusă în resemnări calme, de o îndîrjire potolită. Din această pricină, discursul poetic are o complicație premeditată, cu întortocheri studiate ale imaginarului, cu treceri surprinzătoare dintr-un regim într-altul al lui. Ultimele două cicluri, bunăoară, din Linia de plutire (1983), volumul de debut, dau la iveală o incitantă agresivitate a inteligenței, în care poeta localizează răzvrătirea împotriva convenientelor, a trăirii amenințate de platitudine. Elena Ștefoi proslăvește starea de risc, în versuri tăioase și convulsive, căutînd mereu gestul provocator, inconfortabil. Miza morală e indiscutabilă, chiar dacă demonstrația lirică procedează prin dezvăluirea negativității, prin tehnica ecorșeului și sugestia reificării. Uneori, enunțul e o formă de manifest caustic, formulat strălucitor, cu densități de apoftegmă ca în aceste versuri : „Ritmul și cauza măresc / actele de curaj pe care nu le-ai putut săvîrși" (Ritmul și cauza). Făcînd un elogiu scepticismului, în ton dezabuzat însă cu atît mai de efect avînd premoniția tragică a inutilului, demitizînd sensibilitatea de gală, evocînd eșecul cu o bărbătească cruzime, împingînd dezastrul spre voluptate, poezia Elenei Ștefoi ascunde în spatele discursului convulsiv focul revoltei, în care deslușim de pe acum o sensibilitate în stare de alertă. Mai ponderate, sub raportul dinamicii lirice, sînt următoarele două volume, Repetiție zilnică (1986) și Schițe și povestiri (1989), deși avem și aici toate argumentele unei poetici a sarcasmului pe care autoarea a construit-o consecvent și meticulos. Tonul sec, lapidar are el însuși funcția unei emisii aspre, avertizatoare : „Descrieri mărunte, paiațe / și multă înverșunare". (Calm). Antiromantismul declarat al acestei lirici e încă o probă a spiritului critic pe care-l proslăvește jubilînd. În pielea poetei zace demonul incisivității, care nu mai are nimic din galanteria doamnelor de odinioară. **(RADU G. ȚEPOSU)**

Conspect

Presupozițiile filosofiei

Capătă o autoritate tot mai pronunțată convingerea unui tot mai important număr de gînditori ai veacului că **metafizica este o cercetare asupra presupozițiilor filosofice.** În bibliografia românească, un titlu de referință : **Perspectivă filosofică și rațiune științifică** de Mircea Flonta, o analiză orientată de reperul presupozițiilor filosofice ale rațiunii științifice, cu exemplificări copioase în fizica postnewtoniană. Perspectiva de acolo era în primul rînd epistemologică și abia într-al doilea metafilosofică.

Filosofia limbajului și limbajul filosofiei de Adrian-Paul Iliescu (Editura științifică și enciclopedică 1989) continuă spiritul acelei cercetări într-o direcție mai accentuat metafilosofică și reușește o investigație cu privire la identitatea și autenticitatea filosofiei în climatul celor mai importante achiziții cognitive ale rațiunii științifice din acest veac. Așadar, dacă presupozițiile rațiunii științifice sînt de ordin filosofic (invariabilitatea spațiului și a timpului în fizica newtoniană de pildă), rezultă că presupozițiile filosofării trebuie să fie de ordin metafizic ?

Adrian-Paul Iliescu este constrîns să afirme că explorarea presupozițiilor — lucrurile care se înțeleg de la sine adică — nu este o simplă ocupație a filosofiei, ci filosofia însăși : „Acestea arată că ori de cîte ori este dezvăluită o presupoziție principială ascunsă, cum, de pildă a fost aceea a invariabilității spațiului și timpului, se face un pas filosofic important care reimpulsionează metafizica. Teoria relativității ilustrează acest fapt (...) Prin urmare ori de cîte ori dintr-un model rațional este decantată o presupoziție principială, care pînă atunci fuseze dizolvată în el, filosofia este invocată."

Autorul acestei splendide cărți de eseuri metafilosofice este constrîns să facă și această conjectură de neocolit : demersul prin care Einstein a sustras mecanicii presupoziția ascunsă a invariabilității spațiului și timpului a devenit un model de gîndire care trezește din somnul lor monștrii care dorm lîngă noi, presupozițiile rațiunii noastre, lucrurile pe care le „gîndim" ca de la sine înțelese, negîndindu-le de fapt însăși ipoteza metafilosofică ce prezintă metafizica drept „cercetare asupra presupozițiilor" trebuie că este un ecou al acestei realizări intelectuale exemplare, o replică filosofică fidelă a concluziilor epistemologice trase din ea.

Concluzia la care conduce o asemenea „captivitate" a metafilosofiei înseși ? O întrebare: care ar fi calea de acces către presupozițiile metafizicii înseși ? Cercetarea presupozițiilor este liberă de orice alte presupoziții ? **(I. B.)**

Fișier

Științele hermeneutice

Două teze opuse se află în atenția cercetării teoretice și a experimentelor practice (politice) asupra omului. Prima sună astfel : omul contemporan este tot mai rațional. A doua este la fel de categorică : omul contemporan este tot mai irațional. Varianta exoterică a celor două afirmații operează cu termeni mai tranșanți : deștept-prost.

Problema e indecidabilă întrucît argumente și dovezi pot fi aduse deopotrivă. Un paradox autoreflexiv și autoironic al cunoașterii de sine constă în faptul că pentru o problemă atît de simplă avem nevoie de teorii tot mai sofisticate. Una dintre ele este ontologia, care revine spectaculos și convingător în actualitate după lunga ei eclipsă. În varianta ei regional-particulară de ontologie a umanului, ea se apropie și mai pertinent de obiectivul controversei. La noi au apărut, în ultima vreme, cîteva studii și cercetări bine puse la punct și aduse la zi. Dar nu avem a ne referi la ele, ci la o traducere cu funcție de lucrare de referință într-un domeniu pe cît de la modă pe-atît de compromis de confuzii și erori în legătură cu o altă direcție de cercetare a aceleiași probleme. Este vorba de **Comprehensiune sau explicare ? Despre teoria și istoria științelor hermeneutice** de Manfred Riedel, tradusă și comentată de filosoful român Andrei Marga pentru Editura Dacia din Cluj-Napoca. Cum spune și traducătorul, programul „hermeneuticii criticiste" al lui **Manfred Riedel** urmărește, printre altele, posibilitățile de a lua sub control evoluția societăților complexe industriale din timpul nostru", precum și de a readuce în atenție „momentul cunoașterii de sine a omului", ceea ce echivalează cu reformularea tezelor pe care le-am enunțat mai sus în alți termeni. **Comprehensiune sau explicare ?** „pune cititorul în contact cu fundamentele direcției hermeneuticii pe calea unei investigații în profunzime a operelor creatorilor ei", prin „examinarea relevanței actuale și rolului în cunoaștere al procedeelor hermeneuticii". Așteptîndu-și cititorii, noua traducere ne învață încă un principiu hermeneutic : este infinit mai spectaculoasă inerția prin care o problemă rămîne o problemă decît dinamica prin care devine o problemă pseudoproblemă sau o pseudoproblemă problemă. **(D.P.)**

Ionel Tănase — Continuitate

Semnal

Inițiativa personajelor

Punctul de maximă cristalizare atins pînă în prezent de poezia lui George Arun (absolvent, în vara anului 1989, al secției Română de la Filologia bucureșteană) se arată conștient de sine în titlul plachetei **Personajele mele**, apărută sub egida revistei studențești **Convingeri comuniste** în seria de prestigiu botezată cu un nume care îi descrie formatul, **Cartea cea mai mică**.

Într-adevăr, personajele sînt pentru imaginația lirică a lui George Arun ceea ce erau metaforele în poezia de dinaintea deceniului nouă. Nu e vorba, însă, de personaje-nume ca în poemele de început ale lui Mircea Ivănescu, nici de personaje-anecdotă ca în ciclul **La Ilieci** de Marin Sorescu. George Arun aduce în poemele sale elemente specifice prozei, monologul interior, narațiunea, discursul adresat, și lasă inițiativa întregului poem vocilor distincte ale personajelor. Pasaje impregnate de un ton faulknerian ample din narațiunile sale se lasă al rememorării și, în genere, memoria este oglinda pe care poemul o poartă de-a lungul unui traseu pseudo-epic. Fiindcă nu întîmplările fac substanța narațiunilor, întrețesute cu o remarcabilă abilitate compozițională, ci stările de criză ale identităților psihice ce reflectă un maxim de sens liric într-un minim de semn epic.

Personajele mele nu adună, așadar, poeme în proză ori proze poematice, ci radicalizează percepția lirică într-un punct de maximă de-liricizare, sub temperatura căruia poemul s-ar lichefia, peste temperatura căruia s-ar pierde în cine știe ce altă stare de agregare. În acest punct de inflexiune, George Arun rămîne totuși poet și încă unul din cei mai bogați în promisiuni de împliniri majore.

Problemele de construcție sînt cele mai importante în poemul dilatat pe toată suprafața unei proze scurte. Se va limpezi, cu siguranță, și țesătura compozițională pe măsură ce inițiativa personajelor va căpăta tot mai multă consistență.

În discuțiile din cenaclul „Universitas", unde au fost citite majoritatea acestor poeme s-a pus și o întrebare referitoare la mijloacele pe care le-ar putea avea la îndemînă un asemenea tip de poem pentru a marca în discursul personajelor diferența de limbaj dintre o voce și alta. E o întrebare care face dovada unui transfer inadecvat de subtilitate. Întrebarea aceasta ar fi adecvată unor proze care mizează pe obiectivitate și oralitate, dar nu mai este în cazul unor poeme de mari dimensiuni care își aleg ca obiect realul subiectivității. Personajele acestea sînt, așadar, chipurile unui narator care își simte identitatea ca pe o criză a memoriei și memoria ca pe un conglomerat de întîmplări, situații și stări al căror sens rămîne de căutat. Ne definim prin ceilalți cînd propria noastră definiție este suspendată între patetismele unui a fi abstract și mediocritățile unei existențe concrete.

Personajele mele dau imaginea cea mai dramatică a tensiunii dintre utopiile idealiste ale eului liric și realitatea derizorie a eului real. O tensiune pe care cea mai tînără promoție de poeți o descrie cu patosul rece al autenticității. **(IOAN BUDUCA)**

Argus

Simboluri în istoria mentalităților

Revista Arta, în nr. 2/1989, publică o binevenită dezbatere cu privire la postmodernism. Participarea la discuții a unor critici de artă și plasticieni, muzicieni și arhitecți, scriitori și ideologi creează impresia benefică a interdisciplinarității. Sînt două tipuri de intervenții : cele care furnizează informație relativ nouă și chiar teoretizează despre subiect (Dan Grigorescu, Mihai Ispir, Monica Spiridon, Liviu Dănceanu) și cele în care participanții „își dau cu părerea", la diferite grade ale competenței și registre diferite ale farmecului. Relevanța dezbaterii este mărită prin publicarea a două traduceri : una nenominalizată din Umberto Eco și alta intitulată Cultura fragmentelor (un „colaj" de texte din Foucault, **Thomas Kuhn, Paul Feyerabend, Frederic Jameson și alții).** Toleranță pînă la îngăduință, fără un fir conducător clar, dezbaterea se poartă „la inspirație", fiecare scriind despre ce știe (sau crede că știe) și cum vrea, de unde și efectul cam derutant, de polifonie, aproape comic. **„Furtuna" postmodernismului „nu mai bîntuie decît în unele teritorii periferice ale artei contemporane",** crede Dan Grigorescu ; **Ion Bogdan Lefter, după ce arată în ce „ar consta — așadar — postmodernismul literaturii române de azi (și de... mîine)", se aventurează fără complexe în tentativa de „a vorbi despre un postmodernism al artelor românești"; Monica Spiridon este de părere că „în ciuda revendicărilor sale programatice de «postmodernism», chiar cea mai proaspătă promoție de autori de la noi acuză încă sechele moderniste, direct detectabile, fără instrumentar complicat"** : iar **Radu** Florian afirmă pur și simplu că nici măcar nu se întrevede **„sfîrșitul modernismului" și că** „volutele lui închid și creația ce se vrea postmodernistă fără a ști că este profund modernistă". În afară de textul bine scris, Eseul. Note despre criza postmodernă de Călin Dan, cele mai **incitante și lucide luări de poziție aparțin lui Alexandru Mușina — cel care, în Să-avem și** noi postmoderniștii noștri ?, **arată că „înainte și dincolo de postmodernism, altele sînt problemele reale, vitale ale literaturii noastre" și revine asupra conceptului de „nou antropocentrism" cu noi sugestii — și Florin Iaru care, în O toleranță amînată afirmă tranșant că „nu putem vorbi despre vreun postmodernism românesc..., nu e nimic postmodern într-o luptă paraliterară din care sacrificat rămîne, pînă la urmă, tocmai textul... Trăim încă în adolescența artificială a modernismului bosumflat". Cînd femeile discută despre modă, iar toată lumea** despre fotbal, de ce n-ar discuta și intelectualii despre postmodernism ? Mai ales pentru că putem considera cele patru subiecte de discuție drept simboluri cheie într-o istorie contemporană a mentalităților. (DAN PAVEL)

● Debutul și urmarea

„Vreau să spun că tratez cuvintele ca pe niște adevărați semeni"

Îmi amintesc senzația de ușor disconfort la lectura celor numai zece rînduri din pseudoprefața semnată de Nicolae Manolescu, referitoare la Bogdan Ghiu care debuta în poezie în cuprinsul unei splendori de carte intitulată **Cinci** și apărută la Litera în 1982, vara. Am resimțit acele fugare considerații, lipsite de delicatețe și de adevăr, ca pe o frustrare personală, ca și cînd, să spunem, un psihiatru, punîndu-mi cîndva un diagnostic greșit, persistă peste timp în a și-l susține făcîndu-l public ca pe un defect care, se presupune, m-ar fi jenat, dacă între timp n-aș fi făcut dovada că lumea poate fi cucerită fără să rostesc prea multe cuvinte, scriind numai, tăcerea, în rest, fiind nu semnul vreunei sărăcii, ci emanația unui simț amuțitor al zădărniciei vorbelor. M-am gîndit atunci la orgoliul poetului care trebuie că a reacționat cu extremă ascuțime, reprimat, anihilat de blîndețea sobră a omului Bogdan Ghiu, capabil să treacă cu vederea ambiguitatea și indiscreția în stare, în schimb, să influențeze negativ și să-l deruteze pe cititor. Acesta a fost șocul, după care m-am surprins în ofensiva unei solidarități colegiale, în favoarea poetului, interpretînd în bine cuvintele mentorului și profesorului, luîndu-le ca pe un compliment, ca pe un minuscul sigiliu de noblețe, ignorînd derîderea, dacă aceasta a fost în intenția criticului: **„Dacă un cunoscut mare poet a început să vorbească pe la patru ani, Bogdan Ghiu n-a început nici la douăzeci și patru. Îl cunosc de o bună bucată de vreme și nu cred să fi auzit din gura lui mai mult de cîteva cuvinte. Și le cîntărește bine, cuvintele, sau le caută pînă uită să vorbească. Scrie o poezie despre poezie : despre cuvinte, așadar. Probabil ca să învețe să vorbească."** Fie, deci, voi spune, riscînd și persistînd în naivitate, fie ca destinul acelui înțelept poet și filosof român să se repete, cu ce a avut el mai luminos și mai fericit, în destinul poetului excepțional care este Bogdan Ghiu, în continuare taciturn, definitiv delicat, și frămîntat în sensibilitate și talent, și, care tipărește în 1989, la Cartea românească, un volum de versuri intitulat, în aparență modest, **Manualul autorului**, o colecție rară de poeme de meditație asupra artei scrisului, o operă de savant în materie de poem ultrascurt, o carte de poezie de o uimitoare ținută intelectuală, concentrare și frumusețe, conducîndu-mă cu gîndul, fără să forțez nicidecum nota și fără să pierd simțul proporțiilor la actele concentrate de inteligență, prudență și înțelepciune ale unui **Baltasar Gracián** în al său **Oracol manual.** (Ce coincidență, acum observ, inițialele numelui lor sînt identice !). În volumul de debut colectiv de acum șapte ani, Bogdan Ghiu publica **Extrase din „Manual"**, partea lui în acel volum numărînd douăzeci și unu de texte scurte, monoton intitulate **Poem**, introduse printr-un **Prolog**, ceva mai lung, și stăvilite în final de un scurt **Testament** și de **Privirea cotită** (indicații de ieșire), și aceasta din urmă de mai mari dimensiuni. Se poate deduce că acum șapte ani Bogdan Ghiu avea gata Cartea care-i apare azi sau o masivă parte din ea, poezia lui lăsîndu-ne la lectură, acum, ca și în 1982, impresia că ei face parte din categoria acelor poeți care se nasc atît de rar cu exact vîrsta la care vor și sfîrși, beneficiind de virtuțile unei maturități artistice de la bun început și care se desfășoară egală cu sine și fructuoasă de-a lungul întregii cariere. Cazurile în speță sînt, spunem, extrem de rare. Vezi semnul monotoniei, concentrarea armonioasă și taciturnismul lui Bacovia (George Bacovia ? Ce coincidență ! Și numele lui repetă aceleași inițiale !). Poemele de debut din **Extrase** sînt alese dintre cele mai scurte, cele din **Manualul** propriu-zis fiind de lungimi variabile, unele chiar cu aspect compact de pagină ca niște proze, ca niște pledoarii în voia unei inspirații niciodată haotice. Impresia că orice poem mai lung este alcătuit din secvente care pot trăi foarte bine și ca poeme separat. La fel, impresia că **Manualul**, că tot ce a scris poetul pînă acum, este un singur poem scris încet, construit cu grijă și răbdare, un text care pînă la urmă se va dovedi un iceberg căruia azi îi putem contempla creștetul numai. Un poem care dezvăluie, pe viu, travaliul de extremă duritate ce însoțește nașterea poeziei adevărate. Totul pare să-i reușească lui Bogdan Ghiu, și cel mai bine poemul scurt. Fiecare poem încape în spațiul îngust dintre două masive, laborioase tăceri. Cîteva cuvinte numai, o propoziție cu arhitectură simplă, pe care o contempli cu simțul cel mai normal, apoi te surprinde ceva, îndoiala că n-ai prins esențialul, sensul unic. Venind acel sens unic, normalul, poetul îți dezvăluie mai multe posibilități de interpretare, te simți pîndit din interiorul poemului de cineva, pîndit ca de o ființă vie, periclitată la rîndu-i de ființa întrebării poate, a îndoielii, a exasperării în singurătatea poemului. Și, din aproape-n aproape străbătînd pas cu pas travaliul nașterii poeziei în poem, te simți închis în plinul cărții, în întregul ei, în unitatea ei, la care nu te-ai așteptat abstracția alunecînd mereu pe suprafața limitării omenești, pe inconsistența gîndului grăbit, pe nepăsarea comună ca și pe pofta comună de a comenta sonor totul, de a scrie, dacă s-ar putea pe fiecare lucru nu numele lui adevărat, ci oroarea unei obsesii care ne macină, rudimentul unei abstracții confuze care ne urmează pînă și în durata celei mai satisfăcătoare, în aparență, comunicări. **„Prea multe lucruri, spune poetul, au fost văzute prin ele și folosite".** Totul îi reușește lui Bogdan Ghiu, pînă și stările banale ce însoțesc creația au un dramatism al consternării și uimirii în fața realizării poeziei care încearcă să trăiască prin sacrificarea creatorului ei, prin, uneori, emanații nedemne de marea lui forță : **„Mă apăr de ceea ce /mă înconjoară / și scriu un poem de-b?? / pe care îl părăsesc". (Poem). „Poezia în poem ca / și mine în această cameră / afurisită și ca / și sufletul în mine / probabil". (Poem). „Cu creierul pe albituri / hașurînd desenez murdăria / pe care trebuia s-o las cu trupul" (Poem). „Poemele precedente / nu sînt decît calea / pînă la acest poem". (Poem). „Aș vrea să urlu / și / să port un titlu". (Poem). „Acum, acum, să pot trăi — / în locul meu să las / un poem / să scrie poeme". (Testament).** Și iată, parcă în alt registru, e **Temă de meditație**, o lecție, de fapt, pentru cei care cred, că bunul simț, omenesc, bucuria nu depășesc niciodată limita limitei, calmul lor doct, vorbăria, meseria vorbirii prost practicate, a sufocării hîrtiei, prin scris, prin delir făcînd să dispară în labirintul mîzgălelilor o lume frumoasă și adevărată : **„Comentați, încercînd să rămîneți / cît mai aproape de text, / deplasîndu-vă totuși, următorul Fragment : / / «Micul ospiciu al hîrtiei : crește și se înfige în lucruri, tăindu-le în felii subțiri ca și el pe care le așterne de-a lungul trotuarelor, pereților. Aici cineva urlă și cade în propria gură. Subțirele ospiciu de hîrtie în care am azvîrlit, pe cînd eram mic, imaginea lumii»" (Temă)** Un răspuns vine ca de la mare distanță, în cartea, dinspre ultimul poem al **Manualului**, intitulat **Poetul-copil**, poem care fiind dintre cele lungi, este făcut pentru a fi citit, pentru a simți în tăcere sfîrșitul, plin de începutul său, pentru a recunoaște întregul între aceste dramatice și deloc convenționale limite ale sale.

Constanța BUZEA

● Convorbiri colegiale

● ION CHIVU — **Eternele iubiri ar procura, poate, o lectură agreabilă, în care scopul nu ar fi altul decît vînarea veselă, în toată lungimea stufoaselor versuri, a unui absurd atitudinal privind eternul subiect. Grafia dv., însă, se opune, ca luată de vînt, deteriorată de impetuoase impulsuri ce lăbărțează literele în forme aberante, impunînd lecturii o traiectorie cu pauze și hurducături, situație în care, zeu să fii, și tot pierzi prețiosul sens, și tot pierzi cheful de a urmări pînă la capăt povestea. Opera dv. merită efortul dactilografierii, fie că o reexpediați pe adresa redacției, fie că o supuneți exigenței altui ochi, de la care așteptați cu înfrigurare o dezlegare majoră.**

● GABRIELA MICULESCU — **Săvîrșiți greșeala de a vă plînge, în versuri, de o situație umilitoare împotriva căreia nu faceți nici un efort valabil s-o depășiți. Vă construiți, dar pînă cînd ?, o lume absolut falsă în acest context personal șubred în care numai o voință de fier și o imaginație restructurată ar putea opera minunea necesară. Lăsați cruntă durere, lăsați lacrimile, lăsați această recuzită și, în schimb, deschideți cărțile, descoperiți muzica și plastica naturii, intrați în lumea valorilor, vehiculați-le cu încredere semnele fierbinți, gîndiți-vă la fericire și la tot ce e frumos și adevărat și ține această lume în picioare. Dacă sînteți singură, percepeți singurătatea ca pe o binefacere în care puteți acționa sublim, fără bruiaje. Orice ființă are dreptul la speranță, la respectul pe care și-l datorează, la bucurie, frumusețe, iubire și apreciere din partea semenilor. Dar glorioșilor lumii, vă dați seama, nu le pică din cer laurii, ci ei se zbat, plătesc cu un exemplar efort, luptă pentru vacarmul bucuriei lor. Asumați-vă o soartă mai bună, evitînd cu grijă reveriile remorcării, și atunci și textele dv. vor arăta altfel, vor fi aliații dv.**

● LENA BÎRDAN — **Chiar și dintr-o singură tentativă lirică se poate vedea uneori limpede adevărul. În acest moment, valoros este numai impulsul sentimental, febra care vă poate ridica în viitor sunetul cuvintelor la înălțimea oricărui subiect. Deocamdată coerența limbii dv. suferă, și faceți afirmații fără acoperire, ciudățenii, cum le spuneți, pe care, cineva vi le va trece cu vederea la infinit ? Vă trebuie mult exercițiu și o lectură atentă care să vă cultive bunul gust și siguranța limbii.**

● DIANA SANDA — **Trecerea ușoară, fără regrete și uimiri, de la insațiabila discursivitate la maxima concentrare, atestă talentului dv. incontestabil, curajul și puterea de mișcare, libera manifestare în varii registre. Exemplele cele mai elocvente din ciclul trimis :** Depozite, Dacă dragoste nu e, nimic nu e, Sentimentul celui rămas, **pentru formulă, și** Stare de lucruri, Uciderea căpșunilor și Destrămare, **pentru cea de a doua. Desigur, în poemele lungi se pot opera eliminări, fără dureri prea mari. Și, cu siguranță, urmînd în viitor filologia, sau orice altă facultate, continuînd să scrieți tot atît de bine și, în studenție, veți deveni una din colaboratoarele frecvente ale revistelor noastre.** (CONSTANȚA BUZEA)

Ficțiuni utile

Un veritabil univers insolit ia naștere în spațiul Cărților cu Alfonz **(Dacia, 1988) de Virgil Rațiu, în punctul de întîlnire dintre o viziune ironică, parodic-grotescă și una absurdă. Este un univers populat cu personaje implauzibile, deformate și totuși vii, rezistînd și înmulțindu-se haotic sub incidența celor mai contradictorii și de nedefinit legi absurde. Pare neîndoielnic faptul că, de-a lungul acestor cărți, modelele ironizate aparțin unei lumi încă perceptibile în structura sa : suficiența, semidoctismul, tirania, violența și mai ales, prostia, o prostie atotcuprinzătoare extinsă asupra oamenilor și lucrurilor devenită, de fapt, stare de lucruri, stare de spirit. Încetul cu încetul însă, romanul conturează un alt univers, detașat de modelul său real de logica și regulile acestuia. Accidentul (anormalitatea, excepția), devenit normă, intră ca element definitoriu în conturul unui tablou perfect închegat după o logică bizară. Semnificația acestuia nu întîrzie să se releve cititorului. Nu o simplă satiră răzbate din ciocnirea cuvintelor (de o sonoritate ciudată, prețioasă, de limbaj de specialitate perfect stăpînit și demistificat în același timp), ci un univers absurd, funcționînd perfect și prezentîndu-ni-se cu o naturalețe de o desăvîrșită prestanță.**

Mai apropiații sau mai îndepărtații săi antecesori, dintre care nu uităm, firește, să-l pomenim pe Urmuz, la care ne trimite gîndul fie și numai la lectura ciudatelor nume ale personajelor (Nalb Bromură, Alfonz Carbit, Liți Papación, Artroda...) sau a diverselor lor portrete (cum e, de pildă, cel al domnului Madam Ciuciu), îl situează pe autorul acestui volum într-o prestigioasă tradiție a prozei românești.

Cărțile cu Alfonz **e un volum unitar, alcătuit din mai multe „istorii" integrate într-o înșiruire care, după un model binecunoscut, ar trebui să fie bine justificată epic.** Istorisirile care fac obiectul „cărților" sînt însă legate **între ele mai mult sau mai puțin arbitrar, prin intermediul acestui bizar personaj, Alfonz Carbit, care traversează toate ipostazele umane și, mai mult, toate tipurile de personaje, de la protagonist la rol secundar sau simplu figurant, evidențiat cu ostentație în finalul vreunei povestiri în care apariția lui nu înseamnă, nu schimbă nimic. Parodia la nivelul construcției se realizează printr-o subtilă demonstrație tehnică de reiterare a mecanismului deja cunoscut, reinvestit cu o nouă valoare.**

Impulsul parodic ne furnizează cea mai mare parte din poveștile cu Alfonz, mai mult, însăși cartea are echivalentul ei în producția lui Alfonz, sugerînd chiar o posibilă identitate a lor, care ar relativiza încă mai mult raportul dintre realitate și ficțiune. Sînt parodiate, prin urmare, majoritatea vîrstelor unui om, a situațiilor și ipostazelor lui definitorii, diverse contexte arhicunoscute, cum ar fi excesiva grijă și mîndrie a părinților față ca odraslele lor, preocupitatea de cele mai suspecte naturi a acestora, atmosfera patriarhală de familie, în care totul urmează un scenariu previzibil, îndeobște sub teroarea unei obscure rude care se erijează în cap al familie și care anulează orice participare democratică la conducerea acesteia, dragostea și efectele ei într-un astfel de „climat", funcția socială a individului, șansele lui de afirmare alături de setea lui de putere, aspirațiile sale, cele mai diverse, contextele sociale care îl deformează și-l evidențiază mai apoi. Și totuși, în ultimă instanță, sînt parodiați chiar oamenii acestor împrejurări, existența lor care se confundă cu ele, starea lor determinată de aparenta idioțenie, de fapt lipsită de substanță și viață, o posibilă „decriptare" a așa-numitei „legi absurde".

Alfonz este modelul uman al acestui univers ; e, întîi, elev al unei școli de recuperare timp de un an și jumătate, după care își încheie cariera școlară ; mai apoi, vînzător de ziare și idei, fiu, nepot îndrăgostit, de două ori soț, scriitor, pacient, manifestînd în toate aceste împrejurări o identitate de sine desăvîrșită, căci nimic nu-i alterează trăsăturile.

Există și cîteva povestiri în care tonul parodic se pierde ; Bunica, Mașinăria cu rotiță, Prima călătorie mai importantă, **Magia acestor lumini sînt povestiri care încetează să mai fie simple parodii (cum e, de pildă,** Invitație la nuntă**), frizînd fantasticul. Fără să fie însă cu adevărat narațiuni fantastice, acestea sînt reclamate de chiar profilul acestui volum, ele transferind atenția asupra întregului „complex epic", organizat în nivele diferite de construcție și semnificație. „Absurdul laic" sintagmă prețioasă inventată de autorul însuși pentru a-și defini propriile sale personaje, circumscrie destul de exact atmosfera acestor povestiri a căror importanță și semnificație dobîndesc greutate doar prin raportarea la ansamblu ; iar ansamblul acestei cărți are fizionomia unui text care nutrește ambiția de a fi mai mult decît un simplu text. E în proza lui Virgil Rațiu un mesaj în acord cu timpul scriiturii sale.**

Cristina MULLER

Prin fine bruscări ale imaginației, încă foarte tînăra VIRNA-ROXANA ROTARU, elevă în clasa a șaptea la o școală generală din Dorohoi, reușește să aproximeze un univers liric întretăiat de surprize. Secvențele se succed într-o ordine stranie, care e a imprevizibilului psihologic, semn că autoarea își supraveghează, cu oarecare sistemă, fondul trăirilor, deocamdată ingenuu, fără mari complicații. Însă vibrația față de real, percepția delicată sînt semne că descripția pură se află într-o competiție declarată cu analiza genuină care e un mod de a presimți taina.

Legămînt etern

Ca un surîs de soare
Ca o feerie ești Eminescu
Luceafăr pe pămînt

Pe pagina de gheață
Tu ai scris cu ardoare
Pînă ai incendiat-o

Pădurea

O pată de mărgean
în zarea purpurie a dimineții
tărîmul celălalt — pădurea
Aici intru ca într-un basm început
ca într-un palat fără pereți
ca într-o cascadă verde

Toamnă

Castanii de pe strada mea
se joacă-ntr-un contur galben
În chihlimbarul toamnei văd
cum sporește holda
cum se pîrguie mărul
cum dospește cerul

Cu prietenii mei
ca semn de răsplată pentru ea
desenăm pe asfaltul nopții
feerice peisaje de foc

Vino, ninsoare, rămîi

Alb odihnitor
castele de safir par gardurile
și plopii cei ninși
Firul de fum din horn
scrie pe cer cuvinte albe
În așternutul alb ca neaua
aștept să treacă umbra nopții
peste casa mea ninsă
Vino, ninsoare, rămîi !
Acum casa mea e o corabie
în oceanul de zăpadă :
Începe visul

Virna-Roxana ROTARU

După ce s-a afirmat în paginile publicațiilor pentru copii (Luminița, Cutezătorii), **EUGENIA BĂDILĂ, aflată acum în ultimul an al Liceului „Dinicu Golescu" din Cîmpulung-Argeș, sondează noi registre lirice, fără să abandoneze totuși tonul elegiac care a consacrat-o. Își regizează, în schimb, cu mai multă minuție imaginarul liric, pe care-l populează nu doar cu fantasme vegetale și peisaje himerice, ci și cu stări grave, de natura contemplației. Aflată încă în plin proces de cristalizare, poezia Eugeniei Bădilă trăiește dintr-un fond sentimental de cea mai autentică natură.**

Început de toamnă

Pomii au încremenit
Tăcerea
Verdele se schimbă
În galben ca mierea

Cireașă roșie

Roșie cireașă, leac de nedurere,
Așchie aprinsă
Într-un ochi de miere

Cai de zăpadă

Cai de zăpadă aleargă
Printre visele mele
Și printre cuvintele
Care dorm
Printre cărți necitite.
Cai de zăpadă gonesc
Prin tăceri.
Palide umbre
Ale zilei de ieri

Ningea

Ningea cu boturi albe
De minți
Ningea blînd
Și iarna toată era un surugiu

Ochiul meu

Ochiul meu nu știe să plîngă
Și nici să facă cerere
Mai marilor de peste el.
Ochiul meu suferă
Și-și sapă durerea —
Menestrel

Eugenia BĂDILĂ

Sinteze

Creația poetică și modul de comunicare

In cercetarea creației poetice, pe care ultimele secole ne-au deprins s-o numim „literatură", reinstalarea operei, deci a obiectului estetic, în cadrul modului de comunicare, oral sau scriptural, ce-i face posibilă geneza și circulația, a devenit, și nu fără justificare, o preocupare tot mai insistentă. Consecințele acestei ințelegeri de o mai mare complexitate a raportului dintre creație și modul de comunicare au fost, și rămin, dintre cele mai surprinzătoare. Ultimul studiu dedicat acestor probleme, **Cercetare de estetică a oralității***, este semnat de Ioan Pânzaru, unul dintre cei mai avizați cercetători ai literaturii medievale. Obiectul cercetării il constituie cintecele de gestă, reinscrise de autor in cadrul lor originar — cultura orală medievală. Apropierea de obiect este pregătită prin stabilirea și verificarea perspectivei impuse de teoria oralității. Pentru a dezvălui care a fost sensul originar al teoriei oralității, sint prezentate fapte legate de oralitatea epopeilor homerice și este expusă teoria lui Milman Parry. Aplicarea ideilor lui Parry la cintecele de gestă presupune modificarea teoriei, deoarece studiul dicțiunii epice franceze arată că, de exemplu, anumite forme în declinarea substantivului se explică prin utilizarea lor literară; că literatura orală poate modela însăși limba. Creația poetică orală de limbă franceză, care în momentul apariției lui **Roland** are probabil deja o tradiție centenară, se naște spontan, consideră Ioan Pânzaru, sub efectul constringerilor funcționale ale culturii, și nu prin influența vreunei alte poezii naționale mai vechi sau vecine. Ca urmare, poemele sint replasate în contextul lor cultural. Reinstalate în context, se observă că ele dau o interpretare culturii in care s-au născut, dar imaginea acesteia este uneori răsturnată, alteori, folosind un termen modern, devine profund „critică". Sistemul relațiilor de rudenie și, mai ales, regulile de căsătorie apar in geste altfel decit erau în realitatea epocii. Studiul antropologic al culturilor orale, pe urmele a ceea ce se numește azi „antropologia vorbirii", duce la propunerea unui nou concept de cultură orală, întemeiat pe corelația intre trei domenii: teoria vorbirii, tradiția orală și sistemul genurilor. Teoriile vorbirii așează actul comunicării verbale în raport cu fiziologia, medicina, psihologia și filosofia culturii respective. Spre deosebire de tradiția modernă, care își are sursa in **Cratylos** al lui Platon, societățile orale inclină spre credința in eficacitatea vorbirii, spre ceea ce John R. Searle numește **Word-to-world direction of fit**. Vorbirea, ca și societatea, se intemeiază pe ideea darului sau, mai exact, a schimbului de daruri, deci pe o reciprocitate ce este concepută ca o garanție a relației sociale elementare. Reciproc, tradiția orală se calchiază pe sistemele de rudenie, specificind anumite direcții și reguli de transmitere a mesajelor poetice. Societățile orale tind să facă din vorbire o activitate codificată, rezervată unor specialiști organizați în anume fel. Forma propriu-zisă a mesajului poetic este specificată prin regulile din care se clădește sistemul genurilor, care precizează un anumit schimb între diferitele tipuri de comunicare poetică. Dar regulile, observă Ioan Pânzaru, au o formă simetrică sau iterativă, formulele circulă de la un gen la altul etc. Schimbul generalizat de mesaje, conceput în cadrul acestor reguli sociale, condiționează organicitatea societății și reproducerea ei. Se ințelege că aceste investigații impun cercetarea condițiilor în care teoria oralității poate descrie un fenomen cultural medieval. Dar cultura medievală, conform unor mai vechi distincții, este o cultură compartimentată în **stări** sau **ordines**. Prima ei diviziune, în timp, este aceea intre subsistemul culturii clericale, literată, și subsistemul culturii laice, orală. Către sfirșitul secolului al XI-lea, din subsistemul culturii laice se desprinde un subsistem al culturii aristocratice, care-și făurește un univers de idei propriu. În Sudul Franței mai intii, cu poezia trubadurilor, în Nord mai apoi, cu ideologia romanescă născută din aplicarea ideii de **fin'amor** la miturile bretone, acest subsistem se clădește paralel cu evoluția instituției cavalerești. În secolul al XII-lea incep desprinderea subsistemului culturii burgheze și izolarea celui țărănesc, fenomen care va da culturii europene o fizionomie ce a durat pînă în secolul al XIX-lea. Astăzi, după 80 de ani de la studiile lui Joseph Bédier, Ioan Pânzaru ințelege să pună problema istorică a originii cintecelor de gestă intr-un mod diferit. Examinind mărturiile istorice cunoscute, autorul arată că izvoarele atestă o prelucrare legendară a unor evenimente istorice încă din perioada carolingiană. Nașterea tradiției epice orale poate fi situată între 870 și 1050 (p. 325), deci cu cel puțin un secol înainte de **La Chanson de Roland**, și nu odată cu acesta, cum credea Bédier. Structura narativă și textuală a cintecelor de gestă face obiectul ultimului capitol, în care autorul propune conceptul de **ritmem**, unitate narativă de suprafață. Analiza unui corpus de nouă cintece de gestă dovedește constanța sistemului ritmemelor și circulația acestora intre poeme. Încheindu-și studiul, autorul propune o explicație a formularității proprii comunicării poetice orale; departe de a fi expresia leneviei în gindire, a fricii de inovație sau a unei mentalități „magice", oralitatea, așa cum este ea constituită, funcționează în cadrul unui schimb de prestații generalizat, care permite darul și intoarcerea darului vorbirii intr-un cadru socialmente constituit. În acest fel se exprimă un ideal de comunitate spirituală armonioasă, care constituie un reper de neinlocuit în istoria culturii umane. Insistența pe care am pus-o în prezentarea problemelor pe care le articulează lucrarea lui Ioan Pânzaru se explică prin calitatea de excepție a studiului. Această calitate ține nu numai de rigoarea metodei care, adăugată unei vaste informații, conduce la răsturnările spectaculoase ale unor mai vechi convingeri, ci și de înzestrarea literară a autorului, care ii permite să transforme o temă nu lipsită de ariditate intr-un spectacol seducător prin farmecul inteligenței. **Cercetare de estetică a oralității** nu anunță, ci instalează în lumea literelor o autoritate.

Silviu ANGELESCU

*) Ioan Pânzaru, **Cercetare de estetică a oralității**, București, Univers, 1989

Cronica traducerilor

Aparența care distruge

„«Conversație la CATEDRALA*» — spune Mario Vargas Llosa — se naște din experiențe personale. Ceea ce se intimplă este că în acest caz concret, experiențele personale coincid cu cele ale unei țări intregi. Între anii 48 și 56 am avut în Peru, pentru variație, o dictatură militară, cunoscută sub numele de «octeniul», dictatura generalului Odria. Acești ani au fost cruciali pentru mine și pentru toată generația mea, pentru toți peruvienii care treceam de la copilărie la adolescență și de la adolescență la maturitate. Sub această dictatură am părăsit colegiul, am intrat la Universitate și am descoperit literatura și politica. Toate aceste experiențe au fost frustrate de dictatură. Care dictatură era foarte specială, adică a fost o dictatură mai puțin singeroasă ca alte dictaturi din epocă. Fiindcă adevărul e că Odria nu a ucis atitia oameni ca Pérez Jiménez sau Rojas Pinilla de pildă. În schimb, eu cred că a corupt mai multă lume decit orice altă dictatură din acel timp. A fost o dictatură teribil de corupătoare, a distrus spiritele de o manieră monstruoasă. Acea experiență am vrut să o relatez într-un roman. Și asta este ideea care stă la originea «Conversației la CATEDRALA»: să descriu o societate stăpînită de o dictatură militară corupătoare. Însă nu să povestesc această istorie în chip politic, ci în manifestările pe care le iau diferite aspecte ale vieții, Universitatea, familia, slujba. Diferite instituții și de asemeni diferite sectoare sociale. (...). După multe intorsături am găsit formula pe care am aplicat-o romanului, cea a unei conversații între un tinăr, cindva student și militant clandestin, și o fostă gardă de corp a unor funcționari ai dictaturii. (...). E cartea ce m-a costat cel mai mult efort... Cind sint intrebat ce prefer din tot ce am scris, ce mă nemulțumește mai puțin, spun mereu că este «Conversație la CATEDRALA», pentru că e cartea care mi-a dat cea mai mare bătaie de cap»".

Este evident că nu-i cu putință o recenzie la o epopee și nici loc pentru o descriere de amănunt. **Conversație la CATEDRALA** pune în mișcare o mare tacla, o imensă sporovăială care ar fi decurs prin anii 48—56. Romanul are structura unei conversații de circiumă care include sau trimite la toate celelalte flecăreli posibile din interiorul unei dictaturi latino-americane, care nu este una de joc politic urmărind stabilizarea unei anarhii, nici ideocratică, nici resentimentară, nici totalitară. În convorbirea dintre studentul ziarist Santiago Zavalita și o „gorilă" a unuia dintre oamenii puterii, Ambrosio, limbajul lasă să transpară **ceva** care îmbolnăvește treptat o întreagă atmosferă, un fapt întimplat undeva la virful puterii și de unde, în cascadă, se revarsă peste ei. Convorbirea pe care o poartă cei doi, deopotrivă cu ramificațiile conversaționale ale celorlalte personaje, **pare că** se pătrunde încet-încet de... dictatură: în această probabilitate rezidă una din reușitele cărții. **Pare că** viața de zi cu zi se conectează la procesul puterii; totalitarism la orizont? nu, deoarece e vorba într-adevăr de o dictatură latino-americană, tiranie care nu etatizează structurile sociale, nu absoarbe totul, nu se gigantizează. E, în fond, treaba citorva militari criminali, aflați, mină în mină cu cițiva financiari etc., cu o ideologie vag patriotardă. Dar treaba aceasta, afacerea grupului care a luat puterea, tinde să cancerizeze cotidianul, tărimul ales de Vargas Llosa și făcut să vorbească. „Ani ce se confundă, Zavalita, mediocritate diurnă și monotonie nocturnă, bere, bordel. Reportaje, cronici, hirtie indeajuns să mi te ștergi la fund cu ea... Beții fără convingere, Zavalita, împreunări fără convingere, ziaristică fără convingere. Datorii la sfirșit de lună, o purgație, lenta, inexorabila scufundare in mocirla invizibilă").

Studentul Santiago Zavalita își părăsește familia, semiinteresată, la putere, îmbătrinește intr-o lume din ce în ce mai cinică, mal-formată; sentimentul valorii este cu bună știință pervertit, incit nu mai știi care-i stinga și care-i dreapta („— Dar n-am zis decit că «Așa s-a călit oțelul» m-a plictisit și că mi-a plăcut «Castelul» — protestă Santiago... — Pesemne că traducerea din Ostrovski e proastă pe cind cea din Kafka e bună, degeaba discutați — zise Aida"); apare, firește, și nihilismul comun unor astfel de situații, desigur, nu cel exultant, specific altor formule dictatoriale („Bietul de tine — zise Carlitos. Acum poți să-ți petreci toată viața ca ziarist. Vino mai 'ncoa. Să nu ne-audă nimeni. Vreau să-ți spun o mare taină. Nimic nu se compară-n lume cu poezia"); dragostea, chiar ipocrită, țișnește ici-colo prin fisurile cotidianului, ținîndu-se la distanță de politic și în pofida politicului („Pîn-atunci nu-ți trecuse prin cap că se culcau împreună?... Credeai că se priveau in ochi și se țineau de mină recitindu-și poeme de Maiakovski și de Nazim Hikmet?"). Acesta este cotidianul lăsat să vorbească în cartea lui Vargas Llosa.

În același timp, e străpuns și cotidianul secret al puterii, anonimatul fără chip capătă consistență prin figura lui Bermúdez, de la Interne („Săracul, aici n-avea idei politice, ei doar interese politice"), care nu este doar un simplu executant, ci și un „pion cu inițiative").

Dictatura este un **a părea**, un imens **a părea** finanțat să existe („Iată cit ne costă direcțiile sindicale cumpărate, rețelele de informații din centrele muncitorești din Universități și din administrație — recită el [Bermúdez]... Cit ne costă semnificațiile de entuziasm, cit ne costă aflarea activității dușmanilor regimului de-aici și din străinătate"). Chiar dacă sună peremptoriu, orice **a părea** în discordie cu **a fi** sfirșește cu **o crimă, ori** chiar mai multe. În cutele oricărei dictaturi stau ascunse citeva cadavre de inocenți.

Octavian Stoia – Peisaj

Traducerea absoarbe integral textul spaniol pentru a-l restitui desăvîrșit pe românește, intr-o limbă fascinantă. **Conversație la CATEDRALA** este, datorită lui Mihai Cantuniari și independent de original, un mare roman.

Dan ARSENIE

*) Mario Vargas Llosa, **Conversație la CATEDRALA**, Cartea Românească, 1988. Traducere de Mihai Cantuniari.

amfiteatru
revistă literară și artistică editată de Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România

Adresa redacției: 79 782 București, str. Ștefan Furtună nr. 140, sector 6, telefoane: 15.72.85, 15.72.86, 15.72.87. Secretariat redactor-șef: 15.70.86, 16.78.10 / 157. Abonamentele se fac la toate oficiile din țară sau la difuzorii voluntari din școli, universități, instituții. Costul abonamentului: 36 lei pe an. Cititorii din străinătate se pot abona adresindu-se la „ROMPRESFILATELIA" — departamentul export-import presă P.O. BOX 12—201. Telex 10376 prsfir. București. Calea Griviței nr. 64—66.

Redactor-șef: DINU MARIN
Redactor-șef adjunct: OTILIAN NEAGOE
Secretar responsabil de redacție: LORIN VASILOVICI

Șef de secție: RADU G. ȚEPOSU

amfiteatru

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ EDITATĂ DE UNIUNEA ASOCIAȚIILOR STUDENȚILOR COMUNIȘTI DIN ROMÂNIA

ANUL XXIII – Nr. 11(287) APARE LUNAR – NOIEMBRIE 1989 12 PAGINI, 3 LEI

Trăiască fiul țării, erou între eroi
Ca mersul spre mai bine să fie-nălțător
Ideile-i vibrante și-aprind făclia-n noi
Spre comunism ne-ndrumă sub faldul tricolor

Trăiască-n veci nestinsă a națiunii vrere
Ce duce mai departe stindardul spre progres
Voința noastră-n Forum rostită cu putere
Să fie-n fruntea noastră Eroul reales !

În întîmpinarea Congresului al XIV-lea, congresul marilor victorii socialiste

Opțiune fermă pentru un viitor luminos

În atmosfera de puternică angajare patriotică, revoluționară, de strînsă unitate a întregului popor în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de unanimă adeziune la politica partidului de făurire a societății socialiste și comuniste pe pămîntul României, de pace și colaborare internațională, de implicare matură și responsabilă în dezbaterea democratică cu partidul, cu întregul popor a Proiectului Programului-Directivă și a Tezelor pentru Congresul al XIV-lea al partidului, a avut loc Plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român. De la tribuna Plenarei tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, a prezentat expunerea **Cu privire la problemele socialismului, ale activității ideologice, politico-educative, de dezvoltare a conștiinței revoluționare, de formare a omului nou, constructor conștient al socialismului și comunismului în România**, magistral document politic de analiză profundă a realităților economico-sociale, a legilor obiective, a principiilor socialismului științific, a concepției revoluționare în general, privind căile de dezvoltare a patriei noastre, a întregii omeniri, de realizare a celei mai drepte orînduiri din istorie.

Reprezentînd o contribuție de o valoare inestimabilă la îmbogățirea teoriei revoluționare a clasei muncitoare, a socialismului științific, noua Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu deschide o perspectivă minunată de muncă și luptă revoluționară a întregului popor pentru dezvoltarea multilaterală a patriei, pentru progresul necontenit al civilizației, bunăstării, fericirii întregii națiuni, confirmînd încă o dată clarviziunea politică a genialului strateg al revoluției de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Faptul că întregul popor întîmpină cel mai înalt forum al comuniștilor sub semnul opțiunii ferme, esențiale pentru socialism și comunism, pentru viitorul luminos al patriei, opțiune care reafirmă cu vigoare spiritul revoluționar exprimat cu precădere după Congresul al IX-lea al partidului, constituie o deplină conștientizare a necesității procesului istoric, legic, obiectiv și ireversibil de edificare a societății socialiste și comuniste, a singurului drum care asigură progresul necontenit al civilizației materiale și spirituale, a bunăstării și fericirii națiunii române. Este și aceasta o dovadă vie a deplinei unități de gînd și faptă care există între poporul muncitor și partidul comunist, a unității de acțiune pentru îndeplinirea celor mai înalte idealuri și obiective, a programelor generoase de dezvoltare economico-socială, precum și a îndeplinirii consecvente a principiului făuririi socialismului cu poporul și pentru popor.

Sub semnul angajării depline a întregului popor în pregătirea marelui forum al comuniștilor, s-a desfășurat sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., care a dezbătut Raportul privind îndeplinirea planului la indicatorii fizici și valorici în industrie, comerț exterior și investiții, în perioada 1 ianuarie — 31 octombrie 1989 și în luna octombrie, precum și măsurile pentru realizarea integrală a planului pe trimestrul IV 1989, examinînd de asemenea și unele probleme privind pregătirea și desfășurarea Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român.

În această perioadă și-au început lucrările conferințele de dare de seamă și alegeri ale organizațiilor județene de partid, care și-au desemnat și delegații la Congres. S-a desfășurat, de asemenea, în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, Conferința organizației municipale de partid București, la care, într-o atmosferă de puternică angajare revoluționară, sub semnul hotărîrii ferme de a înfăptui sarcinile actualului cincinal, însuflețitoarele obiective ce vor fi adoptate de marele forum al comuniștilor, secretarul general al partidului a rostit o importantă cuvîntare, subliniind marile realizări ale Capitalei în anii epocii noastre, rolul economic deosebit al industriei, științei și culturii bucureștene în perspectivă.

În puținele zile care au mai rămas pînă la Congresul al XIV-lea al partidului, întregul nostru popor s-a angajat într-o intensă muncă de exemplară dăruire și angajare revoluționară în vederea împlinirii și depășirii sarcinilor de plan, în vederea realizării ritmice, în structura prevăzută și la un nivel calitativ superior a producției fizice și a exportului, pentru că numai mobilizarea responsabilă și entuziastă constituie măsura adeziunii depline față de politica partidului, față de Hotărîrea Plenarei C.C. al P.C.R. privind realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția de secretar general al partidului, garanția certă a îndeplinirii ferme a opțiunii pentru socialism și comunism, pentru viitorul luminos al României.

„Amfiteatru"

În dezbaterea partidului a întregului popor Proiectul Programului-Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului

Perspective științifice, revoluționare cu privire la înfăptuirea socialismului și comunismului

După aproape un sfert de veac de la istoricul Congres al IX-lea al partidului, drumul parcurs de poporul român în construcția socialistă, sub conducerea partidului, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, rezultatele strălucite obținute în domeniul economic, social, al științei, învățămîntului și culturii constituie mărturiile cele mai convingătoare ale justeței politicii generale a partidului nostru, ale realismului obiectivelor sale fundamentale, ale uriașei forțe transformatoare a socialismului. Dezbaterea cu partidul, cu întregul popor a Programului-Directivă și a Tezelor pentru Congresul al XIV-lea, întemeiate pe aprecierile și orientările cuprinse în expunerile și cuvîntările din ultima vreme ale secretarului general al partidului, a evidențiat faptul că între partid și popor există o puternică unitate de gînd și faptă, că eroicul nostru popor muncitor, strîns unit în jurul partidului său revoluționar, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este ferm hotărît să-și făurească în mod liber și conștient propriul său destin — destinul socialist și comunist. Expunerea istorică a tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din octombrie 1989 a constituit o magistrală aprofundare politică și teoretică a opțiunii ferme și ireversibile a poporului nostru pentru socialism. Ea oferă, astfel, o perspectivă științifică, revoluționară cu privire la înfăptuirea neabătută a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și creare a condițiilor trecerii la afirmarea în viață a principiilor comuniste în toate domeniile de activitate.

Cunoașterea și înțelegerea justă a realităților economico-sociale

Inițiativa dezbaterii în partid, în întregul popor a problemelor socialismului, ale activității ideologice, politico-educative de dezvoltare a conștiinței revoluționare, de formare a omului nou, constructor conștient al socialismului și comunismului în România constituie expresia politică democratică a aspirațiilor și voinței de a pregăti la cea mai înaltă cotă a responsabilității revoluționare cel de-al XIV-lea Congres al partidului, care prin hotărîrile pe care le va adopta se va înscrie în istorie drept congresul marilor victorii socialiste, al triumfului principiilor socialismului științific în transformarea revoluționară a societății românești, al adevăratei suveranități și al independenței depline, economice și politice, a țării noastre. În acest context, Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. reprezintă documentul politic și teoretic menit să înarmeze partidul, întregul popor cu o cunoaștere și înțelegere justă a realităților economico-sociale, a legilor obiective, a principiilor socialismului științific, a concepției revoluționare și originale a partidului nostru cu privire la realizarea visului de aur al omenirii — comunismul.

Expunerea secretarului general al partidului reprezintă chintesența teoretică desprinsă din practica și realitățile so-

(Continuare în pag 3)

De la Congresul al IX-lea la Congresul al XIV-lea

Cultura şi înţelegerea comandamentelor superioare ale istoriei

Marile transformări revoluţionare din toate domeniile de activitate, care au avut loc după cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român, cînd în fruntea destinelor istorice ale poporului român a fost ales tovarăşul Nicolae Ceauşescu, genialul strateg al revoluţiei şi construcţiei socialiste, au determinat profunde mutaţii şi în domeniul culturii. Abia după anul 1965 se poate vorbi despre o cultură socialistă aşa cum şi-o închipuiau şi şi-o doreau teoreticienii clasici ai materialismului dialectic şi istoric, adică drept un sistem de valori, idealuri şi norme capabile să producă, prin acţiunea purtătorilor lui, saltul din imperiul necesităţii în cel al libertăţii. Făcînd parte din sistemul complex al activităţii ideologice, politico-educative, de formare a omului nou, constructor conştient al socialismului şi comunismului, cultura socialistă este singura cultură care deschide posibilităţi nelimitate de manifestare tuturor oamenilor, ajutînd masele populare să-şi depăşească spontaneitatea şi să se impună prin creativitate istorică. Principiul făuririi socialismului cu poporul şi pentru popor se fundamentează tocmai pe ansamblul fenomenelor de conştiinţă socială datorită cărora toţi oamenii muncii participă în mod activ şi conştient la edificarea noii societăţi, la înţelegerea superioară a priorităţilor politice şi sociale ale revoluţiei de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism.

Tipul de istorie consacrat în anii luminoşi de după cel de-al IX-lea Congres al partidului se caracterizează prin participarea conştientă şi în tot mai mare măsură a tuturor oamenilor muncii la îndeplinirea cuvîntului de ordine al partidului, la făurirea chipului nou al patriei socialiste, la înfăptuirea principalilor parametri ai civilizaţiei materiale şi spirituale. Socialismul abia, spunea Marx, va însemna pentru oameni ieşirea din preistorie şi intrarea în istorie, iar aparentul paradox se lămureşte dacă ne gîndim că prin participarea conştientă a maselor la istorie, aspect esenţial care de fapt defineşte istoria, se realizează împlinirea condiţiei umane. Politica partidului nostru în domeniul culturii poartă pecetea inconfundabilă a gîndirii secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, fiind o îndeplinire sistematică şi tot mai aprofundată a sarcinilor de transformare a culturii în factor de mobilizare a tuturor energiilor superioare ale participanţilor la efortul eroic al poporului de făurire a socialismului, fapt care poate fi urmărit în toţi cei 24 de ani care conturează Epoca Nicolae Ceauşescu, luînd ca moment de referinţă fiecare Congres al partidului, evenimente fundamentale care au cosolidat concepţia superioară despre lume şi viaţă a partidului nostru.

Congresul al IX-lea — moment de referinţă în viaţa social-politică

Aşa cum se arată în Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului, în desfăşurarea procesului revoluţionar în ţara noastră momentul de răscruce istorică l-a constituit Congresul al IX-lea, cînd în fruntea Partidului Comunist Român a fost ales tovarăşul Nicolae Ceauşescu, marele fiu al neamului, eroul comunist al naţiunii române. Analiza profundă şi exigentă întreprinsă în cadrul marelui forum al comuniştilor asupra primei etape a construcţiei socialiste s-a conjugat cu stabilirea de principii şi orientări de importanţă fundamentală pentru transformarea revoluţionară a societăţii româneşti. Or, pentru că o autentică cultură socialistă română nu se poate institui fără repunerea în drepturile ei legitime a glorioasei istorii naţionale, la Congresul al IX-lea a fost restabilit adevărul istoric privitor la originile, formarea şi dezvoltarea poporului român în spaţiul carpato-danubiano-pontic. În acelaşi timp, orientările istoricului Congres al IX-lea au promovat un spirit nou, revoluţionar în întreaga operă de construcţie socialistă, deschizînd un cîmp larg afirmării energiilor creatoare ale poporului, redînd naţiunii noastre sentimentul demnităţii şi încrederii în forţele proprii.

Este meritul incontestabil al secretarului general al partidului de a fi arătat, în tot ceea ce a făcut pentru înflorirea culturii noastre socialiste, că în afara dezvoltării puternice a conştiinţei istorice naţionale, a sentimentului continuităţii istorice, a ridicării pe o nouă treaptă a idealurilor seculare ale poporului român, de libertate şi dreptate socială, o cultură naţională este lipsită de conţinut şi n-are legătură cu viaţa, cu realitatea istorică revoluţionară pe care poporul o înfăptuieşte. Nu trebuie să uităm niciodată faptul că în închipuirea anumitor oameni politici, cultura noastră naţională urma să constituie o ramură exotică, dar totuşi o ramură, din „arborele" copleşitor al unui conglomerat cultural care ne ştergea specificul naţional şi cultural, dar, mai ales, nu trebuie să uităm că odată cu Congresul al IX-lea al partidului a devenit din nou posibil să învăţăm la şcoală despre marii noştri scriitori, despre cei care au conferit limbii române frumuseţea şi bogăţia sa, să putem să ne cîntăm cîntecele noastre naţionale, populare sau culte, patriotice sau de dragoste, să le cîntăm în limba română.

La Congresul al IX-lea al partidului s-a intensificat şi preocuparea de alocare a unor importante fonduri de investiţii activităţilor social-culturale: învăţămîntului, ştiinţei, culturii şi ocrotirii sănătăţii, ceea ce dovedeşte o concepţie complexă asupra legăturilor pe care o cultură naţională puternică trebuie să le întreţină cu celelalte componente ale vieţii economice şi sociale. În acest sens, nu trebuie uitate extinderea bazei materiale a învăţămîntului general şi superior, intensificarea activităţii editoriale, de presă, radio şi televiziune, construirea noilor edificii culturale, a teatrelor şi cinematografelor, a caselor de cultură şi centrelor de creaţie socialiste, a bibliotecilor, muzeelor şi sălilor de concerte.

Revoluţionarul program al partidului

Gîndirea novatoare a secretarului general al partidului s-a manifestat cu putere la Congresul al X-lea şi la Congresul al XI-lea ale partidului, cînd s-a conceput şi consolidat conceptul de „societate socialistă multilateral dezvoltată", cînd s-a elaborat magistralul document politic care este Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism. În cadrul conceptului „societate socialistă multilateral dezvoltată", cultura joacă un important rol în edificarea conştiinţei sociale a făuritorilor socialismului şi comunismului. Faptul că în înfăptuirea revoluţiei s-a adoptat o strategie globală de dezvoltare, care să nu dezvolte excesiv unele sectoare de activitate în dauna celorlalte, care să ducă la făurirea unei societăţi socialiste dezvoltate din toate punctele de vedere, a însemnat pentru cultura socialistă naţională un factor propriu de înflorire şi consolidare. Cultura socialistă este gîndită ca un factor structural al întregului progres social, care participă cu drepturi egale la înfăptuirea întregii strategii politice şi care beneficiază de avantajele dezvoltării tuturor celorlalte sectoare de activitate.

În ansamblul strategiei de edificare a societăţii socialiste şi comuniste, cultura socialistă are un rol bine determinat, care este exprimat în Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism : „Trecerea spre comunism va necesita dezvoltarea amplă a culturii, în sfera căreia intră totalitatea cunoştinţelor de care dispune la un moment dat societatea şi care sînt determinate de gradul dezvoltării forţelor de producţie, a tehnicii, a învăţămîntului, literaturii, artei, mijloacelor de informare în masă. Exprimînd nivelul civilizaţiei materiale şi spirituale a poporului, cultura va ajuta pe fiecare om să înţeleagă necesitatea şi comandamentele superioare ale istoriei, să participe în mod conştient la făurirea propriului destin, la ridicarea societăţii pe noi trepte".

Funcţia politică a culturii socialiste se îmbină în mod organic cu noul statut al omului în societate, întrucît profunda înnoire spirituală a societăţii noastre nu se realizează prin simpla postulare a principiilor abstracte ale umanismului socialist, ci prin aşezarea în centrul politicii generale a partidului şi statului de edificare a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare spre comunism, precum şi în centrul politicii culturale, a omului concret, căruia i se satisfac integral cerinţele de viaţă şi care este stimulat să-şi afirme în mod neîngrădit personalitatea şi creativitatea. În anii de profundă efervescenţă ai „Epocii Nicolae Ceauşescu", timp al împlinirii autentice şi al desăvîrşirii spirituale, dezvoltarea creaţiei şi a culturii beneficiază de un climat spiritual de excepţie, de un spaţiu practic nelimitat de afirmare a producţiilor artistice, din cele mai diverse genuri de artă şi interpretare. Astfel, în concepţia tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretarul general al partidului, cu privire la rolul artei şi literaturii în educarea maselor populare, la politica de făurire a omului nou, cu conştiinţă înaintată, făuritor al societăţii viitorului, urmărind promovarea spiritului umanist şi a patriotismului socialist, a concepţiei revoluţionare comuniste, afirmarea creatorilor şi oamenilor de cultură are loc în climatul benefic al creării şi promovării unui nou sistem de valori, corespunzător noii societăţi, materializînd orientările umanismului, valorificînd tezaurul moştenirii istorice, culturale şi axiologice progresiste şi exprimînd, în forme specifice, cerinţele tot mai complexe ale fiecărei etape a evoluţiei civilizaţiei noastre.

Ridicarea gradului de cultură şi cunoaştere a întregului popor

Un loc important în politica culturală a partidului nostru l-a jucat combaterea tendinţelor de subapreciere a tradiţiilor naţionale şi sociale progresiste, ceea ce dusese anterior la urmări negative asupra acţiunii politico-educative. În problema moştenirii culturale, partidul nostru s-a călăuzit după principiul continuităţii selective şi al delimitării nete de tot ceea ce este retrograd, de tot ce nu corespunde idealurilor socialiste, preluînd tot ceea ce este mai autentic şi valoros în creaţia populară, în domeniul creaţiei artistice culte, pentru a deveni bun în patrimoniul culturii socialiste româneşti, principii reafirmate cu putere la Congresul al XII-lea şi al XIII-lea ale Partidului Comunist Român.

În ceea ce priveşte exigenţele pe care partidul nostru, secretarul său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, le-au formulat cu privire la dezvoltarea culturii, a literaturii şi artei în special, acestea din urmă presupun în dezvoltarea lor o direcţie politică formativă şi constructivă, în sensul ca toţi creatorii şi oamenii de cultură să-şi închine talentul şi imaginaţia, crezul estetic şi moral pentru slujirea ideilor nobile ale progresului social şi politic, ale dezvoltării democraţiei muncitoreşti revoluţionare, ale dezvoltării spirituale a naţiunii socialiste, ale prieteniei şi păcii între popoare.

În centrul politicii culturale a partidului nostru, care se preocupă în mod intens de afirmarea posibilităţilor creatoare şi a sensibilităţii artistice a tuturor oamenilor muncii, a stat întotdeauna preocuparea de dezvoltare a gradului de cultură şi cunoaştere, de ridicare a nivelului conştiinţei socialiste, revoluţionare a întregului popor, fapt ce a dus la crearea Festivalului Naţional al muncii şi creaţiei libere „Cîntarea României", care s-a afirmat ca o vastă mişcare artistică de amatori şi profesionişti, ce oferă posibilitatea participării stimulative la cultură a fiecărui om al muncii. Acestei importante forme de manifestare a creativităţii întregului popor îi sînt rezervate în continuare funcţii importante în dezvoltarea culturii socialiste, întrucît, aşa cum se arată în Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului : „În această vastă activitate politico-educativă, culturală, să acţionăm mai intens pentru a da un conţinut tot mai larg Festivalului Naţional «Cîntarea României», să dezvoltăm puternic şi să folosim toate mijloacele de care dispunem — cluburile, căminele culturale, casele de cultură, teatrele — făcînd din ele puternice centre de formare a unei înalte conştiinţe socialiste, revoluţionare, patriotice a maselor".

Modelarea fizionomiei omului nou, înaintat, animat de un profund spirit patriotic, devotat trup şi suflet cauzei nobile a socialismului şi comunismului, făuririi celei mai drepte şi umane societăţi la care au visat spiritele avansate, revoluţionare de pretutindeni, idealurilor progresului, socialismului şi păcii în întreaga lume, constituie tot atîtea preocupări ale factorilor responsabili ai culturii socialiste şi ale protagoniştilor acestei culturi, a cărei funcţie primordială este şi va fi înţelegerea necesităţii şi a comandamentelor superioare ale istoriei luminoase pe care o trăim.

În dezbaterea partidului, a întregului popor Proiectul Programului-Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului

Perspective științifice, revoluționare cu privire la înfăptuirea socialismului și comunismului

(Urmare din pag. 1)

ciale ale României socialiste, din experiența politică a drumului parcurs de poporul nostru în construcția socialismului, fiind, totodată, un argumentat sistem de răspunsuri teoretice la tezele și concepțiile apărute pe plan mondial cu privire la făurirea socialismului și la perspectivele luptei revoluționare, ale dezvoltării generale a socialismului în lume, precum și un fundament științific revoluționar împotriva interpretărilor voluntariste și subiectiviste ale istoriei, regenerate în anii din urmă, cînd contradicția dintre socialism și capitalism a căpătat noi forme, mai voalate și mai greu de depistat pentru cei cu un nivel politic și ideologic scăzut.

Insistența cu care tovarășul Nicolae Ceaușescu a revenit în ultimele cuvîntări și expuneri asupra tendințelor de destabilizare a socialismului, asupra infiltrării unor forme ale teoriei dezideologizării relațiilor dintre state marchează o conștientizare a acutizării contradicțiilor dintre sistemele de interese ale socialismului și capitalismului. Astfel, în strînsă legătură cu teoria dezideologizării și depolitizării, doctrinele tehnocrate, pornind de la teza că progresul societății este determinat exclusiv de tehnică și tehnologie, neagă revoluția socială, revoluția socialistă, cărora le substituie revoluția tehnologică, precum și doctrinele convergenței, care consideră în esență că datorită impactului revoluției tehnico-științifice și evoluției relațiilor sociale, diferențele esențiale dintre socialism și capitalism dispar, că ele converg către un nou tip de societate, care nu e nici capitalist, nici socialist, fără a mai fi nevoie de o revoluție socială. Referindu-se la aceste aspecte secretarul general al partidului arăta în Expunerea la recenta Plenară lărgită a C.C. al P.C.R. că „în unele țări se adoptă măsuri care slăbesc pozițiile socialismului și deschid calea restaurării, sub diferite forme, a capitalismului. Unii declară deschis că doresc să ia drept model diferite țări capitaliste. Este greu însă de înțeles că se poate dezvolta și perfecționa socialismul, luînd ca model orînduirea capitalistă împărțită în clase de asupritori și asupriți.

De altfel, nu întîmplător unele țări capitaliste declară că sînt gata să acorde ajutor sub diferite forme, inclusiv financiar, în vederea înfăptuirii măsurilor care au drept scop dezvoltarea diferitelor poziții capitaliste și, în același timp, prin mijloacele de informare în masă preamăresc măsurile de lichidare a orînduirii socialiste".

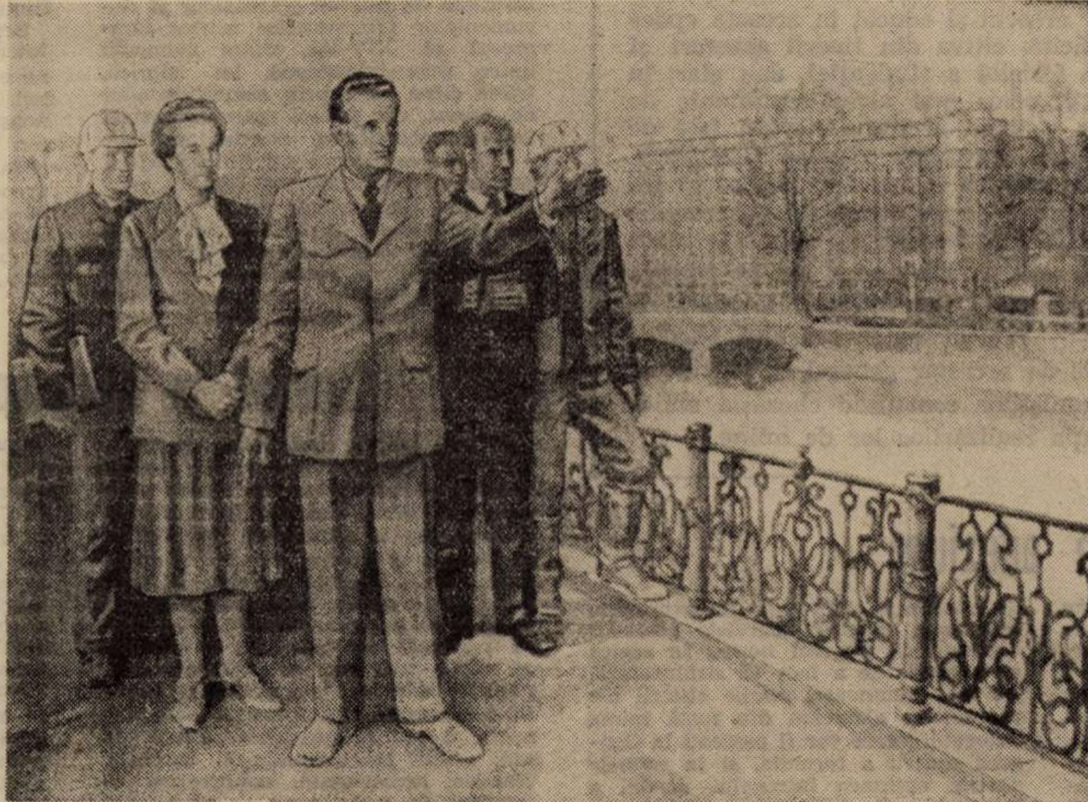

Rolul activității ideologice, politico-educative

Recrudescența propagandei care denigrează realizările socialismului cunoaște atît forme directe, cît și indirecte. Ambele forme au fost analizate pe larg în recenta Expunere a secretarului general al partidului, care a insistat mai ales pe formele disimulate de propagandă antisocialistă. Acestea din urmă, sub masca interesului pentru așa-zisele „drepturi ale omului", încearcă să strecoare cetățenilor ideea neîncrederii și îndoielii în cuceririle construcției socialiste, în superioritatea societății socialiste. Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, țara noastră este gata să participe la o largă dezbatere deschisă asupra felului în care se rezolvă problemele economice, sociale, de învățămînt, știință și cultură în cele două sisteme sociale opuse, asupra asigurării celor mai bune condiții de muncă și de viață, a soluționării acestor probleme în vederea ridicării bunăstării generale a popoarelor.

Posibilitatea transformării activității de formare a omului nou, constructor conștient al noii societăți într-un factor motrice constituie o sarcină extrem de importantă, în condițiile intensificării propagandei antisocialiste, ale penetrării ideilor acesteia în formele cele mai subtile, uneori greu detectabile. De aceea, sarcinile activității ideologice, politico-educative, așa cum au fost formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunerea la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. sînt deosebit de numeroase, ele fiind sarcinile și obiectivele care afirmă și consolidează valorile și principiile concepției revoluționare și ale politicii partidului, pe de o parte, sarcinile și obiectivele de apărare și explicitare a acelorași valori și principii față de atacurile propagandei antisocialiste, pe de altă parte, dar și cele de criticare și dezvăluire a adevăratelor intenții ale propagandei antisocialiste. În general, între aceste trei forme ale activității ideologice, politico-educative, legătura este strînsă.

Consecvența spiritului revoluționar

O simplă enumerare, fragmentară și nesistematică, a tezelor și concepțiilor avute în vedere ne dă o imagine sugestivă a complexității domeniului activității de formare a omului nou, constructor conștient al noii societăți. Între pozițiile ideologice și teoretice care solicită mai multă combativitate revoluționară sînt enumerate: tezele care falsifică realitatea istorică, etnică, lingvistică și arheologică a originii daco-romane și a continuității istorice neîntrerupte a poporului nostru în spațiul carpato-danubiano-pontic, pozițiile contrarevoluționare, revizioniste și naționaliste de orice fel; cele de negare a rolului hotărîtor al forțelor de producție, de pe pozițiile rămînerii țării noastre în stadiul de „țară eminamente agrară", a rolului fondului de dezvoltare și chiar a existenței proprietății socialiste, de stat și cooperatiste, tezele despre așa-zisa „economie de piață", despre „piața liberă" sau „socialismul de piață"; tezele care duc la negarea rolului statului, al partidului, a înseși democrației muncitorești-revoluționare și la orientarea spre democrația de tip burghez, sau a celor despre partidul-stat sau statul-partid, care au drept scop să dezorienteze și să creeze confuzii în rîndul partidului și maselor populare, tendințele spre așa-zisa „libertate de organizare", spre „liberalizare" și pluralism politic, tezele care susțin că socialismul n-ar mai corespunde noilor realități sau că trebuie readaptat pentru a fi pe placul capitaliștilor; noua ofensivă ideologică și politică de defăimare și subminare a socialismului, de amestec în treburile interne și de destabilizare a țărilor socialiste, de resuscitare a mijloacelor „războiului rece", de dezinformare a opiniei publice; teza agresivă cu privire la „descurajarea nucleară" etc.

Paleta activității antisocialiste cunoaște o asemenea diversitate, încît numai consecvența spiritului revoluționar poate asigura integritatea orientării politicii științifice a partidului nostru, evitarea deviaționismelor de stînga sau de dreapta. Tocmai de aceea, în spiritul Tezelor pentru Congresul al XIV-lea al partidului, al Expunerii tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R., prioritățile activității ideologice, politico-educative constau în elaborarea unei concepții unitare revoluționare, care să dea o perspectivă clară a mersului înainte spre socialism și comunism, care să elaboreze de pe acum căile de trecere treptată la înfăptuirea principiilor comuniste de muncă și viață, în înțelegerea corectă a preocupărilor legate de găsirea celor mai bune căi de construcție socialistă, de perfecționare a sistemului de proprietate socialistă și legat de aceasta, în organizarea unei consfătuiri largi a tuturor țărilor care construiesc socialismul sau se pronunță pentru calea spre socialism, pentru a dezbate și trage concluziile din experiența acumulată, precum și în punerea în evidență a noilor legi obiective ale socialismului, a înțelegerii juste a contradicțiilor în socialism, a necesității continue de soluționare a lor la timp, pentru a nu se acumula și a deveni antagoniste.

Fundamentul legic și teoretic al activității ideologice

Clarviziunea politică a genialului strateg al revoluției de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de creare a condițiilor de trecere treptată spre comunism, dovedită cu prisosință în elaborarea de-a lungul anilor a poziției consecvent științifice și revoluționare a partidului nostru, și-a găsit în Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R., o expresie strălucită care oferă poporului nostru posibilitatea înțelegerii adecvate a priorităților activității ideologice, politico-educative din această perioadă a înfăptuirii Programului partidului nostru. Reafirmarea de către secretarul general al partidului a opțiunii ferme a poporului nostru pentru făurirea socialismului și comunismului pornește de la întărirea fundamentului legic și teoretic al concepției noastre revoluționare și de la respingerea fermă a tezelor antisocialiste și revanșarde.

Complexitatea programului ideologic, politico-educativ, marile sarcini ale procesului revoluționar impun necesitatea istorică a realegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu, la cel de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român, în funcția supremă de secretar general al partidului, chezășie a îndeplinirii consecvente și revoluționare a misiunii istorice a partidului comuniștilor români, garanție a înscrierii Congresului al XIV-lea în istorie drept congresul marilor victorii socialiste, al triumfului principiilor socialismului științific în transformarea revoluționară a societății românești, al adevăratei suveranități și al independenței depline, economice și politice, a României.

Elena MATEI

Sensul iubirii

Erou al României

Eroul ne conduce clarvăzător în toate
Spre comunism pe drumul cel mai fertil și
drept,
Voința și credința într-un destin aparte
Sub tricolor, sub roșul șuvoi bătînd în piept.

Stindard deasupra țării, unic, întreg și demn
Vîslește-același soare în stema României,
Erou al României, sublim, ca la un semn
Îți dai dovada-ntreagă a dragostei de glie.

Avînd în gînd mîndrie și suveranitate,
Ci iată șansa bună de-a ne-mplini prin vremi,
Popor cu idealuri, în orice om străbate
Numele tău și-al țării prin care azi te chemi.

Jur-împrejur pe zarea pașnic largă,
În frunte munții, Dunărea pe poale,
Patria noastră, nouă întotdeauna dragă,
E-ntreagă în lumină și-n toate ale sale.

Și cît cuprinzi cu mintea ca fagurii-nmulțită,
În orice loc lucrează al lumii ei tumult,
Gigantic este sporul în patria iubită,
Și fiecare-și cere lui însuși spor mai mult.

În toamna grea de rodul pămîntului bogat,
În pacea unui soare din care flori se țes,
Poporul își exprimă statornic, răspicat,
Voința la al XIV-lea Congres.

Voința de mai bine, de nou, de bunăstare,
Se scrie cu lumină cuvîntul său ales,
E înțelept, temeinic și temerar, și mare
Cuvîntu-i lîngă fapta-mplinită înțeles.

Horia MITINCU

În întîmpinarea Congresului al XIV-lea al partidului

Ora fierbinte a mărturiilor de conştiinţă

Anii marilor prefaceri socialiste, pe care ţara noastră le-a înregistrat mai cu seamă după Congresul al IX-lea, au marcat în modul cel mai profund conştiinţele contemporanilor, martori, de la an la an, ai celor mai impunătoare realizări. Mărturisind acum, în ceasul fierbinte al celui de-al XIV-lea Congres, recunoştinţa pe care fiecare tînăr crescut şi educat în această epocă se simte dator s-o facă explicită, cîţiva din tinerii gazetari şi scriitori, aflaţi încă la vîrsta fericită a studenţiei, dau glas, în numele unei întregi generaţii, celor mai alese sentimente de stimă şi recunoştinţă faţă de partidul şi statul nostru, faţă de secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, într-un moment de maturitate politică în care au înţeles că tot ceea ce idealul lor creator le poate aduce atîrnă de generoasele posibilităţi pe care realităţile fără precedent ale epocii le oferă în fiecare clipă. Mărturisind, aşadar, adeziunea lor la politica înţeleaptă a partidului, aceşti tineri mărturisesc, totodată, şi convingerea lor fermă că realegerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu în suprema funcţie de secretar general al partidului la apropiatul Forum al comuniştilor constituie chezăşia anilor glorioşi ce au să vină, garanţia realizărilor lor de mîine.

Deplină adeziune

Increderea tînărului scriitor român în viitorul tării este netărmurită si de aceea. la fel ca întregul nostru popor. cu prilejul Congresului al XIV-lea al partidului. el caută a-si exprima în cuvintele cele mai fierbinti sentimentele sale de înaltă mîndrie patriotică. Nu poate fi mîndrie mai mobilizatoare decît aceea de a te sti contemporanul unei epoci de mari efervescente creatoare. de a fi constructorul devotat al socialismului si comunismului. visul de aur al omenirii. Ampla dezbatere a documentelor de partid pentru marele forum al comunistilor a deschis noi orizonturi de inspiratie si pentru noi. tinăra generaatie de creatori ai tării. a energizat talentele noastre intru idealul de a descrie marele efort constructiv al poporului. noua înfătisare a patriei. glorioasele ctitorii ale Epocii Nicolae Ceauşescu.

Congresul al XIV-lea al partidului va stabili orientările generale ale dezvoltării noastre social-economice si cultural-educative pentru următorii ani. va trasa jaloanele fundamentale ale societății românesti în ascensiunea sa neabătută către o nouă etapă a devenirii sale socialiste si comuniste. Cu deplina adeziune a sufletelor noastre fată de mersul înainte al dezvoltării României către cele mai înalte piscuri de civilizatie si progres. ne exprimăm satisfacția pentru măretele realizări obținute de poporul nostru în eroica sa hotărîre de a face să strălucească. tot mai luminoase. marile ctitorii ale patriei. ne alăturăm din toată inima delegatilor care vor fi prezenti la Congres pentru a formula. si în numele nostru. optiunea întregului partid. a întregului nostru popor pentru ca tovarăşul Nicolae Ceauşescu să fie reales în înalta functie de secretar general al partidului. garantie fundamentală a continuării neabătute a înaintării glorioase a României socialiste spre alte mărete victorii de muncă si inspiratie creatoare.

Spiritul clarvăzător al celui mai iubit fiu al poporului nostru. tovarăşul Nicolae Ceauşescu, se află la temelia tuturor măretelor noastre realizări din anii ce au urmat Congresului al IX-lea al partidului. geniul său politic va însufleti si în continuare increderea tuturor fiilor patriei în viitorul nostru demn si luminos, va face ca prestigiul României să crească în lumea contemporană. titlu de noblete a unui popor harnic si devotat idealurilor socialismului. păcii si colaborării internationale.

Liliana GHICULESCU

Prezentul nostru

Din ce în ce mai implicați. mai apropiați cu inima si cugetul nonstru în efervescenta creatoare pe care a declanșat-o dezbaterea documentelor programatice pentru cel de-al XIV-lea Congres al partidului. din ce în ce mai conștienti că aceste documente reprezintă o strălucită sinteză a principalelor directii de actiune pentru devenirea comunistă a patriei. noi. tinerii creatori. aflati încă pe băncile amfiteatrelor. ne facem o frumoasă datorie de constiintă să mărturisim că tot ceea ce am dobîndit. în sens înalt spiritual. în acesti ani se datorează minunatelor conditii create de partidul și statul nostru. sub îndrumarea statornică a secretarului general al partidului. tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Ne facem. asadar. o datorie din a recunoaste. în astfel de superbe confesiuni. că noi. toti cei care ne încercăm în creatia literară si artistică. animati de frumoasele idealuri insuflate de spiritul clarvăzător al documentelor programatice pentru Congresul al XIV-lea. trăim momente unice. prin importanta lor istorică. trăim clipe care. prin semnificația lor de durată. vor deveni repere esențiale pentru maturitatea noastră politică.

Iată de ce a scrie azi. în atmosfera emulativă conturată sub semnul unor asemenea evenimente care jalonează destinul patriei si. odată cu el. pe acela al generației noastre. înseamnă a da glas unor sentimente de înaltă mîndrie patriotică. sentimente care constituie însăși esenta creatiei noastre asezate sub semnul idealurilor majore ale comunismului. Scriem. asadar. si creăm în spiritul unei solidarități adînci cu tot ceea ce se petrece în jurul nostru. cu marile prefaceri care au înălțat epoca noastră la rangul de simbol istoric în eternitatea ființei noastre naționale.

Scriem. prin urmare. cu convingerea tot mai subliniată că nimic din ceea ce ne e drag nu poate rămîne străin hîrtiei pe care ne asternem gîndurile noastre de tineri comunisti. că nimic din ceea ce ne defineşte si ne marchează devenirea nu se poate sustrage preocupărilor noastre majore. acum. în ceas de sărbătoare. cînd apropiatul Congres vine să consfintească. o dată în plus. prezentul de exceptie al patriei. al nostru. al tuturor.

Elena IORGA

Semnînd în contemporaneitate

Și iată. astăzi. participînd deplin la unul din marile momente ale istoriei noastre contemporane cu uriase rezonante în viitor. îmi vin în minte. ca o necesitate a exprimării irepresibile și plenare a emoției de care sînt cuprins. acele ritmuri fierbinți si perfecte. acele poeme angajante. pline de patriotism. acele cuvinte mari. în stare să cuprindă un adevăr fundamental al vieții noastre. al extraordinarei noastre trăiri în plină și deplină lumină a consacrării glorioase pe toate planurile a patriei noastre socialiste. Si iată. astăzi. mărturisindu-mi întreaga vibrație. apartenenta. entuziasmul si fericirea de a fi tînăr activ si devotat printre tinerii activi si devotati ai Epocii Nicolae Ceausescu. fii ai acestei mărețe istorii prin nasterea. prin educatia primită. prin aspiratiile înălțătoare ce ni le inspiră. prin optimismul revoluționar cultivat cu grijă părintească. prin încrederea totală în partid si în liniile directoare ale politicii sale întelepte. prin exemplul. în primul rînd. de eroic si neclintit patriotism revoluționar al secretarului general al partidului. tovarăşul Nicolae Ceauşescu. admirînd si elogiind dinamismul si consecventa sa clarvăzătoare, adaug la marea mea mărturisire un amănunt cu valoare de crez colectiv. ce tine de puterile mele. de visul meu pe care mă leg să-l împlinesc. de a mă perfectiona pînă la strălucire. pentru a justifica toată increderea acordată mereu. visul de a-mi pune talentul si priceperea în slujba patriei. în serviciul ei. spre înălțarea valorilor si gloriei sale în timp. Istoria ne e plină de evenimente la care participarea noastră. a tinerilor. este imperios necesară. evenimente cu profunde semnificatii pe care le descifrăm cu atenție si care ne solicită prezența efectivă. eficace. Secretarul general al partidului. tovarăşul Nicolae Ceauşescu. a rostit această chemare cu orice prilej. în virtutea încrederii sale în tineretul patriei. tineret ale cărui energii se fixează si se vor fixa cu strălucire în edificiile socialismului pe pămîntul fertil al României socialiste. Realegerea tovarăşului Nicolae Ceausescu în suprema funcție de secretar general al partidului. exprimînd fierbinte și vointa întregului popor la Congresul al XIV-lea al partidului. este un eveniment istoric de primă si unică mărime. un eveniment memorabil. de o importantă covîrșitoare pentru succesul în continuare al politicii țării noastre. drumul mereu ascendent al României socialiste spre zările de aur si spre piscurile comunismului fiind astfel garantat prin prezenta neîntreruptă a geniului vizionar al tovarăşului Nicolae Ceauşescu la cîrma țării. Gîndirea sa genială si cutezanta sa revoluționară declanșează. dirijează și canalizează în cel mai înalt grad si cu cel mai convingător spirit revoluționar energiile întregului popor spre lumina durabilă a prezentului şi spre strălucirea unui viitor al nostru, al tuturor, încununat de dovezi palpabile, de monumente grandioase, de fructele muncii noastre neîntrerupte în toate domeniile. În creaţiile noastre reflectăm fidel o realitate măreață, la care au aspirat de-a lungul istoriei atîtea generatii de luptători. visul lor de aur împlinindu-se. iată. prin justețea politicii consecvent revoluționare, consecvent socialiste a partidului, prin geniul inegalabil al marelui nostru conducător, a cărui dragoste pentru țară și popor se manifestă consecvent, într-un dialog fertil. Învățînd, în condițiile strălucite ale istoriei noastre de astăzi. ne iubim în mod exemplar patria. pătrunsi de credinta că destinul ei bun depinde si de efortul nostru neintrerupt. iată. trecem în revistă imaginea tînără. dar de o complexitate uimitoare. a României. ctitoriile grandioase ale epocii noastre fixate în timpul acesta istoric. rememorăm pentru sufletul nostru si dorinta de a fi. acum si în toată devenirea noastră. solii de nădejde ai țării. În această aspiratie. modestia nu

În întîmpinarea Congresului al XIV-lea al partidului

mai poate avea nici o valoare. cîtă vreme ea exprimă un crez, un ideal, un angajament solemn rostit din toată inima în puterea si în numele celui mai sincer si adînc patriotism. Sîntem fii ai acestui neam, fii ai acestui timp și sîntem în chip definitoriu dăruiți lui în întregime. Inima si mintea noastră ne încredințează că vom face totul pentru ca munca si talentul nostru să rodească semnificativ si bogat. Vom face, deci, totul, pentru ca sevele inimii noastre să împlinească șuvoiul rodnic al unei întregi generații de creatori semnînd în contemporoaneitate, devotati acestui moment plin de măreție si sărbătoresc, minunat moment si meritat moment al istoriei noastre contemporane.

Sorin DĂNESCU

Chipul nou al omului de mîine

Pentru noi, tinerii care ne pregătim azi pentru a deveni mîine dascălii de care țara are nevoie în mersul ei neabătut spre zările luminoase ale socialismului multilateral dezvoltat și ale comunismului, modelatori devotati ale viitoarelor constiinte politico-revoluționare, strălucitele documente programatice ale Congresului al XIV-lea, precum și prețioasele îndemnuri adresate tuturor oamenilor muncii de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în cadrul magistralei Expuneri prezentate la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R., se constituie într-un nou, însuflețitor si neostenit program al creației revoluționare pentru a încununa cutezătorul proces revoluționar pe care-l parcurgem cu reale si semnificative contribuții publicistice, care să oglindească uriașa si clocotitoarea muncă a eroicului nostru popor muncitor. Tovarășul Nicolae Ceaușescu ne îndrumă cu admirabilă consecventă pe cel mai sigur si fertil drum artistic, acela al inspirației din viața si munca poporului nostru, filon prețios si inepuizabil din care trebuie să se inspire toți autenticii creatori și artiști care, prin complexa lor activitate, trebuie să servească cu devotament construcția socialismului și comunismului. Iată de ce sarcina noastră, de a contribui cu tot elanul revoluționar si puterea de creație artistică la slefuirea chipului nou al omului de mîine, trebuie să incumbe cu necesitate obiectivă și necontenita preocupare pentru ridicarea și lărgirea nivelului general de cultură al poporului nostru, pentru educarea prin tot ceea ce scriem spre întărirea frontului politico-ideologic, pentru lărgirea orizontului de cunostințe cu cele mai înaintate adevăruri materialist-dialectice despre om, natură și societate. Nu vom precupeți nici un efort pentru împlinirea acestor nobile responsabilități de care sîntem pe deplin constienți că ne revin și vom face totul pentru a ne ridica la înălțimea exigentelor cu care am fost investiți de partid, de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceausescu, a cărui realegere în suprema funcție de secretar general al partidului la marele forum al comuniștilor o susținem cu toată ardoarea, ca chezășie sigură a îndeplinirii mărețelor programe de dezvoltare economico-socială în ascensiunea revoluționară a României spre cele mai inalte culmi ale socialismului și comunismului — visul de aur al omenirii.

Dan ANGHEL

Despre oamenii acestei epoci

Scriu despre mine și despre ceilalți, deci scriu despre oamenii acestei epoci. Dau realității de zi cu zi o formă care reflectă angajarea fermă în concretețea acerbă a faptelor de muncă, viață trăită în chip comunist. Secera și ciocanul au crescut în sîngele meu, îmi aleargă prin vine, simt furnicături în buricele degetelor — și atunci întind mîna după coala de hîrtie, după imaculata coală de hîrtie si scriu. Despre ei, oamenii acestei epoci de aur și lumină, inegalabilă în istoria noastră de peste două mii de ani, despre oamenii Epocii Nicolae Ceaușescu.

Scriu despre ei, căci oamenii acestei epoci au clădit cu bratele si cu sîngele lor această tară, asa cum o vedem și cum o simțim în aceste zile, mai puternică decît oricînd. Căci, deschizînd larg ochii, ne putem da seama cu ușurință ce etapă capitală în istoria patriei s-a clădit pas cu pas de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român încoace. Iar acum, în zilele premergătoare Congresului marilor victorii socialiste, am citit, aidoma tuturor cetățenilor țării, magistralele teze si idei formulate în documentele pregătitoare pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român, orientările formulate cu o desăvîrșită clarviziune de către tovarășul Nicolae Ceausescu, secretarul general al partidului — documente care deschid noi si grandioase perspective afirmării libere și creatoare a omului nou, promovării cu maximă consecvență și responsabilitate a strălucitelor principii ale umanismului revoluționar.

În acest context, cuvintele rostite asupra necesității stringente a ridicării mai puternice a nivelului activității de creație literară si artistică au accentuat imperative punctate necontenit din 1965 încoace, precum acela al literaturii ca puternic factor de ridicare a constiinței revoluționare, de dinamizare și ridicare a nivelului general de cultură al întregii națiuni.

Acest apel general către calitate si combativitate vine să critice încă o dată evazionismul, dușmanul de moarte al consecvenței si intransigenței într-o activitate care presupune, mai întîi de toate, o miză morală si etică — o miză politică, deci.

Oare mai era nevoie s-o spunem ? Realitățile patriei noastre nu pot fi în nici un chip eludate, acesti oameni minunați nu pot fi reflectați de o artă făcută de dragul artei, străină de misiunea sa progresistă, de ridicare a constiinței patriotice si revoluționare a întregului nostru popor. Vor fi acestea lucruri care se vor demonstra de la sine : marile victorii socialiste le vor impune cu siguranță și cu răspundere.

Dan MILOTINESCU

Încredere în viitor

Perioada de mare efervescență revoluționară pe care o trăieste în aceste momente istorice România socialistă pune în seama noastră, a tuturor creatorilor de bunuri materiale si spirituale, sarcini sporite, concretizate mai ales în analiza temeinică, riguroasă, realistă a întregii noastre activități, din perspectiva necesității de a răspunde prin noi fapte de creație comandamentelor dezvoltării si bunăstării patriei.

Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român subliniază că „punind în centrul preocupărilor omul, cerințele sale de viață materială și spirituală, socialismul va înfățișa lumii materializarea unei viziuni noi, superioare, despre civilizație, despre relațiile dintre oameni și destinul omului în societate". Construcția socialistă, progresul multilateral, continuu al patriei înseamnă o activitate cît se poate de concretă din partea fiecărui fiu al națiunii noastre socialiste. Înseamnă, totodată, o implicare efectivă și activă din partea fiecăruia dintre noi. Obiectivele fundamentale de viitor, asa cum sînt prefigurate în Proiectul Programului-Directivă sînt mărețe, istorice, iar realizarea lor presupune nu numai buni profesioniști în fiecare domeniu de activitate concretă, dar și entuziasmul angajării plenare a tuturor, încrezători în viitor, în marele efort creator al națiunii. Rolul nostru, al tinerilor creatori de literatură și artă, își revendică de aici o nobilă îndreptățire patriotică.

De aceea, în cursul dezbaterii documentelor programatice ale Congresului, întregul popor a subliniat importanța răspunderii ce ne revine ca proprietari, producători si beneficiari ai tuturor bunurilor din țară, necesitatea de a crea climatul de exigență și stimulare cel mai prielnic dezvoltării constiinței revoluționare, înaintate, a formării omului nou, cu un mod de gîndire si comportament socialist, care să dea dovadă permanent de inițiativă și spirit creator.

Secretarul general al partidului a evidențiat frecvent însemnătatea esențială a construirii socialismului cu poporul și pentru popor. De la această teză fundamentală avem de învățat permanent și noi, creatorii de bunuri spirituale, tineri sau mai puțin tineri, pentru a pune întotdeauna produsele muncii noastre în slujba poporului si socialismului, în deplină concordanță cu idealurile mărețe ale comunismului, visul nostru de aur.

Am urmărit cu mare atenție și deosebit interes magistrala Expunere a tovarășului Nicolae Ceausescu cu privire la problemele socialismului, ale activității revoluționare, de formare a omului nou, constructor constient al socialismului si comunismului în România, prezentată la recenta Plenară a C.C. al P.C.R., fiind ferm hotărîți să facem totul pentru a demonstra că si în domeniul inspirației creatoare zămislitoare de literatură si artă se face simțit suflul revoluționar al mărețelor realizări pe care le înfăptuim în epoca pe care cu mîndrie patriotică o numim cu numele celui mai iubit fiu al poporului, „Epoca Nicolae Ceaușescu".

Simona CORLAN

Înaltă responsabilitate

Atmosfera de profundă emulație creatoare și puternică efervescentă patriotic-revoluționară în care întregul nostru popor dezbate, cu înaltă responsabilitate comunistă, strălucitele documente programatice ale celui de-al XIV-lea Congres al partidului precum și magistrala Expunere a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, prezentată la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 24—25 octombrie a.c., însuflețitorul elan ce animă toate colectivele de oameni ai muncii pentru obtinerea celor mai bune rezultate în toate domeniile de activitate, în întîmpinarea Congresului marilor victorii socialiste, al deplinei independente economice si politice, reprezintă si pentru noi, tinerii gazetari, un fertil si mobilizator cadru pentru formarea si afirmarea noastră ca autentici mesageri ai acestei epoci, ai României, în mersul neabătut, revoluționar spre făurirea socialismului multilateral dezvoltat si a comunismului în țara noastră. Sîntem pe deplin responsabili că pentru transpunerea în practică a adevărului subliniat de iubitul nostru conducător de partid si de stat după care învățămîntul, stiința și cultura trebuie să fie puternice forțe ale progresului social, că tînăra generație trebuie să fie în permanență promotoare a noului, a valorii autentice în domeniile largi ale științei și cunoașterii universale, noi, sîntem direct răspunzători că luminoasele perspective de dezvoltare economico-socială prefigurate cu claritate în Proiectul Programului-Directivă și în Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului se vor împlini prin contribuția esențială pe care tinerii sînt chemați să și-o aducă. De aceea, ne angajăm în numele tuturor gazetarilor și creatorilor tineri că vom face totul pentru a fi la înălțimea sarcinilor ce ne revin, că vom răspunde prin noi si minunate fapte de învățătură și muncă încrederii statornice acordată de partid, de stimatul nostru conducător de partid si de stat, tovarășul Nicolae Ceausescu, a cărui realegere în functia supremă de secretar general al partidului la cel de-al XIV-lea Congres o susținem cu înflăcărare, ca chezășie sigură a făuririi noului chip al scumpei noastre patrii în mersul ei neabătut spre cele mai înalte culmi de progres și civilizație.

Cătălina NĂSTASE

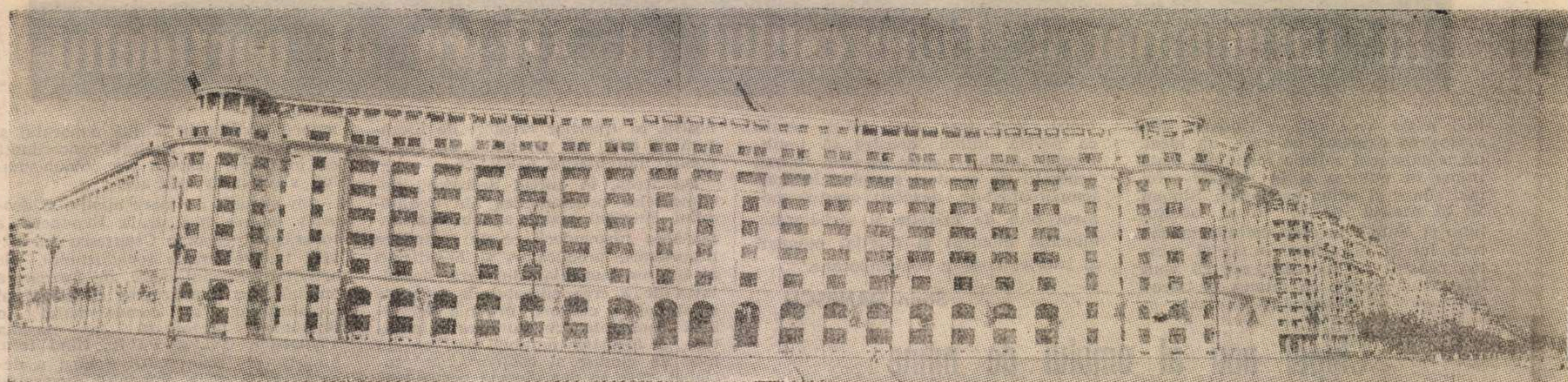

Ctit

Perpetu

De la Congresul al IX-lea al partidului s-a scurs, intr-un ritm care a fost al propriei noastre vieți, aproape un sfert de veac. In acești ani de glorioase izbînzi in toate domeniile de activitate chipul țării ne-a apărut, parcă sfidînd trecerea vremii, de fiecare dată mai luminos, mai proaspăt. Nenumărate ctitorii ale acestei epoci, pe care o numim, cu bucuria sinceră a recunoștinței, „Epoca Nicolae Ceaușescu“, și-au pus amprenta, in modul cel mai fericit, asupra tuturor orașelor țării. Din Capitala patriei, din București, iradiază, însă, cea mai puternică efervescență a reconstrucției, cea mai ardentă tensiune a muncii. Căci tot ce s-a construit in acești ani, și continuă să se construiască, reprezintă o dovadă de netăgăduit a vocației edificatoare a poporului nostru care, sub indrumarea partidului, a secretarului său general, și-a reevaluat energiile in scopul celor mai nobile idealuri. Imaginea de azi a Bucureștiului e chiar imaginea realității in care trăim. Și, încă mai semnificativ, e chiar izvorul de inspirație pentru creația tinără, sursa inepuizabilă a noilor opere de artă. Un prilej fericit și pentru colaboratorul nostru, studentul-gazetar Tiberiu Papahagi, de a readuce in paginile revistei secvențe din marile împliniri ale prezentului in acest reportaj consacrat tinereții fără bătrinețe a Capitalei.

Ca intr-o carte deschisă

Bucureștiul, inima țării, este cu adevărat un oraș reprezentativ și aceasta pentru că in transformarea sa continuă, in profundele innoiri care-i intineresc chipul an de an, Capitala dă tonul tuturor celorlalte localități angajate intr-o semnificativă refacere. Asemenea Bucureștiului, fiecare colț al patriei trăiește o perioadă de puternic avint creator și de innoire revoluționară, intregul popor muncind zi de zi, ceas de ceas, pentru prefigurarea măretelor obiective și transpunerea lor in realitate. Și mai este reprezentativă Capitala pentru că aici și-au dat mîna locuitorii din intreaga țară, fiecare asumîndu-și angajamentul, tradus exemplar in faptă, de a se intrece pe sine. Astfel incit astăzi, trecînd prin oraș, oamenii fiecărui județ pot alătura cu mîndrie partea realizată de miinile lor, fie aceasta clădire sau cvartal de blocuri, amenajarea complexă a riului Dîmbovița sau metroului. Și este normal să fie așa pentru că Bucureștiul ne aparține tuturor in egală măsură. Este inima țării care bate profund in fiecare dintre noi, este deplina ilustrare a capacității noastre de a munci din ce in ce mai bine.

Pe bună dreptate s-a spus despre orașul de pe Dîmbovița că este un oraș ce intinerește cu fiecare an ce trece. Zestrea sa edilitară crește in proporție geometrică. Vechile cartiere, modeste, nu de puține ori insalubre, au dispărut de multă vreme, cedînd terenul construcțiilor moderne, in același timp estetice, confortabile. Pentru a da un singur exemplu, ales la intîmplare din intreaga suită de remarcabile realizări, Calea Moșilor, astăzi una dintre cele mai elegante artere, era nu cu multă vreme in urmă un conglomerat de case mici, in majoritate cu unul-două etaje, cu un aspect amintind mai degrabă de un tîrg prăfuit pierdut in cine știe ce colț uitat de provincie. Și dacă n-ar fi imaginile păstrate in arhivele cu documente, i-ar fi greu oricărui trecător să-și reamintească cum a arătat mai demult zona.

Intre marile realizări ce urmează a fi incheiate in cel mai scurt timp cu putință, un loc deosebit il ocupă zona centrală a orașului, reușită de prestigiu cuprinzînd clădiri de o factură deosebită, armonios închegate intr-un tot unitar. Marele bulevard Victoria socialismului, arteră deja admirată și invidiată de vizitatorii din intreaga lume, va include, insumate in monumentalele sale construcții, intreaga măiestrie, creativitate și hărnicie a maiștrilor români, urmînd a constitui intr-o emblemă a iscusinței și voința poporului nostru de a se dezvolta neabătut, liber și independent, de a ajunge in cel mai scurt timp, prin puterile proprii, sub indrumarea inteleaptă a partidului și a conducătorului său iubit, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la cele mai inalte culmi de civilizație și progres.

Capacitatea intregului popor stă inscrisă in clădirile Capitalei ca-ntr-o uriașă carte deschisă, spre a fi citită, veacurilor viitoare. O carte de mare frumusețe și valoare, amintind, prin toate lucrăturile-i măiastre, de rafinamentul vechilor manuscrise.

In aceste haine noi, Capitala a sărbătorit anul acesta 530 de ani de la prima atestare documentară. Primul act avînd menționat pe el București a fost emis de Vlad Țepeș, la data de 20 septembrie 1459 (6968), și a fost adresat unor mici feudali din Mehedinți, constituind hrisovul de intărire al posesiunilor din Ponor. Același domnitor avea să construiască o cetate dreptunghiulară de 700 mp in jurul căreia s-a delimitot o suprafață de 20.000 mp unde, ulterior, se va construi Curtea Domnească (cunoscută sub numele de Curtea Veche), avînd grupate in jur clădirile meșteșugarilor și comercianților.

Dar orașul are o vechime mult mai mare. Importante dovezi istorice datînd de acum 150.000 de ani s-au descoperit de mai multă vreme. Acestora li s-au adăugat altele, numeroase descoperite cu ocazia amenajării complexe a riurilor Dîmbovița, Argeș și a canalului Dunăre—București. Din epoca bronzului datează, printre altele, și cele două culturi Glina și Tei (denumite după locul unde-au fost locuite). Există numeroase semne ce atestă existența unor forme organizate de viață, ajungînd pînă la un mare rafinament artistic, incă din cele mai vechi timpuri. Chiar numele orașului, atribuit prin tradiție unui cioban ce s-ar fi stabilit aici cu oile sale, Bucur, este un nume de origine traco-daco-getă, fapt ce poate fi demonstrat fără putere de tăgadă.

Și, dacă data exactă a stabilirii pe malul Dîmboviței a acestui personaj legendar a rămas invăluită in mister, se știe in schimb că-n a doua jumătate a secolului XIV, remarcîndu-se importanța orașului, s-a construit aici o cetățuie ce ocupa spațiul situat la intersecția străzilor (de astăzi) 30 Decembrie și Soarelui, care avea o suprafață de 160 mp, un șanț de apărare de 3 m și era construită din cărămidă, fiind acoperită cu bîrne și olane. Din nefericire, n-a rezistat multă vreme, fiind incendiată și distrusă la inceputul secolului următor. Nucleul orașului s-a constituit pe malul stîng al Dîmboviței, in zona unde aceasta strîngea apele Bucureștioarei (de multă vreme secată) in porțiunea delimitată, in mare, de Piața Unirii și Podul Șerban Vodă, Malul drept al Dîmboviței va fi locuit abia in secolele XV—XVI.

Populația Bucureștiului va crește, in patru secole, de aproape 50 de ori, de la 2000 in veacul al XV-lea, la 100.000 de persoane la 1821, in timpul lui Tudor Vladimirescu, o creștere ce va fi continuată in anii următori, ajungîndu-se la marea aglomerare urbană de astăzi, Bucureștiul fiind unul dintre cele mai mari orașe din Balcani și din Europa.

Nu vom face acum o descriere amănunțită a Capitalei ; frumusețea sa adunată in atîtea și atîtea locuri distincte a fost deseori cîntată, s-au scris cărți, s-au publicat mii de reportaje despre marele oraș. Cel mai frumos reportaj însă il poartă fiecare dintre noi in suflet. Fiecare om poate și trebuie să admire, să prețuiască la justa lor valoare măretele realizări de astăzi, să contribuie după priceperea și puterile sale la realizările ce vor urma.

Metroul, această minune cotidiană

Metroul, această minune cotidiană, a intrat in obișnuința noastră. Ni se pare că-l avem de cînd lumea. Și totuși, n-a implinit anul acesta decît zece ani. Privind înapoi in timp, cît de îndepărtată ne apare clipa cînd, cuprinși de curiozitate, mii și mii de bucureșteni, ca și atîția alții aflați in trecere prin Capitală, căutau să vadă lucrările ce se desfășurau pe tronsonul Semănătoarea — Timpuri Noi (primul tronson din istoria metroului românesc), îndărătul panourilor care purtau binecunoscuta inițială M. Oricine ar fi privit atunci ar fi văzut o muncă intensă. S-a lucrat eroic, contra cronometru, realizîndu-se cu forțe proprii, cu idei proprii, prin capacitatea proprie, una dintre cele mai importante ctitorii ale Epocii Nicolae Ceaușescu. S-a lucrat intr-un teren instabil, un teren mustind de apă, de fapt un sol format de mîlul adus, vreme de veacuri, de Dîmbovița. Priveam furnicarul de oameni, utilaje și mașini care lucrau cu inverșunare, atît iarna cît și vara, pentru a-i da Capitalei chipul său de astăzi. Priveam rețeaua de conducte cu abur care incălzeau iarna betoanele : in Titan am văzut o „fabrică de frig“. Mai tîrziu am aflat că este printre cele mai mari din țară și a servit la dezghețarea pămîntului imbibat cu pînze freatice. Numai așa s-a putut lucra aici : numai după ce pămîntul a devenit, prin înghețare, mai dur decît roca s-a trecut la modelarea lui, la arcuirea lui metru cu metru.

Ne plimbăm cu metroul, ne deplasăm la școală, la locurile de muncă, la prieteni. La dispoziția noastră, circulă nouăsprezece ore pe zi. Parcurgînd istoria metroului, prima dată care trebuie memorată este 25 noiembrie 1974. Atunci s-a hotărît imbunătățirea racordurilor Capitalei, s-a hotărît construcția viitorului metrou. Peste cinci ani, la 19 decembrie, odată cu inaugurarea primului tronson, această hotărîre prindea viață în mod strălucit. Se realiza astfel visul vechi al bucureștenilor, propus de cîteva ori de la inceputul secolului, prima dată de către inginerul Dimitrie Leonida, un vis pe care generația noastră actuală a avut forța, priceperea și cutezanța, sub îndrumarea partidului și a genialului său conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu, să-l ducă la capăt, să-l transforme in realitate.

In același an 1979 au inceput lucrările la cea de-a doua magistrală, arteră de maximă importanță ce unește două zone industriale, aflate la depărtare, inițial din cauza legăturilor dificile, IMGB și platforma Pipera. Magistrala a doua a ridicat însă probleme deosebite, mobilizînd energii creatoare nebănuite. S-au invins, prin soluții proprii, greutățile datorate terenului, subtraversării primei magistrale a riului Dîmbovița și a lacului Herăstrău, cu un sol destul de labil. Ore intregi de incordare au fost necesare pentru a se realiza această performanță validată de practică.

Mai aproape de noi, anul 1987 a fost anul celei de-a doua magistrale. Și de fiecare dată a fost a douăzeci și patra zi a lunii : mai intîi ianuarie, cînd s-a dat in folosință primul tronson al magistralei : IMGB — Unirea II și apoi octombrie, cînd călătorii beneficiau de intreaga magistrală.

Anul acesta a fost marcat de inaugurarea celei de-a treia magistrale. Am călătorit atît de mult cu metroul pe această din urmă linie, incît am impresia, firește ireală, că este parcă mai veche decît toate. Odată cu ultima magistrală s-a realizat decongestionarea uneia dintre zonele de foc ale Capitalei : artera Mihai Bravu — Ștefan cel Mare, cu sutele de străzi aferente.

La ora actuală, cea mai mare parte din bucureșteni ca și cei aflați aici cu diverse probleme circulă zilnic cu metroul. Și fiecare dintre aceștia cîștigă un timp prețios. Pentru că traseul metroului, traseu fără piedici, stopuri, ștrangulări, traseu pe care nu-l afectează starea vremii, indiferent dacă ninge, plouă sau e soare arzător, este cel mai rapid. Bunăoară, pentru a străbat traseul IMGB-Pipera, iți sînt necesare cam 35 de minute, in vreme ce inainte de construcția metroului celui ce străbătea aceeași distanță cu autobuzul ii erau necesare nu mai puțin de o oră și jumătate — două.

Metroul a fost și va fi un șantier al infrățirii. Mii de oameni din intreaga țară și-au dat concursul la realizarea lui. In afara muncitorilor, inginerilor și tehnicienilor, in afara minerilor veniți special, numeroase institute de cercetare și invățămînt superior au participat cu ideile, planurile și proiectele lor îndrăznețe și realiste la marea construcție cu care ne mîndrim azi. Acest uriaș șantier, adevărat amfiteatru al muncii, nu s-a terminat. In fața constructorilor stau alte sarcini mobilizatoare: mai intîi construcția tronsoanelor Basarab — Laromet și Leontin Sălăjan [illegible] Platforma industrială Dudești, apoi alte [illegible] alte magistrale și, nu peste multă vreme noi orașe vor beneficia de metrou. E ceea ce spunea, mai demult, unul dintre constructori intr-un interviu: „e de muncă și pentru urmașii noștri“.

Noua tinerețe a vechilor ape

Cînd eram copil, Dîmbovița devenise lada de gunoi a orașului. Apele negre duceau spre Argeș tot ce prisosea bucureștenilor și nu erau lucruri dintre cele mai plăcute. Malurile riului erau pavoazate, mai ales in aval, dincolo de Piața Unirii, cu cele mai neașteptate lucruri.

Acum, oricine se plimbă pe malul elegant al apei de-a lungul balustradelor de fier forjat, ornamentate cu atrăgătoare modele florale, remarcă, dacă urmărește cursul riului, limpezimea sa. Poți vedea pînă la fundul albiei. Semn că lucrurile decurg admirabil și că s-a salvat un curs de apă ce părea cîndva compromis e și faptul că peștii au inceput să zburde din nou prin apa riului.

Puțini dintre cei ce admiră cei douăzeci și patru de kilometri ai cursului bucureștean al Dîmboviței (riul numără 266 de kilometri de la izvoare și pînă la vărsarea in Argeș) știu că, de fapt, la ora actuală; Dîmbovița are două albii. Cea de deasupra, cea vizibilă, beneficiază de puternici pereți de beton și are o adîncime de 2,5—4,5 metri, lățimea variind intre 28 și 38 de metri. Sub albia vizibilă, ascunsă privirilor, cea de-a doua albie, cu un deosebit rol ecologic, colectează apele poluate, transportîndu-le pînă la stația de epurare de la Glina.

Oraș nou, Bucureștiul are o Dîmboviță nouă. Amenajarea complexă a riului nu se oprește însă la cele infățișate pînă aici. Atît in amonte (Ciurel — Dragomirești de Vale), cît și in aval (Glina — confluența cu riul Argeș) s-au făcut lucruri deosebite. In amonte, Lacul Morii, situat nu departe de „orășelul“ studenților, reprezintă la ora actuală o suprafață de 20 milioane mc de apă dulce indiguiți in spatele unui baraj de retenție. In jurul său, vechile clădiri insalubre au dispărut demult, cedînd locul modernelor blocuri și spațiilor verzi. Astăzi intreaga zonă de la Lacul Morii, nouă și elegantă, poate fi considerată un simbol al innoirilor orașului. De o parte și de alta a apei, cartierele Militari și Crîngași, de nerecunoscut față de ceea ce-au fost in urmă cu ani, iși inalță zveltele clădiri spre albastrul cerului, răsfrîngîndu-se, ca-ntr-o uriașă oglindă, in limpezimea de cristal a apei.

Mergînd, de aici, inspre vărsarea riului in Argeș, numeri nu mai puțin de 11 poduri, fiecare ridicate in chip diferit. In mod deosebit iți atrage atenția marele pod de la Piața Unirii. Trecînd pe el, nu se poate să nu te gîndești, măcar o dată, la imensul volum de muncă și de inteligență depus aici, mai ales că solul, nu foarte rezistent, ascunde in inima sa cel mai solicitat nod de metrou bucureștean.

Nu cu mult mai departe, zona Văcărești va adăposti un alt mare lac de acumulare ce se va intinde pe o suprafață de 140 [illegible] hectare și va avea un volum de 10 milioane mc de apă. In aval, portul Glina, loc

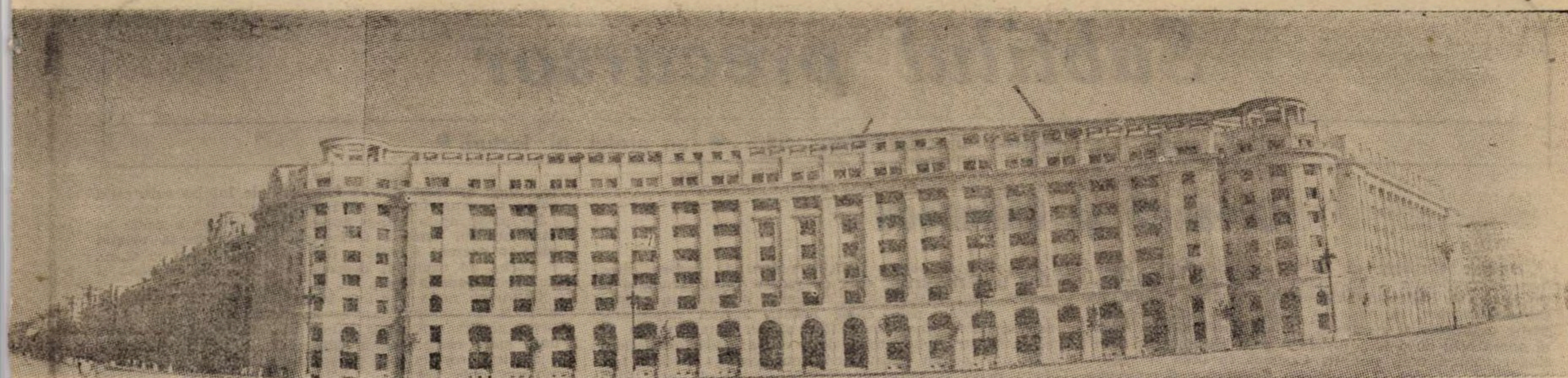

…orii ale „Epocii Nicolae Ceaușescu"

…a tinerețe a orașului

unde s-a transformat visul în realitate, oferă numeroase posibilități de agrement amatorilor de călătorii pe ape. Și lucrurile nu se vor opri aici; amenajărilor care au loc în continuare atît în amonte, cît și-n aval li se adaugă amenajarea rîului Argeș, lucrare de mari proporții, și, într-o etapă viitoare, nu prea îndepărtată, amenajarea celorlalte rîuri interne.

Întorcîndu-și fața spre ape, omul își pune mintea și energia în slujba lor, pentru a le reda prospețimea cea veche și a le dărui, în plus, haine noi pentru viitor. Apele, această mare avuție națională, cer și ele, astăzi, o îngrijire atentă. În vreme ce în alte părți rîuri întregi sînt considerate deja moarte, la noi, apele, își trăiesc o nouă tinerețe.

Numele tău este pîine

Cele mai frumoase daruri pe care orașul le face satelor sînt cele care se fabrică la „Semănătoarea", un nume devenit sinonim cu precizie, calitate, siguranță. Numele celui mai mare producător de mașini agricole și unicului de combine înseamnă o garanție a valorii produselor sale. O valoare dobîndită prin munca de zi cu zi timp de patruzeci de ani.

Pătrunzînd pe porțile întreprinderii, primul lucru care impresionează ochiul este fîntîna arteziană, cu odihnitoarele ei jerbe de apă. Cuprinzi apoi cu privirea toată verdeața locului ce-ți dă impresia că te afli parcă într-un parc. Apoi, deodată, șiruri întregi de combine, gata de start în bătălia recoltei sau așteptînd ultima punere la punct. Privind modernele și complexele utilaje exportate în atîtea țări ale lumii: Canada, R.F.G., U.R.S.S., China, Cehoslovacia, R.D.G., Italia, Franța, Grecia și Arabia Saudită, îți vine greu parcă să crezi că aici, la început, se fabricau case de bani, mobilier și diverse alte construcții metalice, bucătării de campanie, lacăte, foarfeci și aparate de stropit viile. Aceasta se întîmpla demult, în anul 1949, la începuturile întreprinderii. Întreprinderea s-a născut atunci prin fuzionarea unor unități mici: Fichet, Nibo, Petre Feld și Fabrica de pile Smith. Primul sediu a fost în strada Samuel Vulcan; actualul sediu, situat în zona de confluență a cartierelor Militari, Crîngași și a cetății studențești Regie, aici pe malul înnoit al Dîmboviței, întreprinderea și l-a căpătat la un an după ce s-a unificat cu „Constructorul". Aici fusese pirotehnia armatei. Cu timpul, întreprinderea s-a întins, odată cu mărirea și perfecționarea producției ajungînd la o suprafață de 47 de hectare. De ce se cheamă Întreprinderea „Semănătoarea"? Pentru că la început s-au fabricat semănători (de porumb, pe două rînduri, și apoi de cereale, pe 24 de rînduri).

Urmărind dezvoltarea întreprinderii, ai în față mersul înainte al agriculturii românești. Cu timpul, îndeosebi în ultimii ani, fondul de mijloace mobile a crescut. Noile utilaje și combinate (am în față o întreagă listă de realizări remarcabile) se încadrează armonios în lupta pentru nou, fiind tot ce se poate mai firesc pentru noua revoluție agrară, ce solicită mereu într-o benefică întrecere, pentru noi toți, dezvoltarea energiilor creatoare.

Pentru a înțelege creșterea producției, să comparăm cît s-a realizat în 1949 (13,5 milioane lei) cu producția realizată în ultimii ani, de pildă în 1985 (3000 milioane lei). Un calcul simplu arată cît de mare e acest salt. Și, în fine, să mai reținem și creșterea fondurilor fixe, de cinci ori în 1985 comparativ cu 1965, așadar de cinci ori în douăzeci de ani.

Gard în gard cu întreprinderea se află liceul cu același nume, locul unde elevii învață teoretic și apoi practic (direct la viitoarele locuri de muncă) meseria aleasă. Nu departe, Facultatea de Mecanică Agricolă, instituție de învățămînt superior care are cu întreprinderea numeroase contracte, pregătește inginerii atît de necesari.

Beneficiind de impresionante condiții, „Semănătoarea" și-a modernizat mult și atelierele, și secțiile sale. Bunăoară, noua secție de montaj — cu o suprafață de 35.000 mp — dispune de linii mecanizate de montaj subansamble, 2 benzi montaj general, standuri de probe subansambluri și producție finită, realizîndu-se, în acest fel, premisele unei productivități ce va crește neîntrerupt. Bătălia recoltelor începe aici, în fostele pirotehnii ale armatei, pîinea purtînd în miezul ei și o fărîmă din sufletul acestei mari întreprinderi, suflet generos dăruit tuturor cîmpiilor roditoare.

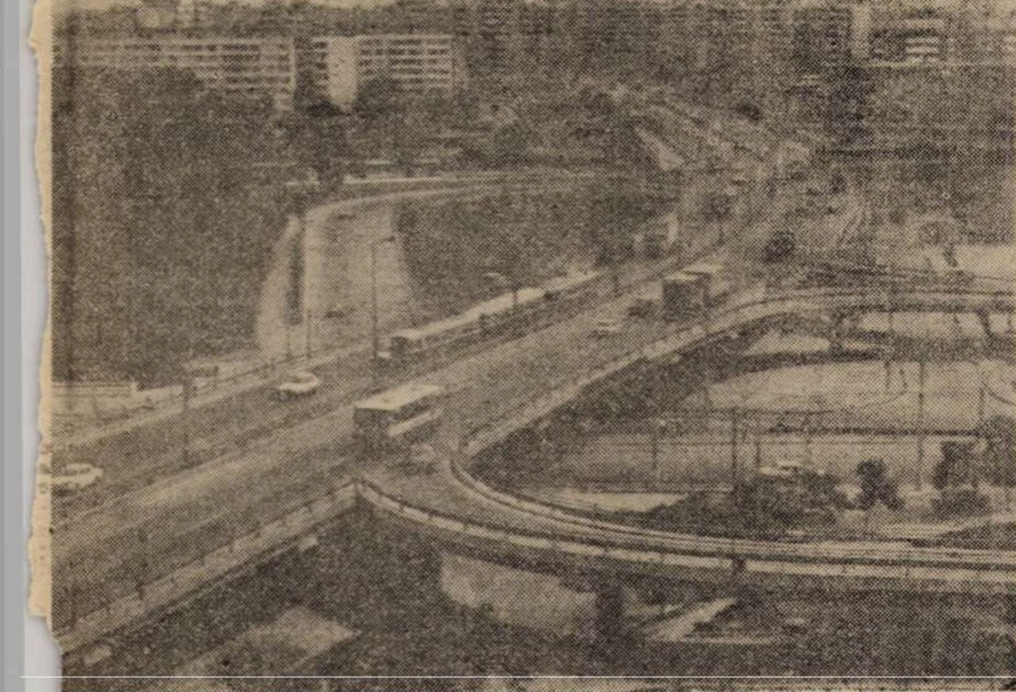

Treptele performanței

Dacă în urmă cu ani și ani părea imposibil să ridici castele pornind de la micul și firavul grăunte de nisip, iată că a doua jumătate a secolului nostru a fost marcată hotărîtor de evoluția fără precedent a unui modest, pînă atunci, element, siliciul, care a devenit în scurtă vreme regele științei și tehnologiei. Civilizația modernă, care a depășit cu mult cele mai optimiste gînduri ale înaintașilor, apare astăzi de neimaginat fără aceste picături de masă infimă dar încorporînd atît de multă inteligență creatoare — microprocesoarele.

În București, siliciul și-a găsit cetatea într-o zonă în care fusese un aeroport cu iarbă verde, o zonă depărtată, prin lipsa mijloacelor de transport în comun, de Capitală. Vechii lucrători ai Combinatului de prelucrare a lemnului străbăteau adesea distanța, de cîțiva kilometri, de la capătul tramvaiului pînă la locul de muncă, pe jos. Ridicarea celor opt fabrici care alcătuiesc platforma industrială Pipera — platforma electronicii, a adus de la sine importante modificări în zonă. Prelungirea liniei de tramvaie, înființarea liniilor de autobuze și, mai ales, magistrala a doua de metrou, importantă și rapidă cale de comunicație, au transformat îndepărtata Pipera într-o zonă racordată direct și rapid la restul Capitalei.

Platforma Pipera are vîrsta studenților de astăzi. S-a născut odată cu înființarea primelor fabrici, în anul 1968. Mai întîi au fost Întreprinderea de aparate electronice de măsură și industriale și Întreprinderea de întreținere și repararea utilajelor de calcul. Au urmat apoi Întreprinderea de cinescoape, Întreprinderea de calculatoare electronice, prima secție a Întreprinderii Electronica, apoi Întreprinderea Conect, Societatea mixtă cu răspundere limitată — Rom-Control-Data și Întreprinderea de echipamente periferice. În paralel cu acestea și chiar devansîndu-le, s-au ridicat institutele de cercetare, primul avînd deja 23 de ani; este vorba de ICSITE — Institutul de Cercetare Științifică și Inginerie Tehnologică pentru Electronică.

Deosebit de importante pentru viața platformei, deosebit de rodnice, determinînd de fiecare dată dezvoltarea și modernizarea producției, au fost, în acest sens, vizitele efectuate de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, genialul ctitor al României moderne. Ca un rezultat direct al acestor vizite, au fost perfecționate continuu liniile de lucru, s-au construit secții noi și moderne, realizîndu-se un salt tehnologic important, nu puține produse obținute în ultimii ani înscriindu-se în parametrii tehnico-calitativi de nivel internațional.

Lista produselor remarcabile obținute aici este deosebit de cuprinzătoare, însumînd echipamente de electronică de calcul, mașini de calculat electronice, echipamente periferice, piese, matrițe și utilaje pentru industria electronică, tuburi cinescoape, televizoare, radioreceptoare și toată gama aparatelor electronice cu diverse destinații, fie acestea industrială, economică sau medicală. Pe lîngă acestea, la IIRUC se mai asigură întreținerea și repararea utilajelor de calcul. Moderna Platformă Pipera trăiește un ritm trepidant. Marile realizări de pînă acum constituie doar premisa realizărilor viitoare care nu vor întîrzia să apară. Este nevoie de toate produsele electronice, e nevoie de tehnica de calcul tot mai competitivă. În marele lor efort creator, cei ce muncesc aici se străduiesc să se autodepășească, să aducă o contribuție tot mai însemnată dezvoltării generale a economiei. Fiecare an înseamnă aici, la Pipera, noi și noi produse, noi trepte ale performanței.

Promisiune pentru viitor

Marea cetate a Bucureștilor este străbătută de la Nord la Sud de una dintre axele de forță ale sale, linia 30 Decembrie — Otopeni, drum inedit unind cele două porți albastre, larg deschide spre lume. La Nord, marea poartă aeriană Otopeni, secondată de aeroportul Băneasa, al doilea ca mărime dar primul în ordine cronologică, domină maiestos platoul. Aripile Capitalei, larg deschise spre lume, sînt gata, prin strădania atîtor oameni cu înaltă pregătire, să se înalțe pe marile căi ale văzduhului supuse, de atîta vreme, de către om. La celălalt capăt al orașului, se muncește intens pentru terminarea în scurt timp a celei de-a doua porți albastre, de data aceasta aplecată spre luciul oglinzilor apelor.

București, oraș ce crește an de an, oraș larg deschis spre lume. Imaginea unei capitale pline de putere, tînără și energică ne umple sufletele. Ne plimbăm pașii prin întreg orașul și nu știm ce să admirăm mai întîi, într-atît de multe s-au realizat pînă acum, într-atît de bine s-au rostuit toate!

Oamenii întregii țări, oamenii care au ridicat, prin truda lor, întreaga cetate au dat din prea plinul inimii lor acest nevisat port la Argeș și — prin canalul navigabil ce măsoară, de la 30 Decembrie și pînă la Oltenița, 72 de kilometri — la Dunăre. Remarcabilă realizare a ultimilor ani, portul face parte dintr-un ansamblu larg de lucrări: amenajarea complexă a rîului Argeș pentru navigație, irigații și alte trebuințe. Îmblînzite de mîna omului, apele vor contribui, și în acest fel, la dezvoltarea localităților, la creșterea bunăstării locuitorilor zonei. Odată cu lucrările de amenajare a rîului, se realizează și drenarea suprafețelor adiacente supuse inundațiilor și băltirilor, stocarea de apă și regularizarea debitelor, alimentarea cu apă potabilă și industrială a localităților și obiectivelor din zonă și, mai ales, un cadru ecologic mai bun. Departe de a dăuna în vreun fel naturii, aceste mari lucrări au drept rezultat final chiar îmbunătățirea ei.

Cum intri în port și treci de racordul de cale ferată, primul lucru care-ți atrage privirea este o uriașă macara Portic 16 tf×32 m, aflată în probe tehnologice, macara confecționată la Borșa. Pe celălalt mal se află în plină montare perechea acesteia.

Pe firul apei un păienjeniș de țevi și conducte înconjoară draga, fără de care lucrările n-ar fi fost posibile.

Stau de vorbă cu oamenii care au dat viață acestei minunate realizări. Alături de constructorii cu experiență care au la activ toate marile realizări hidrotehnice ale ultimilor decenii și de la care poți învăța eroismul faptei și bucuria muncii împlinite, am întîlnit pe tinerii elevi brigadieri, care au șansa de a se forma ca oameni adevărați în această deosebită școală care este șantierul.

Privindu-i cum își desfășoară plini de avînt forțele, gîndindu-te la toți tinerii ce nu precupețesc nici un efort pentru a-și face cu prisosință datoria, înțelegi că orașul și, alături de el, întreaga țară sînt în mîini sigure. În mîinile tinerei generații educate la școala cutezanței revoluționare, ale tinerilor — viitorul luminos al patriei noastre — care se recomandă cu mîndrie ca aparținînd generației Nicolae Ceaușescu.

Și, cum un oraș înseamnă mai ales oamenii săi, oameni care vor duce mereu mai departe ștafeta generațiilor, avem toate motivele să credem în viitorul luminos al Capitalei și al întregii țări.

Tiberiu PAPAHAGI

Subtilul precursor

● Creangă — un părinte al călinescianismului ● un profet al lecturii ●

Creangă și Călinescu

„...Despre Creangă, ca artist, sînt puține de spus". Această propoziție călinesciană nu este o convingere timpurie a criticului Publicată în 1938, **Viața lui Creangă** devine, în noua sa ediție din 1964, o monografie definitivă și completă. Titlul: **Ion Creangă. Viața și opera** este pe deplin justificat prin introducerea unui singur capitol nou, sintetic, **Creangă în timp și spațiu. Realismul**, în care G. Călinescu propune o descriere a artistului Ion Creangă. „Despre Creangă, ca artist, sînt puține de spus". Nu mai mult de 50 de pagini dactilografiate. G. Călinescu nu scrie, în treizeci de ani, mai mult decît 50 de pagini despre arta scriitoricească a lui Ion Creangă !

Propoziția citată mai sus continuă cu următoarele : „Un muzician poate imita huietul apelor, un pictor poate zugrăvi priveliștea, dar astea sînt succedanee artistice, nu impresii critice. Creangă este o expresie monumentală a naturii umane în ipostaza ei istorică ce se numește poporul român, sau, mai simplu, e poporul român însuși, surprins într-un moment de genială expansiune. Ion Creangă este, de fapt, un anonim".

E o recunoaștere deschisă a dificultății de a descrie critic o artă scriitoricească al cărei suflu inefabil este impersonal. Dificultate cu atît mai considerabilă cu cît tipologia impersonalității artistice a humuleșteanului **nu derivă** dintr-o abstragere deliberată a personalității individuale din operă, adică nu este efectul unui program estetic care cere un asemenea „sacrificiu" clasic ori clasicist, ci este o impersonalitate a anonimatului exponențial — și neconștient de propria sa reprezentativitate. Deci autentic. Felul de a fi și de a scrie al lui Ion Creangă vine dintr-o pre-modernitate care își are rădăcinile în mentalitatea anonimatului medieval al instanței auctoriale.

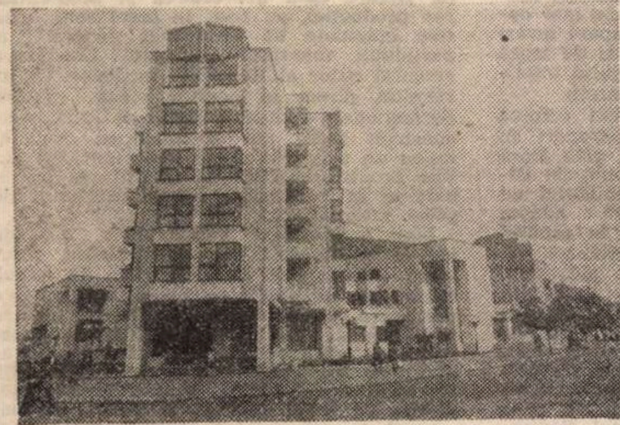

Surprinzător pentru punctul nostru de vedere, inevitabil postcălinescian, este că putem intui, acum, o simetrie Creangă-Călinescu, ascunsă privirii unui spirit critic modern prin chiar natura acestei împrejurări hermeneutice fatale care face să nu putem vedea din afara noastră felul nostru de a vedea: dacă Ion Creangă este un anonim premodern, reprezentativ pentru felul de a privi al românului erudit la modul unui cărturărism popular al bunului simț, G. Călinescu face figura unui erudit anti și post-pozitivist al cărui ideal, mai mult sau mai puțin programatic, este ridicarea subiectivității proprii la competența spirituală a bunului-simț exponențial.

Ion Creangă este un Călinescu pre-modern, iar Călinescu este un Ion Creangă post-modern, iată cum poate vedea ochiul criticului de azi tema unei eventuale simetrii de acest fel.

Ea, simetria, nu mai poate să pară o simplă parafrază călinesciană, din moment ce pentru noi Ion Creangă nu mai este doar lectura textelor sale, ci și exegeza celui mai important exeget al său.

Dar acest argument, că, adică, iată, Călinescu a reușit, scriind despre Creangă, să emită o opinie care a intrat în fluxul obștesc al felului în care îl receptăm azi pe autorul **Amintirilor din copilărie**, nu este suficient și nici bine orientat spre a face mai de înțeles substratul adînc al simetriei Creangă-Călinescu.

Ne poate ajuta într-o asemenea încercare o carte pe care autorul **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent** a scris-o, dar nu a publicat-o ca atare. E vorba de capitolul despre Caragiale din **Istorie...** și de eseul **Domina bona**.

Călinescu nu a publicat **Viața și opera lui Caragiale**, a scris, în schimb, asemenea monografii despre Eminescu și Creangă. Dacă putem accepta ideea că și viața unui mare critic este o călătorie inițiatică în căutarea centrului propriei sale personalități, atunci putem privi monumentala încercare călinesciană asupra vieții și operei lui Eminescu ca pe un ocol nocturn în jurul propriului său nucleu vizionar, iar exegeza despre Creangă ca pe o încercare ce își identifică intuitiv imaginea diurnă într-un altul de aceeași esență.

Ne cunoaștem pe noi înșine, pe măsură și în măsura în care ne re-cunoaștem în ceilalți.

Dar e cît se poate de posibil că pe Caragiale spiritul călinescian nu l-a putut simpatiza ca pe un altul al său. Realistul Caragiale poate fi înțeles și admirat. Dar o **imitatio caragiali** ar fi presupus un organ metafizic pe care călinescianismul nu-l are : realismul însuși.

Dovadă felul în care este înțeles realismul la Creangă. Ca un absolut-obiectiv al exponentului: „Este cu desăvîrșire exclus, ca un autor obișnuit să aibă norocul să spună atît de simplu și cuprinzător: «Tă-vă pustia, privighetori, să vă bată...». Pentru asta trebuie să fii împins de la spate de milioane de țărani, să vorbești în graiul lor, să fii unul exprimînd pe toți, absolut-obiectivul, golit de orice umbră de egotism și de orgoliu și de orgoliu artistic, deși nu lipsit de simțul artei impersonale".

Realismul caragialean aparține unei esențe de altă natură: capacitatea de a ieși în afara punctelor de vedere pentru a exprima nu atît opinii cît o imagine asupra concurenței lor. Exponențialul său este de formulă personală, o formă a geniului realist-ludic.

Călinescu simte în Creangă (și, într-un fel obscur, în sine însuși) fluența unui alt fel de realism, întemeiat pe credințele bunului simț de necomplexat în fața spectaculoaselor confruntări ale punctelor de vedere, ceea ce face ca în interpretarea operei lui Creangă să fie nepotrivite deopotrivă și „generalizarea metafizică" și „localizarea pedestră".

Post-modernitatea lui Călinescu, din această perspectivă privind lucrurile, ar putea fi tot una cu pre-modernitatea lui Creangă, erudiția ajunsă într-un punct ironic de inflexiune către figura spiritului creator al propriei personalități. Humuleșteanului i-a fost dat să exprime, cu artă, personalitatea unui tip generic de a fi al românului neînstrăinat prin labirintul culturii de credința în bunul său simț; lui Călinescu, pare-se, i-a fost dăruit talentul fabulos de a-și regăsi identitatea în două dintre cele mai reprezentative opere ale geniului românesc.

Dacă printr-o absurdă ipoteză, Eminescu și Creangă n-ar fi fost înaintași ai lui Călinescu, într-adevăr că divinul critic nu și-ar fi cunoscut părinții.

George ȚARA

> „Creangă a scris într-o epocă scurtă, abia opt ani, de la 1875 la 1883, și a manifestat aceeași conștiință de artist care a fost a generației sale, a lui Eminescu, a lui Caragiale, a lui Slavici, generația clasicilor români. Ceea ce a rezultat a fost o operă de un perfect echilibru. Compoziția fiecăreia din bucățile sale este desăvîrșită, manifestînd o convergență fără lacune a tuturor efectelor, se exprimă pe alocuri în fraze de structură savantă, cu multe determinări pe care le ritmează și le încheie adesea în unități metrice ușor de identificat, în clauzule ca ale istoricilor și ale oratorilor antichității. Își individualizează imaginile și transcrie cu mare adevăr vorbirea personajelor în dialoguri. Țara veche trăiește aievea în atîtea din povestirile lui, și atitudinea lui față de trecut, în Amintiri din copilărie, arată acea dezinteresare a memoriei, acea pornire de a recuceri trecutul care nu este a omului primitiv. Nu, nu, n-a fost nici primitiv, nici necioplit. A fost un mare artist, unul din cei mai mari ai literaturii noastre".
>
> (Tudor Vianu)

Ștafeta povestitorilor

Trebuie să mărturisesc dintru început că nu am simțit nevoia să-l recitesc (a cîta oară ?) pe Creangă mînat, din afară, de presiuni calendaristice, legate de apropierea aniversării centenarului morții marelui clasic. Nu. Am ajuns, dimpotrivă, pe o cale oarecum ocolită, dar care mi-a creat nevoia urgentă de a-l reciti, pentru a mă verifica și mai ales, ciudat, nu ?, pentru **a-l** verifica, pe el, pe Creangă, în absolutul nemuririi sale care ar avea nevoie, ne facem noi iluzia, de certificatele noastre periodice. Am ajuns, deci, să fiu **presat** a-l reciti pe Creangă în urma lecturii unei cărți din cale afară de interesante, pe care n-o voi comenta aici, întrucît nu e locul, doar o voi semnala amatorilor de surprize : este vorba de **Viața mea** (Editura Albatros, 1989), de Toader I. Ștefan, un țăran autodidact, contemporan cu Creangă, supraviețuindu-i însă cu cîteva decenii, dintr-un sat vecin cu Humuleștii (Ghiondăoani), și care, în plus (sau în minus ?), are avantajul (sau dezavantajul) de a fi scris, de a fi persistat în scris fără să se fi „înstrăinat" niciodată de mediul rural, fără a fi beneficiat, prin urmare, de un Iași, cu bunele și relele lui, de o „Junime", de prețuiri și prietenii înalte, catalizatoare. Dacă, prin strămutarea sa eroică din oralitate în scris și de la sat la oraș, Creangă este un simbol (nu singurul) al modernizării României, acest necunoscut Toader I. Ștefan face vizibilă o altă față a eroismului cultural. Putem discuta aici chiar despre două variante, despre două alternative pentru o aceeași ipostază critică. Numai una, cea a lui Creangă, s-a dovedit viabilă, ba chiar, prin comparația de acum, necesară. Rămînînd în orizontul satului tradițional, încercînd să reziste, Toader I. Ștefan aproape a dispărut din istorie, fiind recuperat **in extremis** și drept să spun, nu știu cît de veritabil. El îl „concurează", azi, pe Creangă (îndrăznesc să spun) prin realismul aproape nud, crud, prin tonica luptă cu mai nimicul : față de acesta, Creangă cîștigă încă o dată, înmiit în rafinament, în erudiție, în fast. Repet: pentru cultura română se dovedește, odată în plus, că varianta Creangă a fost unica posibilă. Istoria nu a omologat atunci decît eroismul „strămutării", al schimbării, nu și pe cel al rămînerii, al rezistenței. E un adevăr crud, recunosc, dar istoria nu ține seama de sentimente.

Astfel am ajuns, repet, să-l recitesc pe Creangă, acum, în ajunul centenarului morții sale. Datorită unui „concurent" care atrage atenția asupra unui spațiu privilegiat pentru creativitatea culturală românească : Neamțul. Căci e aproape miraculos ca la o distanță de cîteva sate să întîlnim două exemple de eroism cultural, cum l-am numit, variante divergente, cum am văzut, în istorie, dar perfect convergente în absolut, afirmînd încă o dată, concret, potențialul spiritual al acestei unice „clase pozitive" care a fost întotdeauna țărănimea.

Ce am găsit în urma acestei confruntări ? La un prim contact, cred că pentru noi, astăzi, actualitatea lui Creangă este una (aproape) exclusiv a plăcerii estetice, a lecturii libere și voluptuoase, înclinată spre delicii postmoderne și rafinament. Îl regăsim pe Creangă mai mult estetic decît existențial, căci din acest ultim punct de vedere mă simt mai aproape de „megieșul" său urgisit, Toader I. Ștefan.

Insistînd în autoanaliză, modelul lui Creangă după care ni se face dor este acela al libertății, al spontaneității care nu are cum să greșească, să șovăie, pentru că se află în acord intim, organic, cu legea, cu tradiția, spontaneitatea manifestînd datina, fiindu-i prin urmare, obligatoriu necesară. Libertatea vorbirii din textele lui Creangă este întemeiată, este temeiul însuși, și de aceea nu poate să greșească, nu poate decît să reușească. Intertextualismul nostru de azi pare cel mai adesea trudnic, o performanță care lasă să se vadă efortul depus pe cînd „intertextualitatea" populară a lui Creangă e vie, spontană, la locul ei. Pe noi textele lui Creangă ne **bucură** în totalitate. Și, în același timp, ne dăm seama, **plăcerea** estetică ne apropie și ne desparte de ei, aproape ca în eros. Simți că, la Creangă, **plăcerea de a spune** este, înainte de toate, **plăcerea de a-fi-împreună,** este un ritual, o sărbătorire și o consființire a întîlnirii, a comuniunii. În text, în discursul său, încă dinainte de a se fi întîlnit, mai mult sau mai puțin întîmplător, viitorii, virtualii ascultători sînt deja prezenți la un loc, căci textul citează mereu „vorba ceea". Sînt citați, deci, vorbitori care au fost și vorbitorii care vor fi să fie, nu se poate să nu fie. În felul acesta, tocmai caracterul accidental al întîlnirii este cu desăvîrșire exclus, căci nu pot sta împreună, nu pot comunica decît cei care dețin codul complex, precis și infinit nuanțat, în care nimic nu este în plus, gratuit, în care totul este în sens profund **util**. Textul lui Creangă este deja dialogic. Un dialog în contradictoriu, vezi bine, dar care nu urmărește tot timpul decît acordul, punerea (căderea) de acord, înțelegerea, „tocmeala", stabilirea, parcă, a unei convenții de bună conviețuire ce trebuie mereu negociată, stabilită, pentru că nu e niciodată **dată**, ci trebuie obținută, cîștigată. Acesta este, reductiv, desigur, principiul de structurare al textelor lui Creangă. Se urmărește stabilirea unei înțelegeri care **se discută** („unde e vorbă nu e minie"), și aici reprezentativ, ca mostră privilegiată, mi se pare a fi dialogul de început, „tocmeala" dintre Ipate (viitorul Stan Pățitul, „pățit" cu sensul de inițiat) și dracul-slugă-călăuză Chirică. Dialogul deja prezent, viu, susținînd textul, este unul al mai multor voci, anonime, desigur. Nu **cine**, ci ce și **cum** spune contează. Și mai contează, enorm, acordul în continuă căutare spre care tind vocile, care se dispută, se ciondănesc numai și numai în vederea stabilirii unei înțelegeri. Ori, anonimatul vocilor nu este resimțit ca frustrare, ci, dimpotrivă, ca deschidere : el face (lasă) loc, ne invită să fim, să participăm, să luăm parte, să ne spunem cuvîntul în mod responsabil. El ne implică, ne face posibili. Figurat în text, dialogismul acesta se propagă, dă viață, ne include. Nimeni nu poate rămîne pe dinafară, inexistent, nu are voie, este somat, din moment ce există deja, acolo, în text, e chemat să fie, e proclamat cum că există. Principiu al textului, dialogismul este și principiul dătător de viață al tradiției, în care exiști pentru că pre-exiști și vei persista atîta vreme cît povestea te ține în viață, cît o vei ține tu în viață, și tu dînd la rîndul tău viața textuală și istorică primită. Citindu-l pe Creangă, ajungi să murmuri, îți vine, încet dar sigur, stuchit la limbă. Povestea te face să vorbești, povestea se transmite, povestitorii își transmit ștafeta.

Lui Creangă nu i se potrivește, deci, termenul de „actual", ci acolo de **viu**. Viu adică dătător de viață. Citindu-l, te trezești la viață pentru că exiști deja, acolo, în textul lui. Erai pre-văzut, se știa că te vei naște, se știa chiar ce vei gîndi, ce vei spune. Vii, poate fără s-o vrem, în lumea lui Caragiale (cel despre care, în 1935, Mircea Vulcănescu spunea că a pierdut, alături de Maiorescu, din actualitate), sîntem, iată, temeinic vii și în textele lui Creangă. Trăim în mai multe lumi deodată, în universuri ce, poate, se includ (în nici un caz nu se ignoră), se conțin unul pe altul, deși nu ne va fi dat niciodată, probabil, să știm care pe care... Clasicii își au fiecare locul distinct, dar în același timp se ascund unii în alții, se maschează, se prefac unul într-altul, pregătindu-ne surpriza, organizîndu-ne farse. Sînt, pe scurt, o societate veselă (știm de la Hermann Hesse, și nu numai de la el : nemuritorii **rîd** enigmatic). Poți să știi ? Poate că în Caragiale cel de astăzi stă ascuns Creangă, încă ascuns, și rîde, și rîde. Își rîde ! Precum noi, muritorii, precum zeii din Olimp, nemuritorii știu că au nevoie unul de altul, că nu pot exista decît ca societate.

Vorbind despre clasici, despre nemuritori, se cuvine să ne întrebăm mai degrabă cît de vii sîntem noi, cei care ne arogăm dreptul de a le „întreține" lor viața, și dacă nu cumva în ceasurile noastre cele mai bune, nu sînt ei cei ce ne dau această viață. În cazul lui Creangă, ca și în acelea ale lui Caragiale și Eminescu, înclin să cred că așa stau lucrurile.

Bogdan GHIU

Reperele actualității

● Eminescu, inima poeziei românești ● cercul viselor care se intîlnesc ●

Metamorfozele poeziei

„Opoziția văz-gust, paradigmatică pentru valorificarea hegeliană a modalităților noastre de raportare la real, desemnează în fond două demersuri gnoseologice total diferite. Primul (cunoașterea contemplativă, specifică raționalismului european) se întemeiază pe ruptura fertilă dintre subiect și obiect, pe un raport de exterioritate în care subiectul și obiectul sînt entități distincte și opuse [...]. În metafora alimentară a cunoașterii ca asimilare se conservă [...] o schemă funcțională de adîncime, care leagă inteligența umană de totalitatea universului organic. Schema incorporării (chiar dacă ea devine, încă din formele rudimentare ale asimilării cognitive, o încorporare «nedistrugătoare» — de tipul «suptului în gol») se întemeiază, ontologic, pe o stare de nediferențiere între subiect și obiect...“; „Gura și ochiul — încorporarea sau contemplarea obiectului — desemnează așadar nu numai două modalități cognitive, ci și două moduri diferite de punere în relație a ființei cu lumea : în primul caz, individualul se definește doar relațional, în funcție de totalitatea la a cărei existență participă ; în cazul al doilea, existența e centrată pe categoria individualului, subiect detașat, exterior lumii-obiect. Această a doua perspectivă, individualistă și antropocentrică, întemeiată pe opoziția subiect-obiect, consfințește și originara ruptură prin care ființa umană se desprinde din totalitatea amorfă a organicului. Orgoliul rațiunii e poate de aceea dublat de nostalgia totalității pierdute, nostalgie ce determină, în bună măsură, căile de evoluție ale poeziei europene pînă în pragul veacului nostru. Spun : «pînă în pragul veacului nostru» pentru că, de la sfîrșitul secolului trecut, are loc o mutație radicală de epistemă, care pune în criză tocmai antropocentrismul individualist specific mentalității europene, consolidată în Renaștere. Declanșată de spectaculoasa evoluție a științelor (de la geometriile neeuclidiene și teoria relativității la marile descoperiri ale fizicii cuantice), această mutație impune un nou concept de științificitate, o nouă relație subiect-obiect (respectiv, observator-obiect observat) și, consecutiv, o nouă imagine a lumii“.

Am dat aceste lungi citate din ultima carte a Ioanei Em. Petrescu, **Eminescu și mutațiile poeziei românești** *, pentru că ele singure vorbesc cel mai bine despre admirabila putere de sinteză a autoarei și, încă mai mult, despre fondul întotdeauna riguros filosofic al criticii sale. Nu e vorba de a sacrifica, aici, specificul literar în favoarea filosoficului, ci de a întemeia exegeza pe o perspectivă durabilă și coerentă, sintetică și conceptuală, pe o perspectivă, așadar, pe care simpla impresie artistică și rafinamentul gustului literar nu mai sînt în stare s-o asigure. Ca și în precedentul volum, **Eminescu. Modele cosmologice și viziune poetică** (1978), Ioana Em. Petrescu plimbă, în spatele textului literar, o oglindă imensă în care se

răsfring, luminîndu-se reciproc, cele mai de încredere instrumente de lucru: filosofie și cosmologie, epistemologie și psihologie, poetică și stilistică, minuite, toate, cu o claritate care e, de regulă, a logicianului.

Care sînt, prin urmare, consecințele, în planul poeziei, ale premiselor epistemologice stabilite de autoare în capitolul introductiv ? Cea dintîi pare să aibă o semnificație ontologică, întrucît, de la Eminescu (acela din **Odă în metru antic**) pînă la Nichita Stănescu (acela din **Enghidu**) lirica românească resimte tot mai acut o criză a identității ființei, generînd o obsesie a **rupturii**, a nonidentității. Însă, în timp ce sensibilitatea ontologică anticipează, încă de la Eminescu, o mentalitate modernă, viziunea continuă să rămînă, multă vreme, în ansamblul ei, una de extracție romantică, organizată pe principiul totalității, al integralității armonice. În aceeași paradigmă se includ, prin urmare, toți liricii mari posteminescieni de pînă la Arghezi însuși, cu toată reforma artistică produsă de poezia sa: „Cu un limbaj substanțial înnoit (ceea ce înseamnă în primul rînd cu un **lexic** înnoit, eliberat de prejudecata criteriului «poeticității» în selecția lexicală), cu un univers deschis viziunilor infernale sau grotescului, dominanta poeziei argheziene rămîne, totuși, metaforismul vizionar, identificat chiar în «carnavalescul» portretisticii [...]. Ceea ce înseamnă că Arghezi reprezintă marea replică dată eminescianismului din chiar interiorul lui — și nu o modificare structurală a relației eu-lume-text, care să atragă (așa cum se va petrece în cazul «infrarealismului» lui Barbu) o modificare a tipului de poetică“. Organizată în jurul aceleiași episteme (și, deci, al aceluiași tip de poetică), poezia lui Eminescu, Blaga și Arghezi prefigurează, în proporții și la scară diferită, o nouă viziune antropocentrică, omologată și consacrată literar de Ion Barbu și Nichita Stănescu. Dacă aceste delimitări pot produce, din unghi eminamente literar, dezacorduri polemice (Arghezi e resimțit nu doar ca un modernist exemplar, ci și ca un postmodern), consecvența autoarei cu propriul său criteriu e în afara oricărei suspiciuni. De altfel, întreaga exegeză a Ioanei Em. Petrescu e o formă de aproximare a categorialului, de organizare a impresiilor într-o schemă mentală, o căutare a sistemului, altfel zis, în înțelesul său autentic filosofic.

Însă nu doar o chestiune de ontologie presupun disocierile epistemologice ale autoarei, ci și una de viziune și, desigur, de poetică. Preeminescienii (Alexandrescu, Bolintineanu), de la care autorul **Luceafărului** a preluat, transfigurîndu-le, multe elemente de recuzită lirică, își organizează peisajul după o schemă de tip clasic, subsumabilă unei poetici a vederii. Viziunea e, de regulă, mimetică, raportul e de diferențiere, revelația e absentă. Doar în **Conrad** al lui Bolintineanu și în **Anatolida** a lui Heliade viziunea e străfulgerată de izbucniri vizionare. Odată cu Eminescu, în schimb, vizionarismul își intră în drepturi depline, asigurînd, prin mijlocirea unei tehnici a **oglindirii**, a derealizării (care înseamnă sublimare a lumii în idee), triumful unei poetici noi. Clasicismul preeminescienilor estetiza ruptura subiect-obiect printr-un imaginar ornant, decorativ, romantismul, prelungit pînă în lirica argheziană, încearcă o corijare a rupturii prin metaforizarea limbajului, pentru ca modernismul barbian și nichitastănescian să propună o recuperare a coerenței în planul strict al limbajului, printr-o poezie metalingvistică. Poemul însuși e, la Nichita Stănescu, o formă a viziunii, un spațiu al reintrării în sine, al recuperării sensului. După ce s-au despărțit de Eminescu, liricii moderni refac legătura, la mult timp și în alt fel, cu sunetul grav și premonitoriu al **Odei în metru antic**, pe care-l percep tot mai intens în melancolia lui intimă, originară.

În **Eminescu și mutațiile poeziei românești** Ioana Em. Petrescu ne-a dat o carte profundă și instructivă care ne ajută să privim fenomenul poetic românesc de la distanță, fără să-i pierdem totuși din vedere relieful. Simplu și fără fasoane spus, ne-a dat o carte de referință.

Radu G. ȚEPOSU

*) Ioana Em. Petrescu, **Eminescu și mutațiile poeziei românești**, Dacia, 1989

Realismul epifanic

Cu cartea sa de proze, **Visul**, Mircea Cărtărescu reușește două recorduri literare naționale : 1) scoate textualismul din zodia realismului minor sub care părea a-și sfîrși zilele ; 2) dă una din cele mai bune cărți de proză a generației sale, după ce, prin volumele de poezie, se instalase cu o autoritate charismatică într-un raft de bibliotecă unde se putea învecina cu cei mai importanți inovatori ai poeziei noastre.

Un reproș retrospectiv, din punctul de vedere al **Visului**, adică, ar putea întîmpina, acum, recitirea poemelor cărtăresciene : intelectualismul lor.

Visul ne face o surpriză cu dublă priză. Dezvăluie, mai întîi, coerența simbolică de natură abisal-psihanalitică a imaginarului din poeme și ne pune în gardă asupra aspectului său lucid-experimental, cvasi-jungian, dar și informat de lecturile bibliografiei jungiene. Rămîne, în această post-concluzie, ca judecata de valoare asupra acelor poeme să poată răspunde și la întrebarea : în ce fel simbolismul arhetipal al sufletului modern și al viselor sale intră într-o autenticitate dialogică reală cu achiziția culturală secund-livrescă a simbolisticii arhetipale ? A doua (sur)priză a **Visului** este chiar un răspuns literar la această întrebare.

S-a făcut risipă festivă de referințe analogice în cronicile care au întîmpinat acest volum : Tarkovski, Poe, Borges, Eco, Dostoievski, Thomas Mann, Potocki, Kafka, Cortázar, Márquez, Sadoveanu, Voiculescu, Eliade, Lautréamont, Nerval, Gautier, Blecher. Dovadă a derutei noastre snoabe în fața originalității eclatante.

Orice referință de acest fel e pur metaforică în cazul acestor proze, rămîne o trimitere către genul proxim, nicidecum una către diferența specifică a textelor. Iar în judecățile criticii literare despre această specificitate a diferenței ar cam trebui să fie vorba.

Credem a o putea aproxima chiar în derularea felului în care **Visul** răspunde la întrebarea mai sus formulată, reformulabilă și astfel : cum poate colabora, fără sacrificarea autenticității viului trăit, activitatea simbolică a inconștientului și acțiunea intelectuală personală de cunoaștere vie și cultural-livrescă a zonei abisale de activitate psihică ? Răspunsul corect nu poate fi niciodată unul de pură natură intelectuală, dar nici unul de simplă scufundare în apele onirismului. Se pune o întrebare cu adevărat hermeneutică, iar răspunsul nu poate fi decît paradoxal și circular, după cum nu poate fi altfel răspunsul interpretului în fața unui text : „Noi ne apropiem obiectul, dar se poate spune și că obiectul ne atrage spre el, către prezența lui sporită și devenită mai evidentă. Obiectul înțeles aparține acelei părți a lumii pe care o putem considera ca fiind a noastră : ne **regăsim** în ea. Paradoxul aparent este că, deși primește confirmarea existenței sale independente, obiectul interpretat cum se cuvine face și el parte, de acum înainte, din discursul nostru interpretativ, devine unul din instrumentele cu ajutorul cărora putem încerca să înțelegem în același timp alte obiecte și relația noastră cu acestea“. Multe precizări suplimentare ar mai fi de făcut pe marginea acestui paradox dinamic al contradictoriului din cuplul text-interpret, dar importantă în ce-l privește pe criticul literar (sau pe prozator față cu reacțiunea viselor sale), este, într-adevăr, recomandarea lui Jean Starobinski, autorul pasajului citat : împotriva unei reglări excesiv intelectuale ca și împotriva unei dereglări excesiv abisale, este de preferat pentru hermeneutul funcției simbolice (ca și pentru prozatorul unei coerențe onirice) **să uite de sine și să se lase surprins.**

Să uiți de ține și să te lași surprins ! — iată paradoxul viu, trăit, fără de care înțelegerea contradicției sub care se află întrebarea de două ori formulată aici nu poate fi decît strict intelectuală, ori numai strict experiențială, iar răspunsul de două ori inautentic.

Surpriza cea mai mare a prozelor din **Visul** este că reușesc să elimine textual cele două riscuri ale cercului hermeneutic vicios. Nu sînt nici intelectualiste, nici pur și simplu onirice sau oneirocritice.

Mircea Cărtărescu reușește o performanță literară pe care Mircea Eliade o ratează uneori : să fie convingător-realist chiar în zona de fisurare a cotidianului, dincolo de care și prin intermediul căreia realitatea se dizolvă în ceva pe care il putem numi cum vrem (fantastic, de pildă). Dar nu problema acestui dincolo face feste literaturii de acest gen, ci punctul de inflexiune dintre dincoace și dincolo. Maestrul genial al inflexiunii discrete și realiste, banale și fantastice este Gogol, probabil.

Autorul **Visului** pune în joc două atu-uri considerabile și cîteva cărți de joc livresc trăit cu toată autenticitatea simbiozei biografice firești dintre viață și literatură.

Atu-urile. Unul, de natură experiențială, ține de faptul că Mircea Cărtărescu a refăcut pe cont propriu călătoria jungiană în labirintul propriilor proiecții simbolic-abisale, cu atenția informată a omului de cultură știutor și de psihanaliză a inconștientului, dar și cu neatenția fericită a uitării de sine care, singura, poate asigura surpriza cunoașterii autentice de sine. Acesta e atu-ul care convinge despre coerența simbolic-realistă a prozelor sale de confesiune.

Al doilea, de natură ficțională, este că lumea bucureșteană cotidiană în care se petrec miracolele, epifaniile și riturile simbolice din aceste proze (minus ultima care e un text scris în spiritul altei cărți) este o lume a copiilor și preadolescenților, o lume a ficțiunilor trăite visceral și a sentimentelor trăite ca în cărți. Acesta e argumentul ficțional care dă coerență psihologic-realistă prozelor.

Naratorul, matur sau adolescent și el, apare ca fiind mai fictiv decît personajele sale, ceea ce e o altă reușită remarcabilă. El este produsul acelui joc livresc-textualist al unei biografii în care viața și cartea se dizolvă una în alta fără complexe, fără alte complexe decît cele ale vieții însesi și fără alte complexe decît cele ale literaturii insesi.

Pe acestea le împacă **Visul** lui Mircea Cărtărescu cu ele însele, mărturisindu-le pur și simplu. Un pur și simplu care, după ce te convinge că e trăit, se joacă spre a-ți fura convingerea că e și scris. Reușind acest tur de forță, această carte deschide textualismul către adevărata sa față literară : autenticitatea scriiturii trăite și a viului scripturabil, familiaritatea pură și simplă a epifanicului.

Ioan BUDUCA

*) Mircea Cărtărescu, **Visul**, Cartea Românească, 1989

Agora

Gradul zero al ortografiei

Dacă în circulația rutieră încălcarea semnelor (de circulație) conduce imediat la accidente, în circulația valorilor spirituale nesocotirea sistematică a semnelor cu care operează diferitele limbaje și coduri culturale atrage în timp consecințe cel puțin la fel de nocive. Din această perspectivă citim articolul **Filosofie. De la greci sau de la latini ?** de Nicolae Iuga, publicat în **Astra** (nr. 9/1989) și care, reevaluînd o controversă ortografică, ne atrage atenția asupra unor aspecte îndeobște ignorate : „scrierea corectă a termenului este, desigur, aceea care urmează etimologia și forma impusă de tradiție : toți filosofii români moderni — de la Maiorescu la Blaga — au scris **filosofie** nu **filozofie.** Normele ortografice elaborate în 1953 (aceleași norme cărora le datorăm și renunțarea la â, inclusiv în ceea ce privește cuvintele din familia «român» și «România») stipulează, e adevărat, scrierea cu **z** în loc de s ; dar eu știu din experiență proprie că Facultatea de filosofie a Universității din București și numeroase publicații au folosit, după 1965, în mod tacit scrierea cu **s**, atît în imprimate proprii, cît și în cursurile litografiate, în tipărituri etc. Si chiar dacă «Îndreptarul» ortografic al Academiei, inclusiv ultima ediție (1983), este în continuare pentru scrierea cu **z**, să observăm că pe coperta manualului de liceu scrie — în fine — **Filosofie** și că însăși Editura Academiei editează o revistă al cărei titlu este, de mai mulți ani încoace: **Revista de filosofie**". Împotriva convenției ortografice care adoptă un model străin de limba greacă, de cea latină și derivatele sale romanice, pot fi formulate și alte argumente. Unul este semantic : în greaca veche, de unde a fost preluat în latină și în limbile romanice cu grafia în **s**, **philosophos**, în accepțiunea formulată pentru întîia oară de Pitagora, după cum relatează Diogenes Laertios, era un termen compus din **philein (a iubi)** și **sophos (înțelept)**, de unde și celebra distincție pitagoriciană între **sophos** (înțeleptul, cum numai zeul era) și **philosophos** (iubitorul de înțelepciune, cum putea fi omul). În greacă, există substantivul **zophos**, care înseamnă cu totul altceva: „întuneric, întunecime, beznă, obscuritate", în special „întunecimea lumii de jos, a Hadesului" (infernul), iar Homer, pentru care lumea era împărțită într-o parte întunecoasă și una luminoasă, desemna prin termenul **zophos** partea întunecată a lumii, locul unde soarele se scufundă în beznă. Prin opoziție cu **filosoful** **(sophia**, înțelepciunea, de unde și numele de oraș sau de femeie, face parte din aceeași familie cu **saphes**, care înseamnă claritate, luminozitate), **filozoful** ar fi „iubitorul de întunecime, de beznă, de obscuritate". Un spirit ironic al limbii, a cărui existență este implicită, a grupat înțelesurile în constelații semantice și hermeneutice de tipul **z**, pentru că o „tradiție de gîndire" inaugurată în 1954 prin traducerea celebrului **Mic dicționar filozofic**, care condamna vehement teoria relativității, mecanica cuantică, biologia genetică etc., nega valoarea istoriei filosofiei și condamna dialogul de idei, determinînd automatisme reflexive de care cu greu ne-am putut dezbăra. Exemplul cel mai convingător este al filosofului care, „reeducat" în perioada convenției ortografice și a „micului" dicționar, a devenit **filozof** și susținător al ortografiei respective. O fabulă cu morala puțin schimbată față de cartea **S/Z** a lui Roland Barthes. **(DAN PAVEL)**

Fișier

Maestrul și opera

Contemporan cu una dintre cele mai interesante perioade ale arhitecturii românești, cea de afirmare categorică a ideilor moderne, funcționaliste, Octav Doicescu se prenumără printre cei mai proeminenți autori ai epocii, el fiind autorul unor construcții despre care Grigore Ionescu spunea că surprind „alături de trăsăturile originale specifice măiestriei arhitectului modern, și două din calitățile de bază ale creațiilor valoroase ale meșterilor noștri din trecut: optimismul și dragostea de viață". Această afirmație ușor prea vagă dă seama despre un adevăr în fond incontestabil al creației lui Octav Doicescu : tendința de a crea cu mijloacele modernismului o arhitectură autohtonă. Sigur, era una dintre dilemele epocii: neotradiționalism sau modernism (de fapt lucrurile se cam lămuriseră, inclusiv teoretic, datorită lui G. M. Cantacuzino, în favoarea modernismului); sau, altfel spus, arhitectură națională sau internaționalism? În fapt, cît privește cele mai reprezentative opere ale sale (mă refer acum la Clubul nautic din Herăstrău, restaurantele de la Grădina botanică și Băneasa) această — în opinia mea — falsă dispută o tranșează autorul în chip fericit printr-un vocabular auster de sorginte românească (arcaturi, prispe, acoperișuri în patru ape și, nu în ultimul rînd, păstrarea scării construcțiilor la congruență cu aceea a arhitecturii-sursă, cea populară), aplicat unei concepții planimetrice funcționaliste, austere. De altfel, așa cum a demonstrat și Constantin Joja, nu există o inadvertență de substanță între arhitectura noastră populară și modernism, amîndouă întîlnindu-se întru claritate și echilibru, acest lucru permițînd sinteze dintre cele mai strălucite, așa precum, alături de Octav Doicescu, au mai realizat asemenea performanțe și Duiliu Marcu ori G. M. Cantacuzino.

Portret de Marcel Iancu

Nu cred că este întîmplător interesul acordat de arhitect locuințelor și cu deosebire celor accesibile unor categorii cît mai largi de utilizatori dat fiind faptul că Octav Doicescu a fost un modernist, iar locuința colectivă figura în programul mișcării moderne. De asemenea, nu mi se pare întîmplător că Octav Doicescu a fost (și) un activ teoretician (vezi articolele din Simetria, *în colaborare cu G.M. Cantacuzino), așa cum au fost de altfel marile personalități ale arhitecturii noastre; spun asta, pentru că teoria românească a arhitecturii nu a găsit pînă astăzi acea cadență a* Simetriei, *a efervescenței teoretice care conducea și legitima practica.*

Cele cîteva concesii făcute inexpresivității arhitecturale nu sînt în măsură să atîrne în vreun fel balanța dincolo de stacheta riguroasei profesionalități ; dacă Opera Română nu este una din operele sale cele mai reprezentative, în schimb Octav Doicescu face dovada poate a celei mai ridicate cote în conducerea proiectării construcțiilor Institutului Politehnic din București, ansamblu pe care fără sovăire îl putem încadra în linia celor mai izbutite creații românești postbelice în materie de arhitectură.

Sînt, nu fac un secret din asta, un admirator al creației maestrului din anii '30. Mai sînt, totodată, un prețuitor al dimensiunii sociale în calitate de președinte al breslei arhitecților, pe care a știut-o conferi existenței sale. Octav Doicescu este, prin urmare, un nume de primă mărime al arhitecturii moderne de la noi și cel mai solid argument că este așa ni-l oferă chiar faptul că putem afirma aceasta fără dubiu la destul de multă vreme după încheierea activității sale. Operele sale însă îi supraviețuiesc, elegante și clare, dovedind că orgoliosul, în fond, sacrificiu de sine al arhitectului întrupat în propria sa plăsmuire nu este, nu va fi niciodată în van. (AUGUSTIN IOAN)

Pariu

Eseistul Mihai Coman

Din scrupul excesiv, ori doar dintr-un firesc al probității, fiecare carte a lui Mihai Coman se deschide cu un cuvînt lămuritor din care aflăm intențiile declarate, felul de a înțelege mitologia, metoda de lucru și proiectul de ansamblu căruia i se subsumează studiile sale. Toate cele cinci volume de pînă acum mărturisesc, în chip de prefață, infinite precauții metodologice, semn că autorul e un spirit eminamente pozitiv, iubitor de precizie, de exactitate științifică. Fabulația în marginea mitului și, în genere, imprecizia hermeneutică îi produc autorului veritabile iritări sub care se ascunde, în fapt, un refuz hotărît al arbitrarului. Idealul său este adevărul ; se pretinde un cercetător, nu un glosator ; un mitograf lucid așadar, prudent, fără prea mari elanuri eseistice, pentru care importantă e, întîi de toate, verosimilitatea științifică a demonstrației. Voința aceasta de ordine și coerență, mărturisită de nenumărate ori, e, mai presus de orice, un semn de probitate profesională. În toate întreprinderile sale Mihai Coman și-a propus să descifreze în subtextul creației folclorice (dar și culte) niște „scheme mitice cosmogonice", tipice mentalității arhaice. Rigoarea și instrucția dovedite, cel puțin pînă acum, arată în tînărul autor nu un folclorist de rînd, ci un cercetător ales, cu înțelegerea superioară a faptelor analizate, capabil să dea oricînd o sinteză fundamentală asupra culturii noastre populare. Un eșantion a prins deja formă, acela al mitologiei, încît putem spune că Mihai Coman aplică azi, în linia deschisă de Mircea Eliade, o veritabilă analiză a fondului nostru sacral, procedînd la reconstituiri ale formelor sale textuale. Intenția e de a dovedi, printr-o mișcare dublă, reductivă și constructivă (text-subtext-context), substanța rituală a folclorului și, mai departe, substratul mitic al ceremoniilor. Dificilă cît cuprinde, întreprinderea aceasta declanșează totuși un întreg arsenal metodologic, de la procedeele analogice, deductive, pînă la acelea comparatiste, pentru a introduce marca textuală în contextul ei originar. În fond, Mihai Coman face aici o hermeneutică în înțelesul de analiză denotativă a simbolurilor mitice, cu atenție sporită asupra ontologiei și cosmologiei, ce par nivelele cele mai profunde ale reprezentărilor mitice. Izvoare mitice *(1980) și* Sora soarelui *(1983) sînt primele fragmente din fresca proiectată și închegată în* Mitologie populară românească, *vol. I (1986), vol. II (1988), despre viețuitoarele pămîntului și ale apei și, respectiv, despre cele ale văzduhului. Tabloul mitologiei, refăcut cu minuție, se bizuie pe o prezentare analitică a figurilor reprezentative, cu accent precumpănitor pe reconstituirea fidelă a tuturor funcțiilor sacrale și ceremoniale, chiar cînd protagoniștii mitici au un comportament ambiguu. Adunate în admirabilul tablou al mitologiei românești, toate demonstrațiile cercetătorului arată îndeajuns de mult cită aplicație pune Mihai Coman în cercetarea mitului, chiar sub unghi teoretic, ca și în* Mitos și epos *(1985) de altfel, și cît scrupul științific opune ipotezelor pripite, de felul celor avansate de Romulus Vulcănescu în* Mitologie română *(1985), cu care nu o dată mai tînărul său confrate polemizează hotărît. Însă argumentele polemicii lui Mihai Coman nu sînt altceva decît dovezi ale propriei sale competențe.* (RADU G. ȚEPOSU)

Ochean

Cartea recordurilor

La cincizeci de ani, dintre care jumătate plus unu, doi sau trei, cronicar fără intermitențe al actualității literare românești, Nicolae Manolescu deține un record mondial nesportiv, neoficial și neomologabil altfel decît într-o serie culturală a celebrei Guiness Book. Dar cartea recordurilor sale reale, oficiale și omologabile în istoria literaturii române nu a publicat-o (și n-o va publica, după cum a mărturisit-o). Ar fi culegerea celor 52×28 de cronici literare pe care le-a scris în acești ani.

Aceste aproape două mii de cronici literare, mai puține, desigur, decît prezențele semnăturii lui Nicolae Manolescu în paginile publicisticii noastre culturale din ultimele două-trei decenii, au istoria lor care este alta decît felul în care se vor topi ele în Istoria critică a literaturii române de la origini pînă în prezent **la care lucrează, chiar în prezent, criticul. Iată și paradoxul de neocolit al capitolelor care vor trata literatura contemporană de după 1960: autorul acestei monumentale** Istorii... **va da seama despre mișcarea vie a literaturii noastre actuale, fără să poată surprinde, însă, rolul important pe care l-au jucat chiar cronicile sale în viața imediată a fenomenului.**

Prezența sa nu va mai fi, în Istorie..., **în centrul fotografiei contemporanilor, ci în spatele aparatului de fotografiat. Chiar film dacă ar reuși să fie fotografia cu pricina, rolul cronicarului literar Nicolae Manolescu nu mai poate fi jucat decît de actualul istoric literar Nicolae Manolescu. Ar fi, într-un fel, ca și cum într-un film despre cutare actor de peste 50 de ani ar trebui să joace chiar actorul cu pricina. Hai că scenele de la 40 de ani ar mai ieși cumva, dar cele de la 20 ? !**

Nicolae Manolescu este el însuși o istorie vie a literaturii române contemporane. Nu s-a născut, oare, cel care să o și scrie ? (I. BUDUCA)

Ediții princeps

Dimitrie R. Rosetti: „Dicționarul contimporanilor din România de la 1800-1898"

La sfîrșitul secolului al XIX-lea, în România, cu greu se puteau afla date despre personalitățile literare, științifice, politice ale țării, fiindcă nu existau nici enciclopedii și nici dicționare care să răspundă unor necesități de informare în domeniul dorit.

Prima lucrare care încerca să suplinească această lipsă — redăm conținutul paginii de titlu — a fost „(Secolul al XIX-lea) / Dicționarul contimporanilor / de / Dim(itrie) R. Rosetti / Ediția I-a / București / Editura Lito-Tipografiei «Populara», Pasagiu Român (!) No. 12./1897". Să notăm, pentru cititorii mai tineri care nu știu, că „Pasajul român" se afla pe locul elegantului magazin „Muzica" de pe Calea Victoriei. Pe spatele paginii de titlu a volumului din biblioteca noastră, este scris de autor, cu cerneală neagră, numărul din tirajul total al cărții, laolaltă cu semnătura sa : „224 D. R. Rosetti". Nu cunoaștem tirajul total, dar considerăm, după raritatea cu care am întîlnit cartea, că a fost pînă în o mie de exemplare. Ediția a doua n-a mai apărut.

Tomul, broșat, are 208 pagini și s-a tipărit pe hîrtie de ziar, motiv pentru care acum fila sa este friabilă. Între textul imprimat pe coperta de carton subțire și cel imprimat pe pagina de titlu apar completări și diferențe. Astfel, se precizează că dicționarul se referă la contemporanii „din România" anilor „1800 — 1898" și exemplarul are „Prețul 7 lei". Textul de pe copertă, tipărit în anul 1898, pare să fi fost opera unui tipograf mai în vîrstă, fiindcă el a cules „edițiunea" în loc de „ediția", cum corect, s-a tipărit, în anul 1897, pagina de titlu. Nu sînt acestea singurele plăceri de „cap limpede", pe care le lăsăm cercetătorului.

Primele 12 coale tipografice, a 16 pagini, s-au editat în anul 1897. Coala a 13-a de la pagina 193 la 208, și coperta s-au tipărit în anul 1898, după luna martie. Pentru exactitatea informației, dar și pentru folosul unor bune relații cu „contimporanii" ori cu familiile acestora, autorul întocmește și un „Apendice", la paginile 205—207, în care trece avansările la gradul de general, din anul 1898 (Beller Arnold, Candiano Constantin, Sallmen Dimitrie, Tătărăscu Nicolae), alte avansări (Alex. A. Beldiman este numit, în 1896, ministru plenipotențiar la Berlin, motiv pentru care, coroborat cu moartea tatălui său, în 1898, i se consacră un articol complet), decedații din 1897 și 1898 (Beldiman Alexandru, Flechtenmacher Alex., Grandea Grigore etc.), demisii etc. Un articol nou i se consacră și tenorului Ioan Băjenaru care, „În cursul lunii martie 1898, a jucat dimpreună cu Darclée la Constantinopole în fața sultanului care'i a conferit pentru meritele sale decorația otomană Medgidia".

Dicționarul contimporanilor, cu toate neîmplinirile lui, este o lucrare meritorie a longevivului publicist, dramaturg și, uneori, politician Dimitrie R. Rosetti, (17.4.1850 — 12.10.1934, București). Fără o pregătire bibliologică și bibliografică, fără să aibă surse de informare ușor accesibile, autorul a reușit totuși să întocmească scurte prezentări de biografii și opere ale scriitorilor, oamenilor de știință sau ale politicienilor timpului său, cu erorile și lipsurile inerente muncii de pionierat.

Despre hilaritatea unor informații pe care D. R. Rosetti le-a cercetat dar nu le-a folosit, mărturisește chiar el în „precuvîntarea" la *Dicționar :* este vorba de *Arhondologia Moldovei* a „paharnicului" Constantin Sion (1795—1862), o încercare amuzantă, pătimașă și megalomană de a compune biografii istorice. „Sion .. — scrie Rosetti — se exprimă de regulă ast-fel : x ...boerit de Vodă Sturza pentru că i-a netezit muierea, l-a făcut paharnic !"

Despre alte surse de informare autorul nu mai amintește, deși este sigur că s-a inspirat, preluînd nu numai titlul, după *Dictionnaire universel des contemporaines* al lui G. Vapereau. Credem că s-a folosit de ediția a 5-a, apărută la Paris în anul 1880, exemplar aflat între instrumentele noastre de lucru, în care biografiile românilor au fost întocmite de J. H. Ubicini (1818—1884), om de cultură francez, notoriu filoromân. **(ION C. ROGOJANU)**

● Debutul și urmarea

„Lauda clipei de acum"

Romulus Bucur, de găsit, și regăsit, în **Cinci** (debut colectiv, Litera, 1982), de la pagina 6 la 23 cu 12 titluri, incluzînd în statistică și ilustrația, apoi în **Greutatea cernelii pe hîrtie** (Albatros, 1984), de la pagina 7 la 59 cu 40 de titluri, și, în fine, în **Literatură, viață** (Cartea românească, 1989), tot de la pagina 7 la 59 (ce coincidență!), cu 36 de titluri. Prezentat, la debut, fermecător fugar, în prefață, de Nicolae Manolescu, și caracterizat impecabil, ca pentru totdeauna, de Mircea Martin, într-un timbru pe ultima copertă a primului volum individual. Prețuit de colegi și primit cu entuziasm fratern de critică. În continuare, profesor de română la Arad. Ca recomandare permanentă de lectură; a se reciti, cu prilejul aparițiilor sale editoriale viitoare, volumele deja tipărite, cu scopul de a înțelege corect despre ce este vorba, suma titlurilor fiind, iată, pentru neprivilegiați, de numai 88. Observație în actualitate: cîteva poeme sînt reluate cu dragoste și cu unele mici modificări, recitirea lor în variante rezervîndu-ne revelația valorii și virtuților, inteligenței acestui poet de excepție. O paranteză pentru sufletul poetului, care sigur își amintește notele subsemnatei la prima lui carte, publicate tot în **Amfiteatru**, acum cinci ani: rugămintea de a citi rîndurile care urmează, neapărat în prelungirea acelui text. Mi s-ar părea corect să-l repet, schimbînd numai citatele, sau, mai bine, înmulțindu-le cu fragmente din ultima lui carte. Era acolo o pledoarie însuflețită și utilă în sprijinul unor cauze, pentru care azi, rejudecînd procesul lor, am la îndemînă mai multe și mai adînci dovezi. Ar putea părea, însă, aproape o lipsă de fantezie, dacă nu chiar o fantezie în exces. Romulus Bucur are acum 33 de ani, parcurgînd odată cu o parte, poate cea mai frumoasă (asta rămîne de văzut), a vieții, evenimente personale, și mai generale, semnificativ concentrate la nu prea mari distanțe în ani, 1956, anul nașterii, 1968, 1980 și poate 1992, poemul ce deschide noua sa carte introducîndu-ne subtil în detalii și sugerînd în marea coincidență prezența poetului în chiar miezul lor. **Literatură, viață** este, grafic vorbind, gîndit în semn auster, nedrept, un titlu total neatrăgător, dar cît de cinstit, dar cît de egal cu ce-i urmează, căci lui i se poate prevedea mișcarea interioară, termenii își pot schimba locul, se pot deplasa în orice direcție în timp, cu nelipsita virgulă (pauză de respirație care poate dura oricît) între masivele componente. Literatură, viață. Romulus Bucur scrie ca în virtutea unei deziluzii pe care nu se îndură să n-o renege, să n-o hărțuiască. În virtutea unei deziluzii care acoperă valorile și unicitatea vieții, un spațiu creat după trăire, un culoar rezonant, o oglindă ce respiră totul

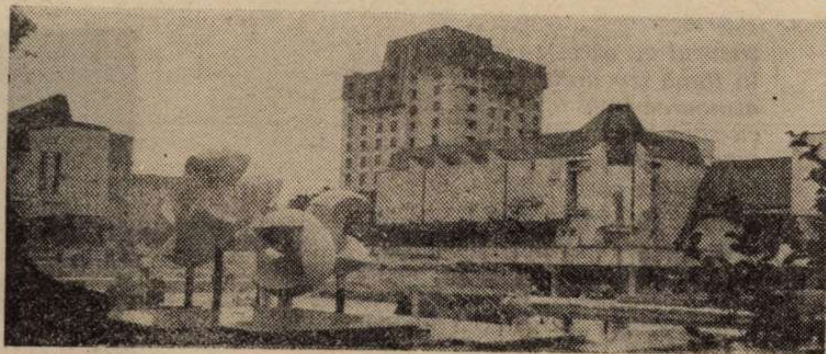

împrejur și devine de nesfărîmat: „decît să scrii / poezii mai bine ai face / o Muncă Folositoare / să repari ceva pe lîngă / casă de pildă // — bineînțeles nimeni / nu îndrăznește / să mi-o zică dar / li se citește pe mutră / așa că din / cînd în cînd / le dau și lor / satisfacție // în această duminică / i-am dat de capăt / unei broaște blocate / am demontat-o / am îndreptat ceva la ea / am uns-o căutînd // după o sculă / mi-am amintit / că și bunicul / fusese lăcătuș / toată viața scrisese / poezii condusese / un cenaclu muncitoresc / am luat în mînă / o cheie și o bucată / de șmirghel / și uitînd de mine / am început / s-o curăț" **(o muncă folositoare).** Romulus Bucur după trăire, stîngaci la lumina iluminării, uzînd de tot umorul de care poți fi în stare scriind și lăsînd să fie citit un coșmar, un delir, scrie: „apă neagră-nvîrtejindu-se-n somn / apă neagră apă neagră / dimineața la prînz și seara // Ca niște lumînări în ceață tremurînd / bunicii strămoșii încet toți dispar / ar trebui ceva să rimeze amar sau barbar / iar pentru ultimul vers (săgeți cu) venin // „Și geții rîd ca proștii de graiul meu latin **(Adio. La Axiopolis).** Romulus Bucur, s-a remarcat, are pudoarea marilor sentimente, și am adăuga și pe aceea a marilor slăbiciuni. Nevoia de candoare și-o reprimă într-un mod propriu, recurgînd la jocul liric îmbălsămat cu multă savanterie. Și-o reprimă cu atîta consecvență și putere, justificîndu-ne în bănuiala că această mască, vai!, nu va dura la infinit, deși soluția ei, etichetată undeva ca agresivitate ironică, este de cele mai multe ori, pentru poezie, îndreptățită și este de dorit. A o lepăda într-un moment de criză, a nu mai uza de ea, cîndva, înseamnă a lăsa liber, necontrolabil, gigantic, nemaifiltrat, insuportabil cu siguranță, poate chiar reversul șoaptei în pustiu. Jocul de care aminteam mai sus se materializează în carte într-un savuros ciclu cu feline mici, în care animalul este plimbat prin toată simbolistica posibilă, cu toate reflexele în stare de funcționare, prin spațiul dens aluziv, umoristic poate, ca o descărcare de nervi fiind, descifrînd leneș, cu haz și uluire acel termen tehnic dintr-un limbaj totuși descifrabil, acel termen indescifrabil în text **(Exorcism).** Nevoia de candoare, de gingășie, de puritate, de inconfundabil, de identitate, de intimitate determină, fac un peisaj fragil, special, în poezia de iubire a lui Romulus Bucur, peisaj care, la el, este puțin altfel decît la alți colegi, scriind în aceeași manieră. Se pornește de la un personaj ideal pe care poetul îl ademenește să intre în realitate. Cursa este dureros de scurtă, semn că idealul cedează ușor. Succesul trecerii dintr-o lume în alta pare ușor în primele clipe, în primii ani. Dar sfărîmătura, fisura din zidul despărțitor anunță, promite degradarea, nostalgia, confuzia, uitarea sau fuga. Viața trebuie trăită înainte de trăire și după trăire. Poetul scrie despre aceasta. Dar celălalt? Oare ce se întîmplă cu celălalt? „nici nu-i ceva nou pe timpuri / era chiar și un cîntec / dar acum vreau să vorbesc / despre ananas portocale / banane mere pere piersici / cireșe vișine căpșune / — eventual sub formă de compot — / strînse cu grijă peste an / și despre cum ne adunăm / toată familia în jurul mesei / în noaptea de anul nou / ca un melc în cochilie / ne luăm de miini și / renunțăm la metafizică / și la simboluri / și ne bucurăm / că trăim" **(salată de fructe). „Salut în Romulus Bucur una din vocile cele mai pure și inconfundabile ale tinerei poezii de astăzi** — scria Mircea Martin în 1984. **Rareori un volum de debut are atîta coerență și strigență. Aproape fiecare piesă din cuprins e antologică..."** Lucrurile stau la fel de bine și astăzi, cînd, recitind în unic flux cele 88 de texte, tipărite în trei ocazii, de poet, ne face plăcere să repetăm cuvintele criticului, cele mai exacte, cele mai îndreptățite. **Greutatea cernelii pe hîrtie** este o realitate, este expresia unei conștiințe impunătoare, a unei memorii exprimate înainte și după trăire, este un titlu de referință care precede întîmplător toate cărțile pe care le va semna Romulus Bucur, un titlu însă, care le va îngloba, ca nume al unei opere întregi.

Constanța BUZEA

● Convorbiri colegiale

● MARINELA CONDUR — **Nu-s deloc lipsite de haz, prospețime și efect, cu toate că nu le-ar fi stricat o oarecare țintă logică jocurilor de cuvinte cuprinse în cîntecelul incantatoriu gen** Hocus-Pocus : **„Vrute, vrute și nevrute / Adunate și scăzute / La vărsarea dintr-un ceas. // Toarnă, varsă, umple iar, / Ceasul crește în zadar..." Credem că această dovedită predispoziție arată că ați sesizat corect existența unei surse superioare de plăcere în mlădioasa și mlădiabila noastră limbă română, că aveți ca dat natural curajul de a vă juca în spațiul ei infinit, cu o dezinvoltură care va fi, alături de o cultivare serioasă, în cîștigul propriei poezii.**

● DANIELA TEODORESCU — **Certitudinea că veți fi în măsură să comunicați liric în viitorul nu prea îndepărtat ne-au limpezit-o cîteva bune versuri, primele două din** Zori **și, respectiv,** Singurătate, **finalul din** Ceva **și acel** orgoliu al cometelor **din** Lacrimi. **Dar mai mult și mai mult textul succint al scrisorii. Corabia din lemn albastru se poate confunda cu marea, dar nu dă semne că se va scufunda. Visliți cu răbdare deocamdată pe lîngă țărm. Acest exercițiu vă va feri de excese și avînturi riscante. Ca să vă fie dor de țărm în timpul traversării mării, cîndva, trebuie să-l cunoașteți bine, trebuie să fiți, poate, însuși țărmul.**

● MIRELA BREBAN — **În fiecare poem, care nu este deocamdată decît o delicată încercare de delimitare, de impunere a punctului de vedere propriu în prezența celor apropiați, se manifestă constant un principiu foarte curat, o atitudine morală limpede, dar mai ales în** Soarele era mare și roșu **și în** Semeni cu Floarea-Soarelui.

● MARIANA BODOLICĂ — **Nu sînteți singura care ne trimiteți în mare viteză și necorectate lucrările proprii. Ne-am întrebat, cu tot umorul de care dispunem, oare ce faceți cu dactilograma prozelor dv. scurte, cu prima, cu a doua și a treia copie ale acesteia, pentru că de la a patra încolo textul devine ilizibil. Este oare în avantajul cuiva să nu le putem decît în parte descifra?** Anticarul, Sinceritate, Amurg **(dacă am dedus corect !) ne interesează, realmente, și le așteptăm în variantă lizibilă.**

● ION BUZERA — **Sînt, cu siguranță, probele unui frig mimat cu insuficientă convingere, sînt exerciții de grație într-o direcție în care atîția se pierd fără să prindă de veste. Există în poemele dv. un frig care se degajă din termenii rulînd unul după altul, fără milă, în sine fără perspectivă : „o triere a percepțiilor prin lamele vibratile ale / intelectului ale domptabilului / și precoce-sensibilului intelect / și raza fugară a revelației / panicată defunctă și ea..." Finalul notației** Cum se face **— de la el, cu el ar fi să înceapă adevărata viață a poemului. Poate că ținta propusă este tocmai un anume mister, în suspensia căruia cititorul, sperați sincer, se va sili să mediteze pînă la capăt? Dar, dacă nu o va face?** (Despre patina realității, In memoriam). **Reușit și cu adevărat interesant ni se pare poemul** Actualitatea îngerului de catifea. **(CONSTANȚA BUZEA)**

Andreea Stoie, studentă în ultimul an la Facultatea de Filologie din București, scrie proză cu egal interes arătat dinamicii interioare a personajului și organizării precise a realului.

Cînd, din spatele acestei delicate materii, va țîșni, definitiv, și parabola, proza Andreei Stoie va avea fizionomia incitantă a povestirilor exemplare.

După trei sferturi

Se făcuse tîrziu și tot nu plecaseră, îl așteptau pe banca din fața porții. Cînd a venit, au stat împreună la masă și înainte de unsprezece cei doi au plecat.

Stăteau pe bancă, și-i urmăreau mersul întrerupt cît intra în umbra tufelor de pe marginea șoselei. L-au așteptat să se apropie pînă cînd l-a văzut și ea clar, atunci s-au ridicat și i-au făcut cîțiva pași în întîmpinare. Îi mai ieșiseră înainte și la prînz, în toiul căldurii, s-au apropiat pînă l-au văzut clar, fata chiar a mai micșorat din distanță și s-au îndepărtat pe o stradă lăturalnică.

Mai era puțin pînă cînd șoseaua se înfunda printre digurile și ecluzele de la șantierul naval. Tot felul de pete împărțeau întunericul, zidurile albe din prefabricate ; mormane de bare ruginite îngroșau taluzul de cale ferată dinspre macarale. Ocoli și se ținu aproape de casele de la marginea satului, fără să se uite înspre cea a gazdei lui. Printre tufe, la intervale, știa că-i apare din tot felul de unghiuri. Era însă o anume trecere prin frunziș, se vedea deodată banca de la poartă, curtea pînă la bucătăria din spate, unde trebăluiau femeile pentru masa de seară. Nu se uitase la nimic cu atenție, special ca să-i apară în fața ochilor, ca nouă, perspectiva bine calculată, banca și gardul mai înalte decît în realitate, din umbra cărora se construiau, la fel ca-n dățile trecute, curtea și casa. Erau acolo, așezați, și-l așteptau.

Băiatul i-l arătă cu degetul și prin aerul tremurat de căldură deasupra șoselei se chinuia să-l distingă. O siluetă mergea săltat, fără să-și țină prea mult tălpile pe asfaltul încins. Prin aerul ridicat părul încărunțit părea colorat, și parcă mai slăbise. Venea înspre ei și chiar își întinse puțin o mînă, ca și cum ar fi vrut să le facă un semn, dacă-i recunoscuse nu putea fi decît el, nu-și dădea încă seama. Trebui să mai facă niște pași, și iată-l cu statura lui, o piclă supraîncălzită se înălță și-l făcut să se aplece înainte într-un fel copilăros, trecu și acum îl vedea clar, era el. Se întoarse spre băiat și plecară pe o stradă lăturalnică.

De ce să-l caute tocmai în seara aceea ; uitase cu totul de ei, se plimbase pe țărm pînă la Șantierul naval. La capătul digului draga lucra, scotea nisipul din mare și înălța malul, ziua nu i se auzea huruitul, aerul fierbinte îl ducea înspre apă. Peste sat nu era nici un zgomot și nimic nu-l avertiză că o să-i apară în față. Veneau grăbiți și pînă l-au recunoscut au tot încetinit. Semănau oarecum. Amîndoi puțin aduși de spate, cu părul întunecat. Băiatul era mai înalt și genunchii noduroși arătau că o să mai crească încă. Se ridicau picle, unele îngălbenite de soare, lentilele făceau ochii strălucitori. Curenții de aer tremurau, îți încețoșau imaginea, și la fel nici un zgomot nu-l avertiză cînd cei doi au terminat observația și au ocolit pe o stradă lăturalnică. Își continuă drumul din ce în ce mai obosit, trăgîndu-și șapca peste pielea înroșită. Nu mai lua luciul frumos de dinainte, se descuama și atît. Poate chiar trebuiau să se întîlnească cît mai repede cu putință. I-ar fi momit cum auzise că se poate, conducîndu-i pînă la capătul satului de-a stînga de-a dreapta lui, încă mici, gata să rîdă la fiecare vorbă. Le văzu fețele și mai bine, și pe el, cu pasul sigur. De sub bolțile înverzite, mai dese pe-atunci, îi strigau prietenii, unii se ridicau de la mese și le ieșeau înainte. Nu stăteau mult, își muiau înadins picioarele și se clătinau parcă frînți de oboseală.

Trase aer în piept și i se aprinseră plămînii, se sufocă, și numai seara, cînd se întoarse din mica excursie, respira mai ușor. Se cocoțase pe malul înalt, își mai imagină o dată că jos, printre pietre, zăceau prietenii din trecut, toropiți de căldură, o să-i strige de sus, punîndu-i să se tragă mai la umbră sau să se tîrască pînă la apă. Și chiar se aplecase peste rîpă, convins că-i va vedea din nou, că-și vor face semne prietenești. Își lăsă privirea să-i cadă în gol, să nu se mai uite, să nu-i mai vadă cum stăteau pe bancă, serioși, fără să se fi plictisit de așteptare. Au venit înspre el cu un mers alunecat, cei din curte nu-i zăriseră și crezu că o să se întîmple imediat. Și totuși ei amînară, fata-i zîmbi, i se agăță de braț, fericită că se întîlnesc după atîta timp. Se așezară la masă, și-i urmări încordat, nu

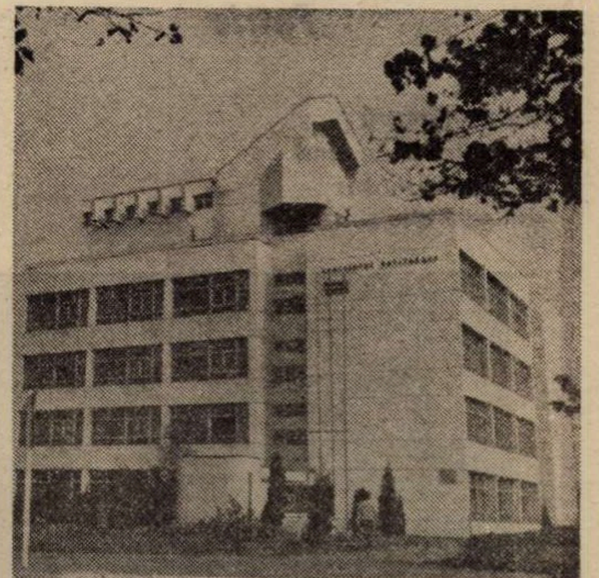

se pregăteau, nici discuția nu era prea vioaie, să-l atragă într-atît cît să uite de sine, îl lăsau să-și ia toate măsurile de siguranță, acum cînd știa că după ce se vor ridica de la masă se va fi terminat. Nu-i crezu, încetul cu încetul se destinse, grupă cănile și farfuriile pe marginea mesei, le transformă cu ochii mijiți în clădiri : genericul de la Olimpiada de acum cîțiva ani, elicopterul venind dinspre ocean, survolînd orașul, străzile și terasele blocurilor luminate și întinderea stadionului, elicopterul se lăsa în jos, poate o să vadă și proba de ștafetă, alergătorul obosit, și celălalt pornind fără măcar să-i arunce o privire ; se afundă în spătarul scaunului. Îl rugară să nu se mai ridice, nu era nevoie să-i conducă, aveau oricum să meargă repede. Îl atinseră pe umeri într-un salut grăbit, doar atît, și peste măsură de vlăguit se îndreptă spre camera lui.

Andreea STOIE

„Voința națiunii cîntînd sub tricolor"

Urare de tinăr

Lumină ce se naște viu, mereu
Din ființa noastră năzuind spre bine
Partid, visat în ani de neamul meu
Un gînd și-o floare azi îndrept spre tine

Tu ești granitul faptei dăltuit
Ca o statuie ridicată muncii
Partid al vredniciei, fii slăvit
În veci să crească-n libertate pruncii

La marea sărbătoare, la Congres
Cu tot poporul noi urăm fierbinte
Să meargă țara-ntreagă spre progres
în frunte cu al nostru drag părinte !

Angela SASU

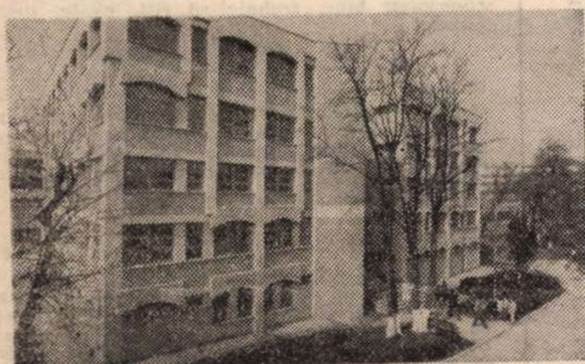

Iubit stegar

Partid — iubit stegar al muncii
Si al voinței de mai bine
Al grijii de a crește pruncii
Se-ndreaptă gîndul viu spre tine

Partid — iubit stegar al gliei
Constructor avîntat spre nou
Spre propășirea României
Vom merge-n frunte cu-n erou !

Camelia RĂDESCU

Patrie

Patrie-făptură
de suflet și de gînd
proporția iubirii
din cele cite sînt
Patrie
susurul cu care-ți vorbesc
în taină izvoarele
atingerea lină
cu care te mîngîie
singuratică luna
tăcerea cu care grîul
inundă galben ogoarele
sînt versuri din poemul curat
pe care-aș vrea să-l spun
cu vorbele mele
zburătoarele

Cornelia RĂCITU

Boltă senină

Noi nu avem istorie de-mprumut
Și nu ne temem să o spunem clar
Că tot ce-n vatra noastră s-a făcut
A fost plătit cu sînge de plugar

Ne-am apărat de dușmani mulți pămîntul
C-a fost rivnit și-au tot trecut de prag
Ne-am apărat cu arma, graiul, cîntul
Ne-am regăsit sub fald de roșu steag

Acum, cînd anii toți sînt de lumină
Și sfînta noastră vatră strămoșească
Își vede bolta 'naltă și senină,
Partidul și Eroul să trăiască !

Ionel ȘERBAN

Eroul unei vii și mari istorii

Eroul unei vii și mari istorii
Ce poartă timpul către viitor,
Al cărui țel e flamura de glorii
A patriei sub liber tricolor,

Bărbatul genial în cutezanță,
Al inimilor noastre plin ecou,
Care ne dă mîndrie și prestanță
Și un destin firesc, bogat și nou,

Virtutea sa, voința sa și forța
De patriot profund și temerar,
Fac liberă și strălucită torța
Numelui său, renumelui său clar.

Voință ce exprimă și-mplinește
Un act prin care este reales,
Un act istoric ce se consfințește
Prin votul nostru-n marele Congres

Fie întru norocul țării toate
Uralele în tumultuos accent !
Prin Ceaușescu România poate
Rămîne piscul vastului prezent.

Vlad ACONSTANTINCĂI

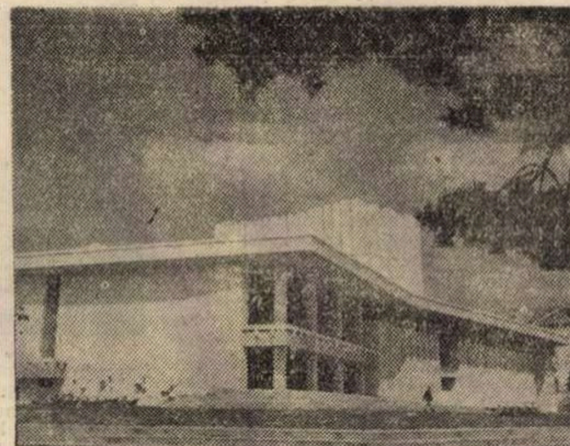

Și totul rodește-mplinind românescul pămînt

Să crezi în popor, să crezi în ardoarea
Pe care, muncind, o consumă în fiece ceas,
Să-i aperi triumful și numele bun în mișcarea
Luminii ce-l călăuzește în cuget și-n pas,

Să-i porți către piscuri nădejdile mari,
Eroic urmîndu-te cutezătoarea lui mulțime,
Exemplu în tot fiilor temerari,
Să-i vezi izvorînd în nașteri sublime,

Generoasă inima ta în fapte se simte,
În intonarea de imn acoperind vastele spații,
În bucuria armonioasă, dezlănțuită, fierbinte,
În florile pure amestecîndu-se printre ovații.

Cei tineri, cei vîrstnici, copiii cu ochii curați,
Ți-ascultă cuvîntul și cred profund în cuvînt,
Și totul se-nalță spre semnul acestor Carpați,
Și totul rodește-mplinind românescul pămînt.

Ioana MATEI

Spre timpul viitor

Trăiască România-n sărbătorești veșminte,
Sărbătoresc pămîntu-i în toamna de belșug,
Imensă e lumina ce crește înainte,
Cînd reales e-al țării și-al nostru președinte
Istorică e ora mărcată și fierbinte,
Partidul își înalță stindardul ca un rug.

Spre comuniste spații, spre timpul viitor,
Unit în jurul faptei profund clarvăzătoare,
Poporul împlinește sublim un falnic zbor,
O inimă-i ce bate unică-n sărbătoare
Voința națiunii cîntînd sub tricolor
Trăiască România și-al său conducător !

Dumitru LAICAN

amfiteatru
revistă literară și artistică
editată de Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România

Adresa redacției : 79 782 București, str. Ștefan Furtună nr. 140, sector 6, telefoane : 15.72.85, 15.72.86, 15.72.87. Secretariat redactor-șef : 15.70.86, 16.78.10 / 157. Abonamentele se fac la toate oficiile din țară sau la difuzorii voluntari din școli, universități, instituții. Costul abonamentului : 36 lei pe an. Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la „ROMPRESFILATELIA" — departamentul export-import presă P.O. BOX 12—201. Telex 10376 prsfir București. Calea Griviței nr. 64—66.

Redactor-șef : DINU MARIN
Redactor-șef adjunct : OTILIAN NEAGOE
Secretar responsabil de redacție : LORIN VASILOVICI

Șef de secție : RADU G. ȚEPOSU

amfiteatru

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ EDITATĂ DE UNIUNEA ASOCIAȚIILOR STUDENȚILOR COMUNIȘTI DIN ROMÂNIA

ANUL XXIII – Nr. 12 (288) APARE LUNAR – DECEMBRIE 1989 12 PAGINI, 3 LEI

Dînd glas voinței unanime a întregului popor, strîns unit în jurul partidului, al secretarului său general, reafirmînd și cu acest prilej unitatea de cuget și simțire a întregii națiuni, fierbintea dorință de a avea în frunte un conducător viteaz și înțelept, un revoluționar consecvent principiilor socialismului și comunismului, cauzei păcii în lume, marele forum al comuniștilor, Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român, a reales în suprema funcție de secretar general al partidului pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, cel mai iubit fiu al poporului. În aceste clipe de înălțătoare mîndrie patriotică, în care tînăra generație vibrează în aceeași profundă unitate a gîndului cu întregul nostru popor, cînd noi și noi dovezi de grijă și ocrotire părintească vin să confirme politica profund umanistă a partidului și statului nostru, a secretarului general al partidului, precum recenta hotărîre a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. privind majorarea și acordarea de noi burse studenților și elevilor, e un semn de înălțătoare bucurie și mîndrie patriotică să fim contemporanii unei epoci pe care cu adîncă recunoștință o numim Epoca Nicolae Ceaușescu, epocă a marilor înfăptuiri revoluționare, a triumfului socialismului în patria noastră.

Voința partidului, a întregului popor

În istoria luminoasă a edificării socialismului, în istoria milenară a patriei, cel de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român, la care tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost reales în funcția de secretar general al partidului, se va înscrie cu litere de aur drept Congresul marilor victorii ale socialismului, al triumfului principiilor socialismului științific în transformarea revoluționară a societății românești, al adevăratei suveranități și al independenței depline, economice și politice a României. Marele forum al comuniștilor a dovedit întregii lumi că în țara noastră între partid și întregul popor există o unitate de nezdruncinat, o unitate de gînd și simțire, de muncă și faptă comunistă, probată de nenumărate ori în etapele procesului revoluționar de constituire și dezvoltare a noii orînduiri în țara noastră, dar mai ales în perioada de după cel de-al IX-lea Congres, eveniment de importanță istorică, moment de cotitură care a marcat începutul unei noi epoci revoluționare în activitatea partidului, în opera de făurire a socialismului în patria noastră. Unitatea poporului în jurul partidului, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, reprezintă chezășia îndeplinirii consecvente a principiului comunist al făuririi conștiente a socialismului cu poporul și pentru popor. Voința partidului, a întregului popor s-a concretizat în opțiunea fermă, de nezdruncinat, pentru socialism, pentru valorile sale superioare, pentru întărirea și dezvoltarea continuă a proprietății socialiste, pentru creșterea rolului organismelor democrației muncitorești-revoluționare, idei reafirmate cu claritate de tovarășul Nicolae Ceaușescu la cel de-al XIV-lea Congres al P.C.R.

Realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția de secretar general al partidului are profunde semnificații în contextul în care marele forum al comuniștilor a fost precedat de dezbaterea Tezelor din aprilie 1988, a documentelor înaltului forum democratic din noiembrie și a tezelor și Programului-Directivă pentru Congresul al XIV-lea al partidului, cea mai largă dezbatere democratică din întreaga perioadă de construcție socialistă, din întreaga istorie modernă a României, fapt care îndreptățește afirmația că exprimarea voinței întregului partid, a întregului popor, de a realege în funcția supremă de partid pe cel mai iubit fiu al poporului, s-a manifestat într-un moment culminant de efervescență revoluționară și de responsabilitate politică.

Construirea societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră și înaintarea României spre comunism și-au refundamentat la al XIV-lea Congres al partidului ideile-forță. Au fost reafirmate cu tărie revoluționară marile etape ale făuririi noii societăți, subliniindu-se cu deosebire caracteristicile definitorii ale etapei actuale a socialismului românesc și jaloanele esențiale ale trecerii către un nivel superior al dezvoltării noastre social-economice. Hotărîrile istorice ale Congresului al XIV-lea constituie noi repere științifice ale mersului nostru neabătut către împlinirea năzuințelor milenare ale poporului nostru, către împlinirea visului de aur al omenirii — comunismul.

Este semnificativ faptul că a fost reafirmată cu tărie grija partidului nostru, a secretarului său general, pentru păstrarea liniei politice ferme de realizare a revoluției de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism. Raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu la cel de-al XIV-lea Congres al partidului constituie un prețios document programatic cu privire la viitorul socialist și comunist al patriei, cu privire la poziția partidului nostru de dezvoltare a colaborării și solidarității cu toate partidele comuniste și muncitorești, cu forțele democratice, revoluționare, antiimperialiste și progresiste din întreaga lume. Realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția de secretar general al partidului reprezintă garanția supremă a îndeplinirii neabătute a misiunii istorice a partidului nostru de a înfăptui în țara noastră orînduirea cea mai dreaptă din istorie, de a ridica pe noi culmi nivelul civilizației materiale și spirituale a poporului român, făuritorul conștient al socialismului și comunismului.

„Amfiteatru"

Vocația unității

Că unitatea deplină a unui popor constituie primul pas și încă unul cu totul și cu totul decisiv către o independență și o suveranitate efective, operante în arena politică, este de o bună bucată de vreme un adevăr consfințit. A cinsti, prin urmare, cum se cuvine actul istoric de la 1 Decembrie 1918, în contextul unui prezent de propășire socială, liberă și demnă a patriei, înseamnă a readuce în conștiința neamului, cu fiecare prilej, ecoul unei împliniri istorice. Sărbătorirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 cînd, prin hotărîrea maselor largi populare, a întregului nostru popor, s-a constituit statul național unitar român, oferă în acest an, marcat de hotărîrile istorice ale Congresului marilor victorii socialiste, un nou prilej de puternică reafirmare a unității de gînd, de voință și acțiune a tuturor oamenilor muncii din patria noastră, în jurul Partidului Comunist Român, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe drumul înaintării neabătute către realizarea grandioaselor programe de dezvoltare economico-socială a României socialiste.

Epoca marilor prefaceri revoluționare, pe care poporul o numește, cu unanimă prețuire și recunoștință, Epoca Nicolae Ceaușescu, a confirmat, în chip strălucit, triumful străvechiului ideal al unirii și unității naționale, înălțînd pe o treaptă nouă demnitatea poporului român, crezul lui permanent și durabil în libertate și independență.

Este aceasta o atitudine firească față de realizarea unui ideal milenar care a deschis o nouă eră în dezvoltarea României, în primul rînd prin faptul că ea a constituit expresia și rezultatul efectiv al luptei întregului popor român, al voinței sale de unitate și libertate.

Că aceasta va fi fiind o lecție profundă a istoriei tinde să devină, de asemenea, un alt adevăr de neclintit. Căci evenimentul istoric de la 1 Decembrie 1918 relevă cu claritate că, numai prin lupta sa, bazîndu-se pe unirea tuturor forțelor și energiilor proprii, poporul român a reușit să-și făurească un mare destin în dezvoltarea lui liberă și independentă. A cinsti, așadar, cum se cuvine victoria națională de la 1 Decembrie 1918 înseamnă a fi consecvenți atitudinii de atunci și de totdeauna a poporului nostru, întru propășirea României spre noi culmi de progres și civilizație, pe drumul luminos al socialismului și comunismului. (DAN ANGHEL)

Tezele devenirii noastre comuniste

Magistral program de înaintare a patriei spre comunism

În istoria patriei, a poporului și partidului nostru, cel de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român va rămîne înscris cu litere de aur drept Congresul marilor victorii socialiste. Prin întreaga sa desfășurare, prin hotărîrile adoptate, forumul comuniștilor români a evidențiat cu putere unitatea indestructibilă a poporului în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Actul politic decisiv prin care delegații la cel de-al XIV-lea Congres al partidului, exprimînd voința tuturor comuniștilor, a tuturor oamenilor muncii, a întregului popor au aprobat în unanimitate realegerea, în suprema funcție de secretar general al partidului, a tovarășului Nicolae Ceaușescu — cea mai sigură garanție a continuării grandiosului edificiu al construcției socialiste, inaugurat odată cu cel de-al IX-lea Congres — demonstrează cu deosebită forță încrederea nestrămutată a tuturor fiilor patriei în idealurile socialismului și comunismului, în partidul nostru comunist, în politica sa clarvăzătoare, științifică și profund umanistă, în secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu care, prin inestimabila sa contribuție teoretică și practică la fundamentarea științifică și transpunerea în viață a Programului partidului, a planurilor și programelor de dezvoltare economico-socială a patriei și edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate, la elaborarea și înfăptuirea întregii politici interne și externe a partidului și statului, prin îmbogățirea teoriei revoluționare a clasei muncitoare, a gîndirii social-politice contemporane, și-a atras înalta stimă și nețărmurita recunoștință a poporului, respectul și prețuirea popoarelor iubitoare de pace și progres de pe toate meridianele lumii.

Manifestările de înaltă vibrație patriotică din timpul desfășurării marelui forum democratic al comuniștilor din patria noastră, precum și numeroasele telegrame ale colectivelor de oameni ai muncii de pe tot cuprinsul țării, ce continuă să sosească în aceste zile pe adresa tovarășului Nicolae Ceaușescu și în care, odată cu satisfacția de a-l avea în continuare în funcția de secretar general al partidului, este exprimată hotărîrea fermă a acestora de a nu precupeți nici un efort și de a munci fără preget pentru realizarea integrală a obiectivelor și programelor de dezvoltare economico-socială a patriei, strălucit prefigurate în documentele celui de-al XIV-lea Congres, confirmă pe deplin justețea și realismul strategiei partidului nostru, atașamentul declarat și neclintit al întregului popor la principiile socialismului științific, transpuse creator în practică, în conformitate cu realitățile noastre naționale, cu exigențele progresului nostru național în toate domeniile.

Magistralul Raport prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, document de excepțională însemnătate teoretică și practică, devenit programul de luptă

(Continuare în pag. 3)

Din sumar:

● **Sub genericul** În spiritul tezelor și hotărîrilor Congresului al XIV-lea, **un grupaj de însemnări și mărturii ale tinerilor creatori studenți, intitulat** Confesiuni la prezentul istoric **(pag. 5) ● Un amplu comentariu consacrat Raportului la Congresul al XIV-lea al partidului, programului de înaintare neabătută a României spre comunism, semnat de Constantin Toderașcu (pag. 6–7)** ● Centenar Ion Creangă : **eseuri și interpretări critice semnate de George Țâra, Cristian Preda, Radu G. Țeposu, Ioan T. Morar, Tudorel Urian, Octavian Soviany și Cătălin Țîrlea (pag. 8–11)** ●

„Cunună de versuri pentru erou şi ţară"

Sub faldul tricolor

Trăiască fiul ţării, erou între eroi
Ca mersul spre mai bine să fie-nălţător
Ideile-i vibrante şi-aprind făclia-n noi
Spre comunism ne-ndrumă sub faldul
tricolor

Trăiască azi voinţa poporului ce-i cere
Să ducă mai departe stindardul spre progres
Voinţa spusă-n Forum, rostită cu putere
Să fie-n fruntea noastră Eroul reales!

Stindard al vieţii

Republică, stindard al vieţii noi
Vis înălţat prin forţa proletară
Plătită eşti cu sînge de eroi
Ca să-te-nalţi — eternă primăvară

Partidul celor mulţi — conducător
Al vrerii noastre de mai mult, mai bine
Sub curcubeul zării tricolor
Ne adunăm să te slăvim pe tine

În Epoca de aur nou destin
Îţi construim cu braţele tăria
Să fie cerul tău mereu senin:
Partidul — Ceauşescu — România!

Angela SASU

Numele său

Ţara înflorind ca o grădină
Îşi deschide larg porţile
Celui mai iubit fiu al ei
Spre culmi înălţătoare
Se deschide orizontul
Patriei
Naţiunea întreagă
La cel de-al XIV-lea Congres
Al Biruinţei
L-a ales în fruntea sa
Şi întotdeauna
Numele său va rămîne înscris
În filele de-aur
Ale istoriei

Viteaz conducător

În fruntea ţării,
Viteaz conducător
Prin ani şi jertfe, lupte·
Atunci aminteşte-ţi, române,
Cum viaţa-i dedicat-a
Pentru o naţiune.
Cauza partidului i-a fost pecetea
De nepreţuit.
Biruitor a ieşit din luptă
Şi din florile toamnei a zămislit cununa
de aur
Ce împînzeşte feeric Ţara Mult Visată.

Mona MARINESCU

Patria mea de azi, patria mea de mîine

Veşmîntul sărbătorii, veşmîntul tău de flori,
Oraşele, pămîntul cel dătător de pîine,
Mişcarea către soare şi către viitor,
Patria mea de astăzi, şi patria de mîine,

Eu nu cunosc o alta să-ntreacă în splendoare
Voinţa ta de pace, cuvîntul tău de bine,
Cinstesc pe comuniştii visînd cu-nflăcărare
Patria mea de astăzi, patria mea de mîine.

Eşti totul pentru mine sub mîndrul tricolor,
Istorie prezentă pe vetrele străbune,
Victorie în luptă şi aripă în zbor,
Patria mea de astăzi şi patrie de mîine.

Republică iubită cu oameni muncitori,
Partidul te conduce spre culmi,
cu-nţelepciune,
Sub comuniste flamuri, sub liber tricolor,
Patria mea de astăzi şi patrie de mîine.

Pentru tot drumul vieţii cu viaţa sînt dator,
Să-ţi apăr libertatea soldat îţi voi rămîne,
Îţi cînt bogat prezentul, falnicul viitor,
Patria mea de astăzi, patria mea de mîine.

Cu Ceauşescu-n frunte, o ţară, un popor,
Împlinindu-se în toate, -n istorie vor rămîne,
Prezentul tău eroic privind în viitor,
Patria mea de astăzi spre patria de mîine.

Horia MITINCU

Republica — 42

Permanenţa unui ideal

„Cuvîntul republică este o vorbă veche, care va să zică lucru al tuturor. Republica este un stat în care oamenii ordonaţi îngrijesc de soarta lor, fără a-şi pune stăpîni pe cap, avînd în lucrarea lor drept regulă dreptatea şi drept ţintă frăţia", explica Nicolae Bălcescu pe înţelesul tuturor, în Manualul bunului român, conturînd o permanenţă în gîndirea social-politică revoluţionară a poporului român. Explicaţiile sale au rodit cu prisosinţă, căci la 30 Decembrie 1947 idealul republican a fost împlinit prin proclamarea Republicii Populare Române, o republică a tuturor celor ce muncesc. Proclamarea acesteia s-a constituit, pentru istoria contemporană a patriei noastre, în momentul asumării depline de către clasa muncitoare a misiunii de înaltă răspundere istorică de a conduce poporul român pe calea făuririi unei noi orînduiri sociale, pe calea luminoasă a socialismului şi comunismului. Renunţarea definitivă la monarhie, fie ea constituţională sau neconstituţională, a însemnat pentru poporul român un corolar firesc al împlinirii idealurilor străvechi de libertate şi unitate, de dreptate socială şi naţională, marcînd cu succes atît o treaptă superioară a conştiinţei naţionale, cît şi, pe planul celor mai concrete împliniri economice şi culturale, sociale şi politice, o pleiadă de realizări de amploare, de profunde transformări revoluţionare, care au dat patriei noastre un chip nou, demn de calea luminoasă pe care păşeşte. Este acesta un bilanţ al realizărilor pe care cei ce muncesc le-au înfăţişat cu profund devotament în zilele celui de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român, numit, semnificativ, Congresul marilor victorii socialiste, bilanţ care îndreptăţeşte credinţa noastră într-un viitor pe care ni l-am asumat cu toată fiinţa.

Diana ILIESCU

1 Decembrie 1918

Din dragoste de ţară,
istoria se-nvaţă,
E spaţiul ei mirific
unit în cîntec sfînt,
Noi îi deschidem cartea
în alba dimineaţă
Cînd ning zăpezi din vremuri
ce veşnic pure sînt

Noi îi deschidem cartea
şi inima-i se vede
Cum bate-n ritmul vremii
celei mereu adînci,
Recunoscînd deodată
puterea-i fără margini,
Ca o sublimă mare
luptîndu-se-ntre stînci.

În iarna luminoasă,
Decembrie, acum,
Solemn ne aminteşte
de ziua mult visată,
Cînd toţi, cu mic, cu mare,
pornind pe-al Albei drum,
Martori am fost Unirii,
atunci, ca niciodată.

Cinstire, fii ai Albei,
Decembrie e vrerea
Atîtor generaţii
care-am trecut Carpaţii,
Sub unic semn şi mîndru,
sub tricolor, puterea,
Emoţia rostirii-ntr-un glas
a-ntregii naţii.

Alexandru HÂRGĂLAŞ

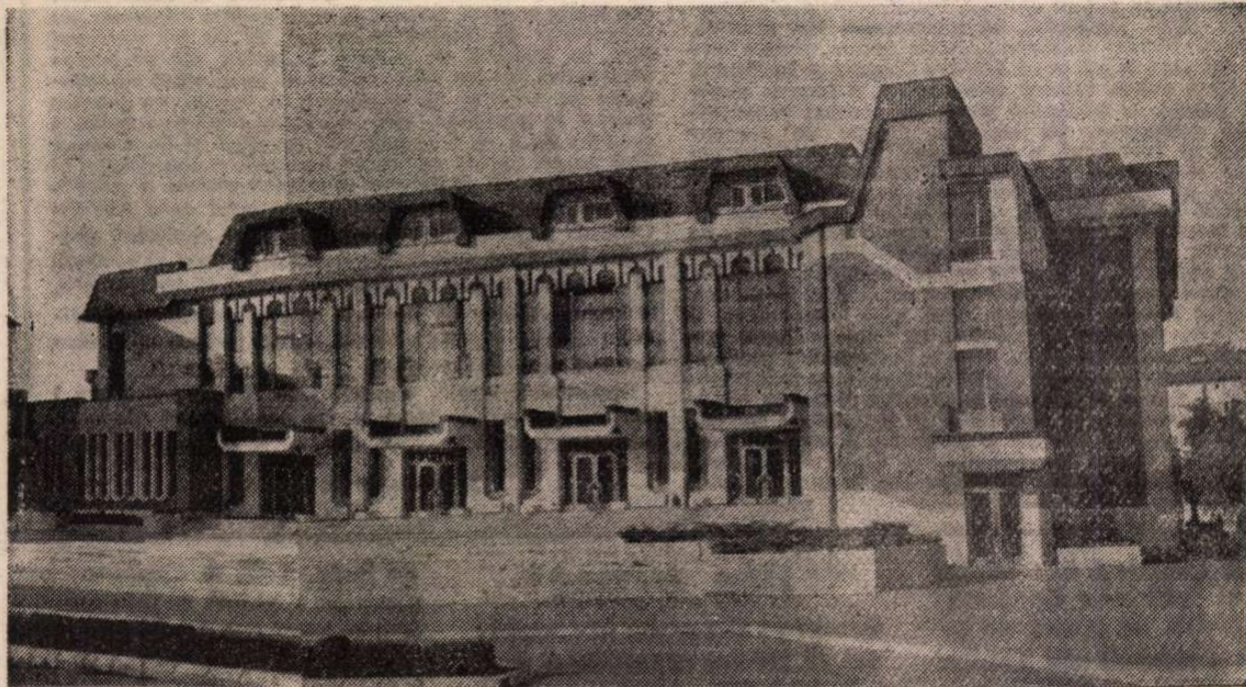

Dimineţi de istorie

Cîteodată stau în faţa oglinzii şi privesc,
Astfel ca în lumina ei să văd
Culmile pămîntului arse de dor,
Pe care cresc pădurile sîngelui meu.

Deasupra mea e cerul albastru şi liber
Cu păsările lui cu argint pe aripi,
De prea multă încordare în adîncimi
de suflet
Simt cum respiraţia mea soarbe
Aerul patriei.

E Decembrie. De aceea
Zăpezii i s-a făcut dor de ţărînă
Aşa cum mie mi s-a făcut dor
Să sădesc în suflet iar o sărbătoare.

O sărbătoare împlinită prin vreme
Din curajul străbunilor
Ca o lumină de tărie şi credinţă
În dimineţi limpezi de istorie.

Elena IORGA

Tezele devenirii noastre comuniste

Magistral program de înaintare a patriei spre comunism

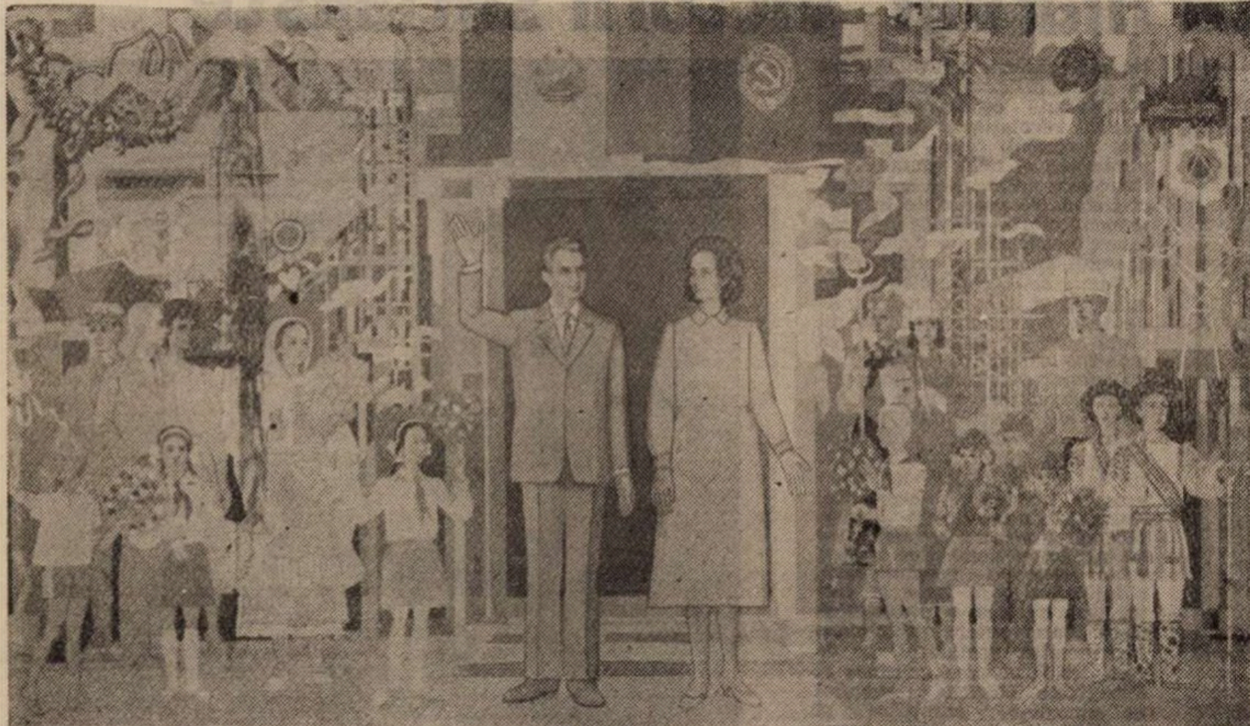

(Urmare din pag. 1)

și de muncă al partidului, al întregului popor, pentru ridicarea României la un nou stadiu, superior, al dezvoltării sale socialiste, în înaintarea sa spre comunism, exprimă în cel mai înalt grad interesele vitale ale poporului român, fundamentînd direcții de acțiune și soluții revoluționare, profund științifice problemelor pe care le ridică actuala etapă de dezvoltare, precum și cele prefigurate pînă în anii 2000—2010.

Epoca marilor prefaceri revoluționare

Obiectivele stabilite pentru viitorul cincinal și pînă dincolo de granițele care ne separă de cel de-al treilea mileniu deschid perspective luminoase pentru întreaga noastră dezvoltare economico-socială, pentru ridicarea patriei pe noi culmi de progres și civilizație, pentru creșterea în continuare a calității vieții, a nivelului de trai material și spiritual al poporului român, pentru întărirea independenței și suveranității României.

Toate aceste ambițioase programe, menite să înscrie România în rîndul celor mai dezvoltate țări ale lumii, se întemeiază pe măreţele realizări obținute de poporul român în toate domeniile vieții economico-sociale, mai cu seamă în anii care au trecut de la cel de-al IX-lea Congres al partidului, care a inaugurat cea mai rodnică perioadă din istoria multimilenară a patriei, intrată definitiv în istorie și pentru istorie drept **„Epoca Nicolae Ceaușescu"**.

Este un adevăr incontestabil faptul că cel de-al IX-lea Congres a restabilit încrederea în forța partidului, redînd națiunii încrederea în idealurile socialismului și comunismului, a proclamat principiul realizării socialismului pe baza legilor obiective ale socialismului științific, corespunzător cu particularitățile din țara noastră, a pus capăt dogmatismului și conservatorismului, a descătușat energiile creatoare ale poporului, care au fost puse în valoare pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane. „Fără hotărîrile Congresului al IX-lea al partidului — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu —, fără această nouă orientare revoluționară, care presupune aplicarea fermă a principiilor socialismului în toate domeniile de activitate, nu am fi putut obține marile realizări pe care le avem astăzi, nu am fi putut înfăptui cu succes socialismul și trece la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate". Demonstrînd că marxismul nu este o dogmă, ci o știință vie, că nu există „modele" în construcția socialistă, care să fie aplicate mecanic, tovarășul Nicolae Ceaușescu a pus în prim plan dreptul fiecărui partid de a-și stabili strategia specifică edificării societății socialiste numai în raport cu principiile generale ale marxismului, cu realitățile concrete din fiecare țară, cu interesele vitale ale popoarelor. Caracteristică pentru acest ultim sfert de veac din istoria poporului nostru este opțiunea fermă pentru o politică realistă, întemeiată pe știință, pe studierea și cunoașterea în profunzime a realităților, pentru găsirea unor soluții originale la problemele specifice ridicate de continuitatea și perfecționarea procesului revoluționar în patria noastră. Roadele acestei epoci de profunde prefaceri revoluționare în toate domeniile vieții economico-sociale dau expresie practică drumului parcurs de poporul român în anii construcției socialiste, cu deosebire în „Epoca Nicolae Ceaușescu".

Grandioase programe de dezvoltare economico-socială a țării

Reliefînd faptul că realizările de pînă acum, acumulările cantitative și prefacerile de ordin calitativ oferă garanția realizării grandioaselor obiective de dezvoltare economico-socială a patriei în viitorul cincinal, tovarășul Nicolae Ceaușescu a caracterizat actualul Congres drept Congresul marilor victorii, al triumfului socialismului, al afirmării depline a independenței și suveranității României, al înaintării ferme a patriei spre comunism.

Potrivit prevederilor cuprinse în Programul-Directivă pentru viitorul cincinal și orientărilor pentru anii 2000—2010, se va pune un accent deosebit pe dezvoltarea, în continuare, pe baze intensive a economiei, pe valorificarea eficientă a cuceririlor științei și tehnicii contemporane în vederea înfăptuirii programelor de organizare științifică și de modernizare a activității în toate sectoarele de activitate. Aceasta înseamnă asigurarea dezvoltării accelerate a forțelor de producție, creșterea puternică a productivității muncii, sporirea eficienței, a rentabilității tuturor domeniilor de activitate, repartizarea echilibrată și echitabilă a forțelor de producție pe întreg cuprinsul țării, dezvoltarea economico-socială a tuturor localităților patriei.

Programul-Directivă prevede obiective de mare însemnătate în soluționarea radicală a problemei energiei, elaborarea de noi tehnologii care să asigure reducerea consumurilor materiale și energetice, continuarea obiectivelor noii revoluții agrare, perfecționarea sistemului de transporturi și telecomunicații, impulsionarea pe mai departe a științei, învățămîntului și culturii. Vor fi amplificate relațiile economice internaționale ale țării noastre cu toate statele lumii, în concordanță cu principiile promovate consecvent de partidul și statul nostru în planul politicii externe. Toate acestea se vor reflecta corespunzător în indicatorii nivelului de trai; se vor înregistra creșteri importante ale volumului desfacerii de mărfuri cu amănuntul, prestărilor de servicii pentru populație, retribuției medii reale a personalului muncitor și veniturilor totale ale țărănimii, cheltuielilor social-culturale.

Cu poporul și pentru popor

Document de excepțională însemnătate pentru analiza științifică a măreţelor înfăptuiri obținute de poporul nostru în anii construcției socialiste, de prefigurare a direcțiilor de perfecționare în continuare a întregii activități economico-sociale, Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu cuprinde referiri de înaltă valoare principială și practică la o serie de probleme fundamentale ale operei de construcție socialistă în patria noastră. Subliniind contextul deosebit în care evoluează societatea socialistă pe plan mondial, apariția unor influențe străine de principiile noii orînduiri emanație a unor cercuri imperialiste occidentale, secretarul general al partidului nostru a dat o temeinică fundamentare rolului partidului comunist, de centru vital al națiunii, rolului statului, ca instrument de conducere și planificare a întregii dezvoltări economico-sociale, pe baza planului național unic, necesității obiective a dezvoltării democrației muncitorești revoluționare, considerată o cerință legică a înfăptuirii cu succes a socialismului, întăririi proprietății socialiste și a legalității socialiste în toate domeniile vieții economico-sociale, îmbunătățirii continue a activității ideologice, teoretice și politico-educative, de formare a omului nou.

Ansamblul elementelor de originalitate și creativitate prin care se definește procesul revoluționar în România este caracterizat genial de **tovarășul** Nicolae Ceaușescu drept edificare a socialismului „cu poporul și pentru popor". Subliniind unitatea dialectică dintre socialism și democrație, faptul că noua societate nu se poate realiza decît pe baza celei mai largi democrații care să asigure participarea activă a întregului popor la făurirea conștientă a propriului său viitor, secretarul general al partidului sublinia în magistralul Raport că „socialismul însuși presupune cea mai înaltă formă democratică, asigurînd cele mai bune condiții, incomparabile cu oricare altă formă a democrației burgheze, deoarece niciodată nu se poate vorbi de o adevărată egalitate între exploatatori și exploatați, între bogați și săraci. Numai și numai prin făurirea unei societăți a adevăratei egalități și dreptăți sociale se poate realiza adevărata democrație, se pot crea condiții ca poporul însuși să fie cel care hotărăște și asigură întreaga dezvoltare a patriei, făurirea cu succes a socialismului".

Omul nou, constructor conștient al socialismului

În magistralul Raport prezentat Congresului este evidențiată una din tezele fundamentale ale partidului nostru, ale secretarului său general, **tovarășul** Nicolae Ceaușescu, și anume că făurirea socialismului cu poporul și pentru popor presupune, concomitent cu o puternică dezvoltare economico-socială a patriei, realizarea unui amplu proces de formare a omului nou, pregătit multilateral, cu înalte cunoștințe politice, științifice, culturale, profesionale, cu o conștiință patriotică, revoluționară, cu o concepție științifică despre lume și viață.

Pornind de la faptul că în activitatea ideologică și politică s-a produs o anume rămînere în urmă față de marile realizări economico-sociale, **tovarășul** Nicolae Ceaușescu subliniază necesitatea de a se acționa cu toată hotărîrea pentru lichidarea acestui decalaj, pentru ridicarea nivelului ideologic al partidului, a conștiinței revoluționare a întregii noastre națiuni. Marile probleme cu care se confruntă omenirea pun în fața activității politico-ideologice, cultural-educative, a științelor sociale necesitatea de a evidenția cu putere, de pe poziții revoluționare, superioritatea societății socialiste, perspectivele dezvoltării socialismului și comunismului, combaterea cu fermitate a tezelor dezideologizării relațiilor internaționale, ale slăbirii luptei de clasă, concepțiile și practicile retrograde, antiștiințifice, contrarevoluționare care produc confuzie și neîncredere, care își propun slăbirea frontului mondial pentru pace, pentru socialism.

Relevînd echilibrul indestructibil, organic, dintre politica internă și cea externă, viabilitatea confirmată de practică a principiilor promovate de partidul nostru, secretarul general al partidului face o amplă expunere a poziției principiale, constructive, a României socialiste pe arena internațională, o pledoarie pentru abordarea lucidă a realității complexe a lumii contemporane, marcată de profunde contradicții și amenințată de pericolul unui război autodistrugător. Încheindu-și lucrările, cel de-al XIV-lea Congres al partidului reprezintă un moment cardinal în viața politică a patriei noastre, iar realegerea în continuare a **tovarășului** Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de partid reprezintă o opțiune istorică — chezășia înaintării țării noastre spre comunism, a ridicării necontenite a patriei pe noi culmi de progres și civilizație.

Florian DUDU

Sensul iubirii

Adevărul vrerii noastre

Unde vom găsi cuvîntul
Ce exprimă adevărul ?
Munții-l știu și Marea-l știe,
Rîurile și poporul.
Unde vom găsi ardoarea
Cea mai limpede, a spune
Tot cuprinsul, tot adîncul,
Al istoriei române ?

Iată-l spus, găsimu-l, iată,
Într-o carte,-ntr-o tăcere,
Într-un scut, într-o săgeată.
Într-un smalț tivit cu miere,
Iată-l alb în albul lapte,
Iată-l strîns într-o părere,
Da, cuvîntul n-are capăt,
El ni-i suflet și putere.

Limba noastră, casa noastră,
Țara noastră, apărarea,
Nașterea și nemurirea,
Zborul liber și răbdarea,
Cuminţenia și truda,
Partea și nădejdea-ntreagă,
Așteptarea-ntru lumina
Ce ne-a fost de-a pururi dragă,

Totul e cuprins în sporul
Care-ntrinsul ne cuprinde,
În hotarele bătrîne,
Între flori și oseminte,
Totul e cuprinsul harnic,
Totul nostru spus cu minte
Neiertînd pe cel ce strică
Adevărul din cuvinte.

Sînt cuvintele născute
De popor în vremuri vii,
Sînt cuvinte de iubire
Pentru țară și copii,
Sînt cuvinte potrivite
De poeți ce cîntă neamul,
Sînt cuvintele de geniu
Care mișcă rîul, ramul.

Și-ntru totul nostru veșnic
Părintesc, de moștenire,
Inimile nasc cuvinte
Îmblînzite de iubire,
Adevărul lor rămîne,
Mîna noastră-n carte-l pune,
Pe Cîmpia Libertății
Vin cuvintele române.

Hai la Alba, hai cu toții,
An de an ne strîngem roată,
Ca să ne unim în țara
Care e a noastră toată,
Noi, de-o limbă, noi, de-o mamă,
Noi, părinți, și noi, copii,
Voci române, lacrimi, flamuri
În aceste vremuri vii,

Căci la Alba e simbolul
Unității mult visate,
Țineți minte, țineți rostul
Miilor venind din sate,
Țineți minte-oricîte taine
Limba noastră-ar duce-n spate,
Noi venim mereu la Alba,
Generații spumegate.

Simți tu, fiule, trecutul,
Și tu, fiică, veșnicia
Clipei mari ce-a fost și este
Alba pentru România,
Unde am găsit ardoarea
Cea mai limpede, a spune
Adevărul vrerii noastre
Și-al istoriei române!

Constanța BUZEA

În spiritul tezelor și hotărîrilor Congresului al XIV-lea

Cultura în epoca marilor victorii socialiste

A vorbi astăzi, în epoca inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, despre cultura noastră națională, înseamnă a vorbi despre una din marile victorii ale socialismului. Cultura socialistă s-a constituit drept o autentică și democratică cultură a întregului nostru popor muncitor care făurește în mod conștient, eroic, civilizația materială și spirituală a celei mai luminoase și mai drepte orînduiri istorice — comunismul. Revoluția de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României pe calea comunismului nu se poate înfăptui altminteri decît pe baza lărgirii orizontului de cultură și cunoaștere a tuturor cetățenilor țării noastre, a înarmării lor cu cele mai noi cuceriri ale geniului uman, cu cele mai noi descoperiri și invenții ale științei și tehnicii sfîrșitului de secol și mileniu, a transformării poporului nostru într-un popor de intelectuali. Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, la cel de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român constituie și pentru dezvoltarea culturii noastre socialiste un excepțional document programatic, capabil să pună în mișcare energiile creatoare și constructive ale poporului român, iubitor de pace și cultură, de muncă și progres, de viață și libertate.

Dezbaterea documentelor programatice ale celui de-al XIV-lea Congres al partidului, așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în magistralul Raport prezentat la tribuna marelui forum al comuniștilor, a constituit cea mai largă dezbatere democratică din întreaga perioadă de construcție socialistă, din întreaga istorie modernă a României, în cadrul căreia s-a analizat, pe baza principiilor socialismului științific, a concepției revoluționare despre lume și viață, în spirit critic și autocritic, întreaga activitate desfășurată de poporul nostru în anii construcției socialiste. „Concluzia generală a acestei îndelungate dezbateri democratice din partid — arăta secretarul general al partidului — cu întregul popor, este aceea că România a parcurs, într-o perioadă istorică scurtă, mai multe etape istorice de dezvoltare — de la orînduirea burghezo-moșierească, în care continuau să existe încă puternice forme feudale, pînă la etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, lichidînd cu desăvîrșire exploatarea și asuprirea, clasele exploatatoare și înfăptuind cea mai dreaptă orînduire cunoscută de omenire pînă în prezent — orînduirea socialistă — în care poporul este pe deplin stăpîn asupra mijloacelor de producție și își făurește, în mod liber, propriul destin liber și independent, destinul de bunăstare și fericire — socialismul și comunismul !"

Dacă pe planul dezvoltării sociale generale țara noastră a parcurs mai multe etape istorice, pe planul lărgirii orizontului cultural există indiscutabile realizări, începînd de la lichidarea totală a stării de analfabetism cvasitotal al maselor populare și terminînd cu complexa pregătire profesională și culturală a tuturor oamenilor muncii, începînd de la marile investiții în obiective social-culturale și terminînd cu generalizarea învățămîntului de 12 clase, cu extinderea și diversificarea structurii învățămîntului superior românesc.

Formarea omului nou

Nu putem vorbi mereu despre formarea omului nou ca despre un obiectiv politic și cultural al viitorului, pentru simplul motiv că omul nou există deja, el este muncitorul, țăranul, intelectualul zilelor noastre, elevul și studentul, toți cei care muncesc, învață și trăiesc în chip comunist în această țară, încărcată de istorie. Marile realizări obținute de poporul român în construcția socialistă, îndeosebi în perioada de după Congresul al IX-lea, în dezvoltarea generală a patriei, în dezvoltarea industriei, agriculturii, a celorlalte ramuri, sînt strîns legate de intensa activitate de cercetare, de promovare cu îndrăzneală a noilor cuceriri ale științei și tehnicii în toate domeniile, de ridicare generală a nivelului de cultură și educație al tuturor oamenilor muncii, al întregului nostru popor. Tocmai de aceea, nu se poate vorbi de formarea omului nou numai la viitor, întrucît omul nou a fost și cel care a pus umărul la uriașul efort de reconstrucție a țării, pe care poporul muncitor, sub conducerea partidului clasei muncitoare, l-a depus în anii de după cel de-al doilea război mondial, la trainicul efort de dezvoltare a forțelor de producție, a tuturor ramurilor economice, de înfăptuire a principiilor socialismului în toate sectoarele activității economico-sociale.

Participarea fiecărui cetățean și a întregului popor la conducerea democratică a țării, a fiecărui domeniu de activitate, a fiecărei întreprinderi socialiste a contribuit în mare măsură la formarea omului nou, constructor conștient și demn al societății în care trăim.

Iată de ce, ori de cîte ori va trebui să vorbim despre cultura socialistă și formarea omului nou, va trebui să ținem seama de conținutul specific al conceptului de cultură, care include drept o componentă esențială dimensiunea politică, patriotică și revoluționară a participării la marele efort al poporului de înfăptuire a inegalabilelor realizări ale socialismului. Într-o țară care construiește noua orînduire, într-o țară care a optat ferm pentru socialism, a vorbi despre orizontul de cultură al omului înseamnă a vorbi despre orizontul culturii sale politice.

Exigențele activității ideologice, teoretice și politico-educative

Analiza secretarului general al partidului cu privire la stadiul rămînerii în urmă al activității ideologice, teoretice și politico-educative față de nivelul dezvoltării generale a patriei, față de nivelul dezvoltării forțelor de producție reprezintă un adevărat model de gîndire dialectică, revoluționară cu privire la strategia politică a edificării socialismului și comunismului. In acest sens constructiv, se poate aprecia nivelul relativ al rămînerii în urmă a activității de formare a omului nou, constructor conștient al noii orînduiri. Sarcinile care derivă din revoluția înfăptuită de partidul nostru în toate domeniile de activitate impun întregului popor exigențe cantitative și calitative tot mai ridicate. Revoluția nu se poate înfăptui decît cu revoluționari consecvenți, iar spiritul revoluționar nu constituie apanajul unei anumite vîrste sau al unei anumite perioade de edificare a societății, ci trebuie să reprezinte în permanență forța motrice de înaintare neabătută pe calea progresului spre noua orînduire.

Numai cei care înțeleg aceste exigențe și se preocupă cu adevărat de traducerea lor în viață pot fi considerați ca avînd o conștiință politică și un orizont de cultură corespunzător sarcinilor actuale și de viitor ale partidului nostru. Cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu amintea, în Raportul la cel de-al XIV-lea Congres al partidului, despre necesitatea intensificării activității de înarmare a membrilor de partid, a oamenilor muncii cu o concepție revoluționară, științifică despre lume și viață, care să dea o perspectivă clară luptei pentru înfăptuirea Programului partidului, în acest deziderat erau cuprinse și obiectivele lărgirii orizontului de cunoștințe științifice și profesionale, de cultură generală.

Construirea conștientă a societății

Între componentele efortului complex de edificare a celei mai drepte orînduiri din istoria milenară a umanității se numără și obiectul concret al noii culturi socialiste, caracterizată prin preocuparea de realizare a noi opere literare, cu un înalt conținut patriotic, a noi filme, piese de teatru, care să oglindească, așa cum cerea secretarul general al partidului, viața, realizările poporului nostru, să fie pătrunse de înaltele idealuri ale umanismului revoluționar, socialist, să sădească în conștiința tineretului, a întregului popor dragostea față de patrie, față de socialism, de partid, față de interesele generale ale întregii națiuni.

În actuala etapă de construire a socialismului, cînd pe plan mondial au apărut diferite teze și concepții care pun la îndoială sau chiar neagă legitimitatea morală și obiectivitatea legică a făuririi socialismului și a perspectivelor luptei revoluționare, ale dezvoltării generale a socialismului în lume, cultura socialistă, efortul conștient de participare la edificarea noii orînduiri, întreaga activitate ideologică, teoretică și politico-educativă reclamă o exigență deosebită, ceea ce obligă pe toți cei care fac parte din frontul ideologic, pe toți făuritorii noii culturi socialiste să depună eforturi susținute de păstrare a unității întregului popor în jurul partidului său comunist. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunerea la Plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român din octombrie 1989, „se poate afirma, fără teama de a greși, că socialismul și-a demonstrat forța și superioritatea, ca orînduire socială cea mai dreaptă și umană din cîte a cunoscut omenirea pînă acum". Tocmai această evidență este pusă la îndoială de noile mișcări ideologice reacționare din unele țări socialiste și din țările capitaliste dezvoltate, care încearcă să se opună ideologiei și culturii noastre revoluționare, progresiste, patriotice, să înfrîngă elanul făuririi conștiente a societății.

Opțiunea fermă pentru socialism

Cultura socialistă este constituită din valorile și idealurile celei mai înaintate orînduiri cunoscute de umanitate. Ofensiva ideologică și politică de defăimare și subminare a socialismului reprezintă o ofensivă și împotriva culturii noastre socialiste. Întrebarea care se pune este cu ce încearcă cultura burgheză, reacționară să destructureze cultura noastră socialistă? Răspunsul nu este greu de dat: cu o cultură și artă de consum, care exaltă antivalorile, disprețul pentru om.

Tocmai de aceea, opțiunea fermă pentru socialism, accentuată de secretarul general al partidului în Raportul la Congresul al XIV-lea al P.C.R., reprezintă unica modalitate de a răspunde ofensivei dezideologizării și dezumanizării, prin făurirea culturii superioare a socialismului, care pune accent pe continuitatea dintre valorile tradiției și cele ale prezentului luminos, pe optimismul revoluționar și încrederea în viață, pe dragostea față de patrie și de partid, pe hotărîrea neabătută a tineretului și poporului ca în orice împrejurare să fie gata de a face totul pentru înaintarea neabătută a patriei noastre spre cele mai înalte culmi de progres și civilizație.

Raluca DRĂGĂNESCU

În spiritul tezelor şi hotărîrilor Congresului al XIV-lea

Confesiuni la prezentul istoric

Magistralul Raport prezentat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu la cel de-al XIV-lea Congres al partidului — strălucită sinteză a concepţiei Partidului Comunist Român, a secretarului său general privind intensificarea procesului revoluţionar de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi de înaintare a României spre comunism, de trecere a patriei noastre într-o fază nouă, superioară de evoluţie — oferă întregii noastre naţiuni un grandios program de activitate, perspectiva luminoaselor prefaceri pe calea edificării neabătute a civilizaţiei socialiste şi comuniste. Raportîndu-se cu înaltă exigenţă revoluţionară, cu fierbinte patriotism şi exemplară maturitate politică la obiectivele şi orientările fundamentate cu rigoare ştiinţifică în documentele Congresului al XIV-lea al partidului, pornind de la valoroasa experienţă a ţării noastre în procesul de transformare revoluţionară a societăţii, de angajare fermă pe calea afirmării cu putere a forţei creatoare a poporului nostru, strîns unit în jurul partidului, al secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, tineretul universitar al patriei, studenţii creatori îşi exprimă, alături de întregul nostru popor, adeziunea deplină la marele act istoric de voinţă naţională al realegerii tovarăşului Nicolae Ceauşescu în suprema funcţie de secretar general al partidului — garanţia supremă a marilor noastre victorii revoluţionare pe drumul socialismului şi comunismului.

Totodată, generaţia amfiteatrelor îşi exprimă profunda sa recunoştinţă pentru faptul că în prima şedinţă de după Congres a Comitetului Politic Executiv, la propunerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu, s-a hotărît majorarea cu 10 la sută a tuturor burselor studenţeşti şi acordarea de burse tuturor studenţilor care provin din familii de muncitori şi de ţărani, indiferent de veniturile acestora, încă o majoră dovadă a încrederii de care se bucură tînăra generaţie a ţării, studenţimea noastră în procesul revoluţionar de edificare a socialismului multilateral, încă o dovadă a permanentei preocupări a partidului nostru pentru îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă şi studiu ale celor ce muncesc şi invaţă pe băncile amfiteatrelor.

Neţărmurită încredere

Dezbaterile de înaltă răspundere patriotică şi revoluţionară prin care întreaga studenţime a patriei, întregul nostru popor au întîmpinat marele forum al comuniştilor şi-au găsit o împlinire deplină în unanima satisfacţie cu care a fost urmărit magistralul Raport prezentat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretar general al partidului, documentul programatic chintesenţial care prefigurează direcţiile fundamentale ale revoluţiei de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi de înaintare a României spre comunism. Stabilind perspectivele luminoase ale afirmării şi mai hotărîte a naţiunii noastre pe noi culmi de civilizaţie materială şi spirituală, documentele adoptate de marele forum al comuniştilor români jalonează viitorul socialist şi comunist al patriei, trezesc în sufletele noastre încrederea neţărmurită în destinul glorios al partidului nostru, al societăţii noastre.

Creatorii studenţi, fie ei poeţi ori prozatori, artişti plastici sau muzicieni, au prilejul major al unei noi şi profunde analize de conştiinţă, menită să clarifice într-un chip şi mai hotărît marile responsabilităţi patriotice şi revoluţionare care stau în faţa creaţiei noastre. Sîntem convinşi că opţiunea fermă pentru dezvoltarea socialistă şi comunistă a patriei constituie singura cale de înfăptuire a idealurilor de progres şi civilizaţie pentru care poporul nostru munceşte în chip eroic în activitatea sa de zi cu zi, iar realegerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu la Congresul marilor victorii socialiste în funcţia supremă de secretar general al partidului constituie garanţia cea mai înaltă a continuării neabătute a efortului de edificare a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi a comunismului în patria noastră.

Organizaţiile revoluţionare ale studenţilor din întreaga ţară vor şti să răspundă, ca întotdeauna, prin fapte de matură şi responsabilă implicare în activitatea ideologică, teoretică, politico-educativă în rîndul studenţilor, pentru formarea omului nou, constructor conştient şi demn al socialismului, iar noi, studenţii creatori, vom acorda şi mai intens potenţialul nostru de inspiraţie la marile teme ale acestui vast proces de formare a noii spiritualităţi socialiste şi comuniste, însufleţiţi şi de recenta hotărîre a Comitetului Politic Executiv de a majora bursele studenţeşti, încă un semn al înaltei preţuiri pe care partidul nostru o manifestă faţă de tînăra generaţie a ţării, faţă de cei care se află pe băncile amfiteatrelor învăţînd şi muncind pentru patria de azi şi de mîine.

Animaţi de cele mai profunde sentimente de dragoste şi recunoştinţă, toţi cei care muncim şi învăţăm pentru a deveni specialişti de nădejde ai ţării, dăm glas satisfacţiei noastre depline faţă de orientările luminoase ale celui de-al XIV-lea Congres al partidului nostru şi ne exprimăm încrederea neţărmurită în potenţialul de creativitate al viitorului, aşa cum a fost prefigurat în magistralul Raport prezentat la Congres de tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Cornelia RĂCITU

Nobilul omagiu

Cu o mîndrie pe care doar marile evenimente istorice ţi-o pot insufla, am trăit, în clipele desfăşurării Congresului al XIV-lea, o stare de deplină demnitate şi plenitudine spirituală, şi aceasta cu atît mai mult cu cît am putut vedea eu însumi, minunat privilegiu, cum voinţa unui întreg popor poate prinde viaţă într-o decizie fundamentală cum a fost aceea a realegerii tovarăşului Nicolae Ceauşescu în suprema funcţie de secretar general al partidului. A simţi tu însuţi, în clipe de intensă efervescenţă, cum poporul ştie să-şi canalizeze spontan, însă cu fermitate gîndurile nobile înspre cele mai înalte idealuri, a vedea cum în jurul unui ctitor genial, cum este preşedintele ţării, întreaga naţiune îşi probează unitatea sa de monolit, neclintită şi consecventă, înseamnă, pentru un tînăr creator, pilda cea mai de preţ pentru destinul său şi pentru viitorul creaţiei sale. În exemplul ilustru al secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, în neobosita activitate pe tărîmul ştiinţei şi culturii desfăşurată de tovarăşa Elena Ceauşescu, în semnificaţiile majore pe care ni le-a pus în faţă Congresul al XIV-lea, congresul marilor victorii socialiste, noi, tinerii care ne încercăm în gazetărie şi artă, avem de acum, o dată în plus, cel mai durabil reper al activităţii noastre. Studenţi fiind încă, avînd, la scurt timp după Congres, şi proba vie, concretă, a dragostei şi devoţiunii cu care sîntem înconjuraţi de secretarul general al partidului prin hotărîrea de a ni se majora cu 10% bursele ori, în cazul fiilor de ţărani şi muncitori, de a ni se acorda burse indiferent de veniturile părinţilor, avînd, aşadar, argumentul cel mai limpede despre felul cum partidul şi statul nostru se îngrijesc de destinele tinerei generaţii universitare, trăind un timp înfloritor pe care doar o epocă înfloritoare îl poate exprima, găsim că cel mai frumos şi mai nobil omagiu pe care-l putem aduce acum, la ora recunoştinţei, e acela de a declara cu tărie întreaga noastră adeziune faţă de anii în care trăim.

Ionel ŞERBAN

Cu ardoarea recunoştinţei

Nu cred să fie vreun tînăr creator care să nu fi fost profund înrîurit de ideile adînc novatoare cărora secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, le-a dat glas la tribuna Congresului al XIV-lea. Idei care exprimă o clarviziune a gîndului. O clarviziune a înţelegerii reale a adevăratelor imperative de care este animată societatea zilelor noastre. Societatea noastră luminată, zîmbind zorilor unei epoci comuniste. Adevăratului nostru ideal, expresie a împlinirii unei dorinţe de veacuri. Dar mai ales nu cred să fie vreun tînăr creator care să nu fi simţit un sentiment de profundă mîndrie patriotică în momentul realegerii tovarăşului Nicolae Ceauşescu în suprema funcţie de secretar general al partidului. O mîndrie izvorîtă din convingerea, verificată şi cu acest măreţ prilej, că între dorinţele poporului e o armonie deplină, întruchipată în hotărîrea ca la cîrma destinelor ţării să fie în continuare cel mai iubit fiu al poporului, ctitorul României socialiste, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Şi nu cred să fie vreun tînăr creator care să nu simtă în aceste momente, alături de toţi tinerii care ne instruim pe băncile amfiteatrelor pentru a sluji patria în viitorul ei cel mai apropiat, că tot ceea ce generaţia noastră a izbutit să-şi însuşească în plan spiritual datorează anilor luminoşi de cînd la conducerea ţării se află un om înţelept şi clarvăzător, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, anilor în care învăţămîntul nostru superior, cultura noastră socialistă s-au bucurat de consecventa şi competenta îndrumare a tovarăşei Elena Ceauşescu, eminent om politic şi savant de largă recunoaştere internaţională. Sînt ani, aceştia, în care, ca un corolar al marilor izbînzi, chiar acum, la scurt timp după încheierea lucrărilor Congresului al XIV-lea, la propunerea secretarului general al partidului, o nouă hotărîre a Comitetului Politic Executiv vine să confirme grija necontenită arătată tineretului patriei noastre, viitorilor specialişti de mîine. O hotărîre menită să întărească adeziunea noastră faţă de politica partidului, a secretarului său general, o hotărîre prin care noi şi colegii noştri din amfiteatre beneficiem de un fond sporit de burse, hotărîre faţă de care, cu ardoarea recunoştinţei, ne aducem prinosul nostru.

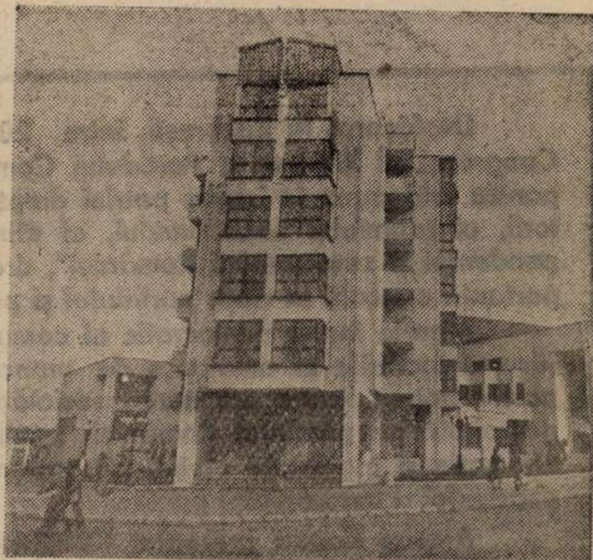

Georgeta BROCEA

În faţa zilei de azi

Nu de multă vreme, am fost martorii unui eveniment epocal în viaţa partidului şi naţiunii noastre — desfăşurarea lucrărilor celui de-al XIV-lea Congres al partidului. Cu acest prilej, toţi cei interesaţi de activitatea ideologică, de creaţie, chiar tineri fiind şi aflîndu-ne abia în pragul afirmării, am fost conştienţi de o cerinţă care se impune cu o tot mai mare stringenţă în contextul istoric actual. Din strălucitul Raport prezentat de cel mai iubit fiu al poporului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, la tribuna marelui forum al democraţiei, am înţeles şi mai bine cerinţa intensificării activităţii ideologice, politico-educative. Toate sarcinile, desigur majore, cu atît mai mult cu cît pe plan mondial are loc o intensificare a luptei de clasă, care revin, prin urmare, întregului sistem al activităţii ideologice şi politico-educative se răsfrîng, în aceste clipe de covîrşitoare importanţă pentru destinul naţiunii noastre, şi asupra creaţiei în general, asupra creaţiei tinere în cazul nostru, căci, aflaţi în rezonanţa cea mai intimă cu evenimentele fierbinţi în care trăim, cu marile idealuri pe care partidul nostru le-a reafirmat, prin glasul secretarului său general, la tribuna celui de-al XIV-lea Congres, toate aspiraţiile noastre politice şi spirituale avem a le întîmpina, aşadar, cu convingerea că numai alimentîndu-ne scrisul nostru din realitatea clocotitoare care ne dă cele mai vii imbolduri putem sta demni în faţa istoriei, putem duce mai departe măreţul exemplu pe care secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, eminentul om de ştiinţă, savant de largă recunoaştere internaţională, care este tovarăşa Elena Ceauşescu, ni-l înfăţişează zi de zi prin activitatea lor neobosită, prin tot ceea ce întreprind pentru binele nostru, al generaţiei amfiteatrelor, care e chiar aceea a „Epocii Nicolae Ceauşescu", a unei epoci fără precedent, înscrisă cu slove de foc în conştiinţa neamului românesc.

Doina MANOLESCU

Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist

AMPLU PROGRAM DE MUNCĂ Ș

Desfășurat la București, între 20 și 24 noiembrie 1989, Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român s-a înscris pentru totdeauna în istoria patriei drept „Congresul marilor victorii, al triumfului socialismului, al afirmării depline a independenței și suveranității României", drept un eveniment de importanță epocală în viața partidului și poporului nostru.

Marele forum democratic al comuniștilor români și-a desfășurat lucrările în ambianța de muncă avîntată a întregului nostru popor pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate pe pămîntul României, pentru ridicarea gradului de civilizație și bunăstare al întregii națiuni, pentru întărirea independenței și suveranității patriei.

Amplul Raport prezentat Congresului de secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, Programul-Directivă de dezvoltare economico-socială în cincinalul 1991–1995 și în perspectivă, pînă în anii 2000–2010, hotărîrile istorice adoptate de Congresul al XIV-lea se constituie într-un mobilizator program de acțiune revoluționară pentru întreaga noastră națiune în etapa istorică superioară de dezvoltare, al cărei obiectiv strategic fundamental îl reprezintă „înfăptuirea pînă în anii 2000–2010 a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și realizarea condițiilor pentru a trece, la începutul mileniului trei, într-o etapă nouă spre comunism".

Profunda analiză materialist-dialectică și istorică făcută de tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul prezentat Congresului, aprecierile, tezele și orientările de mare valoare științifică, cuprinse în acest document de excepțională importanță, privind unitatea și întrepătrunderea trecutului nostru eroic de luptă și jertfe cu prezentul socialist și cu viitorul socialist și comunist al patriei conturează imaginea viguroasă a poporului român, „adevăratul făuritor al istoriei, al vieții, al națiunii și al independenței", care „în nici o împrejurare nu a capitulat, a ținut sus steagul luptei, cîteodată cu grele pierderi, dar a făcut totul pentru a asigura viitorul urmașilor lui, viitorul poporului nostru !". Apreciind că edificarea orînduirii socialiste pe pămîntul României este o continuare legică a procesului istoric de formare și afirmare a poporului român, o cerință obiectivă a dezvoltării societății românești, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a evidențiat din nou, cu deosebită putere de convingere, că un popor care este hotărît să facă totul pentru libertatea și independența sa este de nebiruit.

Analiza drumului istoric parcurs de poporul nostru, făcută în documentele Congresului al XIV-lea, pune în relief faptul că odată cu apariția clasei muncitoare, cu constituirea partidului ei politic, iar, din 1921, a Partidului Comunist Român, aceasta și-a fixat drept obiectiv strategic făurirea noii orînduiri sociale socialiste. Victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944 a deschis calea înfăptuirii unui amplu proces revoluționar în societatea românească, în cursul căruia „România a parcurs mai multe etape de dezvoltare — de la orînduirea burghezo-moșierească, în care existau încă puternice forme feudale în viața economică, socială și politică, la etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate.

În istoria contemporană a României, un eveniment de însemnătate epocală îl constituie Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român care — așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul la Congresul al XIV-lea — „a pus cu desăvîrșire capăt stărilor negative, abuzurilor, ilegalităților și a restabilit încrederea în forțele partidului, ale clasei muncitoare, ale întregului nostru popor, redînd întregii națiuni încrederea în forțele proprii, sentimentul demnității, al hotărîrii de a înfăptui neabătut, pe baza principiilor socialismului științific, ale materialismului dialectic și istoric, noua orînduire socială, în care poporul constituie factorul fundamental, de a realiza socialismul cu poporul și pentru popor !".

Aprecierea științifică a stadiului actual al dezvoltării societății socialiste românești

Documentele dezbătute și adoptate de Congresul al XIV-lea evidențiază că, înfăptuind cu hotărîre linia politică adoptată de Congresul al IX-lea, întregul nostru popor a obținut cele mai mari realizări din întreaga sa istorie multimilenară. La sfîrșitul actualului cincinal, producția industrială va fi de 145 de ori mai mare decît în 1945, din aceasta o creștere de 128 de ori fiind realizată după Congresul al IX-lea; producția agricolă a crescut de peste 10 ori, din care de 6 ori după 1965; venitul național este de 43—44 ori mai mare față de 1945, cu o creștere de 36 de ori după Congresul al IX-lea. Fondul de retribuții a crescut, comparativ cu anul 1950, de peste 33 de ori, asigurîndu-se o creștere a retribuției medii de aproape 10 ori. Au sporit substanțial cheltuielile sociale care, în 1990, vor fi de aproape 33 ori mai mari ca în 1950; s-au construit circa 3 milioane de apartamente, din care 2,6 milioane după 1965; s-au dezvoltat puternic rețeaua sanitară și activitățile de ocrotire a sănătății populației. Factorul determinant al victoriilor realizate de țara noastră în această perioadă îl constituie alocarea pentru fondul de dezvoltare și acumulare a peste 30 la sută din venitul național, avuția națională crescînd în 1990 de 22 ori față de 1945, din care de 19 ori după 1965.

Îndeosebi după anul 1965, s-au manifestat tot mai pregnant — ca factori ai progresului multilateral al patriei — știința, cultura și învățămîntul care au cunoscut o dezvoltare neîntreruptă în condițiile noi create în țara noastră.

Așa cum se relevă în Rezoluția Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român, „Marile și strălucitele înfăptuiri realizate în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al Partidului — intrată în istorie și în conștiința întregii națiuni drept «Epoca Nicolae Ceaușescu» — sînt indisolubil legate de gîndirea și activitatea revoluționară ale secretarului general al partidului, care, identificîndu-se total cu aspirațiile supreme ale poporului, a acționat și acționează cu clarviziune și profund spirit creator, cu pasiune revoluționară și fierbinte patriotism pentru a asigura înaintarea fermă a patriei pe calea socialismului și comunismului, pentru ridicarea țării noastre pe noi și noi trepte ale progresului, bunăstării și civilizației socialiste".

Referindu-se la marile izbînzi dobîn[dite] de poporul român pe linia dezvo[l]tării economico-sociale a patriei, Rezo[lu]ția Congresului al XIV-lea al P.C.[R.] evidențiază „cu deplină satisfacție [și] legitimă mîndrie patriotică marea vic[to]rie a poporului român — lichidare[a] în întregime a datoriei externe — car[e] demonstrează elocvent politica profun[d] științifică a partidului nostru, potenția[lul] și vitalitatea economiei noastr[e]. Pentru prima dată în întreaga sa isto[rie] multimilenară România nu mai pl[ă]tește nimănui tribut, devenind cu ade[vă]rat independentă și politic, [și] economic". Această înfăptuire istoric[ă] se înscrie în cartea de aur a națiuni[i] române, reliefînd, încă o dată, caracte[rul] științific realist al liniei politice [a] P.C.R., de a folosi integral capacitățil[e] tehnice, științifice, economice proprii, d[e] a folosi la cote înalte de eficiență resur[]sele proprii ale țării noastre.

Așadar, în momentul desfășurării lu[]crărilor Congresului al XIV-lea, Români[a] întruchipează imaginea viguroasă de țar[ă] socialistă cu o puternică economie înflo[]ritoare, în care se aplică principiile socialismului științific, are loc dezvoltarea puternică a forțelor de producție, proporțional și echilibrat repartizate în toat[e] județele și localitățile patriei. „Bilanțu[l] marilor realizări obținute de poporul nostru, sub conducerea partidului — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul prezentat la Congresul al XIV-lea —, în dezvoltarea economico-socială, în ridicarea nivelului general de civilizație, demonstrează cu puterea faptelor de netăgăduit că România a străbătut mai multe etape de dezvoltare economico-socială, înfăptuind cu succes noua orînduire socială socialistă, și se află într-o etapă nouă, superioară".

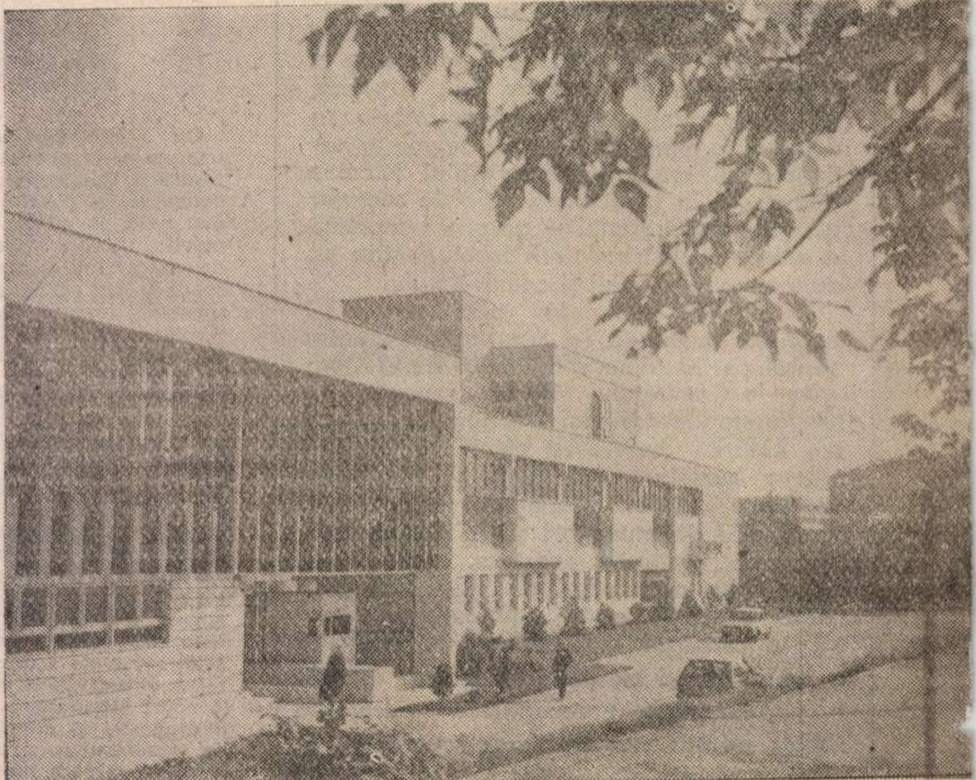

Direcții fundamentale ale dezvoltării economico-sociale a României în cincinalul 1991-1995 și în perspectiva anilor 2000-2010

Așa cum evidențiază tovarășul Nicolae Ceaușescu, „Congresul al XIV-lea al partidului marchează trecerea României la o nouă etapă de dezvoltare, la realizarea fazei superioare a programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și crearea condițiilor necesare înfăptuirii în viață a principiilor de muncă și viață comuniste". Luînd ca punct de plecare nivelul atins în prezent în dezvoltarea economico-socială a patriei, Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român a adoptat Programul-Directivă privind dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1991—1995 și în perspectiva anilor 2000—2010 care pune accentul pe dezvoltarea intensivă a tuturor sectoarelor de activitate, pe realizarea unei noi calități a muncii și vieții, a unui nivel tehnic tot mai ridicat al întregii producții, pe baza aplicării ferme a celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii.

Hotărîrile adoptate de Congresul al XIV-lea prevăd aplicarea în viață în toate sectoarele de activitate și organizarea

Român — Congresul marilor victorii socialiste

ŞI ACTIVITATE REVOLUŢIONARĂ

producţiei a celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii, creşterea mai puternică a productivităţii muncii, sporirii rentabilităţii şi eficienţei în toate domeniile, repartizarea judicioasă a forţelor de producţie pe întreg teritoriul ţării, dezvoltarea economico-socială a tuturor judeţelor, oraşelor şi comunelor patriei noastre. Potrivit indicatorilor cuprinşi în Programul-Directivă, producţia marfă industrială va creşte cu 30—35 la sută, dezvoltarea intensivă a industriei reprezentînd, în continuare, un obiectiv central al întregii noastre activităţi. Se acţionează pentru ridicarea industriei socialiste la nivelul calitativ şi tehnic în măsură să realizeze producţii competitive pe plan mondial, iar, în unele domenii, industria românească să se afle pe primele locuri în lume şi chiar pe primul loc în lume. Aceasta impune modernizarea în continuare a proceselor de producţie, lărgirea bazei de materii prime şi energetice, darea în funcţiune, pînă în 1995, a tuturor grupurilor de energie nucleară.

Pornind de la aprecierea potrivit căreia agricultura reprezintă a doua ramură de bază a economiei naţionale, în centrul întregii activităţi se situează modernizarea agriculturii, realizarea, în continuare, a obiectivelor noii revoluţii agrare, pe baza dezvoltării intensive în toate domeniile. În acest sens, va fi sporit potenţialul productiv al solului, se va înfăptui programul de amenajări funciare, pînă în anul 2000 sistemul naţional de irigaţii urmînd să ajungă la circa 7—7,5 milioane hectare teren agricol, din care cel puţin 5,5 milioane hectare teren arabil, pentru a asigura o recoltă stabilă de cel puţin 50 000 000—60 000 000 tone cereale. Sarcini importante revin zootehniei, silviculturii şi altor sectoare ale agriculturii în vederea sporirii eficienţei şi rentabilităţii lor. Totodată, Congresul al XIV-lea a subliniat că „trebuie să se acorde o atenţie deosebită problemelor mediului înconjurător, considerînd aceasta ca una din problemele fundamentale ale construcţiei socialiste şi asigurării viitorului patriei noastre".

Programul-Directivă prevede aplicarea consecventă a liniei politice referitoare la alocarea, şi în viitor, a 28—30 la sută din venitul naţional pentru fondul de acumulare şi dezvoltare. În următorul deceniu se vor realiza investiţii de 3 200—3 500 miliarde lei, din care 1 600—1 700 miliarde lei în cel de-al 9-lea cincinal. Repartizarea justă, echilibrată a forţelor de producţie în toate judeţele şi zonele ţării, modernizarea tuturor localităţilor patriei, dezvoltarea noilor centre agroindustriale sînt obiective a căror înfăptuire va ridica patria noastră pe noi culmi de civilizaţie şi progres.

Programul-Directivă asigură o dezvoltare şi mai puternică a învăţămîntului, ştiinţei şi culturii, ridicarea nivelului general de pregătire profesională, tehnico-ştiinţifică şi de cultură generală al întregului popor. Generalizarea învăţămîntului de 12 ani, dezvoltarea cercetării ştiinţifice şi tehnologice, realizarea programelor de modernizare şi ridicare a nivelului tehnic al tuturor produselor sînt prevederi a căror înfăptuire va spori eficienţa şi rentabilitatea în toate domeniile de activitate economică.

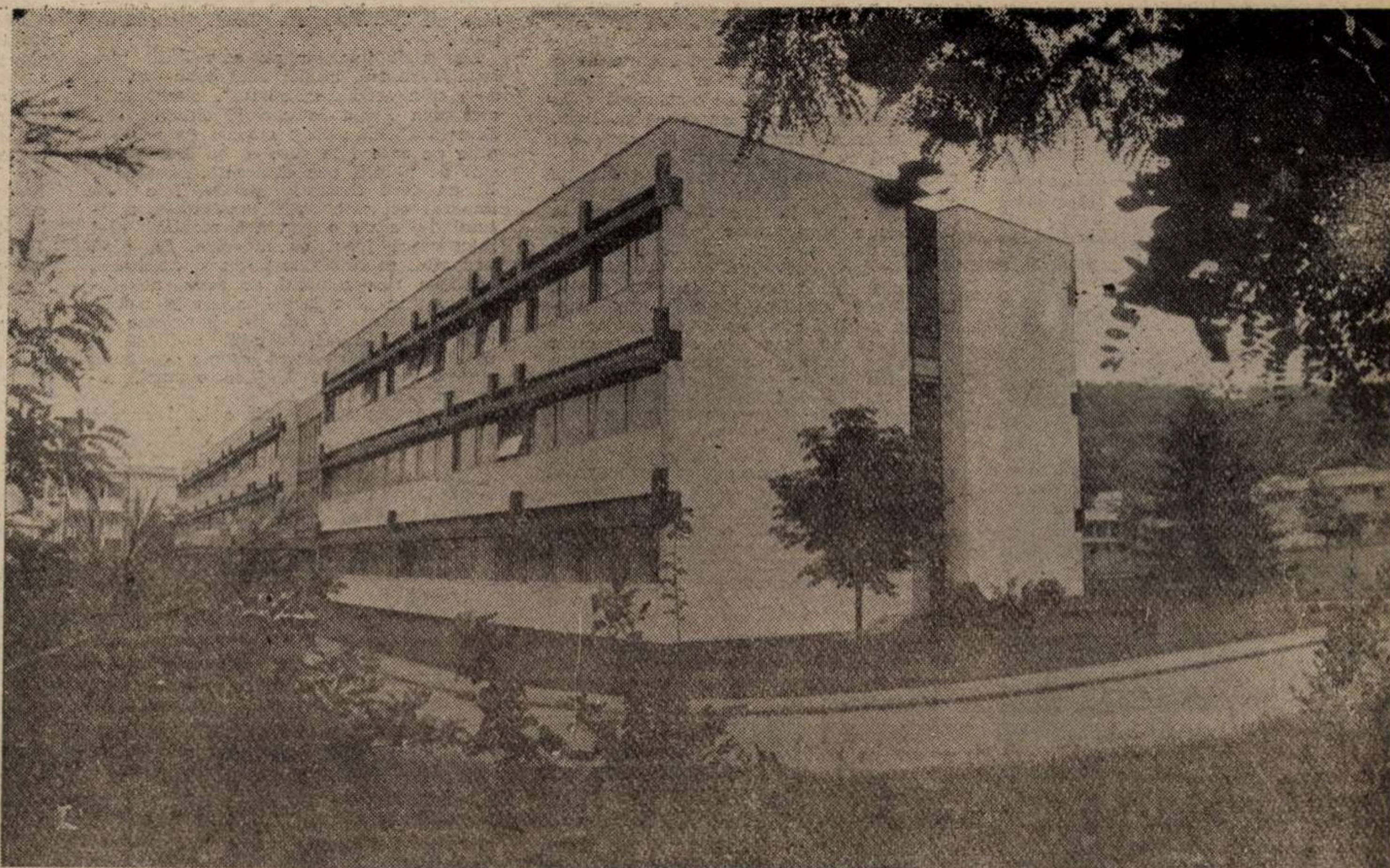

Prin înfăptuirea programelor de dezvoltare economică se asigură aplicarea neabătută a politicii partidului de creştere continuă a nivelului de trai material şi spiritual al poporului, ţelul suprem al politicii Partidului Comunist Român, esenţa însăşi a societăţii socialiste multilateral dezvoltate. În acest sens, retribuţia medie va creşte în 1995, cu 5—8 la sută faţă de 1990, iar veniturile totale ale ţărănimii cooperatiste cu 5—8 la sută.

Aşa cum evidenţiază tovarăşul Nicolae Ceauşescu în Raportul la Congresul al XIV-lea, pînă în anii 2000—2010 urmează să asigurăm un înalt nivel de dezvoltare economico-socială, astfel încît, „la începutul celui de-al treilea mileniu, să realizăm obiectivul strategic de transformare a României într-un stat socialist multilateral dezvoltat, cu o înaltă civilizaţie materială şi spirituală". Învăţămîntul, ştiinţa şi cultura românească au menirea să înarmeze întreaga noastră naţiune cu cele mai noi cunoştinţe ale tehnicii şi ştiinţei, ale cunoaşterii, cu un înalt nivel de cunoştinţe intelectuale, cu un dezvoltat spirit revoluţionar de combativitate cerut de marile sarcini ale făuririi omului nou, constructor conştient al orînduirii socialiste şi comuniste.

Partidul Comunist Român — centrul vital al naţiunii, forţa politică conducătoare a întregii naţiuni

Congresul al XIV-lea a scos în evidenţă, cu puterea faptelor de netăgăduit — aşa cum arată tovarăşul Nicolae Ceauşescu —, „justeţea politicii interne şi externe a Partidului Comunist Român — forţa politică conducătoare a întregii naţiuni — care a acţionat totdeauna pentru aplicarea creatoare a adevărurilor universal-valabile ale socialismului ştiinţific la realităţile României, îndeplinindu-şi cu cinste misiunea şi răspunderea istorică faţă de prezentul şi viitorul patriei noastre". Numărînd în rîndurile sale 3 831 000 de membri, avînd 59 554 organizaţii de bază, 6 063 comitete de partid în întreprinderi, instituţii şi unităţi agricole, 2 364 comitete comunale, 259 comitete orăşeneşti şi municipale şi 41 organizaţii judeţene, inclusiv municipiul Bucureşti, Partidul Comunist Român îşi afirmă rolul conducător, recunoscut de către întregul popor şi consemnat de însăşi Constituţia ţării, la scara întregii ţări şi în toate domeniile. „Partidul reprezintă centrul vital al naţiunii noastre — evidenţiază tovarăşul Nicolae Ceauşescu în Raportul la Congresul al XIV-lea —, de la partid radiază spiritul revoluţionar, marile impulsuri de înnoire şi transformare a patriei noastre, de ridicare continuă a României pe noi culmi de progres şi civilizaţie".

Congresul al XIV-lea a dezbătut pe larg sarcinile ce stau în faţa tuturor comuniştilor pentru dezvoltarea democraţiei muncitoreşti-revoluţionare, pentru formarea omului nou, constructor conştient al socialismului şi comunismului în patria noastră. Congresul a reliefat importanţa deosebită, pentru educarea patriotică a tuturor fiilor ţării şi formarea omului nou, punerea cu putere în evidenţă a marilor succese obţinute de poporul român în făurirea noii orînduiri, forţa revoluţionară transformatoare a socialismului, faptul că numai şi numai socialismul asigură progresul în deplină libertate al oamenilor, realizarea unei lumi mai bune şi mai drepte.

Unitatea de monolit a Partidului Comunist Român în jurul secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, constituie chezăşia sigură a îndeplinirii neabătute a rolului său conducător, de înfăptuire a misiunii sale istorice de a conduce opera de făurire, cu poporul şi pentru popor, a socialismului şi comunismului pe pămîntul României. În capitolul privind „Creşterea rolului conducător al Partidului Comunist Român — centrul vital al naţiunii, forţa politică conducătoare a întregii naţiuni", Rezoluţia Congresului al XIV-lea arată: „Congresul dă cea mai înaltă apreciere concepţiei revoluţionare, profund ştiinţifice, a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, cu privire la locul şi rolul Partidului Comunist Român — forţa politică conducătoare a întregii naţiuni — în procesul edificării socialismului şi comunismului. Congresul consideră că, sub conducerea secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, Partidul Comunist Român, identificîndu-se cu interesele vitale ale clasei muncitoare, ale întregului popor, îşi îndeplineşte cu cinste misiunea şi răspunderea istorică faţă de prezentul şi viitorul României".

Pentru întregul popor român, documentele Congresului al XIV-lea reprezintă un adevărat program de muncă şi acţiune revoluţionară. Studierea, dezbaterea şi aplicarea lor în viaţă constituie sarcini actuale de importanţă prioritară ce stau în faţa tuturor organizaţiilor de partid şi obşteşti, a tuturor colectivelor de oameni ai muncii din uzine, fabrici, unităţi economice din agricultură, instituţii de învăţămînt şi cercetare. Puternic mobilizaţi şi angajaţi plenar în munca pentru realizarea obiectivelor măreţe stabilite de Congresul al XIV-lea, toţi oamenii muncii din ţara noastră urmează cu neţărmurită încredere linia politică a Partidului Comunist Român, în frunte cu marele fiu al poporului nostru, patriotul înflăcărat şi bărbatul de stat destoinic, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, pentru ridicarea patriei pe noi culmi de civilizaţie şi progres, pentru manifestarea ei liberă şi independentă într-o lume a păcii şi cooperării între toate popoarele lumii.

Constantin TODERAŞCU

Povestiri cu morala la urmă

● tinerețe fără bătrînețe ● proverbul potrivit la momentul potrivit ●

Ironia mitologică

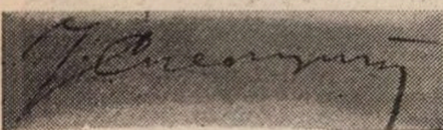

Pe Ivan Turbincă l-a lăsat moartea de izbeliște să trăiască, nu înainte de a-i fi revelat heideggerianul angst. „Să știi Ivane că de-acum înainte ai să fii bucuros să mori", îl anunță mitologicul personaj pe Ivan, cel care și-a îngăduit o vreme să nesocotească legile firii. Interesant este faptul că, deși catalogat de însuși autorul povestirii drept om bătrîn („și slujind el cîteva soroace de-a rîndul, acuma era bătrîn"), totuși, judecind după lungimea stagiului militar, chiar în forma mercenariatului din Rusia țaristă, trebuie că se afla destul de departe de limita vieții omenești. Dar, vorba ceea, „soldatul mărșăluiește, mărșăluiește, pînă cînd...", și vîrsta lui Ivan, raportată, în povestea de față, la două instanțe, una socială și una cosmică, este, de bună seamă, relativă. În orice caz, „mai marii lui, văzîndu-l că și-a făcut datoria de ostaș, l-au slobozit din oaste, cu arme cu tot, să se ducă unde-o vrea, dîndu-i și două carboave de cheltuială". Pe lumea aceasta, deci, el este lăsat de izbeliște, obligat, în acest fel, la considerații sceptice: „Văd eu bine că tot de una mi-e de-acum". Totuși, Ivan are un chef strașnic de viață, de „votchi, tabacioc, femei". Nu vîrsta, apreciată cantitativ, sau lipsa apetitului vital îl îndeamnă să se joace cu moartea, nesocotind, deopotrivă, cele sfinte și cele lumești. Soldatul Ivan mărșăluiește în continuare prin viață, „mătăhăiește", cum zice chiar Creangă, „șovăind cînd la o margine de drum, cînd la alta, fără să știe unde se duce". O astfel de asumare existențială nu exclude, totuși, calea către metafizică și nu e de mirare că, în simbolicele sale peregrinări, Ivan îi vede „din întîmplare", mergînd „pe o cărare lăturalnică", pe dumnezeu, și pe Petre. Să nu uităm nici starea sufletească cu care a pornit Ivan în această stranie călătorie: „Ivan atunci mulțămi mai-marilor săi și apoi, luîndu-și rămas bun de la tovarășii săi, cu care mai trase o dușcă de rachiu, **pornește la drum cîntînd** (s. n.)". El este, prin urmare, un estet și nimic mai mult, un boem cu două carboave în buzunar, suferind, cum ar zice filosoful, de lipsă de determinații.

Gîndul ne poartă (cu toate riscurile) către poziția socială, materială și spirituală a însuși autorului acestei povestiri, eliberat din slujbe nu înainte de a fi „mulțămit mai marilor săi", ce-i drept, după cîte știm, de o manieră ceva mai complicată decît aceea a lui Ivan. Similitudinea între autor și personaj este însă cu totul frapantă în plan spiritual și n-avem decît, pentru a o pune în lumină, să-l cităm pe Mihail Sadoveanu: „De la Ion Neculce pînă la Creangă a curs vreme îndelungată: aproape două veacuri. Și unul și altul simțesc însă sufletul cel veșnic al neamului. Și la unul și la altul găsesc caracterele specifice ale poporului nostru. Și unul și altul au înflorit pe aceste plaiuri și au scos la soare vechile comori. **Amîndoi au făcut parte din acea familie de oameni rari și ciudați care ies, din cînd în cînd, pe drumurile obștești și răzlețesc cîntînd, cu ochii spre cer... (s. n.)**".

Această filiație (dacă nu comitem un pleonasm) între Ion Creangă și personajul său, remarcată o singură dată (de Nicolae Manolescu, în **Lecturi infidele**), poate fi relevantă, dacă nu integral, cel puțin în ceea ce privește natura umanismului lui Ion Creangă, a supremei sale generozități spirituale, a ireverențiozității lui față de cele sfinte.

Despre Ivan Turbincă am văzut că e greu să fie socotit bătrîn; totuși, dacă vrem să-l socotim astfel, sîntem siliți să omologăm bătrînețea cu starea de spirit numită popular înțelepciune, cel puțin pentru aceleași motive care fac și azi ca sintagma „bătrînul Creangă" să ne sune mai mult decît familiar, chiar dacă, pe de altă parte, îl identificăm pe scriitor cu Nică a lui Ștefan a Petrii. Ca să ne dăm seama despre natura bătrîneții lui Ivan, e de ajuns să ne gîndim că bunătatea nu este o stare caracteristică înaltei senectuți, ba chiar ar exista motive pentru o afirmație contrară. Însă Ivan este un om bun. Îl vede dumnezeu mătăhăind pe drum cîntînd, cu ochii spre cer și nu se îndoiește de bunătatea lui. Față de meschina capacitate de receptare (aparențială) a lumii, dovedită de Petre („Îți aminteşti, Doamne, că noi am mai mîncat o chelfăneală de la unul ca ăștia"), dumnezeu „vede" substanțial. Și justețea punctului său de vedere („N-ai grijă, Petre, zise dumnezeu. De drumețul care cîntă să nu te temi. Ostașul acesta e un om bun la inimă și milostiv") se adeverește. Ivan dă de pomană singurele sale două carboave unor drumeți necunoscuți pe care n-avea nici un motiv să-i considere mai săraci decît el. Le dă chiar cu bucurie, am putea spune, devenind prin aceasta omul pur, „omul lui dumnezeu", cel care întruchipează în mitologie singura instanță umană care ar merita, dacă nu să schimbe ordinea lucrurilor (nici Ivan nu va reuși, pînă în final), cel puțin să aibă acces la înțelegerea lor, diferită de percepția profană. Să nu uităm că în altă poveste, aparent divergentă tematic, Dănilă Prepeleac face, pentru a se putea institui ca instanță capabilă să sperie forțele obscure, aceeași operație de purificare, descotorosindu-se, sub aparența naivității, de toate bunurile sale. Și avea, de bună seamă, ceea ce pe atunci s-ar fi putut numi o avere: „o păreche de boi, dar colè: porumbi la păr, tineri, nalți la trup, țapoși la coarne, amundoi cudalbi, țintați în frunte, ciolănoși și groși, cum sunt mai buni de înjugat la car, de ieșit cu dînșii în lume, și de făcut treabă". Că n-avea el tragere de inimă să facă acel soi de treabă care se putea face cu boii, asta e partea a doua a poveștii. Mitologic vorbind, semnificațiile textului sînt infinit mai complexe (Vezi Vasile Lovinescu, **Creangă și creanga de aur**). Vom reține doar spiritul de înaltă gratitudine ce-l caracterizează pe Dănilă, plăcerea lui de a arunca cu toporul după lișițe și ironia subtilă folosită în dialogul său cu dracii: „— Poate-i zice că și rățele de pe apă sînt ale voastre, și toporul meu din fundul iazului. V-oiu învăța eu pe voi să puneți stăpînire pe lucrurile din lume, cornoraților".

De spirit justițiar nu este lipsit nici Ivan Turbincă, atunci cînd vine vorba de-a afla „rădăcina răului", simbolizată aici prin Talpa Iadului și ciracii săi. Este însă demn de remarcat că privilegiile pe care i le cere el lui Dumnezeu sînt de natură pur abstractă, spirituală. El nu cere comori, palate, fete de împărat ori alte delicii materiale, mulțumindu-se cu o turbincă menită să-i înlesnească jocul cu moartea. Și, pînă una alta, se răfuiește puțin și cu dracii, în lipsa cărora omul ar avea, neîndoielnic, prin sine însuși, acces la nemurire. Și unde nu mi ți-i jumulește cu cele palce, descărcîndu-și năduful și ușurînd, pentru scurtă vreme, de bună seamă, suferințele bieților oameni, îndurate din pricina lor.

Înfruntarea cu moartea a lui Ivan are tîlcuri nenumărate. În afară de semnificațiile mitologice, încorporate probabil în substanța originară a basmului de la care s-a pornit, se întrevăd aici și alte posibile sensuri parabolice, în afara celor deja amintite. Unul este indicat fără echivoc de ultima frază. Bunul Ivan, cel care n-are nici o bucurie pe lumea aceasta, cel care se războiește, spre satisfacția firii sale mai ciudate, cu forțe nu tocmai terestre, devine, în finalul poveștii, în ciuda amărăciunii iremediabile de care e copleșit, dar și „în ciuda morții". Ivan cel uitat de moarte. Este o sugestie a perenității care nu poate să nu ne ducă cu gîndul, din nou, la autorul poveștilor, la felul în care acesta a izbutit să anticipeze un adevăr durabil, acela că, acum, la centenarul morții sale, oricine poate schimba, în chip simbolic, numele lui Creangă cu numele lui Ivan din fraza ultimă a povestirii: „Și așa a trăit Ivan cel fără de moarte veacuri nenumărate, și poate că și acum a mai fi trăind, dacă n-a fi murit".

George ȚARA

Amintiri din copilărie.

~~Dedicație d-șoarei L. M.~~

II Nu știu alții cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stâlpul hornului unde lega mama o sfoară cu motocei la capăt, de crăpau mâțele jucându-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă țineam când începusem a merge copăcel, la cuptiorul pe care mă ascundeam, când ne jucam noi băieții de-a mijoarca, și la alte jocuri și jucării pline de hazul și farme-

Facsimil după Amintiri din copilărie

Tîlcul lumii

„Noi nu suntem de pe cînd poveștile, ci suntem mai dincoace cu vreo două-trei zile"
(Ion Creangă, Poveste)

Nu doar dintr-o simplă prejudecată, legată de moda timpului nostru, opera lui Creangă trebuie citită ca întreg. O asemenea lectură va putea vădi, chiar dincolo de articularea totalității operei, o taină a creatorului solidară cu un gest autentic, cultural și lumesc deopotrivă.

Întrebarea „ce anume înrudește **Amintirile, Poveștile, Povestirile didactice?**" mi se pare a fi punctul de plecare al unei interpretări ce caută apropierea de spiritul scriitorului din Humulești. În plan pur formal, **proverbul** se arată a fi ceea ce ni le aduce împreună. Sigur că o asemenea constatare nu poate certifica valoarea unică a scrierilor autorului. Și totuși, aceasta e o primă evidență: proverbul te întîmpină aproape la fiecare pas, rar reușind să aflăm pasaje unde vorba ceea să nu se insereze cu un firesc de invidiat. În ciuda acestei abundențe în intervenția proverbului, scrierile nu capătă totuși, tonuri moralizator-didacticiste. Secretul pare a sta într-o anume folosire a proverbului, într-o înțelegere aparte a tîlcului ce zace în proverb.

Sînt mulți cei care nu vor nici măcar să audă de proverbe, socotindu-le lipsite de viață, ori semne ale unei viclenii în rezolvarea problemelor existențiale prin invocarea unor simple vorbe. Alteori, ele sînt confundate cu citatele celebre ori vorbele „de duh" ale marilor scriitori, mai cu seamă datorită conciziei în exprimarea unora și a altora. În fine, proverbele par, în alte ocazii, cheagul unei înțelepciuni, cea populară, numai cu îngăduință numită înțelepciune, altfel însă, fără adîncime și cam nelalocul ei.

Creangă ne aduce aminte că proverbele sînt cu totul altceva. Înainte de a vedea cum, o precizare: nu trebuie insistat prea mult asupra caracterului de creație cultă al operei lui Ion Creangă; a devenit un loc comun, și orice elev din școală îți poate spune, azi, că autorul nostru „valorifică" tradiția populară, „muzealizînd-o", trecînd-o deci în forme artistice închegate, de neconfundat cu sursa, anume arta populară. Pe de altă parte, nu se poate uita că amintita operă traduce, de multe ori în locuri nebănuite, tipare exclusiv populare. Așa se întîmplă în cazul proverbului, căci Creangă îl invocă, în amintirile și povestirile sale, exact precum un țăran (al vremii lui). Pentru el, proverbele nu sînt nicidecum simple rezumate-formule de viață, condensări istorice care ne-ar putea substitui actele. Țăranul, și eroii țăranului Creangă fac la fel, folosește proverbul **în absolut**, ca o **autentificare supraindividuală** a propriului destin, a poveștii lumii, față de care noi „suntem mai dincoace cu vro două-trei zile". Această distanță e cea care ne dă și privilegiul unic al invocării proverbului, al regăsirii **tîlcului** său.

În opera de care e vorba, proverbele, abundente cum ziceam, își au totuși rostul lor firesc. Eroii înșiși par aleși pentru a-și rosti proverbul la momentul potrivit.

Ceea ce e mai interesant e că Ion Creangă lasă să se întrevadă într-una din scrierile sale un cadru cu înțelesuri mult mai adînci: în **Poveste**, un om însurat, dîndu-și seama de prostia nevestei și a soacrei sale (speriate de căderea drobului de sare), pleacă în lume zicînd: **„de-oiu găsi mai proști decît voi, m-oiu întoarce acasă, iar de nu, ba"**. Iar lumea îi scoate în cale asemenea proști. Ce e de remarcat e faptul că, în scrierea respectivă, nu apare explicit nici un proverb. Acesteia i se potrivește totuși foarte bine unul, pus de autor la sfîrșitul unei „povestiri didactice", **Pical**ă: „Prostia din nascare, leac în lume nu mai are; ea este o uricioasă boală, ce nu se vindecă în școale, ba nici în spitale". Peregrinarea insului din **Poveste** în lume pare a avea ca tîlc tocmai acest proverb. Găsindu-l, el „se întoarce acasă și petrecu lîngă ai săi, pe care-i socoti mai cu duh decît pe cei ce văzuse în călătoria sa", înțelegînd așadar o taină mai adîncă decît simpla lui nenorocire.

Așadar, pare a zice Creangă, fiecare are a căuta prilejul rostirii proverbului. Acesta, odată găsit, te poate hrăni prin povestea ce s-a coborît în el, poveste autentificată de fiecare doar personal și, de-abia de-acum, putînd fi evocată. Se găsește aici tăinuit, ca într-un proverb, un imbold veritabil pentru cel ce se-apucă să scrie. Creangă îl resimte, povestind admirabil.

Cristian PREDA

Linii

îmi aduc aminte cum
ți se aprindeau în ochi corăbii
mișcătoare,
patimi. la începutul unui trup
desenat
o linie foarte jos
un semicerc ceva mai sus
am puterea de a-l vedea. gata
e trupul tău
poate că ceva încă ne desparte
un țipăt
(de ce nu țipă trupul)
să desenez și țipătul
încet. foarte încet
tu femeie te doresc. în strigătul
tău
o sălbatecă frumusețe
ceva nu merge
se strică
nu-mi iese țipătul. doar e al
femeii
se desprinde de trup
mi-e frig.
mîna mea
se topește și ea.

Angela BACIU

Reperele actualității

● un moralist din stirpea profeților ● spiritul tolerant și conștiința nevinovată ●

Melancolia împăcării

Editarea operei lui Creangă a cunoscut, de-a lungul timpului, trei momente hotăritoare. Cea dintii ediție serioasă, care coincide, in fapt, cu debutul editorial, la numai un an după stingerea din viață a prozatorului, aparține lui A. D. Xenopol. In acest an, 1890, apare primul volum din Scrierile lui Ion Creangă, *la editura lui H. Goldner din Iași, și cuprinde poveștile publicate in* Convorbiri literare *intre 1875 și 1878. Prefeței lui Xenopol i se adaugă o biografie a autorului, intocmită de Gr. I. Alexandrescu. După doi ani, in 1892, se tipărește și cel de-al doilea volum, subintitulat* Diverse, *care stringe* Amintiri din copilărie, Anecdote (Popa Duhu, Cinci pini, Moș Ion Roată și Unirea, Moș Ion Roată și Cuza-vodă). Poezii poporane, Poezii proprii *și* Cuvinte, rostiri. *Volumul e insoțit de șapte desene in afara textului, ale profesorului ieșean Teodor Buicliu, imprimate la Paris. Sint lăsate pe dinafară opera didactică, parte elaborată in colaborare, parte de unul singur* (Metodă nouă de scriere și cetire pentru uzul clasei I primare, Invățătorul copiilor, Povățuitoriu la cetire prin scriere după sistema fonetică, Geografia județului Iași) *și, desigur, o poveste licențioasă, transmisă posterității pe căi oculte.*

După alte citeva editări compromise, care au incercat o adaptare a scrierilor lui Creangă la limbajul muntenesc, Gh. T. Kirileanu a inceput o activitate sistematică de recuperare și punere in circulație a orginalelor, bazată pe confruntări metodice, colaționări, transcrieri etc. Kirileanu a avut și privilegiul de a fi posesorul unor texte tipărite din opera lui Creangă, pe care scriitorul insuși făcuse unele insemnări și indreptări cum manu propria. *Tipărește, prin urmare, in citeva ediții intermediare, opera humuleșteanului, operind de fiecare dată indreptări și curățindu-i textele de erori și omisiuni. In 1939, insoțește* Amintirile *de un text preliminar (fotocopiat), ce va deveni malițioasa prefață de mai tirziu, cunoscută azi de toată lumea. Asigură, mai apoi, acuratețea gramaticală, eufonia dialectală și proprietatea lexicală, pentru ca, tot acum, să dea cea mai completă și mai riguroasă editare a lui Creangă de pină la el, o ediție critică cu note, variante și glosar, apărută la Fundația pentru literatură și artă, intitulată* Opere. *Despre meticuloasa și devotata activitate de editor a lui Kirileanu avem, de altfel, un foarte minuțios articol al lui M. Cosmescu, publicat in* Ateneu *(nr. 12/1964).*

In fine, ultimul și cel mai complet act editorial prin care scrierile lui Creangă au fost oferite cititorilor il reprezintă ediția de Opere, *in două volume, ingrijită de Iorgu Iordan și Elisabeta Brâncuși, care beneficiază de note și variante, de glosar și bibliografie și de un studiu introductiv al lui Iorgu Iordan. Cele două volume au apărut in colecția „Scriitori români" la editura „Minerva", in 1970. Fără să fie o preluare a unei ediții anterioare (căci editorii s-au folosit direct de manuscrise și de variantele acestora), eforturile celor doi filologi vin in prelungirea celor ale lui Gh. T. Kirileanu, a cărui temeinicie textologică și filologică rămine de neocolit.*

*In această linie trebuie situată, prin urmare, și ultima apariție editorială din opera lui Creangă**, *chiar dacă avem de-a face cu una de uz popular, căci volumul reproduce, selectiv, texte din ediția Iorgu Iordan și Elisabeta Brâncuși, așadar dintr-o ediție de incredere care nu mai lasă loc nici unei suspiciuni. Al. Piru, prefațatorul și alcătuitorul ediției, autor și al unui tabel cronologic, reproduce nouă povești,* Amintirile *și șapte povestiri, desigur după criteriul reprezentativității ; lipsesc poeziile și textele ocazionale.*

In scurta și concisa sa prefață, Al. Piru are despre opera lui Creangă opinii critice neechivoce, formulate pe un ton categoric, nelipsit de o anume persuasiune malițioasă. Crede, despre povești, ca și Călinescu, că sint in substanța lor intimă niște nuvele ori schițe, din pricina finei convertiri a fantasticului in mișcare epică generică, cu valoare exponențială. Opinii inrudite cu aceasta mai avuseseră Ibrăileanu și Tudor Vianu, despărțite doar prin observații de natura nuanței. Structura lor tipologică o află in fondul folcloric, chestiune studiată deja in mod amănunțit de Lazăr Săineanu, Jean Boutière, Ovidiu Birlea și Al. Dima. Inventarul făcut de Al. Piru recapitulează in mod sistematic arborele genealogic al acestor producții epice, cărora Creangă le-a dat, desigur, un ton realist de factură poporană. In fine, despre Amintiri *crede, ca și Maiorescu și, pe urmele acestuia, ca și Pompiliu Constantinescu, că avem de-a face cu o scriere epică, cu un roman, iar nu cu una subiectivă, cum a considerat de curind Eugen Simion, și nici cu un monolog dramatic, cum era incredințat Călinescu. Creangă e, pentru Al. Piru, un umorist fin, cum credeau și Maiorescu și Vladimir Streinu, iar nu un satiric (Zoe Dumitrescu-Bușulenga) și un caricaturist (Petru Poantă).*

In ce mă privește, și am recitit de curind totul, nu am nici o indoială că Ion Creangă e un melancolic. Pompiliu Constantinescu a spus deja că psihologia sa e de dezrădăcinat. Prin urmare, scriitorul rememorează, nu-și exersează observația asupra realului ; transcrie, nu imaginează. Inventia e minimă la Creangă și acest lucru il putem observa limpede fie in Amintiri, *unde tonul evocării face muzica, fie in povești, unde epicul se resoarbe in plasma unor situații tipice. Gradul de stereotipie (in ințelesul ei de invariant, ca in basme) al intimplărilor e atit de accentuat, incit e clar că nu desfătarea imaginației o are autorul in vedere, cit morala subtilă a desfășurării acestora. Pe o aparență de proliferare epică, Ion Creangă inalță mari parabole morale. Vreau să spun, prin urmare, că, pe fondul unor structuri epice (de nuvelă cel mai adesea), in povești, și in cadrele unui gen autobiografic totuși, in* Amintiri, *Ion Creangă desfășoară ipocrite demonstrații epice pentru a țese, indărătul acestora, o morală imbibată de melancolie. Ion Creangă e un moralist.*

Desen de Costel Badea

Aceasta nu vrea să spună, insă, că Ion Creangă satirizează și moralizează. Moralismul său e de natura aceluia originar, pentru care categoriile negativității trăiesc in vecinătatea complice a binelui ; viziunea e a unei lumi de dinaintea păcatului. Diavolul și bunul Dumnezeu sint jumătățile aceleiași sfere morale. Nimeni nu trăiește sentimentul culpei și nici o catastrofă nu aruncă ființa sub incidența sancțiunii irevocabile. Nu-l ajută diavolul Chirică pe Stan Pățitul să intre in ordinea firească a lumii ? Nu biruie Dănilă Prepeleac, in cele din urmă, bizuindu-se pe un drac naiv și circotaș ? Nu se termină toate pedepsele lui Nică in ospețe cu alivenci și in hirjoane nocturne ? Tot aerul de comedie care circulă, ca o briză calmă, printre rindurile operei lui Creangă ține de o dezordine simpatică și benignă care se inchide mereu in armonia cea mai deplină. Creangă e, prin urmare, un moralist din stirpea profeților și, de mai tirziu, a lui Montaigne (singura apropiere cu moralistul francez a făcut-o, intr-un articol, George Țâra), un ințelept care privește cu egală simpatie cruzimile celor trei nurori și dăruirea maternă a Smarandei. Timpul trecut, departe de a sugera o nostalgie poporanistă, e timpul biblic, adamic, in care ființa vibra față de ritmurile lumii, fără presimțirile răului, ale catastrofei. Totul se intoarce in trecut in scrierile lui Creangă: gindul naratorului, in Amintiri, *Făt-Frumos, in* Povestea porcului. *Desigur, odată cu intoarcerea clepsidrei, protagoniștii trec in celălalt tărim. Toate obstacolele in care par a se fi virit piedici maligne se fring in cele din urmă sub presiunea conștiinței nevinovate.*

Ibrăileanu a observat foarte bine intr-un comentariu că Ion Creangă rămine autentic sub raport artistic cită vreme rămine acel țăran fin și instruit, crescut in cultul unei ințelegeri voioase a lumii. Cind devine sarcastic și vitriolant, satiric și excesiv, țăranul e invins de mahalagiu. Iar mahalagiul Creangă n-a dat altceva decit Popa Duhu, Dragoste chioară *și* Amor ghebos *și trivialele versuri* Oltenii in Iași. *Cind simțul moral iese din tiparele lui armonioase, trăind conștiința binelui ca pe o nostalgie pierdută iar nu ca pe o stare genuină, Creangă uzează de un moralism contondent, care e, de regulă, al unei lumi de după păcat, corupte și hărțuite de cămilele maniheismului : lumea bintuită de nesfirșita infruntare dintre bine și rău.*

Ceea ce-l inalță pe Creangă la nivelul adevăraților moraliști e toleranța față de lume, față de condiția umană mai prețios spus. Ințelegerea lucrurilor in natura lor intimă, a viciilor și virtuților, a răului și a binelui e un mod de a le accepta cu seninătate superioară, iar nu de a le incrimina. Moralistul nu opune intre ele categoriile lumii, minat de elanuri melioriste, ci incearcă să le accepte și să le privească in alăturarea lor naturală. Povestea unui om leneș *e, in acest sens, exemplară : indirjirea (justificată moral, nu ?) a sătenilor e compromisă cu o delicată ironie de autor care privește lenea ca pe o simpatică inzestrare a firii. Toleranța lui Creangă e mereu limpede in zicerile și proverbele ce au putut părea multora niște ticuri. Insă zicerile lui inchid in ele tot atita ințelepciune și ințelegere cită aflăm in „căile" și adevărurile seninătății răsăritene, ori in cugetările lui Montaigne : aparența e inșelăciune. Nu mi se pare deloc intimplător, prin urmare, că apropierea de Creangă e intotdeauna precedată de un partipriu afectiv, care e de natură morală. Geniul blind al scriitorului are și un rol terapeutic.*

Radu G. ȚEPOSU

*) *Ion Creangă,* Povești, amintiri, povestiri. *Prefață și tabel cronologic de Al. Piru, București, Minerva, 1989, ediția a V-a.*

● ***Albumul cu prieteni***

Nostalgii

Față de toți prietenii săi, Creangă a fost un generos și un sentimental, chiar cind firea sa șturlubatică il indemna la farse și glume nevinovate. A recunoscut asta și față de amicul său Vasile Conta, nu, desigur, fără o autoironie șireată : „Eu, după cum mă cunoști, parcă innebunisem de entuziasm, și, de prost oi fi, dar inimă mare am". Cu adevărat inimă mare a avut Creangă față de toți confrații pe care i-a cunoscut și cu care a legat prietenie : față de Slavici și Conta, față de Negruzzi și Eminescu. Față de Eminescu mai cu seamă, pe care-l aștepta adesea la el, invocind de fiecare dată singurătatea și instrăinarea. Iată cum il chema Creangă, intr-o iarnă feerică, pe poet : „Vino, frate Mihai, vino, căci fără tine sunt străin". E, in acest țipăt melancolic, semnul unei mari prețuiri și prietenii, prin care Ion Creangă arătă că știe să pună mai presus de intimplările efemere ale zilei un ideal moral inalt, o dăruire afectivă sinceră, netrucată. Generozitatea sa era o formă de loialitate.

Ioan T. MORAR

[illegible] 1878 Oct. 21.

Stimabile domnule și frate Slavici

Îți mulțumesc din suflet pentru broșura ce mi-ai trimis. [illegible] a fiu din popor, admit [illegible]

Stimabile Dle Negruzzi,

Prin Ziarul Vointa Natională de eri, Joi 21 se vede publicată o dispozițiune Ministerială destul de aspră și, pe cât se poate, [illegible] în privința cărți[illegible]

Din scrisorile către Ioan Slavici (21 octombrie 1878) și Iacob Negruzzi (22 februarie 1885)

Intrarea în labirint

● călătorii simbolice și scenarii inițiatice ● jocul, ca formă coruptă a mitului ●

Creangă pentru adulți

Creangă nu este un autor pentru copii. Sau, în orice caz, dacă și pentru copii este acest autor, trebuie să conștientizăm că avem privilegiul unei copilării instruite homeric. Nu lumea miturilor repovestite de Alexandru Mitru deschide accesul copiilor care sîntem la vîrsta copilăriei către orizontul labirintic al esențelor mitice, ci „creanga de aur" pe care o poartă printre noi hîtrul răspopit Ion Creangă este „cheia magică" a inițierii noastre inițiale către centrul labirintului. Dar pentru a fi un autor destinat cu precădere copiilor, Ion Creangă trebuie să fie întîi de toate un autor pentru adulți. Căci, dacă nu putem ști nimic despre întîietatea oului asupra găinii ori despre viceversa acestei dileme, avem certitudinea liniștită că mai întîi sînt părinții, apoi copiii lor.

Vasile Lovinescu publică, la o sută de ani de la moartea marelui scriitor, prima carte despre un Ion Creangă destinat, într-adevăr, adulților, mai ales acelora dintre adulți care sînt părinți de copii și cu osebire acelora dintre părinți care ar dori să-și poată instrui copiii în tainele mitologiei altfel decît prin surogate de tip Alexandru Mitru și altfel decît prin traduceri care dau mai degrabă o cale către labirint decît o „cheie" pentru traversarea lui cu folos.

Opera lui Ion Creangă este, scrisă pe românește, „cheia" descifrabilă pe românește a călătoriei noastre labirintice în jurul axului lumii. Această axă este și tema cărții lui Vasile Lovinescu, fiind vorba, se subînțelege, de felul în care axiomatica lumii mitice se „traducee" în imaginarul cult-folcloric și inițiat-țărănesc al răspopitului de la „Junimea".

Importanța cărții de care vorbim aici nu poate fi exagerată. E, această formulă a judecății de valoare, chiar una pe care autorul eseului **Creangă și creanga de aur** (Cartea Românească, 1989) o folosește în cîteva rînduri cu privire la felul în care Ion Creangă știe să folosească, cu o deplină coerență, simbolistica inițiatică. Nici o exagerare nu poate fi dovedită ca prisoselnică într-un asemenea caz, se subînțelege.

Numai că apare, îndată ce formulezi o atare judecată chiar cu privire la comentatorul lui Creangă, un paradox al argumentației înseși. E ca și cum un vorbitor de limbă pre-babeliană s-ar prezenta la un examen girat de o comisie de specialiști ai limbilor post-babeliene. Nu avem specialiști ai temelor pe care le abordează Vasile Lovinescu. Examenul pe care îl dă cartea sa devenind publică ar avea nevoie de controlul „științific" al unui René Guénon, maestrul „bibliografic", de altfel, al autorului român. Iar contra-expertiza ar cere să fie girată de autoritatea unui Mircea Eliade.

Nu e vorba, bineînțeles, de o carte de critică literară, nici măcar în subsidiar.

Creangă și creanga de aur este un studiu aplicat de simbologie inițiatică. Autorități în materie formate în convingerea lui Mircea Eliade că o Tradiție Primordială Unică nu ar fi putut să supraviețuiască, fie și numai în schema ei principială, pot reproșa concluziilor lui Vasile Lovinescu tocmai faptul că se întemeiază pe axioma convingerilor contrare lor. Guénonienii, în schimb, ar exulta, aflîndu-se confirmați în chip uimitor în opera unui anume Ion Creangă.

Un alt punct de vedere, unificator, coagulant, să nu existe, oare? Ne obligă la o asemenea întrebare spiritul însuși al studiului de față. Mai exact, sîntem obligați de principiul alchimic solve et coagula, care stă în centrul interpretărilor realizate de Vasile Lovinescu, să observăm că procesul secund indicat în principiu nu este ridicat, în continuare, pînă la nivelul întîlnirii sale unificatoare cu hermeneuticile noilor **solve**. Mircea Eliade reprezintă, se știe, autoritatea cea mai înaltă a simbologiei inițiatice pe latura metodologică a lui **solve** (care ar fi, în acest caz, procesul de separare a ceea ce este distinct, totuși, în ghemul ideilor și credințelor religioase aparent labirintice în difuziunea lor dinspre sau către indistincțiunea supremă a sacrului).

Finalul unei scrisori către Ion Slavici, cu semnătura prozatorului

Diferența esențială între abordarea de tip Guénon și cea de tip Eliade a semnificațiilor hermetice și hermeneutice ale sacrului stă în aceea că în timp ce savantul român lasă arcul hermeneutic pe orizontala spațiu-timpului, eliberînd concluziile unui profan neinițiat, expertul francez (convertit la islamism, după cum se știe) transformă cercul în sferă, integrîndu-i și verticala, adică **Axis Mundi** însăși, coloana vertebrală a trascendenței, prin care profanitatea este constrînsă perpetuu să primească mesajele și corectivele aceleiași Unice Tradiții Primordiale din Vîrsta de Aur.

Prima abordare poate formula numai concluzii profane, a doua își poate îngădui să elibereze și indicatori profetici.

Dar dacă separarea contrariilor nu este decît o etapă către reunificarea lor în planul superior al esenței ce le e comună, de ce nu ar trebui să „alchimizăm" la fel și disjuncția dintre hermeneuticile cercului și cele ale sferei? Numai că, dacă ne propunem o atare **Magnum Opus**, va trebui să putem fi în stare să găsim esența mișcării prin care un cerc poate deveni sferă și viceversa.

Chiar dacă importanța specială a lui Ion Creangă se va opaciza cu acest prilej, trebuie să spunem că esența comună a cercului și a sferei nu este punctul, așa cum poate părea într-o profanitate non-matematizată, ci mișcarea ondulatorie, gen banda lui Möbius, a punctului, drept pentru care iată și concluzia că Eliade și Guénon pot fi, în complementaritate, chiar o asemenea mișcare de reconștientizare a Tradiției, aflată nu foarte departe de o reîntîlnire sferico-punctuală cu sine.

Transformarea unui punct în sferă este reprezentabilă ușor pe calculator, sub o condiție, care este axiomatică tuturor tradițiilor spirituale: Unitatea, care precede Dualitatea, o și conține, nemanifestată. Unul punctual conține, nemanifest, Doiul circular, iar acesta conține, nemanifest, Treiul sferic.

Dar ce vor fi avînd toate acestea cu țărăniile lui Ion Creangă?

Cartea lui Vasile Lovinescu nu este de rezumat, necum de povestit. Nu argumentează pretenția că basmele humuleșteanului ar fi o elaborare conștientă de semnificațiile ezoterice ale simbolismului inițiatic, nici nu contravine unei asemenea pretenții. N-ar fi putut-o demonstra, însă, nimeni altcineva pînă acum decît Vasile Lovinescu. Dacă nu o face, totuși, este pentru că mai important decît să aflăm dacă țărăniile lui Creangă nu erau cumva rodul unei educații ezoterice de un anume grad, mult mai important este să ni se instruiască atenția asupra coerenței mitico-simbolice uimitor de complexe a basmelor sale.

Obiecției că, în fond, orice basm poate fi citit prin prisma scenariilor de tip inițiatic nu i se va răspunde, căci nu e în chestie. Problema e pe dos: să poți urmări scenariul inițiatic **complet** într-un basm sau altul. Iar Creangă are două asemenea mari izbînzi: **Povestea Porcului** și **Harap-Alb**.

Restul e o invitație la lectură, cu precizarea că un asemenea festin al cititorului obligă și la alte lecturi adiacente, mai ales dacă i se va fi părînd că bucatele au sarea într-o proporție cam nu știu cum. Vasile Lovinescu a dizolvat cîtă sare a avut la îndemîna științei sale; ce va fi să coaguleze cititorul, acum, e și treaba lui.

Tudorel URIAN

Fabula simbolică

În ipostaza lui de poveste, mitul ne apare — cum spunea Denis de Rougemont — ca „o fabulă simbolică, simplă și tulburătoare, ce rezumă un număr infinit de situații", ajungînd astfel să dicteze anumite „norme de conduită" pe care se întemeiază viața unui grup social sau religios. Modelul comportamental postulat de mit ar traduce astfel acordul dintre eul nostru profund (a cărui esență e analogă ordinii adînci a macrocosmosului, la origini psihicul nostru nefiind, cum ar spune Jung, decît pur și simplu lume) și eul empiric. De aici, o anume tendință coercitivă a mitului, care încearcă să ne pună în acord cu noi înșine prin intermediul istoriei exemplare care, și aceasta, ca să-l citez din nou pe Rougemont, „dezarmează orice critică, reduce la tăcere gîndirea sau cel puțin o face să-și piardă utilitatea".

O asemenea dimensiune coercitivă a mitului, chemat să impună „norma de conduită", poate fi evidențiată într-unul din cele mai cunoscute episoade ale **Amintirilor din copilărie** de Ion Creangă și anume în acela al „pupezei din tei". Aventura pe care copilul o are cu pupăza prezintă profunde virtuți inițiatice; ea are, în fapt, caracterul unui veritabil act de cunoaștere, propunîndu-și să realizeze unitatea între eul profund și eul empiric, materializată într-o normă comportamentală. Sub aspect structural, episodul „pupezei din tei" se înfățișează ca un ansamblu de simboluri, constituit pe firul unei narațiuni în cadrul căreia sînt exprimate realități lăuntrice primordiale izvorînd din acea „totalitate psihică" despre care vorbea toi Jung, ca un ansamblu, așadar, ce se integrează categoriei de mit. Într-o asemenea ipostază, întîmplarea cu pupăza s-ar constitui din următoarele secvențe principale: (a) răsturnarea, printr-un act magic, a ordinii cosmice și revenirea la starea de haos; (b) încercarea eroului de a-și manifesta vocația demiurgică; (c) demascarea protagonistului ca impostor; (d) regăsirea ordinii; (e) acceptarea de către erou a normei pe care se întemeiază ordinea cosmică și — în paralel — (f) elaborarea modelului comportamental prin care acesta se integrează în viața comunitară.

Furtul pupezei, a cărei „creastă rotată" poate sugera simbolismul solar și care, în calitate de „ceasornic al satului", încarnează principiul de ordine și de echilibru pe care se întemeiază nu doar existența comunității umane, ci și macrocosmosul, reprezintă o lezare a ordinii cosmice, o întoarcere la haosul primordial, sugerată și de imaginea oului („iar ouăle, cînd am vrut să le scot, erau toate numai o chisăliță"), căci spargerea acestuia, în ipostaza lui de ou cosmic, înseamnă negarea Creației, întoarcerea, prin intermediul unui act magic, la starea de dinaintea Genezei.

Pe acest fond, al răsturnării prin magie a ordinii lucrurilor, eroul va încerca să se manifeste în postură de demiurg; vocația sa demiurgică, întemeiată pe absența oricărei norme, vizează domeniul metamorfozelor monstruoase (transformarea pupezei în „găinușă"); actul său creator nu rezistă însă probei ontologie („ia ad-o încoace la moșul s-o drămăluiască"), dezvăluindu-și deficitul de existență, ceea ce atrage după sine demascarea imposturii protagonistului („Ian stai oleacă, să te duc eu la tată-tău și să văd, el te-a trimis cu pupăza de vînzare, să spurci iarmarocul?"). Prin eliberarea pupezei, ordinea lumii este restabilită; acceptarea de către erou a normei cosmice, dublată de integrare, e marcată de ospățul din finalul episodului, care prezintă analogii cu „masa totemică" ce presupune și participarea divinității prin al cărei act de ingurgitare era întărită identitatea de substanță, aceasta legîndu-i pe membrii comunității unul de celălalt și de divinitate în același timp.

Act inițiatic, aventura cu pupăza dobîndește însă la Creangă o formă particulară, aceea a jocului dictată de o anumită structură proprie universului acestui prozator. În cadrul jocului, se exprimă tensiunea între două lumi, între două fețe distincte ale umanității prezente în **Amintiri**. Există aici, în primul rînd, o lume **diurnă**, prin excelență pragmatică, ancorată în superficia lucrurilor, o lume care pare să fi întors definitiv spatele mitului și ale cărei preocupări sînt în exclusivitate de natură materială. Este lumea „bărbaților", avîndu-și principalul exponent în persoana tatălui lui Nică, ale cărui acțiuni țintesc în mod prioritar prosperitatea familiei („Ia lasă-i și tu, măi nevastă, lasă-i că se bucură și ei de venirea mea [...] Ce le pasă? Lemne la trunchiu sunt; slănină și făină în pod este de-a volna; brînză în putină asemenea, curechi în poloboc, slavă Domnului! Numai de-ar fi sănătoși, să mănînce și să se joace...") și a cărui autoritate se manifestă îndeosebi în domeniul vieții materiale. Tatăl, personaj pragmatic prin excelență așadar, dovedește însă, în același timp, o largă comprehensiune pentru jocul ce-și dezvăluie, în acest fel, una din dimensiunile sale definitorii: aceea de a fi, în universul „bărbaților", un substitut al mitului redus astfel la dimensiunea lui coercitivă, de a impune, adică, norme de conduită.

Căci, repudiat din lumea diurnă, mitul continuă să subziste în universul **Amintirilor** într-o lume paralelă, **nocturnă**, lumea femeilor, în care domină imaginea mamei, a cărei autoritate ține de sfera cunoașterii esoterice și a magiei („...eram feciorul mamei, care și ea cu adevărat că știa a face multe și mari minunății: alunga norii cei negri [...] și abătea grindina [...] înfigînd toporul în pămînt [...], închega apa numai cu două picioare de vită [...] și altele multe încă făcea").

Universul „bărbaților" acceptă mitul ca mijloc de inițiere, dar numai în calitate de joc; el este preocupat nu de adevărurile esoterice, ci de fixarea acestora în norme comportamentale cu valoare practică în viața de fiecare zi. Actul inițiatic e lăsat pe seama femeilor, dar el se va desfășura în cadrul unor limite dinainte trasate, limite care exprimă valorile proprii ale lumii diurne, cu oroarea ei specifică față de tot ce-ar depăși datele stricte ale experienței. Acest act se desfășoară sub forma unui joc în cadrul căruia copilul este pus să treacă printr-o serie întreagă de ipostaze în legătură cu care nu i se oferă nici o explicație limpede: el ajunge în situația de a resimți aproape fizic efectele normei cosmice, aceasta nefiindu-i însă dezvăluită niciodată în mod explicit. La capătul inițierii, subiectul devine conștient de existența unei autorități exterioare lui, iar această conștiență se materializează într-un model de conduită ce mijlocește integrarea copilului în universul diurn al „bărbaților".

Jocul de natură inițiatică, regizat din umbră de prezențele feminine, are caracterul unei uriașe farse carnavalești. Smaranda are grijă să sădească în Nică

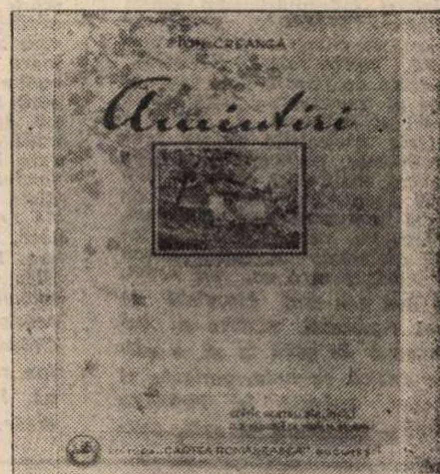

Coperta ediției bibliofile a Amintirilor din copilărie, *apărută la „Cartea Românească", în anul 1932, și ilustrată cu 10 xilogravuri de Maria Manolescu — Bruteanu*

puternice resentimente față de pupăză, înfățișată ca o ființă malefică, al cărei „pupat" e aducător de nenorocire. O altă apariție feminină, mătușa Măriuca, îi induce copilului dorința de a-și exercita veleitățile demiurgice în domeniul metamorfozelor (vînzarea pupezei în tîrg în chip de găinușă), pentru ca mama să-și manifeste prezența ascunsă și în scena iarmarocului („Și cînd ajung acasă aflu că tata și mama erau duși în tîrg"), iar „ospățul totemic" din finalul episodului să fie la rîndul său dominat de prezențele feminine. Singurul personaj masculin acceptat în cadrul actului inițiatic este moșul din iarmaroc (purtător de cuvînt al tatălui, acesta rămîne ascuns în mulțimea pestriță a bîlciului), prezența lui fiind motivată de faptul că trebuie să încarneze ideea de autoritate.

Întemeiat pe un compromis între cele două lumi care populează universul **Amintirilor**, jocul ca formă coruptă a mitului, își dovedește, în felul acesta, valențele inițiatice. El reia, în registru buf, fabula simbolică, finalitatea sa dovedindu-se în cele din urmă aceea de a asigura integrarea individului, printr-un act de cunoaștere, în mecanismele vieții comunitare.

Octavian SOVIANY

Serile de la „Junimea“

● „ţărăniile“ lui Popa Smîntînă ● caracuda în delir ● coţcării, năzdrăvănii ● moş Creangă şi conu' Titu ●

31 decembrie, spre prînz. Se petrec ultimele ceasuri ale tristului an 1889. Cu şase luni şi jumătate în urmă, un poet român se stingea într-o odaie de azil bucureştean. La numai patruzeci şi nouă de zile, o tînără autoare de poezii îşi curma firul încîlcit al vieţii în foşnetul cast de veşminte negre ale maicilor mînăstirii Văratec.

31 decembrie 1889, spre prînz. Cu o seară în urmă, scriitorul român Ion Creangă, cetăţean al oraşului Iaşi, a terminat de făcut cumpărăturile de Anul Nou. Cu doi franci, în monezi de argint, a cumpărat de la franzelăria de lux Szakmary 20 de crafle mari umplute cu dulceaţă şi pudrate pe deasupra cu zahăr, pe care domnişoara Ludmila, fiica franzelarului, i le-a împachetat aşa calde, aburinde, să fie proaspete pînă a doua zi. De Anul Nou. A nins peste noapte, probabil, şi zăpada e acum pînă mai sus de genunchi.

În ziua de 31 decembrie, anul 1889, spre prînz, scriitorul român Ion Creangă moare în urma unui atac epileptic, în tutungeria fratelui său Zahei din strada Goliei 51.

Peste numai cîteva ceasuri, pentru cei pregătiţi şi pentru cei nepregătiţi, începea anul 1890. În bojdeuca din Ţicău 20 de crafle abureau pe cuptor. Sosise Anul Nou.

Saloane, lambriuri, oglinzi

Ehe, pe vremea cînd mergeam eu la „Junimea“ lui conu' Titu Maiorescu...! Aşa ar fi fost frumos să pot începe aceste rînduri! Pentru că n-a fost niciodată, nu este şi nici nu va fi nimic mai fascinant pentru un tînăr aspirant la gloria literară decît acel acum aproape mitic cenaclu „al bărbaţilor“ de la baza piramidei literelor române. Un cenaclu în care, cu puţin noroc, îi puteai întîlni într-o singură seară pe Eminescu, pe Caragiale, pe Creangă, pe Slavici şi pe Maiorescu. La un loc! Un vis! Un ideal! Un orgoliu nemăsurat în splendoarea lui! Da, dar acestea toate cu o singură condiţie, să fii, într-adevăr, un tînăr aspirant la gloria literelor...!

Pentru că, altminteri, cine poate şti ce gînduri şi imagini se preumblau prin mintea unui sărman institutor care vota furibund în alegerile electorale împotriva junimiştilor, care nu avusese încă timpul necesar consolidării unui bagaj cultural care va deveni în cele din urmă mai mult decît apreciabil, şi care, în ultimă instanţă, nu era încă deloc bîntuit de focul creaţiei artistice?! Acest român „verde“ venea în Iaşul cel pe care avea să nu-l mai părăsească pînă la moarte dintr-un sat, Humuleştiul, şi dintr-o familie, cea a lui Ştefan a Petrei Ciubotariul, în care grădina era plină de legume, livada gemea de fructe, ograda de găini, în care Smaranda, mamă-sa, ţinea mălaiul în saci şi varza murată în poloboace, brînza de oi în putină şi mai smîntînea şi laptele de la o vacă sau două, asta pe lîngă faptul că taică-său, Ştefan, în fiecare an tăia cîte-un porc. Şi, chiar dacă această stare de lucruri era una „mijlocie“, impactul cu saloanele aristocrate ale clasei „superpuse“, cum o numea Eminescu, înţesate de lambriuri şi oglinzi, funcţionînd după legi străine după care în ele nu se putea pătrunde neanunţat, în fine, acest impact nu putea fi, pînă una alta, pentru humuleştean, nici rîvnit şi, în ultimă instanţă, poate chiar nici de dorit. Pentru că e greu de crezut că prea puţin conformistul dascăl răspopit să fi fost atît de „pervertit“ de civilizaţie încît să abdice de la un mod de viaţă verificat aşa cum era cel pe care-l deprinsese acasă, mai ales că există mărturii destul de ferme care atestă ataşamentul său faţă de locurile şi de oamenii în mijlocul cărora s-a născut şi-a crescut. Lungile excursii sărbătoreşti pe la neamuri, în fiecare vară, contau totuşi mai mult decît trăsurile şi toaletele etalate pe străzile Iaşului. De altfel, Creangă nu va renunţa niciodată la modelul lui rural de existenţă în favoarea luxului urban.

Şi totuşi, un compromis cu oraşul, cu civilizaţia, Creangă va trebui să facă în cele din urmă, chiar dacă nu în varianta plină de suficienţă în care se fac, de obicei, astfel de compromisuri!

Vara anului 1875 îi prilejuieşte lui Creangă întîlnirea cu Eminescu, iar într-una din primele şedinţe ale „Junimii“ din toamnă, Ion Creangă va apărea în faţa cenaclului pentru întîia oară în calitate de scriitor. El, fostul adversar al junimismului, cel care venea, rar, la şedinţele cenaclului în calitate de dascăl talentat, protejat al lui Maiorescu, a cărui intuiţie în cîştigarea acestui om a fost, iarăşi, exactă, va deveni, în scurtă vreme, unul din „răsfăţaţii“ adunării. Dar nu aceasta este marea transformare a lui Creangă în urma întîlnirii cu Eminescu, ci una cu mult mai profundă şi mai importantă: geniul oral cîştigă acum conştiinţa fundamentală a scrisului, capătă, în contact direct cu o mare conştiinţă scriitoricească, acea esenţială încredere în propriile mijloace artistice. În fine, Creangă devine acum un scriitor de meserie. Toate demersurile exasperante făcute pe lîngă contemporani înspre, chipurile, „ameliorarea“ şi stilizarea scrierilor sale, toată neîncrederea ostentativ afişată în propria-i operă, toate acestea nu sînt decît o uriaşă farsă. O farsă care nu este nimic altceva decît o mică parte, o neînsemnată faţetă

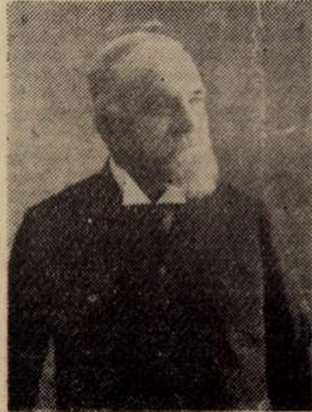

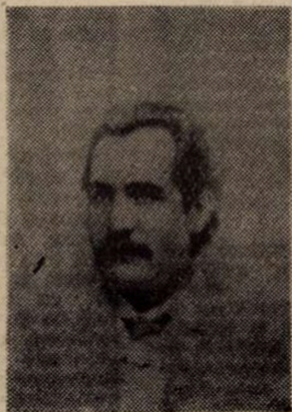

Trei repere în destinul cultural al „Junimii“: Titu Maiorescu, Mihai Eminescu şi Iacob Negruzzi

a unei alte „opere“, dincolo de cea scrisă, pe care humuleşteanul s-a străduit s-o clădească în cele aproape două decenii de activitate, să-i spun aşa, cultural-urbană. Opera, viaţa trăite zi de zi sub masca aceluiaşi personaj ideal pentru colectivitatea în mijlocul căreia trăia. Pentru că, şi aici este compromisul, sau poate că e mai bine zis sacrificiul făcut de omul spiritualmente rural, în efortul lui de adaptare la o civilizaţie urbană cu totul şi cu totul străină, Creangă a construit din sine însuşi un personaj care în sat nu i-ar fi fost necesar, dar care într-o societate esenţialmente intelectualistă devenea eclatant tocmai prin inteligenţa acută şi, mai ales, prin pitorescul modului de a o face vizibilă.

S-ar putea ca ceea ce n-au văzut la Creangă atîţia biografi de ocazie să fi văzut tocmai Eminescu: adică omul chinuit care întrevede, chiar sub masca jovialităţii perfecte a celuilalt, exact zbuciumul interior care pe el însuşi îl consumă. Probabil că aceşti doi oameni se asemănau foarte limpede unul cu celălalt, şi doar masca perfidă care-l acoperea pe Creangă şi ignoranţa contemporanilor au generat întrebarea: „ce oare au a-şi spune aceşti doi oameni?“

„Sărmanul Creangă!“ Cu această lamentare, cu această idee se încheie, chiar dacă ea este uneori formulată în subsidiar, mai toate „amintirile“ despre autorul „Amintirilor din copilărie“. De ce sărman, însă, nimeni nu poate spune cu exactitate. O viaţă agitată, romantico-romanţioasă?! Nu tocmai! Boala?! Posibil, dar nu numai! În fond, cred că o nelămurită sensibilitate colectivă îi determină pe toţi aceşti memorialişti să gîndească mai mult, să simtă mai acut starea permanentă de provizorat al propriei fiinţe, stare ce l-a surpat pe Creangă poate mai mult decît însăşi boala. Nevoit o viaţă întreagă să joace un rol, să se autocreeze ca personaj, el a trebuit să limiteze dimensiunile operei scrise. Adulat era nu omul-Creangă, ci eroul-Creangă. Aplaudate erau nu numai vorbele de duh, „ţărăniile“ şi echivocurile, ci, poate chiar mai mult decît ele, actorul care le rostea. Scindat între propria sa natură umană şi personajul Creangă, între opera scrisă şi opera vieţii, omul a fost cel sacrificat. Omul-Creangă a căzut pentru a trăi celelalte trei coordonate. Un trup sacrificat nu pentru o operă, ci pentru trei: a vieţii, a cărţii, a personajului.

„Ionică cel Prost“

Nu-ţi prea dă mîna să intri, aici nu intră orişicine! Asta chiar dacă toţi îţi şoptesc şi te trag de mînecă: „Intră cine vrea... Intră cine vrea...!“ O intra, cine ştie, şi poate că o şi rămîne cineva, poţi să ştii, cine poate...! Dar problema e alta: dacă vrei să ieşi, mai ieşi?! Adică, mai poţi să ieşi?! Că s-aude, că coconu Titu, atîta-i e, să pună ochii pe tine, că dup-aia ăla eşti! Junimist, de!

Acum, se zice că ăl' mai nou e unul scurt, gros şi gras, cam blond şi cu-un gît scurt şi cu hainele de-atîrnă pe el ca pe altă aia. Da' vorbeşte frumos, zice-se... Şi rîzi... !

Atracţia serii — Popa Smîntînă sau scriitorul popular Ion Creangă! La „Junimea“ este aşteptat cu braţele deschise. I se cer „corozive“, „pe uliţa mare“, corul caracudei e în delir. „Povestea lui Ionică cel Prost“, „Povestea Poveştilor“ sau năzdrăvănii inedite de-ale lui Moş Nichifor coţcariul... Lumea se amuză, parte de „poantă“, de gluma savuroasă, parte de hazul povestitorului. Este o presiune uriaşă cea care se exercită acum asupra lui Creangă. O povestire fără haz, sau o seară fără inspiraţie orală şi totul se duce de rîpă. Dar asta încă nu s-a-ntîmplat niciodată!

Ai auzit?! Coroziva...! Teribilă! Trebuie să recunoşti că are haz răspopitul! De unde le-o ţine minte, doamne, că parcă nu se mai termină! Sac fără fund, aia e moş Creangă! Da' parcă astă-seară tot s-a-ntrecut cu gluma, n-ai văzut, strîmba din nas şi conu' Titu, ce să mai...! Adevăru' că talent cine ştie ce n-are, dar le spune bine! Ia să-l pui s-o scrie, să vezi poate?! Nu poate!

Într-adevăr! Ion Creangă scrie greu, ritmul publicărilor este relativ lent. „Junimea“ aşteaptă. Într-o vreme, sfătuitori literari îi sînt numiţii Culianu, Melic şi Emilian, profesori universitari de matematici, de calcule diferenţiale, de geometrii. Melic, cel care în caietul „Junimii“ a scris mai demult atît: „Să scriu? Ce? Nimic. MELIC“. Pe alţii îi plimbă prin ploaie şi le citeşte fragmente din „Amintiri“. Vrea să afle orice părere, cu o ipocrizie fantastică. Cei care profită sînt, de fapt, Melicii!

De Moş Nichifor Coţcariul a zis şi conu' Titu că nu-i bună, că nu cumva s-o publice în „Convorbiri“! Ai văzut! Cînd ţi-am spus eu că n-are pic de talent! I le povesteşte coana Tincuţa şi el dup-aia ni le varsă nouă, pe tavă. Bravo! Aşa mersi, poate oricine! Singurul lui talent e că vorbeşte bine. Adică le spune cum trebuie, nu te plictiseşti de ele. E drept că mai sare şi calul cîteodată! Da' nu-nţeleg ce-are Eminescu-Minunescu cu el! De ce l-o ţine-n braţe aşa, că vorb-aia, se potrivesc ca nuca-n perete. Zice că toată ziulica stau împreună. De, o vrea şi moşu' să mai înveţe cîte ceva, îl pune pe Eminescu să trăncăne şi el îşi umflă burdihanu' la Bolta Rece! Hoţoman moşneagu'!

Într-o zi îşi cumpără „un testemel de perje“ şi vine cu el la cenaclu, făcînd prinsoare cu Pogor că îl va determina să spargă prunela fără să ştie şi fără să vadă. Petre Carp are de făcut comunicări politice, dar anecdota primează să spargă prunele fără să ştie şi fără dotă. În timpul povestirii, strecoară pe scaunul lui Pogor cîteva perje. Acesta se aşează greu, după ce sărise în sus de hazul povestii, şi astfel Creangă cîştigă prinsoarea.

Glumă groasă, de un uşor infantilism, dar acesta este Creangă. Posibil ca farsa să o fi văzut la şcoală, printre puştani. Transbordarea umorului infantil pe terenul politico-intelectualist de la „Junimea“ este o formă de protest mascat. Însă spiritul larg al cenaclului îl atenuează, fiindcă junimiştii gustă farsa grosieră.

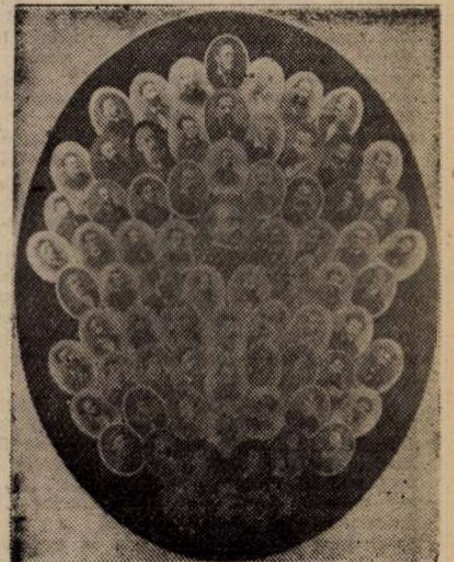

Membrii societăţii „Junimea“

Şi-aşa, cu patru clase, cît are el, să zică mersi dacă îi iese nume de culegător de folclor, tot e ceva! Acum, vezi doamne, toţi sîntem scriitori! Păi alţii stau cu anii pe la Viena şi pe la Paris, şi tot n-ajung musai scriitori, şi vine Popa Smîntînă, hodoronca-tronca, te pomeneşti că s-o vrea şi clasic! Am auzit că se duce pe la colegii de preoţie şi-i roagă cu ceru' şi cu pămîntu' să-i corecteze manuscrisele! Îşi fac pomană de el, că cică-i şi bolnav! Nici n-o mai duce mult! Păcat de el, că altfel, petreceam bine cu dînsul!

Şi alt pariu, de data asta în masă. Pe 2 Aprilie 1877, cenaclul se împarte în două tabere largi: Conta, Eminescu, Creangă, Bodnărescu, Melic, Petre Grigoriu şi M. Pompiliu susţin (citeşte pariază!) că românii îi bat pe turci. Vârgolici, Carp, Missir, Naum Rosetti, Pogor — susţin contrariul. Negruzzi îi vede înfrînţi pe ruşi, dar nu de turci. Peste cinci săptămîni, România intră în război şi se declară independentă. Trecuse vremea jocurilor, a pariurilor! În această vreme, Creangă scrie „Povestea lui Harap-Alb“ şi nu are ştiinţă de intrarea ţării în război!

Cic-a dat buzna în casă peste domnul Maiorescu, la Bucureşti! Nici n-are manieră, ce vrei! Poţi să te-aştepţi la ceva bun? S-aude că a căzut în clasă, în faţa elevilor, mai demult! Pe-asta n-o ştiam! Păcat de femeia aia pe care-o lasă singură acasă, că aşa femeie, mai rar, şi harnică şi talentată! Păcat de ea, păcat de amîndoi! Las' că nici el n-a fost aşa rău pe cît se zice! Mai şi exagerează, lumea asta! Nu ştii cum e?! Aia e! Săracu' Creangă!“

O sută de ani

31 decembrie, spre prînz. Se vor petrece ultimele ceasuri ale unui veac fără Creangă. Ale unui veac cu Creangă. Intre timp parcă a mai nins ceva, totuşi!

Peste cîteva zile, scriitorul român Ion Creangă va împlini 150 de ani!

Dinspre Ţicău miroase-n crafle aburite.

Cătălin ŢIRLEA

Cărţi de referinţă

Metamodernismul filosofic

Hegel demonstra că istoria filosofiei este ştiinţifică, „ştiinţă a filosofiei". Afirmaţia sa din **Introducere la Prelegeri de istoria filosofiei** nu era doar o simplă justificare a demersului istoric ce culmina cu propriul sistem, ci şi enunţarea unui principiu hermeneutic al studierii filosofiei. Corelindu-l cu celebra teză că **adevărul este întregul**, enunţul se constituie într-un principiu holist al hermeneuticii. Dacă îl admitem, atunci vom fi nevoiţi să postulăm două teze care infirmă ideologema „sfîrşitului filosofiei" : 1) în filosofie nici o problemă nu poate fi studiată în afara istoriei sale ; 2) în filosofie nimic nu se perimează.

Recursul la metoda şi practica hegeliană a istoriei filosofiei este dublu motivat într-un comentariu la cartea lui Manfred Riedel*), recent tradusă la noi, întrucît, pe de o parte, filosoful german şi-a început activitatea cu studiul lui Hegel, iar, pe de altă parte, chiar în **Comprehensiune sau explicare ?** Hegel ocupă un loc important. Deşi cartea lui Manfred Riedel se subintitulează **Despre teoria şi istoria ştiinţelor hermeneutice**, angajamentul lui teoretic este mult mai profund, fapt observabil la prima lectură, mai ales că volumul pare eterogen, el reunind textele unor conferinţe, prelegeri sau contribuţii la volume colective. Structura de tip **puzzle** a cărţii se motivează, însă, deoarece studiile reunite fac parte dintr-un program de cercetare unitar şi de anvergură. Înainte de a aproxima o formulare a lui, cîteva cuvinte despre conţinutul cărţii.

Autorul pleacă de la premisa (enunţată în 1978, cînd apărea cartea) că „ştiinţele spiritului, din care provine filosofia hermeneutică, sînt împinse la periferie în cercetare şi instrucţie". „Criza" aceasta se manifestă **exterior** „în autonomizarea organizatorică a unui grup larg de discipline (de la psihologie la jurisprudenţă), ca **ştiinţe sociale** empiric — analitice ce abandonează canonul de specialitate tradiţional al ştiinţelor spiritului, acesta rămînînd doar filologiei şi istoriei, şi „**interior**, în dezorientarea privind metodologia şi fundamentele teoretice". Arătînd că, „din punctul de vedere al sociologiei ştiinţei şi al istoriei instituţiilor", nu este vorba de o „criză a ştiinţei", ci „de o criză a celor care o reprezintă", întrucît „ştiinţa este făcută de oameni", Manfred Riedel observă că termenul de criză ar trebui înlocuit prin cel de „controversă a fundamentelor", care-i grupează încă pe oamenii de ştiinţă pe poziţii „ireconciliabile".

Întrebării formulate parcă în rigida manieră erotetică a principiului terţiului exclus — „comprehensiune sau explicare ?", căci ele sînt cele două „ireconciliabile" — autorul îi răspunde încălcînd respectivul principiu. Istoria celor două poziţii, metamorfozată în dihotomiile ştiinţele naturii — ştiinţele spiritului, istorism-pozitivism, „modul de gîndire cauzal" — „modul de gîndire teleologic", „tradiţia galileană în ştiinţă" — „tradiţia aristotelică în ştiinţă", „istoria conceptelor" — „critica analitică a conceptelor" etc., culminează cu „poziţiile contradictorii ale teoriei dialectico-hermeneutice a ştiinţei şi ale teoriei analitice a ştiinţei" (ultima fiind cunoscută sub mai multe nume : neopozitivism, empirism logic, filosofie analitică). Dar, se întreabă autorul, „cu ce drept poate vorbi hermeneutul de universalitatea comprehensiunii, analiticianul poate admite, invers, valabilitatea universală a metodei explicaţiei şi, în sfîrşit, dialecticianul poate susţine relevanţa istorică universală a explicaţiilor comprehensive, adică a metodelor criticii ideologiei ?". Iar răspunsul său vine să relativizeze „contradicţia" aparentă între ştiinţele descriptiv-explicative şi cele hermeneutic-comprehensive, să subsumeze conceptele de comprehensiune şi explicaţie „conceptului general de **cunoaştere**", să reformuleze definiţiile celor două în sensul de **„model al explicaţiei prin subsumare"** şi de **„model al comprehensiunii prin prezumţie"** etc.

Încercînd „să pregătească drumul unui **criticism hermeneutic**", să evalueze fundamentele „unei **metodici a facultăţii de judecare**", „prin revenirea la problematizarea unei «critici a raţiunii istorice»", Manfred Riedel continuă eforturile întemeietorului hermeneuticii moderne, H.G. Gadamer, care „lasă neelucidată relaţia dintre filosofia şi filosofia critică". Cercetările sale asupra lui Diethey, Droysen, von Humboldt, Kant, Hegel etc. constituie demonstraţii hermeneutice în care erudiţia temeinică şi interpretarea profundă converg în sensul recuperării tradiţiei în beneficiul programului „hermeneuticii criticiste". Distincţiile, nuanţările, deschiderile, conceptele, erorile, limitele gînditorilor analizaţi sînt valorificate din perspectiva menţionată. De altfel, lectura cărţii şi a prefeţei lui Andrei Marga dau mai bine seamă de dimensiunile şi calitatea investigaţiilor.

Extrem de sumarul rezumat al bogatei cărţi a lui Manfred Riedel va facilita revenirea la punctul de plecare al acestui comentariu, care miza pe teza necesităţii contextualizării istorice a semnificaţiilor filosofice şi pe cea a imposibilităţii perimării temelor. „Recuperările" hermeneutice riedeliene se situează în zonele metodologiei, fundamentelor filosofiei practice şi ale filosofiei critice a istoriei, dar mai ales pe linia constituirii unei complexe logici metodologice (capabilă să valorifice logica comprehensiunii şi logica explicaţiei), precum şi a reconstrucţiei filosofiei ca disciplină unitară, în stare să dea seamă de existenţă, cunoaştere, istorie, natură etc. „Adică, de toate vechile sale teme, dar dintr-o perspectivă total înnoită. De altfel, aşa cum arată şi Andrei Marga în prefaţa sa (intitulată **Hermeneutica şi ştiinţele. Asupra programului „hermeneuticii criticiste"**, studiu pertinent, apărut şi în **Revista de filosofie**), ca şi în recenta sa carte, **Introducere în filosofia contemporană**, în gîndirea timpului nostru există tendinţa de a pune „în legătură sistematică, pe planul reflecţiei asupra ştiinţei, filosofia analitică, hermeneutica şi dialectica" (la Jürgen Habermas şi Karl Otto Apel), de a oferi „sinteze integrative" (în afară de cei doi menţionaţi, aici se mai încadrează Thomas Kuhn şi Georg Henrik von Wright), care tind să integreze „raţionalitatea analitico-experimentală într-o raţionalitate mai cuprinzătoare, socială, iar ştiinţele moderne în şirul formelor cunoaşterii".

Manfred Riedel, care „vine puternic din urmă", pe calea criticismului hermeneutic, întăreşte această tendinţă reflexivă de a „repune în drepturi" filosofia, ca disciplină integratoare. În mod mai mult sau mai puţin paradoxal, această tendinţă constructivistă se afirmă ca o argumentată contrapondere faţă de deconstructivismul filosofiei postmoderne, cel care a pus în circulaţie „apologia nihilismului" ontologic şi hermeneutic, mitul cu privire la „criza umanismului", ideologema „sfîrşitului filosofiei", teza „morţii artei", progresul de eliminare a problemei semnificaţiei şi de transgresare a sensului etc. Construcţia cărţii **Comprehensiune sau explicare ?** sugerează că „sfîrşitul modernităţii", poate avea loc şi prin tentativa de a reconferi unitate şi coerenţă filosofiei, printr-o abordare a limbajului ei simultan analitic şi hermeneutic, ceea ce ne îndreptăţeşte a vorbi de un **metamodernism filosofic** (termen sugerat şi de **metapolitica** lui Manfred Riedel care, aşa cum arată Andrei Marga, este o „critică a limbajului politic", o încercare de a conceptualiza o „politică fără metafizică politică"). Desigur, termenul

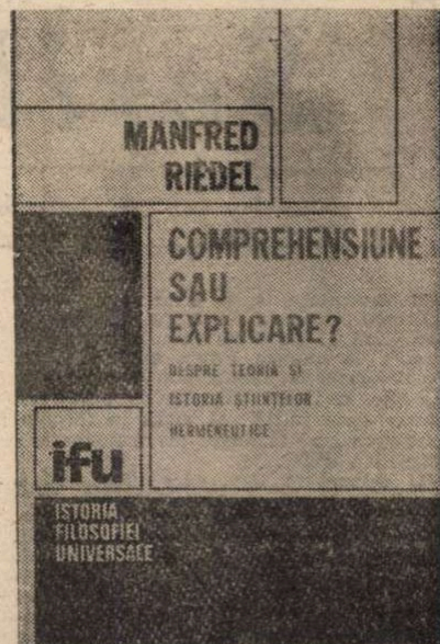

de metamodernism este o simplă convenţie, dar particula de origine greacă **meta** are atîtea semnificaţii benefice în istoria conceptuală a filosofiei, încît această convenţie terminologică sugerează depăşirea crizei culturii şi filosofiei moderne pe o cale constructivă, integrativă, reintemeietoare de sens şi semnificaţie, capabilă să ofere un fundament solid reconstrucţiei filosofiei practicii şi acţiunii.

Nu se poate încheia fără a menţiona încă o dată pe filosoful clujean Andrei Marga, traducătorul şi autorul excelentei prefeţe (care, împreună cu cartea lui Riedel, a îndreptăţit, credem, acest comentariu), gînditor afirmat tot mai pregnant în ultimii ani. Andrei Marga are obligaţia morală şi culturală de a continua iniţiativa traducerii şi comentării lui Manfred Riedel, dar mai ales datoria, în calitate de dascăl şi universitar, de a contribui la formarea cît mai multor gînditori în stare să se raporteze critic şi constructiv, competent şi creator la cultura timpului nostru. Cultura metamodernităţii.

Dan PAVEL

*) Manfred Riedel, **Comprehensiune sau explicare ? Despre teoria şi istoria ştiinţelor hermeneutice.** Traducere din limba germană şi prefaţă de Andrei Marga, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1989

Cronica traducerilor

Literatura, morala, jocul

După un interludiu prin gîndirea veche a chinezilor, reprezentat de *Miturile Chinei antice*, cunoscuta specialistă în literatura chineză, Toni Radian, se întoarce la dragostea dintîi, proza *huaben*, adică povestirile lui Pu Songling sau cele cunoscute sub numele de *Întîmplări uimitoare din zilele noastre şi din vechime* *).

Acest tip de proză este, în primul rînd, o literatură populară, destinată mai ales unui public tîrgoveţ, alcătuit din mici negustori, meseriaşi, pierde-vară, oameni cu ştiinţă de carte puţină sau deloc, dar avizi de ficţiune, de naraţiune senzaţională, de personaje memorabile, avîndu-şi corespondenţe în literatura povestitorilor anonimi ai Orientului Apropiat arab sau atingînd o culme valorică în aceea a unor mari scriitori europeni cum ar fi Boccaccio, Chaucer sau Rabelais. (Să nu uităm că şi Shakespeare îşi culegea subiectele din astfel de cărţi). O literatură de acest tip permite în primul rînd o lectură sociologică, orientată atît spre preferinţele tematice ale publicului, cît şi spre tipologia umană dominantă (cititorul fiind, se ştie, fratele, făţarnic sau nu, al personajului).

Ca trăsătură comună a povestirilor, putem nota senzaţionalul, fie de tip *policier*, elucidarea unei crime ale cărei victime au fost făcute dispărute *(Cîmpia florilor de şofran)*, sau demascarea unui impostor care se dă drept zeul Erlang pentru a seduce o concubină imperială *(Darea în vileag a zeului)*, fie de tip picaresc *(Poznele Dragonului Trindav*, un adevărat microroman, plin de haz) sau *Stratagema*, naraţiune a curajului şi inteligenţei, a inventivităţii şi prezenţei de spirit a *xiucai*-ului Wang, care reuşesc să triumfe asupra forţei brute, recuperîndu-şi concubina favorită din mîinile bandiţilor care o răpiseră.

Alte istorisiri fac elogiul virtuţilor — prietenia, în *Yu Boya, jelindu-şi prietenul, sparge lăuta* (un elogiu asemănător al prieteniei în stare să învingă orice, chiar şi moartea, dar, de astă dată, în gamă eroică, întîlnim la japonezul Ueda Akinari, în *Legămîntul Crizantemei)*, sau fidelitatea, fie faţă de soţ, în *Soţia credincioasă*, unde soţul de fapt imită un precedent ilustru, acela al regelui Gujian, din perioada Statelor Combatante, căzut captiv la inamic şi care reuşeşte, printr-o docilitate exemplară, să-i înşele vigilenţa pînă în momentul în care situaţia îi devine favorabilă, fie faţă de adevăr, de dreptate, ca în cazul lui Yan Rui, curtezana din povestirea cu acelaşi titlu, care, în ciuda torturilor, refuză să depună mărturie falsă.

O menţiune aparte merită curtezanele — în general dispreţuite de pe poziţia unei aşa-zise superiorităţi morale conferite de filosofia confucianistă —, reabilitate în aceste povestiri, ca deja pomenita Yan Rui, sau Du Shiniang care se dovedeşte incomparabil mai morală decît soţul său *(Caseta cu giuvaieruri a curtezanei)*, fiind gata să sacrifice totul pentru dragostea ei şi pentru o viaţă demnă şi nepregetînd să se sinucidă de îndată ce vede că dragostea i-a fost înşelată, iar demnitatea îi este iarăşi primejduită.

Nici o fărădelege nu rămîne nepedepsită, nimeni nu rămîne nepus la locul său *(Un neguţător de rînd dobîndeşte prin necinste o dregătorie)* ; *Cămaşa de perle* istoriseşte, într-un ton mai grav şi cu pedepsirea seducătorului, o întîmplare asemănătoare cu una din *Decameronul*, cea a schimbului soţiilor. Punctul culminant al acestui gen de povestiri îl constituie *Pentru un singur bănuţ de aramă*, unde, din pricina unui păcat mic şi aparent lipsit de importanţă, cearta dintre doi copii la jocurile de noroc, morţile se succed în avalanşă, în final putîndu-se număra treisprezece vieţi pierdute.

Un popor de o atît de veche tradiţie culturală îşi mitizează şi scriitorii, creînd întîmplări apocrife pe seama lor, cum ar fi *Gafele poetului*, avîndu-l ca personaj pe Su Dongpo, sau, mai ales, *Li Bai, „locuitor al cerului", scrie o scrisoare care îi înfricoşează pe cei din ţara Bohai*, încheiată cu o versiune a morţii poetului, rechemat în ceruri, de unde coborîse temporar pe pămînt.

Fantasticul (vulpile, spiritele plantelor sau ale morţilor), nu se bucură, aici, de o atît de mare trecere, de atîta popularitate la Pu Songling şi imitatorii săi, neavînd decît un rol secundar *(Răzbunarea vulpilor* sau *Zeiţa apelor mării)* ; totuşi, *Şarpele alb* e construită pe ideea influenţei malefice a unui astfel de spirit şi e atît de populară, încît a furnizat sursa de inspiraţie pentru nenumărate gravuri populare *nianhua*, ca şi pentru povestirea *Patima şarpelui alb* a lui Ueda Akinari, scriitor ce se inspiră în mod declarat din proza dinastiei Ming.

Deşi, în felul ei, fiecare povestire e exemplară, mă voi opri la *Maestrul de dame*. Cu o mică observaţie : *weiqi* nu se referă la jocul de dame, cum ni se explică într-o notă de subsol şi cum este tradus şi titlul, ci la jocul cunoscut în lumea întreagă sub numele japonez de *go*, subiect al unui frumos roman al lui Yasunari Kawabata, *Meijin*, roman al angajării existenţiale totale în acest joc. Aceeaşi analogie între joc şi viaţă poate fi observată şi aici, la scară mai mică. Zhou Guoneng, eroul povestirii, datorează totul acestui joc în care se implică pînă la capăt : situaţie socială, avere, soţie, prestigiu, la fel ca un personaj al lui Pu Songling care datorează cam aceleaşi lucruri cărţilor, studiului. Plus unei credinţe totale în ceea ce făcea, căci, după cum spune acelaşi Pu Songling, „Oricine e nebun după scris poate deveni un scriitor de talent. Oricine e nebun după pictură poate deveni un pictor de succes. Numai cei lipsiţi de succes nu sînt deloc nebuni !". Această angajare existenţială e, poate, concluzia morală cea mai serioasă a acestei cărţi, de nu şi a literaturii în general.

Romulus BUCUR

*) *Nuvela chineză medievală*, vol. I—III. Traduceri şi note de Toni Radian, Bucureşti, Minerva, 1989

amfiteatru
revistă literară şi artistică editată de Uniunea Asociaţiilor Studenţilor Comunişti din România

Adresa redacţiei : 79 782 Bucureşti, str. Ştefan Furtună nr. 140, sector 6, telefoane : 15.72.85, 15.72.86, 15.72.87. Secretariat redactor-şef : 15.70.86, 16.78.10 / 157. Abonamentele se fac la toate oficiile din ţară sau la difuzorii voluntari din şcoli, universităţi, instituţii. Costul abonamentului : 36 lei pe an. Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la „ROMPRESFILATELIA" — departamentul export-import presă P.O. BOX 12—201. Telex 10376 prsfir. Bucureşti. Calea Griviţei nr. 64—66.

Redactor-şef : DINU MARIN
Redactor-şef adjunct : OTILIAN NEAGOE
Secretar responsabil de redacţie : LORIN VASILOVICI

Şef de secţie: RADU G. ŢEPOSU